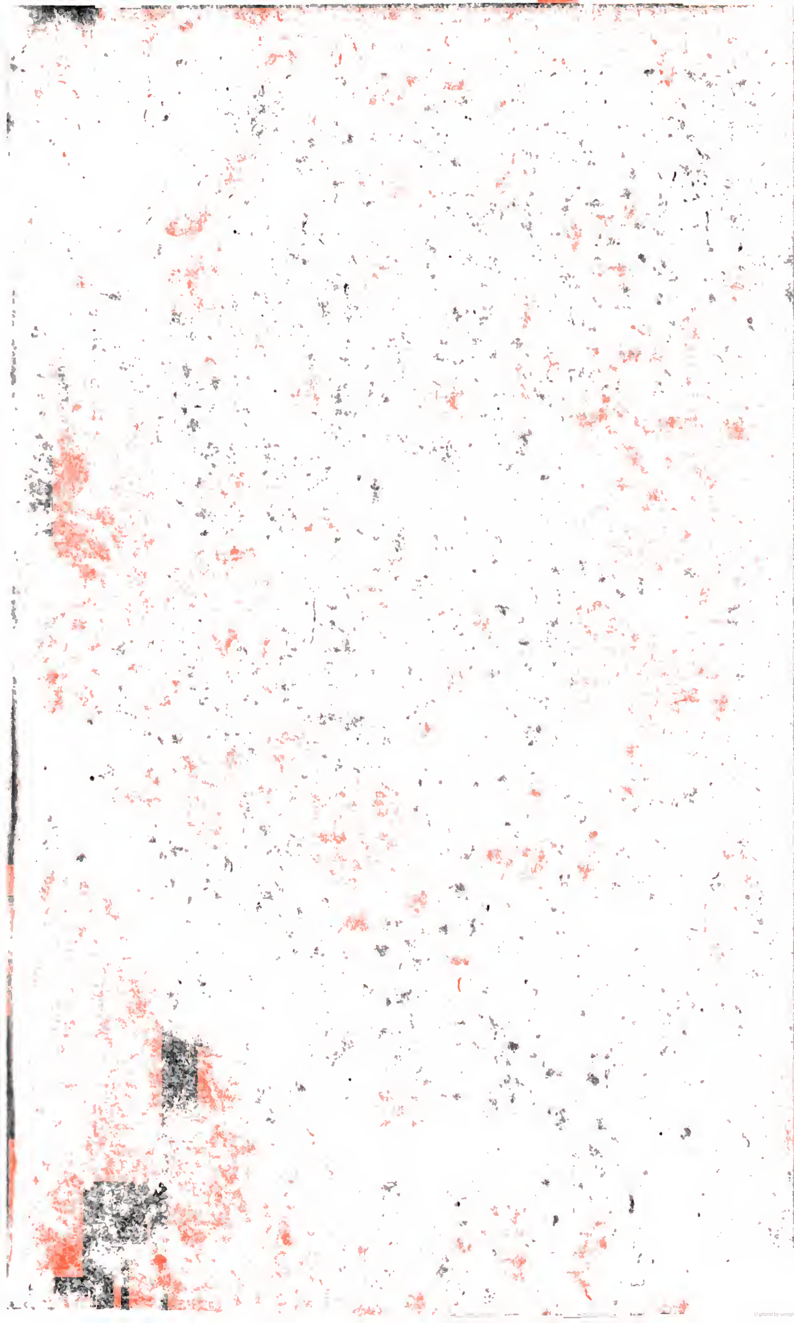

BIBLIOTECA
14
18 G

JO. LAURENTII BERTI

FRATRIS EREMITÆ AUGUSTINIANI
THEOLOGI PRÆCLARISSIMI

LIBRORUM XXXVII.

DE THEOLOGICIS DISCIPLINIS ACCURATA SYNOPSIS

QUAM

AD USUM SEMINARII AUXIMATIS CONCINNAVIT

Notis perpetuis, ac novis quibusdam Dissertationibus auxit, & in lucem nunc primum edit

F. HIERONYMUS MARIA BUZIUS
AUGUSTINIANUS
In eodem Seminario Sacræ Theologiæ Professor.

ACCEDUNT

De Locis Theologicis Libri X., qui in Auctore desiderantur

TOMUS II.

IN QUO DE PRIMI HOMINIS LAPSU, ET GRATIA REPARATORIS TUM DE LEGIBUS, ATQUE HUMANIS OFFICIIS DISPUTATUR.

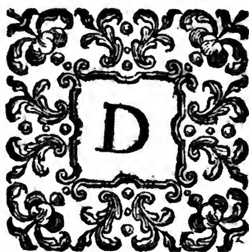

NEAPOLI, MDCCLXIX.
Sumptibus GREGORII, ET MICHAELIS STASI.
TYPIS JOSEPHI DE DOMINICIS.

Superiorum Facultate ac Privilegio.

DISPUTATIONES THEOLOGICÆ

De primi Hominis lapsu, et Gratia Reparatoris, tum de Legibus, atque humanis Officiis.

Eum unum, & trinum, rerum omnium opificem, & conditorem superiori volumine proposita brevitate spectavimus: æquum est igitur, ut in ejus quoque imaginem (hominem scilicet) animum intendamus, quam primi Parentis labe misere deturpatam unigenitus Dei Filius & pio cruore detersit, & innumeris gratiarum donis cumulavit: legibus denique, ac virtutum officiis egregie formavit, ut, ubi abundavit delictum, superabundaret & gratia. Quæ quidem omnia hoc altero volumine brevissime expendere dum pro virili satagimus, illud dividere possumus in partes duas, quarum prior de primi hominis culpa, ac de gratia Christi verba faciet, altera de legibus, atque humanis officiis.

PARS PRIMA

De primi Hominis lapsu, et Gratia Reparatoris.

Adami labem, quæ propagatione peccati universum genus humanum infecit, & gratiam Christi, qua languor animi, & lacertosa cupiditas, quæ etiam in renatis remanet ad agonem, opportune sanatur, morbum scilicet, & medicinam, hac prima II. Voluminis parte complectimur libris septem: quorum prior, servato auctoris ordine XIII. de originali peccato pertractabit. XIV. De erroribus circa gratiam Christi, & primo de Hæresi Pelagiana. XV. De Hæresi Semipelagiana. XVI. De Lutherana, & Calviniana. XVII. De Janseniana. XVIII. De Gratiæ necessitate. XIX. De Justificatione, ac meritis.

LIBER XIII.

De originali peccato.

DUo quæremus hoc loco, primo quidem originalis peccati existentiam, seu transfusionem: secundo naturam, ac proprietates investigabimus.

DISSERTATIO I.

De originalis peccati existentia.

ORiginalis peccati transfusio, sive existentia demonstratur. I. Ex sacris litteris. II. Ex traditione, & Conciliorum auctoritate. III. Ex hujus vitæ miseriis. IV. In filios etiam Baptizatorum originariam labem transfundi declaratur. Singula distinctis capitibus percensebimus.

CAPUT I.

In quo existentia, seu transfusio originalis peccati ex sacris litteris demonstratur.

NOt. originalis peccati existentiam, sive transfusionem negasse secundo Ecclesiæ sæculo. 1. Gregales Carpocratis. 2. Origenem Pelagianismi auctorem (1). 3. Pelagium. 4. Cœlestium, & Julianum. 5. Theodorum Mopsvestenum. 6. Armenos (2). Albenses, & Begninos. 7. Sociania-

(1) Quo sensu, & qua de causa originale peccatum denegaverit origenes, fuse declarat Norisius Præf. ad Hist. Pelag.

(2) Armenos saltem hodiernos peccatum originale agnoscere ex eorum ritualibus demonstrat Galanus T. 2 Conciliat. Ecclesiæ Armenæ cum Romana q. 3 § 5, ubi minister Baptismi jubetur, ut *ter immergat infantem in aquam, sepeliens peccatum antiquitatis*, idest originale, &, recitata forma, puero baptizato dicitur; *a peccati subjectione liberatus es*. Cum ergo Joannes Armenus Episcopus apud Armacanum l. 8 c. 11 pluribus ostendere conabatur, Baptismum gratiam parvulis non conferre, (unde fortasse infert cl. Auctor, Armenos originalem culpam non agnovisse) sed tantum adultis, qui credunt, id non eo consilio fecisse putandum est, ut colligitur ex orationis contextu, ut errorem confirmaret, sed ut dubia quædam

cinianos. 8. Denique Erasmus ipse ob ereptum Catholicis locum Ap. Rom. 5 hac de re male audiit, quamvis se se purgare conatus sit (1).

PROPOSITIO I. Originalis peccati transfusio, atque existentia ex veteri Testamento demonstratur.

Prob. I. Gen. 17 habetur: *Masculus, cujus præputii caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo, quia pactum meum irritum fecit*. Atqui verba illa, *delebitur* &c. damnationem significant, sicut alia Genes. 25 exprimunt damnationem. Pactum quoque non fœdus cum Abrahamo initum, quod tenellus puer violare per ætatem non potuit, sed pactum de ligno vetito debet intelligi; ergo &c.

Prob. min. ex Aug. de pecc. or. 30, ubi ait: *Quid enim mali parvulus propria voluntate commisit, ut, alio non circumcidente, damnetur; ut pereat anima illius de populo suo? Neque temporalis mortis terror incussus est, cum de justis diceretur, & appositus est ad populum suum*. Et l. 3 contra Julianum 18: *Innocens natus quid meruerat, ut anima ejus periret, nisi circumcisio subveniret?* Ex quibus sic arguitur. Puer incircumcisus delebatur de libro vitæ ob violatum Dei mandatum; sed hoc de violata circumcisione nequit intelligi, cujus transgressionis incapax puer erat; ergo de ligni prohibitione, & originali culpa intelligitur.

Inst. Grotius. Locus Genes. 17 non spectat ad pueros, & male additur ab aliquibus *die octava*: quæ verba in hebraico textu, & in vulgatæ lectione desiderantur; ergo &c. Prob. ant. Nam in hebraico textu habetur loc. cit. זכר. *zacár*, sed *zacár* virum significat ætate grandævum; ergo locus Genes. 17 male refertur ad pueros. ℞. neg. ant. Habentur enim verba illa in Græco textu, eamque lectionem, præter Aug., sequuntur Ambrosius, Origenes, aliique vetustio-

dam solvenda proponeret. Negant quidem Armeni nonnulli Baptismi necessitatem pro infantibus, ex Galano q. 4 § 1, sed hoc ideo negant, quia putant, eos sola parentum fide salvari posse, non quia negant originale peccatum, ut ait Jo. Arm. ap. Armac. l. 8 c. 87. Certe P. Georgius Anteplyus monachus Armenus gentis suæ dogmatum peritissimus constanter pronunciat, nullos modo Armenos existere, qui negent originale peccatum.

(1) Erasmo adjungi posse videtur Auctor *Historiæ Populi Dei*, ejusque magister.

tustiores. In Hebraica autem, & vulgata ex versu præcedenti, ubi dicitur: *Infans 8 dierum circumcidetur* subintelligi per se notum est. Extant præterea in Samaritano textu, & in Polyglottis Waltonianis (1). Ad prob. dist. min. *Zacar* virum designat ætate grandævum in aliquibus scripturæ locis, conc., in omnibus, neg. Nam Exo. 13, Levit. 12, If. 66, & Jerem. 20 *zacar* de puero recens nato effertur. Quo sensu locum Gen. 17 accipit Aben-Ezra.

Inst. II. alii. *Pactum* illud est pactum circumcisionis in puero violatum; ergo non est lex ab Adamo violata. Prob. ant. Nam Exo. 4 Angelus ob incircumcisum puerum Moysem voluit occidere; ergo &c. ℟. dist. ant. Est pactum violatum circumcisionis tamquam originalis peccati remedium, conc., tamquam Abrahamitici fœderis violatio, neg. *Si enim dixisset scriptura, quia hoc testamentum meum dissipavit, nonnisi de ista circumcisione intelligi cogeret. Nunc vero, quoniam non expressit cujusmodi testamentum parvulus dissipaverit, liberum est intelligere de illo testamento dictum, cujus dissipatio pertinere possit ad parvulum. Si autem quisquam hoc nonnisi de ista circumcisione dictum esse contendit, quod in ea testamentum Dei, qui non est circumcisus, dissipaverit parvulus, quærat locutionis aliquem modum, quo non absurde possit intelligi, ideo dissipasse testamentum, quia licet non ab illo, tamen in illo est dissipatum: verum sic quoque animadvertendum est, nulla in se negligentia sua juste interire incircumcisi animam pueri, nisi originalis obligatione peccati*. Hæc S. D. 16 de C. D. 27.

Inst. III. Illud *delebitur* &c. vel mortem corporis significat, vel temporalem hæreditatem, vel denique sortem filiorum Israel; ergo hæreditatem sanctorum non significat. ℟. I. neg. ant. Sicut enim *apponi ad populum suum* hæreditatem sanctorum, ita deleri de populo suo ejus privationem designat. Hinc in Hebraico, Chaldæo, & Samaritano habetur: *de populis suis*. Quod ex Drusio exclusionem innuit a cœtu sanctorum. ℟. II. Utcumque ea verba sumantur, urget semper Augustini argumentum: *Quid meruerat, ut periret* &c.? III. Probat S. P. Ex Cypriano, & Chrysostomo, circumcisionem signum fuisse Baptismi, & originalis peccati remedium; ergo sicuti non baptizati, ita incircumcisi excluduntur a regno cœlorum.

Prob.

(1) His adde Ægyptiacum textum ex apographo v. cl. Guilel. mi Bonjour Ordinis Eremitarum S. Aug.

Prob. II. Ex Job. 14. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine?* Ubi versio 70 habet: *Quis enim mundus a sorde? Nec unus, si & una dies vita ejus in terra*. Hinc Olympiodorus pag. 275 Catenæ Græcorum Patrum ait: *Ipsa hominis generatio sine illuvie non existit*, unde fit, ut infantes ad eluendam sordem, quam ex Adami transgressione contraxerunt, baptizentur; ergo Job non de sordibus pannorum intelligit (ut Fratres Poloni), quæ immundo semine non contrahuntur, sed de ea sorde, quam omnes contrahunt, quæque a solo Deo ablui potest.

Prob. III. Ps. 50 habetur: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea*. Atqui verba hæc de illicito complexu accipi nequeunt. Non enim de adulterio, sed *de Jesse viro justo, & conjuge ejus David natus erat*, ut ait ib. S. P., nec de Uriæ nece, aut adulterio Bersabeæ, quæ nullam habent cum ejus conceptione, nisi ratione fomitis, connexionem: neque de peccatis actualibus: habetur enim ibi *in peccatis* plurali numero, quia in originali transgressione reperiuntur plura peccata, ut notat S. P. 46 Ench. Superbia nempe, sacrilegium, fornicatio, furtum, avaritia &c. Adde, in Hebræa, Chaldaica, Syriaca, & Arabica lectione haberi singulari numero: *in peccato*; ergo de originali peccato intelliguntur.

Opp. Ezech. 13 habetur: *Anima, quæ peccaverit, morietur, filius non portabit iniquitatem Patris:* sed, si peccatum originale transfunderetur, filius portaret iniquitatem Patris; ergo non transfunditur. ℞. neg. min. Hæc enim *per Ezechielem promissio est novi Testamenti, ubi Deus secundum propria facta discernit*, ait S. P. 3 Imp. 38. Promittit enim ibi Deus, non ultra futurum hoc proverbium in Israel, *Patres nostri comederunt uvam acerbam, & dentes nostri obstupescunt:* quippe regenerati parentum pœna non obstringuntur, sed personalium delictorum admissione. Reapse proverbium illud non accipiebant Israelitæ de originali peccato, quod visitat Deus nedum in tertiam, & quartam, sed etiam in mille generationes, sed de solis actualibus. ℞. II. dist. min. Filius portaret &c., nisi ei remissum foret originale peccatum, conc., secus, neg. Loquitur ergo Propheta de Israelitis pœnitentibus, quibus originale remissum erat, & de actuali, non de originali peccato.

PROPOSITIO II. Originalis peccati existentia, sive transfusio ex Novo Testamento demonstratur.

Prob. I. Ex Ap. Rom. 5. *Per unum hominem peccatum*

in hunc mundum intravit, in quo omnes peccaverunt. Et 1. Cor. 15: *Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Vide de hoc loc. Lib. XII. c. 1. Nec dici potest, mortem regnasse in parvulos ob actualem imitationem prævaricationis Adam; parvuli enim sunt hujus imitationis incapaces; ergo &c. II. Si de imitatione loquamur peccatum non intravit per Adam, sed primo per Angelum, deinde per Evam. III. Apostolus comparationem instituit inter Adam, & Christum: sed is est caussa resurrectionis, non per imitationem tantum, sed per veram participationem virtutis suæ; ergo &c.

Instat Jo. Clericus. Locus Ap. Rom. 5 spectat adultos, qui Adam imitantur; ergo &c. Prob. ant. Erasmus, qui pluribus exemplis ostendit ἐπὶ nusquam dativo jungi ad significandum *In*; ergo illud ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον verti debet *eo quod*, non *in quo* (1) *omnes peccaverunt*, imitatione utique, non transfusione. Locus vero 1 Cor. 15 innuit, quod sicut Adam occidit omnes, qui eum imitantur; ita Christus vivificat omnes, qui eum sequuntur; ergo Apostolus non loquitur de peccato infantium, qui, cum sint de mortalibus geniti, moriuntur conditione naturæ, non pœna peccati.

℞. neg. ant. Ad prob., neg. ant. Quidquid enim dicant Clericus, & Erasmus, ἐπὶ pro ἐν usurpatur Matth. 18, Rom. 4, Philipp. 1, ut Smidius observat Bibliorum pag. 1000, ubi etiam profert exempla Pindari, & Hesiodi. Porro *novum non est*, ait Beza (a), *ut ἐπὶ pro ἐν accipiatur, quamvis repugnante Erasmo, ut Marc. 24, Hebr. 9 17, & passim apud idoneos auctores, & cum ἁμαρτία Græcis sit fœminini generis, non potest relativum quo referri ad peccatum.* Addit, Erasmum vertere *eo quod* propter errorem, quem ex Origene arripuit. Idem docet Wossius (b), Grotius (c), & Waltonius in Polyglottis: ubi versio Arabica habet, *cum omnes jam peccaverint.* Accedunt ex eodem Wossio, præter Augustinum, auctor Homiliæ de Adamo & Eva, Theodoretus,

(1) Non nova est fallax Clerici interpretatio = *eo quod*. Julianus idem objecerat S. P. Aug. producto v. Ps. *in quo corrigit adolescentior*, docens ibi *in quo* idem esse, ac *propter quod* &c. Verum S. D eum egregie refutavit in libris Operis imperfecti.

(a) *In not. ad novum Testam. p.* 405. (b) *De Hær. Pel. l.* 2.
(c) *In Ep. ad Rom.*

retus, Prosper, Sedulius, Faustus, Concilium Chathaginense, & Arauxicanum. Ex quibus patet, quam temere Pheræponus ea de re Augustinum dixerit *proletarium*, idest plebejum Apostoli interpretem. Verum etsi daremus ἐπὶ ibi verti *eo quod*, nihil efficeret Clericus, sequeretur enim omnes mori, *eo quod* peccaverunt, sed infantes non peccaverunt *actualiter*; ergo originaliter peccavere. Vid. Lib. XII. c. 13 apud Auct.

Prob. II. Ap. 2 Corinth. 5 ait, *si unus pro omnibus mortuus est; ergo omnes mortui sunt:* atqui hæc sententia omnes etiam parvulos comprehendit; ergo &c. Prob. min. ex Aug. 6 contra Jul. 4, ubi ait: *Nega Christum etiam pro parvulis mortuum, ut eos eximas de numero mortuorum, hoc est de contagio peccatorum. Si autem & pro iis mortuus est, ergo & ipsi mortui sunt.* Ubi nota, Apostolum mortuorum nomine eos intelligere, qui in delictis mortui sunt, ut docet S. P. loc. cit., & patet ex 2 Coloss. 13: *Et vos, cum mortui essetis in delictis, convivificavit*: & Hebr. 2 Christus mortuus dicitur, ut *destrueret diabolum*.

Prob. III. Jo. 3 habetur: *Nisi quis renatus fuerit denuo, non potest videre regnum Dei*: atqui nemo baptizatur, nisi in remissionem peccatorum; ergo & parvuli peccatum habent. Min. probatur ab Augustino l. 6 contr. Jul. 3, ubi ex Apostoli loco Rom. 6: *Quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus*, hoc infert; *parvuli in Christo baptizantur; peccato ergo moriuntur. Cui peccato, quæso te, nisi quod originale traxerunt?* Quoniam vero Pelagiani regnum cœlorum secernebant a vita æterna, ita eos revincit S. P. 1 Christus ait: *Qui non crediderit condemnabitur*, sed qui condemnatur non est particeps vitæ æternæ; ergo ab ipsa excluditur non baptizatus. 2 Matth. 25 electis dicetur: *possidete regnum*; & 36, *ibunt justi ad vitam æternam*; ergo idem est regnum, ac vita æterna. 3 Nemo nisi insipiens vitam æternam excogitare potest extra societatem Christi. Vide Auctorem, qui fusius hoc argumentum pertractat.

Ob. I. Ap. Rom. 5 ait: *multo magis gratia Dei, & donum in gratia, in plures abundavit*. Atqui gratia, & donum in gratia, idest vivificatio per Christum, non pertransiit in omnes; ergo multo minus Adæ delictum. II. Ib. *Unius delicto multi mortui sunt, & sicut per inobedientiam unius peccatores constituti sunt multi, ita per unius obedientiam justi constituuntur multi*; ergo non omnes. III. Ib. v. 18: *Si-*

18: *Sicut per unius delictum in omnes in condemnationem, ita per unius justitiam in omnes in justificationem:* & 1 Cor. 15, *sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur*, sed non omnes vivificantur, aut justificantur: ergo a pari.

℞. Ad I. dist. ant. cum D. P. Aug. *Magis abundavit*, quoad copiam donorum, conc., quoad numerum filiorum Adæ, quorum plurimis gratia confertur, neg. *Multo magis abundavit*, ait S. P. 2 Op. imp. n. 85, *non in magis multos, idest non in plures. Quis enim non videt, plures esse in genere humano, in quos non abundavit? Ut ex pluribus ostenderetur, quid universæ massæ justo judicio deberetur.* Hinc Arabica versio habet *abundavit vehementer per gratiam uberrimam in* QUAMPLURIMOS. Græca habet: εἰς τοὺς πολλοὺς, *in multos*, ita etiam Syriaca, & Æthiopica. Itaque copia donorum gratia Dei abundavit, *quia omnes, qui per Christum liberantur, temporaliter propter Adam moriuntur: propter ipsum autem Christum sine fine victuri sunt*, ait S. P. ibidem.

℞. ad II. dist. ant. Et ii multi, qui moriuntur, sunt omnes, conc., sunt aliqui tantum, neg. Licet enim aliquando *multi non omnes intelligantur, tamen, ubi dicuntur omnes, vereque sunt omnes, recte dicuntur & multi*, ait S. P. 2 Op. imp. 145. Nam omnes filii Adæ vere multi sunt, & quinque manus digiti non multi sunt, & tamen omnes, & omnes capilli multi promiscue, omnesque dicuntur, ita S. D. Hinc Genes. 17. 5 Abraham *pater multarum gentium* dicitur, quæ c. 22. 18 dicuntur *omnes gentes terræ*. *Multos* ergo scripsit Apostolus, ne putares, Adæ peccatum paucis nocuisse.

℞. ad III. dist. maj. & ibi fit comparatio inter Adam, & Christum, conc., inter damnatos, & prædestinatos, neg. Ibi enim exprimitur caussa damnationis in Adam, & caussa vivificationis in Christo: *quia sicut sine Adam nullus ad mortem, ita sine Christo nullus ad vitam*. Ita S. P. l. 2 de Nupt. 27.

Ob. II. Ex Apostolo *per unum hominem* peccatum intravit, sed, si contraheretur per carnalem generationem, non intrasset per unum, sed per duos; ergo &c. ℞. neg. min. *Ideo enim*, ait S. P. 2 Imp. n. 83, *dictum est per unum hominem, non per duos, quia non a fœmina concipiente, sed a viro seminante est generationis exordium, aut quia per coitum una fit caro*. Sic Hebr. 11 de Abrahæ posteris dicitur, *ab uno orti sunt*.

Ob. III.

Ob. III. Rom. 4. 15 habetur, *ubi non est lex, nec prævaricatio*, sed in pueris nulla est lex; ergo &c. 2 Cor. 5. *Ante Christi tribunal referet quisque prout gessit in corpore*, sed pueri nil gesserunt in corpore; ergo &c.

℟. ad I. neg. min. In pueris enim est prævaricatio legis, quæ in Paradiso lata est, per quam nascitur homo cum lege peccati. Ad II. dist. maj. Et hic locus spectat ad adultos, conc., ad pueros, subdist., *ut referat quisque prout gessit* per se, neg., per alios, conc. *Reportat* enim quisque quod gessit *cum per corda, & ora gestantium, sive credunt, sive non credant*, ait S. P. 6 contra Jul. 10. Sicut enim per alios bonum, idest Dei regnum, reportant etiam in Pelagiana sententia, ita & malum reportare debent.

Caput II.

Originalis peccati transfusio ex Patribus, & Ecclesiæ auctoritate demonstratur.

Not. Originalis peccati transfusionem priscis inauditam, & ab Augustino confictam esse Pelagiani criminabantur, quibus l. 2 de Nupt. 12 respondet S. P. *Non ego finxi originale peccatum, quod catholica fides credidit antiquitus, sed tu, qui negas, es novus hæreticus*. Sit ergo

Propositio I. Ex scriptis priorum PP. ostenditur originalis peccati transfusio.

Prob. I. Ex S. Ignatio martyre, qui ep. ad Trall. illud vocat, παλαιὰν δυσσεβείαν, *impietatem antiquam*. Dionysius Areop. 3 Hier. ait: *mortem esse ab Adæ peccato*. Justinus in Dial. ait: humanum genus *per Adam in morte concidisse, ut sicut unius inobedientia caussa est damnationis, ita Christi obedientia confert vitam*. Tatianus Or. contr. Gent. ait, nos *priscorum hominum inobedientia justitiam amisisse*. Idem ex Irenæo demonstrat S. P. contra Jul. 3. Origenem laudant Coccius, l' Herminier, Boucat &c., nos Pelagianis præludisse censemus. Nazianzenus Or. 25 ad Ar. *Omnes sumus per peccatum mortui; ac per cœlestem Adamum saluti restituti*. Athanasius Or. 2 contr. Ar. scribit: *lapso Adamo in omnes peccatum dimanavit*. Basilium laudat S. P. hom. de Jejun. n. 18.

Prob. II. ex Chrys., quem Julianus, aliique temere Pelagianis accensent: at S. P. l. 1 contr. Jul. 6 locum Chrys. ad Olympiam laudat, ubi ait: *Adam omne genus humanum in commune damnavit*. Et ex hom. 10 ad Rom. roganti

Judæo

Judæo: *quomodo unius virtute mundus salvatus est?* ℟. *quomodo uno inobediente Adam mundus damnatus est*. Alia etiam profert S. P. ex Hom. de Resurr. Lazari, ex 9 in Gen. &c.

℟. Erasmus, Dallæus, aliique, Chrysost. velle, Adæ peccato corpora reddita esse mortalia, animas vero nihil detrimenti sensisse. Sed contra est: nam S. D. Hom. 11 ad Rom. ait: *una cum morte magnum etiam* (pravorum) *affectuum examen introisse* in animam, quæ proinde sine Dei gratia rueret in præceps, *ac si esset equus indomitus*, ut ait hom. 12 & 13. *Cum enim corpus mortale effectum est*, inquit, *tum necessario admisit concupiscentiam, & iracundiam &c. quæ magnæ sapientiæ indigebant, ne inundantis æstus vis rationem obrueret*; ergo &c.

Prob. III. Ex Latinis Scriptoribus. I. Tertullianus l. de Testim. anim. c. 3: *Homo a primordio circumventus, ut præceptum Dei excederet, & propterea in mortem datus, exinde totum genus de suo semine infectum suæ etiam damnationis traducem fecit*. Eadem habet de An. 40, & in 1 c. Marc. II. Cyprianum laudat S. P. l. 1 contr. Jul. In 4 ad Bonif., & alibi. Hieronymus l. 3 contr. Pelag., ubi ait: *Infans secundum Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima nativitate contraxit*. Reticii Augustodunen. Episcopi, Olympii Hispani, & Hilarii Pictaviensis testimonia profert S. P. l. 1 contra Jul. ex Ambros. l. 1 de Pœn. hæc refert: *Omnes sub peccato nascimur dicente David: ecce in iniquitatibus conceptus sum*. Optatus Mil. l. 4 contra Parmen. *Omnis homo, qui nascitur sine spiritu immundo esse non potest*. Hieronymus in 2 Mich. *Unusquisque nostrum cum Adam de paradiso cecidit*. Et in 4 Jonæ: *Nullus enim absque peccato, nec si unius diei fuerit vita ejus*. Prudentius in Apotheosi *natura animæ malo peccamine Adæ infecit genus hominum*; ergo &c.

PROPOSITIO II. Originalis peccati transfusio Ecclesiasticis decretis ostenditur.

Prob. I. ex decretis Rom. Pontificum. Ex Innocentii litteris contra Pelagium: Ex Zosimi rescripto ad Africanum Concilium, cujus meminit Cœlestinus, & S. P. ep. ad Opt. Bonifacium Augustini responsa contra Pelagium probasse, testatur. Prosper contra Coll. 41. Cœlestinus originis vitium agnoscit ep. ad Nest. & alibi. Xystus III. hæc Baptisterio inscripsit. *Mergere peccator, isto mundare lavacro, seu patrio premeris crimine, seu proprio*. Leo Magnus ep. ad Nicetam 86, & alibi docet, hominem, nisi baptizetur, Adæ pecca-

to

to teneri. Idem ſcribunt Gelaſius ep. ad Piceni Epiſcopos, & Gregorius Magnus 4 Mor. & ep. 14 ad Narſem Comitem.

Prob. II. Sanctorum Conciliorum auctoritate. Nam Dioſpolitana Synodus 14 Epiſcoporum ann. 415 damnavit negantes originale peccatum, apud Aug. l. 1 contra Jul., & l. 2 de Pecc. n. 8. II. Idem ſanxit Concilium Carthaginenſe, & Milevitanum eodem anno 419, de quo idem S. P. ep. 94 ad Hilar. III. Concilium Africæ plenarium anno 418 anathema dixit iis, qui ajunt, pueros *nihil ex Adam trahere originalis peccati*. Adde Epheſinam œcumenicam, quæ can. 4 & Arauxicanam, quæ can. 2 Cœleſtii doctrinam proſcripſit. Tandem Tridentina Synodus veritatem catholicam Seſſ. 5 conſecravit.

Ob. I. Juſt. martyr quæſt. ad orth. 88 ait, Jobi ſententiam, *nemo mundus a ſorde* &c. ad parvulos non pertinere, ac de operibus deliberatis intelligi; ergo pueri ante uſum rationis ſunt ſordis expertes.

℟. I. neg. conſ. Auctor enim harum quæſtionum meminit Irenæi, Origenis, & Manichæorum, qui annis 130 poſt Juſtinum orti ſunt: utitur etiam vocibus *Triadis*, *Hypoſtaſeos &c.* Juſtino ignotis; ergo Juſtini fœtus non ſunt. ℟. II. diſt. ant. Ait ad pueros non pertinere ſordes, quæ contrahuntur ex propoſito, & libertate, conc., conceptione, & origine, neg. Nam originale peccatum aperte agnoſcit q. 102, ubi Chriſtum Adamo opponit.

Ob. II. Clemens Alexandrinus Julium, Caſſianum, alioſque Encratitas exagitans connubia damnantes, ex quibus polluta natura traducitur, negat 1 Strom., pueros Adæ peccato inquinari, dicens: *ubi fornicatus eſt infans, vel quomodo ſub Adæ cecidit execrationem, qui nihil eſt operatus?* 2 Ait locum Pſ. 50, *in peccatis concepit me mater mea* ad ſolam Evam ſpectare, *& ſi in peccatis fuit conceptus, ſed non ipſe in peccato, neque ipſe peccatum*; ergo &c.

℟. Miſſis reſponſionibus Bellarmini, Simoneti, l' Herminierii, & Voſſii apud Auctorem neg. ant. quoad utramque partem. Non enim Julius Caſſianus, aliique Encratitæ a nuptiis abhorrebant ob originale peccatum catholice propugnatum, prout inhæret animæ recens creatæ, & ex carnis conſortio pollutæ contrahitur; ſed etiam quia cohærenter ad Tatiani, ac Valentini principia (a quo Encratitæ) nuptias a Deo malo inſtitutas eſſe docebant, & ſeminarium libidinum, quibus anima in uno corpore fornicata in aliud tranſfunderetur continuis ſordibus inquinanda. Ait ergo S. Clemens

mens *ubi fornicatus est infans?* nempe ejus anima, antequam in hoc carcere clauderetur? quonam in corpore se se libidine maculaverat? *Quomodo sub Adæ cecidit execrationem?* Non ob anteacta flagitia, ut a Gnosticis edocti estis, nil enim boni malive antea perfecit. Ait quidem David se in peccatis a matre conceptum, sed hæc ad Evam referenda sunt, ex qua labes primigenia diffunditur, non ad Isai uxorem, ejusque damnatas nuptias, nec ad scelestam superioris vitæ consuetudinem. Conceptus est in peccato, sed ante in peccato non fuit. Hactenus cl. Auctor. Cæterum Clem. 1 Pæd. 6 & 4 Strom. aperte agnoscit originale peccatum.

Ob. III. Chrysostomus hom. ad Neoph. ait: *Infantes baptizamus, quamvis non sint coinquinati peccato; ut eis addatur sanctitas, justitia &c.;* ergo &c. II. Hom. 10 ad Rom. locum Ap. *per unius inobedientiam &c.* sic solvit. *Illo peccante, & mortali effecto, & qui ex eo orti sunt, tales esse, nihil absurdum: at ex illius inobedientia alterum peccatorem extitisse, quam congruentiam habet? Quid igitur verbum hoc peccatores significat? Mihi videtur significare supplicio obnoxii; quod Adam mortuo, omnes sunt mortales effecti;* ergo &c. III. Hom. 17 1 Cor. ait: *nos minime ob Adæ delictum perire.* IV. Hom. 39 ait: *Non omnes in Adam morte peccati mortuos esse.* V. Hom. 24 ait: *per Adæ peccatum nobis esse corruptibile corpus, animam vero suo peccato post baptismum vitiari;* ergo &c.

℟. ad I. cum Augustino l. 1 contra Jul. 6 dist. ant. Non sunt coinquinati peccato proprio, conc. alieno, neg. Habetur enim in Græco, *peccata non habentes. Intellige* PROPRIA, ait S. P., *& nulla erit contentio. At inquies, cur non ipse addidit* PROPRIA? *quia, vobis nondum litigantibus, securius loquebatur.* Quod etiam de aliis Patribus, qui Pelagianam hæresim præcessere, dici debet. ℟. II. Habet Basileensis & Parisiensis versio: *ut non sint coinquinati peccato*, quæ lectio cohæret scopo Chrysostomi, qui erat, contra nonnullos unicum Baptismi effectum agnoscentes, decem annumerare. *Vides*, inquit, *quot sunt Baptismi largitates. Multis videtur in peccati tantum remissione consistere, nos autem honores computavimus decem: Hac de caussa infantes baptizamus, ut non sint coinquinati peccato, ut eis addatur sanctitas &c.* Hæc responsio nodos omnes solvit.

Ad II. dist. ant. Et ibi S. D. vult neminem peccatorem constitui per actualem Adæ inobedientiam, quasi peccatum

catum originale sit ipsamet Adami culpa, conc.; non enim pueri actualiter, & proprie, sed originaliter peccarunt. Itaut neget, originalem maculam ob eam inobedientiam in omnes transfundi, neg. Fatetur enim ib., *supplicio obnoxios esse*, *& mortis reos*; ergo in iis, uti pœnam, ita culpam agnoscit.

Ad III. dist. ant. *Minime perire &c.* proxime, conc., remote, neg. Loquitur enim Chryſ. de baptizatis, quibus Adæ supplicium, nempe mortalitas, non damnum tulit, sed lucrum; est enim frœnum, quo a peccatis retrahimur. *Proxime* ergo ob actualia peccata perimus, remote ob originale, quod in nos *una cum morte etiam examen pravorum affectuum* invexit, *concupiscentiam*, *iracundiam &c.*, quæ nos *in peccati voraginem mergunt*.

Ad IV. dist. ant. Non omnes mortuos esse morte perpetua, quam vitavit Abraham, Job &c. conc., temporali, neg.

Ad V. neg. conſ. Habetur enim in Græco: nobis esse corruptibile corpus, sed incorruptibilem animam. *Ne itaque & ipsam corrumpamus. Hoc primum peccatum fecit: quod est autem post lavacrum potest pariter animam corrumpere*: quibus verbis statuitur peccatum originale, non evertitur.

Ob. IV. Nyssenus pueros malitiæ censet expertes, anceps, an sint judicio sistendi. II. Basilius ait, non esse malam naturam, quæ semine propagatur. III. Theodoretus ait, pueros peccatum nondum gustasse; ergo &c.

℞. ad I. dist. ant. Et loquitur de baptizatis, conc. secus, neg. Anceps est autem de Judicio, quia Evangelium adultos commemorat, qui actualia opera fecerunt. Ceterum peccatum orig. in l. de vita Moysis diserte agnoscit Nyssenus. Ad II. ℞. cum Auguſt. l. 1. contra Jul. Basilium scribere *adversus Manichæos putantes corpora esse immutabilia mala*, & a mala natura, *& Deo coæterna*. Ad III. dist. ant. Nondum gustasse peccata actualia, conc., originale, neg. Hoc enim agnoscit expresse in c. 5 ep. Rom. Gustantur autem actualia peccata, non originale.

Ob. V. Ex Latinis Patribus Tertullianum, qui l. de Bapt. *Quid festinat*, inquit, *innocens ætas ad remissionem peccatorum?* ergo &c. II. De Resurr. 47 Adæ refert corpoporis mortem, non animæ reatum; ergo &c. III. Hilarius in ep. Pauli ait: *est mors secunda in Gehenna, quam non peccato Adæ patimur*. IV. Optatus Mil. ait: *non pertinuisse ad Seth filium Adæ patris admissum*; ergo non transfunditur in omnes.

℞. Ad

℟. Ad I. dist. ant. Dicitur *innocens ætas*, eo quod nihil gesserit actualiter, ut Jacob, & Esau, conc. eo quod labe originali careant, neg. Ad II. ℟. agere Tertullianum contra Marcionem, qui mortuos resurrecturos negabat; ait ergo, sicut omnes moriuntur per Adam, ita omnes resurgent per Christum. Ad III. ℟. Cum S. P. Aug. plura ex Hilario producat contra Jul. l. 1 c. 3. *Hunc virum tanta in Episcopis Catholicis laude præclarum de peccato originali criminari quis audeat?* Hilarius ergo auctor commentariorum in ep. Pauli non est Pictaviensis, nec Arelatensis, sed Hilarius Diaconus Luciferianus, dictus a Hieronymo in dial. *Deucalion orbis* (1) Ad IV. dist. ant. Non pertinuisse actuale Adæ *admissum*, conc. originale, neg. Loquitur enim Optatus de traditoribus, adeoque de actualibus peccatis. Vide supra Ob. III. ℟. ad II. Cæterum Optatus de originalis peccati transfusione egregie sentit l. 4 contra Parm. ut supra dictum est.

CAPUT III.

Ex hujus vitæ miseriis originalis peccati transfusio ostenditur.

NOt. Licet nonnulli Catholici censeant, potuisse Deum absolute hominem innocentem morti & miseriis subjicere; tamen, fide supposita, quod Deus condiderit hominem rectum, magnam vim habere hoc argumentum, conveniunt omnes. Sit itaque

PROPOSITIO. Ex vitæ miseriis probatur orig. peccatum.

Prob. I. pars l. 12 c. 13. Ubi ostendimus mortem, concupiscentiam &c. non esse naturæ conditionem, sed pœnam pec-

(1) Demonstrant Patres Maurini Præf. t. 1 c. 3 de Hil. op., quæ exciderunt n. 27, neque ex Augustini, neque ex Hispalensis Synodi testimonio satis evinci Hilarium in Pauli epistolas commentaria edidisse: sed tantum in operibus, quorum jacturam dolemus, quosdam ex iis locos exposuisse. Licet non concedamus Hilarium horum commentariorum auctorem esse Schismaticum Luciferianum, sed eum potius esse credimus Pelagii asseclam, atque eum ipsum, qui sub Ambrosii nomine circumfertur, & vulgo dicitur *Ambrosiaster*. Gaspar Juenin, qui t. 6 Inst. diss. 7 c. 4 hunc locum sibi opponit sub Ambrosii nomine ℟. commentarium illud non esse Ambrosii (nos Hilarii non esse dicimus, sed *fœtum esse hominis aperte Pelagiani*.

peccati. Confirmatur can. 2 Arauxic. Synodi, quæ ait: *injustitiam Deo dare, qui mortem, quæ est pœna peccati, sine peccato ad nos transiisse dicit*. Idem docent Patres Africani exules, Gelasius, Prosper, Auctor hypogn., Anselmus, aliique apud Noris. Vind. c. 3.

Prob. II. pars I. Vel enim statum *puræ naturæ* credimus impossibilem, vel possibilem. Si primum: constat, miserias hasce pœnam esse peccati, ut docet S. Th. 4 contra Gent. 53 & S. P. contra Jul. l. 1. *Propter quod affliguntur parvuli, si nullum habent omnino peccatum? An omnipotens, & justus Deus injustas pœnas a tot innocentibus prohibere non potest?* Si secundum, dato etiam quod Deus nullo supernaturali beneficio rationalem creaturam exornasset, non tamen creasset tot miseriis obnoxiam. Vel enim concupiscentia nulla esset, vel non tam lacertosa, qualem nunc sentiunt Adæ filii, quantam vix pecudes sentiunt. Quis enim credat voluisse Deum hominem condere brutis deteriorem; ergo ex concupiscentia recte probat S. P. originale peccatum. Idem de ignorantia dicendum est: cum enim creaturæ omnes in finem suum dirigantur, non esset homo adeo excæcatus in iis, quæ ad se spectant, & in quibus sæpe errat invitus. Quid? quod *parvulum spiritus vexat immundus*, ait S. P. l. 1 adv. Jul, c. 88, *animamque ejus, & corpus affligit; nec invenitis hujus mali meritum negantes originale peccatum*.

Prob. II. Ex ipso mortis horrore, quem cuncti experimur. Est enim frequenter mors tam sæva, immatura, teterrima, ut pœnam esse peccati natura ipsa proclamet. Hinc ululatus & lacrymæ in ipso vitæ nascentis exordio, quas nullus animantium fœtus emittit: *dispendia ergo, quæ nascentes flendo testantur, quo merito sub justissimo judice, si nullum peccatum attrahunt, irrogantur?* ait ib. S. D. n. 113. Hinc Philosophi scripturarum lumine destituti originale peccatum non agnoscentes, aut naturam, quasi novercam culparunt, quod esset in homines magis, quam in bestias iniquior, aut ob superioris vitæ peccata his calamitatibus subjici commenti sunt; ergo ex hujus vitæ calamitatibus originale peccatum ostenditur.

Ob. I. Cæcus natus, de quo Jo. 9, *neque peccavit ipse, neque parentes ejus*; ergo ex cæcitate non evincitur peccatum originale. II. Nec Christus, nec B. Virgo peccavit, & tamen morti uterque subjectus est; ergo a pari.

℟. Ad I. cum Aug. l. 3 contr. Jul. 6 retorqueo argumentum.

tum. *De innumerabilibus parvulis, qui cum tanta vitiorum varietate nascuntur;* dici nequit, *quod Dominus ait de illo, qui cæcus natus est, non propter peccatum ipsius, vel parentum id esse factum, sed ut manifestentur opera Dei in illo; multi quippe non sanantur omnino;* ergo saltem illorum cæcitas effectus est originalis peccati. Vide de hoc argumento l. 12 diss. 1 c. 4 ℞. ad 3. Ad II. ℞. S. P. de Pecc. m. l. 1. 37. Ideo Adam *non talem* (idest infirmum) *creatum, quia nullius parentis præcedente peccato est creatus. Nos ideo tales, quia illius præcedente peccato, nati sumus in carne peccati: Christus ideo talis, quia, ut de peccato condemnaret peccatum, natus est in similitudinem carnis peccati.* B. V. autem, quamvis pie credatur a peccato præservata, nata est tamen ex carne vitiata, unde mors sequitur, licet anima non fuerit singulari privilegio inquinata.

Ob. III. A Deo bono produci nequit contaminata natura, ergo a diabolo producta est, sed hæc est hæresis Manichæorum; ergo &c. Nec dicas, Deum rectam condidisse naturam, sed ea Adæ peccato corrupta, carnis propagine contrahi peccatum. Nam anima non propagatur, sed corrupto corpori inseritur a Deo, qui ea de re est hujus caussa peccati. Cur enim eam vitiato corpori jungit sciens illam diaboli ancillam evasuram?

℞. neg. conf. Non enim a diabolo, sed a Deo producta est humana natura, nec vitiata, sed recta; peccatum ergo non est ex institutione creatoris, sed ex Adæ prævaricatione. Nec opus est ad perdifficilem de animarum origine quæstionem confugere: nam, licet singulæ animæ a Deo creentur, contrahunt ex carne maculam originalem, *sicut aqua in vitiato vase corrumpitur.* Disposito autem corpore non debet Deus juxta universalem legem ab eo semel latam animorum creationem suspendere, adeoque nec hominum efformationem.

Ob. III. Julianus. In Catholicorum sententia nuptias damnari, si ex iis propagatur vitiata natura; ergo &c. II. Matth. 7 habetur: *A fructibus eorum &c.;* mala ergo est generatio, unde fructus ita noxius exoritur. ℞. neg. ant. *Nuptiæ* enim, ex Aug. c. 26, *institutæ sunt caussa generandi, non peccandi. Peccatum autem, quod inde a nascentibus trahitur, non ad nuptias pertinet, sed ad malum, quod accidit hominibus* &c. Non sunt ergo damnandæ nuptiæ, quarum finis bonus est, nempe naturæ conservatio: imo inde est bonus usus concupiscentiæ malæ, & cura filios recte pro-

procreandi. Ad II. ℞. S. P. ib. *Nihil valet similitudo illa evangelica, quia non sunt nuptiæ caussa peccati, sed peccatum hominis primi originalis est caussa peccati.*

Ob. IV. Parentes baptizati peccatum originale non habent; ergo non traducunt. ℞. neg. conf. Licet enim renatis concupiscentia remissa sit, nec aliquid noceat, nisi ejus motibus consentiatur, tamen *proles eorum, quia per carnalem concupiscentiam seminatur, sic inde reatum nascendo trahit, ut nisi renascendo liberari ab illa peste non possit.* Ait S. P. 2 de Nupt. c. 34.

Ob. V. Si Adæ culpa non peccantibus nocuit; ergo Christi justitia non credentibus profuit, sed falsum conf.; ergo & ant.

℞. neg. min. & retorqueo argumentum. Sicut enim in spiritali generatione opus non est propria actuali fide in pueris, ut sancti fiant, & regni hæredes; ita nec requiritur actualis, ac propriæ voluntatis transgressio in carnali generatione, ut nascantur natura filii iræ. *Et sicut eos vitæ spiritus in Christo regenerat fideles, sic eos corpus mortis in Adam generat peccatores.*

Ob. VI. Non est peccatum, nisi voluntarium; sed originale non est parvulis voluntarium; ergo nullum. ℞. dist. min. Non est voluntarium parvulis *actualiter*, & voluntate propria, conc., *originaliter*, & voluntate Adæ, qui communem naturam infecit, neg. Hinc S. P. l. 4 Op. imp. ait, *libera voluntate* originale admissum, *non ejus propria, qui nascitur, sed ejus, in quo omnes originaliter fuerunt.*

Ob. VII. Hæc sententia Deum crudelem facit; ergo &c. Prob. ant. Nam innocenti creaturæ aliena peccata impingit &c. ℞. neg. ant. Non enim nos Deum crudelem & injustum facimus, sed Pelagiani, qui docent, a Deo innocentem creaturam tot ærumnis affligi. *Aliena* quidem sunt horum parvulorum peccata, *sed paterna sunt, ac jure seminationis & nostra sunt.*

Ob. VIII. Voluntarium est a principio intrinseco, sed Adæ voluntas est pueris extrinseca; ergo per eam peccatores fieri non possunt. 2 Peccatum est dictum, factum, concupitum contra legem, sed ad hæc ineptus est parvulus; ergo &c. 3 Nemo damnatur ex ignorantia invincibili, aut malefactis alienis; ergo &c. ℞. cum D. Th. 2 dist. 30 q. 2 a. 2. Quod *ad culpam personæ requiritur voluntas personæ, ad culpam vero naturæ, non requiritur, nisi voluntas in natura illa*, quæ ergo supra dicta sunt in solis actualibus peccatis actum

personæ voluntarium demonstrant. Dum quæstio est de originali, sat est, quod fuerit voluntarium originaliter. Atque ita est factum, concupitum &c., prout ex primi hominis voluntate manavit.

Ob. IX. Non peccat genitor, nec genitus, nec creator; ergo per nullas rimas hoc peccatum in orbem ingreditur. ℞. cum S. P. Aug. l. priori Op. 24 neg. conf. Intravit enim peccatum per Adam, qui communem naturam vitiavit, *rimam quæris, cum tibi ostendat Apostolus apertissimam januam dicens: per unum hominem peccatum intravit &c.*

Ob. X. Julianus, ex catholica doctrina perfectionis desperationem induci: nequit enim fieri, ut ingenita vitia extirpentur. ℞. Nihil esse impossibile gratiæ Dei, *qui ex origine vitiatam mutare potest, & sanare naturam*, ait S. D. l. 2 contra Jul.

Caput IV.

De originalis peccati transfusione in filios baptizatorum.

Cum fideles non gignant prout sunt filii Dei, sed sicut ex olea gignitur oleaster, aut ex tritico mundo frumentum cum paleis, etiam in filios SS. originale peccatum pervadit, ut supra ostendimus contra Pelagianos. Novatores tamen filios baptizatorum censent ad hæreditatem novi fœderis pertinere, & solum tingi, ut tamquam membra in unum corpus coalescant. Ita Calvinus, Zuinglius, Bucerus, Beza, contra quos sit

Propositio. Etiam ad filios fidelium pervadit originale peccatum.

Prob. I. ex locis Scrip., quæ *ordinata lege* ad omnes Adæ posteros, excepta B. V. referri debent. 2 Idem de aliis dici debet, quod de Davide a fidelibus & circumcisis parentibus exorto, sed is ait: *in iniquitatibus conceptus sum*; ergo & alii. 3 Apostolus ex Hebræorum genere ait de se, aliisque: *Eramus natura filii iræ*; ergo &c. 4 Filii SS. per Novatores sunt baptizandi, atqui baptizantur in remissionem peccatorum; ergo &c. 5 Pelagiani baptizabant parvulos, ne eos arcerent a regno cœlorum; ergo Novatores sunt iis deteriores, qui non baptizatos ad hæreditatem adscivcunt. 6 Pueri fidelium exorcizantur; ergo sunt dœmonis mancipia. 7 Ex Calvino baptizantur filii fidelium, ut fiant ecclesiæ membra; ergo sine baptismate cum Christo capite regnare non possunt. *Regeneratus quippe*, ut docet S. P. de pecc. orig. 40, *non regenerat filios carnis, sed generat, ac per hoc in eos, non quod regeneratus, sed quod generatus est, trajicit.*

tit. Definita est hæc propositio a Trid. Syn. Sess. 5 can. 4.

Ob. I. Ap. Hebr. 7. 9 ait, Levi in lumbis Abrahæ decimatum postea natum decimas accepisse; ergo etiam filii fidelium, qui in fœmore Adæ prevaricatores putati sunt, a patre fideli procreati a reatu soluti censentur. ℞. S. P. l. 2 de Pecc. mer. c. 25. neg. cons. *Non enim Levi non fuit decimatus, quia jam fuerat decimatus in lumbis Abrahæ, sed quia sic ordinatus est honore sacerdotii, ut acciperet decimas, non præberet: alioquin, nec alii fratres decimarentur, quia & ipsi in lumbis Abrahæ jam decimati sunt*. Comparat enim Apostolus sacerdotium Leviticum Christi sacerdotio, atque hoc illi præcellere ostendit, quod Melchisedech decimas accepit a Levi, non vicissim.

Ob. II. Ap. Rom. 11 ait: *Quod si delibatio sancta est, & massa, & si radix sancta, & rami*; ergo &c. ℞. neg. cons. Alloquitur enim ibi Apostolus fideles e gentibus vocatos, ne se a Judæis conversis segregarent duplici comparatione. I. Oblatione primitiarum, qua facta cunctis frugibus vesci licebat, ergo regeneratione per baptismum facta, debent Judæi, & Gentiles mutuo versari. II. Comparatione ramorum, qui debent eidem trunco adhærere; Judæi conversi erant rami arboris, Gentiles quasi oleastri in olivam inserti; non debent ergo ex arbore materna nec illi nec isti defringi, sed omnes caritate conjungi.

Ob. III. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem &c.* 1 Cor. 7; ergo &c. ℞. dist. ant. Sanctificatus est &c. si baptizetur, conc., secus neg. Monet ibi Apostolus, ne ab altero consentiente conjux fidelis abscedat, (quod Corinthiis fœminis, positum erat in more) ut simul cohabitando, unius sanctitas alium reducat ad frugem. Quis enim *existimet bonum etiam maritum non Christianum, quia Christiana fuerit uxor ejus, neque baptizari oportere, & in regnum cœlorum esse intraturum, quia sanctificatus dictus est in uxore?*

Ob. IV. Fideles deputantur in semen Abrahæ; sed Deus promisit, futurum se Deum Abrahæ, & seminis ejus; ergo &c. ℞. dist. maj. Deputantur in semen Abrahæ secundum carnem, & ob generationem, neg., secundum fidem, & propter baptismum, conc., nam Rom. 9 *qui ex fide sunt, ii sunt filii Abrahæ*. ℞. II. neg. min. Nam filii Abraham incircumcisi ex Genes. 5 ad æternum Dei fœdus non spectant; ergo nec spectant non baptizati.

DISSERTATIO II.

De essentia, ac pœnis Originalis peccati.

DE hoc argumento quinque capitibus eo, qui sequitur, ordine pertractabimus.

CAPUT I.

De essentia originalis peccati.

PEccatum originale malam esse substantiam putavit Illyricus: alii novatores in concupiscentia constituunt. Ex catholicis Pighius & Catharinus censent ipsum esse Adæ peccatum. Alii privationem originalis justitiæ. Ariminensis, Gabriel, Henricus esse putant concupiscentiam cum reatu, seu vitium ex morbida qualitate contractum. Thomistæ ajunt, *materialiter* esse concupiscentiam, *formaliter* privationem justitiæ.. Cohæret hæc opinio cum Arimin. atque Nostratum sententia; eaque a Novatorum opinione longe abest. Quibus prænotatis sit

Propositio I. Originale peccatum non est mala substantia.

Prob. I. Ex Aug. Ps. 68, ubi ait: *Iniquitas non est substantia: non enim est natura, quam fecit Deus, sed est perversitas quam fecit homo;* ergo &c. II. docet Illyricus, hominis substantiam post Adæ lapsum *physice* perseverare, sed *theologice* fuisse mutatam, atqui mutatio theologica non est substantialis; ergo &c. III. per baptismum deletur peccatum non substantia; ergo &c.

Ob. I. In homine imago Dei sita est in animæ substantia, sed Adam peccando divinam imaginem perdidit; ergo & substantiam. ℞. dist. min. Perdidit quoad characterem & ornatum, conc., quoad intellectricem naturam, neg. *Adulterata est*, ait S. Cyrill. in 1 Jo., *illa similitudo Dei incursu peccati, nec jam characteres erant amplius clari, sed tenebris involuti.*

Ob. II. Gen. 8. Peccatum vocatur in hebraico textu *figmentum cordis malum*. Rom. 6. *Vetus homo*, & alibi *semen serpentis*, *Adam terrenus*, *&c.*, sed hæc substantiam significant; ergo &c. ℞. dist. maj. vocatur metonymice, & ex effectibus, conc., vere, & proprie, neg. Sic *figmentum malum cordis* dicitur ob malas, quas ingerit, cogitationes: *vetus homo* nequitiam & concupiscentiam significat, sicut *novus homo* Rom. 12 novitatem sensus, & gratiam.

Ob. III. Quilibet ex originali culpa nascitur filius Diaboli; ergo gignitur a mala substantia. ℞. dist. ant. Nascitur

tur filius Diaboli, ideſt cum peccato, quo Diaboli mancipium redditur, conc., cum ſubſtantia, quæ a Diabolo generatur, neg. Tripliciter enim in ſcripturis filius dicitur ex Aug., natura, doctrina, imitatione: qui ergo peccat duobus poſtremis modis filius Diaboli dicitur; quo ſenſu Jo. 8 dicitur, *vos ex Patre diabolo eſtis:* infantes vero alio ſenſu filii diaboli ſunt, nempe ſecundum legem peccati, cui natura ex Adæ tranſgreſſione adſtringitur. Sicut per baptiſma dicuntur filii Dei, quia a lege peccati, & dœmonis poteſtate ſolvuntur.

Ob. IV. Poteſt Diabolus rationalem ſubſtantiam in deteriorem mutare, ut vinum in acetum, lac in caſeum; ergo &c. Prob. ant. De facto mutavit tam difformem a lege Dei illam reddens, & ab ea quam Deus inſtituit; ergo &c. ℞. neg. ant. Spiritalis enim ſubſtantia non poteſt extrinſecis accidentibus corrumpi, ut vinum, & caſeum, in quibus tamen non nova ſubſtantia, ſed ſola partium diverſa intervenit diſpoſitio. Vitiata ergo natura contraria eſt naturæ primitus inſtitutæ, ut infirmus ſano &c. quæ quidem eſt oppoſitio privativa, & per accidens. Hinc difformes legi dicimur, quia deeſt rectitudo juſtitiæ.

Propositio II. Peccatum originale non eſt ipſum Adami perſonale delictum.

Prob. I. ex Trid. Syn. can. 3 ſeſſ. 5, ubi ſtatuit, peccatum originale *ineſſe unicuique proprium:* ſed in Catharini ſententia peccatum fuiſſet in Adam reipſa, in poſteris vero per imputationem; ergo &c. II. Ex can. 5 Trid. deleri hoc peccatum non eſt ſolum non imputari; ergo contrahi non eſt ſolum imputari; III. ex Rom. 5. Adæ culpa in omnes pertranſiit, ſed non pertranſiit actuale Adæ delictum, quod fuit actus immanens, & propria ejus tranſgreſſio; ergo &c. IV. Cauſſa differt aliqualiter ab effectu, ſed Adæ culpa eſt cauſſa orig. peccati; ergo differt ab illo. V. Juſtitia Chriſti nobis vere inhæret, ſed Apoſtolus ib. v. 18, & 19 eodem modo de peccato loquitur, ac de juſtitia; ergo &c.

Ob. Apoſtolus ib. v. 12 ait: *In quo omnes peccaverunt*, Et v. 19. *Per unius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi*. S. P. l. 2 de Pecc. mer. 6. *Peccato Adam tenentur obnoxii;* ergo &c. ℞. diſt. ant. Et hæc loca de cauſſa efficiente accipi debent, conc., de ipſo Adæ perſonali delicto, neg. Nemo quippe negat, orig. peccatum ex primi hominis voluntate tamquam ex ſua cauſſa manaſſe, quod ex Apoſtoli & Auguſtini locis cit., aliiſque evincitur: ſed ex iis non

colligitur, peccatores esse constitutos per ipsum Adæ personale delictum.

Propositio III. Peccatum originale est concupiscentia cum reatu, seu vitium ex *morbida* qualitate contractum ab anima, cui inest reatus culpæ.

Not. Concupiscentiam non esse sensitivum appetitum, sed inordinationem potentiarum animæ, unde motus exurgunt rationi repugnantes, ut l. 12 dictum est. II. In illo peccato esse *materiam*, & *formam*, actionem nempe, & defectum rectitudinis. III. Originale peccatum esse natura sua habituale, non actuale. In hoc enim transit materia, seu actio, puta superstitiosæ thurificationis, & remanet in anima crimen Idololatriæ. In habituali vero etiam ablato reatu remanet materia, seu prava quædam affectio, quæ ad pravos, & inordinatos actus inclinat, ut patet in ebriosis. Ita S. P. l. 6 contra Jul. 18.

Prob. I. Ex Trid. Syn. decretis, quæ sess. 5 statuit: *Tolli per baptismum totum id, quod veram peccati rationem habet: at manere in baptizatis concupiscentiam, & fomitem.* Hanc concupiscentiam peccatum dici ab Apostolo, non quod vere, & proprie in renatis peccatum sit, *sed quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat*, quæ omnia docet S. P. l. 1 de Nupt. c. 26, atqui hæc ipsa est nostra sententia; ergo non adversatur, sed congruit Trid. decretis, & Aug. doctrinæ. Prob. min. Nostra enim sententia est, per baptismum deleri concupiscentiæ reatum, remanere autem concupiscentiam, quæ in renatis peccatum proprie non est, quia quod in peccato habituali habet rationem materiæ, soluto reatu remanet, ut patet in ebriosis: quod non imputatur ad culpam, sed ad malum inclinat, & si voluntas ex gratia resistat, non peccat, sed meretur; ergo Trid. congruit. Confirmatur. Nam in Congregatione diei 21 Maji an. 1546 impugnata Trevirensis Episcopi sententia, qui peccatum statuebat in privatione originalis justitiæ, duæ aliæ sententiæ propugnatæ sunt, quarum prior, *inordinationem* facultatum arbitrio subditarum esse originalis culpæ materiam statuebat, perturbationem vero ipsius arbitrii relate ad Deum esse formam. Altera vero locabat originalis peccati naturam in debiti ordinis defectu, & propensione animi ad fluxa tamquam ejus materia: atqui nos utrumque complectimur; ergo &c.

Prob. II. Ex Aug. 2 de Pecc. mer. 4. *Concupiscentia in baptizatis a reatu solvitur, ad agonem relinquitur, ante agonem*

nem mortuos nulla damnatione persequitur. Et lib. 6 contra Jul. 18 ait: *Concupiscentiam manere actu, & praeterire reatu*. Et l. Retr. 15. *Concupiscentiae reatus in baptismate solvitur, sed infirmitas manet*. Ex quibus constat, concupiscentiae reatum inesse ante baptismum, & a reatu solutam manere ad agonem; ergo &c.

Prob. III. ex D. Th., qui 1. 2 q. 82 art. 3 ait: *Privatio originalis justitiae est formale in peccato originali, inordinatio virium animae quae concupiscentia appellatur quoddam materiale*. Ubi nota D. Th. *quoddam materiale* concupiscentiam dixisse, non quod ad peccati naturam non spectet, ut perperam contendit Habert, sed quia nec corpus, nec substantia, nec materia proprie est.

Prob. IV. ex D. Bonaventura 2 sent. dist. 30 art. 2. *Dum quaeritur, quid sit originale peccatum? Recte respondetur, quod sit concupiscentia immoderata: recte etiam respondetur, quod sit debitae justitiae carentia, & in una responsione clauditur alia, licet una notificet ipsum habituale peccatum ratione ejus, quod est in ipso habens modum conversionis, altera vero rationem privationis*. Dicitur autem haec originalis peccati materia vitium ex *morbida qualitate* contractum, quia, ut ait S. P. 11 Gen. ad. lit. 32, *corpus eorum* (protoparentum) *duxit mordidam, & pestiferam qualitatem*, qua inficitur anima, eamque ex Juliani principiis, qui concupiscentiam, nec qualitatem esse objiciebat, nec de subjecto in alium migrare posse, ostendit, 1 *affectionalem* esse *qualitatem*, haec enim definitur a Jul., quae *ita inhaerescit, ut magnis molitionibus, aut nullis omnino separetur*, sed talem esse concupiscentiam prob. S. P. ex Ap., qui adversus talem qualitatem clamat: *Velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio*. 2 Hanc qualitatem non migrare de substantia in substantiam, sed transire aliam ejusdem generis *quodam operante contagio, sicut de parentibus morbidis, morbida soboles procreatur*; ergo recte concupiscentia dicitur cum Arimin. Vitium ex morbida qualitate: est enim prava quaedam affectio, ut infirmitas est mala corporis habitudo, perturbatio humorum &c. Ex sola autem concupiscentia non constitui originalis culpae naturam, sed hujus *formam*, sive, id quod reos constituit, esse privationem justitiae originalis ex D. Th., & Bonav. probatum est. 3 Accedit theol. ratio. Peccatum enim ex Trid. est macula, injustitia, mors animae: sed mors est vitae privatio, injustitia, & macula carentia sanctitatis, & rectitudinis; ergo &c.

Ob. I.

Ob. I. Per baptismum tollitur quidquid est vere, & proprie peccatum; sed concupiscentia remanet in renatis; ergo non est proprie peccatum. II. Si ea orig. peccati essentiam constituit, sequitur, hoc in renatis remanere quoad essentiam, quod Arimin. fateri coactus est dist. 30. III. Sequitur, concupiscentiam esse peccatum per se ipsam, ut ajunt hæretici ex verbis Apostoli: *non ego operor, sed quod habitat in me peccatum*, cum ex Trid. peccatum dicatur, quia ex *peccato est*, *& ad peccatum inclinat*; ergo &c.

℟. ad I. Dist. min. Remanet in renatis actu, conc., reatu, neg. Ita S. P. supra laud. Solvitur autem a reatu per gratiam sanctificantem, qua tollitur ab anima habitualis aversio a Deo, in qua ratio formalis peccati sita est: remanet tamen actu, quia adhuc manet mala affectio, & languor animi, & *licet soluta reatus vinculo, manet in certamine*, ait S. P. l. 1 de Pecc. mer. c. ult. Eodem modo dist. cons. Non est proprie peccatum in renatis, in quibus evacuatur caro peccati, ut ait S. P. & Trid. conc., in nondum regeneratis, quos concupiscentia reatu & macula dehonestat, nego.

Ad II. ℟. neg. sequelam. Non enim remanet essentia peccati in concupiscentia sublato reatu & macula, quod est *formale* peccati, licet remaneat *materiale* in ipsa concupiscentia, sicuti ablata figura non manet statua, sed lignum, & ablata anima non homo remanet, sed cadaver. Quo plane, sensu, ait Arimin., remanere in renatis *quantum ad essentiam* originale peccatum, nempe quantum ad actum seu materiale peccati, non quantum ad reatum seu *formale*. Recitata enim Aug. authoritate l. 2 de Gr. 38, ubi ait, concupiscentiam *renato inesse quidem, sed non obesse*: Ait, *ipsam non esse in eo peccatum, ac per hoc* PROPRIE *loquendo de peccato, scilicet culpa, nec ipse baptizatus habet orig. peccatum*. Immerito ergo ait l'Herminier (1), Ariminensem ad hæ-

(1) Author dissertationis Historico-Crit. de antiquis, novisque Manichæis Romæ ed. an. 1763 c. 14 n. 70 hæc habet; *Bellarminus quidem sententiam Petri Lombardi, Gregorii Arimin. &c. improbat, & refellit, non quod ad Manichæos accedant, quæ Lutherana calumnia est, verum quia Lutheranis, & Calvinianis in eo sibi videantur accedere? quod, ubi definiunt, quid sit peccatum originale, cum concupiscentia illud confundunt, quæ pœna est originalis peccati. Cum autem post baptismum in baptizatis adhuc ad pugnam concupiscentia maneat, his auctoribus* | nempe Gregorio, aliisque] *videtur consequi, peccatum ipsum originale in baptizatis quoque ma-*

hæreticos acceſſiſſe, cum ipſe nuſquam diſceſſerit ab Aug. Ad III. neg. ant. Hæretici enim docent concupiſcentiam eſſe formaliter originale peccatum, idque in renatis remanere, nos vero cum Auguſtino concupiſcentiam in renatis ab ea diſtinguimus, quæ in aliis invenitur: in iis enim *peccatum vocatur, non quia peccatum eſt, ſed quia peccato facta eſt, & peccatum, ſi vicerit, facit*, ait S. P. l. 1 de Nupt. c. 23. Fallitur ergo Vaſqueſius docens, Auguſtini ſententiam *favere* eorum errori, qui ajunt, originale *tegi non tolli, radi non eradicari*.

Dices. Concupiſcentia peccato facta eſt; ergo peccatum non conſtituit. II. Fieri poteſt, ut prætereunte actu, e. g. immolationis idolis, maneat reatus, & macula idololatriæ, ſed non e contra; ergo &c. ℞. ad I. Concupiſcentiam eſſe ſimul *pœnam peccati* relate ad Adæ prævaricationem, *peccatum* cum nondum ſoluta eſt a reatu, & *cauſſam peccati* dum trahit ad illicita. Sic habituale peccatum *pœna* eſt actualis peccati, *peccatum* ideſt averſio a Deo, & *cauſſa* peccati, quia ad alia peccata trahit, ut patet de vinolentia, & ſcortatione. Ad II. neg. conſ. Nam immolatio illa eſt *actuale*

manere, quamvis ad culpam, & ad pœnam bis non imputetur a Deo, quæ Lutheranorum ſententia eſt. Hactenus author diſſ. ſupra laud., qui ſane in pluribus lapſus eſt. I. enim falſiſſimum eſt, ſaltem Ariminenſem originale peccatum formaliter tale cum concupiſcentia confundere. Is enim in 2 diſt. 30 q. 1 art. 2 ait, originale peccatum eſſe ipſam concupiſcentiam *cum reatu*, ſive vitium ex *morbida qualitate* contractum, quam ſententiam a Thomiſtica non differre, quæ docet, peccatum originale materialiter eſſe concupiſcentiam, formaliter vero privationem originalis juſtitiæ, demonſtrat hoc loco cl. auctor. II. Falſum eſt etiam ex materiali concupiſcentiæ, quæ remanet poſt baptiſma, *peccatum ipſum originale in baptizatis quoque manere*, Gregorio conſequi viſum eſſe &c. Numquam enim id noſtro Ariminenſi viſum eſt, qui non ita fuit miſer in ratiocinando, ut, ex quo remaneat in renatis concupiſcentia a reatu ſoluta, in iis originalem quoque noxam remanere contenderet. Ait quidem Arimin. remanere in renatis concupiſcentiam, *quantum ad eſſentiam*, ſed hoc nomine intelligere *materiale peccati*, ſive *morbidam qualitatem* ex ejus Catholicis principiis ſupra monſtratum eſt. Falſum eſt III., concupiſcentiam, *quæ pœna* eſt originalis peccati ſub uno reſpectu, non poſſe ſub alio *materiale* eſſe originalis peccati. Si enim per D. Th. 1. 2 q. 85 art. 5 ſubtractio originalis juſtitiæ, quæ habet rationem pœnæ, poteſt eſſe *formale* originalis peccati, a fortiori concupiſcentia, quæ pœna eſt, poterit *materiale* eſſe originalis peccati.

le peccatum, cujus *materia* est actus *transiens*; peccatum vero orig. est *habituale*, cujus materia est *permanens* affectio prava; ergo *nullo modo*, ait S. P. contra Jul. 6. 8, *simile est sacrificium transiens manenti concupiscentiæ*.

Ob. II. Orig. peccatum est idem in omnibus, sed concupiscentia est vehementior in uno, quam in alio; ergo &c. II. In anima ante baptismum sejuncta a corpore sunt omnia, quæ ad culpam originalem attinent, non tamen concupiscentia, atqui in pura natura foret absque ulla labe concupiscentia; ergo ex ea non conflatur culpa originalis. ℞. dist. maj. Est idem in omnibus quoad *formam*, idest reatum, & privationem justitiæ, conc., quoad *materiam* & actum, neg. Motus enim, qui rationi adversatur non est æqualis in omnibus. Ad II. dist. maj. In anima separata non est concupiscentia, idest libido carnis, conc., idest inordinatio voluntatis, & intellectus, & pugna utriusque, neg. Porro in hac inordinatione, quæ animam corpori junctam ad illicita trahit, concupiscentiam statuimus. Hæc autem, cum suapte natura mala sit, in statu puræ naturæ nulla esset.

Ob. III. Si reatus concupiscentiæ esset privatio orig. justitiæ, vel per baptismum non tolleretur peccatum, cum nulli restituatur orig. integritas, vel per actuale peccatum, quo sanctitas amittitur, iterum contraheretur originale, atqui falsum cons. ergo & ant. ℞. neg. utramque sequelam maj. Per baptismum enim redditur justitia prior, non quoad omnes dotes, sed quoad primam, & maximam, nempe *gratiam sanctificantem*, cujus privatio hominem peccatorem constituit. Nec sequitur per actuale peccatum contrahi originale, nam privatio justitiæ in actuali peccato contrahitur propria voluntate peccantis, at in originali ob Adæ culpam, quæ *originaliter tantum* nobis voluntaria est.

C A P U T II.

De modo, quo originale peccatum ex Adam derivatur in posteros.

Difficillima quæstio hæc visa est Augustino, unde objicienti Juliano hæretico, quomodo pueri absque usu suæ voluntatis culpam contrahant originalem ait, l. 5 c. 3. *Aut utrumque vitiatum ex homine trahitur, aut alterum in altero, tamquam in vitiato vase, corrumpitur; ubi occulta justitia divinæ legis includitur. Quid autem horum sit verum libentius disco, quam dico, ne audeam docere, quod nescio*. Prior ratio innixa animorum propagini sustineri nequit. Sit itaque.

Pro-

Propositio. Contrahitur orig. culpa propagatione naturæ; quia concupiſcentia ſeminatur corpus, cui ex lege providentiæ anima inſeritur, quæ carnis conſortio vitiatur: & quia corpus præcontinebatur in lumbis Adæ, is communem naturam infecit, adeoque orig. peccatum eſt cuique proprium, & originaliter voluntarium, non quod voluntates noſtræ contineantur in Adam, aut Deus cum eo pactum inierit.

Prob. I. pars. Nempe contrahi pecc. originale propagatione naturæ: ex Trid. Syn. ſeſſ. 6. 3, ubi ait. *Niſi ex ſemine Adam propagati naſcerentur, non naſcerentur injuſti; cum ea propagatione propriam injuſtitiam contrahant*. Et S. P. l. 3 de Pecc. mer. 8 ait, peccatum orig. eſſe cuique proprium *carnali generatione, vel contagione propagationis*, ut ait l. 6 contra Jul. 12. Idem docet S. Th. 1. 2 q. 81. Prob. II. pars, nempe ideo transfundi, quia generatio fit ſeminatrice concupiſcentia, ex Job 14. *Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine?* Quæ verba exponens Innoc. III. ait. *Ex ſeminibus corruptis concipitur corpus corruptum, cui anima infuſa corrumpitur*. Hinc S. P. 2 pecc. m. 27 docet, filios baptizatorum peccato infici, quia gignuntur *ex illa manente concupiſcentiæ vetuſtate*; Chriſtum vero ab eo immunem fuiſſe, quia de Sp. S. conceptus *liber fuit a nexu ſeminatricis concupiſcentiæ*. Idem docet. S. Thomas 1. 2 q. 82

Prob. III. pars, nempe animam contrahere orig. culpam ex unione carnis vitiato ſemine procreatæ, I. ex verbis Jobi & Innoc. III. ſupr. laudatis. II. ex Aug. l. 5 contra Jul., ubi docet, vel animam ex anima propagari, vel in corpore tamquam in vitiato vaſe corrumpi, ſed illud communiter rejicitur, ergo &c. III. Cum doceat S. P., orig. peccatum carnali generatione transfundi, neceſſe eſt, ut in animam tranſeat per carnem. Cumque Julianus objiceret, peccatum, cujus ſubjectum eſt anima, per corporis generationem traduci non poſſe, ut ex qualitate corporali pertranſeat in ſpiritum, ℟. S. P., ob arctiſſimam inter animam & corpus neceſſitudinem, etiam rerum corporalium qualitates in res incorporales tranſire, *ut formas corporum, quas videmus, haurimus, & in memoria recondimus*; ergo cenſet Aug., carnis vitium contagio quodam tranſire in prolem, & ex carne, *ubi occulta juſtitia divinæ legis includitur*, contrahi ab anima labem originalem. Confirmatur I. Quia in ſcript. peccatum dicitur, manere in carne, quia *ejus conſortio anima maculatur*, ait diſt. 31 n. 4. Magiſter.

II. Ex

II. Ex lege; & nexu carnis & ſpiritus, quo fit, ut ex mala corporis affectione animus doleat, & viciſſim. III. Pueri non inquinantur ex origine animæ, quæ a Deo creatur, neque ex operibus, quia nondum libere operantur; ergo ex carne. Ita Arim. Prob. IV. pars, nempe orig. peccatum eſſe ſingulis proprium, & voluntarium, quatenus omnes ſeminaliter fuerunt in Adam, qui ſua voluntate communem naturam vitiavit. Sequitur ex dictis. Nam orig. peccatum non eſt proprium hujus perſonæ, niſi prout naturam recipit a primo parente, ſed ideo recipit, quia præceſſit *ſeminaliter* in lumbis ejus; ergo &c. Hinc Trid. Synod. loc. cit. ait. Naſcimur injuſti, quia ſumus ex Adæ ſemine propagati, quia nempe ex femore ejus egreſſi.

Prob. II. ex Aug. Enchir. 6, ubi ait, Adam *ſtirpem ſuam peccando in ſe tamquam in radice vitiaſſe*. Et l. 4 poſt. op. contra Jul. n. 75 ait, omnes in Adam peccaſſe, *quia in lumbis Adam fuit genus humanum, quando perpetravit illud grande peccatum*, & n. 103 ait. *Secundum hanc originem ſeminalem, etiam Levi in lumbis patris Abraham fuiſſe dicitur, quando a Melchiſedech decimatus eſt Abraham: unde & ipſe Levi tunc decimatus oſtenditur, non in ſe ipſo, ſed in illo, in cujus fuit lumbis*.

Prob. III. ex D. Th., qui 1. 2 q. 81 art. 1 docet, Adami culpam ideo in ejus filios tranſire, non quod ille fuerit morale caput poſterorum præcontinens voluntates, ſed quia eſt primus auctor, *qui movet motione generationis omnes, qui ex ejus origine derivantur, & in quantum unuſquiſque recipit naturam a primo parente*. Profert S. D. exemplum peccati actualis per corporalia membra perpetrati, quod voluntarium non eſt voluntate membrorum, puta manus occidentis, ſed voluntate arbitrii, a quo membra ad illicita moventur. Sic originale peccatum univerſæ poſteritati Adam eſt proprium, quia is propria voluntate naturam communem vitiavit, & motu generationis, quæ ab eo habet originem primam, hæc natura in ſingulos homines vitiata traducitur. Quæ ratio D. Th. a Paſchali Epiſcopo Motulanenſi producta in Trid. congreſſu omnium plauſu excepta eſt, cum econtra opinio de capite morali, quam Jo. Fonſeca Stabienſis Epiſcopus illuſtrare conatus eſt exemplo regis, oppidum alicui concedentis ea lege, ut, ſi deſciverit, eo ſpolietur ejus progenies univerſa, viſa eſt non ſatisfacere ex Pallav. l. 7 Conc. Trid. c. 8.

Prob. quinta pars, nimirum non transfundi originale pec-

peccatum in Adæ filios ob pactum illud, pro quo scholastici nonnulli decertant. Patet ex dictis. Nam 1 peccatum originale est cuique proprium ob solam seminalem originem; ergo pactum cum Adamo initum fictitium est. 2 Nullum extat in script., vel apud Aug. hujus pacti vestigium, sed potius oppositum, ergo &c. 3 Originale peccatum dicitur peccatum naturæ, quia *naturaliter sequitur*, ait D. G. Aug. 13 de C. D. 3. ob generationem ex semine Adæ; ergo non vi conventionis, & pacti. 4 Præceptum Adæ factum, quo violato *peccatum intravit* in mundum, fuit absolutum. *Nam quid Deus opus habebat Adæ consensu?* ait Soto l. 1 de Nat. & gr. c. 20; ergo fabulosa est illa pactio. 5 Voluntas posterorum nec physice, nec moraliter potuit in Adami voluntate præexistere. Non primum; non enim eorum voluntas erat, *quando nec ipsi adhuc erant*. Non secundum; non enim poterant propria electione voluntatem suam in Adami voluntatem transferre; ergo nullo modo. 6 Caput morale potest quidem lege, voto, aut pactione filiorum aut subditorum voluntatem obligare, itaut, si legem pactum, aut votum frangant, peccent; sed hoc non sat est, ut nati, subjectique teneantur illorum transgressionis reatui. Unde in Trid. conventu visum est, hanc de capite morali sententiam, pœnæ transmissionem salvare, non culpæ. 7 Sola conventio Christi cum Patre, ejusque constitutio in caput morale Ecclesiæ nos non justificat, sed gratia sanctificante indigemus; ergo pactione Dei cum Adamo, peccatores non constituimur, sed per seminalem originem, corruptamque naturam; ergo peccatum originale non pactione transfunditur.

Ob. I. Si peccatum originale per seminalem originem traheretur, *caro Christi*, ait Jul. apud Aug. l. 5 c. 15, *qui de Maria natus est, cujus caro ex Adam fuerat propagata, nihil distat a carne peccati*, atqui falsum conf. ergo & ant. ℞. Neg. sequelam maj. *Licet enim Christus sit etiam ipse semen Abrahæ, eo quod Virgo Maria, de qua carnem sumpsit, ex ipso semine propagata est, non tamen est obnoxius eidem semini, qui virili non est conceptus ex semine, liber a nexu seminatricis concupiscentiæ*. Ita S. P. l. 4 supplem. c. 103.

Dices. Ex hac responsione sequitur, B. Virginem, quæ virili semine, & concupiscentia concepta est, sine qua nec sanctissimi conjuges gignunt, originalem labem traxisse; ergo &c. ℞. neg. ant. Prima enim virginis conceptio, quæ est carnis propagatio per semen, talis fuit, ut inde consecuta esset

ori-

originaria macula, nisi Deus speciali gratia servasset animam Virginis, ne polluetur corporis unione. Quare nec Virgo purissima a debito contrahendi originalem labem immunis fuit. Quod autem maculam ipsam peccati contraxerit ob honorem Domini, & Virginis dignitatem, tum ob ecclesiæ decreta, & piam fidelium devotionem pronunciare nec audeo, nec debeo, neque vero possum. Qua nostra assertione facilius Virginis privilegio consulitur dicendo, veteres, quorum plures, ut Anselmus, & D. Th. (1), in oppositam abiere sententiam, de conceptione seminis, & carnis propagatione locutos, ob quam Virgo Christi redemptione opus habuit, non qua anima peccati vinculo solveretur, sed qua per corpus nullam traheret fœditatem.

Ob. II. Nec per semen, nec vi concupiscentiæ originale peccatum traduci potest; ergo &c. Prob. ant. Non primum, quia in eo peccatum non est, non secundum, nam etiam sine ardore libidinis filii gignerentur peccato inquinati; e contra in statu innocentiæ fuisset sine culpa filiorum procreatio. ℞. neg. ant. Ad prob. dist. ant. In semine non est peccatum *formaliter*, conc. ant. *caussaliter*, neg. Concupiscentia vero, quæ est tradux peccati non est motus vel actus ipse, sed perturbatio virium & affectio perversa, quæ in omnibus eadem est. Hæc autem in statu innocentiæ ad nutum rationis fuisset. Vide superioris cap. ob. 2 & l. 12 c. 11.

Ob. III. Pactum illud a Luthero, Calvino, & Jansenio fuit explosum; ergo probandum est; II. Reges terræ in voluntate tutoris voluntatem filiorum includunt, & debita, ac vota parentum in filios pertranseunt; ergo & Deus potuit in Adam voluntates includere posterorum. III. Gen. 17 de puero incircumciso dicitur: *pactum meum irritum fecit*. Et Os. 6. *Ipsi autem sicut Adam transgressi sunt pactum*; ergo &c. ℞. ad I. dist. ant. A Luthero &c. tantum, & injusta de caussa, neg. etiam, & justa de caussa conc. Constat enim ex dictis, pactum illud, nedum ab hæreticis, sed

(1) Hanc piam fidelium sententiam pluribus, iisque gravissimis D. Thomæ locis, atque argumentis illustrare, & communire conatus est nuperrimus scriptor cl. Camillus Blasius Patricius Auximas, atque in Romana Curia magni nominis Advocatus in suis Epistolis Familiaribus, quas de Immac. B. Mariæ Virginis Conceptione Romæ vulgavit anno 1764, & præsertim Ep. 13, 18, 20, 21, 22, & 23.

sed etiam a Catholicis, Soto, aliisque jure explosum fuisse, cum originale peccatum traducatur concupiscentiæ vehiculo ex Aug., Magistro, aliisque non vi conventionis & pacti. Ad II. neg. conf. & par. Voluntas enim pupillorum in tutoris voluntatem transfertur in ordine ad bonorum administrationem, quæ sunt penes principis jurisdictionem; non potest tamen a principe pupillorum voluntas transferri in ordine ad peccandum, ut peccante tutore peccet pupillus. Sic peccante patre exulat etiam filius, quia exilium est filio conditio nativitatis, non proprii pœna peccati. Princeps enim potest damnare homicidam, non potest tamen efficere, ut filius habeat in se homicidii reatum, hoc solo, quod a patre homicida sit genitus; hæc ergo exempla ostendunt transfusionem pœnæ, non culpæ.

Dices. Ex pœnis rebellis filiis a rege inflictis non evincitur eorum reatus; ergo neque ex miseriis hujus vitæ originalis peccati transfusio. ℟. neg. conf. Licet enim hoc argumentum ad hanc quæstionem non spectet, solvitur tamen ab Aug. Ep. ad Auxil. 250 corporalis enim pœna infligitur etiam iis, qui ejusdem impietatis non fuerunt participes *ad terrorem viventium*, spiritualis vero pœna non potest sine proprio crimine infligi, dicente Ezech. 18: *Anima, quæ peccaverit, ipsa morietur*. Visitantur ergo quandoque a Deo peccata parentum in filios Exodi 20 temporalibus suppliciis, quia traxerunt ab Adam carnem peccati, non possunt autem puniri pœna spirituali, nisi peccatum trahant aut imitatione aut origine. Ad III. neg. conf. Pactum enim ibidem est quodvis legis præceptum: Deus enim præcipiendo, quasi de mercede, aut supplicio paciscitur. Sic Lev. 26 legis præcepta pactum appellat. Quod ex cit. Os. loco probatur, ubi de Idololatris dicitur, *transgressi sunt pactum*, sed pactum ab Idololatris violatum est Dei lex; ergo Dei lex est pactum ab Adamo violatum.

Ob. IV. Absque pacto nequit intelligi quomodo Adæ peccatum sit proprium posterorum; ergo &c. Prob. ant. Horum voluntas non est ex Adam origine seminali; anima enim, unde voluntas, non traducitur per semen; ergo &c. ℟. neg. ant. Ad prob. neg. conf. Proprium est enim peccatum meæ voluntatis, quia voluntas per unionem corporis contrahit habitualem a Deo aversionem, non voluntate Dei creantis animam, sed Adami a quo est primus motus generationis.

Ob. V. Si originale peccatum traheretur per semen,

non solum Adæ peccatum, sed etiam proximorum parentum in nos transiret, sed falsum conf.; ergo & ant. ℞. neg. seq. maj. Neque enim ipsa Adæ transgressio in nos transit. Nam orig. peccatum non est ipsum Adæ peccatum, sed cuique proprium est. Prima enim transgressio caussa fuit orig. culpæ, neque ad eam pertinent Adæ peccata, aliorumque parentum, quia ob primum peccatum communis natura vitiata est, hancque seminali propagatione recipimus. Sic peccatum pertransiit per unum hominem, quatenus prima prævaricatio naturam communem vitiavit. Peccata reliqua, sive Adami, sive aliorum parentum non induxerunt in naturam tale vitium; sed invenerunt. Per hæc ergo jam manenti concupiscentiæ voluntas obtemperans non inficit naturam, sed ad hunc vel illum actum illicitum declinat, & cum prona sit ob vitiatam originem ad omne malum, reddit ad unum, aut alterum procliviorem. Nota hanc objectionem esse Juliani apud Aug. l. 6 Op. Imp. n. 21, nec dilui ab Augustino recurrendo ad pactum, sed ad effectum primi peccati.

Caput III.

An Christi crucifixorum peccatum fuerit in suo genere originale.

Censuit Bajus Prop. 52. *Omne scelus ejus esse conditionis, ut auctorem, & posteros eo modo inficere possit, quo prima transgressio*: sive quod Bajus putaverit, omnem pravum concupiscentiæ motum esse peccatum *formaliter*, sive quod nullum reatum agnoverit, præter obligationem ad pœnam, ab hac impia opinione quam longe absunt Aug. placita, ut sup. ostendimus. Sit itaque

Propositio. Scelus Judæorum non est peccatum naturæ pervadens in posteros.

Prob. I. ex Ap. Rom. 5. *Judicium quidem ex uno in condemnationem*; ergo unum est peccatum orig., quod est caussa condemnationis posterorum, sed unum non esset, si etiam scelus Judæorum transiret in posteros; ergo &c.

Prob. II. ex Aug., qui in postr. op. contra Jul. l. 6 n.21, hæretico objicienti, quod si Adæ peccatum naturale fieret, talia etiam evaderent actualia; ℞. *Illud solum habere suam vim, suum meritum singulare, quia potuit omnium nascentium in deterius mutare naturam*. Hoc vero potuit, quia ante illud peccatum *natura illa talis fuit, ut contra vitia sua nulla certaret*, sed ante Judæorum crimen erat in eis natura vitiata; ergo crimen illud non habuit *vim ac meritum singulare, ut omnes nascentes inficeret*. Vid. Ob. V. cap. 2. De-

2. Deinde pœna originalis peccati singuli afficiuntur ex Augustino, nam *nullum hominem videmus a pœna laboris alienum; nullam parientium a suppliciis scimus immunem*: atqui velamen cordis, obduratio &c. non omnes Judæos afficiunt, sed eos tantum, qui imitantur majorum flagitia; hinc Act. 21 multa millia ex Judæis crediderunt, & Rom. 11. *Cæcitas ex parte contigit* in Israel; ergo scelus Judæorum non pervadit in posteros.

Ob. I. Judæi, utpote ex Abrahæ semine, peculiare jus ad divinas promissiones habebant, unde Christus Matth. 15 dicitur *missus ad oves Israel*; atqui post crucifixionem Domini hoc jure privati sunt, ut constat ex Apostolorum prædicatione ad gentes, cum antea vetiti essent, ne in viam gentium abirent, ergo &c. Sed peccatum, quod privat non solum personam, sed etiam progeniem aliquo bono, est peccatum naturæ; ergo Judæorum peccatum est naturæ.

℞. dist. maj. Judæi jus habent &c. ut filii Abrahæ *secundum carnem*, neg., *secundum spiritum*, conc. Ait enim Ap. Rom. 4. *Non enim per legem promissio Abrahæ, aut semini ejus, sed per justitiam fidei*. Et S. P. Ps. 148. *Quisquis imitatus fuerit Abraham, filius est Abrahæ, quisquis degeneraverit a fide Abraham, perdidit progeniem, Judæi degeneraverunt, perdiderunt*. Sic Cananæa, quæ filia Abrahæ non erat, cum nondum credebat, habuit per fidem, quod petiit. Et Zachæus Abrahæ filius *imitando fidem* ejus salvus factus est, non ob carnalem propagationem ex Abraham, alioquin Judæi omnes salvi facti essent. Item dist. min. Judæi privati sunt jure promissionum, quoad terram Chanaan, & temporalia, conc., quoad æternum Messiæ regnum, subdist., qui crucifixorum crimen imitantur, conc., omnes ex eorum semine propagati, neg. Nam post Christi mortem Judæis prædicatum est Evangelium, & Apostoli ad gentes conversi sunt ob contradictionem Judæorum. Pariter dist. cons. Est peccatum naturæ, quod privat dono naturæ, e. g. originali justitia, & recto ordine, conc., quod privat dono personæ merito, ac fidei collato, ut promissio Abrahæ ab iis accipienda, qui ejus essent imitatores, neg. Ita D. Th. ib. Ait enim, peccata proximorum parentum non esse originalia, quia non auferunt *aliquod donum naturæ*.

Ob. II. Rom. 11. Judæi dicuntur inserti olivæ, idest Ecclesiæ *secundum naturam*; ergo &c. ℞. neg. cons. Judæi enim dicuntur olivæ rami naturales, quia naturaliter erant ex radice, seu Abrahæ genere, in quo servabatur Ecclesia:

ſicut gentes erant oleaſtri, quia inter eos vigebat Idololatria. Sicut ergo Idololatria gentium non eſt peccatum originale, ſed actuale, ita benedictio Abrahæ ad eos ſpectat, qui ejus fidem imitantur: & ſicut gentes in bonam olivam inſertæ ſunt per gratiam fidei, ita rami naturales fracti ſunt *propter incredulitatem*, ait Apoſtolus ib. v. 20.

Ob. III. Judæi clamarunt: Matth. 27, *Sanguis ejus ſuper nos* &c., ideſt *culpa & pœna*, ait Gloſſa, *ſed perſeverat uſque hodie imprecatio*, ut ait Hieron.; ergo etiam *culpa & pœna*. ℞. diſt. maj. Clamaverunt excœcati, & neſcientes quid dicerent, conc., ita ut in filios *culpa & pœna* tranſire poſſet, ſubd. Pœna temporalis, conc., æterna, neg. Similiter diſt. min. Perſeverat imprecatio, ideſt temporalis pœna, & abominatio a Daniele prædicta, conc., æterna, ſubdiſt. Si majorum impietatem imitentur, conc., ſecus, neg. Solutio patet ex dictis.

Ob. IV. Scelus Judæorum a Jeremia 17 dicitur, *ſcriptum ſtylo ferreo in ungue adamantino*; ergo traducitur in poſteros. Prob. ant. ex eorum pervicacia, qua perpauci fidem amplectuntur, aut continuo relabuntur; ſed hæc pœna culpam ſupponit; ergo &c. ℞. neg. conſ. Peccatum enim Judæorum ſcriptum dicitur *ſtylo ferreo*, quia per ipſum in perpetuam captivitatem ſunt deportati, & ubique diſperſi, quaſi inſignia deferunt ſuorum ſcelerum, ſed hoc non eſt culpam contrahere, ſed ſanguinis & natalium infamiam, ut filii rebellium abſque reatus macula habentur infames; ergo &c.

Dices cum Manſo trahunt Judæi a parentibus etiam pravum habitum, cœcitatem, & pervicaciam; ergo & reatum. ℞. neg. conſ. Nam etiam filius ebrioſi &c. pravam affectionem contrahit parentis, ſed hæc prava affectio reatum in eo non efficit, niſi voluntas ei præbeat aſſenſum; nemo enim damnatur quod pravam diſpoſitionem induerit lacte, vel ſemine. Judæi ergo, non ſecus ac alii, in filios affectiones malas trajiciunt; quæ tamen nocere non poſſunt, niſi volentibus. Qui volunt, ac pereunt non ſunt a maſſa perditionis diſcreti, qui vero diſcreti ſunt velamen cordis abjiciunt, iiſque, ſive Judæi ſint, ſive Gentiles, *durum eſt contra ſtimulum calcitrare*.

CAPUT IV.

De pœnis, quæ in altera vita originali peccato respondent.

NOt. I. Pueros non regeneratos, excludi quidem a regno cœlorum, sed frui quadam felicitate, ac vita perenni Pelagiani putarunt, teste Aug. Hær. 88, & alibi passim. Eosdem frui naturali beatitudine, & in terra post judicium moraturos censent Catharinus, Pighius, & Sfondratus. Puniri pœna damni per exclusionem regni cœlorum asserunt uno ore Catholici. Ex quibus non pauci nullum animi dolorem ex hac pœna illos experiri opinantur. Augustini sententia est, illos etiam pœna sensus, licet mitissima cruciari. Qua de re *tortores puerorum* a scholasticorum nonnullis Augustinianæ sententiæ assertores dicti sunt, quos tamen scholasticos stupendæ animositatis redarguit Florentius Conrius Tuamensis Archiepiscopus Ord. Min., eosque a penetrandis Augustini principiis remotissimos esse pronunciat.

Not. II. Sententiam nostram in Florentina Synodo definitam esse, arbitrari Petavium T. 1 Th. dogm. l, 9, & l' Herminier T. 6 p. 441 Edm. vero Simonet. S. J. fatetur, Latinos Patres post exortam hæresim Pelagianam communiter nostram tenuisse sententiam, licet oppositam post sæculum XII. amplexi fuerint scholastici ferme omnes. Cum enim Magister sent. scripsisset dist. 33, infantes nullam ignis materialis, vel vermis conscientiæ pœnam sensuros esse, qui in eum commentaria edidere Patrum opera haud data opera expendentes, Magistro subscripsere, ut D. Th., Scotus, & Bonaventura, ob quorum auctoritatem absit, ut huic opinioni erroris notam impingamus; sed vicissim jure poscimus, ut a conviciis temperent adversarii. Pro nobis enim major stat numerus, & auctoritas Patrum Latinorum, nec desunt Scholasticorum suffragia. Nam præter nostrates, Ariminensem nempe, Beylof, Moreau, Gavardi, Norisium, Manso, Girkem, Vanroy, Piette, Guerrero &c. ex exteris plures laudare possumus cum Norisio Vind. c. 3, præsertim ex Scoti discipulis Jo. Poncium, Macedo, Conrium, aliosque. Silvius vero fatetur, sententiam nostram esse *tum scripturis, tum Patribus conformiorem*. Estius ait, a Fulgentio poni inter fidei regulas, licet neutra tamquam de fide tenenda sit (1). Ex Sorbonicis pro

 nobis

(1) Observat Norisius loco cit., *antiquitus in Africana Ecclesia, in*

nobis ſtant l'Herminier, Habert, Juenin. Sit itaque

Propositio I. Pueri decedentes ſine baptiſmo ſupernaturali beatitudine non fruuntur.

De fide eſt contra Pelag. definita a Synodo Dioſpolitana, Carthaginenſi, Milevitana, Tridentina, & Florentina. Prob. I. Scripturis. Jo. 3 habetur: *Niſi quis renatus fuerit &c. non poteſt videre regnum Dei*, quo teſtimonio faſſi ſunt Pelagiani, teſte Aug., pueros non *propter ſalutem, & vitam æternam* baptizandos, *ſed propter regnum cœlorum*. Atqui non ſolum a regno cœlorum, ſed etiam a vita æterna excluduntur hi parvuli; ergo ſupernaturali beatitate non fruuntur. Prob. min. I. enim fictitia eſt diſtinctio inter regnum Dei, & vitam æternam. II. Jo. 3 habetur, *ut omnis, qui credit in illum non pereat, ſed habeat vitam æternam*; qui ergo non habet fidem a vita æterna excludetur. Hinc S. P. Serm. 14 de Verb. Ap. ait, *nos dicimus, aliter ſalutem, & vitam æternam non habituros, niſi baptizentur in Chriſto.* Accedunt Patres Concilii Carthaginenſis, & Milevitani, qui in Ep. ad Innoc. 90 hanc Pelagianam doctrinam proſcribunt, necnon Innocentius, & Gelaſius Romani Pontifices.

Prob.

in qua 466 Epiſcopi numerabantur, adeo certum fuiſſe, pueros ſine baptiſmo defunctos puniri in inferis pœna ſenſibili, ut id inter fidei dogmata relatum fuerit. Hinc Paulus III. in Brevi: *Alias felicis recordationis* Clem. Pp. VII. dato Peruſiæ die 28 Septembris 1535 tamquam Catholicam, & Auguſtinianam probat hanc propoſitionem = *Pueri decedentes cum ſolo originali reatu damnantur ad æternos cruciatus ignis inferni*. Idem Paulus III. eamdem doctrinam tamquam Catholicam & Auguſtinianam probavit in Apologia, quam Auguſtinus Muſæus Tarviſinus Ord. Erem. S. Auguſtini Papæ & Cardinalibus exhibuit, idque duobus brevibus, quorum alterum Muſæo ipſi, aliud Senenſi Archiepiſcopo direxit. Extat utrumque in Archivio Vaticano, & in Archivio Angelicæ bibliothecæ, ſed latuit utrumque Noriſium, licet eum non latuerit Muſæi apologia. Tandem ipſi etiam S. J. Theologi in ſuis Theſibus Romæ habitis anno elapſo 1766 ingenue fatentur, *ſententiam S. Auguſtini fuiſſe, quod pueri decedentes cum originali torqueantur pœna ignis per ambuſtionem æternam*. *Quamvis poſtea ſententiam SS. Thomæ, & Bonaventuræ cum communi ſcholaſticorum, eos non torqueri pœna ignis, aut alia pœna ſenſus, veriorem* exiſtiment. Sit ut lubet. Nobis plane ſat eſt, eam eſſe Auguſtini ſententiam, atque ut talem a Romanis Pontificibus, atque ab ipſis etiam doctiſſimis adverſariis cognitam eſſe.

Prob. III. ratione. Beatitudo enim eſt Dei viſio in ſe, ſed pueri non baptizati non videbunt Deum in ſe; ergo &c. Not. A Pelagiana ſententia diſtat Gerſonis opinio docens, pueros nondum natos, ſi morituri ſint ante baptiſmum, & parentes aſſidue orent, & in votis habeant, ut baptizentur, baptiſmo Spiritus ſancti miſericorditer conſecrari. Huic opinioni ſuffragatur etiam Biel, & Cajetanus. Sed refellitur auctoritate Aug. qui l. 2 de Orig. An. 12 ait, neminem ſolvi ab originali peccato abſque baptiſmate. II. De iſtorum damnatione dubitandum non eſſe conſtat ex Ep. 1 Siricii, ex Conc. Africanis ſup. cit., ex Florent., & Trid. Vide Petavium l. 9 Th. Dog. c. 11. III. Si fide, ac voto parentum poſſent pueri interiori baptiſmate conſecrari, plures filii fidelium in utero matrum expiarentur, nec opus eſſet parvulos recens natos ob damnationis periculum ſacro fonte levari, ſed hoc praxi Eccleſiæ adverſatur, & novatoribus favet; ergo &c.

Propositio II. Fictitia eſt naturalis beatitudo, quam pollicentur benigniores quidam renatis infantibus (1).

Prob. I. Hæc aſſertio nullum habet in ſcripturis, aut

 Patri-

(1) An hujuſmodi beatitudinem non renatis infantibus polliceantur laud. Theologi, qui Theſ. 3 hæc habent, *quamvis concedatur, quod cum cognitione, & amore Dei naturæ auctoris, alia naturalia bona animæ & corporis ii pueri habituri ſint in hoc mundo poſt generalem innovationem, tamen ea bona adeo contemptibilia ſunt præ iis, quæ præparavit Deus diligentibus ſe, ut pueri illis in pœnam privati, nullo tolerabili ſenſu dici poſſint beati, ſed filii iræ, participes diaboli &c.*, noſtrum non eſt definire. Illud non eſt prætereundum, bona hæc naturalia longe contemptibiliora eſſe iis, *quæ præparavit Deus diligentibus ſe, nulloque tolerabili ſenſu pueros hoſce aut eſſe, aut dici poſſe beatos*, beatitate nimirum ſupernaturali per ſolum baptiſmum obtinenda Pelagianos quoque affirmaſſe. Quare attributa illa *filii iræ, participes diaboli &c.*, niſi *negative* ſumantur, quatenus pueri alii non ſunt filii adoptionis & gratiæ, & Chriſti participes, neque in feliciſſimo beatitudinis ſtatu locati, quo ſenſu nec Pelagiani rejiciunt, ſed *poſitive* accipiantur, prout pœnam important vindicis iræ Dei, partem habere cum diabolo, & ſenſu affici damnationis, aperte pugnant cum ea naturali beatitudine, quæ in hac Theſi conjuncta dicitur cum amore & fruitione Dei auctoris naturæ. Repugnat enim participes eſſe diaboli, qui ſunt Dei creatoris eorum animos & corpora beantis participes. Hæc autem cum obſervamus, opinionem noſtram producimus, catholicorum placita minime cenſura notamus.

Patribus fundamentum, imo iis adversatur. II. Inter damnationem, & regnum cœlorum nullus est *medius locus* ex Aug. de orig. Anim. 9, sed beatitudo naturalis esset medius locus, quem *non baptizatis parvulis* hæresis Pelagiana promisit; ergo &c. III. Hi parvuli non essent a miseriis immunes, ut infra ostendemus, sed beatitudo cum miseria stare non potest; ergo &c. IV. Ii sunt sub dœmonis potestate; ergo beati non sunt. V. Hanc naturalem beatitudinem parvulis promittebant Pelagiani, ut sentit Estius, Petavius, l'Herminier, Norisius, aliique. Pelagiani enim duo vitæ genera distinguebant, nempe ἀναμαρτησίαν, sive *impeccantiam*, quam sine peccato vitam degens congruentem felicitatem assequeretur, & adoptionem filiorum, ad quos spectat regnum cœlorum, sed Pelagiani excludebant pueros non babtizatos a regno cœlorum; ergo iis naturalem felicitatem tribuebant. VI. Fatebantur Pelagiani, eis non deberi vitam æternam, sed quamdam felicitatem; ergo naturalem.

Propositio III. Parvuli cum originali decedentes dolore aliquo afficiuntur.

Prob. I. Pueri ob originale peccatum nascuntur filii iræ, vindictæ, gehennæ ex D. Th. lect. 1; ergo iram, vindictam, & gehennam patiuntur. II. Arcentur a regno cœlorum, sed hoc est maximum supplicium ex Basilio, & Chrys.; ergo dolore afficiuntur. III. Conc. Flor. sess. ult. statuit, *eos, qui in mortali, vel originali decedunt, in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendos*; ergo &c.

Prob. II. ex Aug. Ench. c. 112. *Perire a regno Dei tam grandis est pœna, ut ei nulla possint tormenta comparari*: quia vero Pelagiani respondebant, parvulos hac pœna non cruciari, ita hanc responsionem S. D. expungit. *Si hoc eis non erit malum, non ergo amabunt regnum Dei innocentes imagines Dei, si autem amabunt, nihil ne mali de hac separatione patientur?* Et serm. 249. *Si non desiderat regnum cœlorum, pœna est de perversitate, si desiderat, pœna est de fraudata charitate*. Tandem de peccato mortali ait, parvulos futuros *in damnatione mitissima*, sed talis non est pœna damni, cui nulla tormenta possunt comparari; ergo mitissima pœna est, quia minus premit, & cruciat.

Prob. III. ratione. 1 Pueri Deum appetunt, quem assequi non possunt; ergo cruciantur. 2 Exulant a patria, & sub dœmonis potestate versantur; ergo &c. 3 Vero & proprio peccato sunt obstricti; ergo vere & proprie torquentur. 4 Nulla ratio est, cur non sint excruciandi. Non quod sint

inno-

innocentes, iisque provideat Deus, ne quid iis accidat triste; sunt enim vasa iræ in interitum; nec quia ignorant regnum illud, nam illud amant, & cupiunt; ergo &c.

Propositio IV. Pueri cum originali decedentes puniuntur pœna sensus, licet mitissima in comparatione adultorum.

Prob. I. Matth. 3 habetur. *Congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Idem habet c. 13 c. 25: *Tunc dicet his, qui a sinistris erunt. Discedite maledicti in ignem æternum.* Apoc. 20. *Qui non est inventus in libro vitæ, missus est in stagnum ignis.* Ex quibus sic arguitur. Parvuli non renati non sunt triticum, non oves, non scripti in libro vitæ; ergo &c. Unde S. P. Serm. 14 de Verb. Ap. 3: *Nullus relictus est medius locus, ubi ponere queas infantes, qui non in dextra proculdubio in sinistra; ergo qui non in regnum, in ignem æternum.*

℞. Adversarii I. Parvulos non esse a Christo judicandos. Sed hoc repugnat Evangelio Matth. 25. *Congregabuntur ante eum omnes gentes.* Et c. 13 exponens Christus parabolam ait: *Ager est mundus: bonum semen sunt filii regni, zizania filii sunt nequam;* ergo omnes, qui in agro mundi nascuntur, sive triticum, sive zizania in die messis sunt colligendi, & in horreo, sive in igne locandi. II. Concilium Africanum, & Gelasius Ep. ad Pic. hos parvulos collocat in sinistra, idque S. P. Ep. ad Vitalem statuit inter fidei regulas. III. Christus ex Jo. 5 accepit a Patre judicandi potestatem, *quia filius hominis est*, idest prout est omnium redemptor, sed omnes redemit Christus; ergo &c.

℞. II. alii, parvulos judicandos, sed non igne damnandos. Sed contra. Vel enim in dextra erunt, vel in sinistra; ergo vel in regnum ibunt, vel in ignem. Ajunt: Ibunt, sed non cremabuntur. Falsum. Nam *ibunt in supplicium æternum ad comburendum*, ubi Græc. habet εἰς κόλασιν αἰώνιον *in cruciatum sempiternum.* Et S. P. Aug. l. 1 de Fid. 15. *Nec dici potest ignem æternum dictum, non combustionem æternam, cum Dominus sententiam suam concluserit dicens, & ibunt illi in combustionem æternam; erit ergo æterna combustio sicut ignis.*

Prob. II. Ex Apoc. 20, ubi habetur: *Beatus, qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem;* atqui parvuli non renati non habent partem in resurrectione prima, sive in animarum beatitudine;

ergo

ergo in iis secunda mors habet potestatem. Sed *mors secunda* ibid. est *in stagnum ignis*; ergo parvuli non renati erunt igne cruciandi. Ita S. P. Serm. 162. *Mors secunda est corporis & animæ punitio sempiterna. Utraque ergo mors omnem hominem tenebat obstrictum; quia naturæ transgressio unumquemque peccatis propagat obnoxium*, atqui pueri non renati sunt orig. peccato obnoxii; ergo utraque morte, corporis nempe, & animæ punitione sempiterna tenentur obstricti.

Prob. III. ex PP. Augustinus de Don. Pers. 12. *Absit*, inquit, *ut esse nobis dicamus incertum: utrum in Christo regenerati, si moriantur parvuli, transeant in æternam salutem, non regenerati autem in mortem secundam*. Et Serm. 14 de Verb. Ap. ad Christi verba: *Ite in ignem æternum*, ait: *Ecce exposuit tibi, quid sit regnum, & quid ignis æternus, ut quando confiteris, parvulum non futurum in regno, fatearis futurum in ignem æternum*. Et l. 3 Op. Imp. n. 199. *Quid miraris, parvulum in igne æterno cum Diabolo futurum, qui in Dei regnum intrare non sinitur?*

℞. I. adversarii, Aug. ibi impugnare fictitiam beatitatem Pelagianorum, de sola pœna damni exponendum, tandem æstu disputationis abreptum rigidiorem adhibuisse orationem. Sed contra. Demonstrat enim S. P. Scripturarum auctoritate, parvulos non renatos ire in ignem æternum, arsuros ignibus æternis, nec solum rejicit medium locum a Pelagianis confictum, sed quemlibet inter dextram & sinistram, nec rigidiorem sententiam sequitur: sunt enim non renati filii iræ, vindictæ, gehennæ, ex Adæ peccato, iisque non Augustinus, sed judex dicet *Ite in ignem &c.* Etiam Julianus immanem Aug. sententiam appellat I. Op. Imp. n. 48, nec tamen objectum sibi rigorem ab hæretico emollit; sed ait, *hoc judicium occultissimum quidem esse, sed justissimum.*

℞. II. Alii. Aug. mentem aliunde dignosci. Nam ep. ad Hieron. ait: *Cum ad pœnas ventum est parvulorum, magnis coarctor angustiis, nec quid respondeam invenio*; ergo S. P. nihil de iis definite pronunciavit. Deinde ait, futuros in damnatione mitissima l. 5 contra Jul.; ergo &c. Verum ex cit. loco nostra firmatur assertio. Sequitur enim, *non solum pœnas dico, quas habet post hanc vitam illa damnatio, quo necesse est trahantur, si exierint sine sacramento; sed eas ipsas, quæ in hac vita nobis versantur ante oculos*; censet ergo Aug., uti *in hac vita*, ita in *damnatione, ad quam necessario trahuntur*, parvulos pœnas dare. Anceps tantum de modo, quo traducatur peccatum orig. tot malo-

malorum caussa, idque rogat, ut ei Hieronymus exponat.

Ad secundum dist. ant. Ait futuros parvulos in *damnatione mitissima*, relate ad scelestissimos peccatores, qualis est Judas, de quo dictum est, *bonum erat ei, si natus non fuisset*, conc., absolute, neg. Ita S. P. l. 5 contra Jul., ubi ait. *Non dico parvulos illos tanta pœna esse plectendos, ut eis non nasci expediret, cum hoc Dominus de scelestissimis dixerit: quis dubitaverit parvulos, qui solum habent orig., & nullis propriis aggravantur, in damnatione omnium levissima futuros?* Atqui pœna damni non est levissima per Aug., sed maxima; ergo &c.

℟. III. alii, Augustinum contrariam PP., novamque invexisse sententiam. Sed contra est. Nam S. P. Sermonem 14 de Verb. Ap. Carthagine ad populum recitavit jubente Aurelio Primate; ergo nec nova erat, nec singularis ejus opinio. Etenim auctor Hipogn. l. 5 Augustini sententiam iisdem ferme verbis expressit. Fulgentius de Fid. c. 27 ait: *Firmissime tene, parvulos, qui sine Sacr. Baptismatis de hoc sæculo transeunt, ignis æterni supplicio puniendos*. Fulgentio subscribunt Episcopi 15, atque ejus verba in canonem sub Aug. nomine retulit Gratianus can. *Firmissime*. Eadem habet Fulg. l. de Incarn., ubi ait. *Interminabilibus ignis cruciabitur pœnis imago Dei, quæ nihil potuit per se delinquere, nisi ab orig. peccato solvatur*. Hieron. in dial. contra Pelag. ait, *Infantulis orig. labe inquinatis æternæ miseriæ cruciatus præparari*. Greg. M. 9 mor. *Tormenta percipiunt*. Prudentius Tricass. Episcopus *Perpetua plexione damnantur*. Isid. Hispal. *Damnabuntur in ignem æternum*. Aelredus *Injustum æstimas, ut lignum inutile ignis depascat?* Avitus in Carm. de iisdem ait. *Quæ flammis tantum genuerunt pignora matres*. Ex quibus sic ratiocinatur Petavius. *Iisdem inferni pœnis puniendi sunt qui cum solo orig. peccato moriuntur, quibus cæterorum, qui in actuali mortali decedunt:* atqui, *horum pœnæ sunt combustio ignis, ut Aug. observat; ergo quamvis dissimile sit in eadem concrematione judicium, una est tamen cruciantium pœna flammarum*.

Prob. IV. ratione. I. Parvuli sunt sub diaboli potestate. Ex Aug. (*a*), Trid. (*b*), & Ecclesiæ exorcismis; ergo &c. Atqui diabolus, dum ei permittitur, parvulos vexat in hac vita animam & corpus affligens (*c*); ergo multo magis

(a) *Lib. 1. Nupt. 23.* (b) *Sess. 5 de Orig. Pecc.*
(b) *L. 1 Op. Imp. 88.*

gis in altera vita in gehenna. II. Si orig. peccato sensibilis pœna non responderet, ut adversarii contendunt, non possent parvuli plecti morte corporis, atqui plectuntur; ergo &c. III. Pueri renati de alieno merito reportant bona corporis; uniuntur enim ecclesiæ Christi, qui sanctificat animam & corpora; ergo a pari.

Caput V.

In quo oppositæ sententiæ argumenta solvuntur.

QUemadmodum nos assertionem nostram scripturarum, PP. ac rationum pondere communivimus, ita adversarii iisdem armis nos adoriuntur. Sic itaque

Ob. I. ex script. Ap. 2 Cor. 5 ait, omnes judicandos, *ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum*. Apoc. 18. 7 habetur. *Quantum glorificavit se, . . . tantum date illi tormentum*. Matth. 25. *Ite in ignem æternum: esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, atqui parvuli nihil mali gesserunt, non fuerunt in deliciis, non negarunt eleemosynam; ergo &c. ℞. I. cum Aug. retorq. argum. Parvuli enim bona corporis reportant de alieno recte facto; ergo & mala. Vid. Ob. ult. n. 1 ℞. II. dist. maj. Et hæc dicta sunt cum exclusione aliorum peccatorum, neg., sine exclusione, conc. Quamvis enim in judicio durius cum iis agendum sit, qui humanitatis expertes pauperes despiciunt; non tamen infideles absolventur, vel ambitio, hæresis, adulterium &c. non punietur.

Ob. II. Job. 3 ait. *Quare non in vulva mortuus sum, nunc enim somno meo requiescerem*; ergo pueri nullo supplicio torquentur. ℞. dist. ant. *requiescerem* a miseriis hujus sæculi, conc., alterius vitæ nego. De hujus vitæ miseriis Job. loqui constat ex seq. vers. 17 c. 3. Ait enim, quod in sepulcro *impii cessaverunt a tumultu, & ibi requieverunt fessi labore*, idque nos vulgo de quovis homine miseriis jactato licet improbo dicimus: nempe *pati cessavit*.

Ob. III. ex PP. Innoc. IV. de Bapt. Tit. 42 c. 3. *Majores* ait: *Pœna orig. peccati est carentia visionis Dei, actualis vero est gehennæ cruciatus*; ergo &c. ℞. dist. ant. Est carentia visionis Dei tantum, neg., etiam, conc. Sicut enim pœna actualis peccati non est solus gehennæ cruciatus, sed etiam carentia visionis, ita originalis culpæ pœna est carentia visionis, & gehennæ cruciatus, ut habetur dist. 4 de Consecr. c. 3. *Firmissime*. Vide auctorem.

Ob. IV. Aug. l. 3 de lib. arb. 23. *Non enim metuendum est*, ait, *ne vita esse potuerit media inter recte factum, & pecca-*

peccatum, & sententia judicis media esse non possit inter præmium, & supplicium; ergo &c. II. l. 5 contra Jul. 11 ait, parvulos in *damnatione mitissima* futuros, negatque tanta pœna esse plectendos, ut eis non nasci expediret, sed hoc falsum esset, si essent igne torquendi; ergo &c. III. Serm. 14 de Verb. Ap. 6: *Hæc illis sola pœna est non esse in patria*; ergo &c. Tandem tract. 19 in Jo. ait, sententiam judicis, *ibunt in ambustionem*, *esse de quibusdam sinistris*; non ergo de omnibus.

℞. ad I. dist. ant. Et ibi disputat S. P. ex principiis Manichæorum, conc., in propria sententia, neg. Cum enim Manichæi duo principia obtrudere vellent ex pœnis parvulorum, qui unquam peccarunt, quique cum mali non sint sua voluntate, consequens esse dicebant, ut tales sint constitutione naturæ; rursus cum dicerent, parvulis in judicio, nec inter justos locum esse, cum nihil recte fecerint, nec inter malos, cum nil peccaverint, si ergo damnantur esse malos natura, & substantia; Quid ad hæc S. P.? Cum Manichæi originale peccatum negarent, sed novum testamentum reciperent, & occisos ab Herode infantes venerarentur; *Quis novit*, ait, *quid ipsis parvulis bonæ compensationis reservet Deus*? Et sic explodit unam Manichæorum istantiam dicens: si nullum est peccatum in parvulis; tales ergo afflictiones non sunt pœna peccati, sed meritum justæ retributionis. Diluit etiam quod objiciebant ex parvulorum judicio. Si enim potest per vos vita parvulorum media esse inter recte factum, & peccatum, poterit etiam sententia Judicis esse media inter præmium & supplicium: adeoque nec ex pœnis temporalibus, neque ex judicio parvulorum infertur, eorum malam esse substantiam. Quid vero id juvat adversarios? Sicut enim ex Augustini responsione non sequitur, vitam parvulorum mediam esse inter recte factum & peccatum, ita nec sequitur sententiam Judicis posse mediam esse inter præmium & supplicium. Imo cum Massilienses hunc locum objicerent Augustino, respondet l. de Don. pers. 12, se de pœnis parvulorum minime dubitasse, & contra Manichæos disputasse. Ideo ergo S. D. non retractavit, quod olim docuerat de pœnis parvulorum, ut scribit Bellarminus, quia de iisdem non dubitaverat.

℞. ad II. dist. ant. Ait futuros *in damnatione mitissima*, comparate ad scelestissimos adultos, conc. absolute, neg. Evincitur ergo ex hoc loco inæqualitas pœnæ sensus, ut dictum supra in prob. 3. in responsione ad 2. Ceterum S.

P. En-

P. Enchir. cap. 72 ait: *quicumque vero ab illa perditionis massa non liberantur, resurgent quidem, sed ut cum diabolo puniantur*. Ad III. dist. ant. Sola pœna est, qua satis comprobatur dogma Catholicum, conc., per exclusionem pœnæ sensus, neg. Fatebantur enim Pelagiani parvulos excludi a regno cœlorum, sed interim beate vivere; sic ergo eos revincit S. P. *Non esse in patria maxima pœna est*; non ergo beate vivunt, qui a patria perpetuo exulant. Ad IV. dist. ant. Vocat *quosdam sinistros* relate ad omnes gentes judicandas, conc., absolute nego.

Ob. V. Nazian. Or. 40 ait: *Parvulos nec cœlesti gloria, nec supplicio afficiendos, utpote qui, licet signati non fuerint, improbitate tamen careant, atque hanc jacturam passi potius fuerint, quam fecerint*; ergo &c. II. Nyssenus or. 1 scribit, hos pueros *in doloribus & tristitia non esse*. III. Ambrosius l. 2 de Abraham c. ult. de parvulis scribit: *Habeant illam apertam pœnarum immunitatem, nescio an habeant regni honorem*. IV. Bern. serm. de Resurr. 3 ait: *Cesset voluntas propria, & infernus non erit*. V. Accedit D. Th. 3 p. q. 1 art. 4, & D. Bonav. in 2 dist. 33 ar. 3 &c.

℞. I. Nanzianzenum, Nyssenum, aliosque ante Pelagianam hæresim non fuisse in hac controversia versatos, ut Aug. & Africani Patres, qui idcirco Græcis sunt præferendi, præsertim cum hi tantum duo adversariis favere videantur pro nobis autem stent pene innumeri, quos supra laudavimus. ℞. II. ad primum dist. ant. Nec *afficiendos supplicio* respondente neglectui baptismatis, conc. culpæ originali, neg. Sicut enim de eo neglectu loquitur S. D., dum ait, parvulos improbitate carere (nempe actuali) & jacturam potius pati, quam facere; ita de eodem neglectu accipiendus est, dum ait: *nec cœlesti gloria, nec supplicio eos affici*. Dissimulandum tamen non est, in Nazianzeno loca esse duriuscula, & securius ante exortum Pelagianismum a S. D. prolata. Ad II. ℞. Nysseni loco premi plerosque adversarios, qui docent, parvulos ex pœna damni mærore aliquo affici. Dubitat etiam Nyssenus, an *qualibet anima ante Judicis tribunal sistetur*? Quod postea fuit definitum. Nyssenus ergo, ait Norisius, in quæstione *difficili & perplexa* dubitanter locutus est. Ad III. ℞. 1. Maurini Patres, aliqua ibi fuisse intrusa ab hæretico. Dixerat enim, non baptizatos a regno excludi, quomodo ergo ait: *nescio an habeant regni honorem*? Deinde hæc absoluta pœnarum immunitas Pelagianismum sapit.

℞. II.

℟. II. Noster Vanroy, loqui Ambrosium per *concessionis* figuram, ait enim *habeant* non *habent*. Solent etiam quædam proferri ex Ambr. in ep. Pauli, sed spuria sunt, non secus ac Auctoris quæstiones ad Antiochum, & aliæ sub nomine Athanasii. D. Thomas autem scholasticorum sui ævi (1) sententiam tutatus est, sed in 4 sent. diss. 46 ait; *Peccato originali non tantum deberi carentiam visionis pro pœna, sed etiam subjecti annihilationem*, adeoque pœnam sensus, quæ ut observat Godoy, ad subjecti annihilationem quodammodo tendit. Sylvius vero censet, quod si summam absolvisset, in aliam partem declinasset. Nam l. 3 contra Gentiles absurdum putat, quosdam nec beatitudinem nec pœnam habere, eo quod Matth. 25 dicetur: *Venite* &c., vel *discedite* &c. De D. Bonaventura illud Apostoli memorabo: *Unusquisque in suo sensu abundet*.

Ob. VI. ex ratione. Pœna sensibilis non est originali peccato proportionata; ergo indebita. Prob. ant. Non enim contrahitur per actum propriæ voluntatis; ergo nec ei debetur supplicium proprii sensus. II. Peccatum illud est vitium naturæ, non personæ; ergo ex eo persona plecti non debet. III. Pœna sensibilis debetur conversioni ad bonum commutabile, sed hæc non est in pueris; ergo &c. IV. Nemo damnari potest ob inclinationem ad malum, quæ ratione concupiscentiæ puero inhærere posset, nisi ejus motibus obsecundet. V. Nec reprehendi in eo, quod vitare non potest; ergo &c. VI. Ex Augustino id solum impio imputandum est, unde illi liberum fuit abstinere. VII. Nulla ei de originali peccato injungitur pœnitentia; ergo &c.

℟. Ad I neg. ant. Nam ex D. Th. 2 dist. 42 cuique mortali peccato debetur pœna *infinite acerba*, si *dari posset*. Ad prob. neg. cons. Etenim peccatum, quod in Adam fuit actuale, in posteris est originale; ergo pœna, quæ debetur peccato Adæ actuali, infligi potest peccato filiorum originali. Deinde adversarii censent, originale peccatum esse omnibus proprium, quia omnium voluntates censebantur in Adam; si ergo id sufficit, ut pueri propria voluntate peccaverint;

(1) Cur eo sæculo ab Augustini sententia scholastici recesserint, rationem profert in suis commentariis mss. & ineditis in lib. sent. insignis Ordinis nostri Theologus Michael a Massa, dicens, id factum esse ex decretali Innoc. Papæ, sive ex glossemate ei superaddito, quod habere vim decisionis falso opinati sunt.

verint; Cur non sufficit, ut in proprio sensu tormenta percipiant? Ad II. ℞. I. Retorqueo argumentum. Licet originale peccatum sit naturæ vitium, nil vetat, quin personam damnet ad tartara; ergo nec vetat, quin gehennæ cruciamenta non sentiat. ℞. II. dist. ant. Est vitium naturæ, nempe ex voluntate Adæ, qui naturam vitiavit, conc., itaut vere ac proprie non sit culpa omnium posterorum, nego.

Ad III. retorqueo argumentum. Licet parvuli non sint actu voluntatis suæ aversi ab incommutabili bono, afficiuntur pœna damni, ergo, etsi non conversi ad commutabile bonum, plecti possunt pœna sensus. Deinde dist. ant. In parvulis non est conversio *actualis* ad bonum mutabile per determinationem arbitrii, conc., *habitualis* per concupiscentiam inseminatam origine, neg. Ad IV. etiam retorqueo argumentum. Per concupiscentiam, cui inest aversio a Deo, parvulus punitur pœna damni; ergo ob eamdem, cui inest propensio ad illicita, punitur pœna sensus. ℞. II. dist. ant. Inclinatio mala non punitur, nisi adsit consensus apud homines, conc., apud Deum, subdist. Si ei adhæreat reatus, ut in nondum renatis, neg., si sit reatu soluta, ut in renatis, conc. Ad V. retorq. arg. Pueri vitare nequeunt originale, & tamen damnantur; ergo etiam reprehendi possunt. ℞. II. dist. ant. Reprehendi nequeunt tamquam mali arbitrii electione, nativitate, & origine, neg. Sunt enim filii iræ, eisque dicetur: *Ite maledicti* &c. Secus conc. Ad VI. Quod Augustino Julianus opposuit, respondit S. P. c. 1. Op. Imp., se ibidem definisse peccatum actuale, non illud, quod peccatum est & pœna peccati: alias originale ante usum rationis non esset peccatum. Ad VII. retorqueo argumentum. Mors enim & aliæ calamitates sunt pœnæ originalis peccati; ergo filii Adæ ejusdem peccati agunt pœnitentiam. Parvuli etiam sunt suo modo pœnitentes, *cum per verba gestantium diabolo, & sæculo renunciare mostrantur*, ait S. P. l. 1 de Pecc. mer. 19.

Ob. VII. Parvuli utpote gratia destituti cruciatus suos ægre ferent; ergo in impatientiam, & blasphemias prorumpent. II. Augustiniana sententia immanis est; ergo &c. III. Ex ea piarum matrum animus concutitur, & perturbatur; ergo rejicienda est.

℞. ad I. retorqueo argumentum. Nam etiam pœnam damni ægre ferent, nec blasphemabunt per adversarios. ℞. II. neg. cons. Non enim cum scelestissimis peccatoribus pares erunt ex Augustino, sed, sicut pœna iis erit *mitissima*, ita

ita major forte patientia. Ad II. neg. ant. Hæc enim vetus est Pelagianorum querimonia, cui etiam ipsi respondere debent, qui parvulos exules faciunt a regno cœlorum. Ad III. neg. conf. Nam ex ea perturbatione plura exurgent bona: Nec rusticus immaniter cædet prægnantes, nec lapsa puella curabit abortus, nec conjuges sua intemperantia ferent suis filiis interitum.

Ob. VIII. Cœlum novum, & terra nova, de qua Apoc. 21, non renatis servatur; ergo &c. Prob. ant. Licet enim sint aversi a Deo auctore supernaturali, servarunt tamen naturæ ordinem; ergo Deo carent, non aliis bonis. ℟. neg. ant. Cum enim per Aug. l. 20 C. D. 16 cœlum & terra innoventur, *ut accomodetur hominibus etiam carne in melius innovatis*, non erit nova illa facies pro iis, qui veterem hominem non exuerunt. Dictum est enim *cœlum novum* &c., *ut novus homo*, *nova creatura* &c. Ad prob. neg. ant. Nam in peccato originali, ait S. P., tota natura turbata est. 2. Peccatum actuale naturalia prorsus non tollit, & tamen punitur pœna sensus; ergo a pari. 3. Ex D. Th. aversio a fine omnes inordinationes affert; ergo &c.

Ob. IX. pro Gersonii sententia. I. *Voluntas habetur pro facto, & ad impossibile nemo tenetur*; ergo pueri, quos optarunt parentes ad baptismum adducere, nec possunt, salvantur. II. In pueris locum habet baptismus sanguinis, ut patet in Sanctis Innocentibus; ergo & baptismus flaminis ex voto parentum. III. Fide Elisabeth Joannes in ejus utero sanctificatus est; ergo &c. IV. Pueri hebræi ante octavam diem salvabantur sine circumcisione, ergo & fideles sine baptismo. V. Ex Aug. impletur sacramenti effectus, cum illud non contemptus, sed necessitas excludit; ergo &c. Ita etiam docent Ambrosius, Innocentius III., Bernardus &c.

℟. Gersonis sententiam Scripturis, Conciliis, ac Patribus adversari, nec vota parentum quidquam prosunt. Docet enim S. P. *parentibus festinantibus, si moriantur infantes sine Baptismo, damnari*. Itaque ℟. ad I. neg. cons. Ex iis enim proloquiis evincitur tantum, inculpabiles esse parentes, non vero filios salvari, qui non neglectu Baptismi, sed originalis noxæ reatu damnantur. ℟. ad II. Retorqueo argumentum. Martyrium parentum non prodest natis, qui martyres non occumbunt; ergo nec votum prodest illud non elicientibus. ℟. 2. neg. cons. Nam in martyrio sanguinem suum ob fidem fideles effundunt; merito ergo ut suos eos

recipit Ecclesia fidelium. Voluntas autem parientium non est voluntas natorum. Ad III. ℞. S. P. dist. ant. Joannes est in utero sanctificatus, hoc est dono prophetiæ illustratus, ut præconem Christi se gereret, conc., hoc est originali culpa solutus; neg. Ita S. P. ep. 57 ad Dard. ℞. II. cum eodem Aug. ib:, privilegia Joannis *habenda esse in miraculis divinæ potentiæ, non trahenda ad humanæ exemplar naturæ*. Ex laud. ep. evincitur, nedum vota matrum non prodesse pueris in earum utero mortuis, sed etiam eos baptizari non posse, priusquam inde egrediantur, idque ob Dominicam sententiam: *nisi quis renatus fuerit denuo, eam scilicet computans nativitatem, quæ fit matre pariente, non concipiente atque prægnante. Natus enim dicitur homo partu, ut possit renasci aqua & spiritu*. Ad IV. dist. ant. Sine circumcisione, & sine alio quovis signo, neg., per aliquod signum ignotum ex necessitate circumcisioni substitutum, conc. Nisi enim pueris aliquo gratiæ instrumento subventum esset, certissime credimus, eos fuisse damnatos. Nil vetat ergo; quin pueros incircumcisos, originali peccato obnoxios (cujus circumcisio erat commune remedium pro Judæis) dicamus, omnino periisse. Ad V. dist. ant. Impletur in adultis, cum sine contemptu prætermittitur, & suppletur fide, voto, ac animi præparatione. conc., in infantibus, in quibus suppleri nequit, neg. Innocentius autem loquitur de præsbytero non baptizato, qui Ecclesiæ diu humiliter ministraverat, quique se se ei devovisset per baptismum, ubi nosset, se non esse renatum. Eadem est in ep. 77 Bernardi doctrina. Atque hæc de originaria labe dicta sufficiant.

LIBER XIV.

De erroribus circa gratiam Christi, & primo de hæresi Pelagiana.

HUMANAM naturam Adæ peccato non esse vitiatam, nostramque voluntatem absque Dei adjutorio, & declinare a malo, & bona facere per se posse, impudenter jactitarunt gratiæ Dei hostes infensissimi Pelagiani, in lege, exemplis, atque doctrina maximum Reparatoris nostri beneficium collocantes. Cum itaque originariæ labis propagationem superiori libro, Augustino duce vindicaverimus, reliquum est, ut cum eo etiam gratiæ necessitatem pro virili tueamur. Quod quidem per nos fiet duplici Dissertatione. Quarum prima Pelagianismi historiam, alte-

tera catholicum dogma, ac varia ſcholarum placita circa gratiam complecti poterit.

DISSERTATIO I.

De Pelagianæ hæreſeos hiſtoria.

De Pelagianiſmi hiſtoria agemus ſex capitibus. Ac I. de Origene, Rufino, aliiſque Pelagianiſmi auctoribus ſermo erit. II. De Pelagio, atque ejus geſtis. III. De Cœleſtio, ac Juliano. IV. De Romanis Pontificibus, Conciliis, ac Patribus, qui Pelagianam hæreſim impugnarunt. V. De ſtatibus diverſis ejuſdem hæreſeos. VI. De gratia Pelagiana.

CAPUT I.

De Origene, Rufino, aliiſque Pelagianiſmi auctoribus.

Not. I. Cenſet Garnerius, hujus ſectæ primordia ad Paulum Samoſatenum referenda eſſe. At Noriſius ad Origenem refert, quem hæreticam de gratia tenuiſſe ſententiam demonſtrant Natalis Alex., Huetius, Tournelyus, aliique. Plura etiam de hoc argumento Janſenius, qui tamen indifferentiam arbitrii in Origene reprehendens a veritate quam longe abeſt.

Not. II. Cœleſtium errore imbutum fuiſſe a Rufino certum eſt, ſed an fuerit Aquilejenſis, an Palæſtinus, vel Syrus non conveniunt Eruditi. Fuiſſe Aquilejenſem opinantur Baronius, Pagius, Noriſius, aliique. Negat Garnerius, & Ballerinii Veron. Dubitant Maurini. De Theodoro Mopſveſteno Pelagianis adhæſiſſe omnes conveniunt.

Propositio I. Origenes de divina gratia hæreticam doctrinam ſecutus eſt.

Prob. I. ex Hieronymo, qui in ep. ad Cteſiph. *Doctrina tua*, inquit, *Origenis ramuſculus eſt*. Oroſius in Apol. *Origenes in his vivit*. Vincentius Lirin. Common. 23. ſcribit: quod Origenes *omnium pene hæreticorum magiſter evaſit*; ergo &c.

Prob. II. ex Orig. ſcriptis I. enim docuit l. 1 Per. c. 7, gratiam ſecundum merita noſtra dari, ait enim, *eſt alia Spiritus ſancti gratia, quæ dignis præſtatur ſecundum merita eorum, qui capaces efficiuntur*. Ex nobis etiam repetit initium fidei, Angelos vero diverſa officia, Præcurſorem ſanctitatem in utero, Chriſtum unionem hypoſtaticam ex ſuis meritis comparaſſe docet; ergo &c. II. docuit ἀναμαρτησίαν, ſive Pelagii *impeccantiam*. Conſtat enim ex Hieronymo in Jerem. l. 4, hanc *hæreſim in Origene, & diſcipulis ejus fuiſſe olim jugulatam*. Origenes ipſe Tom. 12 in Matth.

Matth. ait, eum, qui in caritate perfectionem adeptus est, ſcandalo obnoxium non eſſe; & Tom. 15 ait, pueros, queis Christus manus impoſuit, *jam amplius peccati illecebris percelli non poſſe;* ergo &c. III. Licet Origenes non ſemper ſibi conſtet, peccatum originale ſaltem conſequenter negavit. Hujus enim vitæ miſerias non in Adæ peccatum, ſed in habituale in ſuperiori vita commiſſum refert, & Eſau reprobatum eſſe ait, ob ſcelera ante conceptionem patrata; ergo &c.

Ob. I. Pelagius in Synodo Dioſpolitana Origenem, ejuſque aſſeclas, ut hæreticos habuit, nullumque pro ſe ex Origene teſtimonium produxit; ergo &c. ℞. diſt. ant. Verſute & callide, conc. ſincere & ex animo, neg. Sciebat enim Pelagius, male apud latinos Patres audire Origeniana dogmata, ideoque ea non produxit, vel etiam improbavit, non tamen ſincere, & ex animo. Servarunt enim Origeniſtæ, & Pelagiani magnam neceſſitudinem, ut conſtat de Rufino, Mopſveſteno &c., qui Origenem ſub Vigilio defenderunt.

Ob. II. Pamphilus in apol. Origenem excuſavit ab omni errore; ergo &c. ℞. I. neg. conſ. Pamphilus enim in eodem errore verſatus eſt. Defendit enim animorum præexiſtentiam, unde *peremptum* a Pamphilo, cenſet Huetius, *gratiæ cœleſtis auxilium*. ℞. II. cum Hieronymo neg. ant. Nam Apologia illa fuit ab Euſebio elucubrata, licet primum librum ſub nomine Pamphili ediderit.

Ob. III. Origenes hom. 8 in Levit. agnoſcit originale peccatum; ergo &c. ℞. I. Homilias haſce non eſſe Origenis, ſed Cyrilli, vel auctoris incerti. Non Adæ delictum, *ſed præterita in cœlis & antiqua ſolvi in baptiſmo*, aſſerit ib. Orig., ut notat Hieron. in Dial. ℞. II. diſt. ant. Agnovit &c. in ſenſu hæretico, ideſt præcedenti merito comparatum, unde animas ad corpus inquinatum delabi cenſuit Origenes, conc., in ſenſu catholico neg.

Ob. IV. Orig. l. 2 Periarch., & alibi gratiæ munera prædicat; ergo &c. ℞. diſt. ant. Ut præcedentibus meritis erogata, conc., Dei beneplacito, ſubdiſt., quoad fidei & virtutum initium, neg., quoad incrementum, & perfectionem, conc. Ita S. D. Tr. 33 in Matth. & alibi; ergo &c.

Propositio II. Rufinus Pelagianus eſt Aquilejenſis, non Palæſtinus, vel Syrus.

Prob. I. Marius Mercator in Common. ait, quod errorem circa originale peccatum *Rufinus quondam natione Sy-*

Syrus primus invexit, *& Pelagium monachum decepit*; ergo Rufinus, quem Mercator Syrum vocat, fuit Pelagii deceptor, sed is fuit Rufinus Aquilejensis, qui libros Periarch. latinos reddidit, teste Hieron. epistola ad Ctesiph., ubi ait, Pelagianam *impeccantiam* a Rufino esse derivatam; ergo &c.
Prob. II. Rufinum Aquilejensem de arbitrii libertate male sensisse definit Concilium Romanum, atqui Rufinus non negavit libertatem arbitrii; ergo ejus vires nimium extulit.
Prob. III. Rufinus Pelagianus non est Palæstinus, vel Syrus; ergo Aquilejensis. Prob. ant. Nam Rufinus Syrus fuit Hieronymi discipulus, & in Italiam fidei caussa contra Origenistas profectus est, hunc vero tantæ hæresis doctorem non audemus suspicari, ajunt Ballerinii: atqui is a Syro non est diversus, neque tres Rufinos, nisi divinando, quidam inducunt; ergo &c. Adde, Cœlestium pro se Rufinum produxisse, ut omnibus notum, sed is est Aquilejensis, non Syrus, qui solum innotuit ex citata Hieronymi epistola; ergo &c. IV. Hieron. in Jerem. l. 4 loquens de Pelagiana hæresi, eam in Grunnio asserit nuper jugulatam, atqui Grunnius est Rufinus Aquilejensis, qui Pelagianam hæresim in occidentem invexit, eaque imbuit Cœlestium, dictus proinde Pelagianorum præcursor, non quod Origenem Latio donaverit, quod etiam Hieronymus fecit, sed quia Pelagiana dogmata cum eo propagavit; ergo &c. V. Rufinus, qui ex Huetio plura in Origene immutavit, Pelagiana tamen dogmata fideliter retulit. Imo plura, quæ in nullo Græco exemplari extant, *de sua Pelagianismi officina largitus est Rufinus*, ut ait Huetius; ergo &c.

Ob. I. Garnerius. De Rufino Cœlestii magistro Mercator loquitur, ut de homine minus noto dicens: *Rufinus quidam*, sed Aquilejensis erat notissimus eruditionis, ac sanctitatis fama, & ex Melaniæ consortio; ergo &c. II. Aquilejensis Romam venit an. 13 Siricii, sed Syrus sub Anastasio hæresim invexit; ergo &c. III. Rufinus Cœlestii magister Romæ mansit apud Pammachium Hieronymi familiarem; ergo &c. IV. Rufinus Cœlestii magister Romæ fuit, cum doceret, non dari peccati traducem ex Aug. de Pecc. orig. 3, sed Aquilejensis tunc Romæ non fuit; ergo &c. V. Vocatur natione Syrus; ergo &c. VI. Cœlestius innuit Rufinum Concilio Carth. an. 412 fuisse superstitem; vocat enim Sanctum, non, *Beatæ record.* sed ille an. 411 mortuus est; ergo &c. VII.
 Pau-

Paulinus Diaconus nihil habuit adversus Rufinum, sed plura habuisset contra Aquilejensem proscriptum propter hæreses; ergo &c.

℟. ad I. neg. maj. Mercator enim scripsit, *Rufinus quondam*, non *quidam*, ut habetur in Augustini editione Maurina. Ad II. ℟. Rufinum Romam venisse regnante Syricio ann. 396, sed ibi forte biennio commoratum initio Anastasii Pontificatus an. 398. Ad III. neg. conf. Rufinus enim erat Paulini Pammachii familiaris intimus: aliunde Pammachii domus commune erat monachorum hospitium. Demum ante 399, quo Rufinus Origenianam versionem vulgavit, amicitiæ vinculum cum Hieronymo non fuerat dissolutum. Ad IV. neg. min. Nam & Romæ Cœlestium fuisse Rufini discipulum non repugnat. Deinde non ait Cœlestius, se Romæ edoctum a Rufino, sed a Rufino, qui *Romæ fuit*. Ad V. neg. conf. Rufinus enim in Syria an. 27 moratus est, ideoque a Mercatore Syrus dictus est, licet in pago Aquilejensis diœcesis ortus sit, sicut Faustus *Britannus* dictus est *Gallus* a Possessore. Ad VI. dist. min. mortuus est an. 411, & obitus nuncius nondum ad Africanos delatus est, conc. secus. neg. Habita enim est Synodus an. 412. Ad VII. dist. maj. Nihil habet contra Rufinum, ob ejus versutiam, conc., ob ejus orthodoxiam, neg. Scribit enim Mercator, Rufinum, utpote argutum, & callidum hæresis invidiam declinasse, unde nec Paulinus ut hæreticum eum habuit, nec cum Origene damnatus est.

Ob. II. Cum Ballleriniis. Rufinum Aquilejensem fuisse magistrum Cœlestii constat, vel ex nominis similitudine, vel ex Origenis versione, sed utrumque hoc futile est; ergo &c. 2. Nec obstat a Hieronymo dici *præcursorem Pelagii*, nam relate ad personam, non ad errorem Origenis, sic eum appellat; ergo &c. 3 Constat ex ejus apologia, ab Origeniano errore quam longe abfuisse, unde de hæresi numquam convictus est; ergo &c.

℟. neg. maj. Non enim ex nominis similitudine id asserimus, neque ex Origenis versione, quam etiam Hieronymus adornavit, sed ex ejus dogmate. Docuit enim impeccantiam Pelagianam, arbitrium nimis extulit, & in Origene Pelagianismum emollire curavit, & ubi non erat intrusit. Ad 2 neg. ant. Responsio patet ex dictis. Ad 3 neg. conf. Vide ℟. ad 7.

Propositio III. Theodorus Mopsvestenus est alter Prodromus Pelagianorum.

Prob.

Prob. I. ex Mercatore, qui lib. Subnotationum ait, hæresim Cœlestianam notam *in Cilicia a Theodoro Episcopo oppidi Mopsvesteni*. II. Ex eodem, & Photio Cod. 177 Theodorus, nedum negavit Christum venisse ad tollendum originale peccatum, sed etiam contra Augustinum scripsit libros quinque negans, Adamum culpa factum esse mortalem, sed talem factum, quia de terra eductus est. III. in Act. 10 Concilii Calced. Ibæ ejus discipulo hæc magistri sententia objecta est: *Non invideo Christo, quod factus est Deus, quoniam ego, si volo, possum fieri secundum illum*: ergo &c.

CAPUT II.

De Pelagio, atque ejus gestis.

PLura quæremus hoc loco. 1 Patriam. 2 Institutum. 3 Scripta ac gesta. 4 Errores Pelagii. 5 Denique an gratiam aliquam interdum ille agnoverit?

PROPOSITIO I. Patria Pelagii Britannia fuit. An vero Anglus, Scotus, vel Hibernus incertum est.

Prob. prima pars. Ex Aug. ep. ad Paul. 106, ubi ait, *Pelagium, Britonem fuisse cognominatum*. S. Prosp. in Carm. ait: *Dogma, quod evomuit coluber sermone Britannus*. Beda l. 1 Hist. scribit: *Pelagius Brito contra auxilium gratiæ venenum dispersit*. Idem docet Hieron., & Orosius. Prob. secunda pars. Licet enim Hieron. l. 3 in Jer. scribat de Pelagio: *Habet progeniem Scoticæ gentis de Britannorum vicinia*, Garnerius tamen rem incertam arbitratur, & Norisius id etiam improbat, quia ex Beda c. 12 Hist. Scoti *sunt gentes a parte Britonum remotæ*, cum Pelagium Britonem omnes vocent.

PROPOSITIO II. Pelagius fuit professione monachus, non tamen cœnobita.

Prob. prima pars. Ex Mercatoris common., ubi ait, Rufinum decepisse *Pelagium monachum*. II. S. P. Hær. c. 88 ait, nullis Ecclesiasticis muneribus Pelagium fuisse condecoratum, quia a Zosimo Pp. in ep. ad Afr. dicitur *laicus*. Prob. secunda pars. Ex Orosio c. 27 Apol., ubi ait, Pelagium epulis ac balneis deditum, pinguedinem etiam in fronte prætulisse, atqui hæc cœnobitis, aut eremitis illius ævi non congruunt; ergo &c. III. S. P. de gest. Pel. 35 ait, hanc hæresim invectam esse *a quibusdam veluti monachis*; ergo non a cœnobitis aut eremitis, sed ex illo monachorum genere, qui veste ad pietatem composita, domi vivebant, & studiis vacabant, ut erant Pammachius, Paulinus &c.

Propositio III. Pelagius plura scripsit, gessitque, ut suam hæresim spargeret.

Prob. ex historica narratione. Cum enim Romam venisset circa an. 384 tres libros edidit de Trinitate, ubi processionem Spiritus sancti a solo Patre cum Mopsvesteno admittit. Postea libros 13 comment. in Pauli ep. scripsit, ubi peccatum originale expungit. Et Epistolas dedit ad Paulinum, & ad Cost. Episcopos; in illis gratiam in sola facultate naturæ constituit, in hac vero gratiam aliquam præter arbitrium agnoscit, atque hujus præsidio errorem suum excusare conatus est. Anno autem 408, antequam ab urbe ejiceretur scripsit librum consolatorium, & alium hortatorium ad viduam matrem vel Demetriadis, vel Albinam Piniani socrum. Inde cum Cœlestio Hipponem appulit, postea Carthaginem, ubi, cum liberius negaret originale peccatum, a Synodo damnatus est, ut scribit de pecc. orig. S. P. Aug. Cœlestius ergo in Asiam, Pelagius in Palæstinam se recepit, ubi adscitis discipulis Joannis Hierosl. præsidio fretus, errores suos spargere cœpit. Anno 413 scripsit Hieronymus contra Pelagii asseclas. Iste vero aliam Augustino, aliam Demetriadi epistolam dedit, illam calliditatis, hanc erroris plenissimam. Ann. 414 librum edidit de natura, qui ab Innocentio, & Augustino compressus, atque proscriptus est. Ann. 415 Heros, & Lazarus Pelagium accusarunt hæreseos; unde Diospolitana Synodus 14 Episcoporum coacta est, a qua Pelagius ob suam versutiam absolutus est, unde hanc Synod. *miserabilem* vocat Hieronymus. Ann. 416 Episcopi Afr. acceptis Herotis & Lazari epistolis, & audito infelici exitu Diospol. Syn. celebrarunt Carthaginensem & Milevitanam: datisque ad Innocentium epistolis, Cœlestius, & Julianus damnati sunt. Ann. 417 defuncto Innocentio Zosimus deceptus subdola fidei professione a Pelagio, reprehendit Africanos Episcopos, quod illum, Cœlestiumque damnaverint, at fraude detecta, utrosque ann. 418 proscripsit, & dedit operam, ut etiam in Carth. plenaria Syn. proscriberentur. Scripsit etiam Pelagius librum ἐυλογιῶν, sive *honestorum sermonum*, necnon libros quatuor de libero arbitrio erroris plenissimos.

Propositio IV. Errores Pelagii 20 præcipue numerantur.

Prob. I. ex ep. Aug. ad Paulinum 106. I. Est quod *Adamus sive peccaret, sive non, moriturus esset*. II. Quod *peccatum ejus ipsum solum læserit*. III. Quod *infantes in illo*

illo statu sunt, quo Adam ante prævaricationem. IV. Quod *nec per istam genus humanum moriatur, nec per resurrectionem Christi resurgat*. V. *Infantes habere vitam æternam*. VI. *Nec divites, nisi omnibus abrenuntient, posse habere regnum Dei*. VII. *Et gratiam non ad singulos actus dari, sed in arbitrio esse, lege, & doctrina*. VIII. *Et gratiam secundum merita nostra dari*. IX. *Nec filios Dei dici posse, nisi omnino peccato expertes*. X. *Et non esse liberum arbitrium, si Dei indiget auxilio*. XI. *Et victoriam nostram non ex Deo esse, sed ex libero arbitrio*. XII. *Et pœnitentibus veniam dari ex merito*. Octo reliqui sunt. I. *Impeccantia*. II. *Nec opus esse, Deum rogare, ne nos inferat in tentationem, & peccata dimittat*. III. *Nec infideles Ecclesiæ orationibus indigere, ut convertantur*. Ita S. P. de Hær. c. 88. IV. *Ecclesiam in hac quoque vita esse sine macula*. V. Ut legem extolleret, ab ea, non secus ac ab evangelio, *viros sanctissimos prodiisse*. VI. Ideoque *novum Testamentum par veteri prædicabat*. VII. *Peccatum esse jurare etiam in veritate*, VIII. Cum Nestorio ait, *solum hominem de Virgine natum, & eruditorem potius humani generis, quam redemptorem*, unde Pelagiani cum Nestorianis in Ephesina Synodo ann. 331 damnati sunt.

Quæres: cur Pelagius negaverit originale peccatum? ℟. I. Ne fatendo arbitrium peccato sauciatum gratiam Salvatoris admitteret. II. Ut argumento SS. Patrum occurreret, qui ex duobus parvulis, quorum unus assumitur, non alter, *gratiam non secundum merita nostra dari*, ostendebant.

Propositio IV. Pelagius plura gratiarum genera admisit. Prob. enumeratione. I. Enim admittitur a Pelagio *natura & arbitrium*. II. *Peccatorum remissio*. III. *Lex, prædicatio Evangelii, & exemplum Christi*. IV. *Mentis illuminatio*. V. *Dignitas regenerationis, & adoptionis*. VI. *Vita æterna*, sed alia a regno Cœlorum; ergo &c.

Caput III.

De Cœlestio ac Juliano Pelagianis.

Cœlestii ac Juliani inquiremus hoc loco patriam, institutum, scripta, atque eorum res gestas. Sit itaque

Propositio I. Cœlestius patria Scotus fuit, vel Britannus, non Romanus, aut Campanus. Ita Baronius, Norisius, Usserius, Jansenius, aliique contra Jo. Garnerium. Et probatur ex Hieronymo præf. l. 3 in Jerem., ubi Pelagium hæresim disseminantem ore Cœlestii vocat *mutum latrantem per canem Albinum*, sed Albinus dicitur ab Albi

na

ne, ideſt Britannia, quæ ſic olim apud Stephanum ab albis rupibus, quas mare abluit, dicta eſt; Scoti vero incolunt Britanniæ partem, quæ vergit ad Septentrionem; ergo &c.

Dices. Mutum Canem &c. eſſe Rufinum, ut cenſet Garnerius, vel Joannem Hieroſol., ut placet Tillemontio; ergo &c. ℞. neg. ant. Rufinus enim libros invectivarum contra Hieronymum compleverat anno 401, atqui præfatio in l. 3 Comm. Jerem. fatente Garnerio, ante an. 414 ſcripta non eſt, ergo *mutus* latrans per *Albinum canem* &c. non eſt Rufinus, neque Joannes Jeroſol., qui palam & coactis etiam Synodis Pelagio patrocinabatur. Fallitur ergo Garnerius, qui verſum Proſperi: *Aut huic Campano gramine corda tument*, ad Cœleſtium refert, cum de Juliano ſcriptus ſit, qui, ut infra videbimus, in Campania natus eſt.

PROPOSITIO II. Cœleſtius fuit monachus, non cœnobita, ſed erro, & ſui juris.

Prob. prima pars. Ex Gennadio (*a*), qui refert, eum *ex monaſterio* tres epiſtolas pietatis & eruditionis plenas miſiſſe ad parentes ſuos. Prob. ſecunda pars ex Aug. (*b*), qui hæreſis Pelagianæ auctores appellat, *veluti monachos*. Ex Timoth. Conſtantinopolitano, qui ait (*c*): *Pelagius, & Cœleſtius nec Epiſcopi ex ordine ſacro fuerunt, & velut monachi vagabantur;* ergo non erant cœnobitæ, queis vagare non ſinitur.

Natus eſt Cœleſtius circa ann. 370. Pelagio adhæſit circa ann. 400, ſcripſit contra peccatum originale ann. 408, cum Pelagio in Siciliam venit ann. 409 Carthagine damnatus ann. 412, Epheſium aufugit, ibique fit præsbyter. Inde ejectus ann. 416, C. P. petiit. Hinc pulſus, Romam conceſſit, ibique a Zoſimo damnatur ann. 418. Ex urbe ejicitur decreto Conſtantii ann. 421. Fertur tamen, apud potentes fœminas latitaſſe. Ex quibus conſtat, ipſum in vulganda hæreſi fuiſſe audaciſſimum, unde *Cœleſtiana* etiam ab eo dicta eſt.

PROPOSITIO III. Julianus Eclani natus eſt, cujus urbis fuit Epiſcopus, non Atellæ.

Ita Noriſius, Pagius &c. contra Baronium, alioſque. Prob. I. ex vetuſtiſs. Cod. inter quos Chron. Proſperi habet *Eclanenſem* non *Atellanenſem*, ut conſtat ex notis Ducæi, & Roſveidi ad carm. 14 Paulini. Sic etiam habent edi-

(a) *Ap. Noriſ. c. 3 H. Pel.* (b) *De geſt. Pel. c. 35.*
(c) *Tom. 10 Op. Aug. ed. Maur. pag. 66.*

editiones Scaligeri, & Pontaci, aliæque omnes melioris notæ. II. Beda & Gelasius Celanensem appellant, alii *Edanensem*, *Eraclensem*, quæ facile errore amanuensium ab *Eclanensis* nomine derivare poterant. Adde, ab Atella, non Atellanensem venire, sed Atellanum. Nec obstat, Cœlestium dici ab Augustino genitum in Apulia, nam Eclanum in Apulia *Peucetia* constituunt ex Vossio Geographi, quamvis ex divisione Adriani Eclanum ad Campaniam spectet, unde a Prospero Campanus dicitur; Codices ergo Colb. & August. a Balleriniis laudati corruptos esse, demonstrant Pagius, & constat ex notis t. XI. Antiq. Rom. Adde, Colb. n. 1286 habere Eclanensem, non Atellensem; ergo &c.

Propositio IV. Ia Juliani uxor fuit filia Æmilii viri consularis, & Episcopi Beneventani.

Prob. Norisius ex epithal. Paulini. Cum enim Paulinus hanc nobilissimam fœminam appellet, non prætermisisset ejus parentem, si alius esset ab Æmilio. Huic conjecturæ, si addas verba Fulg., quæ Vignierius profert ex mss. Cod. *Nec illi* (Juliano) *sufficiebat paternæ nobilitati Æmiliorum fasces admovisse, quos hæresi maculavit*, rem certam constituunt. Adde. Paulinum ibi sacerdotis *nurum*, & *pignus* Iam appellare; ergo Ia Æmilii sacerdotis filia, Juliano nupta sacerdotis etiam nurus evasit. Unde Paulinus canit: *Sancta sacerdotis venerando pignora pacto junguntur*. Dices cum Balleriniis. Paulinus Julianum, & Iam vocat Memoris domum, non filiam Æmilii; ergo &c. 2 Iam dicit nurum sacerdotis, non filiam. 3 Julianum, Iamque *sacerdotis* pignora dicit, non *sacerdotum*; ergo &c. 4 Addit, eam per nuptias factam esse filiam domus, ac gentis apostolicæ; ergo &c. 5 Censet Muratorius ex quibusdam Paulini versibus, Æmilium esse Memoris fratrem; ergo &c.

℞. ad I. & II. neg. cons. Licet Paulinus Iam Æmilii filiam expresse non dicat, vocat tamen sacerdotis pignus. Vide, quæ supra diximus in probatione. Ad III. neg. cons. Sicut enim *sacerdotis* nomen singulare est, ita *pignora* plurale; cum ergo Ia, non secus ac Julianus, pignus sit sacerdotis & nobilitate clara, non alterius est pignus, quam Æmilii. Ad IV. neg. cons. Dicit enim *facta filia gentis apostolicæ*, quia Episcopi nurus facta est, & uxor Lectoris. Ad V. neg. cons. Nam versus illi: *Surge Memor, venerare Patrem, complectere fratrem, Posterius natus senior, quia sede sacerdos*, innuunt, utrumque fuisse Episcopum, & fratres charactere, Æmilium quidem ætate juniorem, digniorem

tamen Memore munerum auctoritate. Constat enim ex Paulino Æmilii nomen tunc fuisse celeberrimum; atqui Æmilium a Beneventano diversum nulla refert historia illius ævi; ergo &c.

Quæres: quænam fuerint gesta, vel scripta Juliani? R. Julianum fuisse olim Augustino carissimum, cum ob Patris memoriam, tum ob egregiam ejus indolem. Ad Episcopatum Eclanensem ab Innocentio promotus est, ac fame ingruente omnia bona in pauperes erogavit, ac virtutis specie plures in suam hæresim adduxit. Negavit cum Pelagio orig. peccatum, mortem tamen ex Adamo in posteros derivare affirmavit, sed in postremis scriptis ait, etiam Adam non peccante, homines leniter morituros. Aliquam Christi gratiam, ad operis incrementum admisit, nullam tamen ad initium, sive ad ejus cupiditatem. Episcopatu expulsus ad Nestorianos se contulit, sed pœnitentiam simulans sæpe conatus est Episcopatum recuperare, sed obstitit S. Leo tunc diaconus postea R.E.Pontifex. Scripsit libros 4. contra Augustini lib. 1 de Nuptiis. His respondit S. P. lib. 2 de Nuptiis, quibus sex alios adjecit contra Jul. His opposuit Julianus libros 8, quibus respondit S. P. aliis 8, quorum duo postremi desiderantur, ideoque opus imperfectum vulgo appellantur. Serius ad Aug. pervenere, eosque refellit S. D. an. mortis suæ 430 Scripsit etiam Julianus ad Zosimum & ad Thessal. Episcopum libros de Bono Constantiæ & Amoris caute legendos. Inde vitam egit profugam, & dejectam. De Anniano, Tassidio, aliisque Pelagianis vide Garnerium diss. 1 & Noris. H. P. 19.

Caput IV.

De solemni proscriptione hæresis Pelagianæ.

Pelagianam hæresim proscriptam esse constat. I. Conciliorum ac Rom. Pont. decretis. II. Imperatorum constitutionibus. III. Patrum, & præsertim Augustini auctoritate. Sit itaque

Propositio I. Pelagiana hæresis pluribus SS. Conciliorum ac Rom. PP. decretis proscripta est.

Prob. I. enim damnata est a Concil. Carthag. ann.412. II. a Hierosolymitano an. 415, ibique Orosius cum Pelagio disputavit. III. eodem anno habita est Synodus Diospolitana 14 Episcoporum, de qua sup., sed ibi Pelagius absentibus accusatoribus absolutionem suffuratus est. IV. ann. 416 celebrata est altera Syn. Carth., & Milevitana a Sylvano Numidiæ Præside. V. an. 417 in Romana Synodo ab Innoc.

Innoc. I. Pelagius damnatus est, & in C. P. ab Attico celebrata Cœlestius, eodemque anno Zosimus R. P. detexit Pelag. fraudes, & Innocentii damnationem firmans firmavit. Circa hæc tempora Synodus Antiochena a Theodoro coacta est, & Africana 224 Episcoporum. VI. an. 419 habita est Anaxati Synodus contra Julianum. VII. ann. 424 coacta est Syn. C. P. VIII. an. 425 Romæ Pelagiana hæresis a Cœlestino proscripta est, quo tempore habita universalis Africana. IX. an. 427 Arelatensis celebrata est a S. Honorato. X. an. 429 Anglicana contra Agricolam Pelagium. XI. an. 430. Romana altera a S. Cœlestino coacta est, contra Pelag. XII. ann. 431 Pelagianos damnavit Œcum. Ephesina; ergo &c.

Propositio II. Extant adversus Pelagianos etiam constitutiones Imperatorum.

Prob. I. enim Honorius, ac Theodosius Pelagium ac Cœlestium damnarunt dato Ravennæ ad Palladium U. C. decreto an. 418, ut ab Urbe pellerentur. Ann. 419 idem decretum innovatum est ad Aurelium Carthaginensem datum Ravennæ 5 Idus Julias. An. 421 Pelagianos adhuc Romæ latitantes exturbavit misso ad Volusianum U. Præf. edicto. An. 425 eamdem legem edidit Valentinianus. An. 429 idem præstitit Theodosius Junior. His edictis alii ab Episcopatu ejecti sunt, ut Julianus, alii ab errore revocati, ut Turbantius; ergo &c.

Propositio III. Patres etiam Pelagianam hæresim impugnarunt.

Prob. I. Hieronymus contra Pelag. scripsit epistolam ad Marcellinum, alteram ad Ctesiph. an. 415. tres dialogos inter Atticum, & Critobulum, cujus nomen a græco κρίνειν, & βυλή, quod in Cœlestio Pelagius fuerit in Syn. Carthag. damnatus. Atticus nomen est viri, qui vehementer exagitavit Pelagianos. Urget etiam Hieron. Pelagianos in Præf. in 4 lib. in Jer., & in epistolis ad Alpium, & Aug. ann. 419 conscriptis.

II. S. P. A. Pelagianos errores, antequam vulgarentur, præfocaverat in lib. de Arb. de 2 animabus, in q. ad Simpl., & in serm. ad populum 170, 174, 175, 176. Irrumpente Pelagianismo edidit an. 412 libros 3 de Pecc. merit. & remiss., in quibus Pelagius laudatur, nondum ejus hæresi cognita. Eodem anno librum edidit de spir. & lit., ubi præter legem, gratiæ Dei necessitatem propugnat, & epistolas 120, & 140 ad Honoratum, in quibus Pelagiani exagitantur,

tur. An. 413 eosdem perstrinxit sermone 14 de verbis Apostoli in celebri Conv. Carth. an. 414 epistolam dedit 89 ad Hilarium contra Pelagianos Siciliæ. An. 415 librum edidit de perfect. just. contra definitiones Cœlestii, Epistolas binas ad Hieron. & librum de natura, & gratia, ubi ostendit S. P., naturæ vitia non ad institutionem pertinere, sed ad vindictam. An. 416 epistolas dedit ad Jo. Jerof. aliosque, ibique narratur Pelagii damnatio in Carthaginensi, ac Milevitana Synodo. An. 417 scripsit lib. de Gestis Pelagii, ubi de Synodo Palæstina, nec non Epistolas ad Julianam, & Dardanum, & ad Paulinum. An. 418 libros edidit de gratia Christi, & de peccato orig., ubi de adjutorio *possibilitatis*, & *operationis*, de peccato Adæ, de Nuptiis, & de Bapt. effectibus disputatur; dedit etiam epistolam ad Xistum & ad Optatum, sicut & librum de Nupt., & concup. an. 419 lib. de anima, ubi Manichæi, & Pelagiani refelluntur. Ann. 420. edidit librum 2 de Nuptiis, ubi objecta Juliani diluit. Adversus lib. de Nuptiis epistolam ad Vitalem, & Bonifacium. Libros 4 contra 2 epistolas Pelag. an. 421 Enchiridion scripsit ad Laur., & responsiones ad quæst. Dulcitii. An. 424 libros de gratia, & lib. arb. & de Corr. & Gr. An. 426, & 427 edidit retract., in quibus passim Pel. Hær. profligatur. Contra Jul. diversis temporibus stylum acuit S. P. An. 420 lib. 2 de Nupt. an. 421 sex libros notissimos contra Julianum ipsum, & morti proximus addidit opus imperf., de quo sup. An. 429 libros edidit de Præd. SS. & de Don. persev., in quibus Pelagianorum reliquiæ prostratæ sunt. Obiit autem Strenuus fidei Vindex 5. Kal. Sept. ann. 430.

III. Scripsit etiam adverſ. Pelag. Incertus Auctor Hypognosticon, seu subnotationum libros 6, in quibus in unum contraxit Aug. opera contra Pelagianos. Hos vero tribuunt quidam Xysto Romano, alii Mercatori, sed ab hujus eruditione ac stilo longe absunt.

Caput V.

De variis statibus Pelagianæ hæreseos.

Tres distinguimus Pelag. hæreseos statusdiversos. Primus est, in quo Pelagius nullum interioris gratiæ adjutorium agnovit, sed solum arbitrium, legem, & doctrinam. Secundus est, in quo interiorem gratiam admisit ad facilius operandum. Tertius est, in quo etiam revelationes internas admisit ex parte intellectus, non ex parte voluntatis. His prænotatis sit

Propositio I. Pelagius in 1 statu necessitatem legis admisit.

Prob.

Prob. I. ex Conc. Carth. in ep. ad Innoc., ubi habetur, Pelagium aſſerere, *in eo Dei gratiam deputandam, quod talem hominis inſtituit naturam, quæ per propriam voluntatem legem Dei poſſet implere*. II. Paleſtina Syn. hanc Pelag. prop. damnavit: *Gratia Dei in libero arbitrio eſt, in lege, atque doctrina*. III. S. P. de gratia Chriſti 3 ait, Pelagium *gratiam Dei, aut in natura, & arb., aut in lege, atque doctrina* conſtituiſſe. IV. Idem expreſſe docet Pelag. ep. ad Demetriadem.

Dices. Lex, & Doctrina ſecundum Pelag. dogmatis ſtatum conſtituit, non primum; ergo &c. ℞. neg. ant. Nam prima Pelag. hæreſis eſt, quæ in ep. ad Demetr., & in libris Pelagii de lib. arb. latet, quæ in prima Syn. contra Pelag. damnata eſt, quæque naturæ poſſibilitatem a Pelagio decantatam ſpectat: ſed in his legem ac doctrinam, vel naturalem vel revelatam complectitur; ergo &c.

Ob. S. P. l. 1 de Hær. c. 88 ait, Pelagium adeo gratiæ inimicum fuiſſe, ut crederet ſine hac poſſe hominem divina præcepta ſervare; ergo &c. 2 ait, Pelagium *increpatum a fratribus, quod nihil gratiæ tribueret, ceſſiſſe dicendo, gratiam dari, ut facilius poſſent implere per gratiam: illam vero gratiam, ſine qua nihil poſſumus, non eſſe niſi in libero arbitrio, quod Deus adjuvaret per ſuam legem, atque doctrinam*. In eo itaque ſtatu neceſſariam legem agnovit, in quo increpatus agnovit gratiam *ad facilius operandum*, ſed hic ſtatus non eſt primus, ſed ſecundus; ergo &c. 3 Aug. de Geſt. Pel. 23 ait, quod poſt Syn. Palæſt. Pelagius gratiam appellavit arbitrium *non aperte ei conjungens legis adjutorium*; ergo ante Syn. Pal. in primo ſtatu ſolum arbitrium agnovit ſine lege. ℞. neg. conſ. Ibi enim docet S. P., Pelagium etiam legem, & doctrinam ſignificare. Nam præcepta ſervari non poſſunt, niſi per legem proponantur. Ad II. diſt. maj. *Increpatus* &c. agnovit veram gratiam *ad facilius*, ſed abſolute neceſſarium ſolum admiſit arbitrium cum legis ac doctrinæ adjutorio, conc., ſecus, neg. Ad III. diſt. ant. Non aperte in eo libello, conc., nullibi, neg. Subdolus enim tergiverſator non ſemper expreſſit, quod ſemper admiſit; ut rogatus, an aliam gratiam præter arbitrium agnoſceret, reſponderet, ſe etiam legem, atque doctrinam admittere.

Propositio II. Pelagius in ſecundo ſtatu veram gratiam admiſit *ad facilius*, non *ad ſimpliciter*, & ex meritis comparatam. Prob. I. ex Aug. cit. loc. de Hær. & ex l. de

gra-

gratia Christi, ubi ait, quod Pelag. dicit, propterea dari gratiam, *qua caritas diffunditur in cordibus nostris, ut quod a Deo præcipitur, facilius impleatur*. Sed gratia diffusa per Spiritum sanctum est vera gratia; ergo &c. 2 S. P. ait, sanum fore Pelag. sensum, si tolleret *facilius*; ergo &c. Quod vero Pelagius existimaverit, gratiam istam naturæ meritis rependi, constat ex l. de gratia Christi 31, ubi ait; *Manifestum est, eum dicere, gratiam secundum merita dari*.

Propositio III. Pelagius tandem admisit gratiam internæ illuminationis etiam simpliciter necessariam, non vero excitantem voluntatem. Prob. prima pars a Valentia, Suaresio, Simoneto, Petavio, Tournelyo, a Thomistis, & Aug. contra Lessium, de Lugo, aliosque perpaucos. I. Auctoritate Aug., qui c. 7 de gratia Christi ait: *Explicaturus* (Pel.) *quam dicat gratiam, adjunxit: quam nos non in lege tantummodo, sed & in Dei esse adjutorio confitemur. Adjuvat enim nos per doctrinam, & revelationem suam, dum cordis oculos aperit, dum futura demonstrat, dum diaboli insidias, dum ineffabili dono gratiæ cœlestis illuminat*; ergo &c. ℞. Advers., ex cit. Aug. loco solam externam legis, & doctrinæ gratiam evinci; sed contra est. I. enim fatetur Pel., *gratiam non in lege tantum, sed in Dei esse adjutorio*, idest per *doctrinam* & *revelationem*; ergo non adjutorium legis intelligit, sed revelationem aliam internam. II. S. P. c. 11 ostendit, revelationem non esse veram Christi gratiam, quia nullus pervenit ad Pauli revelationes, cui tamen caritate opus erat, ne inflaretur &c.; atqui revelationes Pauli non erant solum externa Dei lex, sed gratia interior ex parte intellectus; ergo &c. III. Fatetur Pel. ex Aug. c. 41, oratione opus esse, ut doctrina etiam divina revelatione aperiatur; sed qui orat habet exteriorem doctrinam; ergo internam revelationem postulat, quam non habet. Dices. S. P. ibi ait: Pelag. *in his omnibus non recessit a commendatione legis, & doctrinæ*; ergo &c. ℞. dist. ant. Non recessit, quia lex &c. non adjuvat voluntatem, ut agat, conc. quia non illuminat intellectum, ut videat, neg. Quamvis ergo Pel., præter externam Dei legem atque doctrinam, etiam revelationem admiserit, & *ineffabilis gratiæ cœlestis illuminationem, tamen non recessit a commendatione legis atque doctrinæ*. Nam, ut ait S. P. *ad doctrinam pertinet etiam, quod sapientia revelatur ad doctrinam, cum suadetur omne, quod bonum est*. Prob. secunda pars. Cum Thomistis, Lovaniensibus &c. Nam S. P. A. id unum postu-

stulabat a Pelagio, ut non solum fateretur adjuvari a Deo possibilitatem per illuminationem mentis, *sed etiam ipsam voluntatem, & actionem*, hoc admisso, subdit S. P., *nihil inter nos controversiæ relinquetur*; atqui si Pelag. hoc adjutorium etiam ex parte voluntatis, non *ad facilius* tantum, sed etiam ad *simpliciter* admisisset, jam esset controversiæ finis; ergo &c.

Prob. III. pars. Pelagius enim per multiformem illustrationem nusquam recessit a commendatione legis, & doctrinæ, cum ea se teneat ex parte intellectus, non voluntatis; ergo &c. Enimvero *gratia agitur non solum ut facienda noverimus* (quod gratia Pelagiana præstabat), *verum etiam, ut cognita faciamus*, ait S. P. de Gratia Christi 12. Et c. 33. *Nos illam gratiam in eorum confessione requirimus, de qua dicit Apostolus: dedit nobis spiritum virtutis, & caritatis. Non est autem consequens, ut, qui habet donum scientiæ, quo noverit, quid agere debeat, habeat etiam caritatis, ut agat.* Hinc Milev. Syn. Pelagianos damnavit dicentes, gratiam Dei id unum præstare: *ut sciamus quid appetere, quid vitare diligamus, non autem, ut, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus.* Ex quibus constat, veram Christi gratiam non fateri, qui solam mentis illuminationem admittunt trahentem voluntatem sola revelatione præceptorum, nisi hanc illuminationem fieri dicant inspiratione virtutis voluntatem roborantis. I. Enim hæc illuminatio se tenens ex parte objecti, licet interior, & singularis, cum detur ad hoc, ut divina præcepta, & promissa discamus, non recedit a munere legis, & doctrinæ; non est ergo vera Christi gratia, quam contra Pelagianos propugnavit Augustinus. II. Hac gratia adjuvatur *tantum possibilitas*, non datur adjutorium voluntatis, & operis; ergo III. Pelagius motionem illam moralem non denegavit, ait enim apud Aug. de gratia Christi 10, *quod præmiorum pollicitatione, ac revelatione sapientiæ stupentem suscitat voluntatem, suadet omne quod bonum est*; ergo Pelagius motionem moralem sive extrinsecam, sive internam non negavit. IV. Semipelagiani, auctore Petavio H. P. c. 9. *Gratiam Christi non in sola externa legis propositione, sed in interna voluntatis excitatione, verum metaphorica, & morali* (positam putabant) *nihilominus eos Prosper queritur, nullas alias gratiæ Christi mandasse partes, quam doctoris, monitoris, ac forinsecus insonantis*; ergo per motionem moralem vera Christi gratia non prædicatur. V.

Proponere voluntati præcepta, eamque movere tantum moraliter; est monere hominem, non adjuvare, & impertiri donum scientiæ, non caritatis, est commendare legem, non gratiam; ergo &c.

Ob. S. P. l. 1 contra duas ep. Pel. ait: *Vos*, Pelagiani, *sic putatis, adjuvari hominem gratia Dei, ut in excitanda ad opus bonum voluntate, nihil eam credatis operari;* ergo Pel. nullam gratiam interiorem admisere. ℞. dist. conf. Nullam gratiam caritatis adjuvantem hominis voluntatem, ut agat, conc. nullam gratiam illuminationis, & donum scientiæ, qua norit quid agere debeat, neg. Vid. Prop. III.

Inst. I. S.P. de Gr. 3. 4 &c. ait: Pelagium nusquam recessisse *a commendatione legis, & doctrinæ;* ergo &c. ℞. neg. conf. Qui enim interiorem illuminationem, non caritatis inspirationem cum Pel. admittit a commendatione legis non recedit, ut supra dictum est.

Inst. II. Concilia, ac Patres asserunt, Pelagium numquam Christi gratiam fuisse confessum; ergo &c. ℞. dist. ant. Asserunt Patres, Pelagium numquam fuisse confessum veram Christi gratiam quæ non solum intellectum illuminat, sed etiam voluntatem inflammat, conc., secus nego.

Inst. III. Plures scholastici statuunt Christi gratiam in interna revelatione, quæ objective & moraliter attrahit voluntatem; ergo &c. ℞. dist. maj. Quæ moraliter attrahit, ut doctor & monitor externus ostendens quid sit agendum, neg., præbens intrinsecum voluntati adjutorium, licet non sit natura sua efficax, concedo.

Propositio IV. Non est Pelegianus error arbitrii indifferentia, nisi dicatur, indifferentiam idem esse ac æquilibrium ejusdem liberi arbitrii, & naturam per se posse ex æquo bonum & malum.

Prob. I. pars ex damnata propositione Janseniana, quæ ait, ad merendum, vel demerendum non requiri libertatem indifferentiæ. II. S. P. l. 2 de Nupt. 3: *Non itaque, si quis liberum arbitrium dixerit Pelagianus vocatur: Istud quippe catholica fides dicit;* ergo &c. Prob. secunda pars ex Augustino, qui post citata verba ait: *Sed si quis ad colendum recte Deum, sine ipsius adjutorio, dicit esse in hominibus liberum arbitrium, ipse Pelagianus vocatur;* ergo in eo tantum reprænhenduntur Pelagiani, quod vires arbitrii vellent ita esse robustas, ut per se ex æquo possent bonum & malum (1). Ca-

[1] Longum esset singula Augustini loca producere, quois S. D. Pe-

CAPUT VI.

An Pelagius habitualem gratiam negaverit.

PElagium habitualem gratiam negasse censet Vega, Suarez, Tournelyus, aliique. Docent oppositum, non solum Jansenius, sed etiam Gonetus, Martinonus, &c. Nos vero dicimus, habitualem gratiam a Pelagianis fuisse admissam, non tamen in sensu catholico. Sit itaque

PROPOSITIO I. Pelagius habitualem gratiam agnovit, sed non sensu catholico.

Prob. prima pars. I. Enim hunc errorem nec Africana Concilia, nec S. P. imputarunt Pelagianis; ergo &c. II. Pelagiani apud S. P. l. 1 contra Julianum c. 6 docebant, parvulos esse baptizandos, *ut eis addatur sanctitas, justitia, adoptio, hæreditas, & fraternitas Christi*; atqui eadem docuit Chrysost. hom. de baptizatis; ergo &c. III. Lib. de Gratia Christi c. 37 S. P. A. ait: *Naturam in melius instauratam*, a Pelagio admissam, *remissionem intelligi peccatorum*. IV. Conc. Milev. Pelagium damnat, quia asseruit, *gratiam, qua justificamur valere ad remissionem peccatorum, quæ commissa sunt, non ad adjutorium, quo non committantur*; ergo &c.

℞. Suarez: Pelagium statuisse remissionem peccatorum, ut Novatores, in sola imputatione justitiæ; ergo &c. Sed contra est. Pel. enim ep. ad Demetr. gratiam admisit, qua in meliorem hominem renascimur, quæ animam ornat, redditque sine macula, & ruga; sed hæc gratia non est extrin-

Pelagii, ac Juliani æquilibrium, eorumque fallacem stateram evertit. *Libra tua*, ait S. D. l. 2 Op. Imp. n. 118, *quam conaris ex utraque parte per æqualia momenta suspendere, ut voluntas quantum est ad malum, tantum etiam sit ad bonum libera, vergendo in unam partem te indicas delirantem.* Ut enim optime monet S. D. l. de Corr. & Gr. c. 12, *si in tanta infirmitate vitæ hujus, in qua tamen propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipsis* [Protoparentibus] *relinqueretur voluntas sua, inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate voluntatis, ut possent.* In primo ergo homine utpote integro, qui quidem accepit *posse, si vellet*, licet non habuerit *velle, quod posset*, locum habet hoc æquilibrium, in lapso autem [si fides Augustino] non item. Verum de hoc argumento fusius agemus lib. XIV., ubi de gratiæ efficacia sermo erit.

trinseca; ergo &c. II. Concilia, ac Patres id unum in ea gratia improbant, quod Pelagius cum ea non conjunxerit adjutorium ad vitanda peccata, & secundum merita dari crediderit; ergo his erroribus explosis Pelagius veram gratiam admisit.

Prob. secunda pars ex Aug. de Gr. c. 30, ubi ait; *Gratiam, qua justificamur, in Pelagii & Cœlestii scriptis, nusquam eos inveni, quemadmodum confitenda est, confiteri*; ergo &c. Reapse Pelagius ait, *non a Deo, sed a se ipsis homines habere gratiam, qua liberamur ab impietate, & hanc secundum merita nostra dari*, & in eo positam esse, *ut ignoscat præterita, non ut adjuvet ad futura vitanda*, ut ait S. P. de Nat. & gr. 34; ergo &c.

Ob. I. Suarez: Dona habitualia propter actus supernaturales dantur; ergo his ablatis tollitur etiam habitus supernaturalis. II. Concilia & Patres Pelagium non damnarunt: quia Pelagius expresse de iis non tractavit, & quia hæc doctrina non erat declarata; ergo &c. III. Gratiam adoptionis, ait Pelagius, esse in adultis præmium meritorum, sed gratia habitualis non est præmium meritorum, saltem, quæ naturæ viribus comparantur; ergo &c. ℟. ad I. neg. ant. Nam habitus supernaturalis in sensu Pelagii datur ad decorem, & ornatum animæ, ut ea sit templum Spiritus sancti &c. Ad II. neg. ant. Concilia enim, & Patres non solum de gratia actuali Pelagiana, sed etiam de lege & doctrina, de remissione peccatorum tractarunt, in qua cum id solum reprehenderint quod Pelagius ab ea sejunxerit actuale auxilium, sequitur, illam gratiam non negasse. Ad III. dist. cons. Pelagius non admisit gratiam habitualem in sensu catholico, conc., nullo modo, neg. Solutio patet ex dictis.

Ob. II. Suarez. S. P. l. 7 de Grat. c. 6 ait, *sive*, Pelagius, *gratiam dixerit esse liberum arbitrium, sive remissionem peccatorum, nihil eorum dicit, quod per subministrationem Spiritus sancti pertinet ad tentationes vincendas*; ergo &c. II. S. P. de Gratia c. 2 ait, per Pelagium nos salvari *non subministratione virtutis, sed viribus voluntatis*; ergo &c. III. Conc. Milevitanum damnans can. 3, gratiam ad solam remissionem peccatorum valere, videtur damnare Pel., eo quod in remissione peccatorum gratiam habitualem non agnoverit. IV. S. P. ait, in Pelagio non invenisse gratiam, qua justificamur; ergo &c. ℟. ad I. & II. neg. cons. Vult enim ibi S. P., Pelagium non agnovisse gratiam actualem

lem voluntatis, & operis, quæ datur per subministrationem Spiritus sancti ad tentationes vincendas, non vero quod juxta Pelagium fiat peccatorum remissio sine interioris gratiæ infusione. Ad III. neg. ant. Nam Conc. Milev. definit, non solum pertinere ad gratiam, quod remittantur peccata, sed etiam quod non committantur: primum fatebatur Pelagius, non secundum. Ad IV. vid. ℞. ad Ob. I. num. 3.

PROPOSITIO II. Præter habitualem gratiam necesse est ad actus supernaturales actuale adjutorium.

Prob. I. Scripturis Ps. 26 ait David: *Adjutor meus esto, ne derelinquas me, neque despicias me* &c. ad quæ verba Innocentius ep. ad Patres Carth. ait: *David adjutorem sibi Deum, & assiduum invocat, ne aliquando illum despiciat, orationibus pronus exoptat*, & post pauca: *quotidiana præstat remedia, quibus, nisi nitamur, nullatenus vincere humanos poterimus errores*. Eadem habet in ep. ad Patres Milevit. II. Jo. 10 Christus ait Apostolis, *sine me nihil potestis facere*. Ut enim ait Ambrosius apud Aug. de Gr. 45. *Si Petrus lapsus est, quis alius jure de se præsumat?*

Prob. II. ex secunda Arauxicana Syn. can. 10. *Adjutorium Dei etiam sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare*. Hinc Cœlestinus Romanus Pontifex ep. ad Episcopos Gall. ait: *filios Dei, ut bonum agant paternis inspirationibus tangi*.

Prob. III. ex Patribus Aug. de Gr. c. 25 ait: *Profecto, ut agant quod bonum est, ab illo aguntur, qui bonus est*: & l. de Corr. 2 gratiam singulis necessariam, *inspirationem bonæ voluntatis, atque operis* appellat. Prob. IV. ratione theol. I. Justus auxilium gratiæ quotidie postulat, sed *cur petitur, quod ad nostram pertinet potestatem, si Deus non ajuvat voluntatem?* II. Habitus se tenet ex parte actus primi; ergo adjuvat non operationem, sed possibilitatem. III. Adam præter originalem justitiam indigebat adjutorio actuali *sine quo*; ergo a fortiori ejus posteri infirmi.

Dices quævis potentia naturalibus habitibus in actum prodire potest; ergo etiam supernaturalibus. ℞. dist. ant. Cum divino concursu, conc., absque concursu, neg. Et retorqueo argumentum: naturalis habitus indiget divino concursu; ergo a fortiori eo indiget habitus supernaturalis.

Dices II. Concilium Milev. definit gratiam, qua justificamur, nedum remissionem peccatorum, sed etiam adjutorium conferre, ne committantur; ergo &c. ℞. neg. cons.

Concilium enim ibi damnat Pelagium, qui ait, gratiam justificationis conferre tantum animæ ornatum, non adjutorium & virtutem, qua quidem ex D. Th. indiget dupliciter, I. *Ut corrupta natura sanetur, & elevetur ad opera meritoria*, II. *Ut a Deo moveatur ad agendum*: sic oculus, ait S. P. A., etiam sanus candore lucis eget, ut actu videat.

Dices III. Spiritus sanctus per habitualem gratiam habitat in nobis, sed Spiritus sanctus est omnipotens; ergo omnia possumus per hanc gratiam. ℞. dist. maj. Habitat sanando, & justificando, conc., præbendo virtutem, subdist. Per gratiam habitualem, neg., per actualem, conc. Est enim actualis gratiæ munus præbere virtutem, non vero munus gratiæ habitualis.

DISSERTATIO II.

De Catholico dogmate, atque scholarum placitis circa gratiam Christi.

PElagianis erroribus e diametro opponitur dogma Catholicum, & scholæ doctrina circa gratiam Christi, cujus naturam, partitionem, efficaciam &c. hoc loco investigare curabimus.

CAPUT I.

De gratiæ natura.

NOt. I. Quamvis naturæ dona, atque ipsa creatio, *quia non meritis, sed gratuita Dei bonitate donata est*, ut ait S. P. ep. 177, gratia Dei lato modo dici possit, gratiam tamen proprie loquendo dicimus hoc loco: beneficium nobis divina liberalitate collatum, ad comparandam beatitudinem intellectum illustrans, ac voluntatem inflammans.

Not. II. Non conveniunt Theologi in quo actualis gratiæ natura statuenda sit. Plures Thomistæ in actuosa qualitate constituunt, quæ physice nostrum velle operatur, sed licet gratia physice non moraliter voluntatem præmoveat, quid sit illa qualitas non percipitur, nec proinde a Gonzalez, aliisque Thomistis probatur. Alii gratiæ naturam constituunt in motibus indeliberatis intellectus & voluntatis, quos aliqui fieri putant, aut a Deo sine nobis, ut Alvarus, Capreolus &c., vel etiam ab animæ potentiis, ut inter alios plures nostrates. Maignanus in motione Dei actus indeliberatos præveniente. Estius aliique in voluntate ac misericordia Dei nobis intime præsenti, & in nobis gratuito salutares effectus operante: quæ sententia exprimit prin-

principium gratiæ, non naturam. Sit ergo

Propositio. Gratia est actus intellectus & voluntatis, sed magis in delectatione, quam in illuminatione sita est, eaque fit motione Dei, quæ est ipsa Dei misericordia, & voluntas præbens caritatem, & qualitas dici potest.

Prob. I. pars I. scripturis, quæ gratiam vocant lucernam, benedictionem dulcedinis, dilectionem, & caritatem (1), idque verbis pulsandi, vocandi, trahendi, sed hæc interiorem mentis actum designant; ergo &c. II. Cœlestinus R. P. ep. ad Gall. Episcopos c. 8: *Præparatur*, inquit, *voluntas a Domino, & ut boni aliquid agant, ipse tangit corda fidelium*. III. Trid. Syn. Gratiam vocat, prævenientem Spiritus sancti inspirationem. IV. S. P. l. 2 de Pecc. mer. c. 17 ait, gratiæ munus esse, ut innotescat quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat. V. Accedit ratio theol. Bonum enim non facimus, vel quia latet, vel quia non delectat; ergo gratia intellectum illuminat, & voluntatem inflammat. Prob. II. pars I. ex Prop. 3. c. 5. II. S. P. de Gr. 9 ait: *Plenitudo legis caritas non per legem diffusa in cordibus nostris, sed per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, ut lex per gratiam impleatur:* ergo gratia, qua legem implemus per Aug. est caritas. Et c. 21. *Cum scriptura dicat, Deus caritas est, quare*, Pelagius, *contendit, quod tantummodo possibilitatem habeamus ex Deo, bonam vero voluntatem, & actionem ex nobis: Quasi vero aliud sit bona voluntas, quam caritas;* ergo gratia bonæ voluntatis, & actionis, quam Pelagius negabat, est caritas.

Prob. III. ratione. I. Licet mentis illuminatio beneficium Dei sit mandata ejus ostendens, & mentis tenebras pellens, præstat tamen, ut cognoscamus, quid agere debeamus, non facit, ut faciamus; ergo spectat ad gratiam possibilitatis, non ad adjutorium operationis. II. Ea gratia est proprie actualis, quam Pelagius nusquam confessus est, atqui Pelagius negavit gratiam per *inspirationem flagrantissime caritatis;* ergo &c. III. Gratia est radix & principium bonorum operum, atqui *non est actus bonus, qui de caritatis radice non fit*, ait S. P. de Sp. & lit. 14; ergo &c. IV. Caritas est pondus animi, & illud operamur, quod dele-

ctat,

[1] Caritatis nomine, lato modo ntelligi quodcumque dilectionis & amoris genus a Deo infusum, non vero solam caritatem justificantem unicuique compertum est.

ctat, juxta illud Poetæ *trahit sua quemque voluptas*; ergo &c.

Prob. tertia pars, nempe hanc gratiam in motione consistere præveniente caritatem, eamque esse increatam, sive Dei benevolentiam inspirantem actum dilectionis, non gratiam creatam, & dilectionem ipsam, qua voluntas ad opus bonum movetur. Nam S. P. per gratiam caritatem diffundi in cordibus nostris ubique testatur. Cœlestinus cit. ep. ait, *omnes motus bonæ voluntatis referri ad Dei gratiam, qua præparatur voluntas*. Gratia vero ex parte nostra est gratuitus ipsius divinæ motionis effectus, sive amor & delectatio. Hinc S. Thomas 1. 2. q. 100 ait, *in eo, qui dicitur gratiam Dei habere significatur, esse quidam effectus gratuitæ Dei voluntatis*; ergo gratia, quæ per D. Th. ex parte Dei est Dei misericordia, per quam interius motum mentis operatur, ex parte nostra est gratuitus ejusdem voluntatis effectus, est motus animi, amor, caritas, delectatio &c.

Prob. quarta pars. Quamvis enim gratia per D. Thomam sit motus animi (motus autem non est qualitas, sed actus, pœnes Peripateticos), si tamen qualitatis nomine id intelligas, quod non pertinet ad naturam, illamque aut adjuvat, aut perficit, aut exornat, certum est, gratiam esse de genere *qualitatum*; quia homo gratia præventus virtutem habet supra naturæ vires, & potest supernaturalem beatitudinem adipisci; ergo &c.

Corollarium. Ex his constat optimam esse gratiæ definitionem ab Augustino traditam l. 4 ad Bonif. c. 5. *Gratia est inspiratio dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus*. Deus enim dilectionem inspirans est gratia ex parte Dei spectata, sive voluntas, ac misericordia Dei, sive Deus ipse bonam voluntatem inspirans. *Inspiratio dilectionis* est Dei motio intellectum illuminans, & inflammans; sed caritas, quæ nobis inspiratur, est motus animi, & sancta delectatio trahens ad opera salutaria, & faciens, ut faciamus; ergo ex parte nostra gratia vere & proprie in caritate consistit.

Ob. I. Gratia est necessaria ad omne opus bonum; ergo etiam ad caritatem, quæ est opus bonum. II. Gratia prævenit caritatem; ergo non consistit in caritate. III. Caritas est actus supernaturalis; ergo præsupponit principium intrinsecum. IV. Gratia est illuminatio, inspiratio &c.; sed hæc vim effectricem designat, cujus ope anima illuminatur; ergo &c. V. Per gratiam Deus operatur in nobis sine nobis;

bis; sed caritas sine voluntate non producitur; ergo &c.
VI. Intellectus ad supernaturaliter operandum eget qualitate intrinseca, ut est fides, lumen propheticum, vel gloriæ &c.; ergo & ex parte voluntatis necessaria est, ut bonum velit & diligat.

℟. ad I. dist. min. Est bonum primum & radix aliorum, quod a Deo inspiratur subministratione Spiritus sancti, conc., secus, neg. Ad caritatem ergo necessaria est gratia increata, idest Dei voluntas mentem illuminans, & inflammans: ad alia vero bona necessaria est ipsa caritas. Ad II. neg. consf. *Caritas enim, qua Deus diligit nos, prævenit caritatem, qua nos eum vicissim diligimus*, ait Estius in 2. Sent. dist. 26. Ad III. distin. conf. Præsupponit &c., idest intimam Dei motionem, conc., qualitatem a Dei motione diversam, neg. Vide prob. quartam. Ad IV. dist. min. Vim effectricem designat, si spectetur ex parte Dei, conc., ex parte nostra, neg. Vid. coroll. Ad V. dist. min. Sine voluntate tamquam principio vitali non producitur, conc., sine voluntate, idest ob meritum aliquod naturale, neg. Ad VI. ℟. eamdem esse de intellectu, ac de voluntate rationem, atque actualem fidei illuminationem, & propheticum lumen nil aliud esse, quam mentis illustrationem a Deo productam, eaque relate ad Deum est ejus præsentia tenebras pellens, relate ad mentem nostram est hujus irradiatio & motus.

CAPUT II.

De vario gratiarum genere.

NOt. I. Gratia dividitur in *gratis datam*, & in *gratum facientem*. Prior ad proximorum utilitatem Dei liberalitate tribuitur: secunda ad eorum salutem ordinatur. Quamvis enim gratia quævis sit *gratis data*, sic tamen dicitur communiter, quæ hominem non reddit Deo gratum, vel formaliter, ut gratia habitualis, vel dispositive, ut actualis.

Not. II. Gratia alia est præveniens alia subsequens. Prima est, qua Deus operatur in nobis primum sanctæ cogitationis & dilectionis motum. Secunda, quæ priorem motum subsequitur, ut homo opus salutare perficiat. De prima habetur Ps. 58: *Misericordia ejus præveniet me*; de secunda Ps. 22: *Misericordia tua subsequetur me*. Primo enim Deus mentem illustrat, & pium desiderium inspirat. Deinde sanat languorem animi, ad opus adjuvat, regitque ut illud perficiat, tandem perseverantiam largitur, & coronat in misericordia. Alia ergo sanctæ dilectionis inspiratio ad

ad prævenientem gratiam spectat, alia ad subsequentem. Gratia *præveniens* dicitur etiam ab Augustino gratia *operans*, sicut gratia subsequens *cooperans* appellatur. Illa enim operatur primam bonam voluntatem, hac vero bona desideria executioni mandantur. *Ut velimus*, ait S. P. de Gr. & Arb. 17, *operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens, ut velimus sine nobis operatur, cum autem sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur*. Eadem gratia præveniens, prout animum excitat a somno vitiorum, *excitans* appellatur, prout adjuvat excitatum, ut opus bonum perficiat, dicitur *adjuvans*. Quæ gratiarum nomina sæpe extant apud Augustinum, in Conc. Araux., & Trid.

Not. III. Celebris est actualis gratiæ divisio in *sufficientem* & *efficacem*. *Sufficiens* dicitur a Molinianis, quæ voluntati dat posse, neque effectum producit, nisi a voluntate determinetur. Ad hoc autem non indiget gratia victrici, quæ dat etiam velle. Porro gratia sufficiens, si detur in aliquibus circumstantiis, in quibus sequimur vocantem, dicitur gratia *congrua*. Gratia ergo *sufficiens* Molinistice est ipsum adjutorium *sine quo* Adæ innocenti collatum: unde Molina gratiam conditoris in gratiam salvatoris commutavit. Verum cum in hoc infirmitatis statu necessarium sit auxilium ab intrinseco efficax, datur etiam in hoc statu gratia sufficiens: sed hæc in sensu Thomistico, & Augustiniano dat posse, non velle, vel ita invalidum, ut carnis cupiditatem, nisi superveniente gratia victrice, non vincat. Tales sunt inspirationes, & pia desideria, quæ cor impii excitant, non continuo convertunt, *nondum enim idonea sunt ad superandam priorem* voluntatem, *vetustate roboratam*, ut in se expertus est S. P. ex l. 8 Conf. c. 5.

Hinc sequitur I. Gratiam sufficientem semper effectum producere, nempe pium desiderium, & bonam voluntatem, sed invalidam, cui arbitrium resistit. Sequitur II., gratiam, quæ in uno est sufficiens, in altero minus pervicaci esse efficacem. III. Eamdem esse efficacem relate ad unum, ex. gr. ad orationem, non relate ad alterum, puta ad totius legis observantiam. IV. Omnem gratiam etiam minimam esse in se ad bona opera sufficientem, cum tribuat voluntati posse obicem superare, ut autem velit, requiritur in hoc statu gratia efficax: quæ semper cum effectu conjuncta est, quæque dat posse & tantum velle, ut *carnis voluntatem* vincat. Hinc S. P. de Corr. & Gr. c. 12 appellat adjutorium *quo*, eamque explicat exemplo beatitudinis, qua

ho-

homo fit continuo beatus, sufficientem vero exemplo alimentorum, sine quibus non possumus vivere, nec tamen cum iis vivimus, si mori velimus.

Not. IV. Plurium Thomistarum sententiam in eo ab Augustiniana differre, quod, licet utraque gratiam efficacem ab intrinseco admittat, Thomistæ tamen nolunt in eadem gratia *gradualitatem* admittere, & gratiam, quæ in uno est *sufficiens* & *inefficax*, non posse in altero esse efficacem docent, quia gratia sufficiens, & efficax inter se specie differunt. Nos vero eamdem numero gratiam, quæ ex. gr. in Tyriis non ita obduratis foret efficax, in Bethiaitis pervicacioribus inefficacem esse contendimus, nec id derogare gratiæ efficaciæ, nam, quod cupiditas superetur, id præstat Deus beneplacito voluntatis suæ: quodve hæc delectatio modo sit victrix, modo invalida ostendit liberalitatem beneficiorum Dei, qui ubi vult spirat: quæ sententia a Janseniano errore quam longe abest. Sit itaque

PROPOSITIO I. Gratia est inspiratio sanctæ dilectionis, neque a caritate actuali distinguitur.

Hæc Thesis, cum sit Augustini, ut supra probatum est, a Janseniano errore distat omnino.

PROPOSITIO II. Gratia efficax est victrix delectatio, sive caritas, quæ vincit contrariam cupiditatem.

Et hæc defenditur a catholicis innumeris: & prob. I. ex Augustino, qui l. de Corr. & Gr. c. 2 loquens de gratia hujus status, ait: *Secunda plus potest qua etiam fit ut velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat*. Et c. 12 ait: *Eis non solum dat adjutorium, quale primo homini dedit, sine quo &c, sed in eis etiam operatur & velle; tantum quippe Spiritu sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint, quia sic volunt, ideo sic velint, quia Deus operatur, ut velint*, ergo &c.

℞. Adversarii, Aug. vel loqui de habituali delectatione, vel de ea, quæ non prævenit voluntatem, sed ex ejus electione consequitur. Sed prima responsio falsa est. Nam S. P. ibi loquitur de adjutorio operis ad justitiam comparandam, perficiendamque, de quo cum Pelagio disceptabat, sed hoc adjutorium non est gratia habitualis; ergo &c. Secunda ex iisdem locis revincitur. Nam S. P. victricem delectationem & caritatem requirit, ut *velimus*, & *diligamus*; ergo ea delectatio prævenit, non sequitur, nisi cum voluntas huic delectationi præmoventi obtemperat. Unde S. P. de

de Gr. & arb. c. 17 ait : *Ut ergo velimus sine nobis operatur, cum autem sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur*. Si itaque gratia spectetur ex parte Dei prout caritatem inspirat, non est cum nostra deliberatione conjuncta, quo sensu ait S. P. *ut velimus, sine nobis operatur*, si spectetur ex parte nostra est ipsa dilectio præveniens a Dei inspiratione simul & voluntate nostra promota intime ab ipso Deo. Prior omnem deliberationem nostram antevertit, altera cum ipsa deliberatione conjuncta est, relate ad opera meritoria, quæ consequuntur.

Prob. II. Scripturis. Ps. 118 habetur *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilatasti cor meum*. Item Ezech. 37. *Spiritum novum ponam in medio vestri, & auferam cor lapideum, & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & operemini;* ergo &c. Tandem Jo. 6 Christus ait : *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum;* atqui animus trahitur voluptate & delectatione, ut docet S.P. tr. 26 in Jo. ex Cant. 1. *Trahe me post te, curremus* &c. dicens : *Videte quomodo trahit Pater : docendo delectat, non necessitatem imponendo;* ergo &c.

Prob. III. ratione. Si enim voluntas voluptate trahitur, & nemo sequitur quod non delectat, ut ait S. P. l. 1 ad Simpl.; ergo gratia efficax, qua ita trahimur, ut non respuamus, tantam inspirat delectationem, ut pugnantem superet cupiditatem. Deinde quodvis malum exoritur per Agustinum Sermon. 6 de Verb. Ap. ex illicita delectatione; ergo bonum oritur ex licita.

Propositio III. Delectatio modo est efficax, modo inefficax, & habet gratia gradus suos.

Prob. I. ex Aug. l. 2 de Pecc. mer. c. 5, ubi ait : *Cur autem illum adjuvet, illum non adjuvet, illum tantum, illum non tantum, penes ipsum est æquitatis ratio, & excellentia potestatis*. Et c. 17. *Qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest, jam habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam, & invalidam; poterit autem cum magnam habuerit, & robustam. Quod enim martyres magna mandata fecerunt, magna voluntate, hoc est magna caritate fecerunt, de qua Dominus ait, majorem caritatem* &c. Et Serm. 17 de V. A. ait, *in amanda justitia gradus esse proficientium*. Quod explicat exemplo impudici adolescentis, qui 1 oculos injicit in alienam mulierem, 2 amat libere, sed quia timet, cupit latere, 3 audacior factus timorem exuit. Ita justitia 1 ostendit se oculis cordis, & inspirat fervorem amatoribus suis. 2 Contemnitur quidquid aliud delectabat,

bat, sed nondum pellitur timor. 3 Perficitur caritas, & cor amat, ardet, fervet, calcat, frangit &c. Ita S. P.; ergo &c.

Prob, II. ratione. I. Enim gratia efficax est medicinalis, & sanans, sed infirmitas, & concupiscentia major est, vel minor; ergo magis, vel minus potens medicamentum. Prob. min. Aliquando enim pertenuis excitatur in nobis cupiditas, aliquando vehemens, & robusta, ut in ea fortiores Deo permittente succumbant, ita gratiæ motus & inspirationes modo vix sentiuntur, modo animum vehementer pulsant, tantoque ardore voluntatem inflammant, ut cruciatus, & mortem contemnat. Deinde quis credat pares esse gratiæ gradus in martyre, qui teterrima supplicia suffert, & in eo, qui vix leviorem injuriam sustinet? ergo &c.

Prob. III. ex Aug. conversione. I. enim, ut ipse fatetur l. 6 Conf. 5, patiebatur *in cupiditatibus amarissimas difficultates*. II. *Stimulis internis* agitabat eum Dominus. III. Rapiebatur *ad Deum decore ejus*, *moxque diripiebatur ab eo pondere suo*. IV. *Duæ voluntates carnalis & spiritalis confligebant inter se*. V. *Convertit eum Dominus, ut nec aliquam spem quæreret sæculi hujus*; ergo gratia habet gradualitatem, nec est semper effectrix ob reluctantem concupiscentiam, & liberum arbitrium, & sæpe resistit. Interdum tamen, ut pateat, non a circumstantiis loci, vel temporis, sed a mero suo beneplacito pendere, quod unum magis, alterum minus adjuvet, voluntatem nostram obcœcatam & reluctantem, prævenit potentissima caritate, duritiem frangit, & *producit mel de petra* &c. ut constat de Paulo, aliisque; non ergo derogat sententia nostra gratiæ efficaci, aut absolutæ Dei voluntati.

Propositio IV. Hæc nostra doctrina nihil commune habet cum hæresi Janseniana.

Prob. Etenim Janseniana hæresis efficaciam gratiæ statuit in victrici delectatione (1), sublata deliberatione; & in-

(1) Systema duarum delectationum pro graduum superioritate victricium an. 1680 a Vasquesio excogitatum esse, & ab eo catholice propugnatum, annis circiter 60 ante vulgatum Jansenii opus, imo ante exortas seu Lovanii, seu Romæ controversias de gratia, novissime propugnarunt S. J. Theologi in suis Thesibus Romæ habitis anno elapso 1766, ubi asseritur, docuisse Vasquesium *ad omne opus bonum necessariam esse delectationem relative*

indifferentia liberi arbitrii, sed licet nos indeliberatam esse dicamus hanc delectationem, prout inspiratur a Deo, tamen per primum actum indeliberatum nos nihil mereri dicimus, nisi accedat deliberatus arbitrii consensus, (cum me-

sive superiorem, quae trahit infallibiliter bonum opus, eamque ex Augustino appellasse victricem delectationem. Quod si sancta delectatio minor sit, necessario praevalere contrariam terrenam delectationem. In suo hoc systemate salvam esse libertatem, eo quod ea major delectatio in suo graduum excessu, & superioritate dependens sit ex arbitrii libertate. Idem systema *tamquam falsum* rejiciunt laud. Theologi, *quemadmodum illud acriter, nulla tamen inusta theologica censura, rejecit P. Suarez, cui consentiunt omnes S. J. Scriptores, ex quibus nemo unus amplexus est Vasquesii systema*. Constat ergo, non diffitentibus adversariis, systema istud & catholicum esse, & a viro catholico propugnatum. Quod vero tamquam falsum illud in Vasquesio rejiciant parum id nostra refert. Falsum fortasse dici posset in eo, alioquin doctissimo S. J. Theologo, ob incohaerentiam aut pugnam principiorum. Nos autem non Vasquesium, aut Jansenium in hac controversia sequimur, sed Augustinum, quem hujus doctrinae propugnatorem fuisse Prop. I. monstratum est. Nec privatorum hominum judiciis, sed ecclesiae definitionibus movemur, quibus innixi purum Augustini systema, non Vasquesii, aut Jansenii placita sequi gloriamur. Tria ergo duarum delectationum systemata distingui debent, 1 recens est, & mere scholasticum a Vasquesio inductum principiis inter se contrariis subnixum, adeoque ruinosum & falsum, tametsi nulla theologica censura fuerit inustum. 2 recentius & Jansenianum a Vasquesio quidem acceptum, sed errore auctum, atque ob inductum libertatis excidium in tertia Propositione Janseniana damnatum atque proscriptum. 3 Vetustissimum, & Augustinianum ab Apostolo acceptum, & ab Augustino validissime propugnatum, nullam habet cum Vasquesiano, aut Janseniano dogmate connexionem, nec libertatem laedit, sed adstruit, adeoque catholicum est, & frustra censuris proscinditur. Quae cum sedulo animadvertissent Clerici Regulares S. Pauli in collegio S. Caroli ad Catinarios hanc Thesim n. 21 eodem anno 1766 publice propugnarunt „ *Expositum* „ *systema, quod duarum delecta-* „ *tionum appellari solet, nullus* „ *ejusdem propugnator catholicus* „ *fatetur cum damnato Jansenii* „ *systemate convenire, quinimo* „ *longissime recedere quilibet osten-* „ *dit. In eo enim Jansenianum* „ *systema damnatum fuit, quod* „ *a delectatione superiori volunta-* „ *tem necessario ad operandum de-* „ *terminari constituat, a quo hae-* „ *retico principio cum reliquis sy-* „ *stematis duarum delectationum* „ *propugnatoribus catholicis quan-* „ *tum alieni simus ex supradictis* „ *apparet, itaut nec inquirendo,* „ *& ratiocinando ex opinione no-* „ *stra erui possit, non dari gra-* „ *tiam*

meritum haberi nequeat sine indifferentia libertatis). Atque hæc delectatio victrix conjuncta est cum deliberatione relate ad opera, quæ fiunt ab arbitrio hac delectatione excitato, non enim in iis operibus nobis proponitur bonum sub omni ratione boni, ut beatis in Patria; ergo remanet indifferentia judicii, & vera libertas; ut dictum est l. 5 c. 13 Reg. *6*. Itaque ex hac victrici delectatione sequitur infallibiliter effectus, eo quod animus amplectatur bonum, quod magis delectat, sed sequitur libere, quia nullum bonum est in hac vita, in quo aliqua ratio mali apprehendi non possit. Quod si aliqui ex nostris tenent, nos posse mereri etiam per primum actum dilectionis, quem in nobis excitat gratia efficax, tenent etiam, hunc actum esse deliberatum, & cum indifferentia judicii; ergo a Janseniano dogmate recedunt. Eodem modo ab eo recedimus circa gratiam inefficacem. I. enim dicimus gratiam omnem, sive magnam, sive parvam esse gratiam Christi: II. dari gratiam inefficacem, cui voluntas resistit. III. per gratiam sufficientem dari nobis veram, & propriam potestatem implendi mandata, sed non ita expeditam, ut ad ponendum actum non sit necessaria gratia efficax. Si ergo Jansenius his limitibus parvam, & inefficacem delectationem continuisset, non declinasset ad errores ab Ecclesia proscriptos, quos Innoc. XII. Augustini ac D. Th. discipulis vetuit esse appingendos, nisi constet, eos aliquam ex 5 Prop. damnatis docuisse.

Ob. I. Principium bonorum operum est timor Domini; sed timor Domini non est caritas, & delectatio; ergo non omnis gratia est delectatio. ℞. dist. min. non est caritas, & delectatio, & tamen gratia excitatur, quæ est caritas, conc., & non excitatur, neg. Timor utique non est delectatio, illius enim objectum est pœna, hujus beatitudo., Verum timor, & amor idem principium habent, sive spectetur voluntas, quæ timet & amat, sive Spiritus S., qui timorem & amorem inspirat, sive gratia, a qua timoris & amoris est actus. Quare timor sanctus non sine aliquo amo-

„ *tiam pure sufficientem, non satis salvari veram libertatem a necessitate, aut uno verbo sequi 5 damnatas Jansenii propositiones, nisi fortasse quis vellet, & sufficientem gratiam, & libertatem arbitrii Molinistico sensu esse admittendam. At nemo, ut putamus contendet, Molinæ placita pro dogmatibus ecclesiæ catholicæ esse recipienda.*

amore excitatur, ipse tamen non est amor, quia sistit in rigore justitiæ, & nondum ascendit ad summi boni jucunditatem, sed timor sternit viam caritati, *& incipit quod durum erat amari, & dulcescit Deus*, ait S. P. Ps. 127. Ita gratia timorem, timor caritatem præcedit, & illa est bonorum principium, timor dispositio remota ad justificationem, caritas vero proximior.

Ob. II. Delectationem superiorem interdum sentimus, nec gratiam efficacem habemus, ut constat ex Aug. 8 Confess. 8, ubi ait: *Non faciebam, quod incomparabili affectu amplius mihi placebat*; ergo est delectatio sine gratia. ℞. neg. ant. Aug. enim ibi loquitur de eo, quod illi magis placebat relate ad corporeos actus, scilicet capillos vellere, frontem percutere &c. non vero relate ad concupiscentiam. Rationem ergo reddens, cur ante conversionem plures actus, & si minus in se delectabiles effecerit, ut capillos vellere &c., nec obsequeretur motibus bonæ voluntatis longe delectabilioribus, ait, actus illos ideo effecisse, quia voluntas ex toto volebat; at contra motibus S. delectationis, licet fervidioribus, ob pravam consuetudinem resistebat pugnaciter: quare in his partim volebat, partim nolebat, ideoque gratia illa erat efficax respectu indeliberatæ delectationis, qua Augustini cor tangebatur, & inefficax respectu conversionis, ad quam invitabatur. Ubi nota, nos interiori gratiæ persæpe resistere, quia licet fiat in nobis bona voluntas, hanc tamen non exequimur ob carnis cupiditatem.

Ob. III. S. Th. 3 p. q. 62 ait: *Minima gratia potest resistere cuilibet concupiscentiæ*; (1) ergo non habet gradus relate ad ipsam. ℞. Neg. cons. Loquitur enim D. Th. de gratia justificationis, quam conferebant vetera sacramenta; gratia ergo sanctificans licet minima omnem concupiscentiam reprimit, dummodo actualis præsto sit, quam D. Th. præter habitualem admittit. Sicut ergo ibi non excludit S. D. gratiæ prædeterminationem, ita nec gradualitatem.

Ob. IV. Ex nostra sententia sequitur I., non dari in hoc

(1) Observa, D. Thomam 1. 2. q. 109 art. 9 habituali gratiæ tribuere efficaciam sanandi naturam corruptam, *habituale donum, per quod natura corrupta sanetur*. Nil mirum ergo S. D. id habituali gratiæ tribuere, quod justificanti, & sananti non denegat. Sed etsi S. D. de actuali gratia loqueretur, dicimus, eam considerare ex parte Dei, non ex parte subjecti, in quo gratia plures producit effectus.

hoc ſtatu auxilium *ſufficiens* ab efficaci diſtinctum, ſed hoc eſt hæreticum; ergo &c. Prob. maj. Si enim gratia in inſpiratione dilectionis ſita eſt, opus eſt, ut ubi eſt gratia, ibi ſit & dilectio, & illius ſemper producatur effectus; ergo &c. ſequitur II. non dari gratiam efficacem ab intrinſeco; ergo &c. Prob. ant. hæc enim ſemper cum effectu conjuncta eſt, ſed poſita majori concupiſcentia redditur inefficax; ergo &c. Sequitur III., gratiam non eſſe efficacem ex abſoluta Dei voluntate, ſed ex noſtra diſpoſitione; ſed hæc eſt congruiſtarum ſententia; ergo &c.

℞. ad I. Neg. maj. Ad prob. diſt. ant. Semper ſortitur aliquem effectum, ideſt pium deſiderium & ſanctam delectationem indeliberatam, conc. ſemper, plenam, & deliberatam voluntatem, aut opus efficit, ad quod ordinatur, neg. Ut enim obſervat Alvarez l. 3 de Auxil. diſſ. 8. *Omne auxilium ſufficiens comparatione unius actus ſemper eſt efficax reſpectu alterius, ad quem decreto abſoluto deſtinatur, v. g. auxilium ſufficiens ad actum fidei efficaciter producit pias cogitationes &c.* Differt autem ſententia noſtra toto cœlo ab errore Janſeniano. Is enim parvam, & invalidam voluntatem torpentem aſſerit remanſuram, niſi ſubminiſtretur tam vivida delectatio, quæ arbitrium trahat indeclinabili neceſſitate, itaut iis, qui ea carent, conferatur gratia ineſficax, non ut convertantur, ſed ut Deo vocanti fatali neceſſitate repugnantes evadant iniquiores. Unde hoc errore imbuti in eam blaſphemiam erupere: *a gratia ſufficienti libera nos Domine.* Nos vero dicimus, gratiam ſufficientem, licet ad actum non trahat, ad illum tamen excitare, ad quem etiam, niſi reluctaret perverſa voluntas, efficax eſſet: non enim a Deo confertur, ut homo torpeſcat, ſed ut nitatur ad opus, ſtudeatque orando majorem gratiam impetrare. Deinde in noſtra ſententia per gratiam ſufficientem confertur vera poteſtas, licet non expedita, ut prodeat in actum, quod non gratiæ defectus eſt, ſed voluntatis humanæ, objicem ipſi gratiæ opponentis: cum ex adverſo in Janſeniano ſyſtemate non detur operationis poteſtas, niſi adſit gratia neceſſitatem inferens, & voluntatem tanta vi trahat, ut nequeat contraniti. Vide auctorem. Ad II. neg. ant. Ad prob. diſt. maj. Si ſit abſoluta, ut gratia collata Paulo, conc., ſi ſit efficax relative, ideſt in uno, non in altero, neg. Gratia enim efficax medicinalis eſt: medicina autem paſſim exhibetur juxta ægroti valetudinem. Sat erat Petro unus intuitus ut fleret, Paulus pervicacior majori luce ac vi indigebat. Hinc monemur, ne pra-

væ consuetudinis vinculo nos implicemus; ne gratiæ adjutorium sit hac de caussa sufficiens tantum, & inefficax. Ad III. neg. maj. Ut enim ait S. P., quod Deus adjuvet illum tantum, istum non tantum, non pendet a circumstantiis loci aut temporis, neque a præscientia boni usus arbitrii, sed a divinæ potestatis excellentia, Deus enim, cum vult, tantam gratiam confert, ut effectum obtineat.

Ob. V. Ex hac sententia sequitur, Adæ innocenti collatam esse gratiam victricem, nec tamen perseverasse; ergo &c. Prob. ant. In Adamo enim & angelis nulla fuit inordinata delectatio; ergo hæc erat superior, & victrix. II. Beati Deum amant necessario, quia nulla est in iis delectatio terrena, sed hæc neque in Adamo fuit; ergo &c. ℟. neg. ant. Adamo enim datum est adjutorium *sine quo*, sed hoc dabat posse, non velle. Cum enim in eo nulla esset terrena cupiditas flectens liberum arbitrium ad malum, non opus erat ei gratia victrix; ergo &c. Ad II. neg. maj. Beati enim necessario Deum amant, quia eum vident ut est in se, quæ visio cum indifferentia judicii, & cum vera libertate stare non potest.

Caput III.

De gratia victrici.

Not. I. Gratiam efficacem admitti ab omnibus theologis, sed unde ejus efficacia repetenda sit non conveniunt. Contendunt Moliniani gratiam suam efficaciam habere a voluntatis consensu. Molina, ut arbitrii libertatem cum Dei gratia conciliaret, librum edidit ann. 1588, quem *Concordiam* inscripsit, ubi fatetur, doctrinam suam novam esse, & Augustino ignotam, dicens: *si ea explanata semper fuisset nec Pelagiana hæresis fuisset exorta, nec Lutherani arb. libertatem negare ausi fuissent:* quam Molinæ jactantiam perstringit Jacobus le Bossù in suis Animad. c. 2.

Not. II. Præcipuum Molinæ dogma est; gratiæ efficaciam ex solo arbitrii consensu metiri, *atque adeo in libera potestate nostra esse, vel illa*, auxilia, *efficacia reddere consentiendo, vel inefficacia continendo consensum*. Censuit ergo Molina, Deum eodem affectu omnibus gratiam conferre, eamque arbitrii libertati subjicere, itaut nullum sit discrimen inter gratiam sufficientem, & efficacem ex parte Dei & in actu primo, sed solum in actu secundo, dum arbitrium indifferenti auxilio præventum vult, aut non vult assentiri: nec esse in Deo absolutam voluntatem conferendi perseverantiam, nisi ex prævisione consensus.

Not.

Not. III. Cum Molinæ placitum prædestinationem evertere scribat l. 1 de Gratia Christi Bellarminus, eamque reprobet Suarez, Tannerus, & Claud. Aquaviva; idcirco Congruistarum sententiam majori consensione tuentur Patres Societatis, eamque exponit Suarez l. 3 de Aux. 14, ubi docet: *Quod Deus prævidens, quod unaquæque voluntas in omni occasione operatura sit, si in ea constituatur, quando, & cui vocationi sit assensum præbitura, si ei detur: unde quando vult hominem convertere, vult etiam illum vocare illo tempore & modo, quo novit illum consensurum: & talis vocatio vocatur efficax, quia, licet in se non habeat infallibilem effectum, tamen, ut subest tali scientiæ divinæ, infallibiliter est illum habitura.* Hæc gratia *congrua* dicitur, quod congruo modo ac tempore hominibus conferatur, eamque immerito Tournelyus comparat gratiæ efficaci: hæc enim gratiæ sufficienti addit majorem abundantiam caritatis, qua fit ut velimus & faciamus; illa vero nullam internam motionem requirit, sed tantum congruas circumstantias, in quibus prævidet Deus, hominem consensurum.

Not. IV. Edmundus Simonet efficaciam gratiæ statuit non in hac vel illa particulari vocatione, sed in omnium gratiarum complexu, quarum collectionem homo repudiare non potest, licet repudiare possit singulas distributive sumptas, cum nulla sit per se cum effectu conjuncta. Is ergo prædestinationem ad gloriam electis divino beneplacito præparatam concedit; ait tamen hunc, vel illum liberi arbitrii actum, ab illa tantum gratia pendere, quæ ex cumulo gratiarum omnium selecta, indipendenter ab omni absoluto decreto a Deo prævidetur.

Not. V. Thomistæ & Augustinenses ex adverso docent, in hoc statu gratiam efficacem non reddi aut ex arbitrii consensu, aut ex circumstantiis congruis, sed talem esse se ipsa, & infallibiliter esse cum effectu conjunctam.

Propositio. Datur in hoc statu naturæ lapsæ gratia ab intrinseco efficax.

Prob. I. ex Scripturis. I. Ezech. 26: *Dabo vobis cor novum & spiritum novum, & auferam cor lapideum, & faciam ut in præceptis meis ambuletis, & operemini.* Sed his verbis promittitur gratia ab intrinseco efficax; ergo &c. Prob. min. Ibi enim Deus absolute, & independenter ab humano consensu, aut ab extrinseca circumstantia spopondit, se ablaturum cor lapideum, ut caritatis flamma succensum innovetur, & divina præcepta exequatur: sed hoc

præstat gratia efficax; ergo &c. II. Promittit Deus ib. gratiam, quæ facit ut in præceptis ambulemus, & operemur: sed hæc est per se efficax; ergo &c. Prob. min. Gratia inefficax, sive adjutorium *sine quo* dat posse, non velle, nec facit ut faciamus, sed ut possimus; ergo &c. III. Promisit ibi Deus, se facturum ut Israelitæ mandatis obtemperent, non prædixit solummodo, sed quod Deus promittit non ex arbitrii potestate dependet, sed ex firmo decreto Dei; ergo &c. Prob. min. ex Aug. de Præd. SS. c. 10. *Non de nostræ voluntatis potestate, sed de sua prædestinatione promisit. Promisit enim quod ipse facturus fuerat, non quod homines.* Et l. de Gr. & arb. 16. *Certum est nos facere cum facimus, sed ille facit, ut faciamus præbendo vires efficacissimas voluntati;* sed gratia, quæ pendet a voluntatis consensu, non est efficacissima, cum sæpe effectu frustretur; ergo &c. IV. Job. 12. *Qui immutat cor principum populi terræ.* Et Jo. 6: *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum.* Philip. 2: *Deus est, qui operatur in vobis velle & perficere pro bona voluntate.* Rom. 8: *Quicumque spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei.* Ex quibus constat, Deum inclinare, & trahere corda hominum, operari in eis bonam voluntatem, eos agi spiritu Dei &c.: sed hæc omnia præstat gratia per se efficax; ergo &c.

℟. Adversarii, Deum inclinare, trahere, operari &c. quia adjuvat, ut velimus, & faciamus per inspirationem, sine qua velle & facere non possumus, non qua fit ut velimus & faciamus. Sed contra: I. enim gratia illa versatili non inclinatur vel trahitur cor, nec homo vult, quia Deus operatur velle: sed arbitrium gratiam determinat, & Deus operatur, quia homo vult. Deinde in hac sententia singuli venirent ad Patrem, singuli Filii Dei fierent per gratiam indifferentem, quæ omnibus datur, & qui non credunt haberent gratiam, de qua Christus ait: *Nemo potest venire ad me, nisi &c.* Sed hoc Evangelistæ adversatur, ait enim ibidem: *Sciebat Jesus qui essent non credentes, & dicebat: propterea dixi vobis, quia nemo* &c. ergo Judæi illi non habebant gratiam, de qua Christus ait, *nemo* &c. Hinc S. P. l. de Gr. Christi c. 14 exponens hunc locum ait: *Non est autem consequens, ut qui potest venire etiam veniat, nisi id voluerit ac fecerit. Sed omnis, qui didicit a Patre non solum potest venire, sed etiam venit: ubi jam & possibilitatis profectus, & voluntatis affectus, & actionis effectus est.* Gratia ergo per Aug. dat posse, velle, & facere. Locum

cum Ap. ad Phil. ita exponit lib. de D. Perf. 13. *Deus est, qui operatur in nobis & velle & operari* &c. *Nos ergo volumus, sed Deus in nobis operatur & velle: nos ergo operamur, sed Deus operatur & operari*. Non solum suadendo, quod bonum est, ut contendebat Pelagius, sed physice actum voluntatis inspirando, & efficaciter ad operationem trahendo. Locum alterum Rom. 8 explicat S. P. ib. c. 25. *Profecto ut agant quod bonum est, ab illo aguntur, qui bonus est*: & de Corr. & gr. 2. *Intelligant, si filii Dei sunt, spiritu Dei se agi, ut quod agendum est agant: aguntur enim ut agant, non ut ipsi nihil agant*; sed qui indifferenter præmoventur improprie & metaphorice agi dicuntur; monentur enim, invitantur, vocantur ut agant, *non aguntur ut agant*; ergo &c.

Item Apost. Rom. 9 ait: *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*; ergo &c. Prob. conf. Effectus potius tribuitur caussæ determinanti, quam indifferenter præmoventi; sed in sententia adversariorum bona opera potius volenti, & currenti tribuenda essent, quam Deo miserenti; ergo &c. II. In eorum systemate eamdem gratiam Deus confert operanti, ac non operanti; ergo quod ille non iste servet mandata, volenti & currenti tribuendum est, non Deo. ℞. I. Suarez l. 3 de Aux. 15, hæc verba non esse Pauli affirmantis, sed objicientis, quod probat ex Hieron., & Ambrosii Comment., & Chrys. auctoritate. Sed fallitur. Commentaria enim Hieronymo tributa, a Pelagiano viro edita esse tradit Xistus Sen., & Bellarminus. Quæ vero Ambrosio tribuuntur sunt criticorum consensu supposititia. Chrysost. tantum affirmat, quod Apostoli locus, *non volentis* &c. *libertatem non tollit*. ℞. II. Suarez: Apostolum loqui de electione Jacob ad temporalem hæreditatem, vel de electione ad gloriam per congruam vocationem; sed Paulum ibi loqui de absoluta prædestinatione ad gratiam & gratiam, ostendimus l. 4 & 5. ℞. III. Suarez, locum Ap. cum Nazianz. exponendum, *licet ipsum velle nostrum sit, non tamen nisi Deo adjuvante, & principaliter operante*. Sed contra. I. Quia etiam nos dicimus, voluntatem nostram esse a Deo *principaliter operante*, sed negamus operari Deum principaliter, si ipse indifferenter præmoveat, & liberum arb. hanc motionem determinet. II. Subdit Nazianz. *Idcirco non volentis* &c., *quoniam velle ipsum a Deo est, optimo jure totum Deo assignavit*; ergo per Nazianzenum gratia Dei non dat tantum *posse*, sed etiam

velle. III. Licet Nazianzenus non tam aperte gratiæ efficaciam cit. loco exposuisset, at S. P. c. 32 Enchir. ait, quod, si locus Apostoli sic exponi posset, *quia voluntas hominis non sufficit, nisi adjuvetur misericordia Dei*, dici etiam posset, non esse Dei miserentis, sed hominis currentis, *quia misericordia sola non sufficit, nisi consensus nostræ voluntatis addatur*. Unde infert S. P. ex Ap. loco cit., non solum nos adjuvari misericordia Dei: sed hac etiam fieri ut velimus, & ut Deus in nobis operetur velle, & operari &c.; ergo &c.

Tandem Apostolus 1 Cor. 4 ait: *Quis te discernit, quid habes quod non accepisti, si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis?* Qui locus Augustinum a Semipelagianismo revocavit, unde sic arguitur: nemo ab alio discernitur per id, quod est utrique commune, sed gratia præveniens, & concursus simultaneus est omnibus communis; ergo &c. Ita S. P. l. 2 ad Bon. 7.

℟. Congruistæ: ex hoc loco refelli gratiam sufficientem, non *congruam*. Possunt enim duo eamdem Dei motionem recipere, & unus credere non alius, si primus motionem habuit eo loco & tempore, quo Deus prævidit ejus ingenio congruere; alter vero non ita, adeoque majorem habuit gratiam qui credit, quam qui non credit. Sed contra. Cur unus credat non alius a circumstantiis non pendet, sed a Dei judicio. Paulus enim credidit in oppositis circumstantiis. II. Vel in iis circumstantiis constituitur homo seipso, vel gratia Dei: si primum; ergo ipse se discernit, si secundum; ergo gratia non est efficax, quia datur in iis circumstantiis, sed in iis constituitur, quia Deus decrevit ut consentiret. ℟. Alii, Augustinum iis verbis urgere Pelagianos, qui humana merita prædicabant; ergo &c. Recte id quidem, sed hoc argumentum urget etiam Molinianos. Sicut enim naturæ dona, quia omnibus communia, neminem discernunt, ita etiam gratia versatilis, quæ communis est omnibus, nullum discernit. Si enim duo viribus pares armis indigeant ad pugnandum, cur unus alium vincat, ab ejus industria est repetendum; ergo a pari. Deinde S. P. loco cit. de Prædest. sanctorum ait, hac Apostoli sententia, nedum *dona Dei naturalia* excludi, sed ipsam *totam perfectamque naturam, qualis in prima conditione donata est*; sed in prima conditione stantes discreti sunt a cadentibus sua libertate, adjuta nempe gratia versatili, sive auxilio *sine quo*; ergo &c.

Prob.

Prob. II. ex orationibus Ecclesiæ. Cum enim *legem credendi lex statuat supplicandi*, ut ait ep. ad Gall. Episcopos Cœlestinus, & *nemo sit*, ex Aug., *qui non videat, Deum facere, quod rogari se præcipit ut faciat*; si orationibus victricem gratiam postulamus, ejusdem gratiæ necessitatem fateamur oportet. Itaque Ecclesia Deum orat Fer. 4 Dom. 2 Quadr. his verbis: *Dirige ad te tuorum corda fidelium, ut spiritus tui fervore concepto, & in fide inveniantur stabiles, & in opere efficaces*. Sabbato post Dom. IV. *Ad te nostras etiam rebelles compelle propitius voluntates*. Dom. V. post Pasch. *Largire supplicibus tuis, ut cogitemus te inspirante, quæ recta sunt, & te gubernante eadem faciamus*. Dom. XIX. post Pent. *Tua medicinalis operatio tuis semper faciat inhærere mandatis* &c. Sed gratia, quæ inspirando fervorem reddit nos efficaces, quæ rebelles voluntates compellit, quæ facit ut cogitemus, faciamus, & inhæreamus Dei mandatis &c. est gratia per se efficax; ergo &c. Dinde si nos adjutorium Dei efficax reddimus, cur a Deo petimus, ut nos faciat velle & operari? Quis, nisi cœcus, orat ut Deus oculos sibi aperiat? Hinc S. P. de Don. pers. 7. *Orat, Ecclesia, ut increduli credant; Deus ergo convertit eos ad fidem: orat, ut fideles perseverent; Deus ergo donat perseverantiam*.

℟. Nonnulli apud Tournelyum, ex iis orationibus evinci gratiæ efficaciam, sed non ab intrinseco: voluntas enim hac efficaci gratia roborata non mere passive se habet, nec tantum agitur, sed etiam agit, ut docet S. P. Sed contra. Cum enim gratia voluntatis consensum efficiat, nequit ab eodem consensu suam efficaciam mutuari: cumque voluntas, ut ait S. P. agatur ut agat, non determinat gratiæ præmotionem, sed ipsa a præmotione gratiæ determinatur. ℟. Alii; Ecclesiam non orare, ut possimus gratiam reddere efficacem, cum id penes nos sit, sed ut hoc de facto faciamus. Verum cum id petimus quid in nostra est potestate? ergo ex orationibus Ecclesiæ gratiam ab intrinseco esse efficacem manifeste colligitur.

Prob. III. ex Augustino, qui l. 1 de Pecc. mer. 9 eam vocat, *Spiritus sancti occultissimam gratiam*. De gr. Christi 24, *mirabilem ac ineffabilem potestatem*. Et c. 35, *inspirationem flagrantissimæ, ac luminosissimæ caritatis*. In 4 contra Jul. 8, *omnipotentissimam voluntatem*. In 1. cont. 2 epist. Pel., *occultissimam & efficacissimam voluntatem, ac potestatem, quæ convertit & transfert corda hominum ab in-*

dignatione ad lenitatem, & alibi passim *inspirationem bonæ cupiditatis*, *caritatem*, *efficissimam vocationem*, *omnipotentissimam potestatem*, *gratiam*, *quæ a nullo duro corde respuitur &c.* Sed hæc vocabula gratiam per se efficacem designant; ergo &c. Prob. min. Gratia enim, quæ efficax redderetur aut voluntatis consensu, aut ex loci vel temporis circumstantiis dici nequit operari miris, occultis, atque ineffabilibus modis: caussa enim cur operaretur in hoc systemate obvia foret, & apertissima, neque omnipotentissima, & efficacissima dici posset, cum nihil possit homine reluctante, neque Deus inclinaret corda hominum quo ipsi lubet, sed homo Deum, nec divina voluntas traheret aut ageret filios, sed ipsa ageretur aut traheretur a filiis; ergo &c.

℟. Molinistæ apud Tournelyum: hæc omnia vera esse in sententia etiam eorum, qui volunt gratiam efficacem reddi per voluntatis consensum, quem nemo præbet absque gratiæ virtute. Augustinus itaque iis vocabulis solos urget Pelagianos, qui negabant gratiam prævenire voluntatem. Sed contra est. Nam S. P. Gratiam vocat omnipotentissimam &c., non quod a divina diffluat omnipotentia, sed quia a nullo duro corde respuitur. Reapse gratia Adamo collata donum erat omnipotentis in actu primo, sed quia in actu secundo reddebatur efficax a consensu, nullibi ab Augustino dicitur efficacissima & potentissima: atqui gratiam Christi medicinalem, quæ dat velle, & facit, ut faciamus vocat S. P. validiorem & potentiorem; ergo &c. Deinde S. P. lib. de Gratia Christi c. 14 ait: *Qui ergo non venerit, non de illo recte dicitur, audivit & didicit* &c. *Si enim omnis qui didicit venit, quisquis non venit profecto non didicit*. Ex quibus sic arguitur. Per Augustinum de homine, qui non venit, nec habet gratiam efficacem, non recte dicitur, habet quidem gratiam, sed non est efficax, quia facere non vult, & de eo, qui venit & gratiam habet cum actu conjunctam, recte dicitur, venit, quia a Patre audivit, & didicit; ergo gratia, per quam aliquis venit ad Christum, non est efficax ob voluntatis consensum. Et l. de Gr. & lib. arb. c. 16 ait. *Ut de cælo*, Paulus, *vocaretur, & tam magna & efficacissima vocatione converteretur, gratia Dei erat sola*.

℟. Tournelyus, loco cit. gratiam efficacissimam dici subitam & indeliberatam motionem, quæ fit in nobis sine nobis, non vero eam, cui voluntas libere consentit. Sed fal-

fallitur. Si enim gratia est magna & efficacissima, prout est motio indeliberata, quæ est in nobis sine nobis; ergo non habet efficaciam a nostro consensu, sed est efficax in actu primo. Deinde S. P. eam gratiam efficacissimam vocat, non solum *ut vocaretur*, sed etiam *ut converteretur*; atqui conversio non est absque arbitrii deliberatione; ergo &c. Item lib. cit. c. 16 ait: *Certum est, nos velle cum volumus; sed ille facit ut velimus bonum, de quo dictum est: præparatur voluntas a Domino. Certum est, nos facere cum facimus, sed ille facit, ut faciamus præbendo vires efficacissimas voluntati, qui dixit: faciam ut in præceptis meis ambuletis* &c.: sed gratia, quæ tribuit vires efficacissimas voluntati, ut velit, ut faciat, ut mandata servet, est per se efficax, non a voluntatis cooperatione; ergo &c.

℞. Adversarii; impugnari ibid. ab August. Pelagianos, qui negabant gratiæ prævenientis necessitatem. Recte id quidem: sed ibi S. P. hujus prævenientis gratiæ naturam demonstrat dicens, gratiam ita prævenire voluntatem, ut vi efficacissima operetur & velle, & facere, & implere mandata. Deinde cum Pelagiani prævenientis gratiæ necessitatem negarent, quod putarent ex ea sequi libertatis exitium, nullibi respondet S. D. præmoveri voluntatem a gratia indifferenti, vel congrua; ergo &c.

Idem demonstratur ex Aug. principiis. Primum est: Totum bonum opus ab homine ægroto esse Deo tribuendum: *Tutiores vivimus, si totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte committimus*. Sed si totum tribuendum est gratiæ, non partim homini, partim Deo, ipsa cooperatio hominis a Deo est, non autem efficacia gratiæ ab hominis cooperatione; ergo &c. Deinde, cum nobilius sit velle & agere, quam posse, Moliniani deteriores partes Deo, nobis vero nobiliores præbent, quod incongruum est; ergo &c. Secundum Augustini principium est confugere ad judicia Dei. Ita lib. de Don. pers. *Ex duobus impiis*, ait, *cur iste vocetur, ut vocantem sequatur, ille autem, aut non vocetur, aut non ita vocetur, inscrutabilia sunt judicia Dei*. Eadem habet l. de Sp. & lit. c. 34, sed Molinistæ & Congruistæ docent, illum credere, non istum, quia ille vult, non iste, nec tempore congruo ac loco vocatur uterque; ergo penes illos prædestinatio non est inscrutabile mysterium.

℞. Bellarminus: potuisse respondere Augustinum, *quia unus vult, alter non vult*, sed quia noverat posse Deum

ex

ex nolente volentem facere, si gratiam congruam conferret, ideo ait; *O altitudo divitiarum*. Sed contra est. Nam S. P. ibidem discrimen repetit ab excellentia divinæ potestatis, quæ pro suo beneplacito in uno duritiem frangit, non in alio; cum Deus etiam in oppositis circumstantiis possit bonam ac robustam voluntatem inspirare.

℟. Alii, hanc quæstionem ad inscrutabilia judicia spectare comparative, non absolute: cur enim ille credat non iste, obvia est responsio, quia iste noluit, ille voluit. Sed contra. Si enim quæratur: cur unus ita vocetur ut velit, non alter, ad inscrutabilia Dei judicia recurrendum est cum Augustino. Certe unus credit, non alter, quia iste non vult; sed iste non vult, quia justo Dei judicio ei negatur auxilium *quo*. Hoc vero quibus deest pœna peccati est, si adest gratia est. Tertium Aug. principium est, quod Deo volenti salvum facere nullum hominis resistit arbitrium. Ita de Prædest. SS. c. 8. *Hæc itaque gratia a nullo duro corde respuitur, ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur*. Quod probat S. P. exemplo Pauli, & Abisai, quorum corda Deus repente mutavit, unde concludit: *Voluntati Dei humanas voluntates non posse resistere*; ergo &c. Quartum est discrimen, quod statuit S. P. inter adjutorium *sine quo*, & adjutorium *quo*. Illud enim comparat alimentis, sine quibus non vivimus, nec tamen iis vivimus, si mori velimus, hoc beatitudini, qua fit homo continuo beatus. Per illud accepisse Adam posse, non velle, quod in ejus relinquebatur arbitrio, per hoc dari & posse & velle, *nam si in tanta infirmitate vitæ hujus ipsis relinqueretur virtus sua*, ait S. P. A. de Corr. & gr. 12; *inter tot tentationes, voluntas ipsa succumberet. Subventum est igitur infirmitati* &c., sed hoc discrimen nullum esset, si gratia redderetur efficax vel a voluntate, vel a circumstantiis. Siquidem Angeli, qui steterunt, habuissent adjutorium *quo*, non enim major congruitas occurrere potest, quam in statu innocentiæ; ergo &c.

℟. Simonetus aliique, adjutorium *sine quo* fuisse solam illustrationem mentis; adjutorium autem *quo* esse ulterius inspirationem bonæ voluntatis. Sit ut lubet adversariis. Atqui adjutorium efficax in statu naturæ lapsæ per Augustinum non solum dat velle, sed etiam tantum velle, ut voluntas non relinquatur sibi ipsi, ut agatur indeclinabiliter, ut vincat voluntatem carnis, & invictissime quod bonum est velit; ergo &c. Deinde in contraria sententia gratia efficax

ficax dat velle præmotione morali, quam nec Pelagium negasse supra ostendimus. Verum admissa etiam adversariorum sententia, ex eorum principiis sic arguitur. Habuit Adam gratiam internæ illuminationis; sed hæc objectum proposuit honestum & dignum amore; ergo habuit gratiam moraliter præmoventem; atqui per Augustinum gratia collata Adæ dabat posse, non velle; ergo ad gratiam efficacem sive adjutorium *quo*, præter excitationem moralem necessaria est physica præmotio.

℞. II. Boucat; Aug. ibi agere tantum de finali perseverantia, de qua solum dici potest, movere voluntatem *indeclinabiliter*, alias sequeretur ex Augustiniana sententia, gratiam non solum necessitare ad bonum, sed & figere immobiliter in eo. Utuntur hoc subterfugio etiam Congruistæ apud Tournely pag. 652, sed operam ludunt. Non enim negamus, ibi loqui Aug. de gratia, quæ confertur prædestinatis, sed ex ea sic arguimus. Adam, quia sanus, non indiguit dono perseverantiæ, neque adjutorio *quo* ad standum; ergo infirmus nequit perseverare, nisi ei perseverantia donetur, adeoque nec converti, neque implere mandata, nisi per adjutorium, *quo* ejus virtus perficiatur, & Deus operetur ut velit. Deinde S. P., quod spectat ad auxilii efficaciam, victrici gratiæ idem tribuit, quod dono perseverantiæ: ait enim ad sanctos pertinere gratiam liberationis, quia caro concupiscit adversus spiritum, sed hæc pugna, nedum in fine est, sed etiam in toto vitæ decursu; ergo &c. Ait II., sanctis donari per gratiam, non solum possibilitatem, sed etiam voluntatem, ne in viribus suis glorientur: sed neque in ceteris operibus in vitæ decursu iis gloriandum est, nisi in Domino; ergo &c. Ait III, subventum esse infirmitati voluntatis humanæ, ut indeclinabiliter ageretur, sed quivis ab utero est imbecillis; ergo &c.

Quæres num S. P. pro gratia per se efficaci pugnam injerit cum Pelagianis. ℞. Thomassinus, Alvarez, aliique Thomistæ affirmative (1).

Prob.

(1) Hisce Theologis subscribi posse videtur. Agitur enim de mero nudoque facto, quod quidem trahi non debet ad dogma, quasi illud sit ultimo judicio ab Ecclesia definitum. Etenim adversariorum sententiam non proscripsit Ecclesia, eique vetat, ne censuram inuramus. Idem nobiscum sentire videntur ii, qui, ne rigidi fortasse, dicacesque censores habeantur, ajunt, Augustinum

Prob. IV. Ex doctrina aliorum Patrum. Licet Latinos Patribus Græcis præferendos recte moneat Petavius Præf. l. 6, inter eos vero majorem esse Augustini auctoritatem (illi enim, ut S. P. observat *priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili quæstione versari, quod facerent, si respondere talibus cogerentur*). Non desunt tamen Chrysostomi, Nazianzeni, Cypriani, & Ambrosii loca, ex quibus constat, Deum ex indevotis devotos facere, & dare nobis tam credere, quam confiteri. Tertullianus etiam l. de An. 21: *vim divinæ gratiæ potentiorem natura* dixit, *quod habeat in nobis subjacentem sibi liberam arbitrii potestatem*. Basilius de Spiritu sancto c. 8 gratiam vocat *auxilium, quod per imperium suæ potentiæ operatur in nobis*. Et Serm. de lib. arb. *Gratiam insuperabilis potentiæ*. Vide Habert Tr. Gr. PP. Post Augustinum S. Prosper ad Rufinum scribens ait: Gratia Dei ex *invito volentem facit*. Fulgentius de Verit. præd. 15. *Ista gratia*, ait, *ut eligatur ipsa prius eligit, neque eligitur, nisi hoc ipsa in corde hominis operetur*. Petrus Diaconus de Incarn. & gr. *Frustra garriunt, qui dicunt: Meum est velle credere: Dei autem gratiæ est adjuvare, cum etiam ipsum credere nobis a Deo dari testetur Apostolus*. Quæ loca necessitatem simul gratiæ prævenientis & efficacis designant.

Prob. V. Ex aliarum sententiarum confutatione. Nam sententia Moliniana I. opponitur sacris litteris. In eo enim potest homo gloriari in se ipso, potest se ab alio discernere, & rationem reddere, cur unus credat, non alter. II. In hac sententia non facit Deus, ut faciamus, nec operatur in nobis velle & perficere. III. Orationes Ecclesiæ inutiles reddit. IV. Augustini doctrinam, ejusque status utriusque discrimen funditus evertit. V. Neque sufficientem gratiam ab efficaci secernit, non enim medicina in sufficientem & efficacem dividitur, quia unus eam sumit, non alter. VI. In Molinæ sententia perseverantia finalis non est speciale donum, si nullum singulare auxilium importat.

Congruistarum autem opinio iisdem subjacet incommodis. Nam 1 Circumstantiæ nullam addunt divinæ gratiæ virtutem. 2 Ex ea sequitur, hominem in mortis articulo non

---

num pugnasse pro necessitate veræ, & interioris gratiæ adjuvantis voluntatem & operationem, & pro gratia natura sua efficaci invictissima argumenta suppeditasse.

non teneri gratiam exorare; non enim potest orare, ut in circumstantiis magis congruis locetur, cum sit in mortis articulo; ergo &c. Deinde sequitur, habuisse Adam gratiam congruam, cum in integritate naturæ conditus esset, adeoque perseverasse, sed hoc falsum est; ergo &c. Sequitur 3. Non posse hominem converti in ipso æstu & fervore peccandi, sed oppositum constat ex Pauli exemplo; ergo &c. Unde S. P. Hom. 23. *Ut adulterium non committeres, suasor defuit, locus, & tempus defuit: ut hæc deessent, ego feci. Adfuit suasor, non defuit locus, tempus, ut non consentires, ego feci. Agnosce ergo gratiam ejus, cui debes, quod non admisisti.* Non enim medicamenti vis, qua peregrinus Jericuntinus sanatus est, inde repetitur, quod media via prostratus jaceret ab aliis derelictus, sed a misericordia liberatoris. Ac rerum circumstantiæ possunt quidem infirmitatem aggravare, sed hæc non tribuunt oleo virtutem, quam habet qualitate sua, & medici applicatione. Idipsum præstat gratia Christi medicinalis, ut in parabola *Samaritani* ait S. Lucas c. 10.

Tandem Simoneti sententia a præcedentibus non distat, ea enim auxiliorum ubertas vel vim a se habet, & ex voluntate Dei absoluta, & est gratia efficax, vel vim non habet a se, & stant in suo robore præcedentia argumenta. Deinde percipi nequit, cur gratia quævis singulariter sumpta non sit per se cum effectu conjuncta, & talis sit gratia ex omnium thesauro desumpta. Tandem si gratia singularis infallibiliter operans libertatem evertit, cur non evertit gratia illa ex omnium thesauro desumpta? In ea enim copia est aliqua gratia infallibiliter operans. Vide Estium, Bancel, Lemos &c.

CAPUT IV.

De fortuna Moliniani systematis in litterario orbe.

NUlla censura Molinæ doctrinam tamquam acatholicam, erroneamque inurendam & caritas postulat, & Romanorum Pontificum definitiones, sed quia falso nonnulli scripsere, sententiam illam in habitis ventilationibus triumphum supra nostram reportasse, proximumque fuisse, ut hanc Clemens VIII. proscriberet, rem aliter evenisse ostendet sequens

PROPOSITIO Ex variis circa gratiæ efficaciam concertationibus non Molinianæ, sed nostræ sententiæ robur accessit.

Prob. ex rerum historia. I. enim, cum Prudentius de Mon-

Monte Mayor decreta per se efficacia Salamanticæ cogitavit explodere, Universitas Salmanticensis, Bannesii opera temeritatis nota præfocare novam opinionem curavit an. 1581. II. cum Lessius & Hamelius in Collegio Lovan. S. J. an. 1586. Molinæ placita tradidissent, Lovaniensis Accademia an. 1587, & 1588. Duacensis gravissimas censuras emisere, quarum primam Gravius, secundum Estius adornavit. Addita an. 1588 illius censuræ justificatione contra Apol. a PP. S. J. conscriptam, unde tot dissidia orta sunt.

Dixerunt quidam, censuras illas a Baji asseclis confarcinatas ab aliis theologis fuisse reprobatas: sed hoc falsum est. Nam præter auctores earumdem, quos sup. laudavimus, censuram Lovaniensem, & gratiæ per se efficacis doctrinam in ea contentam, semper ab universitate defensam, ipsa juramento firmavit, an. 1648. Et an. 1679 id declaravit R. Pontifici &c. per Lupum nostrum, aliosque duos, qui ab Innocentio XI. obtinuere 65 propositionum proscriptionem, & oblatis censuris & Justificatione supra cit., significatum est iis, doctrinam ibi contentam ab omni errore immunem esse. Falluntur ergo qui sententiam nostram in Jansenio putant, fuisse proscriptam: nam eo tempore, quo de Jansenismo extirpando R. Pont. erat sollicitus, censuras illas, in quibus ipsa continetur expresse, ab errore declaravit immunes. Imo Alex. VII. ann. 1660 suo brevi Lovanienses hortatus est, ut *Augustini & D. Thomæ inconcussa dogmata impense revereri studerent*, quibus verbis doctrinam de gratia per se efficaci significari, quam rejectis Molinæ placitis Lovanienses defendebant, per se notum est. Eodem anno 1588 vulgata Justificatione Archiep. Meclinienſis, & Cameracensis convocare parabant hac de re Provinciale Concilium, ut patet ex litteris ad Universitatem directis, sed Rom. Pontif. Sixtus V. per Octavium Fregipanium Apostolicum Nuntium utrique parti silentium indixit, ne se mutuo censoria notatione impeterent, donec sedis Apostolicæ accederet definitio. Etiam Duaci utrique siluere ea lege, ne PP. S. J. docerent de gratia, quod ab Universitate improbaretur.

III. Cum in Hispania prodiisset Molinæ *Concordia*, eam pro gratia efficaci impugnavit Ordo Præd., caussaque ad Inquisitionem Hispaniarum delata, hæc Salmanticæ Universitatem consuluit, apud quam male audiit Molinæ liber, teste Lemosio l. 4 Panopl. tr. 4. Verum R. Pont. Clemens VIII. an. 1592 primo indixit utrique parti silentium, deinde

de mandavit, caussam Romæ agitari, promittentibus Jesuitis, se Rom. Sedis judicio subscripturos.

IV. Hujus Congregationis historia scripta est a Hyacintho Serry sub nomine Aug. le Blanc. Lovanii an. 1700 & a P. Meyer sub cognomine Eleutherii Antuerp. an. 1705, quem plane confutare priorem historiam scribit Tournelyus, sed is forte non vidit alteram editionem Antuerp. an. 1709, in qua Eleutherius revincitur. Quidquid sit de horum historiis, constat ex actis hujus Congreg. a Nunio Coronel Ord. Nostri primo Congreg. secretario, quæ in Ang. Bibliotheca servantur, I. majorem consultorum partem sententiam de gratia efficaci Moliniano sensu suis subscriptionibus reprobasse. II. Clementem VIII. ad proscribenda Molinæ dogmata proclivem scriptum pro gratia per se efficaci ex Aug. locis exhibuisse, ejusque mandato editam a Coronello censuram Molinæ, cui fere omnes subscripsere. Extat hæc censura in Archiviis Ang. Bibl., nec illam denegant adversarii. III. Paulum V. consultoribus præcepisse, ut delinearent singuli edendæ constitutionis specimen, omnes vero in damnationem Molinæ iterum conspirasse. Verissimum tamen est, nullum decretum contra Molinæ sententiam fuisse publicatum, imo decreto R. Pontificis cautum est, ne quis oppositam sententiam aliqua censura proscinderet. Cui nos obtemperantes, etsi pro una parte pugnamus, suam alteri probabilitatem relinquimus; dicimus tamen, in his controversiis numquam sententiam nostram, ut Molinianæ accidit, subiisse proscriptionis pericula.

Dices: etiam Augustini doctrinam Adrumetinis, Massiliensibus, aliisque sanctis viris displicuisse, periclitasse in caussis Gothescalchi, Leonardi Utinent., Baji, Jansenii, Quesnellii; ergo &c.

℞. ad I., ex Adrumetinis rudiores tantum dissensionem suscitasse, & hanc etiam opera S. P. opportune sedatam. In caussis aliis, non sine Augustinianæ doctrinæ commendatione hæreses eliminatas, ut alibi dictum est. Hinc est quod nullus Rom. Pontifex, vel catholica Academia eam damnavit, sed aut tenuit, aut summopere commendavit. Hinc factum est, ut, ubi Molinæ doctrina extra domesticos parietes vix pedem tulit, omnes fere Ordines regulares, atque theologi præclarissimi nostram exceperint. Ex Ordine S. Benedicti pro doctrina Aug. pugnarunt Jacobus le Bossù, Meulartius, Didacus Silva, & doctissima S. Mauri Congregatio. Ex Ordine Præd. præter Albertum M. & D. Tho-

Thomam, Alvarez, Lemos, Bannes, Gonet &c. Ex Carmeli Ordine post Jo. Bacconem Th. Valdensis, Lezana, Salmanticenses, aliique. Ex recentioribus Scotistis quidam Molinistis accessere, non tamen totus Ordo, nam Scotum sibi adversari fatetur Molina in Concordia. In Congregationibus de auxiliis Scotistæ steterunt pro gratia per se efficaci. Eamdem propugnavit Conrius, Mussus, a Castro, & Macedo. Ex ipsa inclyta S. J. ab hac sententia non fuisse alienum Salmeronem unum ex S. Ignatii sociis, Reginaldus ostendit. Cui adde Toletum Card., Pererium, Henricum Henriquez, Azorium, Canisium, Costerum, & S. J. Constitutiones, ut mittam Ferdinandum de Bastida acerrimum Molinæ defensorem, quem absolutis congregationibus de Auxiliis, una cum veste societatis, priorem ferunt exuisse sententiam.

Appendix

Ubi expositio Trid. canonis 4 Sess. 6 a cl. Bellellio tradita vindicatur.

Laudatum Canonem non esse accipiendum de gratia sufficienti, sed de efficaci [Molinistice accepta, quæ nempe afficaciam non a se ipsa habet, sed a voluntatis consensu] ex eo præsertim demonstrare nititur auctor dissertationis Historicocrit., quia Trid. ibi *agit de gratia, qua liberum hominis arbitrium revera, & in actu secundo, ad sui justificationem se disponit ac præparat: at gratia hujusmodi non est mere sufficiens, qua ad sui justificationem nullus se disponit, nec præparat, sed efficax est. Agit de gratia Dei præveniente, movente, excitante, adjuvante &c., cui arbitrium reipsa assentitur. At evidens est, Dei gratiam, cui liberum arb. reipsa assentitur, non esse gratiam mere sufficientem, cui nec cooperatur, nec assentitur, sed efficacem. Atqui P. Bellelli laudatus* (diss. 4 Syst. Vid. pag. 344 & 345) *Trid. Canonem, non de efficaci, sed de sufficienti gratia* DUMTAXAT *interpretatur dicens, a Trid. Synodo definitum, quod liberum arbitrium a Deo motum, & excitatum vocationi interiori sufficienti, quæ dat posse, valeat resistere, si velit; quam quidem gratiam, si vult, abjicere potest, imo & interdum abjicit: at evidens est*, subdit Criticus, *Tridentinum ibi loqui de gratia efficaci; ergo Trid. Synodus, arbitrium hominis posse resistere gratiæ efficaci profecto sanxit. Augustinus vero, pergit P. Bellelli, non sufficienti gratiæ, sed per se efficaci, victrici, indeclinabili &c. arbitrium minime posse resistere scripsit. Indicet mihi P. Bellelli in omnibus operibus S. Augustini locum unum S. Doctoris, in quo semel hæc verba habeat*, gratia per se efficax, gratia victrix, gratia indeclinabilis &c., *& erit mihi magnus Apollo.* Verum

rum ab auctore dissert. id poscimus, an existimet, gratiam, prout dat posse simpliciter, esse etiam ipsam principium dispositionis humani arbitrii, adeoque utilem & proficuam, an vero supervacaneam aut noxiam? Id enim, ni fallor, consequi videtur ex iis verbis: *gratia hujusmodi non est profecto mere sufficiens, qua ad sui justificationem nullus se disponit, nec præparat*, quibus sane vir, alioquin Catholicus, a Janseniano dogmate, quod gratiam sufficientem inutilem aut noxiam statuit, non satis recessisse aliquibus videri posset. Debuit ergo vir eruditus asserere, gratiam mere sufficientem non solam esse, qua homo se se disponit & præparat ad justificationem. Debuit animadvertere, catholicam esse eorum theologorum sententiam, qui docent, gratiam sufficientem respectu unius actus esse efficacem respectu alterius, cui destinatur ex absoluto divinæ voluntatis decreto, ut docent Alvarez, Gonzalez, Lemos, aliique Thomistæ communiter. Imo ipse Congruistarum Coriphæus doctissimus Suarez. Quod quidem fuse demonstraverat cl. Bertius diss. 4 Syst. Vind. a Critico laudata pag. 97, & 98. c. 1. Quare in libero hominis arbitrio a Deo præmoto, atque excitato duo actus attendi possunt, alter desiderii, tametsi languidi & tenuis se se convertendi, alius vehemens & validus cum actuali conversione conjunctus. Gratia movens & excitans ad hunc secundum actum perfectum, cum sit mere excitans, sufficiens est, & potentiam proxime expeditam & completam tribuit in linea potestatis; at respectu desiderii languidi & tenuis est efficax, atque hujus vi liberum arbitrium *in actu secundo*, ut Critico placet, reipsa cooperatur, reipsa assentitur, & realem ponit dispositionem ad justificationem. In hoc autem systemate recte cohæret gratia sufficiens cum dispositione ad justificationem in laud. Trid. can. 4 sess. 6 de Just. Corruit proinde Critici argumentum. III. Concilium præscindere voluit ab omnibus scholasticorum sententiis, ut constat ex historia ejusdem Concilii. Dummodo ergo teneamus dogma ipsum in eo canone contra hæreticos definitum, licitum erit theologis illud catholice exponere juxta scholarum systema, quod iis aptius videtur verbis ejusdem Concilii. P. Bellelius canonem illum exposuit juxta Augustinianum, & Thomisticum systema de gratia sufficienti nuper exposita; ergo immerito carpitur ab Historico critico. IV. Concilium in eo 4 canone loquitur de gratia *movente*, *excitante*, *&* *vocante*, nam alia nomina a Critico addita spectant ad gratiam, de qua in can. 3, quamvis sub utraque gratia de fide sit, arbitrium hominis liberum esse tum a coactione, cum a necessitate, & *dissentire posse si velit*: præterea verba illa, *si velit*, conditionate sumpta indicant gratiam mere sufficientem, non per se efficacem, quæ facit, ut liberum arbitrium *dissentire nolit*, licet *dissentire possit vera & activa indifferentia libertatis*. Theologi ergo, qui explicant canonem 4 de gratia per se efficaci ajunt etiam, τὸ, *si velit*, non poni ibidem ut veram conditionem, sed idem significare ac *libere*. Vi-

de Reginaldum de Sensu comp. & div. Porro gratia mere excitans communiter intelligitur pro sufficienti in sensu Augustiniano-Thomistico supra exposito : τὸ, *si velit* (dissentire) videtur indicare liberum arbitrium positum sub gratia, quæ dat solum *posse*, *non velle*, & hæc etiam est sufficiens; jure ergo P. Bellellius potuit accipere 4 canonem de gratia sufficiente , atque hunc sensum non excludi fatetur Criticus , qui non satis sibi constans, postquam irrito laborare conatus est 4 canonem exponere de efficaci gratia (Molinistice , quæ nempe assensum habet a voluntatis consensu) Bellellium redarguit , eo quod *de sufficienti gratia dumtaxat* canonem illum acceperit . Qua in re a veritate, quam longe abest . In eo enim loco Syst. vind. ab ipso Critico laud. post duas tantum paginas , nempe pag. 347 expresse ait Bellellius , *non deesse inter Theologos orthodoxos* , *qui contendunt* , *Tridentinam Synodum de gratia sufficienti* , *non de gratia per se efficaci in can.* 4 *exponendam esse* , *non tantum in schola eorum* , *qui ipsam gratiam per se efficacem oppugnant* (nempe Molinistarum) *sed etiam in eorum cœtu* , *qui eamdem gratiam defendunt* , quorum aliquos ex Alvarez ib. producit . Gonzalez autem , & Lemosius expresse ajunt, 4 canonem de gratia sufficienti accipi , ut a Bellellio accipitur . V. Non solum auctor Bajanismi & Jansenismi redivivi , sed etiam Illustr. Languetus in suo judicio contra duos Theologos Augustinianos eamdem accusationem ingeminat : cui respondet cl. Berti in sua Expostulatione pag. 60 *Fulgent. Bellelli explicat quidem Trid. canonem de gratia sufficiente*, *quam liberum arbitrium abjicere potest*, *& abjicit* , *sed minime negat* , *eumdem canonem etiam accipiendum esse de gratia efficaci in sensu composito Thomistarum* . *Post enim ea verba* , *quæ Archiepiscopus objicit c.* 16 *p.* 94 *scripta a Fulgentio hæc immediate subjiciuntur : cum qua fidei doctrina recte cohæret* , *quod arbitrium non dissentiat* , *nec resistat*, *nec respuere possit gratiam per se inefficacem in sensu composito* , *tametsi in sensu diviso possit ab actione*, *quam efficit* , *temperare* . Queritur proinde Bellelli, hunc illustriss. Præsulem scripsisse , Theologum *ipsa Thomistarum verba usurpantem explicavisse Trid. Synodi definitionem contra omnium Theologorum etiam Thomistarum sensum* . Hæc sane latere non poterant Historico-criticum , qui suam dissertationem Romæ vulgavit an. 1763, cum Bertius anno 1756 Expostulationem ediderit . Imo id nosse etiam poterat ex pagina sequenti, nempe 346 Systematis vindicati ab ipso laudati , ibique videre, Bellellium explicuisse in sensu Thomistarum can. 4 Trid. Synodi de gratia efficaci , Bertium vero jure coarguisse veluti mutilatorem Bellelli operum auctorem Jansenismi redivivi , quam sane censuram potiori jure promeritus est Historico-criticus , postquam eam , eademque de caussa , aliis inustam esse deprehendit . Nos tamen ab ea feriunda consulto abstinemus , at jure ab eo poscimus, ut e sua historia hanc injustam auferat accusationem : *P. Bellelli a P. Berti laudatus Tridentini canonem* , *atque decretum non de efficaci* , *sed*

de

de sufficienti gratia DUMTAXAT, *interpretatur*: quam quidem a P. Berti protritam contra bonam fidem denuo recoxit Historicus cum nosse debuerit, eam fuisse meram calumniam inimicorum P. Bellelli & Berti. VI. Eamdem malam fidem prodidisse visus est Historico-criticus referens Bellellii verba: *Augustinus vero* &c. sed trunca & mutilata, Sequitur enim immediate Bellellius: *Thomistica tamen distinctio sensus compositi, & divisi hujusmodi difficultatibus complanandis aptissima præ manibus est semper habenda*. Ubi nota: quod P. Bellelli, postquam varia Augustini loca produxit ex l. de Præd. sanct. c. 8, de Corr. c. 12 & 14, ubi statuitur, *humanas voluntates indeclinabiliter, & insuperabiliter agi, nec posse Dei voluntati resistere*, ait: *Oecumenicam autem Triden. Syn. hasce S. Augustini de gratia per se efficaci sententias proscribere voluisse quis asserat?* Et concludit, ad eas explanandas oportere præ manibus habere celebrem distinctionem Thomisticam supra laudatam. Quæ sane facile potuisset agnoscere Historicus ex Bertio ipso in locis cit pag. 344 & 345 ab ipso productis, sed aut non legit, aut trunca & mutila in Bajanismo & Jansenismo redivivo, aut in. Langueti judicio legere maluit. VI. Ceterum non arbitror valde esse Bellellio insudandum, ut ex Augustino probet gratiam per *se efficacem*, *victricem*, *indeclinabilem* &c. Sat erat Historico-critico, ut uum legeret Vasquesium. *Eam ex Augustino appellasse victricem delectationem*, testatur etiam scriptor Thesium, quas Romæ anno elapso 1766 in Colleg. S. J. defendit. Verum Bellellius, & Bertius id tanta evidentia demonstrarunt, ut in silvam ligna conferre dicendus esset, qui plura hac de re scriberet. Debuit præterea laudatus scriptor animadvertere, institutum P. Berti non alium fuisse, quam sodalem suum ab iniqua Bajanismi, & Jansenismi censura vindicare. Ipse enim in ea sententia est, canonem illum de efficaci gratia non Molinistico, sed Augustiniano aut Thomistico sensu esse exponendum. Quod etiam docuit in suo compendio novissime edito sub hoc titulo: *Augustini Latinorum PP. nobilissimi* quæst. &c. Pars altera de gratia efficaci per semetipsam in fine responsionis ad opp. III.

CAPUT V.

In quo argumenta expediuntur adversus gratiam per se efficacem.

OB. I. Gratia per se efficax libertatem, & indifferentiam evertit; ergo est rejicienda. Prob. ant. Gratia per se efficax dat ipsum velle, agere, & operari indeclinabiliter, atqui determinatio actus tollit indifferentiam; ergo &c. II. Trident. Syn. Sess. 6 definit, *liberum arbitrium a Deo motum,*

motum, & excitatum posse dissentiri, si velit (1). Sed hoc debet intelligi *in sensu composito* divinæ motionis, loquitur enim concilium de libero arbitrio præmoto; ergo &c. III. *Quod sequitur ex antecedenti necessario necessarium est*, sed gratia efficax cum effectu necessario connexa est, confertur enim absoluta Dei voluntate, quæ frustrari non potest; ergo &c. IV. Per nos gratia efficax est victrix delectatio, sed ex Augustino quod magis delectat, illud sequamur necesse est; ergo &c. V. Si staret cum præmotione absoluta libertas, liber esset etiam qui vinculis est alligatus, sed falsum conseq.; ergo & ant. VI. Frustrarentur decreta Dei si quis hanc gratiam abjiceret; ergo frustrari possent, si abjicere posset; ergo &c. VII. Si potest quis dissentiri gratiæ efficaci, vel dissentietur aliquando, vel numquam; si primum, non est ergo gratia efficax, & cum effectu conjuncta: si secundum, cui bono potestas numquam operatura?

℟. I. hoc argumentum olim objecisse Semipelagianos, cui occurrit S. P. dicens, perdifficile esse libertatem cum gratia conciliare, quæ difficultas satis ostendit, gratiæ efficaciam non esse repetendam a voluntatis consensu, alias non foret hæc quæstio *ad discernendum difficilis*, ut dicitur ab Augustino.

℟. II. neg. min. Ad prob. dist. min. Determinatio actus tollit libertatem, si proponat actum bonum sub omni ratione boni, ut beatis in patria, conc., secus, neg. Solutio patet ex Regula 5 l. 4, quam vide. Non ergo inducit gratia efficax necessitatem, quia cum actu conjuncta est; semper enim liberrima voluntate amplectitur, quod nos magis delectat, quamdiu ipsa delectatio perseverat, possumus tamen non amplecti, quia voluntas *potest alio amore superari*, & *ex mundi delectatione marcescere* licet non superabitur, donec caritas Dei vincat pugnantem cupiditatem. Sic quamdiu teneor amore vitæ meæ numquam me præcipitem dabo, licet id possim, cum ex. gr., vitam veluti noxiam considero.

Ad II. neg. min. Recte enim exponitur Trid. Concilii de-

(1) Hunc canonem exponit noster Bellellius aliique theologi de gratia *sufficienti*, qua de re immerito carpitur ab auctore diss. Historico crit. de Antiquis novisque Manichæis pag. 159 & 160, ut ex iis, quæ supra dicta sunt in Appendice capitis præcedentis monstratum est.

definitio per ſenſum compoſitum, & diviſum, ita ut ſenſus compoſitus, & diviſus per Thomiſtas appellet poſitionem actus, non poſſibilitatem, *Non enim*, ut ait S. Thom., *iſta ſunt impoſſibilia, Deus vult iſtum ſalvari, & iſte poteſt damnari, ſed iſta: Deus vult iſtum ſalvari, & iſte damnatur*. ℞. II. diſt. maj. Poteſt diſſentiri, nec tamen aliquando diſſentietur, conc., & diſſentietur, neg. Aliud eſt enim poſſe diſſentiri, aliud reapſe diſſentiri, ſtat enim ſine actu potentia, & plura poſſumus facere, quæ non facimus. Sic dum excitamur gratia efficaci infallibiter aſſentimur, quia Deus facit ut faciamus, poſſumus tamen non aſſentiri, quia hæc excitatio non fit lumine gloriæ, ſed eo lumine, quod ſtat cum indifferentia judicii. Ubi nota: Concilium Tridentinum contra Lutherum & Calvinum definiviſſe, per Adæ culpam liberum arbitrium non fuiſſe extinctum, cumque hæretici ex Dei præmotione, & gratia per ſe efficaci male inferrent, liberum arbitrium non cooperari Deo moventi, definit S. Syn., lib. arbitrium præmoveri utique, ſed non rapi neceſſitate, & etiam motum poſſe diſſentiri, ſi velit. Doctrinam ergo de gratia per ſe efficaci confirmat S. Synodus; Conſequentiam Calvini jure negat & damnat. Verum ex Trid. Syn. evincitur falſam eſſe Moliniſtarum ſententiam. Nam Trid. Synodi Canon 3 ſeſſ. 6 *Si quis dixerit, ſine præveniente Spiritus S. adjutorio hominem credere, ſperare &c.* ex Can. 6. Synod. Araux. ſecundæ deſumptus eſt, ubi dicitur, *ſi quis ſine gratia Dei credentibus, volentibus, pulſantibus nobis dicit miſericordiam conferri divinitus, non autem, ut credamus, velimus &c. reſiſtit Apoſtolo dicenti: quid habes quod non accepiſti? Gratia Dei ſum id quod ſum*; ergo ſuperiori Canone Trid. Synodus *per adjutorium* Spiritus S. intelligit adjutorium, *quo* fit ut credamus, ut velimus &c. non illud, *ſine quo* velle & operari non poſſumus. II. definit S. Syn. Can. 22, *Juſtificatum ſine ſpeciali auxilio Deo perſeverare non poſſe*, ſed in ſententia adverſariorum perſerverantia non eſt ſpeciale Dei donum, cum ſit commune, & det ſolam perſeverandi poteſtatem, non actum; ergo &c. III. Tridentini theologi ferme omnes noſtram ſententiam propugnarunt, ut conſtat ex Reginaldo, & ex eorum operibus; ergo &c. IV. Si eam non propugnarunt, propugnarunt ergo ſcientiam mediam, quam longe poſt Molina ſe inveniſſe gloriatur: ſed hoc eſt abſurdum; ergo &c.

Ad III. ℞. I. neg. maj. Illud enim axioma, non ſecus

ac aliud simile, *quod ex inimpedibili per necessariam consequentiam sequitur, illud inimpedibile est & necessarium* a Sixto IV. damnatum, & a Petro de Rivo revocatum esse testatur in sua Justific. Universitas Lovanien. ℟. II. neg. min. Gratia enim, quæ a Dei voluntate absoluta illi confertur, quantumvis vivida & efficax, non proponit ei bonum sub omni ratione boni, ut beatis in patria, adeoque relinquit non actum, sed potentiam ad oppositum, qua infallibiliter quidem, sed libere est operaturus.

Ad IV. dist. min. *Necesse est*, sumpta necessitate pro infallibili consecutione actus, conc., pro negatione *possibilitatis* ad oppositum, neg. Hoc sensu necessario sedet, qui efficaciter vult sedere, licet possit non sedere. Ad V. neg. maj. In actibus enim *imperatis* a voluntate, ut ambulatio, sessio &c., cum possint a caussa extrinseca impediri, cogi possumus, non in elicitis, ut est velle & nolle, licet possimus necessario velle, si in bono nullam apprehendamus mali rationem, quam necessitatem non infert gratia Christi, nisi in patria. Ad VI. neg. cons. Decretum enim Dei est, ut operemur, sed libere; repugnat ergo, hominem sub eo decreto non operari, non tamen repugnat, imo conforme est eidem posse non operari. Ad VII. Neg. min. Ad hoc enim ut potentia non sit frustranea sat est posse non agere, licet semper agat, alioquin frustranea esset potentia sub gratia congrua, cui non resistitur.

Ob. II. Is. 5 ait Dominus: *Quid est, quod debui facere vineæ meæ, & non feci?* sed si necessaria esset gratia efficax, responderi potuisset, debuisti dare gratiam efficacem; ergo &c. ℟. I. potuisset etiam responderi: debuisti dare gratiam congruam. ℟. II. Loqui Prophetam de gratiis externis Ecclesiæ Judæorum, quibus *sæpivit* eam, idest ab hostibus communivit &c. Si velis ea verba ad prædestinatos referri, significant Dei beneficia deberi, supposita promissione & prædestinatione divina.

Ob. III. Nomen gratiæ se ipsa efficacis Calvinus invexit; ergo rejiciendum. ℟. I. neg. ant. Nam S. P. A. Dei gratiam *efficacissimam* dixit, atque *omnipotentissimam*. ℟. II. neg. cons. Vocabulum enim ab Hæreticis intrusum ad fidem labefactandam potest a catholicis usurpari ad eam confirmandam, ut de *Homousio* factum est, quod a Sabellianis male usurpatum, a catholicis receptum est. Longe tamen abest nostra sententia a Calviniana. Illa enim docet, nihil arbitrium operari sub gratia efficaci, nos ipsam præstare dicimus,

mus, *ut velimus*, *ut faciamus*, *ut operemur*.

Ob. IV. Increpationem Bethsaitarum, & Augustini loca, in quibus S. D. videtur adstruere gratiam congruam. Verum his quoque satisfecimus c. 8 Diss. 2 l. 4 in ℟. ad 1 & 2.

Ob. V. Ex nostra sententia removeri virtutes, torporem, & desperationem induci; ergo &c. ℟. Ex Miss. Patris Desirantii ostendi, gratiam per se efficacem esse omnium virtutum fundamentum, quod nos Diss. 1 l. 6 c. 15 demonstravimus.

Ob. VI. Admittitur a nobis gratia efficax titulo infirmitatis, sed infirmitas exigit, ut tot vires ægro restituantur, quot sunt in morbo; ergo non est ei necessaria gratia efficax, sed tantum gratia ut quatuor, si concupiscentia sit quatuor graduum. ℟. neg.min. Si enim animus ex æquo afficiatur delectatione sancta, ac noxia, numquam se in unam potius, quam in alteram partem inclinabit, sed pendebit anceps, donec una sit altera robustior, ut ait S. P. l. 8 Conf. c. 5. II. Ut docet S. P. A. c. 12 de Corr. *Si in tanta infirmitate ipsis relinqueretur voluntas sua, nec Deus operaretur ut vellent, inter tot tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet*. Agere ergo, & non agere, vel determinare se ipsum est arbitrii sani & robusti, non autem infirmi.

CAPUT VI.

De vulgato axiomate, facienti quod in se est Deus non denegat gratiam.

NOt. I. Non defuere ex scholasticis, qui putarunt, naturalibus operibus vim meriti inesse *de congruo* ad gratiam obtinendam, ac posse hominem naturæ viribus se se ad eam disponere. Est autem inter dispositionem, & meritum aliquod discrimen: hoc enim movet quodammodo Deum, ut gratiam conferat, illa vero subjectum præparat, ut si conferre velit non respuat. Ita Scotus, Gabriel, aliique. Molinistæ docent, facientibus quod in se est per vires naturæ Deum largiri suam gratiam, non quod opera illa naturæ, aut gratiam mereantur, aut ad eam positive disponant, sed lege quadam & pacto a Deo inito cum Christo Jesu, ut bene utentibus naturali lumine supernaturale ex Dei beneplacito non denegetur, quæ sententia rejicitur a Suaresio, Ripalda, Vasquesio &c., qui ait, illam accedere ad errores Massiliensium.

Not. II. Hanc propositionem: *gratia non datur secun-*

 dum

dum merita ſpectare ad *habitualem* gratiam, & ad *actualem*, de qua lis erat inter catholicos & Pelagium, atque eo tendunt omnia Auguſtini argumenta contra Pelagium ipſum. Certum eſt tamen augmenta gratiarum, & vitam æternam meritis retribui, quæ a libero arbitrio comparantur per gratiam, unde gloria vocatur ſimul *miſericordia*, quia opera noſtra per ſe inepta ſunt ad vitam æternam, & *corona juſtitiæ*, quia tamquam merces rependitur meritis auxilio Dei comparatis.

PROPOSITIO I. Opera naturalia, nec de congruo, nec de condigno gratiam Dei mereri poſſunt.

Prob. I. Scripturis. Jo. 16. *Sine me nihil poteſtis facere*. Et c. 6: *Nemo poteſt venire ad me, niſi Pater traxerit eum*. Et Philipp. 1.: *Deus eſt, qui operatur in nobis velle, & perficere*. Rom. 11: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei*. Et 1. Cor. 4. *Quid habes, quod non accepiſti?* Rom. 11: *Si autem gratia, jam non ex operibus*. Atqui ſi operibus naturalibus aliquo pacto gratia deberetur, poſſet quis ſine Deo aliquid facere, ad Chriſtum venire, gloriari; prior dare &c.; ergo &c.

Prob. II. Ex Concilio Dioſpolitano, qui oppoſitum errorem damnavit (*a*), ex Arauxicano II. (*b*), ex Conciliis Africanis (*c*), & Trid. ſeſſ. 6 c. 3, ubi definitur, neminem *ſine preveniente Spiritus ſancti inſpiratione* poſſe credere, ſperare &c., & *juſtificationis exordium a præveniente* gratia ſumendum; ergo &c.

Prob. III. Ex Auguſtino (cui ſubſcribunt Patres omnes), qui l. de peccato orig. c. 24 ait: *Non enim gratia erit ullo modo, niſi gratuita fuerit omni modo, quia caritas non merita ſequitur, ſed facit* &c. Et ep. ad Xiſtum 105: *Reſtat, ut ipſam fidem, non humano tribuamus arbitrio, nec ullis præcedentibus meritis, ſed gratuitum donum Dei eſſe fateamur*, & l. de Præd. ſanct. c. 5 demonſtrat, in ſacris litteris commendari gratiam, *quæ bonos diſcernit a malis, non quæ communis eſt bonis, & malis*: Fides ergo, vocatio, & quidquid ad juſtificationem diſponit, gratia eſt, quam mereri non poſſumus præcedenti opere naturali. Cum ergo fides mereatur juſtificationem *de congruo*, & ſit revera ſalutis initium, opera autem naturalia nullo modo ad juſti-

[a] *Ap. Aug. l.* 1 *cont. Jul. c.* 5 (b) *Can.* 3. 46.
[c] *Ap. Proſp. c.* 10 *cont. Coll.*

stificationem perducant, dicendum est, ex istis operibus nec de *congruo* gratiam nos promereri posse.

Prob. IV. ratione. Si gratia daretur secundum merita, esset prædestinatio, & gloria opus currentis, non miserentis, & quisque se per se se a non electis discerneret. Nec foret Dei vocatio mirabilis & inscrutabilis, ageret homo, non ageretur, & frustra Deum oraret: sed hoc scripturæ adversatur; ergo &c.

Propositio II. Nemo potest se *positive* ad gratiam disponere, & *negativæ* dispositionis nullam rationem habet Deus.

Prob. I. pars. Nam si id posset, aliquid sine gratia posset, & ex eo esset justificationis exordium, gloriari posset, se prius dedisse Deo, animam nempe dispositam; ergo &c. II. Concilium Araux. II. definit, misericordiam non conferri sine Dei gratia desiderantibus, conantibus, laborantibus &c. Sed conatus labor &c. est dispositio; ergo &c. III. Dispositio ad gratiam est justificationis exordium, sed hoc est a præveniente gratia ex Trid.; ergo &c. IV. *Aufertur gratia cum a libero prævenitur* arbitrio, ex Prosp. adv. Coll. 39, sed hæc dispositio gratiam prævenit; ergo aufert. V. Aut hæc dispositio cum gratia connectitur, aut non, si primum gratia est ex operibus, si secundum nulla est; ergo &c.

Prob. II. pars ex August. ad Simpl. q. 2, ubi demonstrat, neque majus ingenium, nec minora peccata, neque honestas utilesque doctrinas esse caussam gratiæ, ait enim: *Videmus quosdam homines in castitate viventes, sine quærela, & tamen hæreticos, vel paganos*; Et in l. de Pecc. mer. 22: *Unde fit, ut homo ab ineunte pueritia modestior, ingeniosior &c. eo loco sit, ubi ei prædicari Christiana gratia non possit? ..... alius autem tardus ingenio, flagitiis coopertus ita gubernetur, ut audiat, ut credat, baptizetur &c.* In his, ait exclamandum esse, *O altitudo*; sed hoc non esset, si minor obduratio, seu negativa dispositio, Deum moveret ad gratias largiendas; ergo &c.

Propositio III. Nulla lege, vel pacto dat Deus gratiam facienti, quod in se est per vires arbitrii.

Prob. I. Sic enim non esset omnino inscrutabile Dei judicium, cur hic trahatur non ille, nec gratia præveniret, aut Deus bona opera inchoaret; ergo &c. II. Pactum illud neque ex Scripturis evincitur, neque ex traditionibus,

ex

ex quibus constat, Dum omnia in nobis operari, & ab eo gressus dirigi, & converti corda mortalium; ergo &c. III. Hæc sententia præsefert errores Massiliensium, qui ex Cassiano Coll. 13 non ajebant, nos per opera naturalia gratiam mereri, sed quod Deus a libero arbitrio *quosdam conatus bonæ voluntatis vel exigit, vel expectat*, sed ex pactione Moliniana Deus *exigit vel expectat* opera naturalia; ergo &c. Nec dicas, gratiam Dei non semper expectare, ut velimus; idipsum enim ajebat Cassianus apud Prosp. c. 10, ubi ait: *quasi multum gratiæ tribuas, si in quorumdam mentibus bonæ voluntatis initium sit ex gratia Dei, in aliis ex sola natura*: ex quibus infert Martinez, a Cassiano non dissentire qui ait, non semper gratiam Dei conferri *facienti quod in se est viribus naturæ*, cum aliquando conferatur non facienti, imo nolenti, & resistenti. IV. In eo systemate gratia non est gratuita. *Quomodo autem non advertis*, ait S. Prosper loc. cit. c. 6, *te in illud damnatum incidere: gratiam secundum merita nostra dari, cum aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus, propter quod gratiam consequantur affirmas?* Id patet ex parabola patris-familias, qui operarios conduxit pacto denarii diurni: quod debitum fuisse constat ex iis verbis: *tolle quod tuum est*. Nec dicas, hoc verum esse tantum relate ad Christum, cum quo pactum initum est, nam merces imputatur etiam *ei, qui operatur*; ergo si gratia tribuitur naturalibus operibus ex pacto etiam liberali, imputatur *secundum debitum* & Christo, cum quo Pater pactum iniit, & *facientibus quod in se est*. V. Ex hac sententia sequitur, opus bonum esse ex nobis, quod est Pelagianum. Sequitur ex dictis hoc axioma, quod Habert ait, a Patribus esse derivatum, ita esse accipiendum, quod facienti quod in se est adjutorio gratiæ moventis & operantis, Deus gratiam tribuat uberiorem, sive fidem perfectam, justificationem, beatitudinem &c. Ita S. Th. 1. 2. q. 109.

Ob. I. ex scripturis illud Prov. 16. *Hominis est animam præparare*. Zach. 1. 3: *Convertimini ad me, & convertar ad vos*. Matth. 25. *Uni dedit quinque talenta, alii duo &c., unicuique secundum propriam virtutem*. Luc. 11. *Dabit spiritum bonum petentibus se*. Jo. 1. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Rom. 7. *Velle adjacet mihi*. Apoc. 3. *Si quis audierit vocem meam, & aperuerit, intrabo ad illum*; ergo &c. II. ex Patribus Græcis præsertim. Nam Orig. hom. 29 in Num. ait: *Si offeramus*

mus Deo justitiam nostram , accipiemus ab ipso justitiam Dei . Chryf. Hom. 45 in Gen. ait : *Homines se prius ad gratiæ beneficia disponere , & hæc promereri* . Ambr. l. 4 in Luc. ait : *Non dormientibus divina beneficia servari , sed observantibus* . Hieron. Dial. 1. contra Pel. *Nostrum quidem est velle , & currere , sed , ut voluntas nostra compleatur & cursus , ad Dei misericordiam pertinet* . S. P. 19 de C. D. 13 ait , Deum dedisse quædam bona huic vitæ congrua , *eo pacto æquissimo , ut qui iis recte usus fuerit accipiat ampliora* &c., & contra Porph. *Deus* , ait , *nulli unquam defuit , qui dignus fuit , & cui defuit dignus non fuit* . S. Th. de Ver. q. 14 scribit , quod si aliquis nutritus in silvis *ductum naturalis rationis sequeretur , ei Deus vel revelaret credenda , vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret , sicut misit Petrum ad Cornelium* . Prob. III. ratione . Non officit creationi animæ , quod homo corporalem materiam præparet , & disponat ; ergo nec gratiæ quod homo se ad eam possit naturaliter præparare . Deinde Sacramenta verbis constant , ac sensibilibus elementis , & tamen iis confertur gratia , & character ; ergo a pari . Tandem in Molinæ sententia gratia non datur secundum merita , sed ex Dei liberalitate ; ergo non est Pelagiana .

℞. neg. conf. Scripturæ enim commendant liberum arbitrium , non tollunt gratiam prævenientem . Ad I. ℞. S. P. l. 2 ad Bonif. c. 9 n. 20 . *Hominis est præparare cor , & tamen ut hoc faciat homo adjuvat Deus : quia præparatur voluntas a Domino* . Ad II. ℞. commendari ibi liberum arbitrium , habetur enim in Ps. *Converte nos Deus* . Ad III. ℞. In parabolis non omnia prorsus rei significatæ respondere , nec deesse , qui hunc locum de gratiis gratis datis , exponunt . Locum Jo. ita exponit S. P. *Si ergo credis ipsa tibi potestas data est* . Loci Rom. 7 sensus est , bonum velle , quod nobis adjacet Dei gratia , ut aderat Paulo justificato , non sufficere ad perfectionem bonorum operum , absque gratia Dei cooperante ob pravam cupiditatem . Locus Apoc. oppositum ostendit , nempe Deum pulsare ad ostium , antequam homo aperiat .

Ad Patres respondetur , eos docere , nos per arbitrium Dei gratia præmotum ad justificationem , & ad ampliora beneficia disponi . De Origene dictum est c. 1 , fuisse fontem & originem Pelagianismi . Hieronymus loco cit. significat , quæstionem inter Catholicos & Pelagianos non fuisse , an detur in nobis liberum arbitrium , cujus est velle & cur-

currere, ſed de gratia adjuvante, & operante, quæ antecedit omnem motum bonæ voluntatis. De hac ergo Atticus ait, non ſic donata eſt liberi arbitrii gratia, ut Dei per ſingula tollatur adminiculum. Ad Auguſtinum ℞. Optime dixiſſe, quod bene utentibus bono temporali, æquiſſimo pacto rependitur æterna gloria; ſed ad hoc opus habet *magiſterio divino*, ut c. ſeq. ait S. P. In Opuſc. contra Porph. ait S. P., Deum non defuiſſe iis, qui digni fuerant, ita tamen ut ipſe dignos fecerit ſua vocatione & propoſito. D. Thomam cenſent nonnulli priorem retractaſſe ſententiam, nos arbitramur, ubique locutum abſque præjudicio præmotionis divinæ, ut conſtat ex 1. 2. q. 109. art. 6.

Ad rationes reſpondetur: ad primam retorqueo argumentum. Nam anima rationalis, cum certas materiei diſpoſitiones exigat, eſt naturalis corporum forma; ergo & gratia naturalis perfectio eſſet, ſi homo ad illam ſe ſe nativa poteſtate diſponeret. Ad II. neg. conſ. & retorqueo argumentum: Nemo enim percipit gratiam vi ſacramentorum per contritionem naturalem; ergo naturalis diſpoſitio non ſufficit ad gratiam obtinendam. Deinde neg. conſ. & par. Nam Sacramenta, in quorum participatione dignoſcitur Eccleſia viſibilis debent conſtare ſenſibilibus elementis, ſed res ſupernaturalis a naturali pendere non debet, niſi huic divina virtus accedat. Ad III. neg. ant. Fatetur enim Molina loc. cit. neceſſarium non eſſe, ut quis incurrat in Semipelagianiſmum, meritum concedere conatibus ſolius naturæ, cum ſufficiat iis ſubjungere gratiam pediſſequam, unde Martinez ait, *ſatis conſtat illius ſententiæ auctores non effugere, quantum par eſſet, doctrinam Maſſilienſium*. Nihil eſt ergo in nobis quod amet Deus, niſi ex illius munificentiſſima largitate. Ut enim ait Proſp. epigr. 65.

Tales a Domino, quales formamur amamur,
Non quales noſtris extitimus meritis.

L I B E R XV.

De hæreſi Semipelagiana.

Quamvis Pelagiana hæreſis ab Auguſtino dominicæ vineæ providiſſimo operario, verbis, & ſcriptis fuerit pene extirpata, prava tamen ſubinde germina emiſit, nimirum Semipelagianorum errores circa gratiam Chriſti, quos eo qui ſequitur libro XV. extirpare conabimur duabus diſ-

dissertationibus, quarum prior historicas, posterior vero dogmaticas continebit positiones.

DISSERTATIO I.

De hæresis Semipelagianæ historia.

DE hoc argumento tribus capitibus, eo qui sequitur ordine pertractabimus.

CAPUT I.

De Semipelagianismi auctoribus, ejusque hostibus.

NOt. I. Ex Augustini scriptis de gratiæ operatione, ac divinæ voluntatis proposito, complures falso arbitrantes fatalem consequi necessitatem, in oppositam abiisse sententiam, tria ex adverso constituentes. I. Initium fidei, seu bonam voluntatem credendi esse ex nobis, absque gratiæ adjutorio, ex illius autem fidei merito, gratiam, & justificationem conferri. II. Prædestinationem nullam esse, nisi ex præscientia meritorum, adeoque electorum numerum augeri posse, vel minui. III. Prædestinationem non esse speciale Dei donum.

Not. II. Licet Pelagianismi origo ad vetustiora tempora referri possit. Nam ipse Augustinus ante Episcopatum, tum Adrumentini monachi, aliique hoc errore detenti sunt. Sed in sectam non coaluit, nisi circa an. 428, aut sequentem. Sit itaque

Propositio I. Semipelagianismus circa an. 428 a Lirinensibus monachis ortus est.

Prob. Ex historica narratione. Cum enim in Galliam delatus esset Augustini liber de Corr. & Gratia, cœperunt Lirinenses monachi, inter quos aliqui erant scientia, & sanctitate conspicui, insectari S. P. doctrinam. Scripserunt ea occasione ad Augustinum Hilarius & Prosper, quorum epistolis acceptis libros edidit de Prædestinatione sanctorum, & de Dono pers. II. Horum Semipelagianorum ducem fuisse Cassianum scribunt, præter Vossium, Norisius, Suarez, Petavius, Gonzalez, Tournely, Habert, aliique plures: eumque frustra purgare conati sunt Possevinus, Ciacconius, Cuikius, & Boucat. Scripsit Cassianus de Institutis Cœnobiorum libros 12, & Collationum lib. 24, quos impugnavit S. Prosper. III. Alter Semipelagianorum coryphæus post Cassianum est Faustus Rejensis ex Norisio, Baronio, Bellarmino, aliisque. Patronos habet Driedonem, Tapperum, Sirmondum, Cellotium. Fuit Lirini Abbas, post Rejensis Episcopus. Scripsit de Spiritu sancto, de gratia, & arbitrio libellos, & epistolas alias apud Gennadium. IV. Gen-

Gennadius ipse Semipelagianis adhæsit, ut Lovanienses, Bradvardinus, Mendoza, nec non Bellarminus. Baronius, Norisius, aliique recentiores ostendunt. Defenditur tamen a Suaresio. Scripsit Gennadius lib. de Viris ill., & juxta nonnullos, lib. de Eccl. dogm., qui rejicitur in append. T. 8 op. S. Aug. V. His accedunt Vincentius Lirinensis, & Hilarius Arelatensis sanctitate, & doctrina percelebres, quos Semipelagianismis accenset Norisius, cui subscribunt viri doctissimi. Quamquam de Hilario invaluit opinio, eum Semipelagiana dogmata ejurasse. Constat itaque ex his omnibus Semipelagianismum circa an. 428 a Lirinensibus monachis ortum esse.

Propositio II. Post Augustinum contra Semipelagianos acriter decertarunt Hilarius, & Prosper. Plures etiam Romani Pontifices, & sacrosancta Concilia.

Prob. I. pars. Item ex historicis monumentis. Illi enim S. P. adhuc viventem de Massiliensium erroribus certiorem fecerunt, eoque defuncto Romam ad Cœlestinum profecti sunt, ut ipse novos Pelagianos reprimeret. Ann. 429 S. Prosper scripsit contra eosdem epistolam ad Rufinum. An. 433 scripsit lib. adv. Collatorem, nempe Cassianum, & an. 434 respondit ad capitula Gallorum, ad objectiones Vincentianas, & ad excerpta Genuensium. Edidit etiam plura epigrammata, & carmen de ingratis. Libros autem de Vocatione gentium Prosperum scripsisse, negat Norisius, & Vossius, dubitat Labbe, qui cum Norisio probat, eum non fuisse Episcopum Regii Lepidi, ut putant post Honorium Sixtus Sen., Possevinus, Baronius, Sigonius, Bradvardinus, Trithemius, Wolfius. Episcopum enim numquam dixere Victorius Aquitanus, Gelasius, Gennadius, Marcellinus comes &c.; ergo &c.

Prob. II. pars. Nam SS. Prosperi, & Hilarii opera Cœlestinus scripsit contra Semipelag. epistolam ad Gall. Episcopos an. 431, quamvis capitula huic epistolæ adnexa Cœlestini non esse observarint Wossius, Noris, Alexander, Ballerinii, aliique: ea tamen Cœlestino annuente a Prospero, aut alio Augustini discipulo fuisse concinnata cum Vasquesio, aliisque probabiliter dici potest. Idem præstitit Gelasius in ep. ad Picenos Episcopos an. 493, Hormisdas in ep. ad Possess. an. 520; ergo &c.

Prob. III. pars. Proscripta est enim Semipelagiana hæresis in secunda Synodo Arauxicana sub Felice IV. ex Garnerio, Wossio, & Maurinis Patribus an. 529. Confirmavit

Araux.

Araux. Concilii decreta Bonifacius II., Synodus Valentina an. 840, & Tridentina sess. 6 ann. 1540.

Caput II.

De Semipelagianismi nota Chrysostomo affixa.

INter eos, quibus Semipelagianismi nota immerito affixa est, non est prætereundus S. Jo. Chrysostomus, sanctitate & doctrina clarissimus. Illum tamen defendunt Vellosillus, Sixtus Sen., Alexander, l' Herminier, Habert, Boucat, aliique recentiores, quibuscum sit

Propositio. Chrysostomus Semipelagianismum non docuit, sed præfocavit.

Prob. Chrysostomus enim I. Capitale Semipelagianorum dogma rejicit. II. Fontes, unde profluit, illustrat. III. Arma suppeditat, quibus plane confoditur. IV. Et Canones, quibus proscribitur, sunt ejus verbis exscripti; ergo &c. Probatur ant. Quoad I. partem. Primarium dogma Semipelagianum est, initium fidei &c. esse ex nobis, sed hoc rejicit S. D. hom. 4 in 2 Ephes. *Non enim fides*, inquit, *ex nobis*, *nisi enim vocasset*, *quomodo credere possemus?* Et Hom. 19 in ep. ad Rom. ad ea verba, *Vide bonitatem Dei*, ait Chrisostomus, *non dicit*, *vide virtutem tuam*, *aut labores tuos*, *sed Dei bonitatem*. Prob. II. pars. Fontes, a quibus profluit Semipelagianismus, idest contortas scripturarum interpretationes, ut illud Prophetæ: *Extendi manus meas ad populum non credentem: hominis est præparare animam suam* &c. catholice exponit. Libertatem vero, cum gratia præveniente componit. Ait enim cum Catholicis, Deum non prævenire voluntates humanas impellente necessitate, sed primam inclinationem in bonum præsupponere gratiam moventem. Hinc hom. 12 in ep. ad Hebr. *Non prævenit*, ait, *ne perdat liberum arbitrium*. Et Hom. 12 in 2 Cor. *In nostra voluntate totum*, *post gratiam Dei*, *relictum est*. Vult itaque Chrysostomus, Deum expectare voluntatis nostræ deliberationem, & opus, sed nihil a nobis fieri ait, nisi post gratiam, licet hæc non ita præveniat, ut tollat arbitrium. Sicut ergo Semipelagianismum non adstruunt scripturarum loca, quæ nostrum esse clamant velle, quærere, parare animam &c. ita nec adstruunt verba Chrysostomi.

Prob. III. pars. Semipelagianismus confoditur præsertim Ap. loco 1 Cor. 4: *Quid habes*, *quod non accepisti?* Quo etiam ab errore isto se esse revocatum narrat S. P. de Præd. sanct. 3, Porro Chrys. hunc locum exponens: ait: *quid*

quid igitur te habere simulas, quod non habes? Quamvis fidem adducas a vocatione eam accepisti, dona, virtutes, omnia inde tibi provenerunt; ergo &c.

Prob. IV. pars, Nam canones 3 & 6 Syn. Arauxicanæ iisdem Chrysostomi verbis supra laudatis videntur expressi, ut constat ex eorum inter se collatione; ergo &c.

Ob. cum Vasquesio, Chrysostomus hom. 42 in Genes. ait: Deum voluntatem nostram attendere; ergo &c. II. Hom. 27 aliquam ex nobis pœnitentiam esse, ac proinde dilectionem, & spem, quæ tamen de se peccatum non delet, nisi accedat gratia Dei, sed hoc ait etiam Cassianus Coll. 20; ergo &c. III. Eadem habet hom. de Dan. & Noe. IV. Hom. 17 in Jo. ait: *Deum nostras non prævenire voluntates, sed a nobis incipiendum esse*. V. Hom. 12 in ep. ad Hebr. *Oportet nos eligere primum, quæ bona sunt, & tunc ipse, quæ sua sunt introducit, non enim antecedit voluntates, ne lædatur arbitrium;* ergo &c. VI. Hom. 8 in ep. ad Rom. ait, *fidem præcedere, & gratiam impetrare;* ergo &c. VII. Hom. 41 ait, gratiam iis conferri, qui ea se reddunt dignos; ergo &c.

℞. ad I. neg. cons. Loquitur enim ibi Chrys. de eleemosina, in qua Deus respicit voluntatem, non censum, quod probat exemplo viduæ sareptanæ, quæ pavit Eliam. Hanc vero voluntatem sine gratia non esse docet Chrys. ibid. Ait enim, viduam illam gratiam habuisse, & præceptum, ut Eliam pasceret; subdit enim, *vide spiritus gratiam*. Dum ergo ait, nos a Deo adjuvari, dum nitimur ad virtutum agones, loquitur de gratia cooperante: non enim Deus nos spectat, ut in agone certantes, sed vires addit. Ad II. dist. maj. Ait ex nobis esse pœnitentiam, sine ulla gratia præveniente, neg., cum hac gratia, conc. Ait enim ibid. *Bonus Dominus servo quantum ne cogitare quidem ausus fuit dedit, is enim ejus mos est, ut præveniat petitiones nostras*. Vult ergo Chrys., justificationem homini non conferri, nisi pœniteat, speret &c., sed hoc ut faciat gratiam requirit, quam Cassianus non agnovit, ut infra videbimus. Ad III. ℞. I. Homiliam de Dan. non esse Chrysostomi. ℞. II. ibi non secus ac in hom. de Noe loqui de augmentis gratiarum. Daniel enim & Noe justi erant, & benedictionibus a Deo præventi. Ad IV. neg. cons. Loquitur enim Chrys. de augmento gratiarum, ac de beneficiis Andreæ collatis, quem vocationi obtemperantem Dominus constituit apostolum. Ad V. dist. maj. *Oportet nos eligere*, absque gratia præveniente, neg., per gratiam ipsam, conc.

conc. Loquitur enim S. D. de iis, qui currunt, dicens: *etiamsi curras, & studium adhibeas, ne tuum existimes, si quod recte gestum est, nisi enim cœlesti auxilio potiaris, omnia frustra sunt;* non ergo gratiam excludit, sed arbitrium commendat. Ad VI. dist. ant. Ait fidem impetrare gratiam sanctificantem, conc., actualem, neg. Habet enim ib. *Accedit fides, per gratiam attracta.* Ad VII. dist. maj. Et loquitur de augmento gratiæ, conc., de prima vocatione, neg., laudat enim ibi Pelagium patientem, postquam Dominus ei donaverat, ut martyrium pateretur, sicut ergo gratia subsequens, ita nec cooperans tollit prævenientem.

CAPUT III.

De Cassiano, Fausto, Vincentio, aliisque Semipelagianis.

NIhil derogat aliquorum sanctitati, qui ante ecclesiæ definitionem obscurissimas gratiæ quæstiones, non recte explicarunt; nam cum S. Prosper & Hilarius ut sanctos commendent Massilienses; sicubi SS. viros supra laudatos Pelagianos dicimus, de doctrina loquimur, non de persona. Sit ergo

PROPOSITIO I. Cassianus non potest a Semipelagianismo excusari.

Prob. I. ex Isidoro Pelusiota, qui eum temerarium appellat, & Augustini doctrinæ impugnatorem ex Adone Viennen., qui Cassiani *opera caute legenda* monet, maxime de lib. arbitrio, & gratia. Cassiodorus ait, Cassianum ab erroribus purgatum, etiam a Victore Martyritano. Bradvardinus Cassiani sententias vocat *hæreticas, & pelagiano veneno prægnantes.* Baronius negat, eum *fuisse omni ex parte catholicum;* ergo &c. Inquisitio Hisp. hanc propositionem damnavit: *Cassianus non fuit Semipelagianus.* S. Prosper, quem Ecclesia Romana *eruditione, & pietate insignem* appellat, librum edidit adver. Coll. qui liber in Cod. Corbej. antiquiss. inscribitur *liber S. Prosperi contra librum Cassiani Presb.* Gelasius *opuscula Cassiani apocrypha declaravit*, non quia non extant in canone, alias enim Prosperi opera dixisset apocrypha, nec quia incertum habent auctorem, nam ibi Cassiani nomen apponitur; ergo apocrypha dixit, quia sensum catholicum non exhibent; ergo &c. V. Cassianus Coll. 13 ait, *ut clareat etiam per naturæ bonum, quod beneficio conditoris inductum est, bonarum voluntatum prodire principia, Apostolus testis est dicens: velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio;* ergo &c. VI. L. 12 de Inst. Mon. 14 ait: naturaliter inesse cuique ani-

animæ virtutum semina beneficio creatoris inserta, conatus nostros gratiam præcedere, & hanc laborantibus, sudantibus &c. conferri; ergo &c.

Ob. I. cum Boucat. Cassianus Coll. 3. 4 ait: *ex Deo quidem est, quoties nonnumquam etiam dormientes nos ad desiderium salutis exsuscitat*. II. Coll. 13 ait, *non solum actuum, verum etiam cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui nobis & initia bonæ voluntatis inspirat*. S. Prosper in Collationibus, non Cassiani sensum reprobat, sed Abbatis Cheremonis; ergo &c.

℞. ad I. dist. ant. ex Deo est *nonnumquam*, conc., semper, neg. Ut enim ait S. Prosper fatetur ibi Cassianus in *portione* gratiam, *quam negabat in universitate vocatorum*, ait enim: *nonnumquam conatus bonæ voluntatis, vel exigit, vel expectat*. Ad II. dist. maj. Quatenus naturæ bonum beneficio creatoris indultum est, & nonnumquam in portione vocatorum gratia etiam dormientes excitat, conc., prout est semper gratiæ donum, neg. Postquam enim hæc adnotavit S. Prosper ait: *Etiamsi bonis cœptis necessarium Dei fateris auxilium, ipsos tamen laudabiles motus, appetitusque virtutum, remota gratia Dei, nudæ libertati adscribis arbitrii*. Ad III. ℞. neg. ant. Loqui enim Cassianum in proprio sensu constat ex l. de Inst. Mon., ubi asserit, primam gratiam præsto esse, *occasione sibi tantummodo a nobis bonæ voluntatis oblata*. Hunc autem librum esse Cassiani patet, nam auctor spondet Castori, se PP. *Collationes* editurum; ergo &c. Deinde S. Prosper adv. Coll. c. 2 ait, Collatorem Cheremonis *per omnia suscepisse sententiam*. Reapse Collator non emollit, nec notat interjecta parenthesi, quod ponit in ore Cheremonis; ergo probat. Tandem Boucat sibi contradicit, qui ex Coll. 13 probat, Semipelagianos gratiam actualem non admisisse.

Ob. II. Collationes Cassiani laudantur a D. Benedicto Reg. 24, a Climaco &c.; ergo &c. II. Cassianus ut sanctus colitur in monasterio S. Victoris 10 Kal. Aug.; ergo &c. III. In damnatione Semipel. non nominatur; ergo &c.

℞. ad 1. dist. ant. Laudantur quoad institutionem religiosorum, conc., quoad doctrinam de gratia, neg. Ad II. ℞. I. nonnullos de sanctitate Cassiani dubitasse, eo quod S. Prosper eum accusare videatur hypocrisis, & superbiæ, & Clem. VIII. vetuerit ejus venerari reliquias. ℞. II. neg. cons. Nihil enim derogat sanctitati Cassiani nota Semipelagianismi, ut sup. notavimus. Carpit ergo D. Prosper doctri-

ctrinam, non auctorem, vel alios forte Semipelagianos hypocritas. Clemens vero vetuit venerari Cassiani reliquias, vel quia de *identitate* earum non constaret, vel quia opportunum non erat ebullientibus controversiis de Gratia, Cassiani cultum promovere. Ad III. neg. cons. Non enim nominatur, quia non erravit pervicacia cordis. Nam S. Prosper c. 3 contra Coll. de eo, aliisque Semipel. ait, *dum adhuc non sunt a fraterna sanctitate divisi toleranda est magis intentio, quam desperanda correctio*, qua de caussa nec Pelagius ab Augustino, nec Bajus a Pio V. nominatus est.

Ob. III. Cassianus fuit Chrysostomi discipulus; ergo ut ille excusandus. ℞. I. Habert, Cassianum a Chrysostomo pulsum ab Ecclesia C. P., ubi diaconi fungebatur officio, ut opinantur Trithemius, S. Antoninus, Sigebertus &c., quibus tamen Norisius non assentitur, nam Cassianus Romam venit in causa Chrysostomi, nec ab eo, sed cum eo ab Urbe pulsus est. ℞. II., & melius, Cassianum nonnullas Chrysostomi sententias, quæ prima fronte Semipelagianæ videntur, non esse assecutum.

Propositio II. Faustus Rejensis episcopus fuit Semipelagianus.

Prob. I. ex cap. *Sancta Romana*, ubi Fausti opuscula rejiciuntur tamquam *apocrypha*. II. ex ep. Hormisdæ ad Poss., ubi declarat, ea non esse recipienda. III. A Jo. Maxentio Faustum refutatum testantur PP. Africani, & Fulgentius de Verit. præd. IV. Isidorus Hispal. narrat, a Fulgentio 7 libros contra Faustum esse conscriptos. V. Cæsarius Arelaten., ut ex Ennodio constat, Augustini doctrinam contra Faustum propugnavit. VI. Petrus diaconus Ecclesiæ noxiam esse demonstrat Fausti doctrinam. VII. Defensores gratiæ, ut prædestinatianos a Fausto traductos, & Arauxicanam Synodum contra Faustum præsertim fuisse coactam Norisius demonstrat (a). VIII. Faustus l. 2. de Lib. arb. c. 6 docet, in electione ad gratiam *observari merita*: Abelem Deo placuisse *per propriæ voluntatis affectum*: virtutem fidei tunc datam esse, quando inspiravit Deus *animæ notitiam suam*: per legem naturæ *inesse homini intellectum Dei pariter & cultum*: nostrum esse ut *quærendi, & pulsandi importunitate* Deo *placeamus*. Non esse in quo jucundetur benignitas largientis, *si non prius explorata fuerit inquirentis aviditas*; ergo &c.

[a] *L. 2. Vind. c. 23.*

Dices cum Sirmondo: Faustum accusatum a Jo. Maxentio Eutichiano errore imbuto; adeoque fidem non mereri. II. Afros Faustum insectatos ob errorem Prædestinatianorum, quo erant occupati; ergo &c. III. Gelasius non damnavit Fausti libros cum eos declaravit apocryphos; ergo &c. ℞. ad I. neg. ant. Maxentius enim fuit orthodoxus, ut lib. de Incarn. ostendemus. Nec solus, sed alii quoque PP. Fausti scripta damnarunt. Ad II. neg. ant. 1 enim hæc hæresis fictitia est 2 ea nequit Afr. PP. nec Fulgentio tribui, qui Faustum impugnavit, & Ecclesiæ fidem de Gratia egregio volumine declaravit. Ad III. neg. ant. Constat enim oppositum ex ep. Hormisdæ, ex decreto Gelasii, & ex Patrum auctoritate.

PROPOSITIO III. Vincentius Lirin. fuit & ipse Semipelagianus.

Ita Norisius, Alexander, Pagius aliique, & Prob. I. enim ex libro Prosperi contra Obj. Vincent. constat, aliquem fuisse Vincentium Semipelagianum, sed is non fuit Vincentius Victor, aut Presbyter, cujus meminit Gennadius, nam hic floruit post obitum Prosperi, qui contigit an. 456, Gennadius autem scribebat circa an. 490. Nec fuit Vincentius Victor ab Augustino confutatus, id enim ei objecisset S. Prosper; ergo fuit Vincentius Lirinensis.

Prob. II. Lirinensis cum Semipel. docet, 1. nullam esse gratiam specialem, sed cuique quærenti aut pulsanti communem, dicens Commonit. c. 37. *Audent docere, quod magna ac specialis sit gratia, etiamsi nec petant nec quærant*; ergo &c. 2. Augustinum de Præd., & de Don. pers. differentem modum excessisse cum Semipelagianis affirmavit; ergo &c. 3. Massilienses vocat, *vetustatis prædicatores*, Hilarium vero ac Prosperum, *novitatis inventores*; adeoque rejiciebant Aug. scripta de necessitate gratiæ *ad initium sanctæ credulitatis*. Vid. Norisium l. 2 Hist. Pel.

Prob. III. Cœlestini verba ad episcopos Galliæ, *desinat incessere novitas vetustatem* contra Hilarium, & Prosperum detorquet dicens, Common. 43. *Hæc fuit Cœlestini sententia, non ut vetustas cessaret obruere novitatem, sed potius novitas desineret incessere vetustatem*. Ubi nota cum Norisio, Alexandro &c., hæc verba ferire Hilarium, & Prosperum (qui soli ex Galliis ad Cœlestinum profecti erant) eosque tamquam criminatores refellit his verbis, *ut quidam criminantur*, cum Cœlestinus utriusque sollicitudinem commendaverit. II. Per ea verba, *hæc fuit Cœlesti-*

ni

ni sententia innuit Lirinensis, novitatem Augustinianæ doctrinæ non debere antiquam incessere a Massiliensibus propugnatam, criminabantur enim Semipelagiani, *contrarium esse Patrum opinioni quidquid de vocatione electorum secundum propositum* S. P. Aug. *disputavit*; ergo &c.

Ob. I. Macedo: hæc sententia est unius Wossii, Norisii, ac Lupi; ergo &c. ℟. neg. ant. Fatetur enim Macedo, plures hac de re Norisio consentire, & Norisius ostendit suam de Vincentio sententiam probari a Garnerio, Frassenio, Altemio, a Maurinis PP., Thomassino, Poncio, quibus adde Alexandrum, Pagium, Graveson &c.

Ob. II. Lirinensis non est auctor Obj. Vincent. Nam Lirinensis fuit Pelagianorum hostis; ergo &c. II. Commonit. 4 laudat Cœlestini epistolam contra Semipelag. III. Objectiones illæ, utpote insulsæ, a Lirinensi doctrina abhorrent; ergo &c. IV. Earum auctor est Vincentius præsbyter ex Baronio, Vasquesio &c. ℟. I. neg. cons. Nam Lirinensis Semipelagianismus etiam ex ejus Commonitorio erumpit. ℟. II. ad I. neg. cons. Nam Semipelagiani omnes Pelagianos execrabantur ob negatum ab iis peccatum originale, quod ipsi admittebant. Ad II. dist. ant. Laudant in pluribus, conc., in omnibus, neg. Ad III. neg. cons. Nam in Commonitorio etiam idem apparet ingenium. Ad IV. neg. ant. Vide Prob. I.

Ob. III. Lirinense Commonitorium mirifice commendatur, ut ostendit Macedo; ergo &c. II. In eo non carpit Lirinensis Augustini discipulos a Cœlestino laudatos, sed conventiculum hæreticorum, ut constat ex iis verbis, *in conventiculo Ecclesiæ suæ*. III. Ea verba, *audent polliceri* &c. catholicè exponi debent de ordine executionis, quo sensu etiam Augustinenses docent orandum, ac laborandum esse; ergo &c. ℟. ad I. dist. ant. Commendatur quoad monasticam disciplinam, conc., quoad doctrinam de gratia, neg. Ad II. neg. ant. Putabant enim Semipelagiani, a Cœlestino improbatam Augustini doctrinam in postremis libris de electione secundum propositum: qua de re ejus discipulos carpit Lirinensis, veluti Prædestinatianos, & eorum Palæstram *conventiculum* dixit. Ad III. neg. ant. Nam specialis gratia per Augustinum datur etiam non quærentibus, & necessaria est ut quæramus.

Ob. IV. Lirinensis Semipelagianismus ejus sanctitati repugnat; ergo &c. Scripsit enim post Cœlestini epistolam, ubi damnatur Semipelagianismus; ergo peccavit. II. Nori-

sius negat Semipelagianos ignorantia invincibili laborasse, eosque *lupos & hypocritas* vocat; ergo &c. III Semipelagianismus cum Pelagiana hæresi damnatus erat ex Aug. de Præd. sanct. 2; ergo &c.

℟. neg. ant. Nam Semipelagianismus ab Arauxic. Syn. II. sub Felice IV. damnatus est, adeoque ad hæc usque tempora *citra læsæ fidei* crimen ex Norisio propugnari potuit; ergo nihil repugnat sanctitati Lirinensis, aliorumque, qui ante ea tempora illo errore imbuti sunt. Ad prob. neg. cons. Censuit enim Lirinensis a Cœlestino postrema Augustini opera non fuisse probata, nam capitula Cœlestini epistolæ adnexa, in quibus Semipelagiani aperte damnantur non sunt Cœlestini. Ad II. neg. cons. Norisius enim, licet eam ignorantiam vincibilem appellet, negat tamen ab hæresi, & a peccato excusari non posse. Lupos autem, & Hypochritas vocat Semipelagianos, quoad doctrinam, non quoad mores. Ad III. neg. cons. Nam S. P. fatetur, eos *plurimum a Pelagionorum errore discerni*. Et S. Prosper Cassianum ut catholicum, licet Semipelagianum, agnoscit.

Propositio IV. S. Hilarius Arelat. fuit Semipelagianus: an talis obierit incertum est.

Ita Norisius, aliique contra Macedo, & Neusser; & prob. I. pars ex D. Prosp. ep. ad Augustinum, ubi ait: *S. Hilarium Arelatensem Episcopum, sciat beatitudo tua, admiratorem in aliis omnibus, tuæ esse doctrinæ, & de hoc, quod in querelam trahit, apud sanctitatem tuam suum sensum velle conferre*, quo testimonio Hilarii Semipelagianismus, invicte comprobatur, teste Alexandro, Pagio, Graveson &c.; ergo &c.

Ob. I. Norisius ne unum quidem auctorem pro sua sententia proferre potest; ergo falsa est. ℟. neg. ant. Norisio enim subscribunt eruditi omnes, ut Ballerinii demonstrant. Addit Norisius, Rainaudum, Holstenium, Sirmondum, Usserium, Lupum, Maguinum, Samarthanos fratres &c.

Ob. II. Hilarius Arelat. est vere auctor epistolæ ad Augustinum scriptæ adversum Massilienses; ergo &c. Prob. ant. I. Enim S. Prosper ait loco citato, Hilarium Arelatensem velle cum Augustino sensum suum conferre per literas. II. Hilarius Arelatensis Augustino notus erat, eumque audierat in Africa, & ad eum scripserat epistolam 156, quæ omnia conveniunt auctori epistolæ contra Massilien.; ergo &c. III. S. P. Prospero respondens Hilarii non meminit; ergo norat rectam ejus fidem.

℟. neg.

℞. neg. ant. Auctor enim epistolæ ad Augustinum fuit laicus & doctrinam Augustini in omnibus complexus est; ergo non fuit Hilarius Arelatensis. Ad I. prob. neg. conf. Solutio patet ex dictis. Ad II. neg. maj. Arelatensis enim admodum juvenis ex Eucherio in monasterium se recepit, nec in Africa fuisse unquam invenitur. Illa autem epistola non est Hilarii Arelatensis, sed Hilari, ut ex vet. mss. Benedictini observarunt. Ad III. neg. conf. Aug. enim Arelatensis in ea responsione non meminit, vel quia sui amatorem noluit redarguere, vel quia ejus epistolas expectabat.

Ob. III. Hilarius anno 429 nondum erat Episcopus; ergo ejus non meminit S. Prosper. Prob. ant. ex Eucherio, qui in Paren. ad Valerianum ait: *Hilarius nuper, & nunc Antistes Petronius, unus in religionis, alter in sacerdotii nomen ascendit:* sed Petronius electus est Bononiæ Episcopus an. 430; ergo Hilarius, qui tunc in religionis nomen ascendit, non erat Episcopus. ℞. neg. ant. Nam Hilarii præcessor Honoratus Patroclo successit ann. 426, sed is vixit an. 2, & mortuus est die 14 Jan. an. 429, ut patet ex ejus oratione funebri ab Hilario habita, qui statim ei successit, ut patet ex vita Hilarii ab Honorato Massiliensi scripta; ergo &c. Ad prob. dist. maj. Et τὸ *nuper* ad dignitatem Episcopatus referri debet, conc., ad monachatum Hilarii, neg. Sensus ergo Eucherii est, Hilarius nuper Antistes Arel. & Petronius nunc Episcopus in Italia &c. Reapse Eucherius libro de Laud. Eremi edito an. 428 Hilarii meminit jam monachi Lirin., ut Pagius observat.

Ob. IV. S. P. in libris de Don. Pers., quos an. 428 adornavit, c. 21 ait: *Nunc facio libros, in quibus opuscula mea retractanda suscepi*, sed per Norisium S. P. an. 427 libros retractatos explevit; ergo ante an. 428, quando Hilarius non erat Episcopus, ad eum scripsit Hilarius, & Prosper. ℞. dist. min. Explevit libros tantum, conc. etiam *opuscula*, neg. Libros ergo an. 427 explevit, sed *opuscula*, quæ retractanda susceperat, non perfecit a Juliano ac Semipelagianis ad nova certamina provocatus.

Prob. secunda pars contra Tillemontium, Pagium &c., qui ex antiquissimo auctore vitæ S. Hilarii conantur ostendere, Hilarium gratiæ prævenientis necessitatem tandem aliquando admisisse, ait enim, quod *bellum juge nulli deerit, quicumque ad beatitudinem cœlesti gratia præcedente, & industria sequente voluerit pervenire*; sed ex his verbis asseritur tantum necessitas gratiæ prævenientis ad operis perfectionem, & consecutionem beatitudinis, non ad fidei ini-

tium &c.; ergo &c. II. Semipelagiani ex epiſtola Proſp. ad Aug. *Voluntates a gratia non negant eſſe præventas*. Nam ex Aug. de Don. perſ. 1: *Pervenerunt etiam ut præveniri voluntates hominum Dei gratia fateantur*: atqui ſcripſit ſimilia etiam Caſſianus, nec tamen a Semipelagianiſmo eſt immunis; ergo &c. Ceterum ex Hilarii ſanctitate, & ex epiſtola Proſperi, quæ Hilarium exhibet cupidum conferendi cum Auguſtino *ſenſum ſuum*, non dubitamus, quod Hilarius, ſi agnoviſſet depoſuiſſet errorem ſuum, an vero id fecerit incertum eſt, ut ait Noriſius.

Propositio V. Gennadius ad Semipelagianos acceſſit.

Prob. I. enim in l. de Viris ill. Rufinum vocat *Doctorum Eccleſiæ partem non minimam*, Hieronymum vero obtrectatorem ſtimulo æmulationis incitatum, ac Rufini invectivas ad Eccleſiæ utilitatem aſſerit eſſe conſcriptas. II. De Proſpero ait: *Caſſiani opuſcula, quæ eccleſia Dei ſalutaria probat, ille infamat nociva*. Ex adverſo Caſſiani opera mirifice laudat. III. Fauſti libros vocat *opus egregium*. IV. De Auguſtino ait c. 38: *Error illius ſermone multo contractus*. Vide Noriſium, Gonzalez, Woſſium, Pagium, Bellarminum &c.

Ob. I. Gennadius de Eccl. dogm. 56 ait: *Nullum credimus ad ſalutem niſi Deo invitante venire*. Et c. 21: *Initium ſalutis noſtræ Deo miſerante, & inſpirante habere nos credimus*; ergo &c. ℞. I. Cum Noriſio, hoc opus a Gennadio ſcriptum multo poſt librum de Viris ill., & jam Apocryphis declaratis a Gelaſio Caſſiani & Fauſti opuſcuſculis, quæ Gennadius tam impenſe laudaverat. ℞. II. Incertum eſſe, num opus illud ſit Gennadii fœtus. Ex Woſſio inſcribitur alicubi Fulgentio, Iſidoro, & Gregorio. Magiſter Sent. Auguſtino tribuit, Trithemius Alcuino, unde Maurini eum inſcripſere: liber Gennadio tributus.

Ob. II. Gennadius c. ult. de Viris ill. ait, *& opus de fide mea miſi ad B. Gelaſium*; ergo aliud opus, ideſt de Eccl. dogm., ad Gelaſium miſit: atqui non miſiſſet ad Pontificem, qui Semipelagianos profligaverat, opus eorum hæreſi infectum; ergo &c. ℞. ut ſupra. Recte autem eruditi emendarunt *τὸ hoc opus*. Liber enim de Viris ill. non eſt opus de fide. Adde, in pluribus mſſ. hoc poſtremum caput deſiderari.

Ob. ultimo. Quod Gennadius ſcribit de Caſſiano & Fauſto fuit ex ignorantia facti non ex errore dogmatis; ergo &c. ℞. neg. ant. Nam c. 28 ait, ſe legiſſe Proſperi opuſcula

sciula contra Collatorem, ubi videre debuit c. 21, Cœlestinum repræhendisse Cassianum, & Augustini opera celebri elogio probasse; ergo &c.

DISSERTATIO II.

De Semipelagiano dogmate.

AGemus hoc loco 1 de gratia a Semipelagianis admissa, 2 de interioris gratiæ necessitate.

CAPUT I.

An Semipelagiani gratiam aliquam admiserint ad initium fidei.

CEnsuit Jansenius, Massilienses ad initium fidei veram gratiam admisisse, & in eo errasse, quod ejus usum vel abusum in arbitrii relinquerent potestate. Gonet duas classes Semipelagianorum distinguit, quorum aliqui gratiam omnem negabant ad initium fidei, alii indifferentem tantummodo agnoscebant, & arbitrii pedissequam. Sed hæc sententia a Jansenii opinione non differt. Is enim l. 7 c. 2 inter primos Semipelagianos Faustum, Cassianumque recenset, inter secundos autem eos, qui in gratia indifferentiam admittebant arbitrii. Differt tamen Gonetus a Jansenio, quod is hæresim Semipelagianam in arbitrii indifferentia constituit, a quo pravo dogmate Gonetus & Macedo, quibus nostratum plures accedunt, longe absunt. Contendit Bellelli, Semipelagianos non denegasse ad initium fidei gratiam conditoris, sed reparatoris tantum (1). Medistæ nullam veram gratiam ab iis admissam putant ad fidei initium, quibus accedunt Basilius Poncius, Boucat, l'Herminier, Tournelyus, aliique. Nos utriusque momenta proferemus.

PROPOSITIO I. Semipelagianos gratiam aliquam indifferentem ad fidei initium agnovisse pluribus momentis ostendi potest.

Prob.

(1) Bellelli sententiam acriter defendit insignis theologus Ord. Capuccinorum P. Viator a Coccalio in Disquis. Systematica de mente S. Prosperi Aquitani adnot. 18 in Carm. de Ingr., ubi quanti Bellellium fecerit immortalis mem. Benedictus XIV. observat. Augustinum vero *de efficaci dumtaxat gratia contra Pelagianos disputasse*, ac Thomistarum complures, eosque nobilissimos, hac in parte nobis suffragari demonstrat Bellellius de mente Aug. l. 2 de Gr. creat. innoc. Imo Patres Maurini observarunt in præf. gen. Op. S. Aug., hoc idem jamdiu notatum tom 1. Theol. dogm. pag. 749 ab ipso Petavio, *viro* (ut ipsi ajunt) *Augustinianæ doctrinæ magis perito, quam tenace.*

Prob. I. ex Prosp. ep. ad Aug. n. 4, ubi ait, Semipelagianos docere, ad gratiam Christi homines *pervenire per naturalem facultatem, petendo, quærendo, pulsando, ut ideo accipiat, quia bono naturæ bene usus, ut ad istam salvantem gratiam initialis gratiæ ope meruerit pervenire.* Ubi S. Prosper Semipelagianos redarguere videtur, eo quod nullam gratiam admiserint, præter gratiam conditoris Adæ collatam, non enim *gratiam* initialem intelligit nudam arbitrii facultatem, quam non negabant nec rigidiores Semipelagiani; ergo &c. II. S. Prosper ait, Semipelagianos *gratiam Dei etiam illis voluntatibus subdere, quas ab ea non negant esse præventas*; ergo &c. III. Hilarius ait ad *nullum opus, vel incipiendum, nedum perficiendum, quemquam sibi sufficere posse consentiunt*, quæ verba recitat ex Hilario S. P. de Præd. sanct. c. 1. IV. Semipelagiani ægre ferebant discrimen illud inter auxilium *sine quo* Adæ collatum, & auxilium *quo* prædestinatis paratum: & in eo volebant ab Adam nostram distare naturam, *ut illum juvaret gratia volentem, hos autem amissis viribus, credentes tantum erigat prostratos, suffulciat ambulantes*; ergo &c. V. Ex Hilario n. 4 ajebant, non valere de fide testimonium Apostoli, *quid habes quod non accepisti? Cum in eadem natura remanserit, licet vitiata, quæ prius sana donata est*; ergo &c. VI. Eam gratiam Semipelagiani negabant, ex qua consequi putabant libertatis exitium &c. Sed hoc non sequitur ex gratia versatili; ergo &c.

Propositio II. Nec desunt argumenta, quibus opposita sententia firmatur.

Prob. I. Initialis gratia a Semipelagianis admissa est sola naturalis facultas; ergo &c. Prob. ant. ex verbis Prosperi sup. cit. in prob. I. Prop. II. Idem Prosp. ait: Semipel. asserere, gloriam *ab his apprehendi, qui Deo sponte crediderint, & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint*; ergo &c. III. Ex eod. Prosp. docebant: *obedientiam priorem esse, quam gratiam, ut initium salutis ex eo, qui salvatur, non ex eo sit, qui salvat*. IV. S. P. de Præd. SS. fatetur, se ante episcopatum cum Semipel. putasse, *fidem non esse donum Dei: sed a nobis*; ergo &c. V. Bonifacius Papa ep. ad Cæsar. ait: *Indicas, quod aliqui episcopi Galliarum fidem, qua in Christum credimus, naturæ esse velint, non gratiæ*. VI. Aug. de Præd. SS. probat, Semipelagianos non recedere a dogmate Pelagiano, *gratia secundum merita naturæ datur*. VII. Syn. 2 Arauxicana contra Semipela-

pelagianos ſtatuit, initium fidei non eſſe in nobis naturaliter, & *per naturæ vigorem*; ergo &c. VIII. Damnata eſt ut falſa quarta Janſenii Propoſitio: *Semipelagiani admittebant gratiæ interioris neceſſitatem etiam ad initium fidei*; ergo &c.

Quæres: quid nos hac de re ſentiamus?

℞. I. Indubitatum eſt, Semipel. ægre tuliſſe gratiam victricem, & prædeſtinationem gratuitam, ex qua *removeri* putabant *omnem induſtriam*, *tollique virtutes*, & *fatalem quamdam induci neceſſitatem*, ut conſtat ex Proſp. ep. n. 3, & Hilarius ſcribit, eos noluiſſe *ita dividi gratiam*, *quæ vel primo homini data eſt*, *vel nunc omnibus datur*, *ut ille acceperit perſeverantiam*, *non* qua *fieret ut perſeveraret*, ſed ſine qua *perſevarare non poſſet*. *Nunc vero ſanctis tale adjutorium perſeverantiæ detur*, *non ſolum ut ſine iſto dono perſeverantes eſſe non poſſint*, *verum etiam ut per hoc donum perſeverantes ſint*.

II. Opinamur falli Janſenium ex ep. Proſperi duas Semipel. claſſes diſtinguentem, quorum alii nullam veram gratiam agnoſcerent, alii verſatilem & indifferentem. Nam S. Proſper ib. narrat, Semipelagianos omnes Auguſtini doctrinam de prædeſtinatione improbaſſe, ſed in eo tantum diſcrepaſſe, quod alii gratiam prævenientem, quæ ad fidem requiritur expreſſis verbis, nec admittebant, nec reſpuebant. Alii ad Pelagianos declinantes, & fidem diſtinguentes ab operibus, aperte aſſerebant, ad fidei initium ſufficere naturalem facultatem. Hinc S. P. Aug. librum edidit de Prædeſt. SS. ad probandam gratiæ neceſſitatem ad fidem, & de Don. Perſ. oſtendens gratiam eſſe ſpeciale Dei donum populis prædicandum. In prima claſſe erat Caſſianus, qui ex Proſpero, modo exemplis Pauli, modo Zachæi, *nunc validum*, *nunc infirmum oſtendit arbitrium*, quaſi quidam ſint, qui *propriis viribus impleant*, *quod alii facere*, *niſi Deo adjuvante non poſſunt*. Ex quibus conſtat, Semipel. ſæpe ſibi contradicere, & nunc videri Catholicos, nunc Pelagianos.

III. Certum eſt etiam, Semipelagianos ad initium fidei gratiam internæ illuminationis admiſiſſe. I. quia hæc apud Proſp. in epiſt. ad Auguſt. eorum profeſſio eſt, *omnem hominem ad credendum*, *divinis inſtitutionibus admoveri*, & neminem poſſe credere, *ſi non præcederet præconium veritatis*, quod ſe tenuiſſe ante epiſcopatum aſſerit S. P.; ergo &c. II. ſi hanc gratiam negaſſent, ait Petavius Hiſt.

Pel.

Pel. c. 9, fuissent Pelagianis deteriores, qui tandem eam gratiam agnovere; ergo &c.

IV. Indubium est, Semipel. non admisisse ad initium fidei gratiam, quæ inspirat dilectionem per Spiritum S. Quod constat I. Ex ep. Hilarii, ubi ait, eos probasse Augustini sententiam ex ep. ad Rom. ab eo retractatam l. 1 Retr. 23, quæ habet: *Spiritus sanctus non datur nisi credentibus, quia nisi credat non accipit Spiritum S., per quem bonum possit operari*; ergo Semipelagiani negabant ad initium fidei eam gratiam, quæ datur per subministrationem Spiritus S., & dilectionem inspirat. II. S. P. c. 3 de Præd. sanct. castigans, quæ minus caute dixerat loc. cit. ait: *Quod dixi nostrum est credere & velle, illius autem dare facultatem bene operandi, verum est quidem, sed utrumque ipsius est: quia ipse præparat voluntatem*; ergo Semipel. negabant ad initium fidei gratiam sanctæ dilectionis, quæ præparat voluntatem. III. S. Prosper in Carm. c. 19. Semipelagianos redarguit, quod gratiam tantum proponentem objectum admitterent, non excitantem sive moventem, nisi metaphorice quomodo excitatur in nobis odium vel amor, dum videmus, aut audimus res delectabiles vel horribiles, addens, nullum esse discrimen inter gratiam a Semipelagianis admissam, & legem, atque doctrinam; ergo &c. IV. Synodus Arauxicana II. contra Semipelagianos statuit canon. 5, quod *si quis initium fidei non per gratiæ donum, idest per inspirationem Spiritus sancti, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur*; ergo &c.

Ex hac nostra sententia sequitur: I. Verum esse, Semipelagianos repudiasse speciale donum perseverantiæ, & discrimen inter adjutorium *quo* & *sine quo*, adeoque gratiam efficacem ad initium fidei. II. Verum est admisisse, voluntates nostras a gratia præveniri quoad opus, non quoad voluntatem, ad quam admittebant initialem aliquam gratiam, idest institutiones & illustrationes animorum. Inter Adamum autem & lapsos hoc agnoscebant discrimen, quod ille integris viribus volebat, & volentem gratia juvabat, at hi habent quidem naturaliter credulitatis affectum, sed ob vires deperditas eorum voluntas ad recte ambulandum erigenda est per gratiam inspirationis. In Adamo ergo solam admittebant gratiam adjuvantem, si vellet perseverare, in lapsis negabant gratiam voluntatis ut crederent, admittebant ut possent operari: ex quo pravo dogmate sequebatur,

tur, gratiam dari secundum merita. III. Ex argumentis Prop. II. probatur solummodo, Semipelagianos ad initium fidei veram Christi gratiam non admisisse, quæ per nos est caritas actualis & inspiratio sanctæ dilectionis. Merito ergo proscripta est quarta Jans. propositio ut falsa & hæretica, ut falsa, quia Semipelagiani ad initium fidei non admiserunt gratiæ interioris prævenientis necessitatem, cum non admiserint gratiam sanctæ dilectionis; ut hæretica, quia posse huic gratiæ resistere dogma Catholicum est, non Semipelagianum.

Caput II.

De prævenientis gratiæ necessitate ad initium fidei.

PElagianis profligatis S. P. Aug. Semipelagianos quoque fidem divinam ab operibus distinguentes, egregio opere de Præd. sanct. confutavit, cujus inhærentes vestigiis sit

Propositio. Gratia Christi necessaria est ad initium fidei.

Prob. I. ex Ap. Rom. 11: *Si autem gratia jam non ex operibus, sed* talis esset, ex Aug. de Præd. sanct. c. 2, *si non pertinet ad Dei gratiam, quod credere cœpimus*; ergo &c. Apostolus Rom. 11 ait: *Quis prior dedit illi & retribuetur ei?* atqui, si initium fidei nostræ in nobis est illud *priores damus Deo, ut retribuatur nobis supplementum ejus*, ait ib. S. P.; ergo &c. Apostolus 1 Cor. 4 ait: *Quis enim te discernit?* Sed si a nobis esset initium fidei *posset dicere homo inflatus, discernit me fides mea, justitia mea*; ergo &c. Ita S. P. ib. c. 3, Vid. l. 14 c. 12 Prop. I. Philippenses I. *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, verum etiam ut patiamini pro eo*, sed ad patiendum pro Christo, gratia requiritur; ergo etiam ad credendum. *Non enim ait, ut plenius credatis*, ut observat S. P. Aug. Et Cor. 1. c. 7 de se ipso ait Apostolus. *Misericordiam consecutus a Domino ut sim fidelis*. Subdit S. P. ibidem, non ait, *ut fidelior, sed ut fidelis esset*; ergo &c. Item 2 Cor. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid ex nobis* &c. Sed, ut ait S. P. ibidem: *Quis non videt prius esse cogitare, quam credere*; ergo sicut cogitatio, ita etiam fides Dei donum est.

Prob. II. ex Conciliis ac sanctis Patribus I. ex Can. 6 Arauxic. & Trid. sess. 6 c. 3, II. Justinus Apol. 2 ait: *Ipse ad fidem nos adducit*. Clemens Alex. 2 Strom. *Fides non est electionis bonum opus*. Irenæus l. 4 adv. hær. c. 9 ait esse *impossibile sine Deo discere Deum*. Basilius Ps. 15. *Fides sancti*

sancti Spiritus operationibus in nobis efficitur. De Chrisostomo & Augustino alibi dictum est. De Patribus posterioribus nemo dubitat; ergo &c.

Prob. III. ratione. I. Fides ex Aug. est justificationis principium, sed hoc ex Trid. est a gratia; ergo & fides. II. In fide promissa a Deo facta Abrahæ adimplentur ex Rom. 4, sed si fides esset ex nobis, ut promissa compleantur non in Dei, sed in hominum esset potestate; ergo &c. III. Si fides sit ex nobis, erit gratia merces meritorum, sed falsum consequens; ergo & antecdens.

Ob. I. Multi audiunt verbum Dei, sed alii credunt, non alii; ergo volunt isti credere, nolunt illi. ℟. dist. min. Alii credunt ex Dei misericordia, conc., ex viribus arbitrii, neg. *Cum enim aliis præparetur aliis non præparetur voluntas a Domino* (ait S. P. Aug. de Præd. sanct. 6) *discernendum est, quid veniat de misericordia, quid de judicio*. Illa est in electione Dei, hoc in subtractione gratiæ.

Ob. II. Ap. ad Eph. 2. Fidem secernit ab operibus; ergo ad opera necessaria est, non ad initium fidei. ℟. dist. ant. Secernit quatenus impetrat alia opera, conc., quatenus fides non est donum Dei, neg. Ait enim Ap. ibid. *Gratia estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: Donum enim Dei est*. Et Jo. 6. *Hoc est opus Dei, ut credatis*; ergo &c.

Ob. III. Rom. 10 habetur: *si credideris salvus eris*; ergo &c. ℟. dist. ant. Si credideris per gratiam, conc., absque gratia, neg. Ita enim ibi dicitur, *si credideris* &c. ut Rom. 8: *si facta carnis mortificaveritis vivetis*; ait S. P. ib. c. 11; ergo sicut mortificatio donum Dei est, ita est etiam credere. Hinc Apostolus *laudat hominum fidem, sed pro hoc bono eorum agit gratias Deo*, ait S. Prosper adv. Coll. 16.

Ob. IV. Matth. 7 habetur: *Petite, & dabitur vobis* &c.; ergo pulsare, petere &c. nostrum est. ℟. dist. cons. Nostrum est per gratiam, conc., sine gratia, neg. Semper *oratum est in Ecclesia pro infidelibus ut crederent* ex Aug. de Dono Pers.; ergo nihil petitur a Deo ut oportet sine gratia. Deinde productis ex Apostolo variis locis ait S. D., *quomodo falluntur, qui putant esse a nobis ut petamus &c.*

Ob. V. Scripturarum exempla. I. Davidis, cujus voluntas templi ædificandi bona erat, nec erat a Domino, qui ad hoc ejus filium elegit; ergo &c. II. Cornelii eleemosinæ & orationes fidem ejus promeruere. III. Zachæi,

qui

qui cupiens videre Deum, Christum in domo sua excipere meruit. IV. Nathanaelis, qui cum sine dolo esset, ad fidem vocatus est. V. Latronis, qui conversus ad Jesum audivit: *Hodie mecum eris in Paradiso*; ergo &c.

℟. Ad I. neg. cons. Cum enim Deus operetur in nobis velle, & perficere, Davidi dedit bonam voluntatem, filio autem etiam operis complementum, quia figuram gerebat Christi, qui Ecclesiam condidit. Ad II. neg. cons. *Non enim sine aliqua fide Cornelius donabat & orabat*, ait S. P. de Præd. sanct. 7. *Nam quomodo invocabat in quem non crediderat*. Ad III. neg. cons. Nam Zachæi cupiditas videndi Jesum non fuit sine gratia præveniente. *Venit enim filius hominis salvum facere, ut quem agnoscebamus salvum factum, sciremus a quærente præventum*, ait S. Prosp. c. 7. Ad IV. neg. cons. De Nathanaele enim ait Christus Dominus: *Priusquam te Philippus vocaret novi te, quæ Domini visio*, ait Bern. in Cant., *numquid gratiæ præparatio non fuit?* Ad V. dist. ant. De Latrone ait Bern. loc. cit.: *Manifestissime credendum est, quod & illius Latronis, quem Dominus ad Paradisi patriam vocavit, & Cornelii & Zachæi illa tam admirabilis fides non fuit de natura, sed divinæ largitatis donum*. Idipsum statuit Synodus Arauxicana II. Can. 25.

Dices: Cornelius aliique infideles nullum bonum facere potuere virtute gratiæ, cum primus gratiæ effectus sit ipsa fides; ergo &c. ℟. dist. ant. Primus gratiæ effectus est fides, quoad præcedentem illustrationem & inspirationem, conc., quoad assensum, neg. In fide ergo spectari potest sancta cogitatio & collustratio mentis, deinde inspiratio sanctæ voluntatis audiendi evangelium, tandem deliberatus assensus sive actus ipse credendi. Imo ante explicitam fidem in Christum potest per gratiam excitari in nobis fides in Deum, & sancta cogitatio, quæ sufficit ad referenda opera nostra in ipsum Deum.

Ob. VI. August. epist. 102 scribit, *tunc voluisse hominibus apparere Christum, quando, & ubi sciebat esse, qui in eum fuerant credituri*; ergo &c. ℟. cum Augustino ipso dist. ant. Itaut homines *a se ipsis habituri essent fidem*, neg., *Deo donante sumpturi*, conc. Itaque S. P. de Præd. Sanct. ait, se hæc dixisse *sine præjudicio latentis consilii Dei* aliarumque caussarum, quia *utrum tantummodo eos præscierit, an etiam prædestinaverit Deus, quærere ac disserere tunc necessarium non putavit*.

LI-

LIBER XVI.

De Lutherana, & Calviniana hæresi.

IN errorem Pelagiano oppositum Lutherani, & Calviniani abiere, qui gratiam divinasque præfinitiones liberum arbitrium evertere docuere: Repressis ergo gratiæ inimicis hostes libertatis unica dissertatione impetimus, ubi de hæreticorum dogmate, & de ecclesiæ doctrina, tum de peccatorum caussa effectrice verba fient.

CAPUT I.

De Lutheri & Calvini dogmate circa gratiam, & libertatem.

NOt. I. Plures fuisse hæreticos fatalis necessitatis assertores. Inter quos Manichæi ex duobus principiis bono ac malo duas in homine statuebant naturas, unam substantialiter bonam, neque liberam ad peccandum, aliam substantialiter malam, necessario determinatam ad malum: negabant cum Pelagianis originale peccatum, atque impeccantiam cum iis adstruebant, & sicuti Manichæi arbitrii libertatem tollebant, ita Pelagiani quodammodo destruebant, ea abutentes adversus beneficium largitoris, ut ait Hieronymus epist. ad Ctesiph. Nemo tamen adeo libertatem pessumdare visus est, ut Lutherus, & Calvinus.

Not. II. Lutherus Augustinensis apostata Congregationis Saxoniæ Islebii natus an. 1483 Monachum induit in Erfordiensi Monasterio an. 1504 Wittembergæ an. 1513 post actus Academicos adepta laurea doctoratus, sedente Leone X. contra indulgentias debaccari cœpit an. 1517 habita Lipsiæ cum Echio famosa disputatione de Rom. Ecclesiæ primatu. Proscriptis subinde a Leone Lutheranis articulis 41, totis viribus contendit, ut ecclesiam vastaret, editis ea de re pluribus libris errore plenissimis. Excusso tandem religionis ac fidei jugo uxorem duxit Catharinam de Boré, quam eripuit Christo. Islebii decessit an. 1546 pluribus accitis discipulis, qui variis hæreticorum sectis nomen dedere. Hinc ab imperitis aliquid Ordini nostro accessisse dedecoris putatum est, quod ex eo impius hæresiarcha prodierit: sed hanc calumniam infra propulsabimus.

Not. III. Alterum Novatorum antesignanum fuisse Johannem Calvinum Novioduni natum an. 1509, qui literis operam dedit apud Bituricas sub Alciato, & Volmaro.

Excel-

Excelluit latine ſcribendi laude, ſicut nativa eloquentia Lutherus, cujus latinitas eſt inelegans & incompta. Scripſit annos natus 26. inſtitutionum libros congeſtis erroribus ex Melanctone, Hyperio, aliiſque. Audacior factus cœpit execrari cultum imaginum, feſtos dies, Miſſæ ſacrificium, & eccleſiæ dogmata, ac traditiones. Comitiis Ratisbonenſibus interfuit, ubi incaſſum tentata eſt cum Lutheranis concordia. Revocatus Genevam ſine ulla miſſione ſe fecit ejus eccleſiæ paſtorem: ibique infelici exitu e vivis exceſſit anno 1564., eique ſucceſſit Theodorus Beza: quibus notatis ſit.

Propositio I. Lutherus, & Calvinus arbitrii libertatem ſubſtulere.

Prob. I. de Luthero. Is enim in Aſſert. art. ad Leonem X. art. 3. in lib. de ſervo arbitrio, & alibi docuit, liberum arbitrium poſt Adæ peccatum fuiſſe in hominibus extinctum vel amiſſum, ita ut manſerit res de ſolo titulo, vel titulus ſine re. Et in ℟. ad Dial. Silveſtri ait, neque per gratiam poſſe hominem lapſum divina ſervare mandata; ergo &c. Prob. II. de Calvino, qui l. 2. Inſt. 2. & de lib. arb. l. 5. c. 304. ait, voluntatem nullam habere mali aut boni electionem; nec accepta gratia ſuæ optionis eſſe vel obtemperare, vel refragari. Conſtituit quidem Calvinus gratiam in delectationis affectu, ſed adeo impreſſo, ut voluntas ſpontanee tantum, & ſine aliqua libertate moveatur, ad inſtar brutorum; ergo &c.

Dices: Calvinus l. 2. & 5. contra Pighium affirmat, hominem conari, & agere pro acceptæ gratiæ menſura, & queritur, ſibi invidiam conflari, quaſi hominem faceret ſimilem lapidi; ergo &c. ℟. neg. conſ. Nam neque Lutherus ait, hominem ſub gratia coacte operari, ac veluti *obtorto collo*, ſed agere neceſſitate immutabilitatis, ſponte tamen, & voluntate lubentiæ; ergo &c. Hinc Trident. Syn. ſeſſ. 6. can. 4. utrumque definivit, & poſſe liberum arbitrium a Deo motum diſſentire, ſi velit, & non eſſe quoddam inſtrumentum inanime, ac mere paſſive ſe habere: ut infra videbimus.

Propositio II. Ex Lutheri defectione, nihil dedecoris Auguſtino Ordini acceſſit.

Prob. I. Quia ad Noſtrum Ordinem hæreſiarcha ille non ſpectat: *Nam ſi fuiſſet ex nobis, manſiſſet utique nobiſcum*, ut cuidam reſpondit noſter Ægidius Viterbienſis S. R. E. Cardinalis; ergo &c. II. Congregatio illa Saxo-

niæ, in qua Lutherus cucullum induit, jamdiu, hoc eſt ab an. 1497., a juriſdictione noſtri Generalis fuerat exempta; ergo hoc etiam titulo Lutherus *non erat ex nobis*. III. Cum primum Lutherus errores ſuos ſpargere cœpit circa ann. 1517. in faciem ei reſtitit non ſolum Johannes Staupizius Saxonicæ Congregationis Antiſtes, quidquid ſcripſerit Pallavicinus, ſed etiam Congregationis Capitulum Heidelbergenſe. IV. Primus omnium Lutherana dogmata confutavit Ambroſius Flandinus Neapolitanus, & pluribus annis adverſus ea ſcriptis verbiſque pugnavit Johannes Hoffmeinſterus Anti-Lutherus propterea dictus. Quem 10. annorum ſpatio pro catholica fide ſtrenue certantem his verbis alloquitur noſter Card. Seripandus: *Induere ex alto fortitudine, & ut feciſti hactenus præliare prælia Domini, ut te auctore reviviſcat apud Rhenum, & per omnem Sueviam Auguſtini nomen*. V. Univerſus Ordo adverſus Lutherum pugnavit, ejuſque errores execratus eſt, ut patet ex dictis. VI. Floruit tunc maxime Noſter Ordo doctrina ac ſanctitate. Nam ut alios prætercam innumeros, Ægidius Viterbien., & Seripandus ambo S. R. E. Cardinales, quorum alter Tridentinæ Synodo præfuit, eruditionis ac doctrinæ laude præfulgent, & D. Th. de Villanova Archiepiſcopus Valentinus & pater pauperum eo etiam tempore enituit mira ſanctitate, & doctrina. Sicut ergo aliis Ordinibus, ex quibus etiam hæretici & Apoſtatæ prodiere, ita nec noſtro ex Luthero quidquam probri, aut dedecoris acceſſit. Ut enim ait S. P. ep. 137: *Quantumlibet vigilet diſciplina domus meæ, homo ſum, nec mihi arrogare audeo, ut domus mea melior ſit, quam arca Noe, ubi tamen inter 8. homines reprobus unus inventus eſt: aut melior ſit, quam domus David, cujus filius cum ſorore concubuit, alter contra Patris manſuetudinem rebellavit: aut melior quam cohabitatio ipſius Chriſti, in qua* 11. *boni unum perfidum & furem Judam toleraverunt, aut melior quam cœlum, unde angeli ceciderunt*.

CAPUT II.

Omnes Adæ poſteros libero arbitrio pollere demonſtratur.

NOt. I. Libertatem aliam eſſe a peccato, aliam a miſeria, aliam denique a neceſſitate. Prima tollitur per gratiam liberantem a ſervitute peccati. II. per gloriam liberan-

berantem a corporis corruptione. III. Per naturalem determinationem ad unam, perfectamque summi boni cognitionem. Libertas a necessitate dicitur etiam libertas naturæ, & definitur, potestas agendi vel non agendi iis positis, quæ ad agendum prærequiruntur. Libertas a miseria & peccato non pertinet ad naturam libertatis, sed ad peculiarem statum aut naturæ conditionem: unde stat vera libertas sine peccandi potestate, & hoc modo liber est Deus.

Not. II. Liberum dici dupliciter, nempe a coactione, & a necessitate: prior vera libertas non est, ac talis dicitur quadam analogia, eo quod voluntarium sit quidquid fit sponte, & nullam patitur violentiam, & voluntarium etiam dicitur quod fit ratione libera atque electiva. Cum ergo Lutherus & Calvinus non denegent dari libertatem a coactione, qua homo sponte & libenter operatur, ut supra dictum est, ideo de vera libertate, nempe indifferentiæ cum iis instituitur disputatio. Sit itaque

Propositio I. Persistit in homine lapso liberum voluntatis arbitrium.

Prob. I. Scripturis. Gen. 5. Caino dixit Deus: *Sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius*; ergo &c. ℞. Calviniani, ibidem significari Caini supra Abelem auctoritatem titulo primogenituræ. I. enim in Hebræo tam *peccatum*, quam appetitus fœminina sunt, & quod sequitur, *dominaberis illius*, suffixum habet generis masculini; ergo pronomen illud aut ad peccatum, aut ad appetitum referri nequit. II. Versio 70. habet: *Et tu principatum habebis ipsius*. Chrysostomus ita vertit: *Post peccatum hoc permitto, ut primogenituræ privilegiis gaudeas &c.* Verum admissa etiam Chrysostomi expositione, si Deus reliquit fratrem ipsius sub Caini potestate ea lege, ut si bene ageret, reciperet mercedem, sin male, pœnam subiret; ergo Cain liberum habuit arbitrium, quo mereri posset aut pœnam, aut præmium. II. Longe melius ibi significatur dominium supra appetitum I. ex voce תשוקה, *Thesuchah*, & constr. תשוקת, *Tesukat*, quæ concupiscentiam significat. II Quia Targum Jeros. *concupiscentiæ potestatem* vertit. III. Ita etiam vertunt Aben-Ezra, & Rabbi Salomon apud Illyricum &c.

℞. Ad I. neg. ant. *Quia peccatum, idest* חטאת *chatat, in hæbræo generis est masculini, in græco fœminini*, ut ob-

servat Hieronymus (1). II. Josue c. 5 ait Israelitis: *eligite vobis, quod placet:* at nisi fuisset Israelitis potestas optionis & libertatis serviendi Deo Abraham, aut Idolis, vana fuisset ista cohortatio; ergo &c. III. Eccl. 15. *Deus constituit hominem, & reliquit illum in manu consilii sui. Apposui tibi aquam, & ignem*, idest voluptatem & gratiam, ut Grotius & Lutherus exponunt, *ad quod volueris porrige manum tuam;* ergo &c. Vide Estium, Tournelyum &c.

Prob. II. Ex Conciliis, ac sanctis Patribus 1. Trid. Synodus sess. 6. c. 5. ait: *Si quis dixerit, liberum hominis arbitrium post Adæ peccatum extinctum esse de solo titulo, imo titulum sine re, anathema sit;* ergo &c. II. Ex Græcis Patribus. Athanasius in Exort. ad Gent. ait: *Anima potest ut ad bona se inclinare, ita aversari*. S. Basilius ait: *Anima soluta est omni necessitate*. Epiph. Hær. 64. ait: quod *bonum facere & malum, nostri sit juris*. Niss. Or. 5. *Rerum moderator liberum arbitrium ab omni necessitate liberum fecit*. Chrysostomus Ps. 9. *Non potest quis fieri bonus necessitate*. III. Ex Latinis. S. P. Augustinus de libero Arbitrio c. 3. ait: quod si *natura vel necessitate iste motus* (voluntatis) *existit, culpabilis esse nullo pacto potest*. Et c. 4. in eo dissimilem esse ait lapidis ac animi motum, *quia in potestate non*

(1) Cum vox hebraica חטאת, *chatat* sit fœminini generis, quippe masculini generis est חטא *chette*, de hac postrema voce fortasse ait D. Hieronymus, eam esse generis masculini. Certum est tamen *chatat* etiam fœmininum jungi cum participio רבץ *rovetz* generis masculini, quemadmodum vox *Tesukat*, licet fœminini generis invenitur cum eodem masculino, atque ita accepisse Targum, Aben-Ezra, & Rabbi Salomonem dubium non est. Quia vero participium illud masculinum, ut Glassius observat, *ad sensum refertur conveniens, nimirum cum synonimo* חטת *chettet*, quod etiam foret masculinum; potuit Hieronymus rationabiliter asserere, ibi nomen peccati esse masculinum, & א esse epenteticam, atque ita fortasse Hieronym. legit *chettet*, pro *chatat*. Ceterum & *appetitus* & τὸ *dominaberis*, ad peccatum refertur. Velle enim has voces ad Abelem cum Calvinianis referre, est sensum omnem scripturarum evertere. Unde Pfeifferus ipse Lutheranus Cent. 1. de diffic. Script. S. loc. 12. ad Gen. 4. testatur, quod *ultima verba* (hujus testimonii) *ad obedientiam Abelis incongrue referunt Hebræi, Calvinus, Martyr, Tossanus, Junius, Musculus, Rivetus, Grotius &c.*

non habet lapis cohibere motum, quo fertur inferius, animus vero, dum non vult, non ita movetur ut superioribus desertis inferiora diligat, & ideo lapidi naturalis est ille motus, animo vere iste voluntarius: ubi voluntarium accipit S. D., non pro spontaneo & non coacto, sed pro indifferenti & libero. Quod constat ex l. 2. de Anim. c. 13, ubi ostendit, duplicem animi deliberationem in bonum, & malum non esse duarum animarum indicium, ut Manichæi contendebant, *sed unius animæ, quæ libera voluntate huc, & huc ferri potest*. Huc spectat definitio peccati apud Aug.ib. c.11, quod est *voluntas consequendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere*. Et c. 4. ait: *Habet unusquisque in voluntate, aut eligere quæ bona sunt, & esse arbor bona, aut quæ mala sunt, & esse arbor mala. Hoc ergo Dominus dicens, aut facite illud aut istud, ostendit esse in potestate quod facerent;* ergo S. P. contra Manichæos nomen voluntatis usurpat pro libera potestate eligendi quod magis lubet.

℟. Calvinistæ & Janseniani, Augûstinum liberum appellare, quod est voluntarium & coactioni opponitur, adeoque excludere solam necessitatem naturalem Manichæorum.

Sed contra est. Nam S. P., ut constat ex locis productis, non loquitur de voluntate movente se *naturaliter* (ut ad bonum in communi, vel Deum visum in se, quem necessario & naturaliter amat) sed *libere* & indifferenter, & cum potestate ad oppositum. De ea nempe voluntate loquitur, quæ potest cohibere motum, huc & huc ferri & referri, & eligere, quæ bona, aut quæ mala sunt, sed hæc voluntas, nedum a coactione, sed etiam a necessitate est immunis; ergo &c. Nec Manichæi adeo erant stolidi, ut dicerent, voluntatem ita abripi fato, ut non velit dum vult, nec delectetur dum delectatur; ergo Manichæi lubentiam & spontaneitatem non negabant, sed hanc necessariam esse dicebant non liberam, qua in re cum Manichæis Calvinistæ & Janseniani dogmatis defensores conveniunt, in hoc tantum discrepantes, quod Manichæi caussam necessitatis malorum repetunt a principio malo, Calvinistæ a decreto, & prædeterminatione Dei, postremi a dominio concupiscentiæ.

In libris etiam contra Pelagianos negat utique S. D. arbitrium sanum & robustum; dari tamen liberum arbitrium sufficiens ad malum se ipso, ad bonum autem, si adjuvetur a Deo, ostendit l. 2. de Pecç. mer. 18., ubi ait; *Nisi obtinea-*

neamus, *non solum voluntatis arbitrium*, *sed etiam bonam voluntatem*, *nescio quomodo defendamus quod dictum est*: *Quid habes &c.*; ergo &c. Et l. 2. ad Bonifacium c. 2. ait: *Quis autem nostrum dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa, quæ in paradiso fuit habendi plenam cum immortalitate justitiam*. Tandem cum falso rumore accepisset, Adrumetinos liberum arbitrium negare, pluribus scripturæ locis demonstrat arbitrii libertatem. Nec solam libertatem lubentiæ defendit S. P. quam admittebant etiam Stoici, & Manichæi; sed libertatem indifferentiæ, ut constat ex variis Scripturæ locis ibi productis, quos nos etiam supra produximus.

Item l. de natura & gratia c. 64. probat ex Chrysostomo, peccatum de arbitrii potestate descendere. Et c. 65. laudat Hieronymi sententiam; *liberi arbitrii nos condidit Deus*, *nec ad virtutem*, *nec ad vitia necessitate trahimur*, *alioquin ubi necessitas nec corona est*, ergo &c. L. 2. de pecc. mer. 18. gratiæ ac libertatis concordiam quæstionem perdifficilem appellat, atqui nulla occurrit difficultas deprehendendi tum in illicita, tum in sancta delectatione spontaneitatem, lubentiam, eamque libertatem, quam Hæretici agnoscunt; ergo &c. Et l. 6. contra Julianum exposita libertate primi hominis a necessitate, & a peccato, per quam poterat non peccare, si noluisset, ait: *Quandiu vero in eadem rectitudine stetit*, *in qua poterat non peccare*, *ideo non accepit non posse peccare*, *quia non usque ad finem remunerationis voluit manere*. *Quod enim accepturi sunt sancti*, *fuerat accepturus Adam: ut ascendens ab eo quod non peccare posset ad id perveniret*, *ubi peccare non posset*. *Si ergo quæris: ubi detur homini non posse peccare? Præmia quære sanctorum*; ergo &c. Augustino subscribunt Hilarius (*a*), Optatus (*b*), Bernardus (*c*), aliique Patres Latini.

Prob. III. ratione. I. Nemo peccat in eo, quod vitare non potest, sed, si mala opera necessario non libere fierent, vitari non possent; ergo &c. II. Frustra leges sancitæ essent, inutiles minæ, pœnæ, ac præmia, inanis labor, conatus &c. Deus vero peccati auctor esset, irrisor hominum, & fallax promissor; ergo &c.

Propositio II. Libertatis essentia est posse agere, & non agere, non tamen posse peccare.

Prob.

(a) *In Ps. 2.* (b) *Lib. 7. adv. Parm.* (c) *De gr. & lib. arb.*

Prob. I. pars. Libertatem enim definit S. P. voluntatis potestatem, quæ sua deliberatione potest huc, atque illuc flecti: & S. Th. *vim electivam mediorum*, atqui in iis, quæ necessaria sunt, nulla est hujusmodi potestas, neque electio est in iis, *quæ ad unum sunt determinata*, ut ait D. Th. & Augustinus; ergo &c. Prob. min. Nam electio spectat media, sed in his, cum non sint summum bonum, voluntas nulla adigitur necessitate; ergo &c. Reapse in brutis, quæ ad unum determinata sunt, appetitus est non electio; atqui voluntas humana est tantum determinata ad bonum in communi, sive ad Deum visum in se; ergo in ceteris omnibus, in quibus apprehendi potest aliqua ratio mali, locum habet electio & libertas. Deinde nemo deliberat de iis, quæ in sui potestate non sunt, atqui mens nostra in pluribus deliberat; ergo &c. Non requiritur tamen ad libertatem ea deliberatio, qua animus suspenditur; hæc enim ignorantiæ potius indicium est, quam libertatis. Hinc in homine lapso libertas quidem est, sed ob ignorantiæ & concupiscentiæ difficultates, speciali gratia juvanda est. Erat in Adamo libertas vegetior, sed opus non habebat hoc adjutorio, quia sanus erat. Viget libertas plenior in sanctis, quia liberi ab omni miseria, nequeunt a summa felicitate divelli. In Deo autem, in quo nulla est cognitionis, aut amoris vicissitudo, libertas perfectissima reperitur; ergo &c. III. Voluntas habet operum suorum dominium & potestatem, ut enim ait S. P. de Sp. & lit. *Hoc quisque in potestate habere dicitur, quod si vult facit, si non vult non facit*. IV. Greg. XIII. & Pius V. damnarunt Bajanas propositiones: *sola violentia repugnat libertati*, & *quod voluntarie fit, etiamsi necessario fiat, libere tamen fit*; ergo &c.

℞. aliqui: has propositiones damnatas in sensu Baji, qui ajebat hominem peccare etiam in motibus indeliberatis concupiscentiæ, & in *eo, quod* necessario facit. Sed contra: si sola libertas a coactione sit vera libertas, homo peccat etiam in eo, quod necessario facit, nam ex Augustino peccatum est facere, quod *justitia vetat*, & *unde liberum est abstinere*: atqui per adversarios sub omni concupiscentia est vera libertas; ergo sub ea homo peccat; ergo libertas a coactione, seclusa indifferentia, non est vera libertas. Deinde libertatem naturæ nec Calvinianus negat, nec Manichæus; ergo &c. *Non enim ad liberum arbitrium pertinet quod volumus esse felices, sed ad naturalem instinctum*, ut docet S. Th. 1. p. q. 19.

Prob. II. pars. Quia in Deo, & beatis est vera libertas indifferentiæ, una cum impeccantia; ergo &c. II. Posse deficere non pertinet ad essentiam rei, sed ad ejus imperfectionem. Unde S. P. de Civ. D. cap. ult. *Deus ipse*, ait, *numquid*, *quia peccare non potest*, *liberum arbitrium habere negandus est?* III. Dæmones peccant, licet bene agere nequeant, eo quod circa media habeant indifferentiam judicii; ergo Deus & beati, qui etiam liberam habent rationem mediorum liberi sunt. IV. Si de natura libertatis foret posse peccare, id esset arbitrii beneficium, quod est absurdum. V. Ut ait S. Th. 1. p. q. 62.: *Ita se habet arbitrium in eligendis iis*, *quæ sunt ad finem*, *ut intellectus ad conclusiones*, sed quod intellectus prætermittat ordinem principiorum, est defectus non essentia intellectus; ergo est defectus voluntatis quod prætermittat ordinem finis. VI. Objectum liberi arbitrii est bonum, sive verum, sive apparens; ergo non est de ejus essentia posse malum facere, sed tantum agere, vel non agere. Ita S. Th.

Propositio III. Libertas indifferentiæ requiritur etiam in statu naturæ lapsæ ad meritum, vel demeritum.

Prob. I. Contra defensores quinque damnatarum thesium (1), qui hanc indifferentiam ad meritum vel demeritum non requiri opinantur, quia hoc ad libertatis naturam non spectat, quod ex dictis falsum est. Refelluntur autem Scripturis, quæ liberum arbitrium describunt veluti potestatem extendendi manum sive ad ignem, sive ad aquam, eamque potestatem verbis exprimunt, quæ optionem, dominium, aut vim electivam significant, ut supra ostendimus. II. Ex Tridentina Syn., quæ statuit, in hominis potestate esse vias suas malas facere, & dissentiri si velit. III. Ex Romanis Pontificibus Bajanos articulos, ac tertiam Jansenii propositionem damnantibus. IV. Ex Patribus, præsertim ex Augustino, qui nullam statuit in peccato necessitatem,

(1) Cum constet odioso Jansenistarum nomine a nonnullis Augustinianæ, aut Thomisticæ doctrinæ impugnatoribus fuisse traductos ipsos Augustini, ac D. Thomæ discipulos, idcirco inhærentes decretis summotum Pontificum, & præsertim Innocentii XII., qui vetuit, hoc nomine non alios esse appellandos, nisi eos, qui unam, aut alteram, aut omnes damnatas propositiones defendunt, Jansenianos non alios agnoscimus præter memoratos quinque damnatarum thesium defensores.

tem, illudque oriri, ait, a voluntate, non ut natura est, sed ut est potestas movendi se, motumque suum cohibendi. V. Ratione quia posita necessitate tollitur virtus & vitium, monita ac præcepta. Vid. I. Prop.

Dices. Tam Patres, quam Scholastici docent, illud esse liberum, quod est a voluntate, nec patitur violentiam; ergo non requiritur indifferentia. ℞. dist. ant. Et loquuntur de voluntate, prout ab instinctu naturali distinguitur, conc.; secus, neg. Vid. Prop. II. Certum est ergo omne meritum esse ex libero arbitrio, idque esse potestatem agendi, vel non agendi, seclusa necessitate.

Quæres: an ad essentiam libertatis necessaria sit *libertas contrarietatis?* ℞. negative, si libertas hæc accipiatur quatenus est potestas eligendi unum ex duobus positive contrariis, ut bonum, & malum. Nam in Deo, & in beatis est vera libertas absque potestate peccandi. Si tamen duo media contraria sint, & neutrum opponatur ultimo fini, ut status conjugalis, ac virginitas, hæc libertas contrarietatis ad liberum arbitrium necessaria est, eaque reperitur tum in Deo, qui *humiliat & sublevat* in gloriam suam, cum in homine, ex. gr., circa virginitatem & nuptias. Hæc vocatur etiam libertas contradictionis, & a libertate contrarietatis distinguitur, quia non respicit positive contraria, sed agere & non agere, velle & nolle, & definitur libera potestas agendi, vel non agendi: eaque ad libertatem essentialiter requiritur. Potest autem voluntas, licet determinata ad unum, ut beati ad amandum Deum, libertatem habere ad hunc actum, vel illum. Ita Christus, qui Deum necessario diligebat, libere corpus suum tradidit percutientibus, & hoc pacto promeruit, & operatus est hominum redemptionem perfectissima libertate.

Propositio IV. Indifferentia liberi arbitrii non est mere passiva.

Definita est contra Lutheranos a Trid. Syn. Sess. 6. c. 4: *Si quis dixerit, liberum arbitrium nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, neque posse dissentire, si velit; sed veluti inanime quoddam nihil omnino agere, mereque passive se habere, anathema sit*. Prob. I. Scripturis Ps. 118: *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas*. Ap. I. Cor. 15. ait: *Abundantius omnibus illis laboravi*. Ib. c. 3. *Dei enim sumus adjutores*. In græco habetur συνεργοί *cooperatores*. Ad Tim. 4. *Tu vero vigila, in omnibus labora.... Bonum certamen certavi* &c. Et 1. Jo. 3: *Qui habet hanc spem, sancti-*

ctificat se; atqui inclinare cor suum, laborare, Deo cooperari, certare, sanctificare animam suam &c. est agere, non pati; ergo liberum arbitrium non se habet mere passive. Prob. II. ex PP. Augustinus 1. Retr. 22. ait: illud esse in nostra potestate, *quod cum volumus facimus*; ergo si nihil facimus, nulla est potestas arbitrii. II. de Perf. just. c. 19: *Præcepta non juberentur si nihil ibi nostra voluntas ageret*. III. Exponens illud Ezech. *faciam, ut in præceptis meis ambuletis*, ait, *facit ut faciamus, agit ut agamus*; ergo &c. Prob. III. ratione. Deus enim in creaturis secundum modum naturæ earumdem operatur; ergo &c.

C A P U T III.

De præcipuis hæreticorum argumentis, circa libertatem arbitrii.

OB. I. cum Lutheranis, & Calvinianis: Ezech. 18. habetur: *Facite vobis cor novum, & spiritum novum*. Sed hæc verba innuunt, quod in nobis fieri possit, non quod ipsi efficere valeamus; ergo &c. Prob. min. Solus Deus ex eodem Propheta dat nobis *cor novum* &c.; ergo &c. Ad Philipp. 2. ait Apostolus: *Cum metu, & tremore salutem vestram operamini*, atqui Deus operatur *in nobis velle & perficere*; ergo &c. Et 1. Jo. 3. habetur, *qui habet hanc spem sanctificat seipsum*, sed Patrem Christus orat: *sanctifica eos in veritate*; ergo arbitrium operatur, quia Deus in illo operatur. II. Eo pacto dicitur arbitrium operari, ut virga Moyses; ergo &c. Prob. maj. Sicut enim Ex. 14. ait Dominus Moysi: *Extende manum tuam super mare, & divide illum*, ita hominibus dicitur: *Convertimini ad me, mundi estote* &c.; ergo homo cor suum exhibet Deo tamquam mortuum & inanime instrumentum. III. Addit Lutherus, Deus proponit nobis præcepta ea conditione, *si volueris*; ergo &c. Prob. conf. Ex quo dicatur: si *diabolus Deus erit, adorabitur*, non sequitur diabolum Deum esse; ergo a pari. IV. Hinc Apost. 1. Cor. 15. ait, *abundantius laboravi: non ego, sed gratia Dei mecum*; ergo &c.

℞. ad I. neg. min. Ad prob. dist. ant. Solus Deus dat nobis cor novum, operatur &c., quia dilectionem inspirat, volentes adjuvat, & justificat operantes, conc., itaut nihil nos operemur, neg. Ideo enim hæc dona Dei esse monstrantur, ut intelligatur quod & nos eadem faciamus, & Deus facit, ut illa faciamus: sicut per Ezechielem dicitur, *ego faciam, ut faciatis*. Idem de locis aliis dicendum est. Ad II. neg. maj. Ad prob. dist. ant. Ita & eodem modo,

neg.,

neg., diverso modo, conc. Omnes enim creaturæ sunt Dei instrumenta, at unaquæque movetur juxta modum naturæ suæ, idest liberæ libere, necessariæ necessario. Sicut ergo alio motu extendit manum Moyses, & stetit mare, ita Deus nos convertit, nos movendo conditione instrumenti, quod est hominis rationalis, ut ait Estius l. 2. dist. 24. Ad III. dist. maj. Et ea conditio pertinet ad præceptum, neg.. ad mercedem, conc. Nam ex Gen. 4. & Eccl. 15. Deus hominem *reliquit in manu consilii sui, & apposuit ignem & aquam*, atqui, si non esset homo liber, frustra ei diceretur, si *volueris*, non secus, ac si quis surdo diceret, narrabo historiam, *si audire volueris*; ergo &c. Ad prob. neg. cons. Nam in ea propositione: si *diabolus Deus erit, adorabitur*, enunciatur res impossibilis, idest diabolum esse Deum, at in ista; si volueris, servabis præcepta, affirmatur aliquod possibile, quia id velle possibile est. Ad IV. neg. cons. Non enim ibi excludit Apostolus operationem, & laborem, ait enim *laboravi*, sed gratiæ tribuit partes potissimas, addens *mecum*, ut commendet arbitrium. Mitto loca Patrum ac Theologorum, quibus exprimitur gratiæ efficacia, sed hanc non tollere libertatem supra ostendimus.

Ob. II. Jo. 8. *Omnis, qui facit peccatum, servus est peccati*. Et Tim. 2: *Resipiscant a diaboli laqueis; a quo captivi tenentur*; ergo &c. ℞. Ad I. dist. ant. Servus est peccati, quia peccato & diabolo servit sua voluntate, conc., inevitabili necessitate, neg. Potest enim quisque peccatum omittere, & auxilio gratiæ resipiscere. *Cupiditas enim hominis, quæ vitium est, hominem habet auctorem, non hominis creatorem*, ait S. P. de gratia c. 20. Ad II. dist. ant. Tenentur captivi, quatenus in malum impelluntur indeclinabili necessitate, neg., quatenus gratiam Dei pessumdantes pravis suggestionibus assentiuntur, nec resipiscunt sine gratia victrici, concedo.

Ob. III. Janseniani: Illud est liberum, & meritorium, quod facimus cum volumus, sed per solam libertatem a coactione volumus operari; ergo &c. Prob. maj. I. ex Patribus. Nam Augustinus in Enchir. 105. ait: *Aut voluntas non est, aut libera dicenda est*. Et l. 3. de Lib. arb. 3. ait: *Nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate*. De Civ. D. l. 5. 10. *Necesse est, ut quod volumus, libero velimus arbitrio*. De Nat. & gr. c. 46. *Absurdum est non pertinere ad voluntatem nostram, quod beati esse volumus, quia id omnino nolle non possumus*; ergo per Augustinum stat cum arbi-

trii

trii potestate, quod necessitate patratur. Hinc S. Th. q. 22. de Ver. ait: *Libertas secundum Augustinum opponitur necessitati coactionis, non autem naturalis inclinationis*. Et S. Prosper fidelis Augustini discipulus c. 18. adv. Coll. arbitrium definit, *rei sibi placitæ spontaneum appetitum*; ergo &c. Damascenus l. 3. de Fid. Orth. 14. *Arbitrii libertas nihil aliud est, quam voluntas*. Et D. Bern. de lib. arb. 4. ait: *Ibi esse libertatem, ubi est voluntas*. Prob. II. ex D. Th., qui q. 10. de Potent. ait: *naturalis necessitas, secundum quam voluntas ex necessitate velle dicitur, ut felicitatem, libertati voluntatis non repugnat*. Et in 3. Sent. dist. 18. art. 2. ait: *Lib. arbitrium Christi, etsi determinatum ad unum, non amisisse libertatem. aut rationem meriti, quia in illud non coacte, sed sponte tetendit, & ita fuit actus sui dominus*. Idem docet Scotus To. 12. quæst. quodlib. 16. Aliorum Scholasticorum loca innumera profert Jansenius lib. 6 de gratia. Prob. III. Exemplis & ratione. I. Enim Deus seipsum necessario amat, & tamen est liber. II. Christus peccare non potuit, & tamen promeruit. III. Angeli Deum vident in se, & tamen liberi sunt; ergo &c. IV. Libertas alia est indifferentiæ, alia a coactione; ergo utraque veræ libertatis naturam participat. V. Libertas perfectior est, ubi est cognitio perfectior, atqui beatorum cognitio, quæ errori non subjicitur, perfectior est, ergo & libertas.

℞. dist. maj. Liberum est quod facimus cum volumus electione mediorum, conc., naturali instinctu, neg. Ad I. prob. Aug. dist. ant. Voluntas non est nisi libera, prout a natura distinguitur, & est electio mediorum, conc., ut natura est, & naturali fertur instinctu in finem ultimum, & beatitudinem, neg. Solutio patet ex dictis. Idem tradit S. P. l. 3. de Lib. arb. c. 3. Nam ibidem potestatem voluntatis opponit necessitati, & voluntarium appellat, quod potest cohibere motum suum, dicens quod si necessitate iste motus existeret, nullo modo culpabilis esset. Et l. 1. Retract. 22: *cum potestas datur, non necessitas imponitur*. Hinc Baji propositio 67. proscripta est: *homo peccat damnabiliter in eo quod necessario facit*. At in l. de Civ. Dei, & de Natura & gratia ait S. P. stare libertatem quoad exercitium, licet voluntas sit necessitata quoad *specificationem*. Quare licet appetamus necessario beatitudinem, tamen hoc vel illud medium eligimus ad ejus consecutionem, cum indifferentia judicii, adeoque libertas voluntatis, relate ad finem ultimum, opponitur tantum coactioni, sed libertas arbitrii

bitrii circa electionem mediorum etiam necessitati repugnat, ut docet D. Th. 1. p. q. 41. & D. Augustinus de Nat. & gr. 47.

Ad locum D. Prosperi, dist. ant. Definit spontaneum appetitum, seclusa indifferentia, neg., non seclusa, conc. Describitur enim ibi liberum Adæ arbitrium, ut constat ex verbis sequentibus, *ubi usum bonorum, quæ acceperat fastidivit* &c. Atqui Adæ arbitrium, seclusa concupiscentia & gratia victrici, plenissima indifferentia fruebatur per ipsum Jansenium; ergo spontaneum per Prosperum non excludit indifferentiam. Ad Damascenum, dist. ant. Idem est arbitrium ac voluntas, sumpta voluntate prout est agendi, vel non agendi potestas, conc., prout est natura, neg. Ait enim l. de Fide 26. in nostra voluntate sita esse, quorum liberam habemus potestatem, ut aut ea faciamus, aut non faciamus.

Ad Bernardum dist. ant. Et loquitur de libertate relate ad finem, conc., relate ad media, neg. Describit enim ibi libertatem Dei per solam exclusionem extrinsecæ necessitatis, ostenditque in iis eligendis Deum liberum esse, sine potestate peccandi, qua libertas premitur, non perimitur.

Ad D. Th. ℞. ad primum loqui de natura voluntatis, ut fertur absque violentia caussæ exterioris in finem; ille enim, ut dictum est, liberum arbitrium non agnoscit, nisi in electione mediorum. Ad alterum ℞. D. Th. ibidem: *Dicendum, quod liberum arbitrium Christi non erat determinatum ad unum secundum numerum, sed secundum genus, scilicet ad bonum, quia ad malum non potest*. Et 3. p. Summ. q. 18. ait „ Differt electio a voluntate in hoc, quod voluntas est ipsius finis, electio autem eorum, quæ sunt ad „ finem, & sic voluntas est idem quod voluntas ut natura. „ Electio autem est idem quod voluntas ut ratio, & ideo, „ cum in Christo ponatur voluntas ut ratio, necesse est etiam ponere electionem „. Ad III. ℞. dist. Deus enim amando se ipsum, & beati, qui Deo fruuntur &c. liberi sunt libertate naturæ, qua voluntas fertur in finem, conc., libertate electionis, quæ respicit media, neg. Hæc autem, non illa, essentiam arbitrii constituit. Scotus autem ideo censuit per actum beatificæ visionis Christum meruisse, quia opinatus est, actum illum non fuisse illi omnimode necessarium, sed ad liberum arbitrium existimasse necessariam indifferentiam constat ex 1. sent. dist. 39. &c. Ad IV. ℞. ad I. rationem. Ea enim divisio non est divisio libertatis arbitrii, sed voluntatis, ut fertur absque violentia in debitum finem, & media

dia

dia illum ad conducentia eligit sine necessitate: in electione autem mediorum suam libertatem exercet arbitrium. Nam in finem trahitur instinctu naturæ. Ad V. ℞. dist. maj. Est perfectior libertas, prout ex mediis indifferentibus ea eliguntur absque erroris periculo, quæ non deflectunt ab ordine finis, conc., secus, neg.

Ob. IV. S. P. Aug. in Ench. 30. *Libero arbitrio male utens & se perdidit, & ipsum*, & ep. ad Vitalem, *Liberum arbitrium ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*. Eadem habet de Perf. Just. 14. de C. D. l. 14. c. 2., de Corr. contra Jul. &c. (1) ℞. dist. maj. Docet periisse libertatem sanam, ac robustam, nulla concupiscentia labefactatam, conc., libertatem indifferentiæ, seu facultatem agendi, vel non agendi, qua potest, aut malum agere, aut bonum Dei gratia, neg. Asserit enim ibi S. P., se non pugnare cum Pelagianis, eo quod libertatem destruerent, sed quod originale peccatum, concupiscentiam, & gratiæ tollerent necessitatem; ergo S. P. solam libertatem, quæ fuit in Paradiso, periisse docet. Errant ergo qui inter libertatis naturam, ejusque integram valetudinem, atque infirmitatem non distinguunt. Tales sunt Pelagiani, & Arminiani, inter quos Phereponus, sic arguentes: periit ob Adæ peccatum bene agendi potestas; ergo periit libertas, aut ita: viget libertas adhuc; ergo habet in se quisque bonorum operum potestatem, quæ consecutiones falsæ sunt, easque rejicit S. P. l. 1. c. 2. ep. Pel. 2., ubi ait: *Quis dicat, quod primi hominis peccato perierit liberum arbitrium? Libertas quidem periit per peccatum, sed illa, quæ in Paradiso fuit, habendi plenam cum immortalitate justitiam, propter quod natura humana divina indiget gratia*. Idem docent PP. Africani in Ep. ad Innoc. 177. his verbis: *Satis apparet, quod ad non peccandum, quamvis esse non dubitetur arbitrium voluntatis, tamen ejus potestas non sufficiat, nisi adjuvetur infirmitas*; ergo &c.

Ob. V.

---

(1) Confutatione non egent, ad risu, & cachinnis excipienda sunt, quæ somniavit Beausobrius l. 7. Historiæ Dogm. Manichæor. c. 2., ubi comparationem instituit inter Augustini & Manichæorum sententiam circa hominis libertatem. Verum, cum ex ea confutatione lux aliqua Ecclesiæ dogmati de arbitrii libertate, quam una cum gratia propugnavit Augustinus, accedat, de hoc argumento fusius agere est animus ad calcem hujus cap.

Ob. V. Non valet in hoc statu ea peccati definitio S. P. Aug. *Peccatum est voluntas retinendi quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere*: ergo &c. Prob. ant. ex Augustino, qui l. 1 Op. Imp. n.44. ait: *Ipse est Adam, quem nostra illa definitio intuebatur*, & n. 105: *Multum erras, qui necessitatem nullam putas esse peccandi*. Hanc porro necessitatem probat ex Ap. loco: *Non quod volo bonum &c.* & 1. Retract. 15. ait: *qui cogenti cupiditati resistere non potest, & ideo facit contra præcepta justitiæ, jam hoc ita peccatum est, ut sit etiam pœna peccati*; ergo &c.

℞. I. ad I. dist. ant. Non valet quoad omnia, conc., quoad aliqua, neg. Non valet ergo ea definitio de peccato orig., a quo liberum non est abstinere, quia contrahitur propagatione naturæ peccato orig. a quo liberum non est abstinere, nec valet in actualibus quoad plenitudinem libertatis, qualis erat in Adam, valet tamen quoad libertatem indifferentiæ. *Multa quippe sunt, quæ agunt homines mala, a quibus eis liberum est abstinere: sed nulli tam liberum, quam illi, qui a Deo erat conditus rectus*, ait S. P. l. 1. Op. Imp. 47. Unde retorqueo arg. Licet non valet ea definitio, quoad originale peccatum, ac plenitudinem libertatis; valet tamen in aliis malis, a quibus absolute *liberum est abstinere*, licet non tam liberum sit, quam Adamo; ergo &c.

Ad I. prob. Augustini ℞., eum cit. loco refellere Julianum, qui negabat originale peccatum, ex quo illud parvuli vitare non possent. Docet ergo S. P., libertatem necessariam quidem esse ad peccata actualia, at vero ad originale sat esse quod fuerit liberum originaliter ex Adam, in quo omnes præextiterunt. *Proinde*, ait ib. n. 47. S. D., *Originale peccatum nec ad illud pertinet, unde liberum est abstinere, alioquin non esset in parvulis, sed pertinet ad hoc genus, ubi sic peccatum est, ut ipsum sit & pœna peccati. Origo tamen etiam hujus peccati descendit a voluntate peccatoris. Fuit enim Adam, & in illo fuimus omnes, periit Adam, & in illo omnes perierunt*. Ex quibus sic arguitur. Sicut actuale peccatum est ex cujusque voluntate, ita originale ex Adæ voluntate, sed si Adam libere non peccasset, nemo peccasset; ergo nemo actualiter peccaret; nisi libere peccaret; constat ergo, S. P. in actualibus peccatis illam indifferentiam libertatis agnoscere, qua Adam non caruit.

Ad II. dist. ant. Et Aug. loquitur de necessitate morali,

rali, conc., de physica, neg. Loquitur enim S. P. de ea necessitate, de qua ait Apostolus, *non quod volo bonum hoc facio &c.*, sed hæc est moralis necessitas, quia sine gratia vi pravæ inclinationis facile succumbit arbitrium, & ob concupiscentiam nequit omnia peccata absque speciali gratia vitare, licet in deliberata admissione peccati nulla trahatur ineluctabili necessitate; ergo &c. Ad III. dist. ant. Peccat, si hæc ignorantia sit vincibilis, & dispelli possit aut debeat, conc., si sit invincibilis, subdist. Peccat *materialiter*, conc., *formaliter*, neg. Hinc S. P. de Lib. arb. 19. ait: *Non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere quod ignoras*. Ad IV. ℟. dist. ant. Resistere non potest absolute, neg., ea libertatis plenitudine, quæ fuit in Adamo, conc. Solutio patet ex ℟. ad I. Et confirmatur ex Aug. l. 2. de Pecc. mer. 4., ubi de concupiscentia ait, *ad agonem manet non sibi ad illicita consentientibus nihil omnino nocitura*, & de Pecc. orig. *Si non consentitur, nullus peccati reatus contrahitur*; ergo &c.

Ob. VI. S. P. de Gr. c. 49. Negat: Deum *non voluntatem, sed necessitatem habere justitiæ, quia non potest velle peccare*. Et l. 12. de C. D. 1. ait, quod beatis *laus sit adhærere Deo, neque enim tunc sine virtute vivemus*; ergo &c.

℟. neg. cons. Ad I. S. P. de Natura & Gr. Exemplo voluntatis humanæ & divinæ falsum esse demonstrat privari deliberatione quidquid naturali necessitate constringitur. Nos enim liberi sumus a coactione in appetenda beatitudine, & liberi a necessitate in seligendis mediis ad ipsam beatitudinem conducentibus. Similiter Deus non potest velle peccare, & tamen spectat ad illius voluntatem habere justitiam, & liber est a necessitate largiendo gratiam, qua nos justos facit; stat ergo sine potestate deflectendi ab ultimo fine mediorum electio, nec spectat ad libertatis essentiam posse peccare, ut Pelagiani commenti sunt. Ad II., & III. dist. ant. Adhærere Deo laus & virtus est, idest virtutis & laudis præmium, conc., idest virtutis meritum, neg. Vocatur autem laus & virtus ipsa etiam finis consecutio, quia in electione mediorum laus & virtus locum habet. Porro virtutem, cujus merito finem assequimur, indifferentia voluntatis comparari scribit S. P. l. 5. Op. imp. n. 61., ubi ait: *non ergo aliter esset virtus in nobis, nisi voluntatem malam sic non haberemus, ut habere possemus*.

Ob. VII. Tradita definitio libertatis Pelagianismum, aut

aut Semipel. instaurat ; ergo rejicienda est . ℟. neg. ant. Non enim Pelagiani sunt, qui liberum fatentur arbitrium, sed qui liberum esse cuique dicunt sine gratia operari. Hinc S. P. l. 2. de Nupt. 3. ait : *Liberum arbitrium utrique fatemur, non hinc estis Pelagiani, liberum autem quemquam esse ad agendum bonum sine adjutorio Dei dicitis, hinc estis Pelagiani &c.* ; ergo libertas arbitrii ejusque indifferentia non solum Pelagianorum, sed etiam Catholicorum dogma est ; ergo &c.

Appendix Cap. præc.

In quo Beausobrius refellitur ; qui l. 7. Historiæ Dogm. Manich. parallelum instituit inter Augustinum & Manichæos de hominis libertate sententiam.

Trinam libertatis speciem cit. loco Beausobrius describit . Primam *lubentiæ*, seu *spontaneitatis*, a coactione immunem appellat . Secundam in ea potestate constituit, qua quis bonum agere, & a malo abstinere valeat . Tertiam vocat libertatem indifferentiæ, quam in *perfecto æquilibrio voluntatis* sitam esse decernit. Hanc vero, quam in anima *innocenti* Augustinus, aliique PP. agnoscunt, Manichæos non agnovisse, ex vi sui ipsorum systematis ingenue fatetur historicus. Secundam autem libertatis speciem, seu potentiam faciendi bonum, & a malo abstinendi Manichæos admisisse, eamque, licet imminutam, ob invincibilis concupiscentiæ impetum animam retinuisse, sed ejus usum amisisse arbitratur . Nec aliter de *necessitantis* concupiscentiæ vi Paullum sensisse atque Augustinum : quem ex Pelagiano, qui erat, dum advers. Manichæos de libero arbitrio disputaret, ubi cum Pelagianis certavit Manichæum evasisse, confidenter pronunciat . Quam calumniam a Juliano, aliisque Pelagianis excogitatam, non solum Semipelagiani, Prospero & Fulgentio testibus, atque Arminii, & Socini asseclæ, sed etiam scholasticorum nonnulli, qui tanto Doctori fasces submittere renuunt, ad hæc nostra tempora etiamnum ingeminant . Sed eam, præter Norisium, & Bertium egregie refellit nuperrimus auctor Alphabeti Tibetani pag. 735., & 738.

Qua in re non aliud fuisse visum est Beausobrii consilium, nisi ut suæ Calvinianæ hæreseos coriphæos, scilicet Manichæos, in eorum christianorum censum traduceret, qui sub duce Augustino recte de hominis libertate sentirent . Ceterum in exponendo Manichæo dogmate cum vera & antecedente necessitate, quæ liberum arbitrium perimit, hanc secundam libertatis speciem componit : hinc illa Manichæorum proloquia ; *inviti peccamus, cogimur a contraria, & inimica substantia &c.*

&c., quæ eodem sensu ac Apostoli verba: *quod nolo malum hoc facio &c.* accipienda esse blasphemat historicus. Confundit etiam *verum peccatum* cum concupiscentiæ vitio, quod ex peccato quidem est, & ad peccatum inclinat, sed peccatum proprie non est, nisi accedat voluntatis consensus. Quamvis ergo coactionis vocabulum rigide non sumatur, ut Beausobrius contendit, non potest tamen veram *necessitatem antecedentem* non exprimere, a qua sane *necessitate* Augustini doctrina semper abhorruit.

Frustra etiam nititur Beausobrius demonstrare, Manichæos eandem Augustini adoptasse sententiam docentes, humanos actus, nec vituperatione, nec laude dignos esse, nisi sint liberi & voluntarii, quod probat testimonio Felicis Manichæi, qui cum August. disputans ait: *Natura lucis non peccat, quia quod facit facere cogitur*. Non enim sunt hæc verba Felicis, sed Augustini Manichæos ex eorum principiis refellentis. Confessus fuerat Felix, *Christum venisse ad sanandos peccatores* juxta illud; *non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam*. Hinc S. D. ait, *quod ipsa pœnitentia indicat, non alienæ esse naturæ, sed voluntatis nostræ, si quid peccavimus. Nam, si alio peccante alium pœnitet, non est ista prudens, sed insana pœnitentia*. Porro in Manichæorum systemate nullam dari pœnitentiam, quia nullum datur peccatum sic August. ostendit. *Peccatum enim neque a bona natura est, neque a mala; non a mala, hæc enim immutabiliter facit, quod suæ naturæ est, adeoque non peccat: Gens tenebrarum non peccat*, ait S. P. *quia, per vos, suam naturam facit*; neque a bona, hæc enim invita cogebatur ad malum: *Natura lucis*, subdit S. D., *non peccat, quia quod facit, secundum vos, facere cogitur; ergo nullum peccatum invenis, quod pœnitentia possit sanari*. Idem docet S. P. l. de 2. animabus, ubi ostendit, animas *natura malas, & quæ natura, non voluntate peccent* nullas esse posse. Et contra Fortunatum: *Liberum arbitrium si non dedisset Deus, judicium puniendi nullum justum esse posset . . . nec ipsa indulgentia peccatorum, quia qui non voluntate peccant, non peccant*. Similia habet Evodius sub Aug. nomine a Beausobrio laudatus l. de Fid. contr. Man. c. 43. veteris ed. *Si infidelitas*, inquit, *peccatum est, & non peccat nisi gens tenebrarum, restat ut ab omni peccato pars lucis immunis inveniatur; omnes ergo ad regnum redeunt, quia ipsi non peccant*.

Nec obstat, quod ex ep. Manetis, apud Aug. l. 3. Op. imp., Beausobrius regerit: *Prima anima accepit istam fabricam corporis, ut eam frœno suo regeret*. Nam ex Manich. sententia non per actionem & liberam bonum agendi potentiam, sed per simplicem & necessariam passionem, quam subire debebat in commixtione & pollutione malæ naturæ, vim materiæ adversæ, & gentis tenebrarum cohibebat & frœnabat, non aliter ac frœnare soleat famem voracis lupi ovis in ejus fauces immissa. Unde S. D. eos sic alloquitur: *Vos membra Dei dati estis hostibus non valentes eorum compescere feritatem, nisi eorum contaminati fœditate, non habentes peccatum proprium, sed hostili veneno*

neno tabefacti ; hoc ergo est modum imponere , & frænum contrariæ injicere naturæ . Omitto alia innumera , quæ demonstrant fictitiam illam Beausobrii potentiam animis tributam ad domandam materiem in illa misera, & necessaria passione, qua per Manichæos contraria natura temperabatur ab audaciori aggressione regni lucis .

Non negamus tamen, interdum etiam, sed raro, vel invito Maneti excidisse , ut Aug. observat l. 2. Act. c. 3., *esse liberum arbitrium, atque inde peccare quemque si velit , non peccare si nolit* , quod verbis ipsius Manichæi probat S. D. *Circumclusus enim potentia veritatis ad confitendum verum de libero arbitrio plus valuit in eo natura humana, in qua eum Deus effecit , quam fabula sacrilega , quam ipse sibi effinxit . Audi ergo quemadmodum Manichæus ipse confessus sit esse liberum arbitrium. In thesauro vestro sic loquitur : in omnibus hominibus a puero usque ad senem natura proclamat* (libertatem). *Nonne ista cantant , & in montibus pastores, & in theatris poetæ, & magistri in scholis, & antistites in sacris locis, & in orbe terrarum genus humanum &c.? Vides*, subdit S. D., *in his verbis confirmatum esse etiam a nesciente quid loqueretur liberum arbitrium* . Ad hanc etiam naturæ vocem Archelaus episcopus revocare curavit Manetem , dum ei secum disputanti hanc sententiam proposuit : *Quod est nostro arbitrio constitutum peccare vel non peccare, sicut tu sine dubio nosti o Manes . Nosti* , inquit , nempe veritate cogente , non *fateris* pervicacia adversante . Hinc S. D. l. de Nat. Bon. c. 42. *Videte* , inquit , *quomodo insaniens quid dicat ignorat , & contraria sibi loquendo pejus bellum contra se gerit , quam contra Deum ipsius gentis tenebrarum* ; perperam ergo Beausobrius ex iis, quæ ignorans, secum pugnans, & invitus protulit Manes de ejus sensu circa libertatem, quasi ex tripode judicium tulit : dum interim Manes, ejusque asseclæ Fortunatus , Faustus , & Felix , cui Augustinus has objecerat antilogias , animam pollui , & peccare profiterentur ex necessitate, non propriæ voluntatis arbitrio . Lepidum sane est belli genus, quo Beausobrius contra Manichæos pugnat , dum illos defendit : atque ille quidem in eorum dogmate libertatem agnoscit , isti , licet pressi antilogiis magistri sui , & ab Augustino convicti , absoluta necessitate nos constringi deprædicat .

Quid vero est tam ludicrum , aut puerile , quam ex scripturarum testimoniis de Manichæorum doctrina judicium ferre ? An Calviniani realem Christi præsentiam agnoscunt in Sacr. Eucharistiæ , quia verba Evangelica , *Hoc est corpus meum* , a catholicis usurpata in medium proferunt ? Et tamen sic insanit Beausobrius . Nam quia Manes apud Aug. l. 3. Op. Imp. adduxit ea Apostoli verba : *non quod volo bonum hoc facio &c.* , ubi Aug. *videtis* , ait , *vocem animæ contumacis contra concupiscentiam defendentem libertatem animæ* ; statim decernit Beausobrius , per eam omnino libertatem animæ in contraria natura versantis a Fortunato , & Manete fuisse agnitam , quam & Apostolus ipse agnoverat . Non itaque ex verbis , sed ex eorum sensu de Manichæorum doctrina judicium ferendum est .

 Oppo-

Opponit Beausobrius Secundinum Manichæum, qui apud August. ait: *Si, anima, a spiritu vitiorum incipiat trahi, & post consensum pœnitudinem gerat, habebit indulgentiæ fontem; carnis enim commixtione ducitur, non propria voluntate. At si consentiat malo, & non se armet contra inimicum, voluntate sua peccavit. Quam si pudeat errasse, paratum inveniet misericordiæ auctorem. Non enim punietur, quia peccavit, sed quia de peccato non doluit. At si cum eo peccato sine venia recedat, tunc excludetur, tunc hæres erit sinistræ &c.*

Sed facile R. Secundinum nempe pressum eo Aug. argumento, quo S. D. ostenderat injustum fore Dei judicium, si animus partes substantiæ suæ supplicio æterno damnaret, nec illæ sua voluntate, sed coactæ a contraria natura peccassent, ut aliquomodo ab hoc inextricabili nodo sese expediret, duplicem animarum statum distinxisse, alterum ante judicii diem, alterum in ipsa judicii die. Istæ *in globo gentis tenebrarum* igne æterno cremandæ voluntate peccarunt, animæ autem *non punientur*, ex Secundino, *quia peccavit, sed quia de eo non doluit*: quæ verba expendens S.D. ait: *Bene quidem, quod aliquando confiteris fieri posse*, ut *sua voluntate* anima *peccet*. Ubi nota: idem, quod Maneti, Secundino accidisse. Is nimirum, ut ille secum pugnans *coactus est confiteri peccatum propriæ voluntatis*. De animabus vero ante judicii diem sic sentiebat Secundinus. Eas ante commixtionem considerans, cum ex eadem Dei substantia essent, *victoriam habuisse* docebat, *quam sua sibi ipsis natura a principio dedit*. Qua obscura locutione forte significare voluit *victoriæ* nomine *vincendi potestatem*. Sed hæc aut omnino insuperabilis erat, & ita incommutabilis fuisset anima, ut est Dei natura, aut superari poterat in bello, & commixtione cum substantia mala, adeoque non erat anima pars consubstantialis divinæ naturæ, quæ immutabilis est.

Cum primum ergo animæ commiscentur malo peccant, judice Secundino, sed illarum peccatum non est voluntatis propriæ: & licet consentiant peccato, prior iste consensus ex earum voluntate non est; ergo involuntarium est, & quia fit ex ductu alienæ naturæ, & quia fit ex consensu in statu oblivionis animæ, in qua hæc seipsam, & originem suam non cognoscit. Sed si posteaquam anima seipsam *cognoverit*, *malo consentiat &c.*, tunc voluntate sua peccavit, sicque peccatum antea involuntarium, fit voluntarium per hunc secundum consensum.

Hinc Beausobrius perspicue evinci putat, Manichæos agnovisse, 1. Animam esse liberam post agnitionem veritatis. 2. Spiritum vitiorum eam posse tantum allicere. 3. Vim illam alliciendi non esse victricem, nisi ex consensu, quam potest anima denegare. Sed fallitur Beausobrius. Non enim ex eo consensu ab anima præstito *propria voluntate* peccato sequitur animam liberam esse ab antecedenti necessitate, aut commixtionem malæ naturæ habere simplicem vim alliciendi, & non etiam necessitatem, & coactionem ei inferendi. Neque peccatum omne, quod ex voluntate est, idcirco liberum est voluntate arbitrii, seu indifferentiæ, licet voluntarium

fit

sit voluntate lubentiæ seu necessitatis, ut fit in damnatis, qui voluntarie quidem, sed non libere peccant. Subdit enim, animam *non puniri, quia peccavit, sed quia non doluit*. Qui fieri autem potest, animam arbitrii sui libertate peccare, & tamen non puniri quia peccavit? Peccatum ergo, quod non puniri ait Secundinus, & tamen propriæ voluntati animæ tribuit, voluntarium non est, nisi voluntate lubentiæ, quæ cum necessitate consistit, & frustra Beausobrius ex ea *animæ consensione, & propriæ voluntatis peccato* Manichæos admisisse statuit veram potentiam, & arbitrii libertatem. Si quam enim libertatem Secundinus agnovit in anima, ea tota est, ut post consensum peccato præstitum de eo dolere possit. Ideo quippe per Secundinum punietur, quia non doluit. Doloris autem nomine non odium & detestationem peccati intellexisse Manichæos, sed actum commiserationis & tristitiæ de sua passione & miseria valde probabile est. Deinde Beausobrius ipse fatetur, quod Secundinus statuerit, animam ductam ad peccatum ex commixtione naturæ malæ necessario peccare; quomodo ergo in ea agnoscit potentiam agendi bonum, & resistendi malo?

Tandem Beausobrius ipse testatur, PP. omnes Ecclesiæ, qui Manichæos refutarunt asserere, hæreticos hosce liberum arbitrium penitus denegasse, quomodo ergo eorum auctoritatem contemnit? Et paucis quibusdam Manetis, Felicis, Fortunati, aut Secundini verbis, quæ omnino periissent, nisi ea jamdiu refutata Augustinus in aureis suis libris fideliter servasset, de eorum doctrina audet proferre sententiam. Nil enim novi profert Beausobrius, quod ante annos 1300. & amplius non vulgaverit, & confutaverit S. P. Aug., aliique Ecclesiæ Doctores, qui ajunt, Manichæorum loca de culpa, merito, atque consensu meras esse antilogias, atque ambages, quas avide Beausobrius arripit, ut de eorum systemate, qua jure quave injuria judicium ferat.

Si vero caussam quæras: Cur PP. illi putarint, liberum arbitrium a Manichæis sublatum? Non aliam reddet Beausobrius, quam istam: nempe PP. illos & Aug. *æquilibrium* humanæ voluntatis, quo voluntas possit ex æquo bonum & malum agere, in quovis statu agnovisse, cum ex adverso in ipso statu innocentiæ Manichæi illud impugnarent, unde liberum arbitrium ab iis rejectum esse PP. opinati sunt. Addit, Græcos PP. constanter hanc doctrinam propugnasse, licet ab ea Augustinus & PP. Latini recesserint, ubi cum Pelagianis decertarunt. Et quia Beausobrius æquilibrium cum *indifferentia* libertate dolo malo confundit, idcirco ait, hanc quæstionem esse *adiaphoram*, quam *pro & contra* in Ecclesia Latina sustineri licuit post Augustini pugnas cum Pelagianis. Sed gerræ istæ sunt. Æquilibrium enim Ecclesiæ PP. tum Græci, cum Latini in uno innocentiæ statu unanimiter agnovere; non ergo ex hoc capite Manichæos de libertate perempta accusare potuere. Falsum est etiam, Græcos PP. doctrinæ æquilibrii fuisse perpetuo addictos; fatetur enim Beausobrius, eos docuisse, liberum arbitrium fuisse in statu naturæ lapsæ debilitatum. Augu-

stinus vero liberum arbitrium, etiam sublato æquilibrio, in homine lapso ubique deprædicat; nam l. 4. contra Jul. c. 47. scribit: *Asseris, me dixisse negari liberum arbitrium, si gratia commendatur: calumniaris, non hoc a me dictum est*. Et l. 2. contr. duas ep. Pel. *Peccato Adæ liberum arbitrium periisse non dicimus*. Eadem habet l. de Gr. & lib.arb. c. 15., & alibi. Nec obstat, dixisse Aug., liberum arbitrium ad malum sufficere, ad peccandum valere, ad bonum autem non item, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono &c. Nam S. D. ibi loquitur de potentia *positionis*, quæ est cum actu conjuncta, eaque sine gratia non est in homine lapso, teste Augustino, non vero de potentia *possibilitatis*, seu indifferentiæ & arbitrii, quam etiam post lapsum agnoscit in homine S. D., arbitrium vocans, quod huc atque illuc flectitur. Hinc S. P. de Præd. sanct. c. 5. *Posse habere fidem, sicut posse habere caritatem naturæ est hominum, habere autem gratiæ est fidelium*. Et ep. 177. *ad non peccandum quamvis esse non dubitetur arbitrium voluntatis, tamen ejus potestas non sufficit, nisi adjuvetur infirmitas*. Ubi nota ingentem Beausobrii confidentiam, qui audet asserere, ipsos etiam Manichæos docuisse, animam in corruptionis statu *potentiam habere ad resistendum malo*, sed ejus usum & exercitium ab ignorantia impediri. Ita Manichæos voluit hac in parte catholicos facere, ut Augustinum contra Pelag. disputantem faceret Manichæum. Sed plane lusit operam. Cum enim anima sit per Manichæos pars divinæ substantiæ, potestatem non habet, qua nutu suo flectere se valeat ad opposita, alias Dei natura mutabilis esset, adeoque in anima e tenebris eruta, potentia & exercitium ad bonum agendum, & ad malum repellendum ambo sunt necessaria, aut libera voluntate lubentiæ, non autem indifferentiæ; distat ergo toto cœlo a Manich. principiis Augustiniana, & catholica de animorum libertate doctrina.

Nec minus errat Beausobrius dum ait, Augustinum cum Manichæis pugnantem ad Pelagianos defecisse, addens, quod S. D., *si quam post lapsum in homine impotentiam constituebat, hujus originem tribuebat consuetudini, quam frequentatis actibus libere contraxerat, eamque esse illam carnis prudentiam, de qua loquens Ap. ait, legi Dei non est subjecta: nec enim potest, scilicet in sensu composito, licet possit in sensu diviso; cum definit esse carnis prudentia. Homo enim semper suum habet liberum arbitrium. Eodem plane modo Pelagiani exponebant eam hominis impotentiam, seu membrorum legem repugnantem legi mentis &c.* Ibi enim confundit Beausobrius originalem illam necessitatem, quam e peccato Adæ contraximus, cum necessitate voluntaria, & ex consuetudine contracta. Illa pœnalis est, & secluso consensu peccatum non est, licet ex peccato sit, & ad peccatum inclinet, ista est habitualis pronitas ad peccandum, orta quidem immediate ex pravis arbitrii actibus, sed *mediate* tamquam a radice ex penali necessitate Adæ peccato inducta. *Postquam enim libera ipse* (Adam) *voluntate peccavit, nos in necessitatem præcipitati sumus, qui ab ejus*

ejus stirpe descendimus, ait S. D. l. de Corr. & Gr. c. 12., ubi nota necessitatem, de qua S. D., ex malo usu liberi arbitrii primi parentis exortam, esse ejus posteritati communem ob corruptæ naturæ propagationem. Scopus enim Augustini erat ostendere, quamlibet peccandi necessitatem sive *originalem*, sive personalem, non ex mala substantia, sed ex libero Adæ, aut posterorum arbitrio ortam esse, quod probat S. D. pluribus rationibus & exemplis, eo quod Apostoli testimonium *Per unum hominem &c.* & novum Testamentum rejicerent Manichæi. *Antequam consuetudine aliqua implicemur*, ait S. D., *liberum habemus arbitrium faciendi aliquid, vel non faciendi, cum autem ista libertate fecerimus, & animam tenuerit perniciosa dulcedo, ipsa consuetudine sic implicatur, ut postea vincere non possit. Videmus multos jurare nolle, sed quia consuetudinem lingua tenuit, non posse refrænare. Et hoc est quod adversus animam pugnat consuetudo facta in carne*, (non contraria natura mali). *Sic dictum est, prudentiam carnis non posse legi Dei esse subjectam, ut si diceretur, nivem calidam esse non posse. Nullo enim pacto, quandiu nix est, calida esse potest. Sed quemadmodum illa nix desinit nix esse, ut possit calescere, sic illa carnis prudentia &c.* Hinc patet, quam præter rem distinctionem scholasticam de *sensu composito ac diviso* verbis Augustini aptare conatus fuerit Beausobrius.

Itaque S. P. idem de libero hominis arbitrio post Adæ lapsum semper docuit, sive Manichæos, sive Pelagianos impugnans. Atque illis quidem & istis humanæ voluntatis æquilibrium sublatum esse per deplorabilem necessitatem, qua Adæ culpa *præcipitati sumus*, ostendit: liberum tamen arbitrium non prorsus extinctum, sed sauciatum in vitiata Adæ stirpe manere, utrosque refellens perspicue monstravit. *Possibilitas quippe illa*, ait, non solum in lib. contr. Manich., sed etiam adv. Pelag. c. 17. de Gr. Chr., *quam dedit Deus, tam nos facit bona posse, quam mala*. Hanc possibilitatem utrobique docet, esse capacem utriusque radicis, *& caritatis, quæ est radix bonorum, & cupiditatis, quæ est radix malorum, quia non solum potest homo habere caritatem, qua sit arbor bona, sed etiam cupiditatem, qua sit arbor mala, sed cupiditatem, quæ vitium est, hominem habere auctorem, vel hominis deceptorem, non hominis creatorem*. Et contra Jul. ait: *Libidinem vinci posse ambo dicimus. Sed tu, Juliane, viribus propriis, ego gratia salvatoris, ut non alia reproba cupiditate, sed Dei caritate vincatur, quæ non viribus propriis, sed per Spiritum S. diffunditur in cordibus nostris*. Ceterum, licet Augustinus contra Manichæos liberum tueretur arbitrium, contra Pelagianos autem necessitatem gratiæ Salvatoris, eadem tamen argumenta contra illos producta his revincendis protulit, & instauravit. Posse igitur & bonum & malum agere liberum arbitrium, semper professus est Augustinus; sed, ut velit & agat gratiam *voluntatis & actionis* in hoc statu infirmitatis contra Pelagianos invictissime ostendit, tum ex sacris literis, tum ex PP. Græcis, atque ex Latinis. Quam Aug. sententiam Ecclesia universa (quidquid de

Græca Beausobrius effutiat) adopravit. Fallitur proinde hic Aug. censor, qui hanc Ecclesiæ sententiam adiaphoram dixit, ac proinde salva fide *pro & contra* liceat hic inde de ea disputare. Nam S. Rom. Ecclesia, quæ in hac parte se Augustini doctrinam sequi testata est, docet, *liberum arbitrium minime extinctum esse*, licet *viribus attenuatum & inclinatum*, adeoque *posse dissentire si velit*, ut a Trid. Syn. Sess. 6. sancitum est, & Africana Concilia multo ante decreverant. *Verum est*, ait S. P. l. 1. Retr. c. 10., *homines hoc posse, si velint, sed quia præparatur voluntas a Domino, ab illo petendum est, ut tantum velimus, ut volendo faciamus*. Et c. 16. de Gr. & arb. ait: *Velle & nolle arbitrii nostri esse, sic tamen ut divinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem*. Et l. 3. de lib. arb. *Potest ergo ei caussæ*, voluntatis, *resisti, potest peccatum caveri, sed opitulante illo, qui non potest falli*. Et l. de Nat. & Gr. c. 69. ita concludit: *Non enim, cum ista commemoramus, arbitrium voluntatis tollimus, sed Dei gratiam prædicamus*. Idipsum cum Augustino in sinu Romanæ Ecclesiæ nos quoque defendimus & prædicamus. Nec tamen ita liberum arbitrium exponimus, ut *libra illa* sit delirantis Juliani, *per æqualia momenta ex utraque parte suspensa*, de qua S. Alipius & Aug. ep. 186. ad Paulin. ait: *Pelagius aliquando ita paribus momentis potestatem voluntatis æqua lance perpendit, ut quantum ad peccandum tantum etiam ad non peccandum valere definiat; quod si ita est, nullus locus adjutorio gratiæ reservatur*. Sed jam Augustini, omniumque PP., & universæ Ecclesiæ apologiam adv. Beausobrii deliramenta S. Fulgentius absolvat, qui l. de Præd. & Gr. 18. ait: *Hæc itaque catholicorum PP. Apostolicis institutionibus tradita, permanet in ecclesiis sine ulla dubitatione doctrina, quam Græci Latinique Pontifices uno semper tenuere consensu, in qua B. Augustinus indutus virtute ex alto, abundantius illis omnibus laboravit. Sensum quippe Christi* (non Pelagii, aut Manetis, ut Beausobrius calumniatur) *habens, tam gratiæ Dei, quam humani arbitrii & officia discrevit, & merita; semper divinis humana subjiciens, & veraciter docens, divinitus homini & gratuito justificationis donum, & bonæ voluntatis exordium, & plenum tribui glorificationis effectum. Hunc legat qui salutem adipisci desiderat, humiliter orans misericordem Deum, ut eamdem illuminationis gratiam adipiscatur ut discat, quam ille adeptus est ut doceret*.

CAPUT IV.

Deum non esse caussam effectricem peccatorum ostenditur.

NOt. I. Caussam præcipuam peccati esse voluntatem liberam ipsius hominis. Allicit quidem ad peccandum concupiscentia, sed hæc nonnisi consentientibus nocet, ut ait Jacobus Ep. Cath. 1. *Unusquisque tentatur a concupiscen-*

scientia sua abstractus, *& illectus*. Sunt etiam peccatorum plures caussæ morales. Diabolus præsertim, & mundus. Ille, cum voluntates pro lubitu in malum flectere non possit, illusionibus atque terroribus incautos trahit ad errorem, & diffidentiam. Mundus vero ad peccatum allicit improborum exemplis, corruptis moribus, pravisque colloquiis.

Not. II. Calvinum scripsisse, Deum caussam esse peccatorum docens post Lutherum, decreto absoluto tam ad primam, quam ad secundam mortem, idest ad peccatum, & supplicium homines prædestinasse. Ab hoc autem errore quam longe recedunt Thomistæ: licet enim prædefinitionem propugnent ad actum physicum, sive ad *materiale peccati*, negant tamen illius prædeterminari malitiam: & cum ea præfinitione indifferentiam tuentur arbitrii. Nos hanc præfinitionem negamus, sed cujusque actus etiam peccaminosi Deum auctorem esse dicimus, non quia illum physice præfinivit, sed quia operantem præmovet universaliter. Secundo quia voluntatem prædeterminat ad bonum in communi, unde voluntas se se ad bonum peculiare determinat. Tertio quia simultaneo concursu illam regit, & adjuvat. Quarto quia liberum indidit arbitrium. Ita Scholastici ferme omnes cum Magistro, Gregorio Ariminensi, Estio &c., qui docent omnia, quæ sunt, in quantum sunt, bona esse, adeoque Deum auctorem habere. Hinc Anselmus de Casu diab. c. 20. ait: *Ipsum pravum motum voluntatis*, *& singulas pravas actiones Deus facit*. Etenim Deus auctor est rerum omnium exsistentium, atqui actus peccati est res exsistens; ergo &c. Ex quibus non sequitur, Deum prædefinisse materiale peccati, concurrit enim ut caussa universalis absque physica prædeterminatione ad actus naturales, maxime qui cum malitia conjuncti sunt.

Propositio. Deus non est caussa efficiens peccati.

Prob. I. Scripturis. Ps. 5. habetur: *Quoniam non Deus volens iniquitatem tu es*. Sap. 14. *Odio sunt Deo impius & impietas ejus*. Jac. 1. *Deus intentator malorum est*; ergo &c. Deinde prohibet Deus peccatum; ergo non est ejus caussa. Prob. ant. Amos 5.: *Odite malum*, *& diligite bonum*. Luc. 12.: *Cavete ab omni avaritia*. Rom. 6.: *Non regnet peccatum in vestro mortali corpore*. I. Cor. 6.: *Fugite fornicationem*. III. Peccantibus supplicia minitatur. Exod. 32.: *Qui peccaverit mihi delebo eum de libro meo*. Jud. 2. *Ad iracundiam concitaverunt Dominum*. Os. 12. *Ad iracundiam me provocavit Ephraim*. Rom. 1. *Revelatur ira Dei super*

super omnem impietatem. IV. Repugnat iniquitas Dei sanctitati. Is. 61. *Ego dominus diligens judicium*. Soph. 3. *Dominus justus non faciet iniquitatem*. Os. 14. *Rectæ viæ Domini*. Ex quibus sic arguitur: nemo sui compos id efficit, quod odio habet, vetat, punit, & execratur, atqui Deus ex dictis odit, vetat, punit, & execratur peccatum; ergo illud non efficit.

Prob. II. ex Patribus, quorum plures produximus l. 6. Accedit Ambrosius 1. Hexam. c. 8.: *Eradicari hanc malitiam Deus vult de animis singulorum, quomodo ipse eam generaret, cum clamet Propheta: Desinite a malitiis vestris*. Cyrillus in Jo. 8. ait: Deum *prædixisse infidelitatem Judæorum, non fecisse, ipsorum quippe præscivit peccata, non sua*. S. P. Ps. 90. *Non potes facere Deum auctorem peccati*. De pecc. mer. l. 2. c. 17. *Nullius culpæ humanæ in Deum referas caussam*. S. Prosper Obj. Vinc. 10. *Detestanda opinio, quæ Deum malæ actionis credit auctorem*. Fulgentius l. 1. ad Mon. *Sicut peccatum in eo non est, ita ex eo non est*. Sed ex his omnibus evincitur Deum non esse peccati auctorem; ergo &c. Prob. III. ex ipsa Protestantium confessione, Magdeburgensium, Wossii, Glassii, Melanctonis, Junii, Grotii, Confess. Augustanæ, Saxonicæ, Gallicanæ &c.

Prob. IV. ratione. Deus enim non est peccati caussa moralis, cum nec consilio, nec exemplo, aut promissis, & minis ad malum trahat, nam potius peccantes increpat, ad pœnitentiam invitat, punit pervicaces: & *Filium suum misit in mundum, ut nos redimeret ab omni iniquitate*; ergo Deus non est caussa moralis peccatorum, sed virtutum, quas probat, suadet, præcipit, remuneratur. Nec physica: nam si hoc foret, vel malitiam efficeret, vel actum: non malitiam, hæc enim, cum sit privatio debitæ rectitudinis, caussam efficientem non habet, sed deficientem, *quia peccatum nihil est, non per ipsum factum est*, ait S. P. Tr. 1. in Jo. Qui vero malitiam peccati sitam esse putant in actu aliquo positivo, nullum Dei concursum ad hunc actum agnoscunt, nisi indifferentem. Et quamvis Deus physice determinaret ad actum peccati, ut placet Thomistis; defendi tamen posset, nullum actum, ut actus est, esse malum, sed tale esse, prout a caussa secunda male fit. Ita hominem, quem adulter generat in utero mulieris peccando, inculpate Deus producit per creationem. Ita etiam Thomistæ Calvinianis opponuntur. Nec dicas, neque per Calvinum determinari a Deo voluntatem prout mala est. Nam prædetermina-

minatio Calvini infert inevitabilem necessitatem, & liberum arbitrium penitus tollit; ergo &c. Thomistæ ex adverso libertatem agnoscunt; ergo Deus non est auctor peccati, cujus nec malitiam præfiniit, nec actum, ea saltem præfinitione, cui reluctari non possumus.

Prob. V. ex absurdis. I. enim Calvinus Deum injustum facit, aliter *puniendum reum non invenisse, sed fecisse dicendus esset*, ut ait S. Fulg. l. 1. ad Mon. II. Crudelior Nerone Deus esset, qui impiorum interitum spectaret, ut ille urbis incendium. III. Ubi major auctoritas est & consilium, ibi magis delinquitur, atqui Deus est omnium sapientissimus, & fortissimus; ergo omnium impiissimus esset, si esset caussa peccati. IV. Si peccata essent Deo auctore patrata, deberent ei imputari. V. Deus auctor bonorum est bonus; ergo Deus auctor malorum non est nisi malus; ergo &c.

Ob. I. ex Scripturis. I. Reg. 2. de filiis Heli habetur: *Et non audierunt vocem Patris sui, quia voluit Dominus occidere eos*; ergo absoluta Dei voluntate peccabant.

℟. I. Nostrates, dist. cons. Peccabant, quia Deus prædefinierat illis subtrahere gratiam ob crimina, quibus retrahebant homines a sacrificio, conc., peccabant, quia Deus prædefinierat illis impertiri malitiam, & ad peccatum impellere, neg. ℟. II. particulam *quia* hoc loco reddendam esse *idcirco*, *igitur* &c., ut sensus sit, *Non audierunt vocem Patris sui, & idcirco Dominus voluit occidere eos*: nam particula hebraica כי *Chi* sæpe vim habet conjunctionis conclusivæ, ut Gen. 22. 17., & alibi. Reapse testatur Dominus, se velle præcidere brachium domus Heli, quia filii comederunt sacrificiorum primitias; ergo ideo Deus illos occidere voluit, quia peccaverunt. Proinde adverbium *quia* idem valere ac *quapropter* contendit Buxtorfius, Worstius, Alstedius apud Sixtinum Amama, & Glassium.

Ob. II, Deus præcepit aliquando peccatum, ergo vult. Prob. ant. 2. Reg. 16. de Semei habetur: *Dominus præcepit ei, ut malediceret David*; ergo &c. ℟. neg. ant. Ad prob. dist. ant. Dominus præcepit, hoc est permisit, conc., hoc est *jussit*, neg. Deus enim inclinavit cor Semei subtrahendo gratiam, non impertiendo malitiam. *Nam si jubenti obtemperasset Deo, laudandus potius, quam puniendus esset*, ait S. P. de Gr. & arb. 20. Ubi nota, verba illa esse Davidis humilis, ac pœnitentis, qui ex humilitate putavit, ob patrata a se crimina illud fuisse præceptum Domini,

quod

quod erat procacitas maledicentis : at Deus non præceperat Semei, ut David malediceret, alias nec veniam a Davide postulasset, nec a Salomone ejus filio supplicium reportasset; ergo &c.

Ob. III. Amos 3. 6. habetur: *Si erit malum in civitate quod non fecerit Dominus*. Et Is. 11. *Ego Dominus creans malum*; ergo &c. ℟. neg. cons. Nam loci illi accipiendi sunt de malo pœnæ, non de malo culpæ. Hinc S. P. contra Adim. c. 26. ait: *malum hoc loco non peccatum, sed pœna accipienda est*. Per Amos enim prædicit Deus, eversurum se Israelem ob cultum idolorum, & Isaias exprobat Israelitis, quod in victoriis Cyri, & liberatione populi Dei manum non agnoscerent.

Ob. IV. S. P. Ench. 101., ait: *Fieri potest, ut hæc velit homo voluntate mala, quod Deus vult bona*. Et lib. 5. contra Julianum c. 3. ostendit, concupiscentiam & cæcitatem non esse naturæ conditionem, sed pœnam peccati, & ideo tradi impios in reprobum sensum, ut ait Ap. Rom. 1.: idque nedum subtractione gratiæ, sed *ut notam faceret potentiam suam*; ergo &c.

℟. ad I. neg. cons. Nam voluntatem ibi S. P. *finem operationis* appellat: ait ergo homines ad malum finem ordinare, quæ Deus in bonum præordinat. Sic Judæi mala voluntate occiderunt Jesum, quem Deus bona voluntate, ut occideretur, permisit. Ad II. neg. cons. Nam S. P. ex Ap. docet, impios tradi in reprobum sensum, quia in pœnam præcedentis peccati efficaci gratia destituuntur, non quia ex necessitate in peccata impelluntur. *Cum ergo dicitur homo tradi desideriis suis*, ait ibid. S. P., *inde fit reus, quia desertus a Deo cedit eis, atque consentit, vincitur, capitur, possidetur*.

Ob. V. Deus est prima caussa cujusque actus, sed homo peccat per actum malum; ergo & Deus: maxime eo quod concurrat ad actus aliquos inseparabiles a malitia, ut est odium, mendacium &c.

℟. non ideo homo peccat, quia actum ponit, sed quia ponit pravo animo & deviando a recta ratione. Nec obstat quandoque ab actu inseparabilem esse malitiam; talis est enim, prout actus efficitur a caussa particulari, & prædeterminante actum ipsum, non a caussa universali & indifferente; ut defectus soni tribuitur cytharæ, non caussæ principi, quia hoc instrumentum ad vitium seipso determinatum est. Concursus quidem universalis & indifferens sufficit, ut

Deus

Deus sit auctor operum singulorum, sed non sufficit, ut dicatur caussa peccati: quia hoc, prout malum est, nihil est: nec caussam habet, nisi deficientem, ut ait S. Prosper in epigrammate: *Per Verbum omnipotens Deus omnia condidit unus, a quo natura est nulla creata mali.*

Liber XVII.

De hæresi Janseniana.

Ad Calviniana dogmata declinasse Jansenium, ejusque asseclas, qui nullam activam indifferentiam in libero voluntatis arbitrio agnovere, sed passivam dumtaxat, qua nempe aut caritatis, aut cupiditatis impulsu humana voluntas absque electione, ac dominio hac illac abripitur; unicuique arbitror esse compertum. Iis itaque revincendis hic liber XVII. occupabitur, idque fiet duabus dissertationibus, quarum prior historicas, posterior vero dogmaticas complecti poterit de Janseniana hæresi disceptationes.

Dissertatio I.

De historia Janseniana.

De Janseniana historia quatuor capitibus sequenti ordine pertractabimus.

Caput I.

De Janseniana hæreseos auctoribus Bajo, Jansenio, & Quesnellio.

Jansenio Michaelem Bajum prælusisse, atque hujus reprobatas sententias a cineribus suscitasse, merito asseruit Rom. Pontifex Urbanus VIII. Utriusque autem errores a Quesnellio recusos, neminem latet. Itaque de Bajo primum, tum de Jansenio, ac Quesnellio dicemus.

Propositio I. Bajus inter alios errores etiam Janseniana dogmata circa libertatem arbitrii præformavit.

Prob. I. ex historia. Bajus enim Melini apud Belgas ortus an. 1513. a Carolo V. regius sacrarum literarum professor ann. 1550. institutus, ad annos ferme 40. sacras tradidit disciplinas, in quibus errores ab eo disseminari Tapperus primum, & Ravenstein observarunt, re etiam ad Belgii consilium delata an. 1558., tum Fratres Minores 18. Bajanos articulos an. 1360. Parisiensi Facultati exhibuere, quæ plerosque ut hæreticos eos proscripsit an. 1560. Anno sequenti apud Cardinalem Granvellanum accusatus est, sed indictum est utrique parti silentium a Pio IV. Rom. Pont.

Redux a Concilio Tridentino, cui una cum Hesselio interfuit, typis mandavit opuscula de libero arbitrio, de caritate, de justificatione &c., unde collectæ sunt propositiones 76. quas ann. 1567. damnavit Rom. Pont. Pius V., qui bullam suam matura deliberatione editam declaravit, contra Baji apologiam, & damnationem confirmavit ann. 1579. Gregorius XIII. Is Lovanium misit Franciscum Toletum S. J. Theologum, postea S. R. E. Cardinalem, cujus opera Bajus propositiones illas retractavit. Anno 1586. vita functus est, atque post ejus obitum illius simul, & Jansenii propositiones, utpote affines, damnarunt Urbanus VIII. an. 1641., & Innoc. X. an. 1648. Ex his vero excitatis per Bajum dissidiis, nihil incommodi Augustinianæ doctrinæ, sed auctoritatem potius præsidiumque accessisse alibi dictum est.

Prob. II. ex ipsis Bajanis articulis ab Ecclesia proscriptis. Nam Prop. 39. ait: *Quod voluntarie fit, etiamsi necessitate fiat, libere tamen fit*. Prop. 63.: *Sola violentia repugnat libertati hominis naturali*. Prop. 64.: *Homo peccat etiam damnabiliter in eo, quod necessario facit*. Ex quibus constat, *ad merendum vel demerendum in statu naturæ lapsæ non requiri in homine libertatem a necessitate, sed sufficere libertatem a coactione*. Et prop. 52. ait: *Sententiam, quæ docet, Deum homini nihil impossibile præcepisse, falso tribui Augustino, cum Pelagii sit*. Unde suam primam propositionem *Aliqua præcepta &c.* mutuam accepit Jansenius; ergo &c.

PROPOSITIO I. Turpiter etiam erravit circa libertatem Jansenius.

Prob. I. ex historia, ex qua constat, Jansenium Leerdami in Batavia catholicis parentibus natum an. 1585. Lovanii philosophicis, ac theologicis disciplinis dedisse operam. Doctorali Laurea insignitus an. 1617., ibidem sacras literas Jansenius professus est an. 1630. Et an. 1635. Iprensis episcopus creatus. Quo tempore opus, quod inscribitur *Augustinus*, extrema manu expolivit, se scriptaque sua Romanæ Ecclesiæ judicio subjiciens. Qua de re summis laudibus extollitur a suis Apologistis, quasi vitæ probitas sit certum catholicæ veritatis indicium. At errasse etiam in dogmate, præter Cyprianum, Ibam, & Theodorum Mopsvest., Hilarium quoque, Vincentium Lirinensem, aliosque Massilienses viros sanctissimos absque sanctitatis dispendio supra obser-

observavimus (1). Jansenii liber in lucem vix editus ab Urbano VIII., præmisso examine, proscriptus est an. 1641. Subinde vero ex eo excerptas a Parisiensibus theologis quinque propositiones Innocentio X. Gallicani Præsules exhibuere an. 1650. Discussa autem per biennium controversia, Innocentius X. declarans, nullum Augustinensi ac Thomistæ scholæ præjudicium afferri velle, famosas quinque propositiones damnavit an. 1653. Nos singulas recensebimus, ubi eas suo loco refellere curabimus.

Propositio III. Bajo, ac Jansenio cohæret Quesnellus.

Prob. I. ex rebus gestis. Quesnellius enim Lutetiæ natus an. 1633. Congregationi Berullianæ nomen dedit circa an. 1657. Edidit an. 1676. dissertationes ad opera S. Leonis M. a Lupo nostro confutatas, ac Romæ proscriptas. Spretis Congregationis suæ monitis, dimissoque habitu profugus factus est. An. 1699. novum Testamentum Gallice vertit, una cum reflexionibus moralibus in singulos versiculos: ibique Baji, ac Jansenii proscripta dogmata renovavit, ampliavitque errores ad propositiones 101. a Clem. XI. in Bulla Unigenitus ann. 1713. jure proscriptas. Non enim ibi aliam gratiam, nisi efficacem agnoscit, ac talem quam nihil impedire possit, vel retardare; ergo &c.

Prob. II. ex ipsis damnatis articulis. Nam in primis

4., &

(1) Observat noster Desirantius, exstitisse Lovanii nonnullos theologos Jansenio addictos, *qui immensis, quas cognoverant Jansenii virtutibus commoti, non judicabant, memoriam viri in pace mortui dura materialis hæresis (causa terminata per judicium contradictorium) commemoratione turbandam esse. Hæc ipsi ex pio affectu in virum illustre facultatis nostræ membrum.* Sed quibus, subdit Desirantius in suis Thesibus, *respondeo: Non minorem scholæ nostræ erga integerrimum præsulem stetisse semper & stare pietatem, sed frustra est esse pium, cum nocens. Auctoritas nos Sedis Romanæ commovet. Interea per latus Jansenii quid non passum querimur sensum Augustini? Separemus ergo caussam a caussa Hipponensis non aspergatur errore Iprensi. Nam cur propter Iprensem expositum cupimus Hipponensem. Hipponensis vicit, Iprensis cecidit. Oportet ne unius triumphos deprimere per cladem alterius? Numquid laurea Hipponensis restituet Iprensis cladem? Vel Iprensis ruina minuit Hipponensis trophea? Satis datum est Jansenio, cujus si doctrina respuitur, nullam ipse jacturam patietur in terris, qui errare potuit, qui hæreticus non fuit.* Hæc Desirántius.

4., & in 38., & 39. docet, absque gratia victrici impossibilia esse divina præcepta. In 1. enim ait, *animæ, quæ gratiam amisit, nihil remanere, nisi generalem impotentiam ad omne opus bonum*. Idem asserit in 2. 3. & 4. nec non in 38., ubi ait: *Peccator non est liber, nisi ad malum sine gratia*, & in 39. ait: *Est capax omnis mali & incapax ad omne bonum*. A prop. 9. usque ad 14. nonnisi efficacem gratiam, eamque victricem, & *inimpedibilem* agnoscit, ait enim art. 10.: *Gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare*, & 13.: *Quando Deus vult animam salvam facere, & eam tangit interiori suæ gratiæ manu, nulla voluntas ei resistit*, & prop. 21.: *Gratia Christi est gratia fortis, suprema, invincibilis*; ergo Quesnellus Bajo, Jansenioque cohæret.

CAPUT II.

De censuris latis adversus Bajum.

Janseniani, ne se prædamnatos in Bajo fateantur, hujus doctrinam neque a Facultate Parisiensi proscriptam, neque Pii V. Greg. XIII., & Urbani VIII. constitutionibus damnatam esse commenti sunt. Atque eorum Bullas, aut subreptitias esse, aut iis propositiones illas non perstringi in rigore, & proprio verborum sensu, vel denique errasse Pontifices criminantur. Sit itaque

Propositio I. Parisiensis facultas Bajanas assertiones reprobavit.

Prob. I. ex historicis Rainaldo ad an. 1561., Pallavicino l. 15. hist. Trid. c. 7., Seripando Card. O. N., qui in suis Comm. recitat eamdem censuram theologorum Paris. II. Bajus ipse, non solum ea de re acriter questus est in ep. ad P. Antonium Sablonium; sed etiam notis apologeticis (*a*) censuram dispunxit. III. Fatentur Janseniani, exstare in archiviis Facultatis exemplar hujus censuræ, quæ nec casu, nec fraude in iis irrepsit, alias reclamasset S. Facultas. IV. Cum F. Petrus de Quercu, aliique Minores Bajanos articulos Facultati exhibuere, S. Facultas eos improbavit: vetuit enim an. 1644., ne auderet quispiam illos defendere, aut propugnare; ergo &c. V. Janseniani, utpote rei, nullam fidem merentur, dum factum negant sine tabulis, sine testibus &c.; ergo &c.

Propositio II. Constitutiones Pontificum adv. Bajum non sunt subreptitiæ.

Prob.

[a] *Inter ep. Seripandi*.

Prob. I. de Bulla Pii V. Cum enim Bajus edita apologia Pium V. exorasset, ut ea perlecta decerneret, an Bulla legitima habenda esset, an subreptitia? ℞. Pius: *Non sine matura deliberatione editam fuisse, & curasse ut libri, ipsæ propositiones, & scripta apologetica novo & maturo examine expenderentur*, damnationem confirmavit, imponens Bajo ejusque asseclis *perpetuum silentium*: ergo &c. II. Greg. XIII. Bullam Pii V. confirmavit, Urbanus autem VIII. utriusque. Si ergo postrema hæc subreptitia non est, nec illæ erunt. III. Idipsum probat noster Paludanus ex Brevibus, quæ Urbanus dedit ann. 1643. ad Belgii gubernatorem, ad Archiepiscopum Mechliniensem, aliosque Episcopos Belgas, nec non ex libello Lovaniensium ad Urbanum, quo mandavit Rom. Pontifex ut Bullæ exemplar cum originali collatum ad Lovanienses dirigeretur; habet ergo hæc bulla *tot suæ veritatis publicos testes*, ait Paludanus, quot dictiones, sillabas, apices: unde damnata est hæc propositio ab Alexandro VII.: *Bulla Urbani VIII. in eminenti est subreptitia*.

PROPOSITIO III. In Bulla Pii V. assertiones Baji, in sensu ab auctore intento, vere & proprie proscriptæ sunt.

Prob. I. Contendunt enim Baji apologistæ, in Bulla Pii apponendum esse comma post verba illa, *sustineri possent proprio verborum sensu*, non post ea verba *sustineri possent*, adeoque in sensu rigoroso ipsius Baji ejus propositiones *sustineri posse*. Atqui in archivio SS. Inquisitionis, ubi exstat Bullæ autographum, comma illud apponitur post verba *sustineri possent*, ut testatur Card. de Lugo, qui die 26. Oct. an. 1644. se virgulam illam post cit. verba inspexisse refert, & constat ex alio exemplari ad fidem archetypi excuso, & Lovanium delato per Toletum an. 1580., item ex alio an. 1644. per Sinnichium ad Lovanienses missum; ergo &c. Quæ itaque a Baji apologistis proferuntur exemplaria aut MS. aut cusa, cum autographo non concordant ex dictis, adeoque rejicienda sunt.

Prob. II. ubicumque comma fuerit affixum, si propositiones reprobantur hac clausula, *quamquam aliquo pacto sustineri possent*, intelligitur, quod licet aliquo sensu veræ aut probabiles forent, in sensu tamen proprio & obvio, maxime si indefinite pronuncientur, universalibus æquivalent, & falsæ dici possunt, si tales sint aliquo sensu. Ita, licet hæc Jansenii propositio: *interiori gratiæ numquam resistitur* vera sit de gratia efficaci, cum tamen indefinite

prolata sit, in sensu obvio ab auctore intento, qui communi Gratiæ vocabulo utitur, hæretica est, & damnata. Imo, licet communior sensus sit verax, ut cum dicitur: *Maria est Christipara*, quia tamen a proferente Nestorio usurpatur sensu non recto, ut significet, Mariam purum hominem peperisse, ab Ecclesia hæc propositio proscripta est; ergo licet Bajanæ propositiones in sensu obvio, & communiori veræ essent, quia tamen indefinitæ sunt, & sensum hæreticum pati possunt, merito proscriptæ sunt.

Prob. III. ex definitionibus Facultatis Lovan. & Duacen., qæ illas in sensu ab assertoribus intento proscriptas esse testantur in libro, qui inscribitur, *Æquitas censuræ*, tum ex Bajo ipso, qui tandem eos articulos improbavit *secundum Bullæ intentionem*, & *sicut Bulla damnat*.

PROPOSITIO IV. damnationi articulorum Baji nefas est refragari.

Prob. I. Ideo enim huic damnationi refragari posse contendunt apologistæ; quia Bulla, ajunt nonnulli, ab universali Ecclesia non fuerit acceptata, atqui hæc ratio nulla est; ergo &c. Prob. min. I. enim Pontificia decreta Christi ac Petri auctoritate sancita vim non habent ab acceptatione populorum. II. Bullam hujusmodi maxima catholicorum pars, celeberrimæ Universitates, & episcoporum conventus plurimi receperunt; ergo &c. III. Ideo tuentur refractarii proscriptas prop., quia easdem esse prædicant cum Augustini doctrinis; sed iis opponitur Augustinus, cujus doctrina a Rom. Pontificibus summopere commendatur, dum Bajus ab iisdem prosternitur; ergo &c. Deinde *doctrina catholicorum*, ut ait S. Th., *ab Ecclesia auctoritatem habet*, *unde magis standum est ejus auctoritati*, *quam Augustini*, *vel Hieronymi &c.* Hinc S. P. Serm. 132. ait, caussam Pelagianorum finitam esse, quia a *Sede Apostolica rescripta venerunt*: sed in caussa Bajana plura inde rescripta venerunt; ergo &c.

Ob. I. In Bulla Urbani fit mentio libri Jansenii, atqui hic liber nondum fuerat Romam delatus ante nonas Martii an. 1641., in quo Bulla data est, quæ nonnisi 13. Kal. Jul. 1643. publicata est; ergo est surreptitia. II. Testantur deputati Lovan. ab Urbano cautum fuisse, ne quis *expresso nomine sugillaretur*, atqui ibi nomen & liber Jansenii exprimitur; ergo &c. III. Urbanus intendit in sua Bulla confirmare Pii V. & Greg. XIII. constitutiones; cur

cur ergo Jansenii librum adhuc sub prælo latentem in scenam prodere; ergo &c. IV. Ex interpositione commatis, atque ex Card. Granvellani epistolis, ac decreto Facultatis Lovan. constat, *posse nonnullas prop. aliquo pacto sustineri in rigore, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento*, quod etiam affirmat Ludov. Bail (*a*); ergo &c. V. Pius & Gregorius obscurissima decreta edidere, quæ varios sensus pati possunt; ergo &c. VI. Ea decreta Augustini doctrinam a Rom. Pont. firmatam eliminant; ergo &c. VII. Nec potest ex vaga illa proscriptione dignosci quænam sint hæreticæ, quænam suspectæ prop.; ergo &c.

℟. ad I. neg. min. Liber enim Jansenii editus est ann. 1640., & Bulla Urbani an. 1641. pridie nonas Martii ab Incarnatione, idest an. 1642. juxta vulgarem computandi rationem: ita Bulla confirmationis Tridentinæ Synodi ad ann. 1563. refertur, licet hæc absoluta sit an. 1564. Quod vero promulgatio Bullæ ad ann. proximum fuerit prorogata, id ex indulgentia Pontificis factum est, qui experiri voluit, an Janseniani vellent aliquando resipiscere. Ad II. ℟. Deputatos Lovanien. locutos fuisse de doctrina, non de persona, quam noluit Pontifex damnari, cum Bajus, & Jansenius Ecclesiæ judicio sese sponte subjecerint. Ad III. ℟. in ea confirmatione debuisse etiam Jansenii librum reprobari, in quo Baji errores innovantur. Ad IV. habes ℟. Prob. 1., & 2. Prop. 3. Ad V. neg. ant. Plures enim articuli iisdem Baji verbis exprimuntur: in horum verborum sensu damnantur, & ita perpetuo abolentur. Ad VI. neg. ant. Constat enim, hanc meram esse calumniam superiori cap., & c. 9. de H. P. (*b*) satis explosam. Ad VII. neg. cons. Ideo enim cuique non aptatur qualificatio, ut nullam quis audeat sustinere. Ita a Martino V., & Leone X. Wiclefi & Lutheri articuli *in globo* idest communi notatione proscripti sunt. Adverbium *respective* significat, quosnam articulos, qui, si solitarie inspiciantur, videntur probabiles, attenta connexione doctrinæ esse rejiciendos.

CAPUT III.

De aliis constitutionibus adversum Jansenium, & Quesnellium.

PRæter supra memoratam Urbani VIII. Constitutionem, alias Constitutiones ediderunt data opera Rom. Pontifices,

(a) *De Benef. Crucis art. 3.* (b) *Ap. Auctorem l. 14.*

fices, quibus Janseniana caussa penitus finita est. Sit itaque

Propositio I. Innocentius X. & Alexander VII. Jansenianam hæresim proscripsere.

Prob. ex rebus gestis. Cum enim Urbana constitutione nulla cuique inureretur censura, quidam novitatis studiosi Bajanos errores, quos Jansenius in suo libro exposuerat, in ipsa Universitate Parisiensi propugnare cœperunt: unde plures insurrexerunt sacræ Facultatis theologi, qui famosas quinque propositiones notarunt, easque 85. Gallicani Præsules an. 1650. Innocentio exhibuere. Is pro illarum examine specialem instituit Congregationem, ubi discussa per biennium controversia, Innocentius X. Constitutionem emisit, quæ incipit: *Cum occasione*, ubi 5. Jansenii propositiones proscriptæ sunt. Hanc ut eluderent Janseniani, clamarunt, a se quoque rejici damnatas 5. propositiones, non tamen Jansenii sensum, qui ex ejus volumine expiscandus erat, adeoque ad regulam critices exigenda esse decreta Rom. Pontificis, in rebus facti, errandi periculo obnoxii. Huic Novatorum effugio occurrens Rom. Pontifex Alexander VII. aliam edidit Constitutionem 16. Octobris 1656., qua non solum Constitutionem Innocentii confirmavit, verum etiam alia Constitutione an. 1664. formulam juramenti præscripsit ab omnibus Ecclesiasticis præstandi, excerptas fuisse propositiones ex libro Jansenii, & in sensu ab auctore intento damnatas. Hanc Constitutionem Lud. XIV. sua auctoritate firmavit.

Tum Janseniani alii abnuentes in exilium abiere, alii Formulario simulate subscripsere, rati, religiosum circa damnatas propositiones servandum esse silentium. Exorta subinde ea de re etiam per Belgium dissidia, opportune compescuit Innoc. XII. die 6. Februarii ann. 1694. edita Constitutione, qua declaravit, propositiones ex libro Jansenii excerptas a suis prædecessoribus fuisse damnatas in sensu obvio, quem *ipsamet propositionum verba præseferunt*, vetans, ne quis invidioso nomine Jansenismi traduceretur, nisi legitime constaret, aliquam ex his Prop. docuisse. Quare doctrinam de gratia per se efficaci Lovanienses, Augustiniani, Thomistæ, aliique invicte propugnant, eamque tenuit & commendavit Rom. Pont. Clem. XII. Imo Thomistas a Jansenianis toto cœlo distare scribunt Annatus, Dechampsius, aliique Moliniani.

Propositio II. Baji, Janseniique errores a Quesnello renovatos Clem. XI. profligavit.

Prob.

Prob. I. ex Prop. 3. c. 1., ubi errores Quesnellii recensentur circa libertatem arbitrii, nec non ex Constitutione Clem. XI., quæ incipit: *Unigenitus*, quæque illos errores n. 101. damnavit.

Prob. II. ex iis, quæ post Bullæ editionem evenere. Ea enim annuntiata Universitati Coloniensi an. 1715. concordi doctorum approbatione recepta est, theologicam cathedram moderante Nicolao Girchen cl. Ord. N. Scriptore. Eodem anno eidem subscripsere Lovaniensis Academia, & anno præcedenti Duacensis. An. 1716. eandem excepit Universitas Salmaticensis. In Italia vero, Germania, Hispania, & Lusitania singuli eam probarunt. In Belgio etiam probarunt Episcopi Namurci, Ruremundæ, Gandavi, Antuerpiæ, Tornaci &c. In Gallia 130. Episcoporum mandata ea de re prodiere. Recepta tandem Clementina Constitutio est ab omni catholicorum ordine, paucis refractariis exceptis. Ex hac autem, aliisque Rom. Pont. Constitutionibus nihil incommodi Augustinianæ, aut Thomisticæ Scholæ emersit: nam præter Benedictum XIII. earum tranquillitati consuluit Clem. XII. Brevi: *Apostolicæ Providentiæ* die 2. Octobris 1733., quo redarguuntur ii, qui etiam nunc contendunt Constitutione illa doctrinam SS. Augustini, & Thomæ esse perstrictam. Deinde vetat, ne *quis audeat notam aut censuram ullam Theologicam* scholis diversa sentientibus inurere (1).

CAPUT IV.

Quibus momentis Romani Pontificis judicium de factis dogmaticis infallibile demonstretur.

NOt. I. facta ista, quæ non doctrinam in se, sed ut prolatam ab homine, vel scriptis expressam attingunt, v. g., an Sabellius negaverit pluralitatem personarum in Deo? Facta hæc inquam, alia personalia esse, alia dogmatica: illa personam tantum spectant, e. g., num Arius verbi divinitatem impugnaverit? Ista simul cum dogmate conjuncta sunt, e. g., Verbum non est omousion in sensu Sabellii. Sic in caussa Jansenii tria quæri possunt. I. An quinque Propositiones hæresim contineant? II. Num Jansenius earum sit auctor? III. An jure proscriptæ fuerint in sen-

(1) An huic decreto paruerit nuperus auctor Jansenismi redivivi, qui auctorem nostrum, ejusque libros de Th. disciplinis tot conviciis lacessivit, ipse viderit.

sensu, quem præseferunt in libro Jansenii? Prima est quæstio juris, sive de puro dogmate: secunda est quæstio facti personalis; tertia est quæstio facti dogmatici.

Not. II. Romanum Pontificem, eique conjunctam Ecclesiam circa primam, idest circa dogma, errare non posse conveniunt nobiscum Janseniani. De secunda non agitur, nec quidpiam Ecclesiæ interest, an libri, qui *Augustinus* inscribitur, sit auctor Jansenius, an San-Ciranus, an alius quispiam. Dicimus tamen, Ecclesiam, dum vi indefectibilis luminis judicat, illum esse damnandum, hunc prohibendum non falli, sicut nec fallitur Philosophus, dum ex generalibus principiis, atque ex ideis rerum absque erroris periculo judicat, hunc esse hominem, illum lapidem. Ad facta dogmatica quod attinet dicimus, Romanum Pontificem absque erroris periculo de iis pronuntiare, & definire posse: & librum, ex. gr., Jansenii quinque propositiones continere, & eas hæreticas esse in sensu Jansenii, nempe secundum doctrinam ab eo traditam in libro qui *Augustinus* inscribitur. Idem de Bajo, ac Quesnello judicium esto. Sit itaque

Propositio. Judicium Romani Pontificis de factis dogmaticis nuper expositis esse infallibile pluribus momentis potest ostendi.

Momentum I. Ex Scripturis. Jo. 21. ait Christus Petro: *Pasce oves meas*, atqui bonus pastor debet, nedum herbas ab herbis secernere, sed etiam gregem a noxiis pascuis arcere; ergo Romanus Pontifex, cui dominici gregis cura commissa est, nedum *inter herbam & herbam* distinguere debet, idest inter dogma catholicum, & hæreticum, sed etiam inter *pratum & pratum*, idest inter librum & librum, ubi herbæ, idest dogmata continentur; ergo non solum definire potest, propositionem aliquam in se esse hæreticam, sed talem esse, ut traditur in hoc, vel illo libro. II. Matth. 16. habetur: *Tu es Petrus &c. & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*, idest, nec vi persecutionum, nec falsis dogmatibus; sed ex hoc sequitur, summum Pastorem in definitione dogmatum falli non posse; ergo &c. III. Deut. 17. habetur: *Si ambiguum apud te judicium esse perspexeris, venies ad sacerdotes, & ad judicem, qui indicabunt tibi judicii veritatem:* atqui ea lex etiamnum viget, & ad perfectum Ecclesiæ regimen debet esse unus ac supremus judex; ergo cum *ambiguum* judicium fuerit de quinque Jansenii propositionibus, & in Galliis, in Belgio, & ubi-

& ubique audiverimus *inter portas verba Judicum variari*; ventum est *ad judicem*, qui *fuit illo tempore* Innocentius X., Alexander VII., Innocentius XII., & Clemens XI., quinque propositiones illas damnarunt, & damnatas esse in sensu Jansenii declararunt; ergo *indicarunt judicii veritatem*.

℞. Janseniani: Romanum Pontificem non esse legitimum hujus controversiæ judicem, sed universam Ecclesiam, ad quam jure ipsi appellarunt, ad futurum nempe generale Concilium in causa Jansenii. Sed plane falluntur. I. Enim hæc ad futurum Concilium appellatio adversatur Ecclesiæ praxi. Ut enim Augustinus observat lib. ad Bonif. c. ult. rarissimæ hæreses exstitere, quibus damnandis *Congregatione Synodi* opus fuerit: Pelagianos enim damnavit Innocentius & Zosimus, Berengarium Leo IX., Gilbertum Porretanum Eugenius III., Bajum Pius V. & Urbanus VIII. Deinde hæc appellatio in caussa Jansenii, aut Quesnellii locum non habet: siquidem judicium Romani Pontificis circa Bajum, Jansenium, & Quesnellium, si paucos refractarios excipias, ab universa Ecclesia receptum est, ut supra ostendimus Cap. 2. & 3., atqui juxta recentiores Gallos non licet appellare a Pontifice, quando major Ecclesiarum pars accedit decretis Romani Pontificis; ergo &c.

Momentum II. Ex vetustissima Ecclesiæ praxi, quæ hæreticos damnavit, numquam quæstione facti a quæstione juris distincta. In Ephesino Concilio sess. 1. legitur: *Anathematizamus* Hæreses *Arii*, *Nestorii*, *Eunomii*, & *eorum*, *qui dicunt*, *carnem Christi fuisse e cælo*. Constantinop. primum imperavit Theodoreto, ut doctrinam, & Nestorium ipsum damnaret. Martinus V. statuit, non solum hæreses, sed personam quoque, ac libros Johannis Us & Wiclefi esse damnatos; ergo &c.

Momentum III. Ex factis dogmaticis Janseniano similibus. I. Enim, an in tribus Capitulis, idest in scriptis Theodori Mopsvesteni, Theodoreti, & Ibæ epistola contineatur hæresis Nestoriana, quæstio est facti dogmatici, de qua anceps fuit ipse etiam Vigilius Papa; & tamen tria illa capitula damnata sunt a V. Synodo, a Vigilio ipso, a Pelagio, & Johanne III., ut Norisius ostendit. Atqui trium capitulorum damnatio non personas, excepto Mopsvesteno, directe spectat, sed doctrinam, ut constat ex can. 12. 13. 14.; ergo a pari. II. In Synodo Lateranensi damnati sunt Cyrus, Sergius, Pyrrhus, *ex temerariis ipsorum*

scriptis, & una *cum omnibus impiis* eorum *conscriptis*, *usque ad unum apicem* anathemate percussi sunt can. 18.; ergo &c. Vide Tournelyum de Eccl. q. 5. art. 53.

Momentum IV. Ex ratione. I. Rom. Pontifex infallibilis est in canonizatione SS. (1) tum hæc est factum dogmaticum; ergo maj. alibi ostendemus. Prob. min. Sicut enim dogma est, hanc propositionem esse hæreticam, factum vero dogmaticum, hanc hæresim hoc libro contineri, ita dogma est, sanctos cultu dignos esse post mortem, factum vero, hunc vel illum sanctum esse; ergo &c. II. Librum a Spiritu S. dictatum esse canonicum, dogma est, & hunc librum, ex. gr., Judith esse a Sp. S. dictatum, est quæstio facti dogmatici: sed si in hac definienda quæstione Ecclesia errare posset, non potuisset Gelasius, aut Trid. Syn. Sess. 4. decernere, hunc librum esse Canonicum; ergo &c. R. Janseniani, decretum illud firmari veterum traditione. Bene habet. Atqui traditione etiam & Scripturis constat, dari liberum arbitrium, ex quibus, oblato sibi Jansenii libro, potest Rom. Pont. judicare irrefragabili judicio, sparsam in libro ipso doctrinam esse libero arbitrio contrariam; ergo &c. III. Potest Ecclesia aliquam propositionem damnare ex

(1) De Romani Pontificis infallibilitate circa Ss. canonizationem egregie pertractavit immortalis mem. Bened. XIV. Tom. 1. Lib. 1. c. 42. 43. 44., præsertim vero c. 45. Ubi productis pro negativa sententia testimoniis D. Thomæ, Cordubensis, Suaresii, Vasquez, Marchesii, Bannes, Salmaticensium &c., pro affirmante Verricello, Castellino, Arriaga, Tannero, Turriano, Valentia, a Castro, Card. a Laurea, aliisque; nec non utriusque partis momentis ad trutinam revocatis, tandem concludit, utramque opinionem in sua probabilitate esse relinquendam, *usquequo Sedis Apostolicæ judicium accedat*. *Quia scimus quidem*, inquit, *de fide esse, quod sancti sunt colendi, ut definitum est in Conciliis generalibus CPtano I., Calched., Niceno II. & Trid. sess. 25. Scimus, sententiam a summo Pontifice in canonizatione Ss. prolatam esse definitivam, ad universam Ecclesiam pertinere, & errori esse non posse obnoxiam, ob specialem Spiritus S. afflatum; attamen, cum agatur de dogmate fidei statuendo, Sedis Apostolicæ summique Pontificis judicium exspectandum esse censemus. Eo magis cum tot viri docti, & Pontificiæ auctoritatis defensores, sanctorum quidem cultum inter fidei dogmata recensent, sed simul asserunt, de fide non esse hunc aut illum canonizatum esse sanctum. Fatentur sane corde & animo, obtemperandum esse sententiæ Papæ definienti, hunc aut illum esse sanctum, sed una sustinent, eamdem definitionem non pro-*

ex obvio illius sensu; ergo potest etiam ex obvio illius sensu de doctrina alicujus libri judicium ferre. IV. Non minor esset occasio subversionis fidelium, si Ecclesia definiret falsam propositionem ut veram, ac esset, si hæreticum librum ut catholicum approbaret; ergo, sicuti per Jansenianos in primo casu Ecclesia non fallitur, ita nec in secundo. Confirmatur ex doctrina Cleri Gallicani, qui, cum in Ep. ad Innoc. X. data an. 1650. ab Episcopis 35. declarasset, *majores caussas ad sedem Apostolicam referre solemnem esse Ecclesiæ morem*, rogavit, *ut firma de 5. Prop. sensu prolata sententia, Ecclesiæ tranquillitatem restitueret*. Damnatis vero 5. Prop. eodem modo ab Innocentio X. *hæresim Pelagianæ oppositam* esse damnatam, *ac olim Innocentius I. hæres. Pelagianam damnavit*, gratulatus est per epistolam datam ann. 1653. Insuper ad Pontificem scribens an. 1654. declarat: *Propositiones illas esse Jansenii a S. sua damnatas disertis verbis. Quam enim novam doctrinam sub specie veteris inducebat* (Jansenius) *necesse fuit, ut Apostolica Sedes ex antiqua traditione refelleret*. Cumque Janseniani Innocentii rescriptum eludere tentarent celebri distinctione quæstionis juris, & facti Galli Episcopi Synodali Epistola ad Alex. VII. declararunt: *Doctrinam Jansenii, quam opere suo ille explicavit, in propositionum confixarum ma-*

---

proxime, verum reductive tantum ad fidem spectare. Itaque ut tantæ quæstioni finem denique imponamus; si non hæreticum, temerarium tamen, in SS. injuriosum, faventem hæreticis negantibus auctoritatem Ecclesiæ in canonizatione sanctorum, sapientem hæresim, assertorem erroneæ propositionis, & gravissimis pœnis obnoxium dicemus eum, qui auderet asserere, Pontificem in hac aut illa canonizatione errasse; huncque, aut illum Sanctum ab eo canonizatum non esse cultu duliæ colendum, quemadmodum assentiuntur etiam illi, qui docent, de fide non esse, Papam esse infallibilem in canonizatione sanctorum, nec de fide esse hunc aut illum canonizatum esse sanctum. Profert deinde Sapientiss. Pontifex Cani sententiam de Loc. Theol. l. 5. c. 5. ubi ait, *qui fidem in his, canonizationibus, Ecclesiæ detrahunt, eos non hæreticos quidem, sed temerarios, impudentes, irreligiosos esse credimus*. Et Lamindi Pritanii l. 1. de Moder. Ingen. c. 17., ubi ait: *A suspicione hæresis non abesse, qui rite cælitum catalogo adscriptos explodat, & in iis, ut ajunt, canonizandis Ecclesiam re ipsa & Rom. Pontificem errasse dicat*. Addens, *suspicionem hæresis memoravi, non autem hæresim formalem*.

materia, *Pontificia Constitutione fuisse damnatam*. Confirmatur II. ex ipso Jansenio, qui c. 9. libri procemialis ait: *Quidquid ab ista Petri Cathedra . . præscriptum fuerit hoc teneo*, *quidquid damnatum damno*, atqui damnavit Ecclesia quinque propositiones; ergo &c. Confirmatur III. ex Arnaldi, Vallonii, aliorumque confessione, qui docent, quædam esse *facta*, *quæ spectant ad traditionem*, circa quæ Ecclesia est *immunis ab erroris periculo*, *quia dici non potest*, *hujusmodi facta non esse revelata*, cum habeant cum perpetua traditione vinculum connexionis, atqui est in Ecclesia constans traditio circa libertatem, & gratiam, a qua num deflectat Jansenius debet agnoscere Ecclesia magistra veritatis; ergo &c.

Ob. I. Rom. Pontificem in quæst. facti errare posse tradunt Turrecremata, Bellarminus, Petavius, aliique Scriptores; ergo &c. ℟. dist. ant. In quæst. facti dogmatici, neg., facti personalis, subdist. In iis, in quibus crimen personæ tribuitur ex sola hominum relatione, ut latroni ex depositione testium, conc., in quibus etiam naturalis evidentia locum habet, ut dum attente librum legens in eo video propositionem expresse conscriptam, neg. Sicut enim judex evidentiam habet de latronis homicidio, si videat illum vulnera infligere, ita habet Ecclesia evidentiam, quinque propositiones esse in Jansenio, si librum viderit, assiduoque examine cribraverit. Deinde huic definitioni: 5. *Propositiones in sensu*, *quem habent damnato*, *excerptæ sunt ex libro Jansenii* non assentimur assensu naturali, sed fidei, ob hæreticum sensum iis hærentem, quem talem esse definit Ecclesia ex dogmate in talium verborum significatione contento, quia ex eo libro derivatæ creduntur, nedum quoad verba, sed etiam quoad sensum verbis expressum; ergo ad summum Ecclesia errare posset in facto historico; idest num liber a Jansenio conscriptus sit? Sed hoc supponit ex nomine auctoris; ergo &c.

Ob. II. Innocentius X., & Alexander VII. 5. propositiones damnarunt ex sola relatione quorundam Episcoporum Galliæ; ergo erravit Ecclesia errore facti. ℟. neg. ant. Nam post eam relationem diligentia adhibita est, *qua major desiderari non poterat*, ait Alex. VII., ac libri Jansenii per biennium maturo examine lustrati sunt. Vide Prop. 1. c. 3.

Ob. III. Inverisimile est, Rom. Pontifices Jansenii librum mole vastum potuisse scrutari; ergo &c. ℟. neg. ant.
Non

Non enim plura scripsit Jansenius, quam Aug., cujus doctrinam de gratia probat Ecclesia. 2. Jansenii sensus de arbitrio perempto sponte erumpit. 3. Biennio opus Jansenii a Theologis discussum est, nec totum opus censura illa spectat, sed 5. Propositiones.

Ob. IV. Jansenii sensus ex regulis critices est expiscandus, non secus ac aliorum librorum; ergo &c. ℟. neg. ant. Ars enim critica regulas tradit ad judicandam germanitatem, ætatemque scriptorum, non veritatem & doctrinam. Illam enim ab eruditione scriptorum, hanc a Rom. Pontifice debemus exquirere.

Ob. V. Distinctio facti personalis, & dogmatici scholasticorum commentum est, veteribus Theologis incompertum; ergo rejicienda est. ℟. I. neg. ant. Traditur enim in terminis a Clero Gallicano in libro *Relationum &c.* ante annos plures conscripto. ℟. II. dist. ant. Est incompertum quoad verba, conc., quoad rem, neg. Nam quovis Ecclesiæ sæculo hæreticorum libri, eorumque doctrina proscripta est. ℟. III. neg. cons. Nam quævis hæresis novas intulit quæstiones & vocabula, quibus fides defenditur.

Ob. VI. *Factum* istud novum est, nempe sæculi XVII.; ergo &c. ℟. dist. maj. Novum est relate ad libri scriptionem, & prop. enunciationem, conc., relate ad fidei doctrinam, neg. Quælibet enim hæresis eo sensu nova fuit, cum primum prodiit, sed vetus etiam fuit, quia repugnans dogmatibus antiquissimis, ab Ecclesia implicite, vel explicite creditis jure proscripta est.

Ob. VII. Vigilius Rom. Pontifex tria *Capitula* probavit, atqui hæc postea damnavit V. Synodus; ergo aut Vigilius, aut V. Syn. erravit circa factum dogmaticum. ℟. I. retorqueo argumentum. Judicium enim Rom. Pontificis & V. Synodi de tribus capitulis irrefragabile est, atqui illud versatur circa factum dogmaticum; ergo Ecclesia est infallibilis in factis dogmaticis. ℟. II. neg. maj. Anceps quidem fuit Vigilius circa damnationem trium capitulorum veritus, ne contra definitionem Syn. Calchedonensis Theodoretus, & Ibas e sedibus turbarentur, ad quas eos restituerat S. Synodus. Ubi vero Vigilio compertum fuit, a V. Synodo pronunciatum anathema contra scripta, non contra personas Ibæ, & Theodoreti, tum Vigilius Synodum simul, & trium capitulorum condemnationem confirmavit.

Ob. VIII. Sicuti olim instituta est quæstio, an hæresis Monothelitarum contineretur in Honorii Epistolis, ita & nunc

nunc quæritur, an sensus hæreticus 5. Prop. contineatur in libro Jansenii; atqui in 1. quæstione erravit S. Synodus; ergo & in 2. Rom. Pontifex. ℟. I. Panvinius, Baronius, Binius, aliique acta VI. Synodi fuisse falsata, in quorum sententia neg. min. Non enim VI. Synodus Honorio dixit anathema, id enim non prætermisisset Theophanes, & Greg. Monachus, qui VI. Synodi acta exscribentes hujus damnationis non meminere. ℟. II. neg. min. Nam VI. Synodus Honorium damnavit non ut hæreticum, sed ut improvidum, quia fovendo amicitiam cum Sergio, heræsi Monoth. quodammodo indulserit. ℟. III. Turrecremata, VI. Synodum errasse errore facti, *ex falsis rumoribus*, non ex diligenti Epistolarum discussione. Nam in earum altera de duplici voluntate altum erat silentium, in alia hortatur Sergium Rom. Pontifex, ut devitet vocabuli novitatem, neutra ergo sensum Honorii potuit demonstrare, unde sequitur ad summum errare potuisse Ecclesiam in facto Jansenii, si judicium pronunciasset ex sola quorumdam Episcoporum relatione, quo casu *factum historicum esset, non dogmaticum*.

Ob. IX. Hæc locutio: *Quinque propositiones hæreticæ damnatæ sunt in sensu Jansenii*, his æquivalent: *quinque propositiones sunt hæreticæ, & quinque propositiones sunt in libro Jansenii*, quarum prior est purum dogma, altera purum factum; ergo judicium de secunda incertum est, etiam prout primæ conjungitur, quidquid enim de se dubium est, ubicumque ponatur dubium est.

℟. neg. cons. I. enim etiam de puro facto, quod non pendet ab hominum relatione, quale est, in hoc libro, quem omnes legere possunt, contineri hæreticam propositionem, est infallibile judicium Romani Pontificis, maxime si proponatur fidelibus credendum, aut jurandum: deinde, licet factum certo definiri non posset solitarie & divisim, potest tamen, si cum dogmate conjungatur, ut si dicam: *Christus non est Deus & homo, in sensu Nestorii*, hæc Prop. æquivalet his duabus: *Christus non est Deus homo*, & *Christum esse Deum hominem negavit Nestorius*, sed, quia prior propositio dogma fidei est, secundum doctrinam Nestorii, non debet utraque solitarie accipi, sed conjunctim, & hoc pacto est dogma ab Ecclesia proscriptum.

Quæres: quid sentiendum sit de *obsequiosi silentii* defensoribus, de iis nempe, qui formulario subscribunt simulatione, & hypocrisi? ℟. Eos detestabili perjurii crimine se

se

se obstringere, ac jure ab Arnaldo ipso reprehendi. Hi quippe errorem obtendunt ex falsa opinione, quod Ecclesia in caussa Janseniana erraverit errore facti, atqui hoc ex dictis falsum est; ergo &c. Deinde Alexander VII. veram & totalem obedientiam requirit, omnem restrictionem vetans; ergo perjurii crimine se se obstringunt, qui *obsequioso silentio Formulario* simulate subscribunt.

DISSERTATIO II.

De Janseniano dogmate.

PRoscriptæ hæreseos characteres hoc loco investigabimus, tum ab ea toto cœlo distare Augustinianum de divina gratia systema, & quinque Jansenii propositiones jure ab Ecclesia proscriptas esse demonstrabimus (1).

CAPUT I.

De Jansenianis principiis, ejusque hæreseos notis, & characteribus.

CEnset Honoratus Tournely de gratia Christi p. 242. delectationem superiorem, seu relative victricem esse Janseniani systematis basim, ac fundamentum, ex quo, veluti e fonte, famosas quinque propositiones dimanasse. scribit anonymus auctor Jansenismi redivivi part. I. Jans. system. Quæ opinio vera est, si intelligatur juxta principium alterum Jansenianæ doctrinæ, quod nempe hæc superior delectatio *antecedentem* necessitatem imponat, hoc enim sensu hæreticum dogma est, propriumque Jansenianæ hæreseos principium. Si autem saniori sensu accipiatur, quod nempe voluntas delectatione trahatur, salva tamen liberrima illius potestate ad utrumque, falsa est, & Augustino, atque Angelico adversatur, qui docent, animum voluptate, ac delectatione trahi ad opus quodcumque. Hanc autem delectationem & victricem esse, & gradus habere suos lib. 14. cum auctore docuimus, atque ab iniqua Janseniani erroris calumnia vindicavimus. Alii proinde statuendi sunt proscriptæ hæreseos characteres & notæ, quam quæ ab illis scriptoribus proferuntur, quos jure conqueritur cl. Berti diss. 4. syst. vind., Catholicorum sententias permiscuisse damnatis,

---

(1) Quæ infra ex cl. auctore subjicimus, non ex libris de Theologicis disciplinis, sed ex ejus Augustiniano Syst. vindicato magna ex parte sunt a nobis excerpta, ut scias, hoc opus præsertim tibi esse consulendum, si quid a nobis hoc loco minus perspicue fuerit expositum.

tis, eosque in Catholicos simul, atque ætherodoxos tela vibrasse. Sit itaque

Propositio I. Janseniana hæresis in eo sita est, quod in hoc statu nullam agnoscat libertatem indifferentiæ, neque aliam gratiam, præter efficacem admittat.

Prob. I. pars innumeris Jansenii locis. Nam lib. *6.* de gratia c. *6.* ait, ex Augustino *necessitatem illam, quæ vis quædam est, & coactio, repugnare libertati, non autem illam necessitatem, quæ est simul voluntaria, qua simpliciter necesse est aliquid fieri, non repugnante, sed immutabiliter volente voluntate.* Unde infert c. 7., *quod sola necessitas coactionis adimat libertatem*, ea vero, *qua sine coactione aliquid necessarium esse dicitur, libertatem non lædat, sed statuat.* Quod probat c. 7. duobus exemplis I. *ex voluntate beatitudinis, quæ in hac vita caret indifferentia contrarietatis, in futura etiam contradictionis.* II. ex voluntate justitiæ, quam habet Deus, quam certissimum est, esse ad justitiam omnimode determinatam, & indifferentia carere contradictionis. Id etiam confirmat c. 8. ex libertate beatorum, qui *inamissibiliter*, & inseparabiliter amant *justitiam*, & tamen sunt in amando liberrimi. Ex quo infert, *paradoxum in Augustini doctrina esse, quod actus aliquis liber sit, quia ab illo desistere voluntas, & non agere potest.* Et c. 9. idem adstruere nititur ex libertate Christi, qui liberrimus erat, *licet in contrarium immutari non posset*, eumque præcepto Patris obtemperasse, ea tantum libertate, quæ coactionem excludit, Augustinum vero nullibi docuisse, *quod libertas arbitrii in indifferentia collocanda sit.* Porro victricem delectationem idcirco non officere libertati contendit l. 7. c. 3., quoniam, si voluntatem inspirat & efficit, facit etiam ut libere velit, cum nihil aliud sit libertas, quam voluntas. *Cum enim hoc sit liberum Augustino, quod fit cum volumus, necessarium est, illud ipsum etiam caussam esse libertatis:* ideoque *libertati arbitrii solam necessitatem coactionis esse contrariam, omnemque actum voluntarium hoc ipso esse liberum.* His principiis innixus rejicit Jansenius scholarum opinionem docentium, libertatem in mediorum electione consistere. Atque ex ea Augustini doctrinam funditus everti, pietatem, & communem sensum offendi asseverat. Ex quibus constat, Jansenium solam libertatem lubentiæ agnovisse, ac libertatem indifferentiæ tamquam paradoxum, ac Pelagianum commentum penitus rejecisse; ergo &c.

Prob.

Prob. II. pars. Quod nempe gratiam nullam agnoverit Jansenius ab efficaci distinctam; Jansenius enim l. 3. de gratia c. 1. ait: *sufficientem illam gratiam, quam scholastici in theologiam intulerunt, ab Augustino funditus eversam*, a Semipelagianis esse confictam, eamque *inutilem* appellat, ac *perniciosam*; neque apparere in ejus collatione *effusam Dei bonitatem, sed summam potius severitatem ejus* existimat. Item cap. 2. l. 3., & cap. 27. non aliam agnoscit Christi gratiam medicinalem, præter *efficacem*, ac *potentissimam*, quod etiam constat ex secunda Jansenii propositione: *Interiori gratiæ numquam resistitur in statu naturæ lapsæ*, qua omnis gratia sufficiens penitus eliminatur.

Prob. III. auctoritate Theologorum, qui Jansenianam hæresim impugnarunt. I. Enim e Soc. Jesu Stephanus Dechampsius disp. 3. c. 1. n. 3. ait: *Jansenianæ doctrinæ capita esse duo*, primum quod libertatem indifferentiæ creaturæ dumtaxat innocenti tribuerit, secundum quod Jansenius docuerit, non esse Christi gratiam, *cui voluntas assentiatur ut velit, & non assentiatur si nolit*. II. Idem docent ex Ordine Prædicatorum Massoulieus T. 2. p. 362., Em. Gotti T. IX. pag. 5. III. Ex nostratibus Van-Vaureus in Augustin. Europ. &c. Accedit judicium Cardinalis Rothomagensis, qui in Ep. ad auctorem Parisiis data ann. 1739. eidem subscribit *in eo, quod Jansenianam hæresim in gratia, & cupiditate vicissim necessitante statuerit, quod nempe docuerit Jansenius, sub actuali gratiæ & concupiscentiæ impressione nullam habere hominem potentiam ad oppositum*.

Prob. III. ex collatione Jansenianæ doctrinæ cum Calviniana. Calvinus enim l. 1. Inst. c. 15. & alibi, non aliam libertatem agnovit, quam quæ opponitur coactioni, ut pluribus ostendit Annatus. Et l. 2. Inst. & alibi, sufficientem gratiam prout ab efficaci distinctam insectatur, ut probat l. 1. disp. 8. Dechampsius. Sudarunt propterea Janseniani, ut suam a Calvino discrepantiam circa illa duo capita suaderent, ut constat ex *Parallelo S. Augustini, Jansenii, Calvini*, ubi nulla est Jansenianæ cum Calviniana doctrina comparatio, nisi circa gratiam semper efficacem, & libertatem a coactione.

Ob. I. Cum Tournelyo, & Anonymo: Jansenius in eo erravit, quod gratiam statuerit in delectatione relative, & per

& per gradus victrici (1), ut constat ex pluribus Jansenii locis apud eosdem; ergo &c.

℞. dist. ant. Erravit Jansenius, quod gratiam statuerit in delectatione victrici, quæ necessitatem imponit, & voluntatem ineluctabiliter trahit, conc., in delectatione victrici, quæ effectum producit quidem infallibiliter, sed potentiam relinquit ad oppositum, neg. Hæc enim plurium Catholicorum sententia est, quam tuentur, præter Norisium, atque nostrates, Thomistæ complures, inter quos Lemos, Gonzalez, Regynaldus, Massoulieus &c. Ex Scotistis Macedo, & Em. de Laurea. Ex ipsa etiam S. J. viri clarissimi Suaresius, & Bellarminus, qui l. 1. de Gratia & lib. arb. c. 10. docet, Deum hominem trahere *inspiratione, qualem scit aptam esse, ut ab iis non respuatur*; ergo per Bellarminum hæc gratia in iisdem est victrix relative: vincit enim contrariam cupiditatem, efficitque ut vocantem non respuat. Vide Auct. diss. 4. c. 1. Syst. Vind.

Ob. II. Cum eodem Anonymo. *Juxta Jansenium in conflictu duarum delectationum, ab illa, quæ prævalet, semper trahitur voluntatis assensus*. In eo enim Systemate, *si duæ delectationes oppositæ atque ejusdem ponderis contranitantur, sequitur, voluntatem hærere suspensam*; ergo &c.

℞. dist. ant. *Juxta Jansenium* &c. semper trahitur voluntatis assensus *ineluctabili* necessitate, & cum interitu libertatis, conc. secus, neg. Non enim in eo erravit Jansenius, quod dixerit, voluntatem id sequi, quod magis delectat, id enim cum D. Thoma Theologi, ac Philosophi docent propemodum universi: in eo ergo erravit, quod voluntatem trahi dixerit inevitabili necessitate, neque oppositarum delectationum, & voluntatum conflictum sopiri posse, nisi alterutra prævaleat, & necessitate trahatur, ut Jansenius docet l. 4. de Gr. c. 10., ubi ait, in hoc infirmitatis

(1) Præceps & immoderatum horum scriptorum judicium aperte refellitur non solum a Clericis Regularibus S. Paulli in Thesibus anno elapso 1766. in eorum Romano Collegio S. Caroli ad Catinarios tanta cum laude propugnatis, sed ab ipsis etiam Incl. S. J. Theologis in aliis Thesibus eodem anno 1766. Romæ habitis, ubi systema istud a Valquesio inventum, atque a Suaresio, *nulla tamen injusta Theologica censura, refutatum* esse defendunt. Vid. not. pag. 76.

tatis statu periisse libertatis indifferentiam, & *immani delectationum pondere voluntatem ita captivam teneri, ut neque libeat, neque velit, neque possit, neque sciat surgere*. Vide auctorem loc. cit. §. 8. n. 6. & 7.

Ob. III. Janseniani gratiam sufficientem non absolute rejiciunt, sed tantum in sensu Moliniano, atqui etiam Thomistæ gratiam sufficientem hoc sensu rejiciunt; ergo non est hæc nota erroris Janseniani. Prob. maj. Nam Jansenistæ admittunt gratiam, quæ producit parvam, & invalidam voluntatem, cujus respectu gratia est efficax, & cum Medistis negant, illam sufficere ad servanda præcepta, ad hoc enim requiritur alia gratia tribuens voluntatem magnam & robustam; ergo &c.

℞. neg. maj. Gratia enim Molinistice sufficiens, & a nobis, & a Thomistis merito rejicitur, non tamen in sensu Jansenii, quasi gratia illa Pelagiana sit, quia tali gratiæ potest voluntas resistere, aut quasi nullam habeat Christi gratiam, qui non habet victricem delectationem, qua vigente carnalis cupiditas prævalere non possit. Sed dicimus, Molinistas, & Catholicos omnes recte cum gratia potestatem reluctandi defendere; quamvis per nos ad ponendum actum requiratur auxilium suapte natura efficax, cum quo persistit potentia ad oppositum, quod Jansenius negans damnatur merito a Theologis omnibus, sive Moliniani sint, sive Thomistæ. Ad prob. dist. ant. Jansenistæ admittunt gratiam, quæ producit parvam & invalidam voluntatem, ita ut sub gratia parva, premente perversa cupiditate, nulla sit potentia recte operandi, & sub gratia magna nulla peccandi potestas, conc., ita ut sub utraque vera potentia remaneat ad oppositum, neg. Merito ergo exploditur gratia parva Jansenii communi Catholicorum consensione.

CAPUT II.

Ostenditur Augustinianum de gratia systema a Janseniano esse alienum.

TRia sunt, quæ in Augustiniano systemate adversarii criminantur. I. Quod gratiam dicamus esse mentis illustrationem, & inspirationem caritatis, sed magis in delectatione, quam in illuminatione consistere. II. Quod gratiam efficacem dicamus esse victricem delectationem, quæ superat contrariam cupiditatem. III. Quod delectationem non esse eandem in omnibus statuamus, sed modo efficacem, modo inefficacem, & habere gratiam gradus suos. Neque enim vitio vertunt adversarii, quod efficacem gra-

tiam ab intrinseco in hoc statu, aut versatilem in statu naturæ innocentis admittamus. Singula distinctis propositionibus vindicabimus. Sit itaque.

Propositio I. Sententia, quæ docet, gratiam actualem esse mentis illustrationem, & inspirationem caritatis, sed magis in delectatione consistere, a Janseniano errore est aliena.

Prob. I. pars ab auctore l. 12. c. 7. pluribus argumentis, quorum ne unum quidem solvit Anonymus, adeoque cuncta in suo robore perseverant. Vide loc. cit., ubi ex definitione gratiæ ab Augustino deprompta, idest *inspiratio sanctæ dilectionis, ut cognita sancto amore faciamus*, lis tota dirimitur.

Prob. II. ex auctoritate scriptorum Petavii, de Laurea, Macedo, Dechamps &c., qui communiter docent, gratiam, quam adversus Pelagianos propugnavit Augustinus, *mentis illustrationem*, *atque inspirationem amoris* complecti, hinc Petavius de hær. Pel. c. 8. n. 7. ait, per Augustinum, præter *mentis illustrationem*, *alterum gratiæ genus* esse situm *in dilectione*, ac *suavitate dilectionis*, *quam Deus inspirat*, quod pluribus Augustini testimoniis confirmat. Accedit Laurentius Alticotius S. J., qui in summa August. quæst. præambula ait: *Dicendum, quod ex Aug. actualis gratia præveniens sita est in utrisque actibus animæ. Reapse S. P. l. 2. de pecc. mer. 19., hæc habet de utraque gratia, quid aliud deprecamur, quam ut aperiat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat? Ut autem innotescat, quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat, gratiæ Dei est; ergo S. Augustino actualis gratia præveniens & exercendi operis justi tum scientia, tum delectatio* : ita Alticotius. Cum ergo prior hæc propositio nil aliud contineat, quam aliorum Theologorum sententiam, atque iisdem Augustini testimoniis innixa sit, qui eam carpit, Theologos præclarissimos carpit, ipsumque Augustinum.

Dices: præter delectationem, & caritatem dari alia bonorum operum principia, adeoque Augustinum caritatem commemorasse, utpote usitatiorem, & communiorem, sed alias gratiæ motiones non exclusisse; ergo &c. ℟. neg. cons. Non enim caritatis nomine intelligimus inspirationem amoris benevoli, sed bonam voluntatem, quæ omnes actus salutares præcedit, idque in sensu Augustini, qui l. 8. de Trin. c. 10. ait: *Caritas divoluntas bona*. Vid. diss. 4. c. 1.

Propositio II. A Janseniano errore est etiam immu-

nis

nis ſententia quæ docet, gratiam efficacem eſſe victricem delectationem, & caritatem, quæ ſuperat contrariam cupiditatem.

Prob. I. innumeris Auguſtini teſtimoniis ab auct. productis T. 3. de Theol. diſc. p. 149. quæ omnia Anonymus ſilentio prætcrit. Ut illud ex l. de Corr. 9.: *Secunda* (gratia) *plus poteſt, qua etiam fit, ut velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiſcentem voluntate ſpiritus vincat*. Vid. auct. loc. citato.

Prob. II. auctoritate Theologorum, cujuſque Ordinis 1. Moliniſtarum, quorum alii gratiam primi hominis in illuſtratione mentis, alii vero in delectatione repugnantes animos demulcente, conſtituunt. Ita Dechampſius, poſtquam docuit, nullibi ab Auguſtino gratiam primi hominis *caritatem, ſive delectationem appellari*, ait l. 3. de H. Janſ. c. 19.: *Auguſtinum in hoc ſtatu, præter cœleſtem illuminationem, requirere gratiam actualem voluntati impreſſam, eamque interiori ſuavitate demulcentem*. Cum ergo gratia *medicinalis* ex Dechampſio ſit *jucunditas, ſuavitas, delectatio, caritas &c.* erit ergo gratia efficax jucunditas efficax, ſuavitas, delectatio, caritas efficax; qua ſane, cum non indiguerit creatura innocens, utpote ſana, indiget in hoc ſtatu creatura infirma; ergo &c. *Victricem delectationem* nobiſcum fatentur Suareſius, Vaſquez, aliique Congruiſtæ, licet non conveniant de modo, quo efficax dici debeat, num ex præſcientia conditionata, num ex abſoluta prædefinitione. Ubi notat Vaſqueſius, gratiam ab Auguſtino dici *victricem delectationem, eo quod vincat voluntatem, ſuperatis omnibus difficultatibus*; agnoſcunt ergo Congruiſtæ cum Auguſtino *victricem delectationem*, quam nobis vitio vertit Anonymus.

II. Thomiſtarum, qui, licet non conveniant an gratia ſit qualitas, aut motus indeliberatus, in eo tamen conveniunt, quod gratia efficax contrariam cupiditatem vincat, a nullo duro corde reſpuatur, atque operetur velle, & perficere, unde Maſſoulieus obſervat diſſ. 2. de Lib. q. 6., *frequentiſſimam eſſe apud Aug. eam phraſim, gratiam eſſe victricem delectationem, qua voluntas illecta, ſponte trahentem gratiam ſequatur*; eaque divina motione non lædi, ſed perfici libertatem, atque Auguſtini de victrici delectatione ſententiam cum ſeverioris Theologiæ Thomiſticæ principiis adamuſſim convenire. Ubi nota: opus Maſſouliei a

pluribus Theologis commendatum, peculiari Inquisitorum licentia fuisse probatum.

Accedit Reginaldus, qui in lib. de Mente Conc. Trident. part. 1. c. 25. ait, ab Augustino *his verbis hanc gratiam circumscribi : quæ est victrix delectatio supra ipsum liberum arbitrium, sic dicta ab effectu, quia ejus vincit duritiam & renisum, qua Deus operatur in homine ipsum velle occultissima, & efficacissima potestate, qua homines fiunt ex nolentibus volentes, ex repugnantibus consentientes &c., quæ flectit & inclinat voluntates, quas vult, cum vult, & ubi vult &c.* ergo per Aug. victrix delectatio superat cordis duritiem, & contrariam concupiscentiam.

III. Adstipulantur Scotistæ. Nam Em. de Lauræa opusc. 3. ait: *Docet Augustinus, quomodo Deus per gratiam suam faciat nos operari bonum dando menti tam cœlestem delectationem, qua omnis terrena delectatio superetur.* Idem docet Macedo, qui in Cortina p. 20. ait, *efficacia gratiæ in propria virtute intrinseca ipsius gratiæ victricis sita est, cujus victoria in delectatione & suavitate consistit, opponitur suggestui & motui concupiscentiæ.*

IV. Consentiunt tum Augustiniani Theologi, Garvardi (*a*), Piette (*b*), Clenaerts (*c*), nec non Van-Vauræus, Girken, & Norisius, de quo infra.

PROPOSITIO III. Sententia docens, sanctam delectationem gradus habere, ab errore Janseniano est immunis.

Prob. hæc Thesis a nobis pluribus Augustini ac rationum momentis, l. 14. diss. 2. c. 2. Prop. 3. & 4., quæ vide loco cit. Hinc Norisius in Calumnia sublata c. 3. ait: *Jam vero adjutorio sine quo non movetur voluntas ad eliciendos actus debiles, nempe desideria, conatus, orationes minus fervidas, pro adimplendis mandatis, in ordine ad quorum executionem adjutorium sine quo non est tantum auxilium remotum, impetratorium tamen auxilii quo, sive gratiæ efficacis, atque victricis, qua sola mandata reapse implentur. Aug.* l. de Gr. & arb. 17. *scribit: Qui vult ergo facere Dei mandatum & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam : illa bona voluntas est ab adjutorio sine quo, non quo desiderium præcepti implendi excitatur, qui tamen motus est invalidus, nisi adjutorio quo roboretur;* constat ergo ex Augustino ac Norisio, gra-

[a] *Q. 2. de Gr. a. 1.* [b] *P. 3. c. 2.* [c] *Cap. 2.*

gratiam modo parvam & invalidam, modo robustam & flagrantissimam caritatem inspirare; habet ergo gradus suos.

Idem docet Macedo in Scrinio c. 7., ubi ait: *Constat esse in nobis parvas quasdam, & infirmas voluntates bonas, quæ præsertim in peccatoribus inveniuntur, ac eorum pulsant voluntates, sed non movent efficaciter, quod est ipsum adjutorium sine quo non, cujus in hoc statu virtus est imminuta ratione naturæ corruptæ*: admittunt ergo *inefficacem* gratiam, atque gradus in eadem gratia Macedo, atque Norisius, quos frustra Jansenianis quis accenseret; ergo &c.

Ob. I. Augustinenses gratiæ efficaciam in delectatione relativa, non in absoluta constituunt. II. In delectatione inferioris gradus negant potentiam proxime expeditam, adeoque eorum *gratia inefficax* non est *sufficiens*, neque Molinistico sensu, neque Thomistico. III. Sufficientem gratiam e medio tollunt, quam proinde inefficacem vocant, non sufficientem; ergo &c.

℟. neg. ant. Quod enim gratia constituatur in delectatione victrici *relative*, quæ robustioris caritatis gradu superet carnis concupiscentiam, orthodoxi plurimi, Norisius, Macedo, aliique viri Catholici docuere (*a*). Idem docuere etiam ex Thomistis cl. Gonzalez, qui 1. part. disp. 58. sect. 2. ait: *Non est verum, quod gratia, quæ aliquando est efficax, debeat esse efficax semper, & in quocumque supposito æqualiter tentato*. Hanc vero sententiam esse plurium Thomistarum docet Gravesonius diss. 16. de Myst. & annis Christi, ubi ait: *alii Thomistæ, qui volunt gratiam efficacem non distingui natura sua a gratia sufficiente, sed tantum penes intensionem graduum efficaciæ, quibus superat gradus malitiæ, docent illi Thomistæ in solius hominis culpa esse, quod gratia seipsa efficaci privetur .... eritque gratia tantum sufficiens, & inefficax, non quidem ex defectu sui, sed ex defectu voluntatis, quæ obstinatione sua magis obsistit, perinde ac, si lignum ignis non comburat, id non oritur ex parte ignis, sed ex parte ligni, quod humiditate efficaciæ & vi ignis obsistit*. Idem sensit Massouliæus qu. 6., eamque sententiam cum communi S. Thomæ discipulorum sententia convenire scribit, docens, *varios esse obstinationis, & resistentiæ gradus, varios item gradus divinæ gratiæ ac motionis*: unde infert, ea ratione efficacem & sufficientem gratiam

(a) *Apud auct. Syst. vind. diss. 4. c. 1. §. 2.*

tiam distingui, *ut efficax major sit, sufficiens minor, quæ resistentiam voluntatis omnino non vincat*. Atque hanc sententiam quam communi Thomisticæ scholæ sententiæ cohærere scribit, pluribus Angelici doctoris, aliisque momentis confirmat, quæ fusius prosequitur auctor loc. cit. Adde, Congruistas docere gratiam sufficientem reddi efficacem, si conferatur in tali congruitate loci, temporis &c.; est ergo efficax relate ad subjecti dispositiones, non absolute etiam per Congruistas.

Ad II. prob. neg. ant. Demonstrat enim Norisius in *Calumnia sublata* ex Suaresio l. 4. de Gr. c. 4., *auxilium illud, quod supponitur actu datum, esse proxime sufficiens ad illam priorem dispositionem, & respectu ulterioris actus esse tantum remote sufficiens*: quod probat ex Augustino aliisque Theologis, concludens: *Transgressorem legis reum esse peccati, licet caruerit gratia proxime sufficienti, qua posset exequi mandatum*. Ea vero gratia etiam justos aliquando privari ex eodem Suaresio; ac Basilio Poncio demonstrat, iisque orandum esse, ne tentationi succumbant, hunc syllogismum conficiens: *Qui non habet potentiam proximam observandi præcepti, habet privationem auxilii proxime sufficientis, sed justus quandoque non orans non habet potentiam proximam observandi præcepti*; ergo &c. Idem probat ex PP. Africanis, atque ex aliis Augustini locis dicens, ab eo negari *hominibus lapsis*, qui cum effectu non perseverant, in pœnam peccati. Constat ergo, illud tantum per Suaresium, & Norisium esse auxilium proxime sufficiens, quod est efficax, idest effectum consequitur, adeoque viros hosce doctissimos insimulare, qui nostram sententiam Janseniani erroris insimulant. Laudat etiam Norisius pro sua sententia Macedo, Alvarez, Bellarminum, quorum testimonia fuse producit cl. auctor, ut ostendat, & recte a Norisio laudatos, & assertum illud: *Gratia sufficiens, prout ab efficaci distinguitur, non dat potentiam completam, & proxime expeditam*, imperite vellicatum a nonnullis tamquam Jansenianum.

Ad III. neg. ant. Gratiam enim sufficientem Thomistico sensu, attenta vi grammaticalis significationis, potius inefficacem esse appellandam, *& minus congrue vocari sufficientem*, doctissimi Thomistæ arbitrantur, teste Gonzalez, quorum sententia probatur a Medistis omnibus; item a Tournelio, Norisio, Cumel, Lauræa, Macedo, Poncio, & Fa-

& Facultate Lovaniensi (*a*), quorum loca profert cl. auctor diss. 4. Syst. vind. c. 1.

Caput III.

De quinque Jansenii propositionibus.

Quinque propositiones Jansenianas *vel in libro Jansenii non reperiri*, *vel non in sensu ab eodem intento damnatas* quidam filii iniquitatis ex Brevi Alexandri VII. asserere non dubitarunt. Iis itaque revincendis proscriptas quinque propositiones Jansenii in ejus libro exstare primo loco ostendemus. II. Eas ab Ecclesia jure proscriptas esse. III. Ab Augustini, ejusque discipulorum doctrina prorsus alienas demonstrabimus. Sit itaque

Propositio I. Affirmavit Jansenius: aliqua Dei præcepta hominibus justis esse impossibilia &c. Augustinus tamen, ejusque discipuli oppositum docent.

Prob. I. pars. Jansenius enim l. 3. de Gr. Christi c. 15. huic argumento: tam justis quam obcæcatis imponitur præceptum, quod si violetur, peccant; ergo habent gratiam sufficientem, respondet, neg. conf. Quia sunt quædam præcepta, *quæ secundum statum, & vires sunt impossibilia, nec semper adest gratia, qua possimus.* Addit: *hanc impotentiam esse etiam in fidelibus & justis, etiam quando volunt præcepta facere.* Tandem concludit: *Nihil esse in doctrina Augustini certius, quam esse præcepta quædam, quæ fidelibus quoque, & justis volentibus & conantibus, secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia, deesse quoque gratiam, qua possibilia fiant*; ergo prima Propositio expressissimis verbis continetur in libro Jansenii, cui titulus *Augustinus*. Merito ergo damnata est hæc prior propositio tamquam temeraria, impia, blasphema, anathemate damnata, & hæretica. Adversatur enim sacris literis, quæ jugum Domini *suave* prædicant, *& onus leve*. Adversatur Tridentinæ Syn., quæ vetat dicere, Dei mandata esse ad observandum impossibilia. II. Divinam legem exosam reddit, Deumque infidelem facit, & mendacem, contra ac scribit Apostolus: *Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis.* III. Est anathemate damnata, & hæretica, utpote definitionibus Ecclesiæ, Conciliorum, ac Summorum Pontificum contraria ac repugnans; ergo &c.

Prob. II. pars. Nam S. P. Serm. 191. de temp. ait:

(a) *Ap. Auct. diss. 4. Syst. vind. c. 1.*

Execramur blasphemiam eorum, qui dicunt, impossibile aliquid a Deo esse præceptum. Et de Nat. & Gr. *Non igitur Deus impossibilia jubet, sed jubendo admonet, & facere quod possis, & petere quod non possis*. Et Ps. 145. *Non enim deseret opus suum, si ab opere suo non deseratur*. Et l. 4. Conf. ait: *Te nemo amittit, nisi qui dimittit*. Atqui per Jansenium Deus subtrahit gratiam antequam deseratur; ergo &c.

Prob. III. pars. Docent enim Augustinenses, impossibilia non esse divina præcepta infidelibus & obduratis, licet gratia sufficienti destitutis; ergo a fortiori negant, Dei præcepta esse impossibilia justis, qui, dum volunt & conantur illa adimplere, sunt divina gratia suffulti. Docent quidem Theologi illi, deesse aliquando etiam justis gratiam per se efficacem, quæ dat potentiam *proxime expeditam* ad opus, verum audacter, & imperite velut assertores primæ propositionis Jansenii ea de re insimulantur, ut loquitur Norisius in *Calumnia sublata*. Hanc enim potentiam proxime expeditam præter Norisium, aliosque nostrates, negant Suarez, Macedo, Alvarez, Bellarminus, aliique a Norisio laudati, ut supra dictum est in responsione ad II. Non desunt etiam, qui docent, nonnullos gratia sufficiente destitui, pro qua sententia stetisse Augustinum censet Rainaudus, & Vasquesius, nec non Prosperum, Fulgentium, & D. Thomam: & dubio procul eam tradidit Ledesma, Lemos, Godoi, Gonet, Bannes, Alvarez, Gonzalez, & Duacensis, & Lovaniensis Academia, & Theologi nostri Ordinis universi, sed isti a Janseniano errore sunt immunes; ergo & nos.

Neque Theologi illi, qui infidelibus, & obduratis sufficientem gratiam negant nobiscum, his aut conversionem, aut præceptorum observantiam impossibilem esse dixere: multo minus id affirmarunt de justis, de quibus præsertim loquitur prima propositio, & quibus, dum volunt & conantur divina implere præcepta, nos cum citatis theologis sufficientem gratiam semper adesse catholice profitemur. *Quamvis enim gratiam non habeant infideles illi, possunt tamen illam recipere, & Deus potest illam conferre, quamdiu sunt in hac vita, & ideo dicuntur posse salvari*. Hinc, ut observat Lemosius in Panopl. l. 4.: *Ut nihil præcipi dicatur impossibile, satis est, ut in Dei virtute ac bonitate sit paratum sufficiens auxilium, quo omnes possint salvari, licet de facto omnes non habeant*. Idem tradit Alvarez, Sylvius,

vius, & Lovanienſis Facultas, quæ ait in Juſtif. cenſuræ c. 12.: *Ut homo poſſit converti, non requiritur ut habeat gratiam ſufficientem eo ipſo tempore, quo poſſe dicitur, ſed ſatis eſt, ſi poſſit obtinere, ut homo dicitur poſſe manducare panem, etiam cum panem non habet*. Vide diſſ. 3. Syſt. vind. c. 1. §. 4.

Quæ cum ita ſint, quis noſtrum aſſerat, aliqua Dei præcepta eſſe juſtis impoſſibilia *conantibus* & *volentibus*, cum fateamur, omnia eſſe poſſibilia hominibus ſceleſtiſſimis, qui nec volunt nec conantur. Quamvis enim juſtis non ſemper adſit potentia *proxime expedita* ad obſervanda præcepta, non tamen inde ſequitur, iis conantibus & volentibus divina præcepta eſſe impoſſibilia, ut dictum eſt. Conſtat enim, Noriſium a Janſeniani erroris calumnia ſeſe expurgaſſe feliciter, cum ad German. 15. ait, ſe locutum de illo adjutorio, quod habuit Adam, *proxime ſufficiente*, & quod in hoc ſtatu, *niſi* per novam virtutem augeatur & creſcat, non eſt ſufficiens *proxime*, ſed tantum *remote*.

Addit Noriſius, juſtum divina gratia excitatum, dum conatur divinum implere præceptum, poſſe per eam gratiam vires majores a Deo petere, quoniam gratia illa excitans ad bonum eſt proxime ſufficiens ad orandum, nobiſque cooperatur, ut petamus auxilium proxime neceſſarium ad implendum præceptum, dummodo non ponamus impedimentum ſuperbiæ de propriis viribus præſumentes, ut Petrus. Quæ quidem Bellarmini, Suareſii, Poncii, Amici, Salmaticenſium, Goneti, aliorumque explorata ſententia eſt.

Objiciunt Janſeniani I. locum Apoſtoli: *Fidelis Deus* &c. non eſſe de omnibus omnino fidelibus accipiendum, alioquin nullus fidelis deficeret, quod experimento adverſatur; ergo &c. II. Illud Tridentini, *Deus non deſerit juſtificatos, niſi prius ab iis deſeratur*, accipiendum de ſubtractione juſtitiæ, niſi deſeratur per inobedientiam; ergo non loquitur de ſubtractione gratiæ actualis. III. Illud Auguſtini; Deum non præcipere impoſſibilia &c. etiam Janſenius tradit l. 3. de Gr. c. 13., ubi ait: *Præcepta homini juſtificato non ſunt impoſſibilia, eo quod jubendo Deus moneat petere quod non poſſis, & ſi exaudiat, adjuvat ut poſſis*, ſed gratia orationis non datur omnibus; ergo nec potentia.

℞. ad I. neg. ant. Locus enim Ap. de omnibus abſolute pronunciatur, quod ſi Deus tentari eos patitur & cadere, facit ut bonus figulus, qui teſtam non tali igni imponit,

ut

ut infringi necesse sit, licet ob luti vitium sæpe scindatur. Ita Deus justum igni tentationis exponit, ut faciat cum tentatione proventum; proinde, si frangitur, aut vitium superbiæ est, aut malitia voluntatis. Ad II. neg. ant. *Deus* enim, ut ait S. P., *sanat, non solum ut deleat quod peccavimus, sed ut præstet etiam ne peccemus*. Sicut enim oculus corporis plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus, non potest cernere, sic homo perfectissime justificatus, nisi æterna luce justitiæ adjuvetur, recte non potest vivere, docet ergo S. P., justum non deseri a Deo, nedum subtractione justitiæ habitualis, sed neque auxilii actualis, *sine quo* vivere nequit, nisi prius deseratur. Ad III. neg. maj. Jansenius enim ait, *si exaudiat adjuvat ut possis;* ergo non habet potestatem servandi mandata qui caret efficaci gratia orationis. Atqui justus, licet non oret, potest orare, & licet non habeat efficacem gratiam, habet sufficientem; ergo &c.

Ob. II. ex Aug. de Gr. & arb. *Ideo*, Deus, *jubet aliqua, quæ non possumus, ut noverimus quid ab illo petere debeamus*; atqui justi debent petere, ut possint; ergo &c. II. S. P. l. 1. Retr. c. 22. ait: *In potestate hominis est mutare in melius voluntatem*, sed ea potestas non est *nisi a Deo*, quod probat ex sacris litteris, *præparatur voluntas a Domino &c.;* ubi ergo non est gratia efficax, nulla est boni potestas. Neque ad hoc sufficit parva voluntas: nam per Aug. tunc solum quis *poterit facere Dei mandatum, cum magnam habuerit & robustam*. Unde Tr. 34. in Jo. ait S. P. *Conaris ambulare, & non potes*. III. de Petro ait S. D. *Quid est homo sine gratia, nisi quod fuit Petrus cum negaret Christum?* Caruit ergo Petrus gratia efficaci, sine qua nihil poterat, ut ostendit Arnaldus p. 1. Diss. quadripartitæ.

℟. ad I. dist. min. Justi debent petere, ut possint potentia proxima, qua per victricem delectationem habeatur etiam potestas cum actu conjuncta, conc., potentia remota, quæ cum actu conjuncta non est, neg. Duplex est ergo potentia, remota nempe, & proxima; illa dat posse, idest constituit potentiam in actu primo, ut possit prodire in actum, idest ut possit, ex. gr., videre, ambulare &c., qualis est in homine videndi potestas, ista facit, ut potentia exeat in actum, e. g., ut videat, ambulet &c. Constat autem plura requiri ad actum, quam ad potentiam, unde ex hac nequit deduci operatio, ita Alvarez disp. 79. n. 2.,

n. 2., Cajetanus, aliique. Porro Jansenius solam potentiam proximam veram esse potestatem agnovit, docens sub gratia victrice, aut carnali delectatione, nullam esse libertatem arbitrii ad oppositum: ex qua doctrina 5. Propositiones originem habuere. Nos tamen dicimus, in eo, qui habet voluntatem parvam, esse potentiam proxime sufficientem ad orandum, & remote sufficientem ad præcepta servanda; quæ poterit proxime implere, dum per orationem obtinuerit magnam, & robustam voluntatem, ut constat ex verbis Augustini: nego tamen cum voluntate illa parva, & invalida stare impossibilitatem observandi præcepta; qua contraria voluntas semper relinquit potentiam ad oppositum.

Solvuntur ex dictis argumenta Arnaldi, quibus probare nititur, nullam esse absque gratia efficaci potestatem boni operis. Si enim loquatur de potentia conjuncta cum actu, vera sunt, si de potentia indifferente ad agendum, falsa sunt. Addimus, S. D. demonstrare contra Pelagianos, possibilitatem observandi divina præcepta non esse ex nobis, quod probat S. D. ex Ecclesiæ orationibus, atqui justi habent sæpe gratiam inspirantem bonam voluntatem; ergo & potestatem, quæ non est ex nobis, ut Pelagiani somniabant. Ad II. ℟. ut supra ad primum. Ad III. retorqueo arg. Petrus enim per Aug. de propriis viribus præsumens obicem posuit gratiæ tribuenti potentiam proximam ad orandum; ergo divina gratia non ipsum deseruit, sed ipse superbia tumidus *deseruit, & desertus est: per solum enim arbitrium, non addito Dei adjutorio, promiserat, se pro Domino moriturum*: ait S. P. *Putabat enim se posse viribus naturæ, quod se velle sentiebat viribus gratiæ*, ait noster Desirant in Thes. Lovaniensibus; ergo &c.

Ob. III. Jansenius solam gratiam Molinistice sufficientem excludit cum Thomistis, aliisque; ergo &c. II. Ad præcepta implenda per Thomistas necessaria est gratia efficax, sed hæc sæpe justis subtrahitur; ergo &c. III. Non ait Jansenius, Dei præcepta esse justis impossibilia absolute, sed *secundum præsentes, quas habent vires*, hoc est relate ad majores concupiscentiæ gradus, sed hæc nostra sententia est; ergo &c.

℟. ad I. ex cap. 1. hujus Dissert. in ℟. ad 3. Ad II. dist. maj. Necessaria est per Thomistas gratia efficax, ut voluntas constituatur proxime potens in actu primo, neg., in actu secundo, conc. Plus enim requiritur ad actum, quam ad potentiam, ut sup. dictum est. Ad III. neg. min. Di-

stat

ſtat enim ſententia noſtra toto cœlo a Janſeniana. I. quia in victrici delectatione non conſtituimus gratiam ſufficientem, quæ dat poſſe, ſed efficacem, quæ cum actu conjuncta eſt. II. Quia cum victrici delectatione non negamus, indifferentiam judicii, & potentiam ad oppoſitum poſſe conſiſtere, adeoque ſub quacumque gratia aut cupiditate, bonum & malum in noſtra eſt poteſtate: ut ſæpe dictum eſt.

Ob. IV. Definitio Tridentinæ Syn. *Deus impoſſibilia &c.* ex Bellarmino, & Eſtio reſpicit Calvinianos, qui juſtis impoſſibilia eſſe putarunt Dei mandata, quod concupiſcentia ſingula juſtorum opera inficiat, ſed hoc non docuit Janſenius; ergo &c. ℟. diſt. min. Hoc non docuit quoad operis infectionem, conc. quoad libertatis excidium, neg. Hac enim in parte utrique conveniunt, unde Trident. Synodus in Luthero & Calvino hæreſim quoque Janſenianam confixit.

Ob. V. cum Anonymo: a Janſeniano errore non recedunt, qui ajunt, mandata ſervari poſſe cum gratia gradibus ſuperiore, licet enim ii gratias inferiores admittant, principium tamen duarum delectationum pro graduum ſuperioritate invincibilium non deſerunt, gratia enim gradibus inferior ſufficientes vires non confert ad refrænandam concupiſcentiam, & præcepta adimplenda; ergo &c.

℟. neg. ant. Siquidem reprobatur a nobis 1. propoſitio. Quamvis enim requiramus gratiam efficacem, ſeu victricem delectationem, agnoſcimus tamen in gratia parva potentiam poſſibilitatis, nec admittimus ſyſtema duarum delectationum invincibilium, ſed duarum delectationum, quarum nec ſuperior trahit neceſſitate ad agendum, nec inferior hæret neceſſario in parvo motu, quem excitat, ut alibi dictum eſt.

Propositio II. Aſſeruit etiam Janſenius: *interiori gratia &c.*, contrarium tamen Auguſtinus, ejuſque diſcipuli.

Prob. I. pars Janſenius l. 2. c. 4., cum dixiſſet: adjutorium *ſine quo*, ſi daretur in hoc ſtatu, vel *nihil conferret*, vel pro *adjumento perniciem ferret*, ait: *Gratia vero lapſæ voluntatis nullo modo in ejus relinquitur arbitrio, ut eam deſerat & arripiat, ſi noluerit*; ergo &c. Et c. 23. ait: *Auguſtinus gratiam Dei ita victricem ſtatuit ſupra hominis arbitrium, ut dicat, hominem non poſſe reſiſtere*. Et c. 25. *Nulla medicinalis Chriſti gratia ſuo effectu caret*. Item l. 4. c. 1. *Ex delectatione dilectio, ex dilectione naturali ordine* ope-

operatio consequitur. Hinc sequitur secunda Jansenii Prop. Nam adjutorio, *quo* sive efficaci numquam resistitur, sed per Jansen. in hoc statu quælibet gratia est efficax; ergo ei nunquam resistitur. Merito ergo hæc secunda Propositio tamquam hæretica proscripta est a Rom. Pontificibus. Habetur enim Matth. 11., Bethsaitas & Corozaitas Christo vocanti non obtemperasse, qui tamen per Aug. *poterant credere*; ergo non erant interiori gratia destituti: nec credidisse, quia Deus *induratis cor lapideum noluit auferre* per gratiam efficacem. Act. 7. de Judæis obstinatis ait S. Stephanus, *vos semper Spiritui S. resistitis*: unde Trid. Syn. definit: *Liberum arbitrium divina gratia excitatum posse dissentire, si velit*; ergo &c.

Prob. II. pars. Aug. enim de Corr. & Gr. c. 11. loquens de adjutorio efficaci ait: *Nunc autem, quibus datur, secundum misericordiam datur, & tanto amplius datur, ut non solum adsit, sine quo permanere non possumus, sed etiam tantum, ut velimus*; ergo S. P. agnoscit in hoc statu, non solum adjutorium *quo*, sive efficax, ut velimus, sed etiam *sine quo*, sive sufficiens, ut possimus. Deinde S. P. admittit in hoc statu voluntatem parvam & invalidam, sed hæc non est gratia efficax, quæ fit ut velit, quæque per Aug. est voluntas magna & robusta; ergo est sufficiens. Hanc parvam & invalidam voluntatem in se ipso expertus est S. P. initio suæ conversionis; agnovit & in Petro, de quo c. 17. de Gr. & arb. ait: *Caritatem Petrus nondum habuit quando Dominum ter negavit, & tamen, quamvis parva, non deerat quando dicebat Domino: animam meam pro te ponam &c.* Deinde asserit S. P. in Ps. 124., quod cor aliquorum *fit durum adversus imbrem gratiæ*, *quod multi in vacuum gratiam recipiunt*, et cum possint servire Deo, obediunt Diabolo; ergo per Aug. interiori gratiæ resistunt.

Prob. III. pars. De 2., 3., et 4. Jansenii propositione constat apud omnes, in eo sitam esse ejus hæresim, quod Janseniani negent auxilium sufficiens ab efficaci distinctum, et nolint sub efficaci auxilio libertatem agnoscere indifferentiæ, ut toties repetitum est. Constat etiam ex Prob. 3. Prop. 1. hujus capitis, immunes esse a Janseniano errore eos Theologos, qui in hoc statu gratiam sufficientem agnoscunt, quamvis asserant, eam non conferre potentiam proxime expeditam ad efficiendum opus: cum Theologi præclarissimi supra laudati doceant, illud esse auxilium proxime sufficiens dans potentiam completam inordine ad actum,

quo

quo habito nullum aliud necessarium est, ut liberum arbitrium erumpat in actum; neque in hoc statu auxilium *sine quo non* esse sufficientem eo modo, quo erat in Adam, sed esse sufficientem *proxime* ut ait Suaresius *ad primam dispositionem*, et respectu ulterioris actus, sufficientem esse tantum *remote*, sed hoc est secundam Jansenii propositionem rejicere; ergo &c. Si enim in hoc statu datur gratia remote sufficiens, quæ in nobis parvam et invalidam voluntatem producit, cui resistit concupiscentia, nec voluntatem inspirat validam et robustam, quæ proxime sufficiat ad implenda mandata, consequens est, dari in hoc statu interiorem gratiam, cui a voluntate humana resistitur. Atque hac ratione affictam sibi erroris Jansenianì calumniam repulit Norisius ad German. 15., ubi ostendit, nos gratiæ debili, incongruæ, ac remote sufficienti resistere, cum Jansenius omnem gratiam incongruam rejecerit dicens: *Nullam gratiam actualem ab Augustino pro vera Christi gratia agnosci, nisi quæ agit & peragit affectum: omnem aliam ab ipso ad legem & doctrinam relegari;* ergo &c.

Ob. I. Ex Scripturis. Nam Ps. 13. habetur: *Deus omnia quæcunque voluit fecit*. Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistit?* Adde gratiam efficacem commendari Ezech. 36. 1. Cor. 4. et alibi; ergo &c. II. Urgent ex Augustino notissimum discrimen inter gratiam Adami innocentis, et lapsi: prima enim dabat *posse*, hæc etiam *velle*; ergo &c. De hac etiam ait S. P. de Præd. SS., quod *a nullo duro corde respuitur*. Et l. de Gr. & lib. arb. ait: *Facit, ut velimus præbendo vires efficacissimas &c.* Idem docent S. Prosper, Fulgentius, aliique post exortam hæresim Pelagianam. III. Arguunt ex ratione. I. Ideo in hoc statu admittitur gratia sufficiens, quia dat posse, sed sola gratia efficax dat posse prodire in actum; ergo non datur. II. Janseniani cum Thomistis negant gratiam sufficientem Moliniltice, et cum Molinianis docent, gratiam sufficientem sensu Thomiltico non esse revera sufficientem. Sicut ergo isti, ita nec Janseniani ea de re reprehendi debent. Plura de hoc argumento Blasius Paschalis in Ep. provinc.

℞. ad I. et II. neg. cons. Ex iis enim locis sacræ Scripturæ et Augustini probatur tantum gratia efficax, non excluditur sufficiens, quæ ex aliis Scripturæ, et Augustini locis ostenditur. *Si enim dixisset Jansenius, gratiæ interiori efficaci non resisti, nihil a fide dixisset alienum*, ait Franc. Wanrast. Sed ad singula ℞. Thomistæ: distinguendo duplicem

cem voluntatem, antecedentem et conditionatam, et consequentem et absolutam. Illa sufficientem, hac efficacem gratiam conferri docent, atque illi non huic resisti a voluntate. Vid. c. 1. l. 5. Nos duplicem illam voluntatem exposuimus respectu connotatorum, quatenus voluntas Dei semper est efficax respectu alicujus effectus, ut cum vult redemptionem omnium, efficaciter vult impositionem ordinis, præparationem mediorum, qua omnes salvi fiant: sed non semper est efficax, relate ad effectum ulteriorem, ob malitiam humanam, quo pacto non vult reproborum salutem, quoad ordinis executionem. Omnis ergo voluntas est efficax, relate ad aliquem effectum, non tamen relate ad opus, quod impedit prava voluntas. Gratia ergo inspirans voluntatem parvam est efficax hujus respectu, sed respectu, ex. gr., conversionis est tantum sufficiens, & redditur efficax, dum impetratur magna et robusta. Ad III. dist. min. Gratia sufficiens non dat posse ab actu sejunctum, neg., cum actu conjunctum, conc. Vide quæ supra diximus ad primam propositionem Jansenii. Ubi nota, nos cum Norisio potentiam proxime expeditam illam vocare, quæ, ut ponat actum, gratiam uberiorem non postulat, quam habuit Adam cum adjutorio *sine quo*, et homo infirmus cum adjutorio quo, sive cum gratia efficaci, unde sancti, ut in bono opere possint perdurare, licet habeant gratiam sufficientem, non habent semper proximam perseverandi potentiam. Hinc scholarum distinctio: potentia alia est expedita ab omni impedimento *impotentiæ*, alia est expedita ab omni impedimento *nolentiæ*: prima est cum gratia sufficiente, altera cum gratia efficaci.

Ad argumentum Paschalis, qui grammaticalem quæstionem cum theologica confundit ℞. Aliud esse verbo contendere, aliud dogmate. Docet Jansenius, sub victrici delectatione nullam in homine remanere potentiam ad oppositum; ergo sub gratia parva, premente perversa cupiditate, non est propria potestas recte operandi, et sub gratia magna non est potestas peccandi. Nihil tale docent neque Medistæ, neque Thomistæ, qui sub eorum gratia sive versatili, sive prædeterminante veram potentiam ad oppositum uno ore prædicant.

An vero gratia sufficiens Thomistice sit vere et proprie sufficiens, non opus est definire. Inefficacem vocat cl. Auctor, eo quod non inspiret voluntatem robustam, quam inspirat gratia efficax. Negant Medistæ, eam esse

vere

vere sufficientem, quia non complectitur totum id, quod requiritur, ut actus ponatur: queis videtur consentire Norisius, qui negat, sine adjutorio efficaci dari potentiam proxime expeditam ad perseverandum. Huic accedunt Cumel, de Laurea, Macedo, Poncius, Clenaertius, et Lovanienses: qui docent communiter, gratiam *inefficacem* non esse sufficientem, si τὸ *sufficiens*, accipiatur grammaticaliter; non desunt tamen rationes et exempla, quibus gratia inefficax vere sufficiens probari possit. I. Quia plura necessaria sunt ad actum, quam ad potentiam, ut patet exemplo oculi, qui potest videre, licet, ut actu videat, necessaria sit lux. Ita sufficiens est gratia quælibet, licet minima, quamvis requiratur gratia prædeterminans, ut ad actum reapse applicetur; sive ergo dicas gratiam, quæ opponitur efficaci, *sufficientem*, sive *inefficacem*, parum refert, dummodo fatearis contra Jansenium interiorem aliquam gratiam, cui etiam in hoc statu resistitur.

Propositio III. Jansenius etiam asseruit: ad merendum, et demerendum in statu naturæ lapsæ non requiri libertatem a *necessitate*, sed sufficere libertatem a *coactione*, sed oppositum docent Augustinus, ejusque discipuli.

Prob. prima pars. Nam l. 6. de Gr. c. 6. ait: *Duplex necessitas ex Augustino, coactionis, & simplex, seu voluntaria: illa non hæc repugnat libertati*. Et l. 7. 19.: *Nulla necessitas actibus liberis formidanda est, sed sola vis, coactio, & necessitas violentiæ*. II. L. 6. de Gr. c. 7. Libertatem merendi & demerendi in viatoribus comparat libertati Dei, *qua peccare, injustus esse &c. non potest*. Et c. 8. comparat voluntati beatorum, qua Deum amant, *sublata omni indifferentia contrarietatis, & contradictionis*. Affert etiam exemplum Christi, qui promeruit sine *indifferentia ad non peccandum*. III. Fluit hæc propositio ex principiis duarum delectationum, quibus necessario quisque ad bonum, aut ad malum abripitur; ergo tam meritum, quam demeritum non alia ratione liberum dicitur, nisi quia est voluntarium; merito ergo ut *hæretica* hæc propositio proscripta est. Cohæret enim Baji, Lutheri, et Calvini erroribus a Tridentina Synodo Sess. 6. c. 4., & 6. proscriptis.

Prob. secunda pars. Nam S. P. l. 6. Op. imp. n. 2. liberum arbitrium, cujus proprietas est mediorum electio, negat liberum habere motum, *nisi potestatem habet motum suum cohibendi*. Et l. 3. de Lib. arb. c. 3. negat esse peccatum, *unde non est liberum abstinere*, negat hominem in hac

hac vita mortali *non posse resistere gratiæ*; ergo &c. Negat permanere meritum, vel demeritum ex electione mediorum, vel opus quodlibet retributione dignum, aut pœna. Vide c. 2., & 3. l. præcedentis.

Prob. tertia pars. Nam ex dictis facile potest intelligi, ab Augustinianis theologis *libertatem indifferentiæ* in hoc statu sub gratia victrici totis viribus cum Augustino, aliisque Ecclesiæ Patribus propugnari (1), neque unam tradi viam, sive rationem conciliandæ libertatis cum ipsa gratia. Nullum denique ab iis meritum agnosci, vel demeritum, absque ea indifferentiæ libertate, quam denegare præcipuus est Janseniani erroris character, ut cap. I. dissertationis ostensum est. Vide Auctorem Tom. 3. a pag. 265. ad 299.

Propositio IV. Asseruit enim Jansenius, Semipelagianos admisisse prævenientis gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, & in hoc fuisse hæreticos, quod vellent, eidem gratiæ humanam voluntatem posse resistere, sed oppositum docent Augustinus, ejusque discipuli.

Prob. prima pars. Nam Jansenius l. 8. de H. P. c. 6. ait: *Indubitatum esse, quod Massilienses veram, & internam actualem gratiam ad fidem, quam humanæ voluntatis adscribunt viribus, necessariam esse fateantur*. En primum quartæ propositionis membrum. Subdit: *In hoc Massiliensium error situs est, quod aliquid primævæ libertatis reliquum putant, quo sicut Adam, si voluisset, poterat perseveranter operari bonum, ita lapsus homo saltem credere posset, si vellet, neuter tamen absque interioris gratiæ adjutorio, cujus usus, & abusus relictus esset in uniuscujusque arbitrio, & potestate*. Et l. 2. de gr. c. 12. Semipelagianos vocat *gratiæ medicinalis destructores*, quia admittebant adjutorium Dei, quo possent credere & orare, si vellent, & ipsum velle & nolle in eorum relinqueretur arbitrio. Merito ergo hæc propositio tamquam *fal-*

(1) Liberum arbitrium a Patribus constitutum non aliud fuisse, quam ipsum liberum arbitrium *indifferentiæ* non diffitetur Beausobrius, qua de re ab Historico-critico alibi laudato acriter insimulatur. Quod an jure factum sit, an injuria ad calcem hujusce capitis planum fiet, ubi de vera sanctorum Patrum sententia circa libertatis indifferentiam in hoc statu, tum de Historico-Critici censura disputabimus.

sa (1) & *hæretica* proscripta est. *Falsa*, quia Semipelagianos interiorem illam gratiam non admisisse constat. *Hæretica* vero, quia dogma fidei est definitum sess. 6. c. 4. Trid. Syn., posse liberum arbitrium dissentire gratiæ excitanti, ac moventi. Quamvis enim non desint theologi, qui tenent, Semipelagianos ad initium fidei admisisse auxilium indifferens, stat tamen æquitas censuræ, vel quia non omnes Semipelagiani hoc auxilium admiserint, teste Goneto, unde universaliter falsa est, vel quia utraque nota ad postremam propositionis partem, *& in hoc erant hæretici*, referenda sit.

Prob. secunda pars. Constat enim ex Augustino lib. de Præd. sanctorum c. 3., & ex Ep. 227. ad Vit. 9., & alibi, Semipelagianos non admisisse ad initium fidei necessariam esse gratiam prævenientem, quæ tangit cor hominis, ut innotescat quod latebat, & suave fiat, quod non delectabat: sic enim gratiam definit S. P. l. 2. de Pecc. mer. 17. Id autem nos ostendimus in diss. de Historia Semipelagiana c. ultimo; ergo prior propositionis pars opponitur Augustino. Nec minus eidem opponitur secunda, ut enim supra vidimus disputantes de libertate, constat ex Augustino, potestatem agendi, vel non agendi, & libertatem a necessitate ad naturam liberi arbitrii necessario spectare; ergo &c.

Prob. tertia pars. Ex supradictis, & c. 5. l. 15. constat, Augustinenses theologos nusquam docuisse, Semipelagianos ad initium fidei veram gratiam agnovisse, quæ ad illuminationem mentis addit inspirationem dilectionis per subministrationem Spiritus sancti, quod Augustiniani theologi probant ex epistola Hilarii, ex Augustino de Præd. sanctorum c. 3., ex D. Prosp. in carm. de Ingr., & ex aliis locis compluribus; ergo hac etiam in parte a Jansenio recedunt.

Pro-

[1] Si accipiatur hæc IV. propositio de gratia *reparatoris*, ita ut sensus sit, Semipelagianos admisisse prævenientis gratiæ Christi necessitatem ad singulos actus, falsissima est, & pluribus Augustini locis supra laudatis refellitur. Si vero accipiatur de gratia *conditoris*, itaut sensus sit, Semipelagianos gratiam *conditoris* ad singulos actus agnovisse, hæc sententia a pluribus piis, doctisque theologis defenditur, qui putant, in sententia Jansenii Semipelagianos admisisse interioris gratiæ Christi necessitatem, quod falsum est.

Propositio V. Asseruit etiam Jansenius : Semipelagianum esse dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse. Augustinus vero, ejusque discipuli oppositum docent.

Prob. prima pars. Jansenius enim l. 3. de Gr. c. 21. scribit I. *omnibus illis, pro quibus Christus sanguinem fudit, sufficiens auxilium donari, quo non solum possint, sed etiam reipsa velint*; ergo per Jansenium pro iis Christus non est mortuus, quibus non datur gratia efficax, qua non *solum possint, sed etiam velint*. II. ait ibidem, non cohærere Augustino: *ut Christus vel pro infidelium, vel pro justorum non perseverantium salute mortuus sentiatur. Ex quo factum est, ut non magis Patrem pro liberatione ipsorum, quam pro diaboli deprecatus fuerit*. Sed Christus nullo modo est diaboli redemptor; ergo nec justorum non perseverantium. III. ait: *Nec enim juxta doctrinam antiquorum pro omnibus Christus mortuus est, cum hoc potius tamquam errorem a fide abhorrentem doceat esse respuendum*. Et ibidem hoc dogma *machinam* vocat *a Semipelagianis introductam*.

Merito ergo hæc propositio damnata est tamquam falsa, temeraria, scandalosa, impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans, & hæretica. *Falsa* quidem, quia opponitur veritati Scripturarum, traditionis, & sanctorum Conciliorum. Nam 2. ad Tim. 2. habetur: Christum dedisse *redemptionem semetipsum pro omnibus*. Athan. de Incarn. ait: *Mortuus est ad omnium redemptionem*. Idem docent Cyrillus, Nazianzenus, Optatus, Ambrosius, Prosper, S. Leo &c. III. Trid. Syn. sess. 6. c. 3. ait: *Ille pro omnibus mortuus est*. Vide Auctorem. Dicitur etiam *temeraria*, adversatur enim doctrinæ Ecclesiæ, qua Jesus vocatur, *Redemptor omnium, salutis humanæ sator, orbis redempti conditor &c.* Jansenius autem eum *pusilli electorum gregis salvatorem* appellat; ergo &c. Est etiam *scandalosa*, quia sternit viam ad dubitandum de fide resurrectionis mortuorum, quæ ex Christi redemptione pendet, per *quem omnes vivificabuntur, sicut in Adam omnes moriuntur*. Periclitatur etiam spes Christiana, quæ per Augustinum Ps. 148. innititur Christi sanguine, qui ex Apostolo *pro impiis mortuus est*. Sic enim erigimur spe, quod nobis, quamvis scelestissimis, sanguis ejus applicabitur. Labefactatur caritas: quæ ex Apostolo *urget* nos, nam *Deus proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Ex

iis,

iis, quæ dicta sunt constat etiam, hanc propositionem esse *contumeliosam*, *impiam*, & derogantem divinæ pietati, extenuat pretium Christi sanguinis, magnum redemptoris opus imminuit, & salvatoris meritum, cruciatus, obedientiam, orationem, & vulnera parvi pendit. Est denique hæretica; utpote scriptoribus, Patribus, Conciliis, & Ecclesiæ doctrinæ contraria; ergo &c.

Prob. II. pars. Nam S. P. l. 20. de C. D. c. 6. demonstrat I. ex verbis Ap. 2. Cor. 5.: *Si unus pro omnibus mortuus est*; ab omnibus contrahi originale peccatum, sicut pro omnibus mortuus est Christus: *Omnes itaque mortui sunt in peccatis, & pro omnibus mortuis vivus mortuus est unus*. Et l. 6. contra Jul. 4. *Nega igitur Christum etiam pro parvulis mortuum, quia si Christus pro ipsis mortuus est; ergo & ipsi mortui sunt*. II. si Christus pro solis prædestinatis mortuus est; ergo nec pro parvulis, nec pro infidelibus, nec pro obduratis, nec pro justis non perseverantibus mortuus est Christus, sed per Aug. Christus mortuus est pro his omnibus; ergo &c. De parvulis constat ex supradictis, de infidelibus ait in Ps. 61. *Expandens manus suas ad populum incredulum dixit sitio, ipsos enim ille sitiebat*. De obduratis Tr. in Jo. 36.: *Venit Christus primo salvare, postea judicare in pœnam, qui salvari noluerunt*. De justis non prædestinatis ait: illud Ap. *Peribit infirmus, propter quem Christus mortuus est*. Vide ep. 15. 137., & 180.; ergo &c. III. Cum Aug. Serm. 382. expresse doceat, Christum in Cruce pro Judæis orasse, itaut clamaret, *Pater ignosce* quomodo Jansenius asserit, docuisse Augustinum, Christum non orasse pro reprobis, sicut nec pro diabolo; ergo &c.

Prob. III. pars, docent enim Augustiniani Theologi, non solum pro prædestinatis, sed etiam pro reprobis Christum mortuum esse, ac pro eorum salute Patrem orasse, sanguinem obtulisse, instituisse sacramenta, ac remedia peccatorum, quamvis gratiarum applicatio non omnibus occulto Dei judicio adhibeatur, ex quo etiam post redemptionem peractam, communis est omnibus natura, non gratia. Ita cum Norisio docent Augustini Theologi omnes, tum veteres, cum recentiores ab auctore nostro producti diss. 4. c. 1. §. 6. System. vind. Quamvis enim gratiam sufficientem non omnibus conferri putemus cum Lemosio, Goneto, Zumel, Bannes, Jo. a S. Thoma, Soto aliisque D. Thomæ discipulis ab auctore cit. loc. fuse productis, quos sequitur

quitur Lovaniensis, & Duacensis Academia, quibus adde ex Scotistis Macedo et Lauræa, ex nostratibus Gavardum, Cabalieu, Rolliers, Clenaertium, aliosque complures; non inde tamen sequitur, ab iis negari, Christum pro omnibus mortuum esse. Ut enim notat Norisius l. 2. Hist. Pelag., si hæc thesis Jansenii ita explicetur, ut homines reapse futuri sint participes gratiæ datæ per Christum, non universe vera judicatur, etenim plerique Theologi parvulos in uteris matrum decedentes, nullam Christi gratiam participare existimant. Profert etiam Norisius auctoritatem P. Macedo, qui in Scrin. c. ult. ait: *Multum interesse inter redemtionem universalem, & gratiam universalem, nam ut Christus sit mortuus pro omnibus satis est obtulisse mortem suam pro omnibus humana voluntate, quæ si non acceptaretur a Patre, non sequebatur ex ea gratia universalis, quæ ex divina voluntate pendebat*. Unde etsi Christum fateamur, omnium esse Redemptorem, non inde infertur omnibus gratiam conferri; ergo &c.

APPENDIX CAP. PRÆC.

Ubi Historico Critici censura adversus Beausobrium, ac germanus SS. PP. sensus circa libertatem expenditur.

Censet laud. Auctor diss 6. de *Beausobrii mendaciis in his, quæ ad libertatem in Manichæorum sententia pertinent*, n. 19., solemniter eum fuisse mentitum, dum ait: PP. Ecclesiæ docuisse, Adamum cum quadam æquilibrii specie bonum inter, & malum fuisse creatum: *Mendacium* 3.: *PP. arbitrati sunt, primum hominem creatum fuisse in quodam æquilibrio bonum inter & malum; mentitur* 3., inquit, *Beausobrius, nam primus homo in prima sui origine, & in statu innocentiæ .... magnam ad bonum inclinationem in seipso sentiebat. Quare æquilibrium inclinationis bonum inter & malum, quo nec in bonum nec in malum, aut in utrumque æque inclinaret in homine innocente, non fuit*. Quod probare nititur ex l. 11. de Corr. & gr., ubi ait S. P. A., Adamum *habuisse magnam gratiam sed disparem*, nimirum a nostra, *quodque in illo beatitudinis loco sua secum pace fruebatur*. Unde concludit: *Itaque, Augustino teste, gratia Adami in primo innocentiæ statu gratia pacis fuit, qua nihil in malum, quo cum pugnaret, inclinabatur, maxime vero in bonum, in quo quiescebat, propendebat*. Hæc Historico Criticus. Sed fallitur vir cl., qui ex nimio æstu Beausobrii confutandi, ipsum Beausobrii locum non recte consuluit. Hæc enim habet Beausobrius ib. *Le libre arbitre, que les*

Peres etablerent, est celuy d'indiference. Ils supposerent, que le primier homme fut creé dans une sorte d'equilibre, entre le bien & le mal, ce que les Manicheens rejettojent pour diverses raisons. Non est ergo *æquilibrium inclinationis*, quod Beausobrius ait, fuisse in statu innocentiæ constitutum ab Ecclesiæ PP.; non enim ita desipuit, ut PP. eam calumniam impingeret, ab iis nempe negatam fuisse gratiam originalis justitiæ, quæ Adæ naturæ superaddita eum ad bonum inclinaret. Omnes quippe Ecclesiæ Patres in Adamo innocente gratiam pacis agnovere, quæ ab origine ipsa ferebatur in bonum. Nuspiam vero asseruit Beausobrius, PP. in Adamo innocente *æquilibrium inclinationis* agnovisse, adeoque neque in hac parte mentitus est. Reapse fatetur Beausobrius, PP. in Adamo innocente illud agnovisse æquilibrium, quod Manichæi negabant, sed hi ex Beausobrio ipso c. 3. negabant in Adamo *æquilibrium inclinationis ad malum*, docentes, ante motum partis adversæ ejus animam summam lucis & boni copiam habuisse, quæ minimam quantitatem malignæ portionis vincebat, ut ex Aug. de moribus Man. c. 19. perspicue demonstrat Beausobrius; excludit ergo ab anima Adam, ante peccatum æquilibrium inclinationis ad bonum, & malum, ex quo pars lucis maxima ad bonum impellens non possit in æquilibrio consistere cum minima ad malum impellente.

Præterea Manichæi contendebant, animam, *ante commixtionem cum adversa substantia* non potuisse malum admittere, cum natura sua necessario ferretur ad bonum; ergo nulla inclinatio ad bonum & malum, sed sola atque absoluta ad bonum necessitas in ea locum habuit. PP. ergo non pugnarunt cum Manichæis, ut ab innocentiæ statu *inclinationis æquilibrium* auferrent, cum ipsi tanta vi illud eliminarent, ut ipsam quoque indifferentiam, non diffitente Beausobrio, prorsus excluderent. Non ergo mentitur hac in parte Beausobrius affirmans, Ecclesiæ PP. constituisse in eo innocentiæ statu æquilibrium indifferentiæ a Manichæis denegatum. Nam & ipse Historico-Criticus non diffitetur, *indifferentiæ æquilibrium in eo statu primi hominis donum fuisse*. Sed in eo splendide hallucinatur Beausobrius, ubi docet, *libertatem indifferentiæ esse perfectum* inter bonum malumve æquilibrium, itaut neque ad bonum, neque ad malum inclinet. Ex quo erroneo principio necessario sequitur, in statu naturæ lapsæ, juxta Augustini ac Trid. principia, sublatam esse & prorsus extinctam indifferentiæ libertatem. Augustinus enim & Trid. Synodus perspicue docent, Adæ culpa liberum arbitrium amisisse æquilibrium inter bonum & malum, cum exinde infirmum, attenuatum, & ad malum proclive remanserit. Ita Beausobrius, Augustinum a Trid. doctrina ad Manichæorum dogmata declinasse contendit.

Sed plane lusit operam. Falsum est enim, libertatem indifferentiæ consistere in æquilibrio voluntatis inter bonum, & malum. Licet enim ex Adæ culpa humanum arbitrium amiserit æquilibrium, quod habuit in statu naturæ innocentis, remansit tamen integra libertatis indifferentiæ essen-

scientia, tum a coactione immunis, tum a necessitate. Ubi nota: Historico-Criticum in Beausobrio reprehendere quod culpa vacat, ubi vero fraus latet, ejusque mendacium, non solum non accusat, sed eum defendit, ejusque principiis innixus statuit essentiam *libertatis indifferentiæ in æquilibrio, idque non singulare primi hominis in statu innocentiæ donum fuisse, sed commune omnium hominum beneficium esse etiam in statu naturæ lapsæ* confidenter pronunciat. Fallitur tamen vir cl. Libertas quidem indifferentiæ commune est, & essentiale creaturæ rationalis beneficium, æquilibrium vero non item. Hoc enim singulare fuit, & proprium arbitrii hominis sani in statu innocentiæ, in quo a Deo conditus fuit: nunc autem Adami culpa amissum est. Remansit tamen infimum arbitrium & ad malum proclive, una cum vera potestate activæ indifferentiæ ad boni malique electionem. Nec te moveat, quod Historico-Criticus arbitrium indifferentiæ describens, ait, *illud nec in bonum nec in malum irresistibiliter impelli*, quibus verbis solam *irresistibilitatem*, *seu antecedentem voluntatem excludere voluisse* videri posset, quæ revera libertati opponuntur. Non ita est. Sed ea ambigua, atque ænigmatica locutione absurditatem suæ opinionis abscondere curavit. Non enim libertatem, neque indifferentiam activam ibi describit, sed purum putumque æquilibrium, quo quis nec in bonum, nec in malum irresistibiliter impellitur, & sensus est, sublato æquilibrio humanam voluntatem irresistibiliter in bonum, aut in malum impelli, adeoque ad salvandam in homine lapso libertatem, præter indifferentiam activam, etiam æquilibrio opus esse.

Sed hæc doctrina nova est, eaque apud ipsos Molinianos, qui olim nec æquilibrii nomen admittebant, ab annis circiter 50. cœpit obtinere. Hinc plura æquilibrii genera, *inclinationis* nempe, *facilitatis virium*, & *potestatis*; deerat indifferentiæ æquilibrium, atque illud a Beausobrio in tuum accepit Historico Criticus in definitione libertatis indifferentiæ, sed hoc æquilibrium nil aliud est, nisi æquilibrium potentiæ ac virium æqualium Augustini aliorumque PP. doctrinæ e diametro oppositum, quodque ab ipso Aug. validissime fuit impugnatum. Distinxit enim S. D. statum naturæ innocentis, & lapsæ: atque in eo quidem homini æquilibrium concessit, in hoc vero negavit. Convenit in eo cum Pelagianis, in hoc vero ab iis omnino recessit. *Vult Julianus*, ait S. D. l. 3. Imp. num. 110., *quod tam liberum sit Deo obedire, quam diabolo*. R. S. P. *Verum dicis, hoc est liberum arbitrium, tale omnino accepit Adam, sed quod datum est a conditore, & a deceptore vitiatum, utique a Salvatore sanandum est*. Et num. 117.: *Cur tu adminicula gratiæ supponis bonæ voluntati, cum voluntas mala nullo nitatur adminiculo, ut mala sit? An hic libra tua, quam conaris ex utraque parte per æqualia momenta suspendere, ut voluntas, quantum est ad malum, tantum etiam sit ad bonum libera, vergendo in unam partem te indicat delirantem*. Constat autem, ex primo Aug. loco describi æquilibrium potestatis & virium æqualium tam ad bonum, quam ad malum, sive

æquilibrium libertatis, & indifferentiæ: *tam liberum*, inquit, *Deo obedire, quam diabolo*, sed hoc æquilibrium concedit Juliano S. P. in statu naturæ innocentis, negat in statu naturæ lapsæ; ergo æquilibrium indifferentiæ potestatis, & virium æqualium in statu naturæ lapsæ non est Augustini, sed Juliani doctrina.

Quod quidem ex suis principiis fateri cogitur Historico Criticus, postquam negavit, Augustinum, aliosque PP. in statu innocentiæ æquilibrium inclinationis admisisse. Unde sic arguitur: Augustinus concedit Pelagianis aliquid æquilibrii genus in statu naturæ innocentis, sed hoc per Historico-Criticum non est æquilibrium inclinationis; ergo erit æquilibrium *indifferentiæ potestatis, & virium æqualium*, sed hoc negat S. D.; ergo S. D. negat in hoc statu æquilibrium *indifferentiæ possibilitatis, & virium æqualium*. In secundo testimonio Augustinus ostendit periisse æquilibrium, ex Pelagianorum principiis, qui præter legem, & doctrinam, atque revelationem, interiorem quoque illuminationem & ipsam interiorem gratiam voluntatis ad bonum *facilius* agendum admittebant, quibus momentis hominis voluntas ad bonum inclinatur; fatebantur ergo Pelagiani, non habere hominem in hoc statu æquilibrium *inclinationis & facilitatis*, cum aliunde dicerent, eum nullo indigere adminiculo, sed sua sponte ad malum inclinari; ergo æquilibrium a Pelagianis admissum erat æquilibrium indifferentiæ potestatis, ac virium æqualium, quod S. D. eorum delirium appellat. Libra enim in æquilibrio non est; quæ momentis indiget, ut inclinet in bonum, cum ex adverso propendeat in malum.

Hinc Augustinus, aliique PP., ut Pelagianos revincerent, non impugnarunt indifferentiam, quæ juxta catholicam doctrinam est semper essentialis hominis libertati in quovis statu, sed impugnarunt solummodo æquilibrium indifferentiæ, quod est *potestatis & virium æqualium* tam ad bonum quam ad malum in hoc statu naturæ corruptæ. Posito namque hoc æquilibrio necessario consequitur, liberum hominis arbitrium non esse viribus *attenuatum* & inclinatum, atque concupiscentiam non inclinare ad peccatum, contra decretum Trident. Synod, imo contra apertum Paulli testimonium. Neque vires attenuatæ dici possunt, neque inclinari arbitrium, si hujus lances in æquilibrio relinqui asseramus.

Fallitur etiam Historico-Criticus Beausobrium de mendacio redarguens, ex quo asseruerit, *ignorantiam, & concupiscentiam animam impedire, ne usum faciat suæ libertatis*. Cujus rei rationem proferens n. 22. laud. diss. ait: *Nec ignorantia, nec difficultas impedire animam possunt, quominus malo culpæ resistat, si velit, nec impedire possunt, quominus velit*. Quod enim ignorantia ac difficultas necessitate non possint hominis libertatem, verum est, quod vero impedire, aut difficilem reddere usum non possint, falsissimum est. Criticus autem necessitatem cum obstaculo ac difficultate confundit. Quare duo illa loca eodem num. 22. ab Aug. depromta demonstrant utique, voluntatem in peccando necessitate cogi non posse, minime vero eam in usu suæ libertatis impedimentum & disti-

difficultatem non experiri. Neminem latet quot ea de re argumenta produxerit S. P. adversus Pelagianos, ut impedimenta & difficultates ostenderet, quas ignorantia, & concupiscentia Adæ culpa in ejus posteros invexere. *Ipsa est*, ait S. P. Aug. l. 3. Oper. imper. c. 87. : *quæ hominem stimulat ut amet, quod amare non debet*. Et l. 4. c. 41. *Urget & compellit hominem facere malum*. Et l. 2. de Nupt. c. 34. eam vocat *vitium, & languorem* naturæ peccato corruptæ. *Languor, quo bene vivendi virtus perit non est utique natura, sed vitium*. Reapse concupiscentia perpetuum homini bellum indixit, ad malum inclinat, & sanctos ipsos ad lacrymas, gemitusque compellit. Idem de ignorantia judicium esto. Ex quibus constat, Augustino ac Patribus adversari, qui ait, ignorantiam & concupiscentiam nullam in hoc statu humanæ libertati difficultatem, aut impedimentum afferre, sive spectetur relate ad facultatem, aut potentiam, sive relate ad ejus exercitium & usum. Sic enim Adæ noxa nullum quoad vires attulisset homini damnum, adeoque illæsus adhuc *vigor ille maneret*, qui fuit in statu naturæ integræ contra apertam Prosperi, & Augustini sententiam. Asserit quidem Historico-Criticus, ignorantiam, & concupiscentiam pœnam esse scribens: *Libertatem animæ in hoc statu non esse libertatem carendi pœna*. Verum, cum pœna ista non noceat, nec primo vigori intellectus, nec primis viribus voluntatis, neutri difficultatem, aut impedimentum ferens, fictitia potius pœna dicenda esset, quam vera. Reapse ignorantiam, & concupiscentiam eo sensu pœnam vocat Criticus, non quod intellectum obcæcaverint, aut voluntatem labefactaverint, sed pœnam dicit tantum extrinsece, & per accidens, prout etiam nunc exstant in homine lapso donis gratuitis originalis justitiæ destituto. At non ita sane Bellarminus, qui l. 5. de Amiss. gr. c. 13. testatur, affirmari ab Augustino concupiscentiam nedum pœnam esse, sed etiam in se & absolute malam, cum vitium naturæ sit, semper tendens & inclinans ad malum.

Fallitur tandem Historico-Criticus putans, impedimenta, & difficultates boni usus arbitrii ab *ignorantia excæcante*, & *difficultate cruciante* profectas, ut loquitur S. P. Aug., resistendi libertatem adimere. Hæc enim libertas remanet in homine, sed ea libertate numquam bene uti poterit, nisi a Christi gratia præveniente adjuvetur. Ceterum non in eo erravit Beausobrius, ex quo asseruerit, concupiscentiam animam impedire, ne anima sua libertate, sive, ut ipse ait, *sua potestate* utatur, sed quia Manichæis doctrinam tribuit, quæ Augustini est, & scholarum catholicarum, qua de re Augustinum velle cum Historico-critico defendere contra Beausobrium, non est ipsum defendere, sed est ipsum Augustinum victum exhibere Beausobrio.

Caput IV.

Diluuntur sophismata Adversariorum adversus universorum redemtionem.

Not. I. Christum, licet pro omnibus mortuus sit, specialiter tamen pro aliquibus mortuum esse, quibus fidei, sanctitatis, et perseverantiæ beneficia conferuntur; habetur enim Jo. 17., Christum specialiter pro electis orasse: *Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi*; et 1. Tim. Christus dicitur, *Salvator omnium, maxime fidelium*. II. ex Trid. sess. 6.: *Pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt*. III. S. P. Ps. 87. ait: *Solis prædestinatis ejus bona opera profuisse*. Et Trid. 25. in Jo., eum a Patre traditum scribit pro *prædestinatis justificatis, glorificatis*. S. Prosp. obj. 9. *Cum rectissime dicatur pro totius mundi crucifixus; potest tamen dici pro his tantum crucifixus, quibus mors ipsius profuit*. IV. Accedit ratio, quia non omnes, qui vocantur, sunt electi, cum tamen electi simus in Christo ante mundi constitutionem; non ergo Christus pro omnibus mortuus est, ut singulis eadem gratia conferatur, alias peculiaris Christi erga electos benevolentia in hac sententia dignosci non posset.

Si quæras, cur Christus pro omnibus mortuus, aliquibus tantum passionis suæ fructum applicare voluerit, et gratiam perseverantiæ conferre? ℟. Cum Augustino: *Quibus deest pœna peccati est, quibus datur secundum gratiam datur, non secundum debitum*: ut enim ait S. Prosper obj. 7.: *Confitendum est, & misericorditer eum dedisse, & juste non dedisse, quod non dedit. Inscrutabilia enim sunt judicia ejus*, ait Apostolus.

Not. II. Docent Molinistæ, Christum ita mortuum esse pro omnibus, ut singulis applicentur remedia sufficientia, quibus possint bene operari, et si bene operaturi prævideantur, etiam congrua. Quæ sententia ab iis non probatur, qui gratiam per se efficacem propugnant. Deinde hæc illatio, Deus voluit dare Christum redemptionem pro omnibus; ergo omnibus præparavit sufficientia remedia per Christum, negatur *tamquam non dissimilis* Massiliensium objectis a Lovaniensibus, et Duacensibus, in quorum sententia: *Christus Redemptor est omnium quoad pretii sufficientiam; non est autem Redemptor omnium secundum efficaciam, quia non omnibus per eum datur, ut credant*. Tandem Christum pro omnibus mortuum esse, dogma fidei est,

gratiam omnibus conferri, est quæstio adiaphora; ex quo ergo Christus pro omnibus mortuus sit, non sequitur omnibus gratiam esse collatam.

Not. III. In sententia Thomistarum, qui antecedentem, et consequentem in Deo voluntatem distinguunt; fatemur Christum pro omnibus mortuum esse voluntate antecedenti, cujus effectus est institutio cujuidam ordinis, complectens caussam, et remedia. Ita per D. Th. 3. p. q. 49. art. 1. *Christus sua passione nos a peccatis liberavit caussaliter: sicut si medicus faciat medicinam, ex qua possint quicumque morbi sanari*. Non est tamen mortuus, quoad voluntatem consequentem, cujus effectus est ordinis executio, sive applicatio remedii, quo sensu *Passio Christi*, ex D. Thoma ibidem, *sortitur effectum suum in iis, quibus applicatur per fidem & caritatem, & per fidei Sacramenta, & ideo damnati in inferno effectum ejus percipere non possunt*. Ex qua doctrina tria sequuntur. Primum ad generalem illam voluntatem sat est, quod Christi passio præcesserit ut caussa universalis, seu remedia instituerit, nec opus est, ut reapse applicentur, aut gratiam, aut caritatem a singulis actu participari. II. Ut quis dicatur redemtus debet esse in statu, quo possit conjungi cum Christo, ut infideles, aut conjungatur actu, ut justi. III. Non omnes fuisse voluntate consequenti redemtos æqualiter, quia non omnibus æqualiter ejus passio applicatur, unde locum Apostoli; *Vult omnes homines salvos fieri*, explicat S. P., *pro generibus singulorum*, et aliquando affirmat, Christum orasse tantum pro ovibus suis, eo quod iis tantum applicentur remedia salutis.

Not. IV. Hanc veram esse, cum de voluntate salvandi omnes, tum de omnium redemtione doctrinam. Et prob. I. ex Ap. Rom. 3., ubi de Christo ait, *quem proposuit nobis propitiationem per fidem, in sanguine ipsius*; ergo Christus est propitiatio omnibus proposita, sed quæ per fidem et gratiam applicatur nobis ad percipiendum fructum ipsius, ut ait S. Th. q. 49. art. 1.; ergo aliud est ad numerum redemtorum spectare, aliud fructum redemtionis percipere. Hinc Trid. Syn. sess. 6. c. 3. ait. *Etsi pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii tantum, quibus communicatur*, idem tradit Cathechismus Romanus. Eadem est perpetua S. P. Aug. et Prosperi doctrina. Hinc petitur ratio theologica: nam ideo Adam universam naturam infecit, quia omnes ab eo carnali-

naliter generantur ; ergo hominibus non convenit redemtionis *proprietas* , nisi spiritu regenerentur in Christo ; missis ergo variis ea de re scholarum opinionibus, dicimus, juxta sensum Conciliorum, ac Patrum, omnes homines à Christo redemtos, quatenus proposita est omnibus propitiatio per fidem in sanguine ejus, quatenus sua passione instituit caussam, et pretium obtulit nostræ liberationis, et hæc est voluntas antecedens, quæ connotat ordinis institutionem. Pro generibus autem singulorum Christus est mortuus, quatenus applicatur passio Christi, aut per fidem, aut per caritatem, aut per sacramenta, quatenus ad multos tantum fructus redemptionis pervenit, et fructus mortis Christi electi ante mundi constitutionem percipiunt, atque hæc est voluntas consequens connotans remedii applicationem.

Ob. I. Matth. 26. habetur : *Hic est sanguis novi Testamenti, qui pro multis effundetur*. Jo. 17. *Non pro mundo rogo, sed pro his, quos dedisti mihi, quia tui sunt*. Hæbr. 9. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata ;* ergo &c. neg. cons. His enim locis, ut ait Cathechismus Romanus, *cum de fructibus passionis sermo esset, recte factum est, ut pro universis non diceretur*. Atque hoc spectant verba Apost. *Christus semel* &c., et Jo. 17. *pro eis rogo* &c. Possumus etiam *multos* accipere pro omnibus, cum Augustino l. 2. contra Julianum c. 3., ut illud Rom. 5.: *Unius delicto multi mortui sunt*, quo sensu Christus mortuus est pro multis, idest pro omnibus quoad remedii institutionem, et ad pretii oblationem, quia pro omnibus crucifixus est.

Ob. II. S. P. Tr. 1. in Jo. illud Johannis ; *est propitiatio pro peccatis totius mundi ;* nomine totius mundi Ecclesiam designari docet, et Tr. 100. ait : *pro mundo non rogat, neque enim qui sit prædestinatus ignorat*. Et de Adult. conjug. 15.: *Non omnis, qui homo est, sanguine Christi redemtus est ;* ergo per Augustinum non pro omnibus mortuus est Christus.

℟. dist. cons. Christus non est omnium redemtor, mediator &c. quoad oblationem pretii, institutionem remedii, et Sacramenti virtutem, neg., quoad passionis fructum, applicationem remedii, et redemtionis proprietatem, conc. Solutio patet ex dictis.

Inst. S. P. l. 21. de C. D. 24. ait : quod si Ecclesia *nosset, qui sunt prædestinati in ignem ire cum diabolo, tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso*, ergo neque oravit Chri-

Christus, cui cognitus est numerus reproborum.

℟. Missis variis doctorum opinionibus, quas vide apud auctorem. Neg. conf. Ecclesia enim non oraret pro dœmonibus, atque damnatis, quia, cum viatores non sint, nec Christo uniuntur, nec sunt in potentia, ut Christo uniantur, atqui viatores omnes, aut habent, aut possunt habere partem in præparatione, aut exhibitione remedii, quia vel sunt uniti Christo, vel possunt uniri; ergo Christus pro iis et oravit, et mortuus est, quantum ad communem caussam pertinet, atque pro ipsis pretium obtulit, et remedia salutis instituit, alias non esset mediator Dei et hominum, medicus, et reparator. Ita S. Th. 3. p. q. 83.; Christus ergo, etsi nosset, plures esse prædestinatos ad mortem, eos tamen moriendo redemit, quia, *quantum in medico est, sanare venit ægrotum*. Ecclesia vero non orat, ut instituantur, sed ut applicentur remedia salutis, ut qui stant non cadant, et iniqui convertantur, superfluum vero esset pro iis orare, quos certo nosset, cum diabolo esse cruciandos, adeoque non pro iis oraret.

Inst. Non videtur hæc responsio cohærere cum iis, quæ supra diximus, Christum pro crucifixoribus orasse clamando, *sitio*, et dicendo, *pater ignosce illis*; ergo falsa est. ℟. neg. ant. Christus enim in ea universali prece complexus est singulari affectu, quos ex amicis amicos futuros esse prænovit; atque ita, cum oraret pro omnibus, solvens pretium, et instituens remedia, quantum ad horum applicationem, oravit pro solis prædestinatis, quibus ea profuere, ut ait S. Prosper ad Obj. Gall. et S. Th. 3. p. q. 21. a. 4., ubi ait, omnem Christi orationem fuisse exauditam, et omnem voluntatem ipsius fuisse impletam.

Ob. III. Eo sensu Christus pro omnibus mortuus est, quatenus una cum Patre vult omnes homines salvos fieri: sed hæc voluntas exponitur ab Augustino de generibus singulorum; ergo &c. II. Hæc voluntas est in Deo metaphorice; ergo non proprie. III. Quia non omnibus conferuntur auxilia sufficientia; ergo &c. IV. Christus est Redemtor omnium, quoad solutionem pretii, vel quoad ejus applicationem, sed primum non negat Jansenius, secundum est falsum; ergo &c.

℟. dist. min. exponit quoad applicationem mediorum et donum perseverantiæ, conc., quoad remedii institutionem &c., neg. Solutio patet ex dictis. Eodem modo ℟. ad II. Ad III. neg. conf. Nam conferre gratiam &c. non spectat

ad

ad rationem universalem redemtionis, quæ sita est in valore prætii, et institutione remedii, ubi locum habet voluntas antecedens, sed spectat ad applicationem, in qua locum habet voluntas consequens. Ad IV. dist. min. Jansenius non negat sufficientiam prætii, negat tamen institutionem remedii, et caussæ liberationis, exhibitionem hujus prætii, et præparationem mediorum conc., secus, neg. Jansenius ergo eandem esse caussam reproborum viatorum, ac diaboli impie affirmavit, atqui, licet ad eorum redemtionem habeatur prætii sufficientia, non habetur tamen institutio remedii, et caussæ liberationis; ergo pro reprobis viatoribus Christus per Jansenium mortuus non est: sicut ex quinta damnata propositione evincitur.

LIBER XVIII.

De variis scholarum opinionibus circa gratiam.

SCholarum placita circa gratiam ita expendemus: ut proscriptos errores execrantes, ab Augustini doctrinis, ne latum quidem unguem recedamus. Est autem hujus libri duplex dissertatio. Prior necessitatem; posterior vero gratiæ collationem ipsam complectitur.

DISSERTATIO I.

De gratiæ necessitate.

GRatiæ necessitatem ad legis notitiam, ad opus moraliter bonum, ad præcepta servanda, ad vitanda peccata, atque ad perseverantiam breviter hoc modo monstrabimus.

CAPUT I.

De gratiæ necessitate ad cognoscendum verum naturale, sive ad legis notitiam.

VEritates naturales, aliæ speculativæ sunt, aliæ practicæ, istæ in operatione vel praxi, illæ in veritatis contemplatione versantur. Ea vero operatio, si spectet ad officia virtutum, illius cognitio dicitur *moraliter practica*. Dicimus ergo, posse quemlibet hominem hanc veritatem etiam practicam, puta: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris* assequi per lumen rationis, dummodo a sensuum illecebris ad lumen indefectibile attendat, nec omnia absque speciali dono attingere posse confidat, quod S. Prosper docet in epigrammate:

Scrutari legem possunt utcumque quiete,
Si mundi a strepitu libera corda vacent.

PRO-

PROPOSITIO I. Poteſt quis veritatem naturalem nedum ſpeculativam, ſed etiam practicam ſine gratia attingere, dummodo a ſenſuum fallaciis ſe ſe ad intimam veritatis claritatem convertat.

Prob. I. pars. I. Naturaliter enim, ac ſola viſibilium contemplatione, aut conſcientia percipimus utrum eſſe Deum conditorem univerſorum, animam eſſe immortalem &c. II. Conſtat per Aug. l. 1. ad Simpl. *Bonum ingenium, ac honeſtas diſciplinas ante gratiam ſalutarem comparari*; ergo &c. III. Chriſtus mortuus eſt, ut juſtificemur, non ut philoſophi, & mathematici fiamus; ergo ad hoc non opus eſt gratia Chriſti. IV. Dæmones abſque ulla gratia ſunt ſapientia naturali ad miraculum exornati; ergo &c. V. Peccato Adæ lumen rationis extinctum non eſt,. licet vulnus contraxerit; ergo &c.

Prob. II. pars. I. Ex Aug. l. 1. de Trin. 13. *Quidquid prudenter, fortiter, & juſte agimus non ad ſapientiam, ſed ad eam pertinet ſcientiam, qua in evitandis malis, boniſque appetendis actio noſtra verſatur*. Et Beda in 2. Rom. ait: *Manu formatoris noſtri in ipſis cordibus noſtris veritas ſcripſit, quod tibi non vis alteri ne feceris*: ergo etiam veritas practica naturaliter cognoſcitur. Prob. II. ratione. Hæc enim legis naturæ principia nequeunt invincibiliter ignorari; ergo &c. Deinde ſola natura duce plurima naturæ legi conformia tradidere Cato, Tullius, Seneca, Plato &c.; ergo &c.

Prob. III. pars. Conſtat enim, Atheos ſenſuum fallaciis abreptos divini numinis exſiſtentiam negaſſe, Epicureos animorum immortalitatem, Polyticos proximorum necem intentaſſe ad proprium commodum; recte ergo monet Proſper, ut a *mundi ſtrepitu corda vacent*. Dixi naturalem hominis facultatem non poſſe in hoc ſtatu ſingulas varietates *collective* acceptas attingere. Ut enim ait S. P. l. 1. Retr. c. 29., *ad miſeriam juſtæ damnationis pertinet ignorantia, & difficultas, quam patitur omnis homo ab exordio nativitatis ſuæ*, unde Eccleſ. 8. habetur: hominem *non poſſe invenire rationem eorum, quæ fiunt ſub Sole*. Recte Olimpiodorus in Catena Græc. PP. ait: *Nullus ſapiens perfecte poteſt univerſi cognitionem aſſequi*.

PROPOSITIO II. Ut mens piis ſtudiis intenta juvetur ad æternam vitam requiritur gratia.

Prob. ex Ap. 1. Cor. 1.: *In gratia Dei, quæ data eſt vobis, divites facti eſtis in omni ſcientia*, & 2. Cor. 3.: *Non*

Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis; quæ verba exponunt PP. de cogitatione recti operis. Hinc Ps. 118. Psaltes Regius sic Deum orat: *Da mihi intellectum, & scrutabor legem tuam*. Et Conc. Mill. c. 4. ait: *Donum Dei est scire quid facere debeamus*, & Araux. II. c. 9.: *Divini est muneris cum recte cogitamus*. Et S. P. l. 9. contra Julianum c. 6. *Accepimus spiritum, qui ex Deo est, ut sciamus, quæ a Deo donata sunt*; ergo &c.

Ob. I. contra 1. Propos. Si quis naturaliter veritatem percipere posset, docti homines gloriari possent contra imperitos, sed hoc adversatur Apostolo qui ait 1. Cor. 4.: *Quis te discernit*; ergo &c. II. Falsum esset quod ait Apostolus. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis*. III. Frustra intellectum posceremus cum Psalmista; ergo &c. IV. Falso diceret S. P., ignorantiam gratia sanari, aut Gregorius hominem nasci cæcum. V. Si gratia non opus esset ad aliquas veritates; ergo neque ad omnes.

℞. neg. min. Apostolus enim loquitur de fide, & aliis gratiæ donis, in quibus nemo discernitur donis naturæ bonis ac malis communibus. Ad II. neg. ant. Loquitur enim Apostolus de sancta cogitatione ad virtutem trahente, quam sine gratia habere non possumus. Ad III. neg. ant. Orando enim non poscimus cognitionem sterilem & inflantem, sed quæ sit lucerna *pedibus nostris in via mandatorum*. Ad IV. neg. ant. Augustinus enim & Greg. hominem cæcum vocant, quia sola natura nequit dirigere gressus suos. Ad V. neg. sequelam maj., quæ est prorsus inepta, ac si dicas: potest quis infirmus ambulare ergo currere. Nequit ergo homo rerum omnium scientiam sibi comparare ob virium imbecillitatem, & rerum amplitudinem.

Caput II.

An ad peragendum opus moraliter bonum necessarium sit gratiæ adjutorium?

Not. I. Censent nostrates ferme omnes Greg. Ariminensis, Gaspar Casalius, Norisius, Manso, Wanroy, Guerrero, quibus subscribunt Macedo, Bona, Alexander, Ubigant, La-Croix, aliique, posse hominem absque speciali gratia bonum agere *ex objecto*, ac spectato virtutis officio, si vero finis inspiciatur, negant hujusmodi opus bonum esse, quod in Deum non referatur: hanc enim conditionem operi nulla ex parte vitiato necessariam esse propugnant ut sit undequaque bonum.

Not. II. Necessitatem gratiæ ad omne opus bonum mora-

morale nullo vitio infectum Vasquesius, Ripalda, Poncius, aliique defendunt; imperite ergo hæc sententia veluti Bajana, aut Quesnelliana traducitur tum ob eximios viros supra laudatos, tum ob maximam hos inter & Novatores discrepantiam. I. enim fatentur ii, sine vitio esse in quovis improbo appetitum beatitudinis. II. negant motus indeliberatos imputari ad damnationem. III. admittunt actualem gratiam sine remissione peccatorum, cum hanc negent Novatores. IV. tandem contra Bajum etiam ab infidelibus ac perditissimis hominibus aliquid boni interdum fieri per gratiam affirmant; ergo &c.

Not. III. Docet Vasquesius ad bona opera moralia speciale auxilium gratiæ requiri, sed hanc gratiam naturalem esse, licet indebitam, & ex Christi meritis provenientem, qua in re a Suaresio reprehenditur, quasi gratiam Pelagianam admiserit, sed plane injuria. Cum enim honestam cogitationem ob Christi merita inspirari diserte pronunciet, supernaturalem gratiam, & a Pelagiana diversam agnoscit. Naturalem autem vocat, quatenus cogitatio congrua præveniens opera bona, puta stipem pauperi erogandam, non proponit objectum supernaturale, sed intra naturæ ordinem amandum, aut fugiendum honesto fine, quod in hoc statu fieri nequit sine gratia: quo sensu cl. Scholasticos veram Christi gratiam naturalis ordinis propugnasse docet Bas. Poncius.

Not. IV. Censent Thomistæ communiter, teste Goneto, cum Soto, Bellarmino, Suaresio &c., honestam cogitationem moralem excitantem voluntatem ad opus, non alium exigere Dei operantis concursum, præter eum, qui naturali providentiæ lege cuique præsto est. Ajunt enim, opera moralium virtutum seipsis in Deum ultimum finem referri per relationem sibi intrinsecam. Pauci tamen hanc arbitrio facultatem, sed gratiæ in arduis operibus tribuunt.

Not. V. In tanta opinionum varietate memoria repetendum est, legem incommutabilis veritatis, qua quisque judicat de objectis, non esse speciem a sensibus haustam, sed Deum ipsum: ut ait S. P. de ver. Rel. c. 30. *Hæc lex, cum sit incommutabilis, mens vero mutabilitatem pati possit erroris, satis apparet, supra mentem nostram esse legem, quæ veritas dicitur. Neo ambigendum est, Deum esse*; ergo vitiosum est quidquid ab ea lege deflectit. *Vitium* enim per August. ibidem c. 20. *est voluntas ea faciendi, quæ vetat summa veritas*. Nam si mens hanc veritatem in se, ut in pa-

patria, respiceret, non fieret vitiosa, quia nulla apparentium bonorum deciperetur imagine; ergo per Aug. vitium est, quando anima a bono æterno ad temporale deflectit, a summo ad infimum. Id vero in hoc statu corruptæ naturæ facile evenire explicat S. P. c. 21. quia: *Temporalium specierum multiformitas, ab unitate Dei hominem per carnales sensus diverberavit, & mutabili varietate multiplicavit ejus affectum*. Hæc est per Aug. origo vitiorum. Erit ergo ex opposito virtus, cum humanum opus intimæ ac summæ veritati erit consentaneum. Nam per Aug. l. 5. de C. D. 12. *non est vera virtus, nisi quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius non est*, sicut enim virtus in eo non est, qui ab alio deprimitur, sic non erit in animo, dum ab æquali vel inferiori dejicitur. His prænotatis sit

Propositio. Plerumque impii bonum gerunt, quod majori vitio obruitur, quodque ad salutem, sine Dei gratia non prodest, quod vero bonum sine gratia vitio non careat, pluribus momentis ostendunt Augustini discipuli.

Priores duas partes c. seq. ostendemus, tertiam vero, nimirum gratiam esse necessariam ad omne opus bonum etiam ordinis naturalis, ut sit bonum undequaque, probant nostrates 1. Scripturis ex 1. Jo. 15.: *Sine me nihil potestis facere*, & ex Araux. II. c. 22.: *Nemo habet de suo, nisi mendacium, & peccatum;* quidquid ergo boni facit homo a Deo est.

℟. Adversarii, sensum Scripturæ, & Concilii esse, *omnino nihil boni sine gratia, quod ad pietatem pertinet, veramque justitiam fieri posse*, ut explicat S. P. de Gr. 26. Idem docet Araux. II. & PP. Concilii Carth. in ep. ad Zosimum. Deinde sine Deo moralia opera non peraguntur, requiritur enim concursus supremæ caussæ in ordine naturalis providentiæ. Sed contra instant Nostrates. Nam inter veram justitiam, & vitium, per Aug. non datur medium, sicut non datur inter incommutabile bonum, & temporale, in quod vitiosum opus refertur, ut ait S. P. l. 4. contra Jul. c. 3.; si ergo nequit homo sine gratia facere aliquid spectans ad veram pietatem, nec poterit facere aliquid bonum undequaque. II. S. P. & Milev. Synodus ajunt, hominem non habere de suo, nisi mendacium, & peccatum, sed opus moraliter bonum, non est peccatum; ergo sine gratia fieri nequit. *Si ergo*, ait S. P. Tr. 5. in Jo., *qui loquitur mendacium de suo loquitur, qui loquitur veritatem*

de

de Deo loquitur. Nemo ergo de suo habet bonum aliquod, etiam morale, idest a veritatis regula non deflectens. Ad alterum sic urgent nostrates: Naturalis concursus non deest homini mentienti, & peccanti, nec tamen quis recte diceret, neminem sine Deo peccare, aut mentiri non posse; ergo his verbis, *sine me &c.* ostenditur concursus supernaturalis, ut PP., & Concilia exponunt contra Pelagium.

Prob. II. Nostrates ex Augustino ep. ad Hilar. 89., ubi ait: *Liberum arbitrium desertum divino adjutorio, quantalibet scientia legis excellat, nullo modo habebit justitiæ soliditatem, sed inflammationem superbiæ*, & Ser. 13. de Veb. Ap. *Prorsus*, ait, *si adjutorium Dei defuerit, nil boni agere poteris*; ergo &c. ℟. Adversarii: liberum arbitrium nihil posse sine gratia, in ordine ad justificationem, & vitam æternam. Sed contra. Nam per Aug. opus sine gratia habet inflammationem superbiæ; ergo non est undequaque bonum. Deinde, si possumus absque gratia bonum naturalis ordinis inculpate agere, possumus etiam servare naturæ legem, ac Deum diligere, & sic consequi vitam æternam, juxta Evangelium Matth. 19.: *Si vis ad vitam ingredi serva mandata*; erit ergo vita æterna alia a regno Dei.

Prob. III. Nostrates hanc sententiam ratione Theologica. Non est enim opus undequaque bonum, quod in Deum, ut in finem non refertur, sed nequit opus ad Deum referri sine gratia, ad hoc enim requiritur, ut diligatur Deus amore benevolo, & efficaci super omnia, quod fit cum ad eum actus singuli referuntur, nequit autem Deus sic diligi absque gratia; ergo &c. Prob. maj. ex Aug. l. 19. de C. D. 25., ubi ait, *virtutes, cum ad seipsas referuntur, non virtutes esse, sed vitia:* adeoque virtutes Romanorum, a Juliano commendatas, utpote a fide & caritate disjunctas, philautiæ vitio fuisse corruptas. 2. Virtus non ab officio, sed a fine discernitur, finis vero creaturæ rationalis nullus est, nisi Deus. ℟. Adversarii: ad opus bonum morale sat esse, si ad ultimum referatur *negative*; idest non tendat ad finem inhonestum, cum ipsa moralis virtus intrinseca sui bonitate in Deum ultimum finem referatur, quæ doctrina potest admitti, ait Norisius, (1) quia S. P. ait virtutes gentilium vitiari,

(1) Hanc doctrinam speculative admitti posse, utique non diffitetur Norisius, practice tamen & reapse vix fieri posse putat vid.

tiari, quod ii apud se, vel apud alios gloriam quærerent. Sed contra, ajunt Nostrates, *admitti potest*; sed eam non esse Augustini ex eo probant, quod S. P. inflatam esse doceat virtutem, si referatur ad se ipsam. Deinde S. P. non solum Epicureos redarguit, qui finem in voluptate constituunt, sed etiam philosophos, qui virtutem *propter seipsam putant appetendam*. III. Ad opus bonum morale non sat est, si referatur ad finem per rectitudinem intrinsecam, quia hæc bonitas physica est, non moralis, & opus bonum ex officio, & perversum ex fine, puta eleemosinæ erogatio ad inanem gloriam, dici nequit bonum undequaque: quia *bonum ex integra caussa*, ibi autem est intenzio perversa; ergo &c. His argumentis, aliisque sententiam suam tuentur nostrates.

Ob. I. Adversarii ex Scripturis illud Ap. Rom. 2.: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt*, quem locum esse accipiendum *de gentibus fidei gratiam non habentibus* constat ex damnata propositione 22. Baji, item ex 25.: *Omnia opera infidelium sunt peccata*, & ex 27.: *Liberum arbitrium sine adjutorio Dei nonnisi ad peccandum valet*. ℟. Nostrates ex Aug. l. 4. contra Julianum, a quo hic locus eidem objicitur, Apostolum loqui de gentibus ad fidem conversis, & τὸ *naturaliter* accipiendum per oppositionem ad legem Mosaicam, non ad gratiam. Baji propositiones proscriptæ sunt, quod ille solam gratiam habitualem, vel certe justificantem agnosceret, & nullum in peccatore opus admitteret, quod peccati macula intrinsece non vitietur (1). Sed contra. Nam per Augusti-

el. ut qui ad finem ultimum, saltem virtualiter non refert opus bonum, illud aut philautiæ vitio, aut terrena cupiditate contaminari non sinat.

(1) Putabant Lutherani, omnia infidelium opera esse peccata *mortalia*. Hinc theologi Catholici hanc ex adverso thesim opponebant: *Falsum est, omnia opera infidelium esse peccata mortalia*. Ita Jo. Maria Veratus Ferrariensis Carmelita in Apol. operis inscripti: *Disputationes adversus Lutheranos*. Venetiis anno 1544. Talis est sensus Prop. in Bajo damnatarum, ut constat ex art. 20., de quo infra. Ubi nota: ad hoc ut opus sit bonum etiam ratione finis, non opus esse relatione actuali, sed virtualem sufficere, atque utriusque omissionem esse per se culpam venialem, non mortalem. Qui ergo ob venialem culpam, Catholicorum sententias vellicare non verentur, videant, quam præter rem Bajano felle illas aspergant.

gustinum, & Prosperum docent, a gentibus plura naturaliter fieri secundum justitiæ regulam laudabilia, quia detrita in eis omnino non est Dei imago, nec rationis lumen exstinctum. Articulus autem Baji 27. non relate ad alios ejus errores, sed propter falsitatem, obviumque verborum sensum proscriptus est; ergo &c.

Ob. II. Ex Patribus Origenem, Chrysostomum, Hieronymum, Gregorium &c., qui docent, gentiles philosophos ex viribus naturæ potuisse castos esse, liberales &c. Laudant etiam Augustinum, qui inter amorem perfectum ad salutem adducentem, & perversum a divina & humana lege damnatum, enumerat honestos amores, licitos, & naturæ consentaneos; ergo &c. Unde S. Th. 1. p. q. 100. ait, posse hominem etiam in hoc statu aliquod bonum agere.

℟. Nostrates: plura fieri sine gratia, quæ bona sunt quoad *substantiam*, non quoad *modum*, & relate ad ultimum finem: ita S. P. ex dictis. Aug. ergo loc. cit. distinguit in honestis amoribus amicitiam rationis, qua diligimus hominem propter fidem, & mutuam benevolentiam; sicut ergo filios, & amicos, quos hac ratione diligimus, volumus esse incolumes, ita qui intelligit, quænam sit vera salus, debet illam amare in se, & in amico: si enim hanc veram salutem deseramus amando creaturam, nos fieri adulteros probat ibi S. P.; ergo &c. D. Thomas autem loc. citato expresse docet, non posse hominem lapsum agere totum bonum sibi connaturale, ut in nullo deficiat, adeoque posse bonum moraliter operari ait, *quoad substantiam*, non *quoad modum*. Unde negat, actum eleemosinæ esse homini connaturalem, *in quantum inducitur ex caritate, quæ mentem hominis Deo unit*; ergo per D. Th. ad opus undequaque bonum, idest quoad substantiam & modum, gratia & caritate opus est, *quæ mentem hominis Deo unit*.

Ob. III. Ex ratione. I. enim obstetricibus Ægyptiis, Cyro, Romanisque moralium virtutum mercedem Deus reddidit temporalem. II. Quia nec lumen rationis, nec liberum arbitrium est prorsus exstinctum, ut Bajus docuit; ergo &c. III. Augustinus ep. ad Evod. virtutes Gentilium imitandas proponit; ergo bonæ sunt. IV. Gratia opus est ad luctam superandam inter rationem, ac sensum: sed hæc lucta non est, ex. gr., in amico redamando, debito reddendo uxori &c.; ergo &c. V. Ad opus moraliter bonum sat est, si non referatur in pravum finem; ergo &c.

℟. Nostrates; aut ea bona opera facta non esse absque

gratia, aut ideo iis redditam esse mercedem *temporalem*, quod bona essent ex officio, non *æternam*, quia non essent bona undequaque. Ad II. dist. ant. Non est exstinctum quoad officia virtutum, conc., & licet non sit exstinctum est tamen infirmum, debilitatum, & invalidum quoad finem, ut sint bona undequaque, neg. Ad III. dist. ant. Proponit quoad officium, conc., quoad finem, neg. Alias fas esset operari ob inanem gloriam, ut gentiles, quos ibi reprehendit S. P. Ad IV. dist. min. Non est hæc lucta relate ad objectum honesti operis, conc., relate ad finem, neg. Terrena enim cogitatio aggravat animam, ne sursum ascendat. Ad V. dist. ant. Ad opus bonum, quoad substantiam, conc., ad opus bonum undequaque, neg. Sequitur ex dictis, eum, qui operatur ob ingenitam ideam honestatis, agere posse opus bonum, & vitio destitutum, quia vitium non est, nisi a voluntate faciendi, quod vetat æterna lex veritatis, quæ non est in homine lapso omnino detrita; adeoque menti potest exhibere opus honestum: neque ad hoc opus est gratia fidei. Concedimus ergo virtutes esse superbas, si referantur ad se ipsas, negamus tamen ad se ipsas referri, si fiant ob ingenitam rationem honestatis; hæc enim ratio, cum sit una, summa, & immutabilis, ipse Deus est intime nobis præsens, non ut speciale objectum, sed ut universalis regula veritatis. Atque opera huic regulæ consentanea, etsi in Deum non referantur *explicite*, *implicite* referuntur, quia intentione animi opera illa fiunt ob intimam legem honestatis, quæ implicite est ipse Deus, quod sufficit ad opus bonum morale ordinis naturalis.

Hæc tamen licet *speculative* vera sint, practice tamen dicimus, nusquam hominem lapsum agere convertendo se ad illam intimam legem, absque philautia, ideoque opus bonum quodlibet fieri ex gratia. Nil est enim ait S. P. l. 4. contra Julianum c. 3. *rationali mente præstantius, unde fit consequens, ut mens bona magis sibi placeat, quam quælibet alia creatura, & per hoc tumescit tipho, & morbo inflationis extollitur*. Ut enim in praxi opus honestum sit, non debet a summa lege deflecti, atqui homo sine gratia magis delectatur seipso, quam summo bono, prævalet enim rationi concupiscentia, cui per Augustinum sine gratia succumbimus; ergo licet speculative postrema sententia vera fortasse esse possit, practice tamen verissima est altera. Verum hæc non ita rigide tenenda est, ut vitiosum illico dicatur opus, quod explicite non refertur in Deum.

Ca-

Caput III.

Quid sentiendum sit de infidelium operibus.

SOlvitur hoc dubium a D. Prospero sequenti epigrammate:

Quamvis multa homini, post vulnera prima supersint,
Quæ vitam hanc faciant laudis habere decus,
Si tamen ingenio claro, & probitatis amori
Fons desit fidei subdita corda rigans,
Cunctarum frugum marcescit inutile germen,
Nec fruitur vero lumine falsus honor.

Propositio I. Plura fiunt ab infidelibus, quæ ex officio laudem merentur, nec ratione operis sunt peccata.

Prob. I. Ex c. 7. sess. 6. Trid. Syn. ubi habetur: *Si quis dixerit, opera omnia, quæ ante justificationem fiunt, quacumque ratione facta sint, esse peccata, anathema sit.* Et ex Constantiensis sess. 15. damnatum est assertum Wiclefi: *Omnia peccatoris opera sunt peccata.* Damnatus est etiam 25. Baji art. *Omnia opera infidelium sunt peccata, & philosophorum virtutes sunt vitia.* Differt autem Wiclefus, & Calvinus a Bajo in eo, quod illi etiam justorum opera ob concupiscentiæ labem vitiata esse censeant, non Bajus. Prob. II. ex Patribus. Basilius Hom. in 1. prov. ait: *Sunt & apud nos virtutes secundum naturam.* Nazianzenus Or. 31. ait: *Alii naturæ indole ad virtutem tendunt.* S. P. de Sp. & Lit. 27. scribit: *Etiam impiorum quædam facta vel legimus, vel novimus, quæ secundum justitiæ regulam merito laudamus. Quia non adeo in anima imago Dei detrita est, ut nulla in ea lineamenta remanserint.* Et S. Prosper contra Coll. c. 22. *Si enim nec ad ista terrena vigeret ingenium, non vitiata esset, sed exstincta natura.* Prob. III. rationibus Augustini. 1. enim Gentilis non punietur propter morales virtutes, sed potius minori afficietur supplicio, pœnas pendens infidelitatis, & vitiorum: *Minus enim Fabricius, quam Catilina punietur, non quia iste bonus, sed quia ille magis malus*, ait S. P. l. 4. contra Julianum c. 3.: sed opus, quo majus supplicium effugimus, non est peccatum; ergo &c. 2. Virtutes supernaturales habent retributionem sempiternam; ergo quæ habent temporalem mercedem sunt virtutes bonæ moraliter, nec sunt peccata: adeoque virtutes Romanorum, quibus Deus summum imperium contulit, secundum se bonæ erant, licet ex pravo fine vitiatæ. *Deus enim*, ait S. P. ep. 5. ad Marcell., *sic ostendit in opulentissimo Imperio Romanorum, quan-*

tum valerent civiles etiam sine vera religione virtutes. 3. Obstetrices Ægyptiæ Exodi 1. mercedem receperunt, quod Hæbreorum pueros non præfocarint. Hinc Hieronymus ait: *Etiam Ethnicos, si quid boni fecerint, non absque mercede Dei judicio reperiri*.

Propositio II. Virtutes infidelium philautiæ vitio plerumque labefactantur.

Prob. I. Scripturis. Nam Matth. 6. 23. habetur, *si oculus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit*, atqui per August. l. 4. contra Jul. 3. hic oculus est intentio, *qua facit quisque quod facit*; ergo opera infidelium, quæ ut plurimum prava intentione fiunt, sunt germina infecta. Prob. conf. Nam infidelium intentio ut plurimum ad deorum cultum, aut ad inanem gloriam refertur: est enim infidelis *arbor mala*, non prout homo est, sed quatenus in se malam voluntatem habet, a qua peccata, veluti a radice, nascuntur, qua ratione quisque per Aug. *arbor mala est, & bonos fructus facere non potest*.

Prob. II. ex Aug., qui l. 5. de C. D. c. 12. ait, Romanos, qui amore laudis *multa alia vitia comprimebant*, vera virtute non claruisse: non enim est vera virtus, *nisi quæ ad eum finem tendit, ubi est bonum hominis, quo melius non est*. Si qui autem fuere gloriæ contemptores, ii bestias superarunt, sive crudelitate, sive luxuria; ergo &c.

Prob. III. ratione Aug. Non enim officiis, sed finibus virtutes a vitiis discernuntur, alias veræ virtutes agnoscendæ essent in avaris, *cum pro acquirenda pecunia sæva, atque aspera multa fortiter tolerant &c.* atqui virtutes tali fine turpes atque deformes veræ virtutes censendæ non sunt; ergo nec infidelium virtutes.

Propositio III. Quæ sine gratia fiunt, cum nihil conferant ad veram pietatem, nequeunt inter veras virtutes numerari.

Prob. ex Aug. contra Pelagianos. Nam l. 4. contra Jul. c. 3. docet, Dei gratiam necessariam esse, non solum ad perfectionem, sed etiam ut talis gratiæ opitulationem mereamur; alias posset quis gloriari in libero arbitrio, *eoque modo gratia jam non sit gratia, quia non est gratuita*. Demonstrat, non esse in infidelibus veram sapientiam & justitiam, quia inde superbia recedunt, quo appropinquant intelligentia; tum quia, si per naturam habeatur vera justitia, Christus gratis mortuus esset, ac per naturam compararetur Dei regnum, qnod justitiæ tribuitur. Et n. 18. virtu-

virtutem definit per ordinem ad salutem; ergo quod fit sine gratia virtutem stoicam, & a recto fine deviam appellat. Et n. 33. ait: *Illud opus bonum sine Dei gratia nemini posse conferri, per quod solum homo potest ad æternum Dei regnum perduci*; ergo virtutes infidelium, quæ ad Dei regnum non perducunt, veræ virtutes non sunt.

Propositio IV. Nihil boni infideles patrarunt sine gratia, non tamen eis necessaria fuit fides habitualis, aut remissio peccatorum.

Prob. I. pars iis argumentis, quibus divinæ gratiæ necessitas probatur ad opus undequaque bonum. Deinde ex eodem c. 3. contra Jul., ubi ait S. P.: *Ipsa bona opera, quæ faciunt infideles, non ipsorum esse, sed illius, qui bene utitur malis*. Et ep. 130. continentiam Polemonis *non humano operi* tribuendam putat, *sed divino*: idque probat ex verbis Sapientiæ: *Nemo esse potest continens, nisi Deus det*; ergo non recte exponitur de gratia ordinis naturalis, quod scribit S. D. de castitate Polemonis.

Prob. II. pars I. Scripturis, quæ commendat Publicani humilitatem Luc. 18., eleemosinas Cornelii act. 10., & ubique peccatores ad pœnitentiam hortatur. II. ex definitionibus Ecclesiæ allatis in prob. I. Prop. III. Ex Aug., qui de Præd. SS. c. 7. ait: Cornelium recte operatum, *antequam in Christum crederet*. Et ep. ad Xistum ait: *Fidem impetrare remissionem peccatorum*. IV. ratione. Qui enim nititur redire ad gratiam, Deum orat, confitetur peccata &c., & tamen sæpe contingit, ut nondum adeptus sit remissionem peccatorum; ergo &c.

Ob. I. Locum Apostoli Rom. 14.: *Omne quod non est ex fide, peccatum est*, atqui infideles fide carent; ergo quod ab iis fit est peccatum. ℞. dist. maj. *peccatum est*, idest opera infidelium ut plurimum philautiæ vitio corrumpuntur, conc. maj. patet ex Prop. 2.; hoc est nullus infidelis, antequam Christo se devoveat, & *habituali* fide exornetur, potest recte operari, sive per gratiam actualem, vel per lumen honestatis ingenitum, neg. Dist. etiam min. Infideles carent fide *habituali* cum gratia sanctificante conjuncta, quam solam veram gratiam Bajus agnovit, conc. carent, cum recte operantur, gratia fidei actualis, & ingenito rationis lumine, in quo idea honestatis, veritatisque refulget; neg. Nam in infidelibus imago Dei non est omnino detrita, ut 1. Prop. dictum est, adesse etiam illis quandoque cognitionem veri Dei, gratiam inspiratam testatur S. P. c. 7.

de

de Præd. Ss. de Cornelio scribens: *Nec tamen sine aliqua fide donabat, & orabat*. ℞. II. dist. maj. *Peccatum est*, quia sine fide impossibile est placere Deo, & operibus sine gratia factis inesse nequit vera ratio virtutis ad salutem conducens, conc., secus, neg. Vid. Prop. 3.

Ob. II. Matth. 7. habetur: *Non potest arbor mala &c.*, sed infidelis est arbor mala; ergo &c. ℞. dist. min. Est arbor mala, dum habet malam voluntatem, conc., dum hanc malam voluntatem Dei gratia depellit, neg. Vid. 2. Prop.

Ob. III. Ad Tit. 1. habetur: *Omnia munda mundis, immundis autem nihil est mundum*; ergo &c. ℞. neg. cons. Non est enim immunda voluntas, quæ honesta cogitatione dirigitur, unde retorqueo argum. Justus, licet mundus, non omnia recte agit, sed sæpe in venialia prolabitur; ergo etiam infidelis interdum ex gratia virtuose operatur, sicut arbor silvestris, cui bonus ramus inseritur, fructus bonos facit.

Ob. IV. Quid fit sine caritate per Aug. perversum, & inordinatum est, sed quod agunt infideles sine caritate fit; ergo &c. Prob. maj. ex Aug. de Gr. & lib. arb. 18.: *Quidquid fit, si fiat sine caritate, nullo modo fit bene*, & de Gr. 26.: *Ubi non est dilectio non recte opus bonum vocatur*. ℞. dist. maj. Quod fit sine caritate saltem *actuali*, conc., quod fit sine *habituali*, neg. Nam S. P. præter *habitualem*, etiam gratiam *actualem* agnoscit eamque fatemur præcessisse in Centurione, aliisque infidelibus; ergo nostra sententia a Bajana, quæ solam gratiam habitualem admittit, quam longe abest.

CAPUT IV.

De gratiæ necessitate ad observanda præcepta decalogi.

PRæcepta Dei dupliciter spectari possunt, nimirum quoad substantiam, hoc est ratione officii, & *quoad modum, sive ut oportet*, idest sine ullo pravo aut inanis gloriæ, aut voluptatis fine. Sit itaque

PROPOSITIO I. Gratia Dei necessaria est ad servanda mandata Dei, *ut oportet*.

Prob. I. ex dictis, Mandatum enim servat *ut oportet*, qui facit opus recte rationi consentaneum, sed hoc saltem in praxi, nequit fieri sine gratia; ergo &c.

Prob. II. auctoritate Conc. & PP. Milev. c. 4. ait: *Si quis dixerit, eandem gratiam per Jesum Christum non præstare, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere valeamus*,

mus, *anathema sit*. PP. Concilii Carth. urgent Pelagianos asserentes: *ad Dei mandata complenda solam sibi humanam sufficere posse naturam:* quod probat orationibus Ecclesiæ, quibus intellectum, & caritatem postulamus. S. P. de Gr. c. 26. ait: *Etsi Dei mandatum videtur aliquando non a diligentibus, sed a timentibus fieri, tamen, ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur*; ergo &c.

℟. aliqui: Concili. Milev. & PP. loqui de gratia *ad facilius*, non ad *simpliciter* operandum, aut ad præcepta servanda in ordine ad vitam æternam. Sed utraque responsio falsa est. Prima ab errore Pelagiano non distat, & exploditur a Milev. Synodo, quæ c. 5. ait: *Qui dixerit gratiam dari, ut facilius possimus &c., anathema sit*, secunda, quia non servantur inculpate mandata, nisi inanis gloria abscedat, quod fit per gratiam. Deinde PP. Carth. probant, non posse hominem propria voluntate sine gratia Dei legem implere, sive naturalem, sive scriptam, quia vincere legem captivantem in lege peccati munus est gratiæ, de qua ait Apost. Rom. 8. *Spiritus adjuvat infirmitatem nostram*; ergo spiritus adjuvat, non solum, ut in vitam æternam nitamur, sed etiam, ne opus legis pravo fine inquinetur.

PROPOSITIO II. Non possumus sine gratia carnales vincere sensus, & Deum super omnia diligere.

Prob. prop. & explicatur. Dum quærimus, an sine gratia servare possimus primum legis præceptum, *diliges &c.* non loquimur de Amore Dei sub communi ratione boni; sic enim amor inditus & naturalis est, neque est materia præcepti. Nec quærimus, utrum amare possimus Deum, ut auctorem supernaturalium donorum fidei, & caritatis, atque ut est trinus in personis, quæ omnia constat, longe vires mentis excedere. Nec quæritur, utrum homo auctorem suum sine gratia diligere possit amore concupiscentiæ, non per seipsum, sed ob proprium commodum: nam hoc pacto non Deo delectamur, sed nobis ipsis. Quæritur ergo: an Deus amari possit super omnia, ut impleatur primum legis præceptum, quoad substantiam & modum, hoc est, ut ametur Deus amore benevolo & per seipsum, ut finis, non ut medium. Nam, si Deus diligatur propter aliud, non diligitur super omnia: ut enim ait S. Bern., *quidquid propter aliud amare videaris, id plane amas*, sed non possumus Deum amare propter se sine gratia; ergo &c. Prob. min. ex PP. & ratione. 1. enim S. P. l. 4. contra Jul. 3. ait: *Amor Dei, quo pervenitur ad Deum, non est nisi a*

Deo.

Deo. Et de Gr. & Arb. 18.: *Unde est nobis caritas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo*. Item D. Th. 1. 2. q. 109. hom. 9.: Homo *in statu naturæ integræ Deum diligebat super omnia, sed in statu naturæ corruptæ homo sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei*. 2. Accedit ratio. Tunc enim Deus diligitur propter seipsum, quando recte utimur creaturis, & omnia ad ipsum, non ad privata bona referimus, ut docet S. P. & D. Th., sed sine gratia non recte utimur creaturis, ut patet ex dictis; ergo &c.

Prob. II. ex sacris Litteris. Nam Rom. 5. habetur: *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S., qui datus est nobis*. Et 1. Jo. 4.: *Caritas ex Deo est*. Milev. Synodus c. 4.: *Utrumque Dei donum est, & scire quid facere debeamus, & diligere, ut faciamus*. Araux. II. c. 25. ait: *Donum Dei est diligere Deum*, & Trid. Sess. 6. c. 3. ait: *Si quis dixerit, sine præveniente S. S. inspiratione hominem credere, sperare, & diligere, sicut oportet, anathema sit*. Item S. P. ep. 107.: *Liberum arbitrium*, ait, *ad diligendum Deum primi peccati granditate perdidimus*. Accedit ratio: creatura enim diligens Deum super omnia, ut auctorem naturæ, habet bonam voluntatem, sed hæc habetur ex gratia per Aug.; ergo &c.

℟. Adversarii: loca producta de Deo auctore supernaturali esse accipienda, unde Trid. Synod. habet, *ut oportet*: hinc patet, ipsum loqui de caritate, quæ ad justificationem disponit. Sed falsa est hæc responsio. Nullibi enim apud Aug., aliosque de auctore supernaturali sermo est, nec intelligi potest, cur Pelagiani acutissimi dialectici gratiam necessariam negaverint, ut animus in Deum auctorem supernaturalem trahatur; illi ergo cohærenter loquendo, sicuti ad servandam legem naturalem possibilitatem naturæ, ita ad legem Evangelicam donum supernæ illustrationis requirebant. Cum ergo S. D. gratiam propugnat ad diligendum Deum, & implenda mandata, loquitur etiam de lege naturali singulis hominibus amorem creatoris præcipiente. Deinde amor Dei, ut est naturæ auctor, licet non sit supernaturalis, quoad substantiam, est tamen talis, quoad modum, quia voluntas infirma magis ad bona sensibilia, quam ad summum protendit. Tandem S. P. l. 4. contra Jul. loquitur de amore creatoris, sed creatorem esse Deo convenit ut est auctor naturæ; ergo, si a gratia est amor creatoris, & bona voluntas, quæ non convertitur ad creaturas, a gratia est etiam quilibet amor Dei super omnia.

Idem

Idem dicendum de testibus Scripturarum, & Concil. I. enim absolute affirmant: caritatem esse Donum Dei: II. Jo. ep. 1. ostendit, caritatem esse ex Deo, quia nos diligimus invicem, hæc vero quoad objectum naturalis est; ergo &c. III. Diligere Deum *ut oportet*, est donum gratiæ, ut Trid. definit, sed amor Dei, ut auctoris naturæ, est amor *ut oportet*; ergo est donum gratiæ. Min. certa est, nam amor *ut oportet* est, cum bene utimur creaturis, & convertimur ad illud quod summe est, atqui id facimus, si diligamus Deum ut creatorem omnium; ergo &c. Reapse S. P. c. 25. Ench. ait, Dei mandata fieri *ut oportet*, cum *referuntur ad diligendum Deum & proximum propter Deum*; ergo, si diligatur Deus propter Deum, diligitur *ut oportet*.

Quod addunt: Concilia loqui de caritate, prout ad justificationem perducit, id sententiam nostram confirmat. Nam amor castus, *ut oportet*, justificationis principium est, et ad vitam perducit, ut dictum est Prop. I., sed talis est ex dictis amor Dei, ut naturæ auctor; ergo &c. Deinde perfecta est contritio, si detestemur peccatum, ut offensam Dei summe boni, atqui Deus, ut auctor naturæ potissimum est summum bonum; ergo &c. III. Peccatum per Augustinum est aversio a Deo, et conversio ad creaturas; ergo ad justificationem disponitur, qui avertitur a finito bono, et convertitur ad summum bonum: sed per amorem Dei auctoris naturæ, si gratuitus sit et super omnia, a creaturis ad summum bonum convertimur; ergo per eum ad justificationem disponimur.

Tournelyus, aliique mediam sententiam tenent, docentes, posse hominem lapsum, sine gratia speciali, Deum diligere, ut auctorem naturæ amore imperfecto et inchoato, non perfecto et super omnia. Verum, si amorem dixeris imperfectum, per quem creaturis Deus postponitur, nec amor Dei est, ut Bernardus docet, nec rectus est, sed inordinatus: si imperfectum dicas, qui nullam creaturam Deo præfert, sed ab iis abstrahit, hic amor, saltem in praxi, non datur, cum magis trahat nos sensibilium appetitus, ut ait S. P. Aug., quam incommutabile bonum. Tournelyus autem gladio suo jugulatur. Is enim profert inter alia argumenta canonem 25. Arauxicanum, quem contra Suaresium fatetur, de Deo auctore naturæ exponendum, sed canon iste non distinguit inter amorem Dei inchoatum et perfectum, sed absolute ait: *Prorsus donum Dei est diligere*

gere Deum, *& nemo habet quidquam boni*, *nisi illi datum fuerit desuper*; ergo quilibet amor Dei super omnia, etiam inchoatus ex Deo est. Reapse Semipelagiani ab ea Synodo damnati, uti pium aliquem affectum, ita initium fidei ajebant esse ex nobis; declaravit ergo hæc Synodus cit. canone, neminem posse sine gratia præveniente, aut diligere Deum *sicut oportet*, aut credere in Deum, aut operari propter Deum; sed ex gratia est fides, non solum perfecta, sed etiam inchoata, ut statuit cum Augustino hæc sancta Syn. c. 5., et 6.; ergo ex gratia est caritas etiam inchoata. Vide S. P. de Gr. et arb. 19.

Ob. I. Deut. 30. habetur: *Mandatum hoc non supra te est*, *nec procul positum*, *ut facias illud*. Is. 44. de Cyro habetur: *Omnem voluntatem meam complebis*. Mat. 10. de præceptis legis quidam ait Christo: *Magister hæc omnia servavi a juventute mea*; unde *Jesus intuitus dilexit eum*. Et Paullus ad Phil. 3. ait: se ante conversionem justitiam, quæ in lege est, servasse sine quærela; ergo sine gratia legem servavit.

℞. neg. cons. Ad I. dicitur mandatum *prope*, & *in corde*, quia in cordibus nostris diffunditur caritas, et *ibi est fides*, *quæ per dilectionem operatur*, ait S. P. q. 54. in Deut. Ita etiam accipitur hic locus Rom. 10. *Quid dicit Scriptura? prope est verbum in ore tuo*, *& in corde tuo*; *hoc est verbum fidei*, *quod prædicamus*, *quia si confitearis in ore tuo Dominum Jesum*, *& in corde tuo credideris*, *salvus eris*, *corde enim creditur ad justitiam*, *ore autem confessio fit ad salutem*. Dicitur etiam, *prope nos*, idest opera præscribens rationali naturæ consentanea, si vitium, quod contra naturam est, sanetur per gratiam. Ad II. ℞. I. dist. ant. *Complebis*, quoad Judaici populi libertatem &c., conc., quoad Dei legem, neg. Fuit enim Cyrus idololatra, antequam Astiagem oppugnaret. ℞. II. dist. ant. *Complebis* per gratiam, conc., sine gratia, neg. Habetur enim: *Ego suscitavi eum ad justitiam*, *& omnes vias ejus dirigam*. Ad III. ℞. Jesum dilexisse in eo homine, de quo Marcus, pium vitæ æternæ studium, et fidem in Christum vers. 17. expressam: cum enim Judæus esset, præcessit in eo fides mediatoris implicita, et gratia, qua præcepta legis implevit, licet ob immoderatum amorem divitiarum videatur legem a juventute servasse, quoad substantiam operis, non quoad finem. Idem de Apost. in Epistol. ad Philip. dicendum est, unde habetur in Græc. ἄμεμπτος:

sine

fine quærela. Est enim ἄμεμπτος *sine expostulatione judicii*, legem ergo servavit, quoad substantiam Apostolus, non quoad modum, legem enim fuisse transgressum serviendo *desideriis*, *& voluptatibus variis* Apostolus ipse testatur ad Tit. 3.

Ob. II. Locum Ap. Rom. 2.: *Gentes*, *quæ legem non habent*, *naturaliter*, *quæ legis sunt faciunt*; ergo &c.

℞. dist. ant. *Naturaliter faciunt*, hoc est sine lege Mosaica legem servant per gratiam Christi, conc., *naturaliter*; hoc est naturæ instinctu, neg. Loquitur enim Apostolus per Augustinum de gentibus ad fidem conversis, quas Judæi aspernabantur ob circumcisionis defectum; clamat ergo Apostolus, justos esse apud Deum non auditores, sed factores legis, quia etiam gentes, *quæ legem*, Mosaicam, *non habent*, præcepta implere possunt, & licet carne incircumcisi, possunt circumcidi spiritu, & Judæi esse in abscondito. Tales enim fuere, per Chrysostomum & Hieronymum, Melchisedech, Job, Ninivitæ, Cornelius &c. Hinc S. P. l. 4. contra Julianum c. 3. ait: *Ideo dicuntur naturaliter*, *quæ legis sunt facere*, *quia ex gentibus venerunt ad Evangelium non ex circumcisione*, *cui lex data est*, *& naturaliter*, *quia ut crederent ipsa est in eis per Dei gratiam correpta natura*.

℞. II. Si de infidelibus accipiatur, dist. ant. Naturaliter faciunt legem, quoad substantiam, conc., quoad modum, neg. Non enim in iis ita detrita est Dei imago, ut ait S. P. Aug., ut ejus nulla lineamenta remanserint. Verum quoad finem mandata Dei sine gratia impleri non posse docet ibi S. P. Aug. dicens, quod sine gratia, si discutiuntur, quo fine virtutes gentium factæ sint, *vix inveniuntur*, *quæ justitiæ debitam laudem defensionemve mereantur*: unde S. P. ibidem ab iis, qui secundum justitiæ regulam opera exercent laudabilia, & recto fine gratiam non excludit, ut c. 3. dictum est. Verum in his Christi gratiam, & fidem aliquam non præcedere, frustra ex hoc loco quidam deducere moliuntur. I. Quia S. P. l. 4. contra Julianum c. 3. hæc Gentilium opera gratiæ deputat. II. Quia ibidem docet, quævis infidelium opera sine gratia, etsi officio sint bona, habere tamen peccatum sibi conjunctum ob pravam intentionem operantium, qui aut dæmonibus, aut humanæ gloriæ deserviunt, dum opera sua in Deum tamquam in ultimum finem humanarum actionum referre prætermittunt, nec in Domino, sed in seipsis gloriantur. Hac secunda responsione solvuntur aliorum Patrum sententiæ, qui enim

locum

locum Ap. de infidelibus exponunt, aut *officia* laudarunt, aut gratiam non excluserunt: nam parentes colere, non pejerare &c. non vituperatione, sed laude dignum est.

Inst. damnata est propositio 22. Baji: *Cum Pelagio sentiunt, qui textum Ap. Rom. 2.: Gentes, quæ legem non habent &c., intelligunt de gentibus fidei gratiam non habentibus*; ergo &c., ℞. I. Cum Vasquesio, Propositionem 22. damnatam esse ob acerbitatem censuræ, *cum* alioquin ea propositio in se inspecta *sit sententia Augustini, & omnium Patrum*, & ab ipso Toleto probata, qui in caussa Baji a Romano Pontifice Lovanium missus fuerat. Reapse cum S. P. August. doceat, quod etiamsi Apostolicum testimonium de infidelibus accipiatur, stat adhuc discrimen inter legem & gratiam, indeque constat, propositionem Baji, quæ illam interpretationem insimulat Pelagianismi, esse falsam, & acerbissimam. ℞. II. Propositionem 22. in sensu Baji esse nedum falsam, sed etiam hæreticam. Significat enim, Infideles sine gratia habituali, & caritate justificante, quam solam Bajus agnovit, & sine qua omnia opera Infidelium censuit esse peccata, non posse naturalem legem servare.

Ob. III. Damnata est Propositio Baji 34., quæ habet: *distinctio illa duplicis amoris naturalis, quo Deus amatur ut auctor naturæ, & gratuiti, quo amatur ut beatificator, vana est & commentitia*; & 36. quæ ait: *Amor naturalis &c. ex sola philosophia cum injuria Crucis Christi defenditur*; ergo potest sine gratia amari Deus ut naturæ auctor.

℞. I. neg. conf. Recte enim illæ propositiones proscriptæ sunt. I. enim datur amor naturalis cuique inditus ad beatitudinem, non a gratia, sed a natura, nec meritorius, sed indeliberatus & necessarius. II. Datur amor naturalis etiam deliberatus, quoad objectum, eoque vere diligitur Deus ut auctor naturæ, licet non habeat rectitudinem finis, si Deus non diligatur propter se. III. Datur Amor Dei auctoris naturæ undequaque bonus, qui non est a gratia habituali, quam solam agnovit Bajus, sed a gratia actuali: ex qua prava Baji doctrina sequeretur, quæcumque fiunt ab homine nondum justificato, esse peccata; merito ergo propositiones 34., & 36. proscriptæ sunt. ℞. II. cum Vasquesio: *Propter acerbitatem, & audaciam*, ut declaravit Pius V., plures Baji Propositiones fuisse proscriptas: præsertim vero 34., quam tamen quoad doctrinam intrepide defendit Bellarminus l. 6. de Gr. & arb. 7. docens cum Augusti-

gustino: *Non posse Deum, nisi ope ejus diligi, neque ut auctorem naturæ, neque ut largitorem gratiæ, neque perfecte, neque imperfecte, ullo modo;* ergo &c.

Ob. IV. ratione. I. Præcepta decalogi sunt proportionata viribus naturæ; ergo &c. II. Potest homo sine gratia Deum cognoscere; ergo & amare; connaturale enim est homini diligere summum bonum, si illud mente percipiat. III. Naturaliter diligimus creaturas; ergo & Deum. IV. Potest homo sine gratia Deum glorificare: nam Rom. 1. reprehenduntur gentes, quia *Deum non glorificaverunt;* ergo &c. V. Datur amor sine gratia inchoatus, qui nec ordinatur ad æternam beatitudinem, nec positive Deum præfert bono creato.

℟. Ad I. dist. ant. Sunt proportionata, quoad officia, & objecta: conc., quoad modum & finem, subdist. Si vitium naturæ sanetur per gratiam, conc., secus, neg. Proportionata est enim oculis lux ex Augustino, & tamen ægris odiosa est.

Ad II. ℟. I. neg. ant. Nulla enim cognitio, sive naturalis, sive practicæ veritatis a gratia disjuncta potest animum nostrum ad pia studia inflammare: sic enim per Augustinum inflat, non ædificat, non vitio scientiæ, sed animi, juxta illud: *Video meliora proboque, deteriora sequor.*

℟. II. neg. cons. ut enim docet S. Th. 1. 2. q. 109. *Magis est natura humana corrupta, quantum ad appetitum boni, quam quantum ad cognitionem veri*, quia peccatum a voluntate proxime procedit; non enim peccat quis malum cognoscendo, sed bonum male appetendo. Licet ergo sit nobis connaturalis dilectio, non est tamen naturæ corruptæ connaturalis ordo debitus dilectionis, *cum in hoc statu appetitus voluntatis rationalis sequatur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam.* Ad III. ℟. Vel enim creaturas diligimus propter seipsas, vel propter Deum. Si primum, fruimur creaturis, & amor castus non est, nec amans proficit, sed deficit. Si secundum, dilectio ex Deo est, nec sine gratia haberi potest, ut docet S. P. de Gr. & arb. 18. Ad IV. neg. ant. Non enim glorificant Deum, sicut Deum, qui illum creaturis omnibus non præferunt. Est ergo vera interpretatio, Gentiles Philosophos Dei notitiam habentes illum non glorificasse, sicut Deum, quoniam *evanuerunt in cogitationibus suis; & servierunt creaturæ potius, quam creatori:* unde gratia Dei, qua abusi sunt, justo Dei judicio privati, libere traditi sunt *in desideria cordis eorum.*

Vid. Aug. de Natura, et Gr. 22. Ad V. neg. ant. Nam, si amor ille inchoatus bono mutabili non hæreat, est a Christi gratia, *nec initium ejus ex nobis*, *sed*, *si caritas est*, *tota nobis ex Deo est*. Ita S. P. l. 2. ad Bonifacium cap. 29.

Caput V.

De gratiæ necessitate ad vitanda peccata, tentationesque vincendas.

Posse hominem aliquomodo sine gratia recte operari, et tentationem aliquam levem superare, inspecta substantia operum, et officio virtutum tam verum est, quam posse impleri sine gratia aliqua præcepta, et plura ab infidelibus fieri, quæ in se vituperari non possunt, ut supra dictum est. At undequaque sine speciali gratia nullum peccatum, aut tentatio etiam minima superatur. Sit itaque

Propositio. Nemo potest absque gratia aut peccatum vitare, aut tentationem undequaque superare.

Prob. I. Scripturis. Nam Sap. 8. legimus: *Nemo potest esse continens*, *nisi Deus dit*, Rom. 8.: *In his omnibus superamus propter eum*, *qui dilexit nos*, idest *cum viribus a Deo datis gratuito amore*. Matth. 6. jubemur orare: *Ne nos inducas in tentationem*; ergo &c.

Prob. II. ex definitionibus Ecclesiæ. Innoc. in Rescr. ad Conc. Carth. *Nisi gratia in nos descendat*, *nequaquam terrenæ labis vincere conamur errores*, et ad PP. Milev. ait: quod homo gratia *privatus necesse est diaboli laqueis irreitus occumbat*. Araux. II. c. 29. ait: *Divini muneris est*, *cum & recte cogitamus*, *& pedes nostros a falsitate*, *& injustitia continemus*. Et c. 22.: *Nemo habet de suo*, *nisi mendacium*, *& peccatum*. Prob. III. ex Aug., qui Ep. 106. ait: *Ex adjutorio Dei nostram provenire victoriam*. Et Ps. 118.: *Deo desistente ab adjutorio*, *laborare potes*, *vincere non potes*. Et Serm. 9. de Div. cap. 9., *sine dubio vinceris*, *si illum adjutorium non habueris*. Prob. IV. ratione. Aut vincitur peccatum Dei amore, aut fine honesto, aut vitioso, si hoc, vitium vitio pellis. Honestus finis sine gratia, saltem in praxi, non datur, nec Dei amor, ut supra ostendimus; ergo &c.

℞. Adversatur valere hæc omnia de victoria tentationum, quæ spectat ad veram justitiam. Sed contra. Requiritur enim gratia, non solum ut vincamus, sed ne ipsi vincamur, aut vitia aliis vitiis pellantur, alias vitia vincemus more Romanorum, in quibus *vincit amor Patriæ*, *laudis-*

que

que immensa cupido. Quod alii addunt, gratiam necessariam esse ad facilius vincendum, supra refutatum est.

Ob. I. Damnata est Baji Prop. 27.: *Liberum arbitrium sine gratia, nonnisi ad peccandum valet*. Et 29.: *Fures sunt, & latrones, qui dicunt, tentationi ulli sine gratiæ adjutorio resistere hominem posse*, et Quesnelliana 38.: *Peccator non est liber, nisi ad malum sine gratia liberatoris*, et 39.: *Voluntas, quam gratia non prævenit, est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum*; ergo &c.

℟. neg. cons. Quamvis enim propositiones illæ speciem veritatis exhibeant, et sensum catholicum habere possint, jure tamen in sensu ab auctoribus intento, *respective* tamquam falsæ scandalosæ, et hæreticæ proscriptæ sunt. Vide ℟. ad III. obj. cap. præc. Mirum proinde est, justissima hac damnatione quosdam abuti ad criminationem Augustinianæ doctrinæ, cum constet, nullam tentationem, nec levem, sine gratia superari non posse, Bellarminum, Toletum, Vasquesium, aliosque docuisse.

Ob. II. S. P. de Pecc. mer. 22., quærit: *Unde sit, ut homo magna ex parte ad virtutes provectior eo loco sit, ubi ei prædicari gratia christiana non possit?* Et l. 1. de C. D. 23. Marci Reguli, & l. 5. c. 12. virtutes inclytas Romanorum commendat; ergo &c. ℟. neg. cons. Probat enim inde S. P., gratiam fidei christianæ non rependi virtutibus humanis, addens, consulto, *ex magna parte*, ne putes, victorias libidinum, aliasque virtutes in illo homine bonas esse undequaque, regulam autem, & virtutes Romanorum commendat, ratione officii, non finis, unde illis temporalem redditam esse mercedem scribit, non æternam, ut alibi dictum est.

Quæres: an justus gratia sanctificante exornatus actuali indigeat, ut peccata declinet? ℟. affirmative: id enim c. 6. l. 14. prob. 2. invicte probatur, & a Syn. Araux. c. 10. expresse definitur: asserit enim justis, ac sanctis divinum auxilium semper esse implorandum.

CAPUT VI.

Omnia venialia peccata devitare est divinæ gratiæ singularissimum privilegium.

NOt. I. Quamvis magna sit in multis sanctis excellentia, ut ait D. Prosper in epigramm., tamen ob corporis ægritudinem, & pugnam, quam internis movent exteriora, nunquam ita perfecta capitur victoria, itaut discordibus motibus rationis, ac sensuum, non excitetur quædam

noxia delectatio deliberata, & servetur in excellentia sanctitatis plena, perfectaque justitia.

Not. II. Posse hominem justum ad aliquod tempus omnia venialia peccata vitare. Non enim semper appetitus in actus deordinatos prorumpit, nec semper occurrunt occasiones peccandi, præsertim ubi flagrantissima caritas animum inflammat. Sunt qui hoc tempus adeo coarctant, ut, *septies in die*, justum cadere putent ex Prop. 24. Sed ibi *septies* pro *crebro*, *&* *sæpe* positum est, ut Ps. 11. & 118. Deinpe S. P. 11. de C. D. 31. hunc locum *non de iniquitatibus*, *sed de tribulationibus intelligi voluit*, habetur enim: *Septies cadet justus & resurget*, *idest quoties ceciderit*, *non peribit*. Nam vox hebr. נפל *Naphal*, ubi opponitur verbo קום *chum* surgere de calamitatibus hujus vitæ accipiendum est, ut notat Calmet, aliique.

Not. III. Non comprehendi in hac assertione B. V., de qua S. P. Aug., *propter honorem Domini*, *nullam voluit habere quæstionem* (1) *cum agitur de peccatis*. Nam B. V. hoc ex *Dei privilegio speciali* fuisse concessum *tenet Ecclesia*, ut definit Trid. Syn. Sess. 6. c. 23. Unde, si quæras: an B. V. recitaverit orationem illam: *dimitte nobis &c.* ℟. Potuisse nomine totius Ecclesiæ. Quidam nostri ævi oratores idem tradunt de D. Johanne Baptista, verum cum S. D., & Trident. Synodus solam B. V. excipiant, vel iis non subscribendum ducimus, aut id miraculo adscribendum.

PRO-

(1) Observat vir cl. Camillus Blasius Patritius Auximas Epist. 25. de Immac. Concept. SS. Virginis, laudata Augustini verba etiam de *immunitate B. V. ab originali noxa* accipi posse. Subdit enim S. D. *Scimus enim*, *quod ei plus gratiæ collatum fuerit*, *ad vincendum* OMNI EX PARTE *peccatum*, *quod concipere meruit eum*, *quem constat*, *nullum habuisse peccatum*. Ubi non est prætereundum, inquit cl. Scriptor, collatum esse B. V. ratione maternitatis divinæ plus gratiæ ad vincendum peccatum, non quomodocumque, sed omni ex parte, quod non solum actuale, sed etiam originale complectitur, utpote quod nedum propagatur in propria specie, sed juxta communem PP. & Augustini sententiam, etiam influit in actuale, unde recens cl. scriptor scholæ Augustinianæ ait, *B. V. totam pulchram esse*, *non in parte*, *sed in toto*, *&* *maculam peccati in ea non exstitisse sive mortali.*, *sive venialis*, *sive originalis*.

Propositio. Nemo vitare potest peccata quæque venialia in tota vita, nisi speciali Dei privilegio.

Prob. I. Scripturis. Paral. 26.: *Non est homo, qui non peccet*. Eccles. 7.: *Non est homo justus in terra, qui non peccet*. Jac. 3. *In multis offendimus omnes*, Jo. Ep. 1. c. 1.: *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*: quæ omnia ad viros sanctissimos pertinere constat ex verbis generalibus, ex can. 6. Synodi Milev., ex Aug. de Nat. & gr. c. 35. Prob. II. ex oratione Dom. *Dimitte nobis debita nostra*, qua etiam viri Ss. quotidie utuntur, quæ oratio non solum humilis est, sed etiam vera, ut statuit Trid. Syn. sess. 6. III. Ex PP. Nam Aug. de Pecc. m. l. 2. c. 7. ait: *Quoniam non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens, ideo misericordia Dei opus est, & Propheta cum diceret, tu dimisisti impietatem cordis mei, continuo subjunxit: Pro hoc orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno; non ergo omnis peccator, sed omnis sanctus, vox enim sanctorum est: Si dixerimus quia peccatum non habemus &c.* Et de Nat. & gr. c. 36. ait: *Hac ergo Virgine* (Maria) *excepta, si omnes sanctos possemus interrogare, utrum essent sine peccato, una voce clamassent, si dixerimus &c. An illud humilius responderent, quam verius, si verum dicerent haberent peccatum, quod faterentur, si mentirentur haberent peccatum, quia veritas in eis non esset*. Et de Don. pers. contra Pelagium statuit, *in quantacumque justitia, sine qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem vivere*. Prob. IV. ratione. Prosperi in epigr. Quandiu enim mens corpore gravatur, sensus rationi bellum cient: ita perpetuis concupiscentiæ fluctibus jactatur, quorum dum unum comprimit, & frangit, alter insurgit, & quatit animum. Ut ergo devitet omnia peccata, debet ratio singulis momentis circumspicere, & fluctus concupiscentiæ reprimere, sed hoc est specialissimum gratiæ beneficium; si ergo magna est gratia, quæ cordis duritiem frangit, major, quæ diu perseverat, maxima erit quæ per totam vitam a levibus etiam culpis præservat.

Ob. I. Jobi 1, legitur: *Non est illi homo similis, justus, verus Dei cultor, abstinens se ab omni opere malo*. De Zacch. & Elisabeth habetur Luc. 1.: *Erant autem justi ambo incedentes in omnibus mandatis*. Jo. 3.: *Qui natus est ex Deo peccatum non facit, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est*; ergo &c.

℟. neg. cons. Duplex enim perfectio est, una secundum

vitæ hujus modum, quo licet ſine aliquo nævo eſſe non poſſimus, tamen remediis ſpiritualibus vulnera noſtra curamus; ſecunda eſt perfectio patriæ, ubi nullis peccatis ac vitiis carnis obnoxii erimus, nullaque iis curandis indigebimus medicina. Plures ergo in hac vita priorem perfectionem habuere, in qua juſtus accuſator eſt ſui, & quotidie orat: *dimitte nobis debita noſtra*. Jobum itaque laudari ait S. P. de pecc. mer. c. 6., comparatione aliorum, qui erant in terra: Zachariam quoque pro ſuis delictis hoſtias obtuliſſe docet ib., & hominem ex Deo natum non peccare, quia peccatum oritur ex vetuſta nativitate, per quam dum vivimus peccatis ſumus obnoxii. Nemo quidem peccat in quantum gratia ſpirituali regeneratur, & eſt in Chriſto nova creatura, nondum tamen tranſiit in novitatem perfectam & conſummatam.

Ob. II. Præcipitur a Deo, qui impoſſibilia non jubet, *mandata cuſtodiri nimis*: oramus etiam Deum, ut dirigat *ſenſus & actus noſtros, ut ad nullum declinemus peccatum;* ergo &c.

℟. Poſſe utique hominem in hac vita eſſe ſine peccato per Dei gratiam, ſed non potentia proxima, & conjuncta cum actu, niſi gratia ſit ſpecialis: ſicut poteſt quis per gratiam ſufficientem ſervare mandata, non tamen ſervabit, niſi auxilium ſit efficax; ſufficit autem potentia etiam ab actu ſejuncta, ut dicatur, Deum impoſſibilia non jubere, & ſit culpabilis tranſgreſſio. Ita S. P. de Pecc. mer. c. 6. Cur autem ad hoc ſingulari gratia opus ſit, ratio eſt, quia ſimul præceptis omnibus negativis, & poſitivis tenemur obſtricti, ſimul internis, & externis pugnis impetimur, & plura vitanda ſunt, cupiditas, ambitio, & motus quilibet inordinatus. Adjuti ergo divina gratia poſſumus quodlibet in individuo peccatum vitare, tentatorem fugare, motum comprimere, id tamen non conſequimur plena victoria, itaut nec levi culpa in certamine maculemur. Hoc ſenſu admitti poteſt vulgaris diſtinctio, quo docemur, *collective* omnia peccata venialia vitiari non poſſe, poſſe tamen *diſtributive*. Falſum eſt tamen, quod aliqui docent, ideſt non dari præceptum, nec adeſſe liberum arbitrium omnia collective venialia vitandi, nam controverſia inter Cœleſtium, & Aug. erat, num in hoc infirmitatis ſtatu poſſit homo vivere abſque peccato, & collective vitare omnia, itaut nullum committat adverſus præceptum illud vitandi. Vide S. P. de Perſ. juſt. c. 8.

CAPUT VII.

De necessitate specialis gratiæ ad perseverandum.

NOt. I. Non loquitur S. P., ut ipse monet c. 1., de ea perseverantia, qua justus continens est aliquandiu, sed esse desistit, sed de ea loquitur, de qua Matth. 10. habetur, *qui perseveraverit usque ad finem*, *hic salvus erit*. De hac ergo propria perseverantia duplex gratiæ munus distinguimus, nempe exteriorem dispositionem providentiæ, & interiorem sanctæ dilectionis inspirationem. Et illa quidem specialis erga electos providentia maxime vigilat, ut instante animæ transitu, tentationes removeantur, ne justus succumbat, & varii vitæ casus ita dirigantur, ut mors animum dividat, dum gratia justificationis hunc ornat. Mors enim adveniens, dum justis sanctitas adest, summum est divinæ providentiæ beneficium, quod divina præscientia, & voluntate conferendæ beatitudinis caussa disponitur. Interna autem sanctæ dilectionis inspiratio, adeo robusta, ut concupiscentiæ motus, omnesque tentationes, quæ in morte sunt vehementiores propulset, iis maxime necessaria est, qui ægritudine anxia, & acerba agunt animam, & cum hoste diu luctari debent, majorem etiam postulant, dum longum, ac truce martirium subeunt, vel satanæ insidiæ majores accedunt. Habet ergo donum perseverantiæ gradus plures, & magis in uno, quam in altero splendet, licet in omnibus sit singulare beneficium. Duo hæc perseverantiæ donum complecti ex scripturis S. P. ostendit. Primum l. de Præd. Ss. c. 14. ex illo Sap. *Raptus est &c.*, quod S. P. dictum putat, *secundum pericula vitæ hujus*. Secundum de interiori gratia probat S. P. pluribus script. locis, addens c. 14. de Præd. SS., justis illis, *qui bonos mores usque ad diem vitæ hujus ultimum servant*, *non in suis meritis*, *sed in Domino esse gloriandum*, *quoniam ipse in quantacunque vitæ longitudine custodit justum*, *ne malitia &c.*

Not. II. Pelagianos docuisse, posse hominem perseverare usque in finem sine gratia per liberum arbitrium. Semipelagiani vero, qui electionem secundum propositum ab Augustino traditam ægre ferebant, docuerunt, a nobis esse initium fidei, ex cujus præscientia sufficientem gratiam Deus largitetur; cui si liberum cooperaretur arbitrium, dona adderet ampliora, adeoque improbarunt divisionem gratiæ in eam, quæ dat posse perseverare, & in eam, quæ donat ipsam perseveratiam. Sit itaque

PROPOSITIO. Finalis justorum perseverantia est speciale Dei donum.

Prob. ab Aug. c. 2. de Don. pers., ubi profert illud Ap. Phil. 1.: *Ubi donatum est pro Christo, non solum ut credatis in eum, verum etiam ut patiamini pro eo*, atqui fides ad initium salutis spectans est donum speciale gratiæ; ergo & passio, quæ spectat ad finem. Addit illud Jer. 32. *Timorem Domini dabo in cor eorum, ut a me non recedant*; ergo non recedere a Domino, idest perseveranter ei adherere, donum Dei est. Laudat etiam S. D. verba Psalmistæ. *Fiat manus tua super filium hominis, quem confirmasti*, sed hic homo est Christus, cujus meritis membra ejus permanent; ergo coofirmari in gratia est opus dexteræ Domini.

Prob. II. S. P. a c. 3. ad 6. ex orationibus Ecclesiæ frustra enim petimus, quod in nostra est potestate, atqui perseverantiam petimus in oratione dominica, in qua petimus 1., *ut nomen Dei sanctificetur* in nobis perseverantia, per quam vivificatio gratiæ perficitur, ut quod esse cœpimus, nunquam desinat. 2. *Ut adveniat regnum ejus*, nempe ut veniat nobis, quod confertur sanctis perseverantibus usque in finem. 3. *Ut ne nos inferat in tentationem*, nempe ut accepta gratia perseverantiæ sanctitatem servemus. Idem de aliis petitionibus probat S. P. concludeus, *quod si alia documeuta non essent, hæc oratio dominica nobis ad caussam gratiæ, quam defendimus, sola sufficeret*.

Prob. III. ex Conciliis, ac PP. Arauxic. II. c. 10.: *Adjutorium Dei etiam Ss. semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare*. Trid. c. 16. Sess. 6., *si quis dixerit justificatum sine speciali Dei auxilio in accepta justitia perseverare posse, anathema sit*. Idem tradit S. P. (*a*), S. Prosper (*b*), Gregorius Magnus (*c*), & D. Thom. (*d*).

Prob. IV. rationibus Augustini. I. est ex c. 8. de D. Pers. *Ex duobus enim piis cur huic donetur perseverantia, illi autem non donetur, inscrutabilia sunt judicia Dei*: atqui donum illud, quod inscrutabili Dei judicio uni confertur, non alteri, beneficium est, non commune, sed speciale; ergo &c. Adde quod Christus, licet pro omnibus mortuus

(a) L. *de Don. Pers.*, *de Prædest. sanct. c.* 14., *de Corr. & Gr. c.* 8., 9., & 12. &c. (b) R. 6. *ad Cap. Gall.* ; *ad Obj. Vinc.* 14.
(c) L. 23. *Mor.* (d) 2. 2. *q.* 137.

tuus sit, & sanguinem fuderit, quoad oblationem pretii, & remedii institutionem; specialiter tamen oravit & mortuus est pro ovibus suis, ne quis eas raperet de manu ejus; ergo &c. II. petitur ex divina dispositione, per quam *sic Deus*, ex Aug., *ordinavit angelorum, & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet, quid posset arbitrium, deinde quid gratiæ beneficium*: unde primo homini sano dedit perseverantiæ potestatem, infirmo vero perseverantiam ipsam largitur: de qua noluit Dominus gloriari sanctos suos, nisi in ipso, qui eam infirmis servavit, ut ipso donante invictissime quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissime nollent, atque hoc est donum perseverantiæ prædeædestinatis misericorditer præparatum. Unde donum gratiæ fuit perseverantia angelorum, sed non speciale. Idem docet Divus Thom. 2. 2. q. 137. & alibi.

III. ratio petitur ex parvulorum perseverantia, tum ex iis, qui ante graves tentationes obeunt, tum denique ex iis, qui in acerrimum veniunt vitæ discrimen. De parvulis, præter sap. locum, *raptus est &c.* hæc habet S. P. Ep. ad Paul. *Plerique accepto in illa ætate sacramento, cum pertinerent ad vitam æternam, si continuo ex hac vita migrarent, sinuntur crescere, & nonnulli etiam Apostatæ fiunt. Unde? nisi quia non pertinent ad illam prædestinationem.* Et de Corr. & Gr. c. 8. post ea verba, *raptus est &c.* ait: *Cur ergo hoc tam magnum beneficium aliis dat, aliis non dat Deus, apud quem non est acceptatio personarum? Sicut ergo fateri coguntur, donum Dei esse, ut finiat homo vitam istam, antequam ex bono mutetur in malum: ita donum Dei esse in bono perseverantiam fateantur nobiscum, & cur aliis detur, aliis non detur, dignentur ignorare nobiscum.* Quod Quod etiam valet de adultis, qui post acceptam justificationem statim moriuntur, de quibus ait, *donum Dei esse perseverantiam, cum vitæ hujus, quando voluerit, ipse det finem: quem si dat ante imminentem lapsum, facit hominem perseverare usque in finem.* In iis vero, qui divina ope indigent *contra tentationum impulsus*, perseverantia censenda est amplius gratiæ beneficium, de quo ait S. P. *illam difficilius perseverantiam, istam facilius est habere, sed cui nil difficile est, facile est utramque donare.*

Ob. I. S. P. de Nat. & Gr. 26. ait: *Sanat Deus, ut præstet etiam ne peccemus*; ergo justus per gratiam habitualem habet perseverandi adjutorium. 2. ex Trid. Syn. Sess. 6.: *Deus justificatos non deserit, nisi prius deseratur*, sed si

justus per *habitualem* gratiam, & ordinaria auxilia perseverare non posset, desereretur a Deo, ante quam ipse desereret; ergo &c.

℞. ad I. neg. cons. Non enim Deus ordinem sanandi accipit ab *ægroto*, ait S. P., nec solum sanat, ne ulterius peccent, si velint, sed præparat etiam voluntatem, ut velint, ut velint non peccare, & sint perseverantes in finem. Ad II. neg. min. Qui enim non perseverat usque in finem prius deserit Deum: *Hi ergo, qui non pertinent ad prædestinatorum felicissimum numerum*, ait S. P. de Corr. c. 13., *pro meritis justissime judicantur: aut enim jacent sub originali peccato, aut per liberum arbitrium alia addiderunt, aut gratiam suscipiunt nec perseverant, deserunt, & deseruntur*.

Ob. II. Caussa, cur multi non perseverent ex libero arbitrio petenda est; ergo &c. ℞. I. neg. ant. Si absolute sumatur: non perseverantia enim in non renatis infantibus est pœna peccati, sicuti in baptizatis perseverantia est sine usu arbitrii. ℞. II. neg. cons. Nobis enim imputatur non perseverantia, quia libere peccamus: Deo autem perseverantia, quia ipse præparat voluntatem, & vires præbet efficacissimas.

Ob. III. Justus, ut filius Dei adoptivus, jus habet ad gloriam; ergo ad perseverantiam. ℞. dist. ant. Habet jus remotum, si perseveret, conc. *proximum*, itaut actu glorificetur, nisi perseveret, neg. *Qui enim perseveraverit usque in finem salvus erit*, ex Matth. 10. Si vero dicas: non negari media necessaria ad finem iis, qui ad eum jus habent. ℞. Ex dictis, non negari media sufficientia, sed ponentibus obicem justo Dei judicio negatur gratia efficax, qua actu petseverent.

Inst. Justis una cum caritate habituali alias virtutes largitur Deus, ergo & perseverantiam. ℞. neg. cons. Indiget enim homo, præter habitum supernaturalium virtutum, *gratuito auxilio Dei conservantis ipsum in bono, usque ad finem vitæ, quo protegatur contra tentationum impulsus*, ut supra dictum est.

Ob. IV. Potest justus ad breve tempus sine speciali gratia vitare peccatum mortale; si ergo in eo statu moriatur perseveravit usque in finem: atqui ex generali providentia possunt illi naturales caussæ mortem inferre; ergo non erit in eo casu perseverantia donum gratiæ specialis. ℞. neg. subs. Quod enim justus rapiatur, *ne malitia* &c., non

non caussis naturalibus tribuendum est, sed speciali Dei gratiæ, ut supra dictum est. Ut enim ait Apostolus Rom. 5.: *Electi abundantiam gratiæ accipientes in vitæ regnabant per unum J. Christum*. Et S. P. A. de Corr. & Gr. 12.: *Primo homini datum est adjutorium perseverantiæ, non quo fieret ut perseveraret. Nunc vero sanctis prædestinatis non tantum tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut perseverantia ipsa donetur*. Eadem habet S. Th. 1. 2. q. 109. a. 1.

DISSERTATIO II.

De variis theologorum placitis circa gratiam sufficientem.

DE gratia sufficiente quæremus hoc loco. I. An omnibus conferatur. II. An detur parvulis vita functis in utero matrum. III. An infidelibus. IV. Tandem an obduratis peccatoribus præsto sit.

CAPUT I.

An gratia sufficientis auxilia omnibus conferantur?

NOt. I. Controversiam hanc non moveri de justis, quibus sufficientem gratiam adesse profitemur. Nec de exterioribus gratiis, ut sunt exemplum Christi, prædicatio Evangelii, saltem exhibita, instituta sacramenta, ac parata omibus medicina. Nec diffitemur, haberi veram gratiam sufficientem sine efficaci, ut alibi ostendimus. Quærimus ergo, num reapse auxilia sufficientia singulis hominibus, non solum parata sint & exhibita, sed etiam in quavis circumstantia collata? In hac sententia versantur Molina, Vasquez, Suarez, Valentia, Dechamps, & Bellarminus, quibus accedunt plures Thomistæ, Avila, Alvarez, Gotti, Benitez, Salmaticenses: & qui omnibus adesse putant gratiam orationis, qua petere possint auxilium sufficiens, ut in sua Instr. past. Lucionensis Antistes, Le-Moine, Tournelius &c. Laudatur etiam pro hac sententia Norisius, sed is gratiam orationis, quæ adest omnibus justis, non adesse infidelibus propugnavit, nec justo semper tribuere potentiam proxime expeditam ad orandum contendit.

Not. II. Oppositam sententiam tradi ab Augustino, Fulgentio, Prospero, ac D. Thoma, ejusque discipulis celebrioribus, non diffitentibus Raynaudo, & Vasquesio. Fatentur etiam Salmaticenses defendi a Ledesma, Godoy, Gonzalez, Bannesio, Gonetto, quibus accedunt Lemos, Gonzalez, & auctor Hist. de Auxiliis. Negant denique auxilium sufficiens omnibus indiscriminatim conferri, præter Augustinianæ scholæ Theologos, Lovaniensis, & Duacensis

censis Accademia, Abulensis, l' Herminier, Juenin, aliique.

Not. III. Non deesse, qui sententiam nostram ad Jansenianam accedere dictitant. Sed licet Jansenius ifideles, & obduratos carere interdum gratia docuerit, distat tamen a catholicorum opinione decretum Jansenianum. Is enim, ut alibi ostendimus, nec gratiam sufficientem ab efficaci distinctam agnovit, nec indifferentiæ libertatem: utrosque peccare docens in eo, quod vitare non possunt. Nos vero nullum peccatum admittimus sine indifferentia activa liberi arbitrii, & plures esse gratiæ inspirationes, quibus resistitur. Sit itaque

Propositio I. Deus pro omnibus & singulis remedia salutis instituit, paravit, exhibuit, & quantum est ex se, nulli denegat gratiam.

Prob. I. Scripturis. Sap. 12.: *O quam bonus est Domine spiritus tuus in omnibus*. Ezech. 18.: *Numquid voluntas mea est mors impii, & non ut convertatur a viis suis, & vivat?* 1. Tim. 2.: *Vult omnes homines salvos fieri*. Ep. 1. Jo. 2.: *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi*. Prob. II. ex Conc. Senonensi: *Gratia semper est in promptu, nec momentum præterit, in quo non stet ad ostium, & pulset*. Et Trid. sess. 6. c. 11.: *Deus impossibilia non jubet*; ergo &c. Prob. III. ex PP. Innoc. ad PP. Carthag. *Deus quotidiana præstat remedia*. S. Leo ser. de Pass. ait: *Instat præcepto, qui præcurrit auxilio*. S. P. Tr. 12. in Jo. *Quantum in medico est, sanare venit ægrotum*. Prob. IV. ratione, quia Deus pro omnium salutare tradidit Filium suum; ergo &c.

Propositio II. Non est de fide, auxilium omnibus exhibitum, ac præparatum omnes reapse recipere.

Prob. I. Ex confessione adversariorum. Hæc enim *opinio probabilissima*, & satis communis inter graves Theologos censetur a Salmanticensibus. *Ad errorem Jansenii minime pertinere, compertissimum* putat Massouliens. *Catholicos DD. de justis convenire, non de aliis*, Affirmat Em. Gotti. Benitez hanc sententiam probat, & argumentis illustrat. Vasquesius ait, *de mera scholæ quæstione non de fide moveri quæstionem*. Prob. II. auctoritate clarissimorum Virorum, Lemosii, Bannesii. Ledesmæ, Goneti, Duacensis, & Lovaniensis Accademiæ, Driedonis, Gregorii, Norisii, Abulenus &c.

Prob.

Prob. III. Hanc quæstionem spectare ad fidem non evincitur ex Scripturis: quibus probatur tantum, Deum omnibus opem ferre, sed plura exstant loca, ubi minitatur, se ablaturum sepem vineæ producenti labruscas, deserturum Babilonem &c. Plura etiam de exterioribus gratiis, de efficacia remedii, de auxiliorum præparatione accipienda sunt. Neque probatur ex traditione. Stant enim pro hac sententia S. P. Aug., Prosper, Fulgentius, Gregorius Mag., Bernardus, & D. Thom. Neque ex voluntate Dei salvandi omnes. Nam ea voluntas est antecedens non consequens: atqui ex voluntate antecedenti in singulos actualis gratia non derivatur, sive eam dicas voluntatem signi, non beneplaciti, sive eam explices, relate ad universum humanum genus, non ad individua, sive nobiscum ejus effectum asseras institutionem ordinis, non consecutionem. Atqui ad volutatem antecedentem sat est, si remedia sint instituta, & auxilia parata, quod etiam sat est ad communem omnium redemptionem, ut ostendimus cap. 4. de H. Jans.; ergo hæc quæstio ad fidem non spectat.

Propositio III. Non est necessaria ad imputationem peccati actualis gratiæ inspiratio.

Prob. I. Sufficit ad merendum, vel demerendum libertas indifferentiæ, *quoad exercitium*, nec requiritur, *quoad specificationem*, sed sat est, si adsit libera potestas agendi, vel non agendi id, quod opere ipso exercetur: hæc autem potestas reperitur etiam in iis, qui carent gratia sufficienti; ergo possunt vere peccare. Prob. min. Exstat in nobis liberum arbitrium ad malum sine gratia: non enim ad hoc, vel illud bonum voluntas est naturaliter determinata; ergo libere peccat. II. Salvatur per D. Thom. in Christo libertas, ex quo ejus voluntas, *licet si determinata ad bonum, non est tamen ad hoc vel illud bonum;* ergo salvatur etiam in homine gratia destituto, quia licet sit determinatus ad malum, non est tamen ad hoc, vel illud. III. Damnati, ac dæmones per Bellarminum, & Estium *vere peccant, quia multa faciunt, quæ possunt non facere*, licet gratiam habere non possint; ergo a fortiori peccant mortales, qui illam habere possunt. IV. Theologi cl. Jansenianos refellunt hoc argumento: licet nihil boni possumus sine gratia, habemus tamen in malis faciendis libertatem; ergo ex privatione gratiæ non infertur peccandi necessitas. Qua responsione facilius eorum ora obstruuntur, quam si respondeas, gratiam adesse singulis, quia hoc in controversia est. *Quid enim?* ait

ait Petavius l. 4. de Op. sex dierum : *Non saltem eo ipso habet* (voluntas) *indifferentem motionem*, *quod vel in malis unum optare potest e pluribus* , *vel cum istis naturalia bona comparare? quod ad libertatem sufficit* ; ergo alieni a gratia libere peccant.

Prob. II. ex Patribus. Nam Augustinus , objicentibus Pelagianis excusationem eorum, qui ajunt : gratiam non accepimus, non respondet , esse inexcusabiles , quia adest unicuique sufficiens auxilium ; sed R̸. Ep. ad Xistum verbis Ap. *O homo tu quis es*, *qui respondeas Deo ?* Et l. 1. Op. imp. n. 98. ait : Deum ad peccata non cogere , quia *homo & peccare*, *& non peccare potest* , *sed alterum horum non facit*, *nisi adjutus a Deo*. Et qu. 50. in Deut. ait : *Si adjutorium Dei desit*, *non ideo excusabile est vitium* ; quæ verba non de *habituali* gratia, sed de *actuali* , debent accipi ad servanda præcepta necessaria , alioquin inepta esset ad objecta Pelag. & Massil. S. P. A. responsio , ut observat Van-roy, & Lemosius. Eadem docent S. Prosper (*a*), Fulgentius (*b*), & D. Thomas (*c*).

Prob. III. Ex doctrina Lovaniensium. In Justif. habetur : *Ut homo possit converti*, *non requiritur*, *ut habeat gratiam sufficientem eo tempore*, *quo posse dicitur*, *sed sat est*, *si obtinere possit : quomodo dicitur homo posse manducare panem* , *etiam cum panem non habet* , *nec unde sibi panem comparet*. Atque hæc est potentia *remota*. Hinc S. Th. 1. 2. q. 109. ait, illud non esse impossibile quod possumus cum auxilio divino. Nec dicas , id illusorie dici , si hoc desit auxilium, deest enim libere ponentibus impedimentum, cum simus etiam sine gratia liberi ad malum , ut dictum est.

Prob. IV. Ratione. Vel enim de infidelibus *negative*, vel de infidelibus *positive* , vel de fidelibus loquimur. Primi, cum laborent ignorantia invincibili, tenentur ad solam legem naturalem servandam, ad hoc autem , aut gratia indigent, vel non. Si non indigent ad legem , cur indigent ut peccatum imputetur? Si indigent, non ponant objicem, & gratia non deerit. Si infideles sunt *positive*, vocati sunt & renuerunt ; ergo jure repelluntur. Si sint fideles non possunt dicere *non accepimus* ; ergo ut sint inexcusabiles , non requiritur actualis gratia : sed sat est, si vel collata fuerit ali-

(a) *Carm. de Ingr. c.* 32. (b) *De Ver. præd. c.* 20.
(c) *Apud Lemos. Panopl. c.* 14.

aliquando, vel caussa cur non detur ex ipso sit repetenda: habeatque libertatem indifferentiæ.

Propositio IV. Fideli, nisi ponat obicem; adest gratia orationis, non tamen infideli.

Prob. propos. ex Augustino de Gr. & lib. arb. 16. *Ipsa est fides, quæ orando impetrat, quod lex imperat*. Et ep. ad Asselicum: *Utilitas legis est, ut homines de sua infirmitate convincat, & gratiæ medicinam, implorare compellat*; ergo &c. Hinc Trid. Syn. Aug. verba: *Deus impossibilia non jubet* &c. suis decretis consecravit, qui ergo *voluerit*, & *non potuerit*, ait S. P. de Nat. & gr. 15., *oret ut habeat tantam voluntatem*. Ex his constat I., non habere infideles gratiam ad orandum: *Quomodo invocabunt, in quem non crediderunt*, ait Ap. Rom. 10. II. Fideles non semper propriam infirmitatem agnoscunt, *& ista implicati superbia ad gratiam non convertuntur juvantem*, ait S. P. contra duas ep. Pel. l. 3. c. 7.; ergo &c.

Propositio V. Nemo absque gratia per se efficaci habet potentiam orandi conjunctam cum actu.

Prob. I. Ex dictis. Nemo enim, ut Norisius ostendit, in Calumn. subl. c. 3. (1) sine gratia per se efficaci potest præsumptionem vitare, & concupiscentiam reprimere. *In infirmitate* enim, ait S. P. de Corr. c. 2., *propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat*. Prob. II. Nam argumenta, quibus necessitas gratiæ efficacis ostenditur, valent etiam de gratia ad orandum. Habetur Rom. 8.: *Nam quod oremus sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarr., quia gemendi inspirat affectum*, ait S. P. ep. ad Xistum. Et Ecclesia orat: *Fac ea, quæ tibi sunt placita postulare. Aperi Domine os meum* &c. Hinc S. P. ibidem etiam de oratione ait: *Adjutorium Spiritus sancti sic expressum est, quod ipse facere diceretur, quod ut faceremus facit*. Et Fulgentius l. 2. de Ver. prædest. c. 4. ait: *Non possumus petere, nisi Deus in nobis operetur & velle*. Eadem habet S. Prosper contra Coll. 23. Prob. III. Si enim id poneremus sine gratia, unum ab alio distingueret oratio sua, & præparati gratiæ efficacis, non esset ex præ-

(1) De Norisii mente circa gratiam orationis, an scilicet efficacem, an vero sufficientem dumtaxat gratiam necessariam admiserit ad orationem minus fervidam, infra erit sermo in Appendice hujus capitis.

ex prædestinatione inscrutabili, sed ex præscientia orationis, quod Augustinianum de gratia systema funditus evertit; ergo &c.

Propositio VI. Probabilior sententia est, auxilia sufficientia, quibusdam aliquando eorum culpa deesse.

Prob. I. Nam gratia sufficiens donum est; ergo Deus non esset iniquus, si illam singulis denegaret: alias non esset gratia, sed debitum. *Dando enim, quibusdam quod non merentur, profecto gratuitam suam gratiam esse voluit: Non omnibus dando, quid omnes mereantur ostendit*, ait S. P. de Don. Pers. c. 12. Nec dicas: debitam esse gratiam sufficientem, supposito legis præcepto, ut imputetur ad culpam transgressio; nam Adæ peccatum non exemit hominem ab observantia legis naturæ semper obligantis, ut observat Norisius, & tamen ipse omne jus ad gratiam amisit. II. S.P. de Corr. & gr. c. 11. ait: *Nunc autem quibus deest tale adjutorium (sine quo) jam pœna peccati est; quibus autem datur, secundum gratiam datur*; ergo deest nonnullis adjutorium, *sine quo*, impii, aut infideles non convertuntur de hoc enim ibi disputat S. P. adversus Adrumentinos.

Propositio VII. Qui non adjuvatur a Deo queri debet de prava sua voluntate.

Probatur I. Etenim Deus, quantum est ex se, gratiam largitur omnibus, ut patet ex Prop. I. II. S. P. de Pecc. mer. l. 2. c. 17. ait: *Ut homines non adjuventur in ipsis caussa est, non in Deo*. III. S. Th. lib. 3. contra Gent, & 1. 2. q. 112. art. 3. ait: *Defectus gratiæ prima caussa est ex nobis, sed collationis prima caussa est ex Deo, secundum illud Os. 13. Perditio tua Israel, tantummodo ex me auxilium tuum*. Dices: Obicem gratiæ non ponere nemo potest sine gratia; ergo &c. ℞. Hanc objectionem esse Pelagii eamque l. 1. ad Bonif. c. 2. ita solvit S. P.: *Liberum arbitrium in peccatore non periit, ut per illud peccet, qui cum delectatione peccant. Unde Ap. Cum essetis*, inquit, *servi peccati, liberi fuistis justitiæ. Liberi ergo a justitia non sunt, nisi arbitrio voluntatis, liberi autem a peccato non sunt nisi gratia Salvatoris*; ergo sine gratia habetur liberum arbitrium sufficiens ad peccandum, licet sine gratia non sufficiat arbitrium ad illud vitandum, & faciendam justititiam; quia sine gratia habet quisque circa actus peccati liberam optionem, ut docet S. Thomas, & propos. 3. nos supra ostendimus. Constat ergo, majores nostros æquissimam tradidisse doctrinam, licet opposita sit probabilis.

Ob.

Ob. I. Ezech. 33. habetur, Deum omnes hortari, *ut ad illum convertantur*. Prov. 1.: *Clamitare in capite turbarum, & in foribus portarum proferre verba sua*; & Apoc. 3. habetur: *Sto ad ostium & pulso*. Tim. 1. *Vult omnes homines salvos fieri*. Et 2. Petri 3. *Nolle aliquos perire*. 2. Cor. 5. *Pro omnibus filium suum tradidisse*. Jo. 1. ait: *Illuminat omnem hominem*, & Ps. 18.: *Nemo se abscondet a calore ejus*. Is. 5. *Quid debui facere vineæ meæ?* Et Matth. 23. *Quoties volui congregare filios tuos*. Sed; nisi daret singulis gratias sufficientes frustra clamaret, pulsaret, nec illuminaret &c.; ergo &c.

℞. I. Deum, quantum in se est, gratiam singulis parasse, exhibuisse, & conferre etiam petentibus, & volentibus, adeoque reluctantiam, cæcitatem &c. ex arbitrio pendere. Cum enim præcedat in omnibus lumen rationis, & libera optio malorum, habetur plena potestas ad malum, licet ad bonum necessaria sit gratia. Insuper speciale adjutorium elargiri omnibus secundum distributionem accomodam, aliquibus enim non prædicari Evangelium Spiritu sancto prohibente, derelinqui Babilonem, sepem auferri vineæ, excæcari impios ne videant, ex Scripturis manifestum est. III. Ostendit Fulgentius de Incarn. & gr., τὸ *omnes*, non semper singulos designare, ut illud Joelis: *Effundam spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt*; nec tamen singuli prophetarunt. Et illud Ps. 85.: *Omnes gentes venient* &c., nec tamen omnes gentes ad fidem venere: ita *vult Deus omnes salvos fieri* &c., nec tamen omnes reapse salvantur.

℞. II. Ad I. dist. ant. Hortatur per se, neg. per Prophetam; conc. Habetur enim: *Tu ergo fili hominis dic ad domum Israel*: adeoque de solis fidelibus, & de solis gratiis exterioribus locus ille accipi debet, nam per gratiam internam loquitur Deus subministratione spiritus sancti, nec solum invitat, sed etiam inspirat suavitatem. Ad II. ℞. Commendari sapientiam Dei in mundi opificio, in promulgatione legis, & Prophetarum oraculis. Ad III. ℞. ibi de ovibus prædilectis sermonem instituì, nec opus esse, ut Deus pulset singulis momentis. De voluntate Dei salvandi omnes alibi dictum est, & locus Jo. 1. de naturæ lege, ac rationis lumine, quod omnibus affulget, exponi debet cum D. Th., juxta illud Ps. 4. *Signatum est* &c. *Si ipse est lumen*, ait S. P. in Psal. 103, *si ab ipso recesseris, nec in lumine eris, & quid de te sequetur? quod dixit de impiis: Fiat*

via illorum tenebræ. Rem explicat S. Thomas exemplo solis, *qui licet quantum est de se, omnia corpora illuminet, si quod tamen impedimentum inveniat, relinquit illud tenebrosum: ita Deus lumen gratiæ interius non immittit illis, in quibus obstaculum invenit*. Isaias, & Matthæus loquuntur de Synagoga Judæorum, & sententiæ nostræ vim addunt. Ille enim ait: *Auferam sepem ejus*, hic vero: *Relinquetur domus vestra deserta*; ergo &c.

Ob. II. Ex definitionibus Ecclesiæ. In cap. *Firmiter* habetur: Lapsum *per veram posse semper pœnitentiam reparari*. Trid. Synodus sess. 6. ait: *Deus sua gratia semel justificatos non deserit*. Senonensis ait: Quod *nec momentum prætereat, in quo Deus non stet ad ostium, & pulset*. Coloniensis: *Nullus est peccator tam scelestus, cui Deus gratiam penitus subtrahat*.

℟. ad I. Sensum illius cap. esse, per pœnitentiam posse deleri peccata post baptismum, neque ea esse irremissibilia; potest ergo *de peccato ad justitiam redire*, ait S. P. de Nat. & gr. c. 23., sed ad hoc *opus habet medico, quia sanus non est*. Ad II. ℟. retorquendo argumentum: Si enim non deserit Deus, nisi deseratur; ergo si deseratur, deserit, ita S. P. loc. cit., & alibi. Ad III. ℟. I. Conc. Senonense & Colon. esse provincialia, adeoque non infallibilis auctoritatis. ℟. II. Senon. eo sensu ait adesse semper gratiam, quatenus est *in promptu*, idest singulis præparata, Coloniensis vero consulto addidit particulam *penitus*, ut pateat, cuilibet sceleratissimo peccatori non subtrahi *omnino*, quia interdum recipit illustrationes, vel saltem jus habet ad Sacramenta, quibus peccata delentur: ubi nota, nec adversarios nostros asserere, Deum omni momento sanctas cogitationes, & pia desideria excitare in singulorum animo. Vide auctorem.

Ob. III. ex Patribus. S. P. Aug. de Lib. arb. c. 18., & de Nat. & gr. 67. ait: *Cum vero multimodis per creaturam sibi Domino servientem aversum vocet, doceat credentem, conantem adjuvet &c., non tibi deputatur ad culpam quod invitus ignoras*; ergo &c.

℟. Gonzalez, Augustinum asserere, neminem posse excusari ob ignorantiam, quia Deus, vel per legem scriptam, aut per naturalem, aut per Evangelii prædicationem omnes instruit, & vocat; scite ergo ait, S. P. dixisse, *per creaturam sibi Domino servientem*, ut pateat, non semper vocare seipso, & per internam subministrationem Spiritus sancti.

cti. Deinde aliud est Deum vocare, aliud *esse præsentem, ut vocet*. Illud actualem gratiæ subministrationem, hoc præparationem significat.

Ob. IV. S. P. Serm. 2. in Ps. 58. habet: *Si nolis curari vulnus tuum, admonet, ut cureris. In omnibus implet quod dictum est: Misericordia ejus præveniet me*. Et Ps. 102. *Vocat undique ad correptionem, vocat beneficiis, vocat per lectorem, per intimam cogitationem, per flagellum* &c.; ergo &c. ℟. neg. cons. Ex hoc enim argumento adesset singulis, nedum gratia sufficiens, sed etiam efficax, idest compellens juxta phrasim orationem Ecclesiæ, & attrahens per victricem delectationem. Addit S. D., neminem prætermittere, sed *opus est, curari velis*. Quod si refugias *odit repellentem manus suas*. Ad II. ℟. eodem modo: deinde aio, commemorari ibi omnia gratiarum genera, quæ singulis impendi nemo dixerit.

Ob. V. Ex ratione. Nam quilibet homo libere peccat, & pœnitere, & mandata servare potest, sed sine gratia necessario peccat, non pœnitere potest, nec recte agere; ergo &c. Hoc argumentum plures Thomistas a sententia majorum alienavit: non enim percipiunt, quomodo præcepta non sint impossibilia, si denegetur auxilium, quo possint impleri. Nec dicas cum D. Thoma, non esse impossibilia, quoniam possumus gratiam accipere, juxta illud, quod per amicos possumus &c., nam si amici non deserant, ut sæpe fit, quæ spes erit reliqua? Adde, libertatem ad malum etiam in dæmonibus vigere, impium est tamen damnatos viatoribus comparare; ergo &c.

℟. neg. min. Est enim in peccante libertas indifferentiæ, quoad exercitium, idest in optione malorum: imo observat S. Th., fieri posse, ut *aliquis sit impotens ad faciendum quod oportet: quod si fit propter ejus culpam præcedentem, ut cum quis se inebriavit, & non potest surgere ad matutinas, omissio imputatur ad culpam propter transgressionem præcedentem*. Quæ tamen ita accipienda sunt, ut imputetur peccatum, quando est *in exercitio* libera mediorum electio. Respectu autem bonorum operum, qui caret auxilio sufficienti, non habet potentiam proximam, peccat tamen illorum omissione, quia ejus impotentia est libere volita, propter obicem potentiæ proximæ, adeoque non excusat a culpa. Ceterum potentia remota semper in hac vita superest cuivis peccatori, quia adjuvari potest a Deo.

Dices: Quid si amicus nolit opem ferre? ℟. Deum

non defuturum, nisi tu ponas impedimentum. Malum ergo nullam habet caussam, nisi ab hominum voluntate, bonum vero a voluntate divina, a qua denegatur quidem gratia justo judicio reluctantibus & nolentibus, sed misericorditer cuique confertur. Ad ultimum ℞. Magnum esse discrimen inter damnatos, & impios viatores. Impii enim, quandiu vivunt, converti possunt a Deo gratiæ largitore. Orat etiam pro ipsis Ecclesia, eisque patet semper accessus ad Sacramenta, adeoque de nullo mortali homine est desperandum, licet enim indigni sint plurimi, mediatorem tamen habent dignissimum apud Patrem. Hoc bono carent dæmones, & spiritus damnatorum, qui, licet libere peccent, non tamen demerentur, quia sunt in termino. Eandem ergo sortem esse damnatorum, ac reproborum viventium magnum est Calvinistarum deliramentum. Verum quidem est, quod *multorum hominum malitia talis est, qualis est dæmonum: sed hoc inter malos homines distat & dæmones, quod hominibus etiam valde malis superest, si Deus misereatur reconciliatio; dæmonibus autem nulla est servata conversio*. Ita S. Prosp. ad Obj. 6.

APPENDIX CAP. PRÆC.

Ubi de Norisii mente circa gratiam orationis disseritur.

(1) Putarunt nonnulli, Emin. Norisium ab avita Augustini doctrina hac in parte desciviSSe, & solam gratiam versatilem adorationem minus fervidam sufficere docuisse „ sed plane decipiuntur „ ait in ep. ad quemdam Aug. Magistrum Reverendiss. Nuzzius Ord. nostri Generalis, qui summa familiaritate cum Norisio conjunctus fuit „ Quamvis enim subob„ scure ea de re locutus fuerit „ Norisius, eo quod circa finem „ impressionis sui operis ad sa„ cram purpuram promotus, cu„ ris gravioribus, præsertim ini„ tio occupatus, mentem suam „ clarius exponere non potuit tamen „ attendenti satis constat, ipsum „ ad omnem orationem gratiam „ efficacem requirere. Docet enim, „ quamcumque orationem a fide „ & dilectione, eorumque actus „ a gratia efficaci pendere. Quæ „ in illustratione mentis, atque „ in inspiratione voluntatis est „ sita. Docet ergo, orationem „ minus fervidam a gratia effica„ ci pendere. En itaque argu„ mentum. Opus pendens a prin„ cipio, quod a gratia efficaci „ dependet, & ipsum ab efficaci „ gratia pendere dicendum est, „ atqui oratio minus fervida pen„ det a fide & dilectione, quæ „ a gratia efficaci dependent *quia* „ [concludit Norisius] *etiam* „ *homo, dum orat, præmovetur ex*

„ *ex inspirata dilectione præcepti*, „ *ac desiderio ejusdem adimplendi*, „ *qui actus ab efficaci gratia de-* „ *pendent* ; ergo &c. Qua de re „ pluries invicem sermonem ha- „ buimus „. Hæc Nuzzius.

Nec te moveat, scripsisse Norisium in Calumnia subl., actus hujusmodi fieri auxilio *sine quo non*, minime vero cum auxilio *quo*, sive efficaci. Nam Emin. scriptor, juxta Aug. de divina gratia systema, justum spectat relate ad actualem præcepti observationem; juxta quem respectum considerat auxilium illud *sine quo non*, hoc autem relate ad actuale complementum, est gratia & *voluntas parva* & *invalida* August., sed relate ad actus debiliores est auxilium efficax. Constat ergo, *potentiam proximam orationis tenuis*, seu minus fervidæ descendere ab auxilio *sine quo non*, sive a gratia sufficienti, relate ad præcepti observantiam, actusque perfectos, ast relate ad simplex desiderium adimplendi præceptum, ab eodem auxilio provenit, prout efficax est, non quatenus est mere sufficiens. Cumque auxilium illud *sine quo non*, a gratia excitante, quam Nostrates admittunt, non distinguatur, quæ relate ad effectum, cui ordinatur, sufficiens est, sed relate ad effectum, propter quem confertur, est efficax; idcirco utitur Norisius verbis *excitat*, *impellit illud desiderium implendi præceptum ad orandum*.

Illud etiam prætereundum non est, Norisium spectare auxilium *sine quo non* [quod est desiderium implendi præceptum, & dandi potentiam proximam orationi tenui] veluti per se, & vere efficax. Sed illud inefficax, & tantummodo sufficiens evadere ob humanæ voluntatis obicem, ob præsumptionem nempe, nostramque superbiam, qua illi resistitur. *Hinc patet*, *Norisius dixerit hominem resistere gratiæ debili ac remotæ*, ut ipse ait circa finem §. 1. Nam auxilium *sine quo non*, relate ad complementum præcepti, & ipsum auxilium efficax *quo*, relate ad actum debilem & imperfectum, evadit propter obicem inefficax, nec ultra confert potentiam proximam ad orationem tenuem, seu minus fervidam. Cum ergo juxta Norisium justus actualiter orationem illam tenuem emittit, emittit *per gratiam sepsam efficacem*, quam tamen auxilium vocat *sine quo non*, relate ad actum ultimum & perfectum, ad quem ordinatur. Cum autem non emittit, eam ponit in potentia remota ad eandem orationem tenuem ratione obicis, & tunc gratia orationis tenuis est inefficax, remanet tamen efficax, relate ad antecedentes effectus, ut sunt excitamenta actualia ad observantiam præcepti, sed *parva*, & *invalida*. Uno verbo, Scopus Norisii est, ostendere contra Jansenium, dari in hoc statu naturæ lapsæ *auxilium sine quo non*, eoque fieri actus debiles, utpote provenientes a voluntate parva, & invalida, relate ad actualem præceptorum observantiam in justis, atque ipsis resisti, ut dictum est.

Apparet prima fronte, Norisium describendo auxilium *sine quo non* illud asserere, ejusdem naturæ esse cum auxilio Adæ innocentis, verum in fine §. magnum discrimen profert inter utrum-

que ratione infirmitatis originalis; jure ergo doctus Anonymus, qui Languetum confutavit circa voluntatis æquilibrium, respondens difficultati petitæ ex Norisiana sententia circa gratiam orationis, veluti fabulam rejicit eorum opinionem, qui ajunt, Norisium docere, posse actu orationem tenuem emitti sola gratia sufficienti. Ex ea enim perpetua Noris. conditione, *nisi obicem ponat, habet semper potentiam proximam ad orandum*, satis constat, eandem admisisse gratiam excitantem, quam nos admittimus, quæque efficax est respectu minoris actus, & respectu majoris, ob majorem voluntatis obicem, fit inefficax, & sufficiens appellatur.

Caput II.

An gratia sufficiens parvulis omnibus conferatur.

Parvulos omnes recipere saltem remote medium sufficiens ad justificationem affirmant Moliniani, negant ex adverso Thomistæ, quibus subscribit Vasquesius, insignis e S. J. Theologus, quibuscum sit

Propositio. Non datur actu parvulis vita functis in utero matrum gratia sufficiens.

Prob. I. Cum parvuli non sint rationis compotes, nulla gratia in iis locum habet, nisi exterior, idest ministratio baptismatis, omnibus necessaria ad salutem, juxta illud Jo. 3.: *Nisi quis renatus* &c., sed baptisma iis non ministratur; ergo &c.

II. Confirmatur ex Augustino l. de Don. pers. 12.: *Quid dicam, quod parvulus aliquando, ante quam illi per ministerium baptismatis succurri possit, expirat*; ergo per Augustinum nullus in pueris istis succursus, aut gratia locum habet. Neque id fit culpa parentum, aut ministrorum. *Nam plerumque*, subdit S. D., *festinantibus parentibus, & paratis ministris. Deo tamen nolente, non datur, qui parvulum in hac vita non tenuit, ut daretur*. Et l. 6. contra Julianum c. 14.: *Deus aliquando adoptat in filium, quem format in utero immundissimæ fœminæ, & aliquando non vult esse suum filium, quem format in utero filiæ suæ. Ille quippe ad baptismum pervenit, iste repentina morte non pervenit*; iis ergo negatur gratia baptismatis ob originale peccatum, non ob præscientiam futurorum, neque ob eorum voluntatem, quam non habent contrariam, neque ob culpam parentum, ac ministrorum.

III. Accedit ratio: ideo enim parvuli ante baptismum moriuntur, quia Deus generalis provisor impedire non vult ordi-

ordinem caussarum secundarum, unde infertur eorum mors peracerba, aut ex matris infirmitate, aut ex pueri complexione, aut ex alia extrinseca caussa: atqui mors, primi hominis culpa, in omnes pertransit ex Apostolo; ergo hæc culpa in causa est non collationis baptismatis. *Neque fato cogitur Deus illis infantibus subvenire, illis autem non subvenire, cum sit utriusque caussa communis: aut res humanas in parvulis fortuitis agi casibus opinabimur, quandoquidem, nec passer cadit in terram sine voluntate Patris nostri?* Ita S. P. c. 12. de Don. pers. Vide præced. cap. VII.

Ob. I. S. Prosper l. 2. de Voc. gent. c. 23. ait: *Non irreligiose arbitror credi, quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus; qua si bene uterentur parentes, & ipsi per eos juvarentur;* ergo &c.

℟. I. Cum Norisio, aliisque, libros de Voc. gentium non esse Prosperi, quod patet ex testimoniis directe pugnantibus cum aliis in ℟. ad Obj. Massil., & in Carm. de Ingr.; adeoque eorum auctorem medium quid sapere inter Semipel. & Aug. ℟. II. Nec. cons. Nam cap. 21. præc. de his parvulis absolute pronunciat, eos manere sententiam mortis pro Adamo latam; *De immaturitate vero mortis non esse rationem conquerendi, cum semel in naturam nostram per peccatum ingressa mortalitas obnoxium sibi omnis vitæ nostræ fecerit diem*. Hæc ergo caussa est, cur plurimi rapiantur sine baptismo, & non semper neglectus parentum. Quod ergo ait de parvulis *paucorum dierum*, accipi debet de notitia veritatis, quam horum parentes potuerunt accipere ab obsequiis, & testimoniis elementorum, at negligentes non studuerunt sibi, ac posteris consulere, veram amplectendo religionem. Nam c. 25. docet, gratiam, quam universis generationibus Deus indifferenter impendit, esse testimonium elementorum, per quod ad quærendum Deum possunt homines adjuvari.

Ob. II. Deus *vult omnes homines* (adeoque etiam parvulos *salvos fieri;* ergo &c. Prob. cons. Qui enim vult alicui finem, vult etiam ipsi media, quibus finem assequatur. ℟. dist. ant. Deus vult &c. voluntate antecedente, conc., voluntate consequente, neg. Nam ad voluntatem antecedentem spectat sacramenti institutio & præparatio remedii, ad voluntatem consequentem ejus collatio & applicatio: iis itaque parvulis institutam, ac paratam esse medicinam & media ad salutem necessaria certum est, negamus tamen,

ea singulis parvulis applicari. Nam S. P. expresse docet, *Deo nolente* (voluntate scilicet consequentiæ) baptismum parvulo non dari, qui eum in hac vita non tenuit, ut daretur. *Unde manifestum est*, ait S. P. ep. 107. ad Vit., *eos, qui huic resistunt veritati, non intelligere, qua locutione sit dictum, quod omnes homines vult Deus salvos fieri, cum tam multi salvi non fiant, non quia ipsi, sed quia Deus non vult, quod manifestatur in parvulis*.

Ob. III. Christus pro omnibus, adeoque etiam pro parvulis mortuus est; ergo &c. ℟. neg. conf. Quamvis enim Christus, nedum quoad sufficientiam, sed etiam quoad exhibitionem pretii & remedii institutionem mortuus sit, non tamen sequitur, hæc remedia, vel pretium actu omnibus applicari: *Non enim omnes mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii dumtaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur*, ut ait Trid. Syn. sess. 6. c. 3., & Catech. R. docet: *Non ad omnes, sed ad multos tantum eam fructus utilitatem pervenire*. Nec dicas: Concilium Trident., & Cathec. R. nomine beneficii, aut fructus medium ad salutem efficax intelligere. I. Enim S. Syn., & Cathechismus absolute declarat, beneficium, et fructum mortis et sanguinis Christi non omnibus conferri, atqui gratia sufficiens maximum est beneficium, et fructus passionis ac mortis Christi; ergo &c. II. S. Synodus, et Catech. exponens sensum, quo Christus pro omnibus mortuus est, gratiæ sufficientis, quæ ex morte Christi in homines fluit, non meminere, sed aut *virtutem* exprimunt, aut auxilii præparationem; ergo gratiam sufficientem excludunt.

Caput III.

An gratia sufficiens infidelibus conferatur?

Non heic agimus de infidelibus, quibus aliquando prædicatum fuit Evangelium: iis enim etiam interiores gratias potuisse conferri non diffitemur, sed quæstio est de infidelibus negativis, qui nempe de Evangelio nihil audire potuerunt. His autem auxilium saltem remote sufficiens ad salutem conferri contendunt Moliniani, repugnant Thomistæ. Sit itaque

Propositio. Infidelibus negativis, non confertur gratia sufficiens.

Prob. I. ex Ap. Rom. 10.: *Quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante?* atqui non omnibus prædicatum est Evangelium; ergo &c. Prob. min. ex c. 16. Act., ubi legitur, Apostolos aliquando

do prphibitos a Spiritu S., ne loquerentur verbum Dei in Asia, et cum vellent ire in Bithiniam, id non permisisse spiritum Jesu; ergo, antequam ibi Evangelium prædicaretur, plures periere, absque ulla gratia. Post Apostolos etiam plures esse gentes, quibus nondum prædicatum est Evangelium testantur S. P. A., D. Prosper, et PP. in Sardinia exules. Et nostro quoque ævo plures hujusmodi extare ex historiis colligitur; ergo &c.

Prob. II. ex PP. August. de Don. persf. c. 9. ait: *Ex duobus ætate jam grandibus impiis, cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur, ille autem, aut non vocetur, aut non ita, ut vocantem sequatur, inscrutabilia sunt judicia Dei*; ergo S. P. docet negari aliquibus, non solum vocationem efficacem, et congruam, sed etiam inefficacem, et sufficientem. Et S. Prosper Sent. 4. ait: *Scimus, in omnes fines terræ Evangelium destinatum; sed non putamus, jam omnibus prædicatum, nec possumus dicere, quod ibi sit gratiæ vocatio, ubi matris Ecclesiæ nulla est regeneratio*; ergo &c.

Prob. III. ratione. I. Fides est justificationis initium, ex Trid. sess. 6.; ergo deest gratia, quibus deest fides. Nec dicas, præter fidem explicitam in Christum, dari fidem aliquam inchoatam, qualem habuit Cornelius; nam et hæc fides *quibusdam non datur*, ut ait S. P. de Præd. Ss. 9. II. Infidelitas pure negativa peccatum non est, ut patet ex art. Baji 65.; atqui, si omnes infideles haberent gratiam sufficientem, ut crederent, non essent infideles negative; possent enim superare ignorantiam, aut si id non possent, infidelitas negativa peccatum esset; ergo &c. Vide Lemosium loco cit. c. 12. III. Infideles sunt filii iræ, et vindictæ; cur ergo non potest Deus gratiam iis denegare? Num quia legem naturæ implere potest, quoad officia? Sed nulla actio naturalis gratiam de condigno, aut de congruo mereri potest. Num quia hoc postulat lex æquitatis? Sed, si gratia est, debet esse gratuita; ergo &c.

℟. adversarii: deesse infidelibus gratiam *proxime* sufficientem ad immediate credendum, non vero gratiam *remote* ad bonum aliquod faciendum, per quod possint se ad fidem obtinendam disponere; ergo possunt infideles, quibus nunquam annunciatus est Christus, habere fidem, quantum ad actum remotum, et mediatum, licet non possint, quoad immediatum, et proximum. Verum, cum adversarii contendant, adesse singulis infidelibus gratiam *proxime* sufficien-

tem

tem ad actum mediatum, sive disponentem ad fidem, idque singulis momentis, et præsertim, dum urget præceptum, non potest admitti illa responsio. I. Quia de gratia *remota* ad credendum, seu de primo fidei initio disputat S. P. adversus Semipel., ubi ait: quibusdam dari, aliis negari. II. quia S. P. de Corr. cap. 6. ait: infideles esse objurgandos, non quia iis præsto esset gratia sufficiens, sed quia fecit Deus hominem rectum, & gratia negatur ob Adæ peccatum. Addit, adjutorium *sine quo*, sive sufficiens omnibus in hoc statu non dari; ergo per Aug. aliqui destituti sunt gratia sufficienti ad opus bonum, sive fide patratum, ad fidem disponens. Denique, si in potestate hominis est aliqua virtus, qua disponatur ad fidem, nulla erit mysteriorum fidei ignorantia invincibilis, quia si poneretur medium illud remotum, daretur proximum, ideoque non datur, ex illatione sententiæ oppositæ ob illius culpam liberam & voluntariam.

Nota: quod si adversarii auxilium *remote* sufficiens constitueret in collustrationibus leviter excitantibus voluntatem interdum unicuique a Deo inspiratis, sive in ipsa præsentia Dei, qui per creaturas multimodis vocat aversum, docet credentem, adjuvat conantem, quod adjutorium Norisius non rejicit, singulis hanc gratiam dari concedi posset. Certum est enim divinam misericordiam nemini defuturam, si nemo negligeret quærere, quod ignorat.

Ob. I. Injustitia quædam esset in Deo, si infidelibus Deum ratione cognoscentibus, et ad rationis normam viventibus gratia sufficiens ad fidem non tribueretur. II. Damnarentur infideles defectu fidei, quam nec proxime, nec remote habere possent; ergo &c.

℞. ad I. neg. ant. Infideles enim omnes cum propter originale peccatum, tum propter alia actualia indigni sunt gratia fidei; ergo juste re privantur indebita: *Parum attendunt*, ait S. P. ep. ad Xistum, *quod debita reddatur pœna damnato, indebita gratia liberato, ut nec ille se indignum queratur, nec dignum se iste glorietur*. ℞. ad II. Infideles illos non ideo damnandos, quod fidem non habuerint, sed propter peccatum originale, et plura actualia, quorum voluntarie rei facti sunt. Ita S. Th. 2. 2. qu. 10.

Ob. II. damnata est ab Alex. 8. an. 1690. hæc prop.: *Pagani, Judæi, Hæretici &c. nullum omnino accipiunt a J. C. influxum, adeoque hinc recte inferes: in illis esse voluntatem nudam sine omni gratia sufficiente*; ergo &c. ℞. neg.

neg. conf. Merito enim hæc propositio proscripta est. I. quia profertur indefinite: sunt enim inter Paganos, et Judæos plurimi, quibus gratia confertur, ut patet de Polemone, et Cornelio. Deinde plures infideles, aut degunt inter Christianos, aut audierunt ab iis Evangelium, cujus prædicatio, non solum est beneficium Christi notitiam suppeditans, ut sint inexcusabiles, sed etiam conjungi solet cum internis gratiæ illustrationibus, quæ tamen cito extinguuntur. Probabile est etiam, omnes homines aliquam pertenuem gratiæ motionem per vitæ decursum experiri, quæ tamen cito suffocatur. Singuli denique aditus patet ad Ecclesiam ad sacramenta, ad medicinam.

CAPUT IV.

An gratia sufficiens detur fidelibus obcæcatis, & obduratis.

Quibusdam obcæcatis, et obduratis gratiam sufficientem aliquando conferri, et quandoque efficacem constat ex Act. 7.: *Vos semper Spiritui S. resistitis*, constat etiam nonnullos obduuratos peccatores ad Deum fuisse conversos. Tota ergo quæstio est, an omnes omnino obdurati, et excæcati fideles habeant gratiam sufficientem, cum urget tentatio, et instat præceptum. Affirmant Moliniani, negant Thomistæ, quibuscum sit

PROPOSITIO. Obcæcati, et indurati non semper gratiam sufficientem recipiunt.

Prob. I. Is. 5. de Vinea Domini dicitur: *Auferam sepem ejus, & ponam eam desertam, non putabitur, & non fodietur*, atqui hæc verba non tam de Judæis, quam de anima multiplicante peccata exponunt PP.; ergo &c. Jerem. 51. habetur: *Curavimus Babilonem, & non est sanata, derelinquamus eam*, atqui Hieron. Comm. in hunc locum ea verba exponit de subtractione auxiliorum sufficientium; ergo &c. Jo. 12. habetur ex Isaia: *Excæcavit oculos eorum, ut non videant, & non intelligant corde*. Unde S.P. Tr. 53. ait: *Sic excæcat, sic obdurat Deus deserendo, & non adjuvando*. Rom. 1. *Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum*; ergo &c.

Prob. II. ex PP. Aug. de Nat. et Gr. 22. ait: *Utique ista obscuratio vindicta, & pœna jam fuit, & per hanc in plura & gravia peccata collapsi sunt*. Et l. de Perf. just. obcæcatum appellat desertum omni lumine veritatis; is ergo nullam habet gratiam sufficientem. Et de Perf. just. c. 6. ait: *Peccatum est, cum non est caritas, sive hoc vitare pos-*

possit, sive non possit: quia si potest, præsens voluntas hoc facit, si autem non potest, præterita voluntas hoc fecit. Et S. Prosper ad Obj. 6. Gall. ait: *Priusquam per gratiam liberetur in illo profundo jacet, donec prima hæc medela conferatur ægroto, ut incipiat nosse quod langueat, & possit opem medici desiderare, qua surgat.* Et Greg. M. l. 11. Mor. ait: Cain divina voce admoneri potuisse, non mutari, quia exigente culpa malitiæ jam intus Deus cor reliquerat, cui foris ad testimonium verba faciebat; ergo &c.

Prob. III. ratione. Gratia sufficiens actualis est mentis illustratio, aut inspiratio caritatis, aut utrumque, atqui neutrum adest excæcatis, & obduratis, quoties peccant; ergo &c. Quis enim sibi persuadeat, impudicam mulierem, dum captat meretricios quæstus, furem rapacem, dum aliorum fortunas vorat, aliosque traditos in reprobum sensum habere assidue piam aliquam cogitationem, & voluntatem?

Ob. I. Is. 5. habetur: *Quid debui ultra facere vineæ meæ, & non feci?* Sed si obduratis deesset gratia sufficiens respondere possent, *debuisti dare gratiam*; ergo &c. ℟. neg. min. Nam Deus gratiam nulli debet, alias non esset gratia; ergo a fortiori non debet flagitiosis ea prorsus indignis.

Ob. II. S. Prosp. l. 2. de Voc. gent. c. 23. ait: *Universitati hominum ita multiplex bonitas Dei consuluit, ut neque ulli pereuntium excusatio suppetat de abnegato sibi lumine veritatis;* ergo per D. Prosp. gratia omnibus datur. ℟. I. ut supra ad Ob. I. c. 2. ℟. II. dist. cons. Datur omnibus gratia exterior, conc., interior, neg. Ait enim, per hanc gratiam gentes esse inexcusabiles, non quod gratiam internam habuerint, quæ in subministratione caritatis posita est, sed quod *doctrinæ mensuram* neglexerint, quæ sufficit quibusdam ad remedium, omnibus ad testimonium.

Ob. III. S. P. in exp. quarundam Prop. ex ep. ad Rom. prop. 62. de Pharaone, hæc habet: *Non ergo hoc illi imputatur, quod tunc non obtemperaret, quandoquidem obdurato corde obtemperare non poterat: sed quia dignum se præbuit, cui cor obduraret*; ergo non imputatur peccatum, si gratia non adsit, sicuti nec Pharaoni fuit imputatum.

℟. I. retorq. argum. Si enim Pharao *obdurato corde obtemperare non poterat*; ergo qualibet gratia fuit destitutus: gratia enim sufficiens dat posse obtemperare, si velit. ℟. II.

Hæc

Hæc scripsisse Aug. adhuc presbyterum, cum nondum divinæ gratiæ percepisset arcana, ut pat. ex 1. Retr. 23. ℞. III. sensum illius loci esse, Pharaonem non ideo peccasse, quia obdurato corde obtemperare non poterat: Si enim cæcitas & obduratio esset involuntaria non peccasset, peccavit tamen, quia dignum se præbuit, cui cor induraretur. Sicut enim in his, quos elegit Deus, fides inchoat meritum, sic in his, quos damnat infidelitas & impietas inchoat pœnæ meritum, ut per ipsam obdurationem peccant impii, in quantum ipsa obduratio est pœna præcedentis peccati, ut passim docet S. P. A.

Ob. IV. D. Th. in c. 12. ad Hebr. ait: *Gratia nulli deest, sed omnibus quantum in se est communicatur, sicut nec sol deest oculis cæcis*; ergo &c. II. 1. p. q. 49. ait: *Deus non defecit ab agendo quod est necessarium ad salutem.* III. In 1. 2. q. 106. ait: *Lex nova, quantum est ex se, auxilium dat ad non peccandum*; ergo &c.

℞. neg. conf. Ex locis enim sup. cit. evincitur tantum, Deum, quantum in se est, auxilia omnibus præparasse, eaque subministrare nullum ponentibus obicem, cum tamen hoc fieri non possit, nisi per gratiam, quæ aliquibus denegatur, ut docet D. Th. l. 3. c. Gent. c. 160. Ad II. dist. ant. Et nomine auxilii sufficientis intelligit gratiam habitualem, conc., secus, neg. Id patet ex titulo articuli; *utrum lex nova justificet?* Justificatio autem munus est gratiæ habitualis; deinde vocat eam gratiam Spiritus Sanctus, & legem in corde scriptam; ergo est gratia habitualis. Plura quæ opponuntur ex Scripturis, & PP. supra produximus c. 1.

LIBER XIX.

In quo de justificatione, ac merito disputatur.

DE tam gravi argumento, juxta traditam a Synodo Tridentina methodum, breviter disputaturis, lubet hunc librum duabus dissertationibus complecti, quarum prior de justificatione ipsa, posterior de opere, ac merito justorum proposita brevitate tractabit.

DISSERTATIO I.

De justificatione, & gratia habituali.

TRidentini PP., teste Pallavicino, decreverunt, ut primo inquiratur, quid sit justificatio? Deinde quid Deus efficiat, quidve ex parte hominum, ut justificentur, sit necessarium? Tandem quo pacto intelligenda sit Apostolica sententia, quod homines justificentur per fidem.

CAPUT I.

De gratia sanctificante, sive habituali justitia.

NOt. I. Justificationis naturam a grammaticis exquirendam frustra Novatores contendunt. Non enim grammaticalis, sed theologicæ significationis habenda est ratio. Accipitur ergo justificatio in sacris litteris. I. pro justitiæ declaratione, quo sensu ait Isaias, c. 23.: *Justificatis impium pro muneribus, & justitiam justi auferetis ab eo*. II. pro divina lege, ut Ps. 118.: *Dirigantur viæ meæ ad custodiendas justificationes tuas*. III. pro interna animi rectitudine, qua sanctitate perfundimur atque donamur, ut Rom. 4.: *Credenti in eum, qui justificat impium &c.* IV. Pro justitiæ incremento, ut Apoc. ult. *Qui justus est justificetur adhuc*. De justificatione tertio modo sumpta contendunt Novatores, eam esse *forensem*, idest sitam in sola divini judicis declaratione, sive in remissione peccati per solam imputationem justitiæ Christi, non vero per gratiam, & caritatem animæ inhærentem, & diffusam in cordibus nostris per Spiritum S. inhabitantem, ut docet Trid. Syn. sess. 6., ubi ait: *Unica formalis caussa*, justificationis nostræ, *est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit, qua renovatur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur & sumus*.

Not. II. Censent Soto, & Medina, hoc unum ibi a Tridentino definitum, quod justificatio non in sola remissione, aut non imputatione peccatorum constituenda sit, sed in interna renovatione, quæ num fiat per qualitatem inhærentem, num per actualem motionem, minime constat. Consulto enim Trid. PP. a nomine *habitus* abstinuerunt, ne opinionibus scholæ præjudicium afferrent, ut notat Estius dist. 26. l. 2. Quamvis autem hæc opinio non sit a Concilio proscripta, ut Vega opinatur, falsam tamen eam esse ex eo constat, quod actualis motio esse nequeat in parvulis, qui tamen, dum baptizantur, sancti & justi efficiuntur: unde justitia dicitur animæ stola, vestis &c., certisque

cha-

characteribus ab actuali, ac transeunte gratia fecernitur, adeoque firmissime tenemus, fieri justificationem per gratiam, non solum interius inspiratam, sed etiam permanentem, & *habitualem*.

Not. III. Varias esse de natura gratiæ habitualis Theologorum opiniones. Quidam Deum esse opinantur et Spiritum S. in nobis inhabitantem, alii qualitatem inhærentem ab anima distinctam, alii *habitum* ignotum ab ea indistinctum, alii denique ipsum habitum caritatis. Nos medium iter tenentes (ut de natura gratiæ actualis disputantes fecimus) habitualem gratiam, ex parte Dei, dicimus esse Spiritum S. inhabitantem, et Deum ipsum ejus Spiritus communicatione permanentem: ex parte nostri esse caritatem per Spiritum S. in cordibus nostris diffusam, quæque est animæ *habitudo*, et quasi impressa divinitatis imago, renovatio spiritus, et pulchritudo justitiæ, per quam Deo cari, et amici vere nominamur, et sumus. Atque hac ratione dicimus cum Trid. sess. VI. c. 7., *quod misericors Deus, qui gratuito abluit & sanctificat, signans & ungens Spiritu promissionis Sancto*, est caussa justificationis efficiens: ipsa autem caritas quæ diffunditur &c. est gratia *habitualis*, per quam formaliter justificamur, ut tradunt Trid. PP. loc. cit. Inhærentem ergo justitiam, caritatem, et habitum recte dicimus in quantum est permanens in anima decor, spiritalis vita, et justitiæ indumentum, nihil definiendo, cum Trid. PP., ea ne sit actus, an habitus. Sit itaque

PROPOSITIO. In justis ipsa persona Spiritus S. inhabitat, habitualis tamen gratia non est eadem Spiritus S. persona, sed habitus caritatis, quæ in cordibus nostris per Spiritum S. diffunditur.

Prob. I. pars. Ex Rom. 5.: *Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum S.*, ubi Spiritus S. ab ejus dono, tamquam effectus a caussa, distinguitur. Ib. c. 8. habetur, Spiritum S. in nobis habitare, unde justus dicitur, *Templum Spiritus S.*, & is *pignus*, & *arrhabo*. Idem docent Cyrillus, Epiphanius, Basilius, Athanasius, S. P. A., aliique apud Petavium (*a*) l. de Trin. c. 4. et 5. Hinc patet ratio, cur justi dicantur *signati Spiritu promissionis sancto*, cur habeant spiritum clamantem, cur sint Dei templum, et divinæ consortes naturæ, quatenus nempe communi-

(a) De Tr. c. 4. & 5.

municatione Spiritus S. Deus justum diligit, apud illum mansionem facit, spiritu promissionis signat, et ungit tribuens charisma justitiæ, quo anima fruitur Dei consortio, et beatitudinem promeretur.

Prob. II. pars. I. Enim caritas ex Apostolo per Spiritum S. in cordibus diffunditur; ergo ab illo distinguitur ut effectus a caussa. II. Caritas minuitur et crescit, quod de spiritu immutabili nefas est affirmare. III. Videtur caritas ita a Spiritu S. distingui, non ut forma habens entitatem realiter ab anima distinctam, sed ejusdem animæ habitudo, mutabilis quidem, et capax incrementi, sed ab ipso Spiritu S. inhabitante producta, ut alibi expositum est exemplo sigilli. Nam Eph. 1. habetur: *Signati estis Spiritu promissionis Sancto*, quæ verba de justificatione accipit Trid. Athanasius ep. ad Ser. *Spiritus sigillum est, quo signati divinæ naturæ participes efficimur*. Cyrillus Dial. 7. *Hoc ergo, quod divinam nobis imaginem insculpsit instar sigilli, nonne spiritus est?* Hieron. in 4. Eph. *Signati sumus Spiritu Dei S., ut & spiritus noster, & anima imprimantur signaculo Dei*. Accedit, quod *habitus*, qui sit entitas realiter a subjecto, cui inhæret, diversa, non probatur a viris Philosophis. Itaque habitualis gratia merito definitur: *Caritas per Spiritum S. inhabitantem diffusa in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhærens, per quam signati Spiritu promissionis S. efficimur divinæ consortes naturæ*, quæ definitio est ex dictis planissima.

Prob. III. pars, quam, præter Scotistas, tuentur Estius (*a*), Juenin (*b*), et ex Nostratibus Gerken (*c*), Vanroy (*d*), Bellelli (*e*), aliique. Nam I. Scripturæ easdem caritati, et gratiæ tribuunt proprietates. Caritas enim reddit adoptivum Dei filium ex Jo. 3.: *Videte qualem caritatem dedit nobis pater, ut filii Dei nominemur, & simus*: reddit Dei amicum ex Jo. 14., *si quis diligit me diligetur a Patre meo*: per eam permanet Deus in nobis ex Jo. 4., *qui manet in caritate in Deo manet, & Deus in eo*; ergo &c. II. Trid. Syn. loquens de formali caussa justificationis aperte inhærentem justitiam declaravit, esse caritatem, quæ diffunditur &c. III. S. P. sub finem l. de Nat. et Gr. ait: *Caritas inchoata, inchoata justitia est, caritas perfecta, perfecta justitia*

(a) *In dist.* 16. (b) P. 6. *Inst. dist.* 2. q. 1. (c) *Tract.* 1. T. 2. q. 7. (d) *Q.* 2. *de Car.* (e) *M. Aug. c.* 5.

tia est; ergo &c. IV. infirma est ratio discriminis inter gratiam & caritatem, quod gratia naturæ vicem gerat, debeatque aliis donis virtutibusque substerni: quod falsum est cum absque gratia permaneant fidei, & spei habitus, licet informes, ablata autem caritate etiam habitualis gratia discedat, & ipsa caritas aliis virtutibus decorem tribuat.

Ob. I. Ap. 2. Cor. 13. ait: *Gratia J. C.*, *& caritas Dei*: & Trid. Syn. sess. *6. exclusa gratia*, *& caritate*, sed quæ sumuntur conjunctim realiter distinguuntur; ergo &c. II. Ex Augustino de Gr. Christi c. 26. gratia prævenit caritatem; ergo &c. III. Gratia in voluntate, caritas in anima exsistit; ergo est distincta. IV. principium operandi a principio essendi distinguitur, ergo &c. Ita Thomistæ ℞. ad I. neg. min. Nam conjunctionis particula *&* vel nullam importat, aut solam distinctionem connotatorum, eadem enim gratia, quæ *justitia* dicitur, prout animam exornat, caritas appellatur, prout illam reddit Deo caram, ut patet ex ipso loco, qui objicitur; sequitur enim, *& communicatio Spiritus S.* Quis enim neget, quod gratia, & caritas non sit communicatio Spiritus S.? Ad II. neg. cons. Prævenit enim per Aug. gratia caritatem, quia nemo potest Deum diligere, sine inspiratione dilectionis, ut l. 14. c. *6.* dictum est. Ad III. neg. cons. Neque enim voluntas ab anima est realiter distincta: unde retorq. arg. Ad IV. neg. ant. Præsertim si loquamur de principio essendi accidentaliter.

CAPUT II.

De impiorum justificatione, *& ejus modo*.

CEnsent Lutherani, gratiam justificationis sitam esse in sola remissione peccatorum, exclusa gratia, & caritate inhærente. Calviniani vero in sola imputatione justitiæ Christi constituunt. Neque virtutum habitus ad veram justitiam spectare, neque per formam inhærentem effici; adeoque nil aliud esse contendunt, quam extrinsecam, & quasi forensem condonationem. Sit itaque

Propositio. Justificantur impii per gratiam, & caritatem, quæ per Spiritum S. eorum cordibus infunditur, eisque inhæret.

De fide est, & definitur a Trid. Syn. sess. *6.* c. 2. his verbis: *Si quis dixerit, hominem justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola remissione peccatorum, exclusa gratia, & caritate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundantur, atque illis inhæreant, aut gra-*

tiam, qua justificamur, esse tantum favorem Dei, anathema sit.

Prob. I. Scripturis. Ps. 50. habetur: *Asperges me hyssopo, & mundabor, lavabis me &c. Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rectum &c.* Ezech. 36.: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini... & dabo vobis cor novum, & spiritum novum.* Rom. 5.: *Caritas Dei diffusa est &c.* Jo. 14.: *Si quis diligit me sermonem meum servabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, sed ii, quibus mundities infunditur, peccati macula abstergitur, cor mutatur, spiritus innovatur, & apud illos Deus inhabitat, per gratiam & caritatem infusam justificantur; ergo &c. Confirmatur ex ipsis gratiæ effectibus. Jo. 3. habetur, renasci justum *ex aqua & Spiritu Sancto. Quod enim natum est ex Spiritu Spiritus est.* Et ad Tit. 3.: *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis spiritus, ut justificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ;* sicut ergo naturaliter nobis inhæret natura hominis, per quam nascimur carne filii Adam, ita per gratiam justificationis inhæret nobis supernaturaliter naturæ divinæ participatio, qua renascimur Spiritu filii Dei. Idem evincunt charismata Spiritus S. Per eum namque justi tamquam sigillo *signati sunt spiritu promissionis Sancto.* Eph. 1.: *Acceperunt pignus Spiritus*, 2. Cor. 1.: fiunt *templum Sp. S.*, 1. Cor. 6., atqui signari non est sola imputatione, & favore externo acceptum haberi, sed quasi charactere ab improbis separari; *Pignus* est non sola promissio, sed quædam portio rei quæ promittitur: *Inhabitatio* denique est energia, effectus, charisma, quo anima afficitur & exornatur; ergo &c.

Prob. II. ex PP., qui locum Genes. 2.: *Inspiravit &c.* de sanctitate etiam ac justitia interpretantur, ut Cyrillus, Nazianzenus, Severianus &c., & sanctitatem definiunt, quasi effigiem & similitudinem Dei communicatione Spiritus S., veluti impressione formatam, itaut Adam per creationem factus sit in animam viventem, per inspirationem caritatis evaserit Spiritus S. gratia vivificatus. Deinde S. P. A. de Sp. et lit. c. 9. ait: *Sicut fides Christi dicta est, non qua credit Christus: sic justitia Dei non qua Deus justus est, sed qua induit hominem, num justificat impium?* Eadem habet Trid. Syn. sess. 6. can. 10.; ergo &c. III. Chrysostomus hom. 1. ad Eph. gratiam justificationis sic exponit: *Si quis scabiosum quendam formosum fecerit juvenem,*

nem, & purpura induerit & diadema imposuerit: ita Deus nostram inunxit & ornavit animam, pulchramque fecit & amabilem; ergo &c.

Prob. III. ratione. Sicut per Adam nascimur filii iræ, ita per Christum renascimur filii Dei, sed Adam, præter transgressionis exemplum, occulta concupiscentiæ lue omnes posteros infecit; ergo Christus, præter obedientiæ exemplum, dat iis, quos justificat, occultam Spiritus S. gratiam, qua illos mundat, & ornat. II. Sicut impius per peccatum fit immundi spiritus hospitium, ita justus per gratiam habitualem fit Dei templum, sed ut ratiocinatur S. P. ep. ad Xist., *nisi mundatam domum habitet Spiritus S. cum aliis 7. redit Spiritus immundus*; ergo vere Sp. S. inhabitat domum cordis nostri. III. *Ideo justitia Dei dicitur, quod impertiendo eam justos facit, sicut Domini est salus, quia salvos facit*, ait S. P. de Sp. & l. c. 2.; atqui homo non dicitur salvatus, nisi ei Deus vitam æternam donando veram salutem tribuerit; ergo nec justificatus dicitur, nisi Deus iniquitatem delendo veram justitiam impertiatur. IV. Justificatio fit Spiritu S. inhabitante, & caritate diffusa in cordibus; ergo non favore extrinseco. Item Deus efficienter justificat impertiendo animæ pulchritudinem; non ergo per justitiam, qua Deus justus est. Tandem Deus justificans impium, non solum peccata dimittit, sed sanat animi languores inspirando virtutem et caritatem, et præstat etiam, ne peccent per Aug. de Nat. et Gr. 26.; ergo justificatio fit per justitiam inhærentem. Vide auctorem.

Ob. I. Ap. Rom. 4. ait: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est illi ad justitiam*. Et v. 5. *Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui justificat impium, reputatur fides ad justitiam*. Et v. 7. affert locum Ps. *Beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum*; ergo &c.

℟. neg. conf. Sensus enim verborum Ap. hic est: ideo Abraham reputatus est justus, quia in tentatione fidelis inventus est; nam justificatio non ex operibus legis, sed ex fide et gratia suum habet initium. Redarguit enim ib. Ap. eos, qui putabant ex legis observatione sine fide justificationem haberi, quos refellit tum ex loc. Gen. 15.: *Credidit &c.* tum ex Macab. 1.: *Abraham nonne in tentatione inventus est fidelis, & reputatum est illi ad justitiam?* Fides ergo per Apostolum est divinarum gratiarum fons et origo, sed inhærentem justitiam nobis conferri non denegat, ait enim ib. *Hoc solum a vobis volo discere: ex operi-*

 bus

bus legis Spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Nec opera a justificatione excludit Apostolus, sed fidem docet cooperari operibus, et ex operibus consumari, unde ait Jacobus: *Fides sine operibus mortua est*. Idem tradunt Clemens R. ep. ad Cor., S. P. l. 1. de Pecc. mer. 14., et Philo. Item v. 5. ait Ap., quod *credenti reputatur fides ejus ad justitiam*, non fides Christi, ostendens fidem in Christum valde prodesse, et propter eam opera magni æstimari. In Ps. 31. non imputari peccatum idem est, ac non inveniri, sive non exigi pœnam. Itaque in forma ℞. Ait Apostolus fidem esse justificationis initium, per eam opera æstimari, et Abraham in tentatione fidelem inventum esse, conc., ait justificari sola fide aut justitia Dei, aut non imputatione peccati, nego.

Ob. II. Apost. ib. ait: *per unius* (Christi) *obedientiam justi constituuntur multi;* ergo &c. ℞. dist. ant. Per obedientiam Christi constituuntur justi efficienter, et meritorie, conc., formaliter, neg. Et retorq. argum. Qui enim constituuntur peccatores per inobedientiam Adæ, non constituuntur imputatione illius inobedientiæ, sed reatu, vel macula; ergo a pari.

Ob. III. Apost. 1. Cor. c. 1. de Christo ait: *Qui factus est nobis sapientia a Deo, & justitia, & sanctificatio*. Et 1. Eph. 6.: *Gratificavit nos in dilecto filio suo*. Hinc Bernardus ep. ad Innocen. ait: *Christum factum nobis esse justitiam a Deo Patre*.

℞. eodem modo. Appellatur Christus justitia et sanctificatio nostra efficienter, conc., formaliter, neg. Christus enim factus dicitur nobis sapientia, justitia &c. Metonymice eo sensu, quo Deus in Psalmis dicitur virtus, spes, et salus nostra, quia nempe virtutem, spem, salutem in nobis efficit: hortatur enim ibi Apostolus, ne gloriemur in nobis, quia non propriis viribus, sed beneficio mortis Christi, *qui factus est nobis sapientia a Deo* accepimus doctrinam fidei, justitiam &c. Deinde, ex quo Christus factus sit nobis sapientia a Deo non sequitur, scientiam Christi, ac fidei virtutem fidelibus non adhærere; ergo ex quo Christus dicatur justificatio nostra non sequitur, justificationis gratiam nobis non infundi. Idem est Bernardi sensus; ait enim, Christum factum nobis justitiam a Deo, quia illius meritis nobis justitia donatur, neque hæc nobis innata est, sed indulta. Eodem modo exponitur locus ep. ad Eph., licet

cet ibi etiam gratiæ mentio habeatur. Deinde propositio *in* sæpe ponitur ab Apostolo pro *per*, ut fatetur Glassius.

Ob. IV. Eph. 4. ait Ap. *Induite novum hominem in justitia &c.*, sed indumentum est extrinsecum; ergo &c. ℟. dist. min. Indumentum est extrinsecum, si sit corporis, conc., animi, neg. Usitata enim scripturæ phrasi virtutum habitus intrinseci indumentis æquiparantur, ut Sap. 5., Is. 41., 2. Cor. 10. 1. Thess. 5. Vid. August. l. 1. de Mor. Eccl. Reapse Ap. ibi docet, nos induere novum hominem, dum renovamur spiritu mentis nostræ. Et Coloss., dum reformamur secundum divinam imaginem, sed renovatio spiritus, et divinæ imaginis reformatio importat interiorem animæ pulchritudinem; ergo &c.

Ob. V. Cor. 5. habetur: *Eum, qui non noverat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso*. Atqui Christus factus est peccatum solum imputatione; ergo &c. Ait enim S. P. Ench. 41.: *Ipse ergo peccatum, ut nos justitia, nec nostra, sed Dei, nec in nobis, sed in ipso, sicut ipse peccatum, non suum, sed nostrum*.

℟. dist. maj. Efficimur justi justitia Dei in Christo, efficienter ac meritorie, conc., formaliter, neg. Non ergo ait Ap. *Is qui non noverat peccatum, peccatum fecit, sed eum*, idest Christum, *peccatum fecit*. Quid est autem, *fecit Christum peccatum?* nisi fecit pro nobis sacrificium pro peccatis. Nam *propter similitudinem carnis peccati, in qua venerat, dictus est & ipse peccatum: sacrificandus ad diluenda peccata. In veteri enim lege peccata vocabantur sacrificia pro peccatis*, ait S. P. ib. Ceterum, ut Christus ob peccatum, quod nobis inerat vere mortuus est, et factus est sacrificium pro peccatis, ita ob justitiam, quæ est in illo vere peccato morimur, et accipimus spiritalem vitam, ac spiritus novitatem.

CAPUT III.

An Deus impium justificans vere illi remittit peccata?

CEnsent Novatores, justificatis non vere remitti et deleri, sed tegi tantummodo, et operiri peccata, eo quod imputatione justitiæ Christi non censeantur ad pœnam: ac veluti Jacob hædina pelle contectus, ita peccator iniquus permanens, et indutus veste agni, qui tollit peccata mundi, divinam benedictionem, et hæreditatem accipiat. Contra quos sit

PROPOSITIO. In justificatione impii a Deo vere remittuntur peccata.

 Prob.

Prob. I. Scripturis. Ps. 50. habetur: *Dele iniquitatem meam: cor mundum crea in me Deus*, et Ezech. 36.: *Mundabimini*, ait, *ab omnibus inquinamentis vestris*; ergo &c. Prob. II. ex absurdis hæreticorum doctrinæ. Ex ea enim sequitur, I. Ecclesiam sanctorum habere rugam et maculam, et in cœlesti Jerusalem habitare inquinatos, nec mundos corde dumtaxat, sed etiam immundos Deo frui, quod Scripturis adversatur. Sequitur II. Deum non esse judicaturum hominem secundum veritatem, neque mercedem secundum opera retributurum. III. Sequitur, justum esse comparandum sepulchris dealbatis, adeoque justitiam Protestantium esse Pharisæorum justitiam; ergo &c. Prob. III. Argumento Aug. originale peccatum per baptismum tollitur, quoad reatum et maculam; ergo et actuale. Prob. ant. Act. 2., ubi baptizari dicuntur homines *in remissionem peccatorum*. Et 1. Cor. 6. baptizati dicuntur *abluti*, & *sanctificati*. Hinc Ap. ad Ti. 3. Baptismus vocatur, *lavacrum regenerationis*, & *renovationis*. Ad hæc S. P. l. 1. ad Bonif. c. 12. ait: *Baptismum auferre crimina non radere*. Jure ergo Trid. Syn. sess. 5. c. 5. anathema dixit ei, qui *in baptismate reatum orig. peccati remitti negat, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari.*

Ob. I. Ps. 81. habetur: *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*; ergo teguntur peccata, non delentur. ℞. dist. cons. Teguntur sicut vulnera cataplasmate, ut deleantur, conc. ut lateant et vivant, sicut corpus veste cooperitur, neg. Ita enim peccata teguntur, ut remissa vel *dimissa* dicantur, ut legit Syrus, et Hieronymus: habet enim Græcus ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀνομίαι. Est autem ἀφίημι *auferre*, et Hebræus legit, *quorum scelus ablatum est*. Hinc S. P. Enarr. 2. in hunc Ps. ait: *Non sic intelligatis, quod dixit peccata cooperta sunt, quasi ibi sint, & vivant. Tecta ergo peccata quare dixit? Ut non viderentur. Quid non erat Deo videre peccata, nisi punire peccata?*

Ob. II. Is. 64. habetur: *Facti sumus ut immundus omnes, & quasi pannus menstruatæ omnes justitiæ nostræ*. Et Ps. 142.: *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens*; ergo &c. ℞. neg. cons. Isaias enim ibi prænuntiat, post Evangelii promulgationem abjiciendas esse, tamquam immundas, purificationes legales, quas *justificationes* etiam Paullus appellat, quod ex vers. Arabica, ex Hieron., et Musculo confirmat a Lapide. Calvinus etiam *non de singulis, sed de universo* (Judæorum) *corpore* hunc locum intelli-

telligit, *quod cum infra omnes abjectum esset, panno sordido comparatur*. Illud Ps. 142. de venialibus peccatis exponit S. P. dicens: *Noli ergo mecum intrare in judicium. Quantumlibet rectus mihi videar, producis tu de thesauro tuo regulam, coaptas me ad eam & pravus invenior*. Verum Psalmista *justitiam* suam narrat Ps. 17., & ait: *Ero immaculatus cum eo*.

Ob. III. Hieron. l. 3. in Jer. ad locum Ps. 142. sup.cit. ait, hæc verba *non ad comparationem Dei, ut hæretici volunt, sed ad scientiam Dei esse referenda, nam homo videt in facie & Deus in corde; & quod vitiis omnis impletur conditio*. Gregorius etiam l. 35. mor. ait, omnia in homine *pure mala* esse. Ambrosius l. 2. de Jac. justificationem explicat exemplo Jacob hædina pelle contecti; ergo homo est semper contaminatus, & justitia Christi contegitur.

℟. neg. conf. Hieronymus enim respicit ad naturam gratia destitutam, aut ad venialia crimina, in quæ prolabitur etiam justus, contra ac sentiunt vet. & novi hæretici, nempe Origeniani, & Pelagiani impeccantiam admittentes. Gregorius loquitur de bonis operibus, quæ nos probamus, in quibus appetitus laudis subrepit. Ambrosius in eo comparationem instituit, quod sicut Jacob aliena pelle indutus incessit, ita Christus in similitudinem peccati languores nostros tulit. Unde S. P. de Mend. c. 10. ait: per hædinas pelles peccata, per eum vero, qui se eis operuit, ille significatus est, qui aliena peccata portavit.

Ob. IV. Peccatum est debitum, quod cum divina justitia contrahitur, sed hoc sola chirographi abolitione dimittitur; ergo & illud. ℟. dist. maj. Est debitum &c., itaut præter reatum pœnæ deleri possit per Dei condonationem, tolli nequit animæ nequitia nisi per gratiam sanctificationis: nequit enim per solam denominationem extrinsecam auferri privatio justitiæ, sicuti tenebræ dispelli non possunt, nisi per lucem.

Quæres I. An Deus de potentia absoluta possit absque gratia inhærente peccata dimittere? II. An habitualis gratia & peccatum possint simul consistere? ℟. cum Thomistis negative contra Scotistas. Nam quoad primum, nequit mors tolli, nisi per vitam, nec animæ vulnus, carnalis vetustas, & cor lapideum, nisi per sanitatem, per innovationem spiritus, atque cor carneum. Deinde cum reatus culpæ sit privatio justitiæ, tam repugnat, impium sine gratia justi-

justificari, quam cæcum sine luce videre. Quoad secundum etiam repugnat, quod idem homo sit simul ad Deum conversus, & ab eo aversus, natus ex Deo, & mortuus peccato, Dei filius, & Belial, lux, & tenebræ. Deinde, cum gratia sanctificans sit a caritate indivulsa, stare poterit in sententia Scoti habitualis caritas cum reatu damnationis æternæ: quod in Bajo Pr. 31., & 32. proscriptum est. Nec dicant, posse justitiam, & culpam simul manere, ut fuit in Christo cum beatitudine tristitia. Nam Christus beatus erat, prout mens divinitati adhærebat, & tristis, prout corporali sensu suscipiebat passionem, sed nequit eadem animæ voluntas esse simul a Deo aversa, & ad Deum conversa.

Caput IV.

Quomodo adulti ad justificationem disponantur?

Not. I. Justificationis exordium in adultis a præveniente gratia sumendum esse statuit Trid. Syn. sess. *6.* c. 5. & *6.* contra Pelagianos, & Semipelagianos docentes, ex nobis esse initium fidei. Sicque hæreticis omnem eripit occasionem catholicos criminandi ut Pelagianos, deinde tradit, quomodo adultus ad gratiam sanctificantem disponi debeat adversus Lutherum, & Calvinum, qui ajunt fieri justificationem per solam fidem, absque ulla prævia dispositione, ac motu liberi arbitrii, neque necessariam esse ex parte peccatoris aliquam præparationem. Licet enim Brentius, Zanchius, Lutherus ipse caritatem, & bona opera ad salutem necessaria videantur agnoscere, ii tamen non loquuntur de necessitate *efficientiæ*, quasi opera bona valeant salutem per se gignere, & justificationem promereri, sed de necessitate *præsentiæ*, ut eam vocant Wittembergenses, absque concursu ad actum justificationis, quam haberi putant per solam fiduciam in Christum. Unde Trid. Syn. opportune docuit, quod impii divina gratia excitati ad suam ipsorum justificationem eidem gratiæ libere assentiendo, & operando disponuntur. Uno verbo, opera hæretici non negant, sed bona esse, habere meritum, & ad justificationem disponere, perfracte negant.

Not. II. Trid. PP. de solis adultis loqui. Pueri enim ad gratiam baptismi per actus arbitrii disponi non possunt: & frustra quidam hæretici in illis præcedere putant fiduciam in Christum. Exemplum ergo parvulorum frustra objicitur ad excludendas dispositiones in adultis, sicut per illud non excluditur fides in adultis, ut enim recte arguit S. P. l. 1.

de

de Pecc. mer. c. 19. : *Si propterea pœnitentes dicendi non sunt, quia sensum pœnitendi nondum habent, nec fideles dicendi sunt, quia sensum credendi nondum habent*. His prænotatis sit.

PROPOSITIO. Disponuntur ad justificationem adulti fide, timore, spe, dilectione &c.

Prob. I. de fide. Hanc enim non excludunt catholici, fatentes hominem justificari ex *fide*, *& sine fide neminem posse placere Deo*, ex Ap. Rom. 1., et Hebr. 11. Apostolis etiam præcepit Christus Dominus: *Euntes docete omnes gentes &c.* Fidem quoque donum Dei esse, et salutis initium, ex Aug. et PP. ostensum est de H. Semipel. Hæc autem fides, qua justificamur non est, ut putant hæretici, fiducia, et certitudo, qua absque hæsitatione propriæ infirmitatis, certe credimus nobis remitti peccata, sed est per Trid. c. 6. illa fides, qua *credimus* vera esse, quæ divinitus revelata sunt, & illud imprimis, justificari impium per gratiam ejus. Licet ergo necessaria sit fides ad justific., cum etiam nobis dicatur: *Confide fili remittuntur tibi peccata tua*, hæc tamen fiducia in fide fundata est; ideo enim in Deo fiduciam habemus, quia credimus, eum esse fidelem et veracem.

Prob. II. De timore & spe. Ac de primo quidem Prov. 14. habetur: *Timor Domini fons vitæ:* de spe autem Rom. 8. : *Spe salvi facti sumus*. Cum ergo per fidem novit homo, se non posse ullimode, utpote impium, nisi resipiscat, vitare supplicium, timore concutitur. Subinde vero propriam infirmitatem perpendens, ad Deum confugiens, quem scit nolle mortem peccatoris exclamat: *Miserere mei, quoniam infirmus sum*; ergo fides timorem, timor spem, spes orationem præcedit. Prob. III. De ipsa dilectione, qua Deum, ut justitiæ fontem diligere incipimus, necnon de odio & detestatione peccatorum, ac novæ vitæ proposito, quæ sancta Synodus enumerat eodem loco. De quibus agemus l. XXXIV., ubi de sacramento Pœnitentiæ sermo erit. Nunc sat est animadvertere, quod sicuti a Deo per peccatum aversi sumus, ita ad eum debemus per dilectionem converti, juxta illud Ezech. *Convertimini, & agite pœnitentiam &c.* Cum vero propositum novæ vitæ operibus comprobetur; hæc in peccatoribus commendat Trid. Syn. ex Luc. 3. *Facite fructus dignos pœnitentiæ*, & Act. 2. : *Pœnitentiam agite*, & Joelis 2.: *Convertimini ad me in jejunio, & fletu, & planctu*. Docent proinde non vulgares Theologi, peccatoribus quibusdam non esse absolutionem im-

impertiendam, nisi etiam externis operibus ad eam se præparaverint.

Caput V.

Quo sensu asserat Apostolus, hominem gratis, & per fidem justificari?

NOt. Cum scribat Ap. Rom. 3. & 4., haberi justitiam per fidem J. C., justificari impium gratis per fidem sine operibus legis, ut Abraham, contendunt Novatores, nil aliud ad justificationem in impio requiri, præter fidem, non quidem *historicam*, qua traditis mysteriis assentimur, neque *miraculorum*, qua res mirandæ narrantur, sed *promissionum*, qua firmissime tenemus, nobis imputari justitiam Christi. Sic enim in triplicem fidem dispescunt, quam *unam* agnoscit Apostolus Eph. 4. Sit itaque

Propositio I. Apostolus loc. laud. non excludit spem, dilectionem &c.

Prob. I. ex scopo Apostoli, qui erat, ne Judæi ad Christum conversi gloriarentur, quod semen Abrahæ fuerint, quodque ob circumcisionem, & legis opera, non per gratiam vocati fuerint ad Evangelium. Quo fine docet, quod lex, exclusa fidei gratia, ad justitiam non conducit, quod Abraham non per carnis circumcisionem, sed per fidem mediatoris factus est *Pater multarum gentium*: sed qui hæc, etiam eo fine pronunciat, a justificatione excludit tantum opera legis vel Mosaicæ, vel naturalis, sine ulla fide in Christum patrata, non autem opera, quæ fiunt fide directa, & divinæ gratiæ auxilio; ergo &c. Deinde Ap. ad Gal. 5. ait: *In Christo neque circumcisio aliquid valet, sed fides, quæ per caritatem operatur*. Et 1. Cor. 13. *Si habuero omnem fidem, caritatem autem non habuero, nihil sum*; ergo per Apostolum fides absque caritate nihil prodest. Et Hebr. 11. *Fide obtulit Abraham, Isaac* &c.; ergo non sterilem & otiosam Abrahæ fidem commendat Apostolus, sed cum obedientia, & opere conjunctam, & quæ *per dilectionem operatur*, ut ait S. P. de Fide & op. 14. Et de Gr. & Arb. 7. inquit: *Homines non intelligentes, quod ait Apostolus, putaverunt eum dicere, sufficere homini fidem, etiam si male vivant, & bona opera non habeant. Quod absit, ut sentiret vas electionis, qui cum dixisset: in Christo neque circumcisio valet, neque præputium, mox addidit, sed fides, quæ per dilectionem operatur. Ipsa est fides, quæ fideles separat a dæmonibus, nam & ipsi credunt, & contremiscunt, sed non bene operantur*. III. Censet S. P. ib. Judæ epistolam, Jo:

Jo: primam, & secundam Petri fuisse conscriptas, ut refellerent nonnullos, qui ex Paulli ep. ad Rom. salvari se posse putabant, licet impie viverent, & Jacobus c. 2. utitur exemplo Abrahami, quo illi abutebantur dicens: *Abraham nonne ex operibus justificatus est offerens Isaac filium suum? Vides quoniam ex operibus fides consummata est*. Opera etiam & mandatorum observantiam commendant Petrus, & Jo: in suis epistolis: atqui isti non contradicunt doctrinæ Paulli, sicut nec Paullus sibi contradicit, dum ait: *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*: & alio loco: *fides, quæ per dilectionem operatur*; ergo Paullus Rom. 4. & 5. opera non excludit.

Prob. II. ex PP. Clemens Alex. 2. Strom. docet: *Fidem præcedere, timorem ædificare, dilectionem perficere*. Basilius in Ps. 33. ait: *Timor salutaris ad pœnitentiam ducit*. Ambr. de Pœnit. ait: *Nemo potest bene agere pœnitentiam, nisi qui speraverit indulgentiam*. Hier. in 3. Rom. ait: *Non peccatorem dixit justificari per fidem, sed impium, idest non credentem*. Nec dicant Hæretici, opera quidem comitari fidem, sed hanc solam salutem apprehendere; non enim alia vis justificandi inest fidei, nisi ea, quam illi caritas impertitur. Apostolus enim fidem commendat, quæ per dilectionem operatur. Caritas quippe legis plenitudo est, et qui non diligit manet in morte &c.

Prob. III. ratione, ut enim observat Justinus in Dial.: *Priusquam est circumcisus, de eo*, Abr., *promulgatum est, credidit Abraham Deo &c.*, atqui eo tempore Abraham, Deo jubente, jam exierat de terra sua, & divinas promissiones acceperat, ut scribit Hom. 8. ad Hebr. Crysostomus; ergo declarat Apostolus vim ac robur christianæ fidei, cum Abraham justificatus sit, nondum circumcisus. Sed dices: si ante circumcisionem ea verba prolata sunt, cur Jacobus scribit, referenda esse ad Isaachi immolationem? ℞. id recte scribit. Nam divinæ promissiones, quæ factæ sunt Abrahamo Gen. 12., cum de domo Patris sui egressus est, confirmatæ sunt, Gen. 22., quando Isaac obtulit, ut ostenderet Abrahami fidem non fuisse inertem, ac solam, sed cum opere, & obedientia conjunctam.

Propositio II. Fides, quæ est justificationis exordium, non est sola fides divinarum promissionum.

Prob. Ex Scripturis. Nam Matth. 16. Petrus ob fidei confessionem: *Tu es Christus filius Dei vivi*, audire meruit: *Tu es Simon Bar-Jona &c.* Marc. ult. *Qui crediderit, & ba-*

& baptizatus fuerit salvus erit. Jo: 20. : *Hæc scripta sunt ut credatis, quia J. C. est filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ejus*. Rom. 10. : *Si confitearis Dominum Jesum, & credideris, quod Deus illum suscitavit a mortuis, salvus eris*. Sed fides, quam Petrus confessus est, quam Apostoli prædicarunt, quam scripsit Jo:, per quam credimus, Christum resurrexisse &c. est fides mysteriorum, et historica; ergo hæc fides ad salutem disponit.

Ob. I. Ap. Rom. 3. ait: *Justificari hominem per fidem, sine operibus legis*. Ubi scopus Ap. est demonstrare, justificationem gratis haberi: si quis enim ex operibus justificatur *habet gloriam, sed non apud Deum*. Unde Trid. Syn. sess. 6. c. 8. definit, nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fidem, sive opera justificationis gratiam promereri. Et Aug. de Fid. et Op. 14. ait, *legis opera sequi justificatum, non præcedere*. II. habetur Rom. 1.: *Justus ex fide vivit*. Et c. 10. : *Corde creditur ad justitiam*. Matth. 9. : *Fides tua te salvam fecit*. Luc. 8. : *Crede tantum, & salva eris;* ergo fidei tantum justificatio, et salus tribuitur. Hinc S. P. l. 1. ad Bonif. ait de SS. vet. Test. *Quod non eos salvos fecit, nisi fides mediatoris*. III. Idem docent Chrysostomus, Tertullianus &c. Ex quibus sic arguitur: si justificationem aliqua dispositio præcederet, non esset gratia, sed merces; nec recte Scripturæ, ac PP. fidei tantum justificationem tribuerent, atqui falsum conf.; ergo et ant.

℞. ad I. dist. ant. Ait Ap., hominem justificari per fidem, quæ per dilectionem operatur, conc., per nudam fidem, neg. Excludit ergo Apostolus opera, quatenus in se inspecta ad justitiam non perducunt, omnemque vim a præveniente gratia recipiunt, ut supra dictum est. Dicimus ergo, hominem gratis justificari per fidem, *quia* ipsa fides, unde incipiunt bona merita gratuitum donum Dei est, ait S. P. ep. ad Xist. 150. : unde monet Apost., ne quis glorietur, quia cum ipsa fides sit donum Dei, non possumus dicere, ait S. P. de Gr. c. 7. : *ideo accepimus gratiam, quia credimus*. Hic sensus est Trid. Syn. Nam paullo ante citata verba dispositiones enumerat, quas justificatio consequitur. Deinde locum Apostoli exponit cum Augustino, *ut per fidem & gratis ideo justificari dicamur, quia fides est humanæ salutis initium*. Cum ergo locus Apostoli non sit accipiendus de operibus a gratia profectis, quibus inesse rationem meriti Synodus ipsa definit, sed tantum de iis, quæ fiunt sine prævenientis gratiæ adjutorio; sequitur, concilium aut de fide infor-

informi, et mortua, aut de merito de condigno locutum esse: Aug. vero docet, hominem gratis justificari, et opera justificationem non præcedere, quoniam prior est gratia, quam meritum. Unde de Sp. et lit. c. 9. ait: *Justificati gratis per gratiam*, non itaque per legem, non per propriam voluntatem, *sed gratis per gratiam ipsius &c.*

Ad II. dist. conf. Scripturæ loca, et PP. vim justificandi tribuunt fidei, quæ per dilectionem operatur, et quatenus fides est primum gratiæ donum, conc., fidei solæ et informi, neg. Hæc enim ad salutem non sufficere scribit Apost. dicens: *Si habuero omnem fidem, caritatem autem non habuero, nihil sum*. Nec obstant Lucæ verba c. 8., ibi enim de salute corporis sermo est, quæ sola gratia gratis data obtineri potest. Aug. vero l. 1. ad Bonif. c. 21. redarguit Pelagianos autumantes, veteres Patriarchas salvos factos esse absque gratia Christi: unde per τὸ *fides* excludit opera facta solis naturæ viribus, non auxilio gratiæ ante legem, ait enim: *Dicitis, salvos factos esse per naturam, deinde per legem, postremo per Christum, quasi ante legem, & in lege sanguis Christi non fuerit necessarius*. Ad PP. vero ℞., per eos homines sola fide justificari exclusis operibus factis sine gratia, aut si mors superveniat, sola fide cum bona voluntate, *quæ etiamsi effectum non habuerit, præmium non amittit*, ait Hieron. in 12. Matth. Ita S. P. l. 83. q. 76.: *Quod si cum crediderit, mox de hac vita decesserit, nec præcedentibus ejus operibus, quia non merito ad illam, sed gratia pervenit, nec consequentibus, quia in hac vita esse non sinitur*. Idem de Latrone docet Chrys., et Cyrillus, qui Catech. 13. ait: *Vellet juste agere latro, sed venit mors*. Tertullianus denique loquitur de fide *integra*, seu per caritatem formata.

Ob. II. contra 2. Prop. de Paralitico habetur Matth. 9. *Confide fili remittuntur tibi peccata tua*; ergo fides, qua peccata delentur est firma in Christum fiducia. II. de Abraham ait Ap. Rom. 4.: *Ideo ex fide* (justificatum) *ut secundum gratiam firma sit promissio*. Et v. 18.: *Qui contra spem, in spem, credidit*. Et v. 20., 21., et 22.: *In repromissione Dei non hæsitavit, sed confortatus est fide plenissime sciens, quia quæcumque promisit, potens est facere*, sed his locis commendatur fides repromissionis, spes firmissima, et certa sine hæsitatione fidentia; ergo &c. III. Hebr. 11. fides definitur: *Sperandarum substantia rerum*, unde Jacobi 1. habetur: *Postulet in fide nihil hæsitans*; ergo &c.

℞. ad

℟. ad I. dist. conf. Fides est firma fiducia in Christum, idest justificationis initium, timorem excludens, neg., justificationis dispositio, timorem includens, conc., iis ergo verbis: *Confide fili*, disponi impios ad justificationem, *dum a divinæ justitiæ timore in spem eriguntur fidentes, Deum per Christum sibi propitium fore*, docet sess. 6. Trid. Negamus tamen hinc probari, quod initium justificationis sit fides promissionum, et quod hæc debeat excludere omnem formidinem; non enim aliunde tanta fiducia in Paralitico, nisi quia fama obstrepente, et fide illustrante credebat, ipsum Jesum esse Christum; ergo fidem jam ex auditu conceperat: quod si Paralyticus omnem potuit dubitationem exuere, non possumus tamen nos ipsi, quibus non dicitur a ministris cor non videntibus, ut illi a Christo vidente fidem illius dictum est: *Remittuntur peccata tua*. Ad II. neg. min. Ait Ap., firmam esse promissionem ex fide, quia ad eam vocantur non solum Judæi, quorum pater est Abraham, sed etiam gentes, quæ per fidem reputantur in semine; ergo inanis est hæreticorum fiducia, cum ea repromissio *omni semine* facta sit, non autem singulis in individuo. Abraham autem *contra spem in spem credidit*, quia speravit, cum 100. esset annorum, sobolem consequi. Ad ult. locum retorq. argum. Abraham enim non hæsitavit diffidentia, quia sciebat posse Deum facere, quæ promisit; ergo fidentia Abrahæ non fuit justificationis ejus initium, sed potius fidei effectus, qua in Dei veracitatem, & omnipotentiam credebat. Deinde huic fidentiæ accessit obedientia; ergo non fuit sola fiducia. III. non hæsitavit, quia Deus ei revelavit Saram parituram; ergo sola revelatione habetur sine timore fiducia. Ad III. retorq. argum. Nam Græci PP., quibus Aug. accedit, hunc locum metonymice accipiunt, in quantum præstat, ut menti firmiter hæreant, quæ non videntur, ut resurrectio corporum &c.; ergo &c. Alii ita exponunt, ut fides sit spei nostræ basis, et fundamentum. Jacobus vero docet, ut orans Deum non sit hæsitans, idest ne in dubium revocet divinam omnipotentiam.

DISSERTATIO II.

De opere & merito justorum.

De bonis operibus, eorumque necessitate, et conditionibus, juxta hæreticorum, catholicorumque doctrinam breviter pertractabimus, tum de illorum merito, et proprietatibus justificationis breviter disputabimus.

Ca-

CAPUT I.

De bonis operibus, eorumque necessitate.

DOcuit Calvinus l. 3. Inst., omnium hominum opera nil aliud esse, quam sordes, et Luth. art. 33. ait, justum in omni bono opere peccare. Catholici vero asserunt, plura dari opera, quæ peccata non sunt, ut quæ fiunt secundum legis præscripta, neque a malæ cupiditatis radice proficiscuntur. Asserunt etiam Novatores, bona opera non esse ad salutem necessaria. Sed oppositum docent catholici, quibuscum sit

PROPOSITIO I. Dantur bona opera, quæ peccata non sunt.

Prob. I. ex Scripturis. Nam Gen. 4. habetur: *Respexit Deus ad Abel, & ad munera ejus*, ergo *grata habuit & laudavit*, ut exponit Chrysost. Hom. 18. Ib. c. 6. dicitur: *Noe invenisse gratiam coram Domino*. Job c. 1. vocatur, *simplex rectus, timens Deum, & recedens a malo*. Ps. 118. ait David: *Ab omni via mala prohibui pedes meos*. Matth. 26. de muliere Christi pedes ungente ait Jesus: *Bonum opus operata est*. Ad Ti. 3. fidelium opera dicuntur *bona, & utilia*. Jacob. 2. ab operibus repetitur justificatio; ergo &c. Prob. II. ex PP. Justino, Irenæo, Chrysostomo, Aug., aliisque, qui ad bene operandum nos vehementer hortantur, atqui hortationes istæ non fiunt, ut magis inquinemur; ergo &c.

PROPOSITIO II. Opera bona adultis necessaria sunt ad salutem.

Prob. I. ex præceptis boni operis. Nam Is. 58., Matth. 5., Jo: 15., et alibi nobis præcipitur, ut bene operemur, nec amicus Christi censetur, qui mandata ejus non servat. *Si diligitis me, mandata mea servate*, et Jac. I. *Estote factores verbi, & non auditores tantum*. II. Ex solius fidei insufficientia; habetur enim ibi: *Fides sine operibus mortua est*. III. Ex vitæ æternæ per bona opera comparatione. Nam Matth. 25. dicetur electis: *Possidete regnum, esurivi enim & dedistis mihi manducare &c.* Vide Aug. de Fide et op. 24. IV. Ex traditione. Nam Chrysostomus Or. 5. contra An. ait: *Dogmatum puritati addamus illam, quæ in vita, & operibus est puritatem, quæ ad salutem perducunt*. Et l. 4. de Sacerd. *Nihil lucri ex sana fide, si vita sit corrupta*. Ambr. in 4. Hebr. *Non sufficit fides, sed debet addi vita fidei condigna*. S. P. de Gr. et arb. c. 7. eos reprehendit, qui ex Apostolo putant, *sufficere homini fidem, etiamsi male vivant*. Greg. Magn. ep. ad Theodoricum ait: *Si*

Si vita deest, fides meritum non habet; ergo &c.

Ob. I. contra I. Prop. Scriptura, et PP. testantur, neminem posse in hac vita perfecte legem implere. Jacobus enim c. 3. ait: *In multis offendimus omnes*. Et 1. Reg. 8.: *Non est homo, qui non peccet*. Is. 64. habetur: *Quasi pannus menstruatæ omnes justitiæ nostræ*. Etiam justis orandum esse his verbis: *Dimitte nobis* &c. c. 6. L. 18. dictum est. Græci ac Latini Patres communiter docent, nullum esse hominem, qui non delinquat. Ita Chrysostomus, Cyprianus, S. P. A., Gregorius, aliique; ergo &c. ℟. neg. cons. Aliud est enim hominem, quamvis justum, dum etiam sanctis operibus vacat, plura venialia ex infirmitate committere, aliud sancta opera vel a mala radice procedere, vel esse legis transgressiones; et inspecta dignitate sua, mortalia et damnabilia. I. Non diffitemur, et hac ratione oramus quotidie *Dimitte* &c., quia *in multis offendimus*, ut c. 2. et l. 18. dictum est. Hoc sensu etiam loquitur Isaias, ac Patres omnes. II. vero negamus, et pernegamus. Falsum est etiam, quolibet peccato etiam minimo justitiam penitus labefactari. Sed de hoc argumento alibi.

Ob. II. contra II. Prop. Corint. 2. c. 5. habetur: *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas*. Et 1. Tim. 1. *Justo non est lex posita*; ergo justus non adstringitur ad præceptorum observationem.

℟. neg. cons. Nam Christiana libertas posita est in libertate a peccato, a jugo legis Mosaicæ, non adimendo vim obligandi, sed vires obediendi tribuendo, quibus non coacte, sed lubenter impleant mandata, ut ait Apostolus ad Gal. 5. *Si spiritu ducimini, non estis sub lege*.

CAPUT II.

De merito, & conditionibus operis meritorii, juxta Hæreticorum & Catholicorum principia.

NOt. I. Meriti nomen fastuosissimum censuit Calvinus l. 3. Inst. c. 15.: ejus tamen mentio fit Eccli. 14. *Faciet locum unicuique secundum meritum operum suorum*. Meminit etiam Cyprianus, Ambrosius, August. etc. Definitur autem: *Bonorum operum, quæ fiunt ex gratia præstantia, ob quam illis sive ex decentia, sive ex justitia præmium rependitur spectans ad vitam æternam*, dicitur, *quæ sunt ex gratia*, quia nullum opus sine gratia, aut fidem, aut justificationem, aut vitam æternam promeretur: dicitur *ex decentia*, sive *ex justitia*, quia non omne meritum talem habet dignitatem, ut illi merces ex justitia debeatur. Sed plu-

ra sunt imperfecta, quibus dona sola Dei liberalitate rependi solent, ut dum conatibus bonæ voluntatis retribuitur gratia operationis.

Not. II. Duplex esse meriti genus, nempe *de condigno*, et *de congruo*. I. est, cui ex justitia vita æterna rependitur, hoc autem in solis justis locum habet, & gratiam *habitualem* supponit. De hoc merito ait Apostolus Tim. 4.: *Reposita est mihi corona justitiæ*. II. est, cui ex sola decentia remuneratio confertur, et in peccatoribus etiam locum habet, dum gratia præveniente excitati, fide, spe &c. ad justificationem disponuntur: de hac Patres, et Conc. ajunt contra Pelagium: Gratiam non dari secundum merita. Hoc vero nomen vetustissimum est a Guillelmo Arverno usurpatum, circa an. 1240.; illud etiam in sacris literis invenitur, ubi operarius dignus mercede sua memoratur. Hæretici ipsi utuntur meriti nomine, sed ambiguum esse, et superbiæ plenum criminantur.

Not. III. Quatuor esse conditiones, quas requirunt hæretici, ut bona opera mereantur vitam æternam. I. Ut opera sint undequaque perfecta, tam graduum, quam partium ratione. II. Quod opus meritorium sit prorsus indebitum. III. Ut illud plane, vel imprimis sit nostrum, non ejus, a quo exspectamus mercedem, IV. Quod habeat cum mercede proportionem æqualitatis. Catholici vero septem conditiones admittunt, quas infra recensebimus.

Propositio I. Errant Sectarii dum quatuor operis meritorii conditiones assignant.

Prob. de I. Quamvis enim opera in se, & *materialiter* spectata imperfecta sint, & justus sæpe in venialia prolabatur, habet tamen per gratiam habitualem tantam dignitatem, ut per istam opera possint cum promissa mercede æquiparari. Nam etiam Christi Passio relate ad sanguinis effusionem finita est, et comparatur martyrum cruciatibus, inspecta tamen dignitate personæ, omnem exaltationem promeruit supra martyres omnes. Atqui reperitur in justo Spiritus sancti gratia, & *semen Dei manet in eo*; ergo &c. II. Ideo per Hæreticos requiritur, ut opera sint undequaque perfecta, eo quod justitia postulat æqualitatem inter datum, et acceptum; sed hæc ratio nulla est I. quia, ut ait D. Th., non reperitur inter Deum & creaturam justitia commutativa, quæ exigit inter datum, & acceptum æqualitatem, sed distributiva, idest proportio in distributione præmii. II. Quia datur inter bona opera, & vitam æternam æqualitas non entitatis, sed virtutis.

Dices opera bona non merentur de condigno justificationem; ergo multo minus vitam æternam, quæ est longe perfectior. ℟. Opera, quæ justificationem præcedunt, non mereri vitam æternam, quia iis deest status gratiæ sanctificantis, quæ est principalis conditio ad meritum de condigno. Affert Wolfius Jo. Fieri sententiam, qui in Act. 15. ait: *Fides justificat, non opera, quia imperfecta sunt*. Sed hujus doctrinam ab Hispanis censoribus castigatam non tenemur amplecti, deinde locus ille accipiendus est de operibus sine gratia patratis, quæque meritis Christi non innituntur.

Prob. etiam de secunda conditione, quam hæretici requirunt I. quia Christus Luc. 17. ait: *Cum feceritis omnia, dicite, servi inutiles sumus*. II. Theophilactus in hunc locum ait: *Servus cum operatus fuerit contentus sit, quod plagas effugerit*. III. Bern. l. de Quadr. deb. ait, posse Deum, citra præmium, opera exigere a nobis. IV. Nec subditus, aut filius meretur dum regi, aut patri obsequitur. Verum, si hæc conditio admittatur, nec opera Christi erunt meritoria, quia et ipse debuit præcepta Patris implere. Debet ergo in iis operibus distingui meritum a bona voluntate, habetur enim ratio meriti, non a conditione servili, sed a dominio liberæ voluntatis: in his enim, quæ necessitate fiunt, nihil meriti contra Hæreticos agnoscimus. Falsum est ergo, filium, ac servum non mereri, dum patri ac domino obtemperant. Caussa enim meriti non est opus, quod debetnr, sed operis quod debetur libera executio. Ad I. ergo ℟. quod debemus dicere: *Servi inutiles sumus*, I. Quia ex opere nostro nil Deo accedit utilitatis. II. Ad exercitium humilitatis. III. Quia potuit Deus mandata proponere nulla repromissa mer-ede, ut docet Bernardus, & Theofilactus secundo, & tertio loco producti.

Pr. de III. conditione quam exigunt, quia bona opera, licet sint a nobis, ut ab instrumento, sunt principaliter Dei, ut ait Apostolus. 1. Cor. 15.: *Non ego, sed gratia Dei mecum*. Hinc vita æterna dicitur *gratia* ab Apostolo, & Augustino; sed contra. Est enim creatura instrumentum Dei, sed animatum, liberum, potens assentiri, & dissentiri, si velit; ergo opus nostrum est. Nam Jo. 15. ait Christus: *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*. Hinc S. P. de Gr. & arb. ait: *Certum est nos velle cum volumus, certum est nos facere cum facimus*. Præparatur ergo voluntas a Domino, qui per gratiam prævenientem

tem facit, ut faciamus, adeoque Deum esse bonorum operum caussam principem, sed hæc opera nostra sunt utilia, ac meritoria. Apostolus ergo *gratiam* vocat *vitam æternam*, relate ad divinam prædestinationem, qua Deus statuit electis gratiam conferre, sine qua perseverare non possunt, mercedem autem, & *coronam justitiæ*, relate ad justitiam, qua recte agentes coronat. Idem docet S. P. Ep. ad Xistum ab Hæreticis laudata: *Ipsa vita æterna meritis præcedentibus redditur, tamen quia eadem merita non a nobis parata sunt, sed in nobis facta per gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, quia gratis datur*. Cum ergo ait Apostolus: *Non ego, sed gratia Dei mecum*, non significat solam gratiam operari, quomodo enim diceret, *amplius quam omnes laboravi;* sed nihil se fecisse sine divinæ gratiæ auxilio, quo sensu Matth. 10. habetur: *Non enim vos estis qui loquimini*.

Prob. de IV. cond., quam probant ex Ap. Rom. 8.: *Non sunt condignæ passiones &c.* Sed hæc refelluntur ex Prob. I., si distinguas id, quod spectat ad officium operis, & quod attinet ad principium & dignitatem ortam ex gratia habituali, quæ est, propter inhabitantem spiritum, participatio divinitatis, constituitque justum hominem hæredem, & filium Dei, eique tribuit vitæ arrham & pignus. Ad loc. Ap. Rom. 8. ℟. dist. ant. Non *sunt condignæ &c.*, spectata operis substantia, illæ enim leves sunt, & finem habent gratiæ, unde meritum proficiscitur, conc., dignitate, neg.

Propositio III. Septem conditiones catholicorum in opere meritorio requiruntur.

Prob. I. enim est, ut opus meritorium sit bonum. Ait enim Dominus ad Cain Gen. 4.: *Nonne, si bene egeris, recipies?* Rom. 2.: *Tribulatio & angustia in animam operantis malum*. Et c. 6. *stipendia peccati mors*; ergo &c. Accedit ratio, Deo enim accepta sunt tantum opera sua, quæ illum laudant, & æternæ legi conveniunt, atqui mala opera Deo non sunt accepta; ergo &c. Opus autem bonum illud censemus, quod ab æquitatis regula non deflectit, quo fruimur Deo, & utimur creaturis, cujus non solum officium commendatur, sed etiam finis recte dirigitur. Qui enim justitiam faciunt, *ut videantur ab hominibus, mercedem non habent apud Patrem*.

II. Est, ut opus meritorium sit liberum voluntate indifferentiæ, de qua præsertim l. 16. c. 2., & 3. alibi disputavimus. De hac libertate ad meritum ait Ecclesi. c. 31.:

Qui potuit transgredi, & non est transgressus, ideo stabilita sunt bona illius in Domino, & S. P. de Gr. & arb. 2. ait: *Quando enim volens facit, tunc dicendum est opus bonum, tunc speranda est boni operis merces*. Merito ergo damnata est tertia Jansenii prop.: *Ad merendum vel demerendum non requiritur libertas a necessitate*, & plures Baji articuli. Accedit ratio: nequit enim ad meritum imputari quidquid non est sub hominis libertate, meretur enim quisque honores & ignominias, prout virtuti studet, aut vitium sequitur.

III. Est, ut opus sit supernaturale, & gratiæ auxilio fiat. Unde Arauxicana Syn. II. can. 7. ait: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet, cogitare, aut eligere posse confirmat absque inspiratione Spiritus S., hæretico fallitur spiritu*. Eadem docet Trid. Syn. sess. 6. c. 2. Et S. P. A., qui l. 4. contra Jul. c. 3. ait, gratis esse mortuum Christum, si possumus absque ejus gratia ad regnum pervenire. Accedit ratio D. Th. 1. 2. q. 104. ubi ait, quod opus arbitrii summam habet cum vita æterna inæqualitatem, nisi valorem sumat a virtute Spiritus S., & D. Prosperi, qui ait, hominem sine gratia *bonis suis male uti*; ergo &c.

IV. Est, ut homo sit in statu viæ. Nam Eccles. 11. ait: *In quocumque loco ceciderit* (lignum) *ibi erit*, & Jo. 9.: *Venit nox, quando nemo potest operari*. Et S. P. Tr. 44. ait: *Aliud est tempus operationis, aliud receptionis. Cum vivis fac, erit enim tunc nox valida, quæ involvet impios*. Hujus conditionis caussam divinam præordinationem assignant Theologi; cum enim Deus temporalem hanc vitam militiæ, ac labori assignaverit, statuit in altera vita coronam, atque mercedem. Defectu hujus conditionis nec sancti majorem gloriam, nec damnati gravius supplicium promerentur. Dum ergo pro nobis sancti intercedunt, illorum oratio obtinet nobis beneficia, per modum impetrationis potius, quam meriti. Vide auctorem.

V. Est, ut opus meritorium ex caritate procedat. Nam caritas habitualis, cum sit a gratia sanctificante indivulsa, a Theologis universis requiritur. Requiritur etiam caritas, seu inspiratio bonæ voluntatis, idest gratia actualis. Videtur etiam necessaria caritas, quam commendat Christus Jo. 14. dicens: *Qui diligit me diligetur a Patre*. Jac. c. 1., *coronam vitæ repromisit Deus diligentibus se*. S. P. A. l. 4. contra Jul. 3. ait: *Sine hoc amore Creatoris nullum bene uti crea-*

creaturis. Et Ep. 144. ad Anast. ait: *Per caritatem impleri legem*, & de Sp. & l. 14.: *Bonum non esse fructum, qui de caritatis radice non surgit*. S. Thom. 1. 2. q. 14. ait: *Meritum vitæ æternæ primo pertinet ad caritatem, ad alias virtutes secundario*. Accedit ratio: nam gloria magis amori, quam operibus rependitur. Alias non esset B. V. sublimior Apostolis. II. Caritas finem dirigit, unde virtutis pretium exsurgit. Vide auctorem l. 19. c. 6.

VI. Est divina promissio, quam ad meritum de condigno videtur exigi a Trid. Syn. sess. 6. c. 16., ubi ait: *Bene operantibus proponenda est vita æterna, tamquam merces ex ipsius Dei promissione reddenda*. Unde S. P. Ser. 16. de Ver. Ap. ait: *Debitor factus est Deus, non a nobis aliquid accipiendo, sed aliquid, quod ei placuit promittendo*. Fulg. ad Mon. ait: *Se ipsum sua largitate dignatus est facere debitorem*. Accedit ratio I., quia sumus servi, a quibus potest ille omnia sine præmio exigere. II. quia non alia ratione constitui potest debitor Deus, nisi quia fidelis est, & implet promissa. III. quia denarius diurnus, idest gloria, non debetur nisi pactione ex Matth. 20.

Dices. Promissio ista etiam ab hæreticis agnoscitur; ergo rejicienda est. ℞. dist. ant. Eodem modo, neg., diverso modo, conc. Ajunt enim, eo modo reddi æternam vitam ex promissione divina, quo *levanti festucam deberetur regnum, si illi promitteretur*, ait Woss. disp. 4. Thes. 1. n. 6. Nos vero ita divinam promissionem statuimus, ut etiam fateamur bonorum operum dignitatem: ac Dei regnum cum Bernardo dicamus, *promissum ex misericordia, sed jam ex justitia persolvendum*.

VII. Est habitualis gratia, ex quo per Trid. Syn. sess. 6. c. 16. nullum meritum haberi possit, nisi Christus *tamquam vitis in palmites, in ipsos justificatos virtutem influat*. Et ratio est, quia hæreditas non ad servos spectat, sed ad filios, constituimur autem filii Dei adoptivi per gratiam. II. quia gratanter nihil, nisi ab amico recipitur; ergo &c. Ad meritum autem *de congruo* sufficit, si opus bonum sit liberum, atque ex gratia actuali, & aliquo Dei amore procedens. Neque habitualis gratia requiritur, quia non ex operis dignitate, sed ex sola decentia, Dei beneficia hoc meritum consequuntur.

Caput III.

De merito bonorum operum ex Catholicorum doctrina.

NOn est quæstio de operibus absque gratia patratis, licet enim honesta & bona sint ex officio, nullum inesse iis meritum fides docet, sed de operibus, quæ fiunt per gratiæ adjutorium, quorum aliqua justificationem præcedunt, ut timor, oratio, fides, spes, contritio, confessio &c.; alia subsequuntur, ut pœnitentia, eleemosina &c. Sit ergo

Propositio I. Opera, quæ justificationem præcedunt, meritum habent *de congruo*, non *de condigno*.

Prob. I. pars: Nam ex Scripturis supra cit., & ex Trid. sess. *6.* c. *6.*, opera illa ad justificationem disponunt, Deus enim convertitur ad impium se convertentem ad Deum, dum gratia excitatur, sed hæc dispositio habet rationem meriti *de congruo*, ut l. 14. ostendimus, & expresse docet S. P. ep. ad Xistum dicens: *Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fides hanc impetrat; neque nullum est meritum fidei, qua ille dicebat: Deus propitius esto mihi peccatori, & descendit justificatus merito fidelis humilitatis*; ergo &c.

Prob. II. pars. Ex prob. 7. Prop. 2. c. 2. Deest quippe illis operibus status gratiæ, & filii adoptivi dignitas: *Quid enim habere boni meriti possunt peccatores?* ait cit. Ep. S. P. Cum ergo Aug., aliique PP. doceant, impium nihil mereri, accipiendi sunt de merito, quod justitiæ innitatur, hoc est *de condigno*, vel de merito, quod nullis operibus naturalibus debetur, quoniam a gratia *incipiunt bona quæcumque sunt merita*, ut ait S. P. A. ibidem.

Propositio II. Bona opera justificati vitam promerentur etiam *de condigno*.

Prob. prima pars. Sap. 5. habetur: *Justi autem in perpetuum vivent, & apud Dominum est merces eorum*. Matth. 5.: *Merces vestra copiosa est in cœlis*. Rom. 2.: *Reddet unicuique secundum opera ejus*. Apoc. ult. *Merces mea mecum est, reddere unicuique secundum opera sua*; atqui merces meritis rependitur; ergo bona opera merentur vitam æternam.

Prob. II. ex Patribus. Ignatius mart. ep. ad Rom. *Sinite*, ait, *ut bestiarum esca sim, per quam possim Deum promereri*. Basilius l. de Sp. S. c. 24. *Homo ex operibus justitiæ salvatur*. Nazianz. Or. 51. nos ad *bona opera* hortatur, *ut etiam præmium consequamur*. Chrysostomus Hom. 2.

in ep.

in ep. 2. ad Tim. ait: *Bonorum operum Deum habemus debitorem*. Cyrill. Thes. 26. ait: *Præmium gloriæ certantium laboribus respondere*. Cypriani, Ambrosii, Augustini loca vide cap. præced. S. Prosp. obj. 6. ait: *Justificatus homo nullo præcedente merito accipit donum, quo medio acquirat & meritum*. Bern. 81. in Cant. *Omne bonum quod liberum sit, ad meritum deputatur*; merito ergo sancta Synodus Trid. sess. 6. c. 32. hanc thesim, dicto hæreticis anathemate, definivit.

Prob. secunda pars. Licet enim sancta Synodus in gratiam quorundam scholasticorum meritum *de condigno* expresse non memoret, hoc tamen majori probabilitate defendimus. I. Enim cit. canone Trid. dicitur, opera justorum *vere mereri vitam æternam* &c., sed hæc verba non solam congruitatem, sed decentiam important, sed verum meritum; ergo &c. II. Meritum *de congruo* nec hæretici negant. Wossius enim testatur aliquod meritum agnosci a Confessione Wittemb., et Reformatos tantum negare, quod bona opera, non solum ex promissione, sed etiam justitiæ debito censenda sint meritoria. Nisi ergo meritum *de condigno* propugnare opus sit, cur hac in parte cum Novatoribus tam acerba contentio? III. Scholastici, qui justorum opera *de condigno* mereri negarunt, et vitam æternam gratiam tantum, non justam esse retributionem docuere, ut noster Ariminensis, aliique, verbo tenus, non re invicem dissentiunt, unde eorum discrepantia frustra ab Hæreticis nobis opponitur, ut observat hoc loco cl. Auctor. Sed, etsi discreparent, recte monet Tridentina Synodus, in his quæstionibus veritatem majori in luce posuisse scriptores illos, qui nascentes hæreses ex instituto impugnarunt; ergo &c.

Ex quibus infertur, non solum bonis justorum operibus *verum meritum*, cum omnibus Catholicis, esse tribuendum, sed etiam *condignum*. Scripturæ enim æternam vitam appellant: *Coronam justitiæ, bravium, mercedem, & denarium diurnum*, atqui his verbis significatur retributio, qua, servata æquitate, operarius fraudari non debet; ergo &c. II. Justus appellatur filius Dei, regni hæres, palmes adhærens viti, sed ex his ostenditur justorum dignitas, & jus ad gloriam, qua, si permaneant, expoliari nequeunt; ergo &c. III. PP. docent, Deum promittendo se justis debitorem fecisse; ergo &c. IV. In bonis operibus hominis justificati exstant omnes conditiones operis *de condigno*; ergo &c.

Ob. I. ex Scripturis, in quibus vita æterna *gratia*, *&* *misericordia* vocatur, ut Ps. 111.: *Coronat te in misericordia*. Is. 51.: *Venite, emite absque argento* &c. Rom. 6.: *Gratia Dei vita æterna*. Eph. 2.: *Gratia salvati estis, & hoc non ex vobis*; ergo &c.

℞. neg. cons. Hæc enim omnia soluta sunt in refutatione secundæ conditionis Hæreticorum c. 2., ubi ostendimus, quomodo æterna vita sit *misericordia*, ob gratiam prævenientem, & *merces*, propter obedientiam. Hinc S. P. de Gr. & arb. c. 9. ait: *Numquid non corona bonis operibus redditur? Sed, quia ipsa bona opera ille in bonis operatur, ideo dixit Ps., coronat te in miseratione, quia ejus miseratione bona operamur, quibus corona reddetur*. Isaiæ locus de terra promissionis, & de vocatione ad Ecclesiam accipiendus est. Et utrumque beneficium est, si de gloria sumas. In verbo *emite* pretium exprimitur, τὸ *sine argento* bona fortunæ excludit; illud *sine commutatione* designat, Deum nihil a nobis emolumenti percipere. Rom. 6., *cum posset Apostolus recte dicere, stipendium justitiæ vita æterna, maluit dicere, gratia autem Dei vita æterna, quia ejus miseratione bona operamur, quibus corona reddetur*, ita S. P. ib. In ep. ad Eph. 2., ideo ait Ap.: *Gratia salvati estis &c.*, *ne dicerent, se suis operibus donum tale meruisse, & continuo subjecit, non ex operibus, ne forte quis extollatur: non quia negavit opera bona, cum dicat unicuique reddere secundum opera ejus, sed quia opera sunt ex fide, non ex operibus fides*, ait S. P. de Gr. & arb. c. 7.

Ob. II. ex PP. Hilarium, Basilium, Aug., Bernardum, aliosque scribentes, Dei miseratione gloriam conferri, eam esse munificentissimam Dei gratiam, Deum non merita nostra coronare, sed dona sua. Nulli facturum injuriam, si nollet gloriam justis conferre &c. ℞. ut sup. ad 1. neg. cons. Confertur enim nobis gloria miseratione divina, quia misericordia ejus prævenit nos: nemo enim venit ad fidem, ad gratiam, ad coronam, nisi Pater traxerit eum. Dicitur munificentissima Dei gratia, quia prædestinatio, *non currentis*, sed *miserantis est Dei*, qui dormientes excitat, adjuvat operantes, & reddit perseverantibus justitiæ coronam. Qua quidem non merita nostra, sed sua coronat, quia ipse *operatur in nobis velle & perficere*. Nulli ergo faceret Deus injuriam, si gloriam suam justis negaret, si opera in se spectemus, aut absolutam Dei auctoritatem, secus, si spectetur ejus liberalis promissio. Fidelis enim

Deus est, nec aliquem fraudat mercede, & *justus Dominus reddet unicuique secundum opera ejus*.

Ob. III. Catholicum dogma repugnans est, Christo injuriosum, impium, et arrogantiæ plenum; ergo rejiciendum est. Prob. ant. I. enim repugnat, bona opera habere meritum ex gratia, & coronam promereri suamet dignitate; ergo &c. II. imminuit vim, & efficaciam passionis Christi; ergo est Christo injuriosum. III. Evacuat divinam misericordiam, et Dominum omnium facit debitorem creaturarum; ergo est impium. IV. Spem locat in meritis atque operibus nostris; ergo fastum promovet.

℞. neg. ant. Ad 1. prob. neg. ant. Cum gratia enim stat meritum, quia etiam liberum arbitrium operatur, licet sine gratia nequeat recte operari.: sicut palmes viti insitus fructum producit, licet fructum ferre nequeat, nisi manserit in vite. Hinc ℞. ad II. neg. ant. Sicut enim a vite provenit, si palmites fructum ferant, ita a gratia Christi justorum opera vitam æternam promerentur. Ad III. neg. ant. Licet enim dicamus, vitam æternam meritis conferri, dicimus tamen, hæc merita absque gratia non comparari. Nec nos facimus Deum debitorem, sed ille se facit, non a nobis accipiendo, sed promittendo, ut merito justi dicant cum Augustino: *Redde quod promisisti, quia fecimus quod jussisti*. Vid. c. præc. Ad IV. dist. ant. In meritis spem locat divinæ retributionis, ut David, Paullus &c., conc., spem locat, quasi opera a sola liberi arbitrii facultate procedant, ut Pharisæus, neg. Primo autem modo spem in meritis locare non est fastum promovere, sed fervorem excitare, torporemque depellere: debet enim quisque firmissime credere, quod non ibunt in vitam æternam, nisi qui bona egerunt, nec coronabitur, nisi qui legitime certaverit, quamvis ad exercendam humilitatem cum Apostolo dicere teneatur: *Non ego, sed gratia Dei mecum*. Deus enim est, *qui operatur in nobis velle & perficere, & coronat in misericordia & miserationibus*. A quo, si ipsa sibi humana relinquatur infirmitas, nonnisi valet ad peccandum; ergo in timore et tremore propriam salutem operari debet. Merito ergo statuit Syn. sess. 6. c. 26.: *Si quis dixerit, justos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerunt facta, exspectare æternam retributionem a Deo per misericordiam, & J. C. meritum, si perseveraverit usque in finem, anathema sit*.

CAPUT IV.

Explicatur quid possimus de congruo, *& quid* de condigno *apud Deum promereri*.

IN ipsa justificationis gratia plura spectare possumus. I. ipsius in animam ingressum. II. Justitiæ augumentum. III. diuturnam in sanctitate persistentiam. IV. reparationem post lapsum. V. denique finalem perseverantiam. Sit itaque

PROPOSITIO. Promeretur justus *de condigno* sanctificantis gratiæ augumentum, non tamen primam ejus collationem, persistentiam, reparationem, aut finalem perseverantiam.

Prob. I. pars. Ex Trid. Syn. sess. 6. c. 32. Nam qui Deo accepti sunt, si magis diligant, magis in virtute, meritoque proficiunt, et *liberati a peccato*, *servi autem facti Deo*, *habent fructum in sanctificationem*, *finem vero vitam æternam*, ait Rom. 6. Paullus Ap.; ergo potest justus etiam *de condigno* mereri justitiæ augumentum. Prob. II. pars. Ex Prop. I. cap. præc., ubi ostendimus, hoc meritum non reperiri in peccatore. Prob. III. pars. Ut enim justus minimo etiam tempore perseveret, indiget auxilio gratiæ efficacis, qua justitiam servet, & tentationibus non succumbat: hoc vero auxilium, cur uni detur, non alteri, inscrutabilia sunt judicia Dei, & licet Deus justum non deserat, nisi prius deseratur, nemo tamen se continet ab injustitia sine adjutorio, quod, cui datur, misericorditer datur, cui non datur, justo judicio non datur.

Prob. IV. pars. Nam Ezech. c. 18. habetur: *Si averterit se justus a justitia sua*, *omnes justitiæ ejus*, *quas fecerat non recordabuntur*; ergo qui sanctitatem admisit, gratiam per pœnitentiam consequetur, non merito *condigno* præcedentis justitiæ, quæ periit, sed merito *de congruo* præsentis contritionis, et gemitus: ejus enim desiderium, et oratio *non innititur justitiæ*, *sed tantum misericordiæ*, ait D. Th., *quoniam recedente disciplina*, ait Cypr. ep. 7., *recessit & gratia*. Prob. V. pars. Cum enim perseverantia finalis sit specialissimum gratiæ donum divino beneplacito præparatum electis, ut c. 7. præc. lib. ostendimus, non potest justus eam condigne mereri. Potest enim Deus recto judicio efficacem gratiam justo subtrahere, & sicut parvulum rapit, ne malitia mutet intellectum ejus; ita permittit aliquando justum senem delinquere, et sine justitia, a qua mala voluntate recessit, perpetuo perire. Deus enim, velut figu-

figulus, habet poteſtatem alia vaſa in honorem, alia in contumeliam efformandi.

Dices: poteſt juſtus mereri *de condigno* vitam æternam; ergo & finalem perſeverantiam. ℟. neg. conſ. Nam placuit Deo vitam æternam promittere tamquam bravium bonis operibus juſtorum, ut omnes ſic currerent, ut comprehenderent, non placuit promittere perſeverantiam ipſam, ut nemo præſumeret. Nec ſequitur, ex quo merces ſit finis, ut merces etiam debeat eſſe medium ad ipſum finem perducens; non eſt ergo de gloria & de perſeverantia eodem modo ratiocinandum, quia hæc medium eſt, illa finis. Huc ſpectat, quod ajunt ſcholaſtici: Principium meriti, non cadit ſub merito. Perſeverantia autem pertinet et ipſa ad principium meriti. Quamvis autem finalis perſeverantiæ donum *de condigno* mereri nemo poſſit, ut dictum eſt, poſſe tamen mereri *de congruo*, ex ipſa oratione dominica ſatis evincitur, qua petimus: *Et ne nos inducas in tentationem*. Si enim perſeverantia eſt gratiæ beneficium, quod impetrari poteſt orando, dubium non eſt, eam cadere ſub merito, quod appellamus *de congruo*. Hinc S. P. de Don. Perſ. c. 6. eos reprehendit, qui volunt, *ita hanc perſeverantiam prædicari, ut non vel ſuppliciter emereri, vel amitti contumaciter poſſit*. Matth. 10. habetur: *Qui perſeveraverit uſque in finem hic ſalvus erit*; ergo juſtus, ſi in gratia deceſſerit, vere promeretur vitam æternam, ejuſque conſecutionem & gloriæ augumentum. Nam Rom. 8. legitur, *ſi autem filii, & hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti, ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur*; ergo non ſolum augumentum gloriæ, ſed etiam conſecutio cadit ſub meritum, ut declarat S. Syn. Trid. c. 32. ſup. cit. Electi, & etiam viatores poſſunt *de congruo* aliis promereri primam gratiam, ut illam promeruit Stephanus Paullo. Bona etiam temporalia cadunt ſub merito, quatenus præordinantur ad vitam æternam, nefas eſt ergo ea expetere, ſi nos a Dei & proximi caritate divellant.

CAPUT V.

De proprietatibus juſtificationis, juxta Hæreticorum, & catholicorum doctrinam.

HÆretici tres enumerant proprietates juſtificationis. 1. immutabilem perſiſtentiam, 2. firmiſſimam certitudinem, 3. æqualem in ſingulis dignitatem. Nam poſt errores Joviniani, et Pelagii, qui inamiſſibilem putabant gratiam in baptiſmo ſuſceptam, docuit Calvinus l. 3. Inſt., in electis

ctis omnibus certam haberi arrham salutis, et tenui etiam fidei æqualem tribui justitiam, quia justitia Christi per fidem æqualiter imputatur. Quamvis enim gravissima scelera a justis quandoque patrari fateantur Calvinus, Beza, Zanchius, Chamierius, et Dordrectana Syn., illos tamen negant amittere Spiritum S., atque a gratia excidere, eo ferme pacto, quo peccant amentes. Catholici contra docent, plures esse inter justos, qui, cum prædestinati non sint, non solum in gravissima crimina prolabuntur, sed etiam pessima morte decedunt, adeoque non esse semel arreptam justitiam adeo firmam, ut non possit extingui, nec adeo certam, ut non debeat justificatus, quandiu vivit, ullatenus pertimescere. Sit itaque

PROPOSITIO I. Justus in hac vita mortali potest excidere a sanctitate.

Prob. I. Scripturis. Nam Ezech. 33. habetur: *Cum recesserit justus a justitia sua, feceritque iniquitates, morietur in eis*. Et 1. Cor. 3.: *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus*. Et c. 10.: *Qui se existimat stare, videat ne cadat*; ergo &c. Item Matth. 13. profert parabolam seminis cadentis inter spinas, ac multos esse docet, *qui a voluptatibus vitæ suffocantur, nec referunt fructum*; ergo &c. Addit Scriptura plura exempla Adami, Satanæ, et malorum Angelorum, Davidis, Petri, Simonis, qui omnes ab accepta justitia exciderunt, aliqui etiam æterno supplicio torquentur in pœnam suorum criminum; ergo &c.

Prob. II. ex PP. Chrysost. in c. 8. ep. ad Rom. ait: *Si depuleris a te spiritus gratiam, periisti*. Tertullianus de Pœnit. ait: *Nonne multi excidunt? Nonne a multis donum illud aufertur?* Cyprianus de Exhort. mart. ait: *De laqueis sæculi liberatos non debere ad sæculum reverti, ne perdant quod evaserint*. Hieron. l. 2. contra Jovin. ait: *Si per peccati januam ingressus fuerit diabolus, protinus Christus recedit*. Et S. P. A., cujus præsertim auctoritate hæretici abutuntur, de Corr. & Gr. c. 8. ait: *Filiis suis Deus, quibus fidem, spem, dilectionem dedit, non dat perseverantiam*. Et c. 13. ait: *Credendum est, quosdam aliquandiu fideliter, & juste vivere, & postea cadere*. Et de D. Pers. 9.: *Ex duobus piis, cur huic donetur perseverantia, illi autem non donetur, inscrutabilia sunt judicia Dei*. Idem docet ep. ad Xistum, & in lib. contra Julian. Ita S. Prosper ad Ob. 3. Gall.

Prob. III. ratione. Nam, si justus non posset Spiritus S. gra-

S. gratiam extinguere, semel justificatus actu perseveraret, nec esset hoc donum specialissimum, nec illud petere teneretur, nec deberet cum timore et tremore salutem suam operari, atqui falsum cons.; ergo et ant.

Ob. I. Ex Scripturis. 1. David. Ps. 36. de justo ait: *Cum ceciderit, non collidetur*. 2. Ps. 118.: *Non enim qui operantur iniquitatem in viis ejus ambulaverunt*. 3. Jer. 32. de gratia N. Test. ait: *Timorem meum dabo in corde eorum, ut non recedant a me*; ergo justus etiam graviter peccans non collidetur, nec a via justitiæ deflectet, nec a Christo recedet.

℞. Ad I. neg. cons. Nam David loquitur de tribulationibus hujus vitæ, quibus, si Dominus supponat manum suam, animus justorum non frangitur, ut c. 6. l. 18. dictum est. Hinc S. P, serm. 2. in hunc Ps. n. 17.: *Contingat illi*, ait, *ut aliquam tribulationem patiatur, proponat sibi Dominum quanta passus est, & non conturbabitur cum ceciderit*. Ad II. neg. cons. Ibi enim præteritum pro præsenti usurpatur, ut in Ps. 1. *Beatus vir, qui non abiit &c. non stetit*, pro *abit*, *stat*. II. S. P. in hunc locum ait: *Si ambulant, non operantur iniquitatem, si non operantur non habent peccatum*; ergo &c. Ad III. dist. ant. Et Jeremias loquitur de *actuali*, quæ facit ut faciamus, & aliquando deest justis, conc., de *habituali*, neg. Sic enim hunc locum exponit S. P. l. 4. contra ep. Pelag. c. 6. Loquitur etiam propheta de magno dono perseverantiæ, quod electis omnibus, non omnibus justificatis confertur, ut tradit S. P. de Don. Pers. c. 8.

Ob. II. Matth. 7. habetur: *Non potest arbor bona malos fructus facere*. Et Jo: 3. *Qui natus est ex Deo peccare non potest*, & v. 6.: *Qui in eo manet non peccat*. Item cap. 2.: *Ex nobis exierunt*, ait de reprobis, *sed non erant ex nobis*. Ex quibus sic arguitur: justi sunt arbor bona, sunt nati ex Deo, in eo manent, ex iis sunt, quos Deus diligit; ergo peccare nequeunt.

℞. dist. cons. Peccare nequeunt in sensu composito, conc., in sensu diviso, neg. Justus ergo, in quantum est arbor bona &c. non *peccat*, ait S. P., potest tamen bonum semen a voluptatibus suffocari, potest natus ex Deo fieri mala voluntate filius diaboli, potest averti a Deo, adeoque peccare. Adde, ibi notas exprimi, quibus filii Dei a filiis diaboli secernantur, ait enim Matthæus: *Ex fructibus eorum cognoscetis eos*, & Jo: *In hoc manifesti sunt filii Dei, & filii*

filii diaboli, qui enim male agit, et odit fratrem suum non potest non esse malus, Ad ultimum ℞. S. P. *Quid est non erant ex nobis? Nonne vocati erant*, JUSTIFICATI, *& renovati? Secundum hæc ex nobis erant, veruntamen secundum aliam discretionem* (idest prædestinationem ad regnum) *non erant ex nobis*; ergo &c.

Ob. III. Cant. ult. habetur: *Aquæ multæ non potuerunt extinguere caritatem*. Jo: 4. *Qui biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum*. Cor. 13. *Caritas nunquam excidit*; ergo &c. ℞. neg. conf. Nam Cant. ult. de Ecclesiæ unione cum Christo loquitur, quæ neque hæresibus, nec persecutionibus, nec corruptis improborum moribus obrui potest, Si accipias de gratia sanctificante, nec ipsa aquis multis cupiditatum obruitur, sed Dei ope superat omnes tentationes. Locus Jo: 4. conditionate sumendus est, nimirum, si non dereliquerint justi *fontem aquarum viventium*, ut Judæi, qui *dereliquerunt fontem aquæ vivæ*, Potest etiam cum Cypr. & Chrys. accipi de baptismo, et de evangelica doctrina, quorum primum non iteratur, secunda perpetua est in Ecclesia. S. P. eum exponit de beatitudine sanctorum, de qua in Ps. habetur: *Apud te est fons vitæ* &c. Apostolus 1. Cor. 13. ostendit præcellentiam caritatis supra fidem, et spem, quæ aliquando *evacuabuntur*, cum illa etiam in patria ita perseveret, ut numquam possit excidere.

Ob. IV. Greg. hom. 5. in Ezech., 11. in Matth., 13. in Jo: ait, quod caritas non est otiosa, sed stabilis operatrix, et perseverans; ergo &c. ℞. D. T. in 3. sent. dist. 31., hæc attributa convenire caritati, prout a Deo procedit, non quatenus a suscipiente recipitur. Adde, Gregorium primo loco agere de caritate electorum, in aliis de caritate actuali victrici, quæ superat cupiditates et operari non renuit.

Ob. V. S. P. Tr. 3. in 1. Jo: ep. ait: *Unctio invisibilis Spiritus S. caritas illa est, quæ in quocumque fuerit, arescere non potest*. Et tract. 8.: *Radicata caritas est, nihil mali procedere potest*; ergo &c. ℞. neg. conf. Non enim ait S. P., ipsam caritatem non arescere, sed illud non arescere, quod in caritate radicatum est, scilicet deperdi ait, quæ operamur spe temporalium ex hominum timore: permanere autem fructum caritatis, etiam post mortem. Nam S. P. ibi exponit locum Jo: dicentis: *Hæc scribo vobis de his, qui vos seducunt, ut sciatis, quia unctio permaneat in nobis*, quæ verba ita interpretatur S. P., ut non timeamus,

qui

qui nos tentant seducere promissis, aut minis, quæ arescunt, et finem habent, cum arescere nequeat, quod in caritate radicatum est. In tract. 8. distinguit S. P. inter opera, quæ bona videntur; sed fiunt inani cupiditate, et ea, quæ ex radice dilectionis procedunt, atque illa numquam mala esse posse declarat: *radicata est cupiditas, opera bona esse non possunt, radicata est caritas, securus esto* &c. Ceterum caritatem in patria numquam arescere indubium est.

PROPOSITIO II. Nemo absque speciali revelatione habet certitudinem fidei de sua justitia.

Not. Duplex est certitudo. *Fidei*, qua ob Dei revelantis auctoritatem orthodoxis veritatibus assentimur, ex.gr., Trinitatis mysterio, ac Symboli articulis: & certitudo spei, qua cum bona conscientia, bonis operibus insudantes, in spem erigimur repromissæ retributionis. Hæc vero spes, non solum divinæ innititur promissioni, sed etiam humano studio per gratiam Christi adhibendo, quia Deus coronam non promisit, nisi certantibus, & currentibus; spes ergo relate ad Deum erigitur, sed attenta hominis infirmitate non caret sollicitudine ac timore. Hac distinctione facile respondetur hæreticorum argumentis.

Prob. I. ex Scripturis, et Patribus. Prov. 11. habetur: *Omnis via viri recta videtur, appendit autem corda Dominus*. Et c. 5.: *Quis potest dicere mundum est cor meum?* Eccles. 9.: *Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit, sed omnia in futurum servantur incerta*. I. Cor. 4.: *Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum*. Hoc est: non ideo sum immunis a culpa; fortasse enim habeo peccatum, quod me habere nescio. Ita hunc locum exponit Chrysostomus, et S. P. in Ps. 41., ubi de humani cordis abysso ait: *Quanta autem abyssus sit audite: Neque enim ego me ipsum judico*. Vide ep. S. Bernardi ad Archiep. Senon.

Prob. II. Ratione. I. Ad justificationem non solum requiritur misericordia Dei, meritum Christi, et efficacia Sacramentorum, sed etiam conatus liberi arbitrii. Sicut ergo dubitare non possumus de iis, quæ se tenent ex Dei misericordia et Christi meritis, ita inspecta propria infirmitate possumus timere, nos gratiam Dei non esse consecutos. II. Hæreticorum fiducia, sicuti infert certitudinem justitiæ, ita etiam perseverantiæ; ajunt enim, justificatum de sua prædestinatione certum esse, sed hæc incerta est, ut patet ex propositione præcedenti, et ex Aug. de Don. Pers. 24., l. 11. de C. D. 12., de Corr. 13.; ergo &c. Ex quibus infertur,

fertur, non posse haberi hanc firmissimam certitudinem absque speciali revelatione, qualem habuit Latro, mulier peccatrix, et plurium opinione, Moyses, Elias, Stephanus, & Paullus, qui forte ex revelatione didicit, quod non potuit sua conscientia. In aliis sanctissimis viris locum habere potest certitudo moralis, et spei, ex frequentia virtutum, et conscientiæ tranquillitate, qui *enim habent bonam conscientiam habent spem bonam*, ait S. P. Ps. 31.: et hanc solam alii Patres commendant, quidquid hæretici obganniant.

Ob. I. Jo: 5. habetur: *Qui credit habet vitam æternam* Rom. 6.: *Justificati ex fide pacem habeamus ad Deum*. Et c. 8.: *Ipse spiritus testimonium reddit spiritui nostro, quod sumus filii Dei*. Et v. 38. *Certus sum, quia neque mors, neque vita poterit nos separare a caritate Dei*; ergo &c.

℞. dist. ant. Qui *credit habet vitam æternam* spe, conc., re, subd. Si mandata custodiat, conc., secus, neg. Apostolus autem Rom. 6. *pacis* nomine significat reconciliationem et gratiam, non infallibilem hujus gratiæ notitiam. At c. 8. ait, Spiritum sanctum testari justis, se esse Dei filios, cum non detur Spiritus sanctus, nisi Dei amicis et justis, sed non ait, ipsis justis testimonium Spiritus sancti esse infallibiliter notum, quod non fit, nisi speciali revelatione, aut evidentia miraculorum, alias per solam probabilem conjecturam hoc poterit innotescere. Quod ait v. 38. *Certus sum* &c., id firmum animi propositum designat, unde Hieronymus legit. *Confido enim &c.*

PROPOSITIO III. Gratia sanctificans non est æqualis in omnibus justis, & augeri potest.

Prob. I. ex prop. 1. c. 7. diss. 2. l. 3. Ubi ostendimus, in patria diversas reperiri mansiones, quæ meritorum inæqualitati respondent. Sequitur etiam ex dictis: cum enim sanctitas sit forma quædam animæ inhærens, majori accedente dispositione per pietatis opera, recipit gratia incrementum, & fit perfectior. Hinc Prov. 4. habetur: *Justorum semita, quasi lux crescit, usque ad perfectum diem*. Et Philipp. 1. *Hoc oro, ut caritas vestra magis, ac magis abundet*. Apoc. ult. *Qui justus est justificetur adhuc*; ergo &c.

Prob. II. ex orationibus Ecclesiæ, ex Patribus, et Conciliis. Nam Dom. 13. Pent. Ecclesia sic orat: *Da nobis fidei, spei, & caritatis augumentum*. Idem docet S. P. A. lib. de Virginitate, et Tr. 67. in Jo: S. Fulg. l. 3. ad Trasim. aliique, quos pag. 13. T. 1. produximus. Merito ergo statuit Tridentina Syn. sess. 6. can. 24.: *Si quis dixerit, justitiam*

ſtitiam acceptam non conſervari, atque etiam augeri coram Deo per bona opera, ſed opera ipſa fructus ſolummodo, & ſigna eſſe juſtificationis adeptæ, non autem ipſius augendæ cauſſam, anathema ſit.

PARS ALTERA.

In qua de legibus, ac de humanis officiis diſputatur.

PRÆTER gratiam Chriſti, qua humana juvatur infirmitas, neceſſaria quoque fuiſſe rationabilibus creaturis præcepta quædam, atque inſtituta, quæ aut facienda præſcriberent, aut fugienda prohiberent unicuique compertum eſt. Cum ergo de gratiæ adjutorio prima hujus voluminis parte fuerit diſputatum, supereſt ut de legibus, atque humanis officiis, quibus formandis leges ſunt inſtitutæ, pauca dicamus. De iis itaque agemus hoc loco libris quinque. Ac I. quidem, qui ſervato auctoris ordine XX. erit, de legibus pertractabit. XXI. De humanis officiis in genere. XXII. De iiſdem officiis in ſpecie, ac primo de Religione. XXIII. De virtutum theologalium officiis. XXIV. De variis corporis, animique oblectamentis, quæ virtutum officiis aut congruunt, aut adverſantur.

LIBER XX.

De legibus.

LEGES, quæ hominum mores aut dirigunt, aut coercent, aliæ divinæ ſunt, aliæ humanæ. Utraſque diſtinctis diſſertationibus complectemur.

DISSERTATIO I.

De legibus divinis.

DIvina lex, quæ nempe Deum habet auctorem, vel naturalis eſt, vel poſitiva. Naturalis alia eſt æterna, ab ipſa Dei ſapientia, ac providentia indiſtincta, a qua omnes aliæ derivantur, alia participata, eaque naturæ lex eſt, non tabulis exarata, ſed cordibus noſtris inſculpta. Poſitiva, ſeu ſcripta in veterem, & Moſaicam dividitur; et in novam, atque Evangelicam. Singula diſtinctis capitibus expendemus.

CAPUT I.

De legis vocabulo, definitione, ac partitione.

NOt. I. Legem a *ligando* aliqui dictam putant, quia subditos ad præceptorum observantiam adstringit. Wolfius tamen, et Salmeron a *legendo* legem, sicut a *regendo* regem dictum putant. Hinc Isidorus l. 11. c. 10. *Dicitur lex*, inquit, *quoniam scribitur, & legenda proponitur.* Denique *ab eligendo apud latinos auctores legem appellatam esse* ait S. P. quæst. 20. in Lev. Græci νόμοι vocant a νέμω tribuo, quia lex suum cuique tribuit. Hebræi תורה *Torà* legem dicunt, quasi *verborum jactationem*. Appellatur etiam *pactum*, *testamentum*, *mandatum*, & *voluntas Domini*. Definitur a Tullio l. 1. de Leg. *Recta ratio imperandi, & prohibendi*; a Scholasticis autem: *præscriptum aliquod ab eo, qui communitatis curam habet, ad commune bonum directum, & subditis intimatum*. Quæ definitio legislatorem spectat. Subditos vero quæ sequitur: *Lex est mensura actuum humanorum, per quam ad id, quod pravum est omittendum diriguntur*. Atque hæc definitio est cuique legi communis.

Not. II. Illud, circa quod leges versantur, jus appellari, quod, non secus ac lex, in naturale dividitur, *positivum*, *divinum*, *humanum*, *ecclesiasticum*, *canonicum*, & *civile*. Jus naturale dividitur in *primævum*, *secundarium*, & *personale*, aut *locale*. *Primævum* spectat rationalis naturæ constitutionem, eoque præcipiuntur mutua hominum dilectio, connubia, filiorum educatio, cultus parentum, aliaque humanæ societatis officia, quæ etiam in statu innocentiæ locum habuissent. *Secundarium* est, quod necessitate est constitutum, & familiarum divisione, atque incommodis Adæ culpa inductis. Hinc regnorum divisiones, Rerumpublicarum constitutiones, jura belli & pacis, emptio, venditio, locatio, conductio, aliique contractus, quæ omnia, cum omnibus gentibus communia sint, *Jus gentium* a Justiniano (*a*) appellantur. *Personale jus*, aut *locale* respicit peculiarem personarum, aut locorum conditionem. Loca vero sunt regna, provinciæ, civitates, aut oppida, quæ suis statutis reguntur. Homines vero, aut liberi sunt, aut servi aliorum dominio subjecti, unde *mancipia* dicuntur, quasi

(a) 2. *Inst.* tit. 1.

quasi manu capti ab hostibus. Sed & liberti superioribus legibus obstringuntur. Jura autem omnia sive gentium, sive personarum ab æterna, aut naturali lege manarunt.

Not. III. Quærunt Theologi, utrum lex ad actum intellectus, an ad actum voluntatis pertineat? Distinguenda est autem lex, prout in legislatore, in tabulis, aut in subdito subjicitur. In tabulis mortua est, in subdito sæpe a voluntate eam implendi disjuncta. In legislatore vero, licet intellectionem supponat, ad voluntatem proprie refertur. Sit ergo

PROPOSITIO. Recta ratio imperandi, ac prohibendi, quæ lex dicitur, voluntatis actum complectitur.

Prob. I. Scripturis. Ps. 142. habetur: *Doce me facere voluntatem tuam*. Et Ps. 102.: *Notas fecit voluntates suas*. II. S. P. l. 4. de C. D. 6. ait: initio rerum fuisse gentibus pro legibus *arbitria principum*. Hinc Justinianus 1. Inst. tit. 2. ait: *Quod principi placuit, legis habet vigorem*; ergo &c.: *Cum legem dico*, ait Tullius, (a) *nihil aliud intelligi volo, quam imperium, sine quo nec domus ulla stare, nec ipse mundus potest*. III. accedit ratio: imperare enim & prohibere, actus est voluntatis, qua præcepta intimantur, aut decernuntur; ergo &c.

Opp. I. Ps. 18. Lex dicitur *præceptum Domini illuminans oculos*; ergo &c. II. Imperare etiam per D. Th. est actus rationis; ergo &c. III. Lex est regula pravi, ac recti, sed hæc est opus mentis; ergo &c. IV. Lex naturæ est ipsum lumen rationis; ergo &c. ℞. ad I. dist. ant. Lex illuminat, prout divinam voluntatem proponit, cui obtemperantes ambulamus in luce, conc., prout in sola Dei voluntatis speculatione consistit, neg. Ad II. neg. ant. Nam *voluntas imperat*, ait S. P. l. 8. Conf. c. 9., & D. Th. 1. 2. q. 71. 6. scribit, quod: *Voluntas imperat omnes actus voluntatis*; ergo imperium, quod S. Th. tribuit intellectioni, pro sola mentis directione, non pro intimatione, ac vi movendi usurpatur. Ad III. dist. maj. Lex est regula, relate ad subditum, conc., relate ad legislatorem, neg. Nam hujus respectu lex est ipsius regulæ intimatio. Ad IV. dist. ant. Est ipsum lumen &c. in homine, conc., in Deo, neg. in Deo enim est divinæ voluntatis intimatio, & præscriptio.

(a) *De leg.*

Caput II.

De legum conditionibus, auctore, ac subjecto.

QUinque communiter traduntur conditiones legum universarum, quarum I. est, *ut lata sit lex qualibet pro aliqua communitate*. In eo enim differt lex a præcepto, quod illa communis est, hoc vero peculiare. Hinc l. 1. Inst. tit. *Jura* habetur: *Leges generaliter constitui*. Legem æternam, & naturalem esse communem per se constat; civilem quoque, & canonicam talem esse Gregorius IX. affirmat.

Dices: lex est mensura humanarum operationum, atqui opus est individuorum; ergo & lex. II. datur jus *personale*; ergo & lex. III. *Commune*, *respublica &c.* sunt nomina intentione hominum instituta; ergo non sunt subjectum legis idoneum. IV. imponitur lex uni tantum, ut Abrahæ sacrificium; ergo &c. ℞. dist. maj. Est mensura, quæ fertur pro communitate etiam distributive, conc., collective tantum, neg. Lex ergo universalis est, sed cuique in particulari exhibet normam æquitatis, ut ars, et *prudentia* ad plures refertur, licet qui ea utuntur sint individui. Ad II. dist. ant. Et jus personale ad commune bonum ordinatur, conc., secus, neg. Ad III. neg. cons. Vid. ℞. ad 1. Ad IV. neg. ant. Nam sacrificium Abrahæ, non lex fuit, sed præceptum soli Abrahæ non omnibus impositum, ut circumcisio &c. II. Conditio est, ut leges sint perutiles, et ad commune bonum referantur. *Lex enim*, ait Arist. 8. Eth. 10., *subditorum spectat utilitatem*. Idem tradit Tullius (*a*), et Isidorus (*b*). Is. 51.: *Lex*, inquit, *a me exiet in lucem populorum*; ergo reges debent Dei exemplo ad populi commodum leges ferre.

Dices. Plures sunt leges, quæ solos principes juvant, ut solutio tributi. Plures ad solos milites, pupillos, ac libertos spectant, dantur et privilegia, quæ omnia privato commodo, non publico cedunt; ergo &c. ℞. dist. ant. Privato commodo cedunt, quoad finem proximum, conc., quoad finem ultimum, neg. Licet ergo vectigal, tributum &c. in privatum regis commodum proxime cedat, ab eo tamen in militum copiis &c. ad publicam securitatem impenditur. Idem de aliis judicium esto. Privilegia vero non leges sunt, sed exemptiones a lege. III. Conditio est, ut lex

(a) 1. *de Leg.* (b) *In V. Etymol.*

lex sit justa, neque inhonesta præcipiat; ut enim ait S. P. 1. arb. 5.: *Lex esse non videtur, quæ justa non fuerit*. Injustitia namque evertit commune bonum, non provehit.

Dices: Leges permittunt fornicationem, cujus fomes lex dicitur Rom. 7. Plura etiam a regibus præcipiuntur injusta, ut constat de Pharaone, Saule &c.; ergo &c. ℟. neg. cons. Fornicatio enim permittitur, *ne majora crimina committerentur*, ait S. P. ibidem. Fomes etiam peccati lex dicitur, ob pœnam originalis culpæ, qua homo liber fit servus peccati. Pharaonis vero, ac Saulis decreta non leges sunt, sed jussa Tyrannorum. IV. Conditio est, ut leges sint diuturnæ, cujusmodi sunt lex æterna & naturalis, quæ sunt invariabiles, Mosaica, quæ perduravit usque ad Christum, Evangelica, quæ usque ad consumationem sæculi est duratura. Humanæ etiam leges post obitum legislatoris perdurant, ut constat de statutis regnorum, urbium &c., quæ inviolate servantur. His prænotatis sit.

Propositio I. Servatis his conditionibus leges ferre ad communitates spectat, earumque rectores.

Prob. I. ex Isidoro, qui l. 1. ait: *Lex est constitutio populi, secundum quam majores natu aliquid sanxerunt*. Id etiam probatur dist. 2. Decretalium. II. Ex Arist. l. 10. Eth. c. 10. lex habet vim imperandi, & coercendi; ergo &c. Hinc leges a privatis sancitæ sola Magistratus, aut Principis comprobatione accedente obtinent auctoritatem.

Propositio II. Legibus etiam justi tenentur obstricti.

Est contra Novatores, qui a legibus excipiunt cœtum justorum, & prob. I. ex Rom. 3.: *Legem ergo destruimus per fidem? Absit. Sed legem statuimus*, idest *legem sistimus in his, quæ & nunc novo Testamento introducta cumulatiore præcepto prohibentur*, ut explicat Tertullianus de Pudic. Et c. 13. ait Apostolus: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*; ergo & justi. II. Jo. 15. habetur: *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea*; ergo &c. Ex Trid. sess. 6. *Nemo, quantumvis justificatus, liberum se ab observantia mandatorum putare debet*. Accedit ratio. Licet enim justi sponte legi obtemperent, reguntur tamen superiorum institutis; ergo legibus subjiciuntur.

Ob. I. Rom. 6. habetur: *Non enim sub lege estis, sed sub gratia*. Et Gal. 3. *Propter transgressiones lex posita est*. c. 5. *Si spiritu ducimini, non estis sub lege*. Item Decret. d. 19. q. 2. habetur: *Qui lege privata ducitur, nulla ratio*

exigit, ut publica constringatur; ergo &c. ℟. neg. conf. Apostolus enim Rom. 6. vel de Mosaica lege loquitur, vel de lege premente, utopponitur gratiæ adjuvanti, & Evangelio: *Non quia lex mala* sit, ait S. P. de Gr. & arb. 12., *sed quia sub illa sunt, quos reos facit jubendo, non adjuvando*: quippe sine gratia *sub lege positus, tantum erat legis auditor* non *factor*. In c. 5. ad Gal. urget Judæos jugum legalium imponentes, adeoque libertatem tuetur a ceremoniis judaicis, non ab observatione præceptorum. Et c. 3. demonstrat, justos, utpote legum observatores, immunes esse a pœnis, quibus prævaricatores subjiciuntur, unde Tim. 1. legitur: *Lex justo non est posita, sed injustis*, quia justus se sponte legi conformat, & lubens justitiam apprehendit, *non tamquam per pædagogum terrentem, & suadentem*, ait S. P. Aug. de Spir. & lit. c. 10. Idem est sensus Decr. d. 19.

CAPUT III.

De lege æterna.

NOt. I. Lex æterna definitur ab Augustino contra Faustum 22. c. 27. *Ratio divina, vel voluntas Dei ordinem naturalem conservari jubens, perturbari vetans*. Eamque naturaliter sunt assecuti Crysippus, Manlius, Virgilius, aliique Ethnici. Hinc Tullius l. 2. de leg. ait: *Legem nec hominum ingeniis excogitatam, nec scitum esse populorum, sed æternum quoddam, quod mundum regit*.

Not. II. Æternam Dei legem duas habere analogias, aliam respectu irrationalium creaturarum; aliam respectu hominum, & angelorum. Respectu irrationalium, sicuti in his est obedientia improprie, ita lex lato modo dicitur ipse ordo perpetuæ gubernationis. At respectu rationalium, sicuti obedientia, ita lex propria est, et dicitur æterna, non ex parte rerum agendarum, sed ex parte ipsius Dei cuncta ab æterno disponentis, quo sensu prædestinatio, ac providentia dicitur æterna. Nec opus fuit, ut promulgaretur ab æterno, sed tantum, ut institueretur vim habitura in ipsa rerum conditione. Lex itaque æterna, quæ ante tempora sæcularia est instituta, in ipsa creaturarum conditione promulgata est.

Not. III. Censet Vasquesius, legem æternam esse ideam rerum exsistentem in mente Dei. Nos vero, qui ideam ad perceptionem mentis referimus, legem vero ad voluntatis decreta, solam inter hæc distinctionem connotatorum agnoscimus, Dei ergo natura, prout exhibet rerum rationes, est idea, prout ordinem & rerum mensuram præscribit, est lex æter-

æterna: Quærunt ſcholaſtici: an lex æterna ſit aliarum cauſſa, eique omnes creaturæ ſubjiciantur? Sit ergo

PROPOSITIO. Lex æterna eſt aliarum cauſſa, eique creaturæ ſubjiciuntur.

Prob. I. pars. Ex Patribus. Auguſtinus enim Tr. 6. in Jo. ait: *Ipſa jura humana per reges Deus diſtribuit generi humano;* Et l. 1. de Lib. arb. c. 6.: *Nihil eſt*, inquit, *in lege juſtum, quod ab æterna non derivetur*. Tertullianus in Apol. ait, gentium leges *de divina lege mutuatas*. Hinc Tullius Philipp. 2. ait: *Lex eſt a numine Deorum tracta ratio*. Clemens Alex. 1. Strom. idem probat ex fabulis Ethnicorum, quæ narrant, Minoem a Jove leges accepiſſe, Lycurgum ab Apolline, Zeleucum a Minerva &c. Accedit ratio, nam a prima cauſſa omnia moventur; ergo &c. Deinde omne malum, aut bonum ab æterna lege aut vetitum, aut præſcriptum eſt; ergo &c.

Dices: Lex æterna eſt immutabilis, & obligat jure divino, quæ duo humanæ legi non conveniunt; ergo &c. ℞. neg. conſ. Nam cauſſæ ſecundæ a prima vim effectricem habent, & tamen ab hac prima cauſſa modum habent longe diverſum; ergo a pari lex æterna eſt immutabilis, licet ab ea leges mutabiles tradantur. Nam prima cauſſa vim agendi tribuit pro cujuſque natura, quo fit, ut lex naturæ obliget jure naturali, lex autem humana humano jure. *Ut enim ars medicinæ*, ait S. P. de Ver. Rel. 17., *cum eadem maneat, mutat tamen præcepta languentibus, quia mutabilis eſt noſtra valetudo; ita divina providentia, cum ſit immutabilis, mutabili creaturæ varie ſubvenit, ut a vitio reduceat, & firmet:* ergo &c.

Prob. ſecunda pars. Ex Aug. l. 5. de C. D. 11., ubi ait: *Qui nec avis pennulam, nec herbæ floſculum, ſine ſuarum partium convenientia dereliquit, nullo modo credendus eſt, regna hominum eorumque dominationes a ſuæ providentiæ legibus alienas voluiſſe*. Vide Prov. 8., & Matth. 6. Accedit ratio. Creatura enim vel neceſſario operatur, vel contingenter. Si primum, cum effectibus connectitur firmiſſima diſpoſitione. Si ſecundum, vel contingens naturale eſt, vel liberum: illud Dei ordinatione regitur: cui *venti & mare obediunt:* liberum vero aut bene agit, & eſt a Deo operante, aut male, & eſt a Deo permittente; ergo *nihil fit viſibiliter, quod non de inviſibili ſummi Imperatoris aula, aut jubeatur, aut permittatur*, ait S. P. in Sent. collectis a Proſp. n. 58.

Dices. Nequit lex contingentibus intimari, cum ratione careant; ergo &c. ℟. dist. ant. Nequit intimari proprie, conc., improprie, neg. In irrationalibus enim non requiritur intimatio, aut obedientia proprie dicta, neque activa directio, sed sufficit passiva, per quam modo sibi proprio ad fines suos contingentia dirigantur.

Caput IV.

De jure naturæ primario, ac de præceptis legis naturalis.

Naturæ legem legi æternæ affinem esse, atque unam esse alterius transcriptionem ex 1. cap. & seq. Prop. planum fiet. Sit ergo

Propositio I. Naturæ lex est legis æternæ in mente hominum, per participationem incommutabilis rationis divinæ facta transcriptio.

Prob. ex Augustino, qui hanc definitionem tradit l. 83. Q. 53., et declaratur. Dicitur ergo *transcriptio legis æternæ*, nullam enim vim habet creata natura, quæ ab auctore legis æternæ non imprimatur; quo sensu etiam bruta inditam habent naturæ legem, *cujus & bestiæ sunt participes*, ut ait Plutarchus. In iis enim amorem et curam in partus suos animadvertunt Demosthenes, Tullius, et Maro. Verbis sequentibus exponitur naturæ lex, ut obstringit homines ratione præditos, qui a Deo lumen rationis, et recte operandi regulam participant. *Quis enim legem in cordibus hominum scribit, nisi Deus*, ait S. P. Ser. 2. de Verb. D. Quod vero naturæ lex sita sit in participatione rationis, docent Ambrosius (*a*), D. Thomas (*b*), aliique; Tullius etiam l. 1. de Leg. Dicitur autem hæc ratio incommutabilis, quia est eadem in omnibus, exhibetque summam, et intimam regulam honestatis, ut l. 18. c. 3. demonstrat cl. Auctor.

Si vero petas: quomodo eadem ratio divina participetur ab omnibus hominibus, quorum mens finita est, et mutabilis? ℟. S. P. l. 14. de Trin. 15. rationem illam *in cor hominis, non migrando, sed tamqum imprimendo transferri, sicut imago ex annulo in ceram transit, & annulum non relinquit*. Mutabilis est ergo omnis homo substantia sua, sed habet spiritum immortalem, qui potest se se convertere ad lumen indefectibile, quod est lex veritatis, et ad regulam

(a) *Ep. 70.* (b) 1. 2. q. 94. *art.* 1.

Iam immutabilem æquitatis, quæ est lex æterna, atque ipse Deus.

PROPOSITIO II. Exsistit reapse lex naturalis nuper descripta.

Prob. ex Ap. Rom. 2. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt faciunt*. Hinc Cassianus observat, Abelem naturali instinctu obtulisse sacrificia (1), Henoch coram Deo ambulasse, Sem, et Japhet patris pudenda texisse, Abraham decimas obtulisse, Loth hospitalitatem, Job patientiam, nondum lege scripta, exercuisse; adeoque sine lege scripta, licet non sine gratia, hæc præstitisse. Idem evincitur ex ingenito virtutis appetitu, quæ, cum in debitum finem tendat, æternæ legis participatione dirigitur, ex conscientiæ stimulo, quem naturæ legem vocat Hieronymus (*a*). Ex quibus constat, naturalem legem unam esse in omnibus hominibus, iisque præscribere amorem virtutis, et fugam vitiorum. Non desunt tamen, qui a recta ratione animum avertentes, honestis præferunt inhonesta. Quo factum est, ut etiam scripto lex tradita sit, ut nempe *prævaricatores cernerent* in tabulis, *quod in cordibus non legebant*, ait S. P. A. in Ps. 57.

PROPOSITIO III. Præcepta legis naturæ ad duo reducuntur, nempe ad amorem Dei, et proximi.

Prob. I. ex Matth. 22., ubi de his præceptis ait Christus Dominus: *In his duobus mandatis universa lex pendet*. II. S. P. l. 1. Doctr. 23. ait: quatuor esse diligenda, unum quod supra nos est, alterum quod nos sumus, tertium quod juxta nos est, quartum quod infra nos est, et de secundo et quar-

(1) Sacrificiorum qualitates, & circumstantias fuisse determinatas Abelis etiam & Caini temporibus, censet S. P. Aug. l. 15. de C.D. c. 7. Quare hoc nonnisi Dei revelatione constitui non poterat. Et re quidem vera, quomodo ipsis innotescere potuisset, hæc vel illa ipsorum sacrificia Deo accepta esse, nisi Deus quænam illa forent patefecisset? Quapropter naturali ratione eos cognovisse putandum est, oportere Deo, ut supremo omnium Domino, offerre sacrificia, sed solam rationem naturalem non satis fuisse ad qualitatem & modum sacrificandi determinandum. Imo existimat S. D., visibili quodam signo Deum ostendisse, sibi acceptum Abelis sacrificium, Caini vero oblationes a se fuisse improbatas.

(*a*) Ep. ad Algasiam.

et quarto nulla præcepta danda erant, quia id quod sumus, & quod infra nos est, nempe corpus nostrum, inconcussa naturæ lege diligimus; adeoque in iis non præcepto opus est, sed fræno potius, quo amor a summo bono deflectens cohibeatur, quod fit præceptis negativis, quibus amoris vitia prohibentur; superest ergo ut in duobus præceptis spectantibus ad Deum, *qui supra nos est*, & proximum, *qui juxta nos est*, universa lex pendeat. III. Cum jubemur amare Deum super omnia, monemur etiam amare propter Deum quidquid amamus, inhærendo nempe soli bono incommutabili, utendo commutabilibus: quibus ita debemus uti, ut amor in summum bonum tendat. Præcipitur & dilectio sui ipsius verbis illis: *Diliges proximum sicut te ipsum*, sed proximus specialiter est commemoratus, ne homo sibi placens, aliis appeteret dominari; debet ergo proximum ut seipsum diligere, quia in eundem finem tendit, eandemque præfert imaginem.

Nituntur hæc duo præcepta prænotionibus naturæ lumine notis, quarum I. est, *diligendum esse bonum, malum fugiendum*. II. *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*. Facile enim intelligitur, summum bonum esse solum Deum, qui summe est, a quo uno alia bonitatem habent, qua si careant, mala sunt; ergo summum bonum per se, alia propter illud diligi debent. Cum ergo summum bonum sit summa veritas, justitia &c., malum autem privatio boni, fugiendum est mendacium, iniquitas & quidquid habet bonitatis, aut æquitatis defectum. Hinc patet, virtutem omnem a lege naturali proficisci, vitium vero ipsi adversari. Et quia proximum novimus eandem habere nobiscum connexionem cum summo bono, hinc illa lex: *Quod tibi non vis, alteri ne feceris*; hinc alia præscripta ad publicam tranquillitatem servandam. Ex quibus constat, quænam sit naturalis legis descriptio, & *dictamen*, seu norma rationis. Spectant autem ad naturæ legem virtutes omnes in genere: conforme est enim naturali rationi, ut primæ veritati aliquid revelanti fidem præstes, aut promittenti confidas: non spectant tamen ad naturæ legem virtutes in specie, actus enim fidei, spei &c. lege naturæ præscriptæ non sunt: alias naturalis esset fides, & justificationis exordium. Fides ergo, spes, caritas &c. supernaturales dicuntur, cum postulent gratiæ adjutorium.

Ca-

CAPUT V.

An lex naturalis mutari possit, habeatque in ipsa locum Epicheja?

NOt. I. legem mutari posse tripliciter, nempe abrogatione, subtractione, & dispensatione I. est legis dissolutio, quoad præcepta, & vim obligandi. II. est præceptorum immutatio, & coarctatio. III. est ab integra lege quorumdam exemptio. Adde Epichejam, quæ est legis interpretatio, ut cum declaratur, ad quosdam ægrotos jejunii legem non spectare.

Not. II. Dispensari proprie dicitur, cum materia legis eadem perseverat, ita ut lex desinat obligare, ex eo tantum, quod sit in potestate legislatoris auferre vim obligandi. Quo pacto dispensatur religiosus a choro, civis a vectigalibus. Aliquando tamen non legis præscripta immutantur, sed ipsa res, circa quam jus naturæ versatur. Ita cum Deus aliquem occidi jussit, aut rem alienam auferri, non dispensatur a lege *non occides*, *non furaberis*, sed aufertur horum præceptorum materies. Non enim furti, aut homicidii scelus est, quod fit auctoritate supremi Domini vitæ & necis. Quæ dispensatio orta ex circumstantiis, & mutatione rerum, improprie dicitur dispensatio. Quo sensu quidam J. C. docent, non solum Deum, sed etiam Papam dispensare contra jus naturale. Licet enim *prima hujus juris* præcepta firmissima sunt, tamen in particulari recipiunt mutationem, ob circumstantias, quo in casu potest Pontifex dispensare, ait Barbosa l. 1. Jur. Eccl. 2. Sit ergo

PROPOSITIO I. Lex naturæ per abrogationem, aut subtractionem mutari non potest.

Prob. I. pars. Lex æterna, ex Aug. l. 1. de Lib. arb. 6., nequit variari, sed naturæ lex, est æternæ transcriptio; ergo &c. II. Lex naturæ a ratione indita est, sed hæc abrogari nequit; ergo nec illa. III. Lex naturalis a natura, ac substantia non discrepat. IV. si abrogaretur, fas esset agere contra rectam rationem. Prob. II. pars. Si præcepta legis naturæ minuantur, aut mutentur, opus est, ut ordo etiam naturalis rerum minuatur, aut immutetur, quod opponitur æternæ legi, quæ hunc ordinem *servari jubet*, *turbari vetat*; ergo &c.

PROPOSITIO II. Neque Romanus Pontifex potest a naturali lege dispensare.

Prob. Rom. Pontifex naturali legi subjicitur, sed qui legi subjicitur, nequit ab ea dispensare, cum dispensatio ad

legislatorem, non ad subditum spectet; ergo &c. II. Auctor legis naturæ est Deus ipse, cujus respectu gerit Rom. Pontifex personam inferioris, sed inferior neminem potest a lege eximere, ut habetur in Clem. c. *Romani* de Elect.; ergo &c. III. Nullibi legitur, Rom. Pontifici hanc potestatem fuisse collatam; ergo &c. IV. Nequit Rom. Pontifex dispensare a lege divina, quia indissolubilis est, sed talis est etiam lex naturæ; ergo &c.

Ob. I. Petro, ejusque successoribus dictum est: *Quodcumque solveris &c.* Hinc J. C. ajunt, quod Papa habet jura omnia *in scrinio pectoris sui*; ergo &c. II. dispensat Rom. Pontifex super Episcoporum residentiam, sed hæc est de jure naturæ; ergo &c. Item dispensat supra vota, matrimonium &c. III. Dispensatum est etiam circa communionem bonorum, libertatem, furtum &c.

℟. ad I. neg. cons. Potest enim Rom. Pontifex omnia solvere, si recto ordini non adversentur, adeoque servata, non mutata lege naturæ: alias posset etiam a dilectione Dei dispensare. *Habet etiam jura in pectore*, quoad amplitudinem potestatis, qua potest dispensare, ubi dispensatio locum habet. Ad II. dist. min. Est de jure naturæ, quando illorum præsentia est ovibus necessaria, nec potest suppleri, conc., secus, neg. Nequit tamen Rom. Pont. facultatem Episcopo conferre gregem derelinquendi. Quoad vota, ac juramenta Rom. Pontifex improprie dispensat, idest declarat, ea in quibusdam casibus non tenere ob gravissimam caussam, condonando debitum ortum ex voto, aut juramento, tamquam vicarius Dei creditoris. Qua condonatione immutatur tantum voti et juramenti materia, non dispensatur in lege. Sic debitor reddere non tenetur, quando a creditore in acceptum refertur: non quia jus solvendi dispensatur, sed quia deest pecunia, quæ debebatur. Matrimonium vero ratum, et consummatum non solvit Rom. Pontifex, quoad vinculum, sed quoad cohabitationem, et thorum. Ad III. neg. cons. Quippe bonorum communio, libertas &c. non sunt juris naturalis simpliciter, sed pro certo rerum statu, quo mutato, ipsa lex poscit bonorum divisionem.

Propositio III. Deus in nullo præcepto naturæ proprie dispensare potest.

Prob. I. Nequit enim Deus æternam legem, seu rationem, et providentiam pervertere; ergo nec mutare naturæ legem. II. Præcepta legis naturæ in eo differunt a positi-

vis,

vis, quod hæc libera legislatoris voluntate, illa rerum natura constituantur, sed quæ natura fiunt, necessaria sunt, quæ fiunt ex arbitrio sunt contingentia, et mutabilia; ergo &c. Quod enim vetat naturæ lex, est malum intrinsece, et quod præcipit intrinsece bonum: sed nequit Deus illud præcipere, aut hoc vetare, alias peccare posset; ergo &c. III. Nequit Deus circa mendacium dispensare, quia est malum intrinsece, sed tale est, quia æternæ legi adversatur; sicut ergo ablata naturæ lege nulla foret in mentiendo malitia, ita posita naturæ lege prohibente homicidium, furtum &c., hæc sunt intrinsece mala, quia recte rationi opponuntur; ergo &c.

Ob. I. ex Scripturis. Matrimonium inter fratres, et sorores naturæ lege inhibetur, atqui Deus dispensavit cum Adæ filiis et filiabus; ergo &c. II. Polygamia legi naturæ adversatur, atqui cum Abrahamo, Jacobo &c. fuit dispensatum; ergo &c. III. Jussit Deus Abrahæ filii immolationem. IV. Præcepit Hebræis ut ab Ægyptiis vasa surriperent; ergo &c. V. Dispensavit super usuram cum alienigenis. VI. Super matrimonium per libellum repudii. VII. Super mendacium cum Obstetricibus Ægyptiis. VIII. Jussit Oseæ, ut sumeret sibi uxorem fornicariam; ergo &c. IX. Dispensavit in sabbato cum omnibus Christianis; ergo &c.

℞. dist. maj. Repugnat naturæ legi absolute, neg., pro certo rerum statu, conc. In prima enim conditione ad propagandum genus humanum necessaria fuere cum fratribus, sororibusque connubia. Ad II. dist. maj. Adversatur absolute, neg., pro certo rerum statu, conc. Supposito enim fœdere, ac promissione multiplicandi populum fidelem, non fuit vetita Polygamia, maxime ob exiguum numerum Patriarcharum. Ad III. dist. maj. Jussit ut filium immolaret, ut ejus fidem probaret, conc., ut filium necaret, neg. Cum enim Deus sit vitæ et mortis Dominus, qui eo jubente occidit, non legem frangit, sed Domino obtemperat. Ut enim ait S. P. l. 22. contra Faust. c. 73.: *Abraham, si filium sponte immolaret, quid, nisi horribilis, & insanus? Deo autem jubente, quid nisi fidelis, & devotus apparuit?*

Dices: fecit Abraham contra inclinationem naturalem; ergo contra legem. ℞. neg. ant. Naturalis enim inclinatio cum ratione conjuncta est, quæ docet, Deo magis parendum, quam humanis affectibus. Alias martyres, qui non sine horrore occubuere, naturæ legem fregissent. Ad IV.

neg.

neg. conſ. Non enim præcepit Deus Iſraelitis, ut Ægyptios deciperent, ſed ut vaſa poſtularent. Ubi fallaciam, ſi quæ fuit, non juſſit Dominus, ſed permiſit, quia Ægyptii deceptione digni erant. Noluit quidem Deus vaſa reddi, ſed juſta de cauſa, quam aſſignat S. P. Q. 53.: *Quia mercedem diuturni laboris non injuſtam Deus eſſe voluit*. Vel quia Ægyptii ſacrilegi auro & argento in idolorum cultu fuiſſent abuſi, ut ait S. P. l. 22. contra Fauſt. 71.

Ad V. neg. ant. Vel enim permiſit Deus Iſraelitis temporalium bonorum cupidiſſimis, ut alienigenis darent fænori, ne fratres exhaurirent, vel quod uſura illa licita eſſet, ob damna Iſraelitis illata: *Ubi enim jus eſt belli, jus eſt uſuræ*, ait Ambroſius de Tobia. Ad VI. neg. ant. Dare enim libellum repudii non eſt matrimonium ſolvere, quoad vinculum, ſed quoad thorum. Si enim aliis nubant, mæchantur, ait Chriſtus Dominus. Moyſes vero ob duritiem Hebræorum id permiſit, ut fœminarum licentiam, ac virorum ſævitiam, qui uxores necabant, refrænaret. Ad VII. neg. ant. *Aliud enim faciebant obſtetrices vivificando infantes, aliud Pharaoni mentiendo*, ait S. P. q. 1. in Exod. Illorum ergo pietati mercedem Deus rependit, non mendacio.

Ad VIII. neg. conſ. Quid enim adverſum clementiæ veritatis, ſi meretrix relicta fornicatione *in caſtum conjugium commutetur?* ait S. P. l. 22. contra Fauſt. 80. Cenſet Piette, ibi dici *filios fornicationum*, qui erant ex matre, quæ antea fuerat fornicata: ſed revera de filiis ſpuriis, & ab Oſea adoptandis ibi ſermo eſt, ut conſtat ex Græca, & Syriaca verſione: *Accipe uxorem, & filios fornicationum*, quod recte congruit figuræ ſacramento. Conjugium enim Oſeæ ſignificat converſionem ad Chriſtum Eccleſiæ gentilium, & idololatrarum in infidelitate natorum.

Dices. D. Th. & Bernardus Oſeam excuſant a peccato, quia ad ſcortum acceſſit Deo jubente; ergo vere cum eo Deus ſupra fornicationem diſpenſavit. ℞. neg. conſ. Quamvis enim probabilis ſit allata D. Thom., & Bernardi doctrina, ei tamen præferenda eſt ſupra tradita ab Auguſtino, *quam theologi communiter amplectuntur* (a). Ad ult. diſt. ant. Diſpenſavit, quoad præceptum cæremoniale, ideſt quoad tempus & modum cultus Deo exhibendi, conc., quoad

(a) *Habert T. 3. p. 364.*

quoad præceptum naturale, quo præscribitur cultus Deo absolute exhibendus, neg. Sicut enim dispensatum non est in sacrificiis, ex quo pluribus cruentis unum successerit incruentum; ita nec est dispensatum in festis, ex quo sabbato successerit dies Dominica, sicut enim illud ob creationis beneficium, ita hæc ob Christi resurrectionem, Spiritus S. missionem, aliaque beneficia celebratur; ergo &c.

Ob. II. ex PP. Bernardus l. de Dispens. c. 2. Necessarium dividit in *stabile*, *inviolabile*, *& incommutabile*. I. ait a solis superioribus mutari posse. II. a solo Deo. III. nec ab ipso Deo. Atqui Bernardus in 2. classe locat præcepta secundæ tabulæ, seu naturalia, non occides, non mæchaberis &c. *quæ, etsi nullam humanam dispensationem admittant, Deus tamen, quando voluit, solvit*, quod probat exemplis hebræorum, & Oseæ; ergo Bernardus in præceptis secundæ tabulæ dispensationem admittit.

℞. dist. cons. Admittit dispensationem proprie dictam, neg. improprie, conc. Illa locum habet in aliquo facto, eo quod remanet præcepti materia, in hac vero non remanet, adeoque potest ea de re dispensare: potest enim Deus externa facta, q[illegible] secundæ tabulæ decretis vetantur, subtrahere ex mate[illegible] illorum præceptorum, ita ut desinant propter circumsta[illegible] as Deus adjecit, esse eorundem præceptorum materia, ut patet in exemplo de Ægyptiis, & Osea, quod Bernardus ait, excusari auctoritate Domini. Non est enim furtum, aut fornicatio, quod supremi Domini auctoritate subripitur, aut jubetur. Furtum quippe est alienæ rei occupatio, Mæchia alienæ mulieris compressio; ergo dominium transferente supremo Domino, tangis quod tuum est, & a peccato excusaris *auctoritate imperantis*, ait Bernardus ibidem; ergo &c.

Ob. III. ex ratione. I. Si præcepta secundæ tabulæ essent indispensabilia, intellectus divinus judicaret necessario, hos actus amandos, illos odio habendos esse: sed circa actus humanos non necessitatur divina voluntas; ergo &c. II. Nullus actus humanus erga creaturas necessarius est ad consequendam beatitudinem; ergo &c. Ita Scotus. III. Potest Deus non concurrere cum homine ad actum ei præceptum, vel infirmitate, aut aliter impedire, ne præceptis parere valeat; ergo &c. Ita Major. IV. Censet Ochamus, posse Deum præcipere odium sui; ergo &c. V. Potest Deus hominem sine parentibus procreare; ergo potest filium dispensare a debito honorandi parentes. Ita Durandus. Ergo &c.

℞. ad

℟. ad I. retorq. argum. Nam illa etiam, quæ præceptis primæ tabulæ præscribuntur, sunt actus humani, erga quos divina voluntas libere fertur, nec tamen per Scotum dispensationem admittunt. ℟. II. neg. min. Instituta enim lege naturæ necessario vult Deus illam servari, non absoluta, sed hypothetica necessitate. Ad II. neg. cons. Beatitudo enim sita est in actu, quo fruimur inamissibiliter summo bono, sed hoc frui non possumus, nisi bonis mutabilibus recte utamur. Deus vero nequit velle, ut lex naturæ mutetur, & bonis creatis fruamur, cum non sint finis ultimus rationabilium. Ad III. neg. cons. Si enim Deus non concurrat, aut hominem impediat ab opere sufficit in subdito animi præparatio: nam *bona voluntas reputatur pro facto* (a). Ad IV. neg. ant. Ad V. neg. cons. Potest enim Deus absolute hominem sine parentibus gignere, sed posita generatione nequit efficere, ut filii non sint filii, neque parentes colant. Ex his sequitur Epichejam, sumptam pro legis declaratione, non pro ejus abrogatione, esse admittendam.

CAPUT VI.

De lege positiva divina, ac primo de lege Mosaica.

PRæter æternam, ac naturalem legem, quam Deus inscripsit cordibus hominum, etiam positivam constituit, eamque digito suo in tabulis lapideis exaravit. Dividitur autem lex scripta, seu positiva in veterem Mosaicam, & in novam Evangelicam. Illam partim a Deo, partim a Moyse, & senioribus institutam, nonnulli autumarunt. Manichæi, & Marcionitæ a diabolo: alii ab Angelis traditam esse. Sententiam nostram sequentibus aperiemus.

PROPOSITIO I. Vetus testamentum a Deo est, Moyses autem ejus fuit promulgator, non conditor.

Prob. I. pars. Exod. 20. habetur: *Locutus est Dominus cunctos sermones hos*. Malach. 4.: *Mementote legis Moysis, quam mandavi ei in Horeb*. Hinc Christus Dominus arguens Judæos legis Mosaicæ violatores ait: *Irritum fecistis mandatum Dei*. Accedunt Patres, Tertullianus (b), Hieronymus (c), Augustinus (d), aliique. Jure ergo statuit Tolet. Syn. in Fidei conf. *Si quis dixerit, alterum esse Deum priscæ legis, alterum Evangeliorum, anathema sit*. Sequitur ratio.

(a) *Ex comm. Proloquio.* (b) *Contra Marcionem.*
(c) *In Ep. ad Titum.* [d] *In l. contra Faustum.*

ratio. Lex enim vetus homines ordinabat ad Christum per vaticinia, atqui diabolus, ut notat Angelicus (a), non instituisset legem, *ut homines adducerentur ad Christum, per quem erat ejiciendus*; ergo &c.

Prob. II. pars. Deut. 6. habetur: *Hæc sunt præcepta, quæ mandavit Dominus, ut docerem vos*. II. Moyses, ideo esset legis institutor, quia hæc ipsi tribuitur Luc. 2., & Matth. 8., ubi dicitur: *Lex Moysis*, & *præcepit Moyses* &c., atqui Luc. 2. agitur de purgatione mulieris, de qua ipse Dominus legem tulit, Lev. 12., unde Lucas statim subdit: *Sicut scriptum est in lege Domini*. Matth. 8. memoratur lex leprosi a Deo lata Lev. 14.; ergo &c. Sic Marc. 7. habetur: *Moyses dixit, honora patrem & matrem*, sed ea lex a Deo lata est Exod. 20.; ergo &c.

Ob. I. Eccl. 3. habetur: *Opera, quæ fecit Deus perseverant in æternum*, & Deut. 32.: *Dei perfecta sunt opera*, sed lex vetus nec perpetua fuit, nec perfecta; ergo non est opus Dei. ℞. dist. maj. Perseverant pro eo tempore, quo sunt a Deo constituta, & perfectionem habent sui generis, conc., absolute, neg. Quippe τὸ *in perpetuum* quamcumque continuationem significat, ut perpetuus Consul, Dictator &c. Temporalia autem bona promittebat lex vetus, ut ex iis carnales Judæi ad Deum paullatim assurgerent.

Ob. II. Clemens R., aliique Patres Moysen vocant Judæorum legislatorem; ergo &c. II. Jo. 1. habetur: *Lex per Moysen data est*; ergo saltem præcepta cœremonialia a Moyse sunt instituta, ut ex Patribus demonstrat Salmeron (b). III. Matth. 15. memorantur traditiones seniorum; ergo ab his, & Moyse lex lata est.

℞. ad I. dist. ant. Vocant legislatorem improprie, quia legem vulgavit, conc., proprie, quia condidit, nego. Ad II. neg. conf. Ut enim notat Clemens Alexandrinus 1. Ped. Johannes ait, legem per Moysen *datam*, non *latam*, aut institutam. Ad III. dist. ant. Memorantur traditiones seniorum, tamquam instituta hominum a Dei lege aliena, conc., tamquam Dei verbum, aut lex, neg. Pharisæi enim, teste Josepho (c), multa, quasi legitima, populo tradiderunt *ex patrum traditione*, sed legitimis Patrum proprio marte horrenda, & frivola scita addidere. Pietatem enim loca-

(a) 1. 2. q. 98. art. 2. (b) In disp. in Act. Ap.
(c) 13. Ant. 18.

locabant in extrinseco vestium ornatu, ac in dilatandis philacteriis, & fimbriis. Solvebant decimas menthæ & anethi, nec dandas, nec exigendas; ergo &c.

Propositio II. Lex vetus bona fuit, & bonis non pravis constituta præceptis.

Prob. I. Ex Ap. Rom. 7. *Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, & justum, & bonum*. Et c. 5. *Scimus, quia lex spiritalis est;* ergo bona est. II. Lex vetus Deum habet auctorem, atqui bona opera Dei bona sunt; ergo &c. III. Lex vetus quatuor bona præstitit. I. ex ea Christus Dominus suam probavit divinitatem, & morum dogmata confirmavit. II. Christum præfiguravit, & prædixit. III. superstitionem, & idololatriam eliminavit. IV. rationi fuit maxime consona; ergo &c.

Ob. I. Cum Marcione, qui ex duobus principiis Gnosticorum docuit, Deum esse malorum auctorem. Cum Deus sit conditor universorum, legem Mosaicam omnibus dedisset, si ejus auctor esset, atqui solis Judæis tradidit; ergo non est ejus auctor Deus. II. Lex carnalis est; ergo mala. III. Stultum est opinari, Deum cruentis immolationibus delectari; ergo &c. IV. Jubentur Judæi abstinere a pluribus animalibus in creatione benedictis; ergo &c.

℞. I. dist. min. Tradidit solis Judæis *specialiter*, ob promissa Abrahæ facta, conc., *absolute*, & cum exclusione aliorum, neg. Nam pro aliis etiam Mosaicam legem fuisse constitutam, ex Proselitis constat, & alienigenis, qui ad eam accessere. Spectat etiam ad Christianos, qui ob fidem reputantur in semine. ℞. II. neg. maj. Deus enim est donorum suorum Dominus, *dividens singulis, prout vult*. Ad II. neg. ant. Ap. enim Rom. 7. ait: *Lex spiritalis* est, & quia Deus, qui eam dedit spiritus est, & quia Christum præfigurabat ex Tertulliano l. 4. contra Marcionem. Ad III, neg. cons. Offerebantur enim Deo sacrificia, non quia Deus victimarum sanguine delectaretur, sed quia iis revocabatur populus ab idolorum cultu, & iis figurabatur Christus in Cruce immolandus. Ad IV. neg. cons. Significatur enim ea exceptione ciborum a noxiis voluptatibus abstinendum.

Ob. II. cum Manichæis. Vetus Testamentum promisit terram Chanaam servantibus sabbatum, azymorum solemnia, circumcisionem &c.; ergo &c. II. Catholici, ut Manichæi, plures legis cœremonias abjiciunt; ergo & legem. III. Addere hebraicæ vetustati Christianam novitatem est

est *pejorem scissuram facere* ex Matth. 9.; ergo &c. Apostoli ipsi abjecerunt vetus Testamentum; ergo &c.

℟. ad I. neg. cons. Non enim vetus Testamentum recipimus, ut consequamur eas promissiones, sed ut intelligamus in eis novi Testamenti prænunciationes. Nam ex Apostolo 1. Cor. 10.: *Hæc in figura facta sunt nostri*. Ad II. dist. min. Abjiciunt præcepta vitæ significandæ, ut illud: *Non occides*, *non concupisces* &c., nego. Hæc enim novæ lex servat, ut servat vetus, illa vero abjicit, ut futurorum figuras et umbras: unde Apostolus Col. 2.: *Nemo*, inquit, *vos judicet in cibo*, *aut in potu* &c., *quæ sunt umbra futurorum*. Ad III. dist. ant. Addere novæ legi veterem in servitute faciendo, quæ jussa sunt ad nos prænuntiandos, est *pejorem scissuram facere*, conc., in libertate legendo, quæ scripta sunt ad nos confirmandos, neg. Hoc autem sensu, non illo, veterem legem nos recipimus. Ad IV. dist. ant. Apostoli abjecerunt vet. Testamentum, quoad præcepta cœremonialia, conc., quoad moralia, nego.

Ob. III. cum Fausto. Jubet lex Moysis, ut diligamus tantum amicum, et proximum, atqui alios omnes oderant Judæi, juxta dictum antiquum, *odio habebis inimicum tuum*, quam legem Christus immutavit, dicens: *Oculum pro oculo* &c., ut constat ex Matth. 5.; ergo &c. II. Lex vetus fornicationem vetabat, et permittebat repudium, sed hoc damnat Christus ibidem; ergo &c. III. Vetat juramentum invocatione divini nominis, aliis non improbatis, sed hæc etiam improbat Christus Dominus; ergo &c. IV. Divitias promittit, ventris saturitatem, filios, nepotes, et terram Chanaan; ergo &c.

℟. ad I. dist. min. Juxta dictum antiquum male a Judæis intellectum, conc., recte intellectum, neg., dictum ergo illud: *odio habebis*, &c. non recte intelligentes Judæi ferebantur in odium hominis, cum non deberent odisse, nisi vitium; quod corripit Christus dicens: *diligite* &c. Alienigenas vero, non omnes aversabantur Judæi, sed idololatras, quibus se jungere vetiti sunt, ne contaminarentur inolita superstitione. Lex ipsa talionis, quæ *oculum* pro *oculo* statuit, non *fomes*, *sed limes furoris est* (*a*), ut immoderatæ ultioni lex modum poneret: unde a Græcis, et Romanis probata est. Ad II. vide cap. 5. in responsione ad 6.. Ad

(a) *Ex Aug. contra Faustum l. 19. c. 26.*

III. neg. maj. Nam juramenta alia, quæ absque divini nominis obtestatione fiunt, non tenere, Pharisæorum traditio erat, quam jure damnat Christus Dominus loco citato. Ad IV. neg. conf. Promissiones enim illæ Judæis carnalibus fuere stimulum Domino serviendi, nobis vero meliorem exspectandi substantiam.

Ob. IV. Faustus. Lex vetus Christum non prænunciavit; ergo &c. Prob. ant. Nam Judæis dicentibus: *Tu de te ipso testimonium perhibes*, Jo. 8., non ait Christus, prophetis credite, sed *ego testimonium perhibeo de me ipso*; ergo &c. II. Moyses Christo maledixit, dicens: *maledictus, qui pendet in ligno*; ergo &c. III. Christus nullibi laudat legem Moysis, quæ enim exstant Matth. 5.: *Non veni legem solvere, sed adimplere*, Matthæus non scripsit; non enim de se diceret, *vidit Matthæum, sed vidit me*. Deinde ibidem dicitur Christus, hæc protulisse in monte, ubi erat cum Petro et Johanne, sed is in suo Evangelio hæc verba non refert, quomodo ergo ea scripsit Matthæus? Adde, Christum sacrificia, circumcisionem, et plura legalia substulisse; ergo solvit legem.

℞. ad I. neg. ant., et retorq. argum. Nam Jo. 5. ait Christus: *Si crederetis Moysi crederetis & mihi, de me enim ille scripsit*. Jo. 8. suum testimonium laudat, quia dicens, *scio unde veni, & quo vado*, Patrem intelligit, qui aperuit ora prophetarum. Vid. Aug. tr. 35. in Jo. Ad II. neg. ant. Christus enim, ex Ap. ad Gal. 3., *factus est pro nobis maledictum*, idest mortuus, *quia mors ipsa ex maledicto est*, ut ait S. P. l. 42., *& maledictum est omne peccatum, sive ipsum supplicium, quod vocatur peccatum, quia fit ex peccato. Cur ergo timeret Moyses dicere maledictum, quod Paullus non timuit dicere peccatum?* Ad III. neg. ant. Ad prob. neg. conf. Sæpe enim scriptores de se sub aliena persona loquuntur, ut Jo. 21. de se ait: *Vidit discipulum, quem diligebat Jesus*, et Christus ait: *Filius hominis vadit*. Prætermisit quidem Jo. ea verba, *non veni solvere &c.*, sed ait: *Sunt alia multa, quæ non sunt scripta &c.* Ceterum, si Manichæi Johanni fidem habent, sciant, illum c.5. scripsisse: *Si crederetis Moysi &c.* Post mortem Christi legalia abroganda erant, tamquam umbræ futurorum, sed ea Christus Dominus ad apicem tum figura, tum opere in finem usque servavit, nam *jota unum*, ut ipse ait Matth. 5., *non præteribit a lege*.

Ob. V. Faustus. Lex vetus laudat horrenda facinora; er-

ergo &c. Prob. ant. Laudat I. Abrahami cum pellice commixtionem, ejusque mendacium, quo Sarai uxorem suam ut sororem venditavit. II. Laudat incestum Loth cum filiabus suis. III. Laudat Jacobum germanas sorores Rachelem, & Liam, & famulas turpiter agnoscentem. IV. Judam cum Thamar fornicatum. V. David adulterum, & homicidam. VI. Laudat etiam Oseam fornicariæ mulieri conjunctum. VII. Ipsum denique Moysem collaudat, homicidam, furem, bellatorem, & Polygamum; ergo &c.

℞. neg. ant. Ad 1. prob. neg. ant. Abraham enim sibi ex Agar filios procreari curavit. Quippe Sara ancillæ uterum in usum juris sui vindicavit, non serviens viro concupiscenti, sed jubens obedienti, & Abraham credens, hoc Saram Dei nutu voluisse, conjugali potestati obtemperavit. In filio autem ancillæ vetus testamentum in filio liberæ novum figurabatur. Nec Abraham mentitus est, Saram sororem appellans. *Fratres* enim dicuntur propinqui in sacris Litteris: et in Evangelio fratres Domini memorantur. Loth etiam dicitur frater Abraham, et Job sororem vocat uxorem suam. Quod prudenter Abraham gessit, ne vitam suam, et mulieris pudicitiam in discrimen adduceret. Ad II. neg. ant. Ut enim ait S. P. l. 12. contra Faust. a c. 42. ad 46.: *Narrata ista sunt, non laudata:* Nec Loth, neque ejus filiæ vitio caruere, licet ille, ut harum tristitiam levaret, vino se se hilarem præbens, temulentus evaserit, istæ ob humani generis conservationem paternos quæsierint amplexus.

Ad III. ℞. Polygamiam tunc temporis non fuisse damnatam, ut alibi dictum est. Neque lasciviendi, sed gignendi caussa filios Jacob plures habuit uxores. Vid. Aug. ib. a c. 46. ad 60. Ad IV. neg. ant. Vid. ℞. ad 2. Judas ergo fornicator inter Patriarchas recensetur, ut Judas proditor inter Apostolos, ejusque benedictio non ad ipsum refertur, sed ad Christum. Ad V. dist. ant. Laudat ut adulterum &c., neg., ut pœnitentem, conc. Nam Davidis peccata scriptura reprehendit. Ad VI. Vid. c. 5. ℞. ad 8. Ad VII. neg. cons. Licet enim Moyses fuisset homicida &c., quod nunc non attingimus, vocatus est in Sina ab angelo, ut Saulus persecutor a Christo vocatus factus est in Apostolum. Vid. auctorem.

Ob. VI. cum Felice Manichæo. Ap. Rom. 5. ait: *Lex subintravit, ut abundaret delictum;* ergo &c. Et c. 7., *cum venisset mandatum, peccatum revixit.* Hebr. 7. ait:

 vetus

vetus testamentum culpa non vacasse. Tandem Ezech. 20. habetur: *Dedi eis præcepta non bona*; ergo non bona fuit ipsa lex.

℟. dist. ant. Subintravit, revixit &c., idest *apparuit*, *sentiri cœpit*, conc., idest a lege est, neg. *Erat enim peccatum*, ait S. P. ib. c. 2., *sed non apparebat. Data est lex superbo, fecit contra legem, & apparuit peccatum, quod erat, sed non apparebat*. Idem est sensus c. 7.: *Quid est enim revixit*, ait S. P. Ser. 4. de V. Ap. 7., *apparere cœpit, sentiri cœpit, rebellare adversum me cœpit*. Nam in hebraica phrasi sæpe sumitur *facere* pro rei cognitione, sic Ps. 50., *ut justificeris in sermonibus tuis &c.* Dicitur etiam Hebr. 7., vetus testam. culpa non vacasse, quia sine Christi gratia justificare non poterat. Quo sensu locum Ezech. exponit S. P. *Dedi eis præcepta non bona, idest non talia, ut illis homines boni fiant*. Deinde retorq. argum. Habetur enim ib. *Dedi eis præcepta mea, quæ faciens homo vivet in eis*. Deinde aut veracem Prophetam credit Manichæus, aut mendacem. Si primum; ergo non scripsit afflatu dæmonis: si secundum; ergo mendax etiam erit, dum ait: *Dedi præcepta non bona*. Vid. auctorem, qui contra Pherepomum pluribus demonstrat, Augustinum omnia Manichæorum objecta solvisse.

Caput VII.

De Mose hebraicarum legum promulgatore.

De Moysis antiquitate, ac religione plura in superioribus libris dicta sunt. Nunc de ejus nomine, connubio, homicidio, lepra, cornuta facie, et litterarum inventione dicemus. Sit ergo

Propositio I. Moysis nomen hebræum est, non Ægyptium.

Prob. I. Moyses enim Exod. 2. dictus est, quasi servatus ab aquis, *quoniam de aqua tuli illum*, ait filia Pharaonis. Sed hoc etymon convenit hebraico verbo משה *mascia extrahere*; ergo hoc nomen hebraicum est. Deinde Moysem Ægyptia lingua *Mneven* dictum ex 1. Diodori colligitur. Unde fabulatur Thalmud Moysen esse Monjon Ægyptiorum, cum Monjos idem sit ac Menos: at vetusti Rabbini pro *mneve menon* posuere; ergo &c.

Opp. Moysis nomen est Ægyptium; ergo &c. Prob. ant. I. quia a filia Pharaonis est impositum, II. quia Moses interpretatur, *servatus ab aquis*, quod Ægyptia lingua dici

dici Μω-υσῆς (a), aut Μωυ-υσῆς (b) plures observarunt, probatque ex vet. codice Copto Kircherus. III. quia a radice משה *Mascià extrahere* non *Moscé*, sed *Masciú* dici debuit, quod extractum significat; ergo &c. ℞. neg. ant. Ad I. prob. ℞. Aben-Ezra: *Filiam Pharaonis forte hebraicam linguam calluisse, aut de ea quæsiisse*. Ad II. ℞. Omnes linguas plura nomina, præsertim propria, ab hebraica lingua, omnium matre habuisse. Ad III. ℞. participium *Bonont extrahens*, passive usurpari non sine mysterio, ut significet, non solum Moysem ab aquis extractum, sed etiam electum populum a Moyse extrahendum.

Propositio II. Moyses non fuit Polygamus.

Prob. Qui enim id affirmant, censent, uxorem illius Æthiopissam aliam fuisse a Sephora filia Jethro sacerdotis Madianitæ: idest Tharbim Regis Æthiopiæ filiam, quæ Moysi nupsit in expeditione Æthiopica, ut narrat Joseph l. 2. Ant. c. 10., quem sequitur Comestor, Fabricius, Abulensis &c. Aliter nec Sephora Madianitis Æthiopissa dici posset, cum Madian ejus patria sit in Arabia Petrea, non in Æthiopia: atqui infirma sunt hæc momenta; ergo &c. I. quia historiam belli Æthiopici fabulosam putat Theodoretus, Rupertus, Cajetanus, Genebrardus, aliique. Incredibile est enim, post illatam ab Æthiopibus cladem Regem Ægypti ducem elegisse Judæum, comparato exercitu ex cognatis Moysis, et post deditionem *Meroæ*, pactisque cum Regina nuptiis, tamen *sævitum in hostes* a Moyse viro mitissimo. II. quia Sephora dicitur Æthiopissa, quod Madian spectet ad Æthiopiam orientalem, Ægyoto proximam, et ad Sinum Arabicum porrectam. Vid. Tabulas Lubin ad calcem Bibl. Vitré. Verum censent nonnulli, Sephoram ignominiæ caussa dictam fuisse Æthiopissam. Jure ergo Tertullianus Monog. 6. Moysen *unijugum* appellat.

Propositio III. Non fuit Moyses percutiendo Ægyptium facinorosus homicida.

Prob. ex Act. Ap. 7., ubi habetur: *Et cum vidisset quendam injuriam patientem, vindicavit illum . . . Existimabat enim intelligere fratres, quoniam Deus per manum ipsius daret salutem illis, at illi non intellexerunt*. Ex quibus constat, Moysen, licet nondum constitutus esset judex populi miraculorum virtute, vere tamen fuisse electum a Deo, et ideo actum illum justitiæ Dei nutu exercuisse, quia putabat, populum ex ejus opere satis percipere, se a

Deo missum in ejus ducem, et redemptorem; cumque eum non recognoverint dicentes: *Quis te constituit principem? Hunc Deus principem misit cum manu angeli, qui apparuit illi in Rubo*. Sicque typum Christi gessit, qui in primo adventu a fratribus despectus, veniet in secundo *cum potestate magna:* ergo Moyses Dei auctoritate Ægyptium percussit, adeoque non fuit facinorosus homicida, sed Dei vindex. Vid. Basilium hom. 1. in Exam., Aug. q. 2. in Exod., D. Th. 2. 2. q. 6. &c.

Ob. I. Moyses cædem Ægyptio illaturus *circumspexit huc atque illuc* (*a*). Deinde *percussum Ægyptium abscondit sabulo*. Tandem audiens, scelus palam fieri, fugit in terram Madian, sed hæc sunt iniqui animi, suique criminis conscii argumenta; ergo &c. II. Exod. 2. Moysi exprobravit hebræus quidam: *Quis te constituit judicem super nos?* ergo Moyses occidit Ægyptium auctoritate privata. Hinc S. P. l. 22. contra Faust. ait: *Consulta æterna lege, non debuisse hominem ab eo, qui nullam ordinatam potestatem gerebat, occidi*. Sed etsi Judex fuisset, debuit caussam expendere, nec pro sola percussione judex simul, et carnifex necem inferre. III. In Ep. Judæ c. 5. habetur diaboli cum Michaele altercatio, quod indignum sepultura esse ille contendebat corpus Moysis ob occisum Ægyptium, ut Œcumenius exponit. IV. Rabbinorum commentum est, Moysen non gladio, sed tantum enunciato Dei nomine *Jehova* Ægyptium occidisse; ergo &c.

℟. ad I. neg. min. Moyses enim attenta misera Judæorum conditione, qua Regi infensi, exules, jugo servitutis pressi, nondum videbatur eorum rector & judex in tam adversis circumstantiis publicandus, adeoque circumspexit undique, Ægyptium abscondit, et fugam arripuit, ne Pharao Dei populum gravius vexaret, aut Moysen ipsum occidendo ejus liberationem impediret. Adde Moysen non timore, nec *veritum animositatem Regis*, ut ait Apostolus Hebr. 11., sed liberationis spe aufugisse. Ad II. Vid. prob. ex Act. Ap. 7., quam responsionem usurpat etiam S. P. post verba in argum. producta. Nec potuit Moyses Ægyptii caussam expendere, ob graves temporis circumstantias. Tandem *percussio* Ægyptii mortem Hebræo illatam significat, quam Moyses idcirco morte multavit. Utrobique enim habetur verbum נכה *nicha cædem ferre*. Ad III. ℟. Diabolum fal-

[a] *Exod.* 2. 12.

so Moysen accusasse: cui proinde restitit Michael. Probabilius est tamen contendisse diabolum, ne Moyses tumularetur in Moab contra Phegor, ne idoli cultus aboleretur, vel forte in loco notissimo tumulandum curavit, ut populus illi cultum exhiberet. Ad IV. ℟. Non opus esse fabulis Rabbinorum, ut Moysen ab homicidio excusemus.

Propositio IV. Moyses non fuit Heliopolitanus, sed Judæus, nec fuit lepra infectus.

Prob. I. pars. Exod. 2. ejus pater dicitur *de domo Levi*, eumque uxorem accepisse *stirpis suæ*; ergo &c. Idem testantur Lysimachus, Tacitus &c. Neque credibile est, elegantem puerum flumini expositum, nisi fuisset ex invisa Ægyptiis gente Judæorum. Fallitur ergo Appion, qui Moysen vocat Heliopolitanum.

Prob. II. pars contra Tacitum, & Ptolomæum Lev. 13., ubi statuitur, ut leprosi a sacerdotibus judicentur, ut ferant caput nudum, dissutam vestem, os panno contectum; ergo non fuit hoc vitio contaminatus dux, & populus, præsertim cum tali morbo ut plurimum afficerentur iniqui, ut sacra narrat historia; ergo &c. II. Tacitum, & Lysimachum mendaces esse ex eo constat, quod narrent, Judæorum multitudine in mare demersa, perpaucos in deserta loca dejectos: quomodo ergo tot bella gerere, & Chananæam expugnare potuissent? Addunt, conditam a Judæis urbem, ab iisdem *Jerosylam*, idest *sacrilegam* appellatam. Sed quis propriæ urbi tam fœdum nomen imponeret? *Protulit* quidem Moyses *de sinu manum leprosam instar nivis*, sed eandem extemplo retulit similem carni reliquæ, quod magnum prodigium Ecclesiæ & Synagogæ typus fuit, teste Aug. ser. 86.

Propositio V. Immerito Catholicos calumniantur Hæretici, quod cornutam faciem Moysi tribuant.

Prob. Contendunt enim Novatores, ineptam esse vulgatæ lectionem, quæ Exod. 34. de Moyse ait: *Ignorabat quod cornuta esset facies sua*. Ejusque auctorem deceptum in hebraica voce *Cheren*. Addunt Xistum, & Clementem in novis bibliis vulgi consuetudinem probasse pingendi Moysem cum radiis instar cornuum, eamque ex vulgata prodiisse opinatur Glassius, aliique, sed hæc ineptissima sunt; ergo &c. Prob. min. I. Enim *Cheren* proprie significare cornu, et radios ita hebraice appellari, quod instar flammulæ in pyramidem assurgant, ut cornua; constat ex hebræis bibliis, Jos. 6. Deut. 33. Ps. 69. &c.; ergo ea verba, *quod promicuisset cutis faciei suæ*, optime reddit vulgata, *quod cornuta esset*.

II. Li-

II. Licet *Chereb* significet etiam *regnum*, *furorem* &c. retinent tamen hæretici in suis versionibus *cornu*, quia *regnum*, *potestas*, & *pars eminentior cheren* dicitur, ducta metaphora a cornu; ergo retinere etiam debent τὸ *cornuta esset*, licet significet *splendorem faciei*, quia splendor, ducta a cornu metaphora, dicitur *cheren*. III. Ipsi Hæretici ex Glassio (*a*) metaphoram agnoscunt; ergo debet ibi propria vox retineri, alias variatur stylus, nec versio habetur, sed paraphrasis. IV. Etiam Aquila habet, κερατώδης, *cornuta esset*, & Hieronymus in 6. Amos ait: *In Exodo juxta hebraicam & Aquilæ editionem legimus, quia cornuta esset* &c.; ergo &c.

II. Non ignorant Catholici, his verbis significari splendorem vultus, & cornua Moysis metaphorice sumi: ut patet ex glossa, Lippomano, a Lapide &c., ex quibus nemo est adeo simplex, qui putet cornua Moysi erupisse. Nec diffitetur Amama, recte hunc locum exposuisse Eugubinum, Cajetanum, Xistum Sen., Bellarminum, et D. Thomam; ergo &c. III. Proferunt Schikardus, et Seldenus nummum vetustissimum Mosis auribus tenus cornuti, cum inscriptione משה, *Moses*, in postica autem: *non habebis Deos alienos coram me:* Notarunt etiam, in lamina æris cornua haberi arietina. Incertum est autem, an a Judæis hi nummi sint cusi: sed vetustos esse, nemo negat. Non ergo ex imperitia *Pontificiorum* interpretum, ut hæretici criminantur, neque ex corrupta vulgatæ lectione, sed ex prisca consuetudine Moyses cornuta facie pingitur in signum potestatis, & gloriæ.

PROPOSITIO VI. Non fuit Moyses primus litterarum inventor.

Prob. I. Act. 7. habetur, Moysen *fuisse eruditum in omni sapientia Ægyptiorum*; ergo erant scientiæ ante Moysen. Hinc Jos. I. Ant. scribit, Ab Abrahamo, et Chaldæis Arithmeticam, et Astrologiam in Ægyptum pervenisse: et ante hos ab Assiriis cultas has scientias, scribit Proclus in Timæo. Narrat etiam Simplicius, Astronomicas observationes a Babilonia a Callisthene missas fuisse ann. 1093., nempe ann. 200. ante Abraham. Adde astrorum cursus duabus columnis ab antediluvianis insculptos esse, ex Jos. 1. Ant. 3. Prob. II. Nam in ep. Judæ v. 14. habetur: *Prophetavit autem & de his septimus ad Adam Henoch*, cujus prophetia ib. exscribitur. Unde Aug. l. 18. de C. D.,

nec

nec non Tertullianus in l. de Habitu mul., Henochum quædam divina scripsisse non dubitant; ergo &c.

Caput VIII.

De præceptis decalogi, eorumque distributione, & interpretatione.

DEcalogum, ut observat Philo est juris universi summarium, ita dictum ob decem sententias Domini, ac præscriptiones rerum agendarum, quas duabus in tabulis taliter distributas fuisse opinatur S. P., ut prima tria ad Dei cultum spectantia una tabula; reliqua septem ad proximi dilectionem altera tabula contineret. Quidam Judæi, post Josephum, et Philonem in utraque tabula quinque præcepta locant, Hieronymus, aliique quatuor in prima, sex in secunda. Sit ergo

Propositio. Probabilior est in decalogi partitione Augustini sententia.

Prob. Probabilius est enim in una tabula exstitisse, quæ spectant Dei cultum, in altera vero, quæ referuntur ad proximum. II. Præceptum de Diis alienis esse ordine primum, adeoque tria esse, non quatuor præcepta divini cultus. III. Nonum, ac decimum esse præcepta diversa; ergo &c. Prob. I. pars. Matth. 22., et Marc. 12. duo tantum dicuntur præcepta legis. *Diliges Deum*, & *proximum*, atqui, si hoc dictum est ob distinctionem tabularum, cultus Dei in prima, amor proximi in secunda constituitur: si vero ut capita ceterorum hæc duo memorantur, probabilius est, non fuisse permixta, quæ ad diversa genera spectant: conveniunt proinde in hac partitione omnes Christiani; ergo &c. Prob. 2. pars. Nam in verbis: *Ego sum Dominus* &c. nullum est verbum imperativum; ergo est ibi præfatio quædam decalogi Dei majestatem, et benevolentiam denuntians; ergo mandatum, *non habebis Deos alienos* &c. est ordine primum. Hinc S. P. in tribus præceptis typum Trinitatis agnoscit. Prob. 3. pars. I. Quia alias non essent decem præcepta, sed novem. II. Quia repetito verbo *non concupisces*, *non desiderabis* videtur duplex sententia distingui.

Inst. Si præcepta multiplicentur relate ad numerum rerum, quas concupiscimus, erunt infinita; ergo &c. ℞. neg. cons. Nos enim præcepta distinguimus, non juxta bonorum genera, quæ concupiscimus, quarum alia sunt utilia, alia delectabilia; ergo &c.

Quæres: quinam sit ordo præceptorum secundæ tabu-

læ, et an præceptum, *non mœchaberis*, sit sextum, an quintum? Præponitur enim præcepto *non occides* in vet. Græco codice, Marc. 10., Luc. 18., et Rom. 13. Ita etiam habetur apud Augustinum l. 3. contra ep. Pel. ℞. Præceptum, *non occides*, esse præponendum juxta vulgatam Exod. 20., ex Hebræo codice, ex Josepho, Chrisostomo, aliisque. Adde Lucam, et Matth. 19. Sed de partitione decalogi satis, sequitur brevis ejusdem expositio.

De primo decalogi præcepto. Non habebis Deos alienos; non facies tibi sculptile &c.

NOt. I. Præmissa hac brevissima, sed vere divina præfatione: *Ego sum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Ægypti*, qua Deus ineffabilem sui majestatem demonstrat nomine *Jehova*, et summam potestatem voce *Elohim*, recentiora beneficia commemorat, ut hebræorum animos sibi devinciat. I. Præceptum statuit his verbis: *Non habebis &c.*, quo præcepto prohibetur quilibet cultus idolorum. Alieni vero dicuntur dii gentium, vel natura, si sint res creatæ, vel figmento, si sint opera manuum hominum. Quod latine legitur, *coram me*, habet Hebræus *super faciem meam*, et Græcus πλὴν ἐμοῦ, quod hanc vim habet: *Non habebis Deos alienos, sed tantum me*; recte ergo Theologi hoc præceptum exponunt non solum *negative*, prout cultum superstitiosum vetat idolis, sed etiam *positive*, prout Deo vero cultum exhibet religiosum.

Not. II. Pro sculptili habet Hebræus פסל *Phasal dolavit*, quo verbo non solum erectio simulacri, sed etiam quadrati, ac perpoliti lapidis positi ad religiosi cultus testimonium interdicitur. Nam in quadrato lapide Venerem, et usu stipitum, lignorum, et columnarum cultos Deos alios scribunt Pausanias, et Philo. Et Deut. 16., ubi erectio statuæ vetatur, habetur græce στήλην, et Exod. 20. pro *sculptile* habetur Græce *idolum*, quod quamlibet imaginem designare putat H. Stephanus, Scapula &c. Classenius vero (a) inanis, ac fictæ rei similitudinem. Idem censent Vossius, Menochius, et Lirinus. Est ergo idolum simulacrum fictam exhibens divinitatem. Unde idololatria est translatio cultus a creatore ad creaturam; ergo similitudines, non quæcumque ibi prohibentur, sed genus aliud idolorum. Cum

(a) *De theol. gent. l. 1.*

Cum enim ſculptile ſignificet ſtatuam, prohibenda etiam erant reliqua idola, quæ aut conflantur, aut pinguntur; unde additur: *Neque omnem ſimilitudinem, quæ eſt in cœlo, & in terra, & in aquis*. Nam aſtra, aves, bruta, plantas, & piſces gentiles coluere. Sit ergo

Propositio. Ex I. Præcepto vetantur ſimulacra, & imagines ad adorandum, non omnes ſimilitudines.

Prob. I. ex Aug., & D. Th. Ille enim his verbis: *Non facies tibi ſculptile &c.* docet, prohiberi *colenda figmenta*. Is vero 3. p. q. 25. ait: *Non prohibetur illo præcepto facere quamcumque ſimilitudinem, ſed facere ad orandum*. Prob. II. ratione. I. Verbis illis: *Non facies tibi ſculptile*, prohiberi quadratos lapides, columnas, & ſtipites in titulum divini honoris erectos, dictum eſt ſupra: atqui non prohibetur Judæis illa erigere, dummodo id non facerent ad extraneum cultum, ut fecerunt ad tumulos Jordanis filii Ruben & Gad; ergo nec iis vetatur habere imagines ac ſtatuas ſecluſa idololatria. II. Sculpti ſunt Cherubim in arca, boves in Mari æneo, leones in throno Salomonis; ergo &c.

Dices: Hæc Dei juſſu facta eſſe: nec fuiſſe rerum per ſe ſtantium figuras. ℟. Juſſum quidem Dei ibi adfuiſſe, at non diſpenſationem. Deinde conſtat, res etiam per ſe non ſtantes, imo & cilindrum, & ſculpturam omnem eſſe aliquando idolum; ſi ergo per ſe ſtantia vetantur, quia idolum eſſe poſſunt, poterunt etiam per ſe non ſtantia eadem ratione vetari. III. Oppoſita ſententia ſacræ hiſtoriæ repugnat. Nam 1. Reg. 19. legitur, Michol poſuiſſe ſtatuam hominis in lecto pro Davide; ergo in domo David viri ſancti erant ſimulacra. IV. Narrat Joſeph 15. Ant., Ariſtobolum & Mariamnem paſſos, ut pingerentur, & in Agrippæ palatio ſtatuas filiorum ejus fuiſſe locatas. V. Idem evincitur ex nummo Moyſis, de quo ſup., & ex alio apud Villalpandum cum imagine M. Antonii, & epigraphe hebraica, *Salomon Rex*. Inciſas imagines Judæorum nummis, conſentiunt docti omnes. Sicli a Judæis cuſi ante captivitatem, habent ex parte vas, ex alia virgam florentem. Matth. 22. numiſma profertur cum imagine Cæſaris, quod ſane non contrectaſſent Phariſæi rigidi legum obſervatores, ſi hoc Dei lege interdictum putaſſent. Aliunde ex hebraica inſcriptione ſatis conſtat, illud non fuiſſe monetam Romanam; ergo &c.

Opp. Joſephus l. 2. de Excid. Jeroſ. et l. 17. Ant. narrat,

rat, Judæos, nec imagines Cæsaris, nec aquilam auream passos esse, ergo &c. Addit l. 8., Salomonem peccasse, cum bovum, aut leonum imagines mari æneo, ac throno insculpsit; ergo &c. ℟. dist. ant. Non passi sunt Judæi illas imagines, quia ad cultum erant consecratæ, conc., absolute, neg. Ait enim ib. Josephus: *Dedicaverat ingentem aquilam ex auro: lege autem vetitum est operam dare simulacris consecrandis;* vetitæ ergo non erant imagines ad cultum non consecratæ. Tales etiam fuisse Cæsaris imagines jure suspicabantur Judæi, et quia Cæsares inter divos referebant Romani, et quia eas Pilatus clam, et velatas in Urbem intulerat. Reapse alia signa, et militaria vexilla æquo animo passi sunt; fallitur ergo Josephus, dum ait, Salomonem peccasse, ob insculptas bovum et leonum imagines: Deus enim omnia Salomonis opera ad templi ornatum probavit, non redarguit.

De altero Decalogi præcepto: Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum.

Assumere nomen Dei est Deum, ut testem, et fidejussorem invocare, aut alia ratione Dei nomen proferre, quod si fiat reverenter, religiosum est, nec prohibetur; cavendum ergo est, ne assumatur in vanum, idest mendaciter. Vetantur proinde perjuria, ac falsa proferre obtestatione divini nominis, item temere, et inconsulto jurare, idest sine ratione et necessitate. Tres sunt autem comites, seu conditiones liciti juramenti; nempe, ut fiant: *In veritate, judicio, & justitia* (a). Deest veritas, si juramentum mendaciter fiat, *judicium*, si fiat pro re levi, *justitia*, si pro re illicita. Assumitur in vanum Dei nomen, si illud aut sacra irato ac polluto animo proferantur. Censet Josephus l. 4. Ant., et Philo l. 3. de vita Moysis, illicitum esse blasphemare deos, quos colunt urbes gentium: alii Judæi etiam simulacra, quod nomen Dei habeant, ex 22. Exod. *Diis non detrahes*. Sed errant: nam Exod. 22. prohibetur, ne rectoribus et judicibus detrahatur, quos *elohim* seu *deos* vocat scriptura, quia judicium Domini proferunt. At dii gentium nil habent cum vero Deo affinitatis. Hinc Exod. 23. statuitur: *Per nomen externorum deorum non jurabis*. Assumentes in vanum Dei nomen dicitur, eos Dominus non habere *insontes*, idest de iis pœnam sumere, et punire gravissime.

De

(a) *Jerem.* 4.

De III. Decalogi præcepto: Memento, ut diem sabbati sanctifices.

Hoc præceptum partim morale, partim cæremoniale dicitur a D. Th. 1. 2. q. 122.: *Morale, quod homo deputet aliquod tempus ad vacandum divinis, sed in quantum determinatur speciale tempus, in signum creationis mundi, est præceptum cæremoniale: unde ponitur inter præcepta decalogi, in quantum est præceptum morale, non vero in quantum est cæremoniale;* jure ergo potuit ab Apostolis in diem dominicum transferri cultus Deo debitus, ex vi hujus præcepti. Is enim, ex Augustino, est *primus dies sæculi:* in ipso creati sunt angeli, resurrexit Christus, Spiritus S. super Apostolos descendit &c. Lex ergo, quoad septimæ diei determinationem temporalis est, impletisque figuris, et abolita idololatria, in diem primum fuerat commutanda.

Ad festi sanctificationem abstinendum est ab omni opere, quod a Dei cultu possit avertere, & præsertim a peccato, ut ait S. P. tr. 3. in Jo. *Omnis enim, qui facit peccatum, servus est peccati.* Abstinendum est ergo festivis diebus a comessationibus, ebrietatibus, impudicitiis, aliisque flagitiis. Tum sanctis operibus insistendum, supplicationibus, sacrificiis, & verbi divini, ac sacramentorum susceptioni. Quod innuitur ex verbis, *memento, ut sanctifices.* Quod spectat ad abstinentiam ab opere servili, summa est Judæorum superstitio. Censent enim, non exprimendam vestem madefactam, non venandum pulicem, non detrahendas clitellas asino &c., quam superstitionem redarguit Christus exemplo Davidis, qui esuriens panes *propositionis* comedit. Quæ ergo spectant ad humanæ vitæ necessitatem, ad templi ornatum, & pietatis officia non vetantur. Vetantur tamen die festo spectacula, choreæ, Bacchanalia &c., quæ per se amovent a Dei cultu.

De IV. Decalogi præcepto: Honora patrem, & matrem.

Hoc præceptum primum dicitur Eph. 6. ab Apostolo, & quia primum est in secunda tabula, ex Aug. Serm. de 10. Chord. c. 6. & quia primum est *in promissione*, ait ib. Apostolus, ob repromissam observantibus peculiarem benedictionem. Spectat autem ad secundam tabulam, *quia in divini honoris comparatione parentes debemus contemnere*, ait S. P. contra Adim. c. 6., eosque odio habere, ut ait Christus Luc. 14., hoc

14. hoc est minus diligere. *Qui amat patrem, & matrem plus quam me, non est me dignus*, ait Christus Matth. 10. Hoc autem præceptum recte primum locum obtinet in secunda tabula, cum parentes sint quasi quædam Dei simulacra, ex catechismo Romano.

Honor parentum exigit sinceram animi benevolentiam, ac pietatem, qua non intuitu temporalium bonorum, sed ex ordine caritatis iis obsequium exhibeatur. Nec iis mortem, licet senio confectis, exoptent filii, aut de ea gaudeant, ob pingue patrimonium; sed ubi opus est solentur, & opem ferant. *Necessaria enim vitæ præsidia*, ait Tullius, *debentur his maxime*, & si justa præcipiant, obedientia. Sed, licet patrifamilias peculiaris debeatur reverentia, matrem quoque honore prosequi, naturali, divinaque lege jubemur. Patrum nomine accipiendi sunt I. Genitores. II. Superiores, ac principes. III. Seniores ætate, non solum ex consuetudine Scripturarum, sed etiam ex more omnium gentium. Hinc Romani, ex Tullio, Senatores vocabant, *Patres conscriptos*. Promissio huic præcepto adnexa est: *Ut sis longævus super terram*. Sicut enim Eccl. 3.: *Benedictio patris firmat domos filiorum, ita maledictio matris eradicat fundamenta*. Cujus rei singulare exstat exemplum in sacris literis benedictionis in Jacob, & maledictionis in Chanaan. Verum Christianis non vita corporis, aut terrena, sed coelestia sunt expetenda.

De V. Decalogi præcepto: Non occides, *Exod.* 20., *Deut.* 5., *& Matth.* 19. (1)

Licet occidi etiam de stirpibus, & plantis metaphorice dicatur, proprie tamen de hominibus dicitur maxime hoc loco ubi vox רצח *ratsa* significat *necem hominibus inferre*; frustra ergo ad bestias, imo ad plantas, & segetes hoc præceptum extenditur a Manichæis. Nam Matth. 19. habetur: *Non homicidium facies, ut de hominibus intelligamus, quod dictum est non occides*, ait S. P. Aug. l. 1. de C. D. c. 201. Potest tamen aliquando homo licite occidi, & I., si accedat Dei jussio, ut Abrahamo. II. Si pro Dei cultu, aut publi-

(1) Ibidem c. 26. 52. poena talionis indicitur homicidis his verbis: *Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Hunc spectat illud Gen. 4. v. 23.: *Quoniam occidi virum in vulnus meum, & adolescentulum, in livorem meum, & adolescentulum*, in

publica utilitate bella gerant, ut filii Israel contra Philisthiim. III. Si persona publica juste puniat scelestos, ut David Amalecitam. IV. Si fiat impulsu Spiritus S., ut fecit Sampson. Peccant tamen gravissime, qui hominem quomodocumque occidunt, sed injuste, ut cum David Uriam occidit. Item, qui sibi necem inferunt, ad duellum provocant, aut abortus procurant. Vetamur etiam nimis irasci, de fratrum infortunio lætari, maledictis aut contumeliis lacessere, maxime irato animo. Nam zelo caritatis Christus etiam discipulos suos *stultos* dixit, & *tardos corde*, Petrum *Satanam &c.* Paullus quoque Galatas *insensatos* appellat: nam

---

in livorem meum: septuplum ultio dabitur de Cain; de Lamech vero septuagies septies. Ex quibus verbis putarunt nonnulli, a Lamecho Cainum senem, & Tubalcainum adolescentem fuisse necatos. Hanc tamen fabulam, quam cl. Mazochius, Spicileg. Bibl. ad Genes. 4. 23., & 24., viris gravissimis placuisse miratur, Philoni, Josepho, Onkelosio, & antiquis ignotam fuisse ait, nec nisi ex ignoratione ἀπεξηγήσεως, qua una eademque sententia bis inculcatur, ut hic: *Audite vocem meam, auscultate sermonem meum: virum in vulnus meum, & adolescentulum in furorem meum* profectam esse. Eamque figuram Theodoreto non latuisse, dum Interr. 4. in Genes. ait: *Non duos, ut quidam putaverunt, neque ipsum Cain, ut alii fabulati sunt, sed unum, & hunc iuvenem. Virum enim, inquit, occidi in vulnus meum, & adolescentulum in livorem meum, hoc est virum agentem juvenilem ætatem*. Censet autem laud. Mazochius ib., cum interrogatione verba illa legenda esse; atque illud כי *chi, quoniam*, pro הכי *bachi, numquid* positum esse. „ Fortassis „ enim digamia tunc temporis „ magnam Lamecho conflarat in„ vidiam, itaut ejus uxores ab „ ejus consuetudine abhorrerent, „ quibus ille. *Numquid*, inquit, „ *occidi virum &c.?* „ quasi di„ ceret: numquid sacer & inte„ stabilis sum? Profecto si in „ Caini fratricidæ interfectores „ Deus pœnam septuplo gravio„ rem statuit, quanto magis ul„ ciscetur eos, qui tantum ob „ digamiam intulerint mihi ma„ nus. Ac satis scio Arabem in„ terpretem, & Rabbinos non„ nullos hæc cum interrogatione „ legisse: Onchelosium autem ne„ gationem addidisse, quæ tan„ tumdem ac interrogatio valet. „ Postremo verba illa, *in vulnus* „ *meum, & in livorem meum*, „ idem valent *quod vulnus in* „ *caput meum recidet*, uti dici„ tur Matth. 26. 52. „: *Omnes qui acceperit gladium &c.* Hæc Mazochius. Ex quibus satis superque constat, homicidium nedum a lege Mosaica, & Evangelica, sed etiam a naturæ lege capitali pœna fuisse interdictum.

nam ex Sosiphane, *cum jus, & æquum poscit, irasci licet.*

De VI. Decalogi præcepto : Non mœchaberis.
Exod. 20. 14.

Hebræus נאף *nahaph* ex Deut. 22. significat *cum aliena uxore coire*. Idem significat Græcum μοιχεύειν, unde latinum *mæchari*. Promiscue tamen hæc omnia pro quovis illicito concubitu usurpantur. *Nahaph* enim ex Aben-Ezra & Grotio, impudicum omnem amplexum significat. Unde in Arabica Valt. habetur : *Non forniceris*. Mœchiam etiam stuprum Græci vocant, & *Mechalidem* mulierem omnem, quæ se prostituit. Male ergo nonnulli opinantur, sexto præcepto solum prohiberi adulterium. Vetatur enim etiam incestus, stuprum, fornicatio, & quivis actus illicitæ oblectationis. Incestum vetat Moyses hac phrasi : *Turpitudinem non revelabis*, ad designandam specialem ejus nequitiam. Stuprum vero est vitium virgini illatum, quod gravius est fornicatione, maxime in ingenuis, honestisque puellis. Hinc Romanæ leges permittentes scortationem, capitali pœna plectebat vitiantes Romanam civem : Atticam vero ducere tenebantur. Simplicem fornicationem quidam excusant non attendentes ad illud Apostoli 1. Cor. 9: *Neque fornicarii, neque adulteri &c. regnum Dei possidebunt*. Male audiebant meretrices etiam penes ethnicos, a quibus *lupæ*, & *submeniatæ* dictæ sunt, idest ejectæ extra mœnia. Prohibentur etiam hoc præcepto inhonesta quæque, vel motu corporis, aut verbo, scripto, nutuque fiant. Item oculorum ac sensuum licentia, & ipsa desideria nociva.

De VII. VIII., IX., ac X. decalogi præceptis.

Furtum vetat VII. præceptum Exod. 20. Est autem furtum, cum res aliena surripitur invito domino. Quod si per vim fiat, *rapina* dicitur, & prohibetur naturæ lege : lædit enim humanam societatem, & rempublicam, cujus recta constitutio poscit, ut quisque habeat quod suum est. Inter furta gravissimum est *plagium*, quo liber homo venditur, aut emitur. Post vitam enim summum bonum est libertas. *Peculatus* est publicæ pecuniæ raptus. Furtum vero rei sacræ *sacrilegium* nominatur. Præter latrones & piratas, fures etiam sunt fraudatores vectigalium, fœneratores, qui appetunt aut promovent annonæ caritatem, & divites, qui de superfluis eleemosinas non largiuntur, idest, præter vitæ suæ necessitatem, & honestam conditionem. Non enim in superfluo attendi debet ambitio, luxus &c. quibus deesse multa possunt non superesse.

VIII.

VIII. Præceptum linguam coercet; habetur enim ib. ℣. 16: *Non loqueris falsum testimonium*. Cumque hostis etiam sit proximus noster, ex Matth. 5, vetitum est etiam hosti falsum crimen imponere. Nefas est etiam judici præscripta juris formula interroganti veritatem occultare. Vetatur etiam hoc præcepto perjurium. Item mentiri, detrahere, & temere de aliorum moribus judicium ferre. De IX. ac X. præcepto dictum supra: iisque inhibetur cupiditas cum rei, tum conjugis alienæ, quarum sexto, ac septimo præcepto interdicitur contrectatio.

CAPUT IX.

De secundariis præceptis, ritibusque legis Mosaicæ.

Circa legalia errarunt Manichæi, & Gentiles, qui ea irridebant, & Judæi, qui ea nimis extollebant. Contra quos sit

PROPOSITIO. Secundaria Judæorum præcepta recte sunt instituta.

Prob. I. Ex ciborum, ac animalium delectu Lev. 11. Qua lege provisum est, ne Judæi communes haberent cum ethnicis epulas, eorumque mores paulatim exuerent. Conviviis namque junguntur fœdera, & scita moresque exterorum comparantur. Deinde, cum Ægyptii quibusdam animalibus divinitatem tribuerent, aliis uterentur ad auguria captanda, Judæi iis tamquam immundis abstinere jussi sunt. Sic a Suilla carne abstinebant, quia porcus magis, quam aliud animal idolis immolabatur, ex Athenæo, qui ait, a sue Veneri immolata hujus festum *Hysteria* appellatum. Hinc Varro. l. 2 de Re rust. sus dictum putat a θύειν quod est immolare. Joseph etiam refert, Antiochum capta Jerosolyma ingentem porcum sacrificasse. A Romanis etiam inter puras victimas porculos habitos esse testatur Gutherius, eaque hostia initiatos & expiatos, Meursius, Sigonius, & Lorinus ostendunt. Unde a veteribus latinis porci sacri dicebantur. Tandem in immundis animalibus præfigurata hominum vitia, PP. & interpretes docent. In Milvo nempe, aquila, aliisque rapacibus avibus fœneratorum avaritiam. In animali non ruminante, carnalem hominem, qui non ruminat, *nec percipit, quæ sunt spiritus Dei*. In porco luxuriosum. Unde חזיר *Chazir* dictus est, quod luto convolvitur. Vid. Clem. Alex. 3. Ped., Aug. contra Adim. 15, & l. 6 contra Faust.

Prob. II. ex Paschate Judæorum, quod contra Ægy-

ptiorum idololatriam est institutum. Exodi enim 12. jubetur, ut *tollat unusquisque agnum per familias*. Et v. 5 dicitur: *Tolletis & hædum*, atqui Ægyptii ab agno vel hædo abstinebant ex Theod. & Juvenali Sat. 5: *Lanatis animalibus abstinet omnis mensa, nefas illic fœtum jugulare capellæ*. Et Tac. l. 5. ait, a Judæis *cæsum arietem in contumeliam Ammonis*. Præcipitur ib. ut agnus sit masculus, apud gentes enim plus valuisse fœmineas victimas Servius testatur, v. 6 jubetur servandum esse ad 14. mensis *Abib*, idest ad plenilunium vernum, qua die Ægyptii arieti sacrificabant. V. 7. jubetur, poni super *postes &c.* contra Ægyptios, qui hædi cædem putabant mortiferam, cum eadem nocte idipsum a cæde Ægyptiis illata Judæos servaverit. Cautum ib. *Ne crudum quid, aut coctum aqua* comederent, idque contra ethnicorum insaniam, quorum alii crudas carnes cruento ore vorabant, alii hædum in aqua & lacte elixabant. Nihil ex eo remanere debebat usque mane, contra sacerdotum idololatrarum avaritiam, qui *hostias vendunt*, iisque *abutuntur* ad turpia, ex Baruch. 6. Tandem præscribitur azymus panis *cum lactucis agrestibus*, sive amaris: ad differentiam gentilium, qui solum fermentatum in sacris adhibebant, ex Maim. l. 1. & succis dulcibus ex uva, aut melle utebantur. Hinc Lev. 2: *Nec quidquam fermentati, aut mellis adolebitur*. Ex Ovidio enim Fast. 3: *Mella a Baccho reperta*, eique grata sunt. II. In Judæorum Paschate præfiguratus est Christus, quem sub agni nomine, ac typo Isaias prædixit c. 16. dicens: *Emitte agnum Domine dominatorem terræ*, & Baptista Jesum indicans ait Jo. 1: *Ecce agnus Dei*. Et Is. 5.: *Tamquam agnus coram tondente se obmutescet*, quæ de Christo exponit Philippus Act. 8. De eo etiam accipitur, Jo. 9, illud Exod. *Nec os illius confrigetis*. Tandem cabbalæ liber ait: 15 *Nisan redimendus est Israel*.

Prob. III. De aliis ritibus, ac sacrificiis Judaicis. In iis enim animalia immolabantur, quæ colebantur a gentibus, idque in eorum contemptum. Sic vitulæ rufæ sacrificium Num. 19. in contumeliam fiebat Apidis, & Isidis Ægyptiorum ex D. Th. 1. 2. q. 102. Hinc populus apostata conflato vitulo in deserto, Exod. 32. Apim adoravit. Perperam ergo vitulum illum Jehovæ consecratum somniarunt hæretici. Vid. l. 1. c. 5. II. Hoc sacrificium typum Christi fuisse scribit Ap. Hebr. 9, Vitula enim educta extra castra Christum passum extra portam præfigurabat. Et san-

ſanguis ejus aſperſus Chriſti ſanguinem Patri pro nobis oblatum. Nam ædificato templo ſanguis Vitulæ rufæ aſpergebatur in monte Oliveti, in eo ſcilicet monte, ubi Chriſtus paſſionem ſanguineo ſudore inchoavit. Idem dicendum de hirco *emiſſario*, quo, ex Origene, Idololatriæ ablegatio, & diaboli ejectio præfigurabatur. Duo enim hirci ſtatuendi erant ante Dominum, & miſſa ſorte unus offerendus erat pro peccato, alter emittendus in ſolitudinem. Unde objiciebat Julianus, in lege Moyſi oblata eſſe dæmonibus ſacrificia. Nam caper *emiſſarius* dicitur hebraice *ſors Azazeli*, quem diabolum eſſe fatetur Origenes l. 6 contra Celſum, Spencerus etiam ait, diabolum dici *Azazelem*, quia eſt *fortis*, & *abiens*. Et Magi illum ſtatuunt in dæmonum claſſe. Sed hæc opinio nefanda dicitur a Procopio & Cyrillo, & ipſa Levitici lectione rejicitur. Habet enim vulgata pro *Azazele Caprum emiſſarium* Græca *ablegatitium* עז *Az* enim Capri nomen eſt proprium, אזל *Azel* vero idem eſt ac *emiſſus*. Quid noſtra autem ſi Magi diabolo Hirci nomen imponunt? Nec Origeni repugno, ſi in *Azazele* ita diabolum intelligat, ut in *capro emiſſario* ſignificetur expulſio Idololatriæ. In duobus autem hircis, quorum alter dimittebatur, Barabbam & Chriſtum deſignatum aliqui volunt, alii prædeſtinatorum, ac reproborum ſortem, alii Eccleſiam, & Synagogam. Ex quibus conſtat, legalia utilia fuiſſe, quia Idololatriam arcebant, nec perpetuo duratura, quia umbræ erant futurorum.

CAPUT X.

De abrogatione legalium, & quando ea cœperint eſſe mortifera.

NOt. I. Cum Chriſtus ſit finis legalium, quæ ſigna erant futurorum, quæritur: an lex Moyſis Chriſto moriente fuerit abrogata? Quod dupliciter accipitur, nempe, an legalia ex tunc *mortua* fuerint, ſive deſierint neceſſaria eſſe ad ſalutem, an exinde fuerint *mortifera*, ſeu noxia ad ſalutem. Ac primum affirmant communiter theologi, licet Scotus circumciſionem in inſtitutione Baptiſmi cenſeat paulo poſt fuiſſe abrogatam: ſecundum vero difficilius eſt, & Hieronymi, ac Auguſtini diu exercuit ingenia. Putabat enim Hieronymus, legalia eſſe mortifera, ſed cum noſſet, Paullum quædam legalia ſervaſſe, in ſecundam ep. ad Gal. ait, utilem aliquando eſſe ſimulationem, eaque uſum Apoſtolum, ut quæ nocebant eis, qui ex gentibus

crediderant, correptionis hypocrysi emendarentur. Sic Petrum se gessisse cogendo gentes judaizare, nec eum ex animo; sed opportuna simulatione reprehensum, quæ sunt eadem ferme verba Hieronymi. His lectis S. P. scripsit an. 395. ad Hieronymum epistolam 8., nunc 28., in qua ait, dolere se a Hieronymo, tali viro, patrocinium susceptum esse mendacii. Quod tanta humilitate præstitit S. P., ut sub finem epistolæ scripserit, se non bonum judicem futurum, sed aut timidiorem recto, aut cupidiorem; adeoque malle se veritatem audire a melioribus. Cumque hæc epistola reddita non esset, aliam scripsit S. P. circa an. 397, ubi Hieronymianam simulationem rursus explosit, eumque ad palinodiam canendam hortatus est.

Hieronymus hac epistola accepta breviter respondit, optare se, ut Aug. aperte scriberet. Addit, unumquemque in suo sensu abundare, & puerilem esse jactantiam accusando illustres viros nomini suo famam quærere. Subdit: *Memento Daretis, & Entelli, & vulgaris proverbii, quod Bos lassus fortius figat pedem*. Addidit Hieronymus epistolam 14., in qua poscit, ut Augustinus epistolam mitteret sua manu subscriptam, aut desineret senem in cellula latitantem lacessere. Se vero quondam militem jam veteranum, debere aliorum laudare victorias, non effœto corpore dimicare. Huic epistolæ alia humillima respondit S. P., in qua ait, se agnoscere peccatum suum, quod prior literis læserit virum sanctissimum, rogatque, ut sibi dimittat, nec vicissim lædendo malum pro malo reddat: addit: se non timere salubria verba, ut Entellus, qui cædebatur non sanabatur, aliaque plura, quibus Hieronymi sententias placide excipiens, earum frangit aculeos. His officiis captus Hieronymus circa ann. 404. respondit epistola 75., in qua fatetur, se Origenis commentaria secutum, & scripta sua lectoris arbitrio relinquere. Ipse tamen priori sententiæ adhuc hæret: iisdemque argumentis ep. ad Gal. diligentius pertractatis docet, simulationem Apostolorum non officiosum mendacium fuisse, sed honestam dispensationem. At S. P. his argumentis respondit ep. 19., in qua Petrum a Paullo jure reprehensum esse demonstrat: Paullum vero, non simulate legis ceræmonias servasse, quasi putaret iis salutem conferri, ut Ebionitæ, sed ne crederetur antiqua sacramenta abjicere, velut profana.

Not. II. Ex Aug. tria distingui tempora I. ante Christi mortem, in quo legalia erant salubria. II. Statim post

Christi mortem, ante Evangelii promulgationem, in quo non erant amplius salubria, nec ad ea cogi quis poterat, licebat tamen ea retinere, ut cum honore sepelirentur. Adeoque reprehensibilem fuisse Petrum, qui gentes cogebat judaizare, laudabilem Paullum, qui cum Judæis legalia sine simulatione servavit. III. Cum lege sepulta, promulgatoque Evangelio mortiferus fuit usus legalium. His notatis sit,

Propotio I. Lex vetus solum in morte Christi, quoad ceræmonialia præcepta desiit obligare.

Prob. I. Ex Ap. Hebr. 7., ubi habetur: *Translato sacerdotio* (Levitico in aliud secundum ordinem Melchisedech) *necesse est, ut etiam legis translatio fiat*, atqui sacerdotium Leviticum consummatum non est, nisi quando Christus se ipsum obtulit in ara Crucis, ex Ap. ibidem c. 5. 7. 8. 9.; ergo tunc fuit lex abrogata. II. Ap. c. 9. ait: *Nondum propalatam esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habente statum*, sed Christus propalavit sanctorum viam *per proprium sanguinem*; ergo &c. III. Christus factus est novi testamenti mediator morte intercedente ibid.; ergo vetus usque ad hanc mortem perduravit. *Ubi enim testamentum est, mors necesse est intercedat testatoris*.

Prob. II. Matth. 27. habetur: *Velum templi scissum est in duas partes*. Et Jo. 19: *Consummatum est*; ergo in Christi morte legis velamen discissum est, apertus est aditus ad secretiora mysteria, jugum servitutis excussum, & omnia de Christo prædicta completa sunt.

Dices: Baptismus triennio ante Christi mortem institutus circumcisionem eliminavit; ergo &c. Prob. ant. Nam Luc. 16. habetur: *Lex & prophetæ usque ad Joannem*; ergo &c. ℞. neg. ant. Nam dato etiam, baptismum ante Christi mortem fuisse institutum, qua de re non una est Patrum, & Doctorum sententia, non potuit tamen ante apostolicam promulgationem obligare. Non enim ante mortem testatoris novæ hæreditatis jura subsistunt. Ad prob. dist. ant. *Usque ad Joannem* inclusive, conc., exclusive, neg. Lucæ ergo sensus est, aut Joannem ultimum fuisse eorum, a quibus Christus in lege fuit prænunciatus, aut etiam Johannis tempore legem stetisse. Vide auctorem, qui tertiam addit expositionem.

Propositio II. Legalia non statim a Christi morte fuere mortifera.

Prob. I. Scripturis. Act. 16. Paullus circumcidit Timotheum, se totondit in Cencris, & se purificavit more Ju-

Judæorum ex c. 16., & 18. Petrus decennio a Christi morte ait: *Numquam manducavi commune, & immundum*, Act. 10; ergo adhuc legem servabat. Act. 15. Sancitum est, ut fideles in posterum abstinerent, *ab immolatis, & sanguine, & suffocato*, & nil ultra vetusti oneris fidelibus imponeretur; ergo ad ea usque tempora Apostoli legalia permiserant. Ita facile difficultates enodantur, quæ in Act. Ap. occurrunt. Paullus enim circumcidit Timotheum mulieris Judeæ filium, & inter Judæos versaturum, ut ostenderet, se circumcisionem non aspernari. Vetuit circumcidi Titum, ne Evangelicæ veritati faceret præjudicium: sicque ostendit legis ritus nec noxios esse, nec necessarios. Prob. II. ex Concilio Florentino, quod cum declarasset, legalia in Christi morte cessasse, ait: *Usque ad promulgatum Evangelium illa potuisse servari, dum tamen minime ad salutem necessaria crederentur*; ergo &c. Prob. III. ex ratione Augustini. Nam lex Mosaica, *sicut defuncta corpora, necessariorum officiis deducenda erat quoddammodo ad sepulturam, nec simulate, sed religiose, non autem continuo projicienda*.

Ob. I. Ap. ad Gal. 2. ait: *Sed neque Titus compulsus est circumcidi*; ergo hoc vetitum erat. ℞. neg. cons. Non enim permisisset Apostolus circumcidi Timotheum, in eo faciens, quod vetitum putabat; ergo Titum non circumcidit, propter *superinductos falsos fratres*, qui legalium jugo curabant *fideles in servitutem redigere*. Sed circumcidit Timotheum, *ne videretur detestari circumcisionem, sicut idololatriam; cum illam Deus præceperit, hanc Satanas persuaserit*. Ita S. P. ep. 82. Vide notas hujus Cap.

Ob. II. Ap. ibidem c. 5. ait: *Si circumcidamini, Christus vobis nihil proderit*; ergo &c. ℞. dist. ant. Si circumcidamini, ut salvi sitis, conc., in Dei honorem, & ne aliis sitis occasio scandali, nego. Ap. ergo *illos arguit, qui se justificari in lege credebant*, ait S. P. ibidem, *non qui legitima illa in ejus honorem, a quo mandata sunt, observabant, alias decepit Paullus Timotheum, & fecit ei nihil prodesse Christum*.

Ob. III. Legalia erant signa futurorum, quæ in Christi morte completa sunt; ergo post illam facta sunt signa mendacia adeoque noxia ad salutem. ℞. dist. cons. Facta sunt signa mendacia, & noxia ei, qui illis uteretur tamquam signis ad salutem necessariis, conc., tamquam signis legis mortuæ, & cum honore sepeliendæ, neg. Hoc sensu ait ib. S. P., legalia *paullulum permittenda eis maxime, qui ex illo populo,*

pulo, cui data sunt, venerant; postea vero, tamquam cum honore sepulta, a Christianis omnibus irreparabiliter deserenda.

Ob. IV. Hæc sententia instaurat hæresim Cerinthi, & Ebionis; ergo rejicienda est. ℞. neg. ant. Illi enim legalia ad salutem necessaria asserebant, & cum Evangelio retinenda.

Ob. V. Legalium observatio, aut bona erat, aut mala, sed ex dictis non erat bona, nec salubris; ergo mala. ℞. I. Legalium observantiam ex variis circumstantiis, & bonam fuisse, & malam. Bonam iis, qui non eam execrabantur, ut superstitiosam & noxiam, licet crederent non esse fidelibus imponendam; malam vero illis, qui jugum legis fidelibus imponebant, quasi adhuc foret necessaria ad salutem. ℞. II. dist. min. Non erat salubris, idest non necessaria ad salutem, conc., idest non religiosa, nec pia, neg. Sicut enim defunctorum corpora pie deferuntur ad tumulum: ita pie lex vetus cum honore erat sepelienda. Qui ergo eam etiamnum servaret, non esset pius deductor cadaveris, sed impius sepulchri violator.

PROPOSITIO III. Apostoli non simulate legalia servarunt, & Paullus Cephæ ex animo restitit.

Prob. I. Nam si ea servare licuit, cur Apostoli simularunt? Id enim eos fecisse ait Hieron. credens legalia esse illicita: si non licuit; ergo a Ss. viris nec simulate usurpari debuere, cum id culpa non vacet. Alias nunc etiam liceret ad lucrandos Judæos cum iis judaizare, quod impium est. Nam *si propterea* (ait S. P. ep. 40. ad Hier.) *illa sacramenta celebravit*, Paullus, *quia simulavit se Judæum, ut illos lucrifaceret, cur non etiam sacrificavit cum gentibus, ut eos quoque lucrifaceret?* ergo &c. Prob. II. Act. 21. habetur, Jacobum Paullo narrasse, plura Judæorum millia de ipso Paullo audiisse eum docere: *Non debere eos circumcidere filios suos, nec secundum consuetudinem ingredi. Nunc ergo*, ait Jacobus, *sanctifica te cum illis, ut radant capita, & scient omnes, quia ambulas & ipse custodiens legem*, sed ex his evincitur sincere ab Apostolis legalia servata; ergo &c. Prob. min. Ex Aug. ep. 82. ad Hieron. ubi ait: *Nam si revera ea* (legalia) *reprobaret*, Paullus, *& ideo celebranda susciperet, ut actione simulata, suam posset occultare sententiam, non ei diceret Apostolus: & scient omnes, sed putabunt omnes, quoniam quæ de te audierunt falsa sunt; præsertim quia Apostoli decreverant, ne quisquam tunc Judæo judaizare prohiberet, quamvis etiam ipsos*

ipsos doctrina Christiana non cogeret; ergo &c.

Prob. III. Ap. ad Gal. 1. ait : *Quæ scribo vobis , ecce coram Deo, quia non mentior* . Sed si Apostolus ficte restitisset Petro , mendax esset ; ergo &c. ℟. Baronius ad an. 51. : non repugnat , Paullum vera scribere, & quæ narrat simulate fuisse peracta . Sed contra . Apostolus non solum scribit, se Cephæ restitisse ; sed etiam, quod *reprehensibilis erat*, quod non *recte ambularet ad veritatem Evangelii*, & quod *cogebat judaizare* . Petrus enim aut male se gessit , aut bene ; si primum ; ergo jure reprehensus est ; si secundum ; ergo Paullus mentitus est scribens , illum non recte ambulasse . Hinc S. P. ep. 40. ait : *Si recte illi ingrediebantur , iste mentitus est : si autem ibi mentitus est , ubi verum dixit?* Nec dicas, id Paullum scripsisse, *ut animos tumultuantium* deliniret , & Galatas removeret a servitute legalium ; idipsum enim dici posset de nuptiis , quas quidam vetabant : Apostolum nempe eas commendasse *propter eos, qui dilectione conjugum tumultuari poterant fuisse mentitum*. Ita S. P. epist. 28. num. 4.

Prob. IV. ratione . Nam simulatio , & mendacium etiam officiosum est intrinsece malum, & cum veritate pugnat suapte natura ; ergo illicitum est. Haud recte ergo D. Hieronymus simulationem Paulli honestam dispensationem, non officiosum mendacium appellat. Nam, si recte Petrus ad veritatem Evangelii ingressus est, mentitur Paullus scribens, *non recte ambulasse , non enim addito dispensationis nomine fieri potest , ut mendacium non sit mendacium* , ait S. P. ep. 82. II. Simulatio , & mendacium officiosum , ut alibi , certe in caussa religionis , qualis erat illa , de qua quæstio est, omnium consensu prohibetur, I. quia tunc esset falsæ religionis approbatio , & negatio fidei , II. quia scandalum præbuisset fidelibus , & occasionem judaizandi , unde Eleazarus renuit fingere se suillam comedisse, ne *multi*, inquit , *propter meam simulationem decipiantur* . Adde septem fratrum Macchab., & Ss. martyrum exempla, qui huic simulationi mortem prætulerunt.

Ob. I. Ad Gal. c. 2., ait Apostolus , se Petro *in faciem restitisse*, sed τὸ *in faciem* , idem est, ac apparenter & simulate ; ergo &c. ℟. neg. min. Nam I. ex Græca, Æthiopica , ac Syriaca lectione τὸ *in faciem* redditur, *palam, coram omnibus*, *in faciem ipsius*. II. Apostolus c. 5. ait: *Dixi Cephæ coram omnibus*. III. Caussam reddit : *Quia*, inquit, *reprehensibilis erat* ; ergo &c.

Dices:

Dices : 2. Cor. 5. τὸ *in facie* idem valet ac non in corde ; ergo idem valet ad Gal. 2. ℞. neg. conf. aliud est enim ἐν προσώπῳ *in facie*, aliud κατὰ πρόσωπον *in faciem*, hoc enim idem esse ac palam, & coram ostendit Erasmus ex PP. Græcis & Latinis. Deinde omnem ambiguitatem tollit illud, *coram omnibus* v. 14.

Ob. II. habetur in græco : *Quoniam reprehensus erat* ; recte ergo Græci hunc locum reddunt, quod male de Petro judicabatur, licet reprehensibilis non esset. ℞. I. Auctor Comment. *Unde reprehensus? utique ab Evangelica veritate, cui hoc factum adversabatur*. ℞. II. Retinendam esse lectionem Vulgatæ, quam probant Arabica, Syriaca, Vatablus, aliique : etenim v. 14. ratio redditur, cur esset reprehensibilis, nempe, *quod non recte ambularet*. In Græco autem ideo legitur *reprehensus*, quia Apostolus juxta hebraicam phrasim sibi familiarem participia pro verbalibus usurpavit. Sic Hebr. 12., quod nos habemus, *ad tractabilem montem, & accessibilem ignem*, exstat in græco *monti contrectato, ignique accenso*. Et v. 27. habet, *commota pro mobilia*.

Dices: opinio Augustini favet Porphyrio dicenti, Apostolum Petrum redarguere ausum, cum in eodem esset errore, & Novatoribus, qui Petri culpam objiciunt adversus Rom. Pontificis auctoritatem ; ergo &c. ℞. neg. ant. Melius enim cum Aug. defenditur Petri, & Rom. Pontificis auctoritas, quam si dicamus, illum simulate reprehensum, tunc enim objicerent Rom. Ecclesiæ, Apostolos in caussa religionis fuisse mentitos, ac Petrum errasse cogendo fideles ad ritus abrogatos, & mortiferos. At in Aug. sententia apparet *laus justæ libertatis in Paullo*, ut ait S. P. Ep. 82., *& sanctæ humilitatis in Petro*.

Ob. III. Paullus ipse legalia servavit; ergo &c. ℞. Petrum non esse reprehensum, quod legalibus uteretur, sed quod ad hoc gentes cogeret, unde suspicari poterant fideles, *sine illis veteribus sacramentis, salvos se esse non posse*. Vid. Aug. ep. 82.

Ob. IV. Apost. 1. Cor. 9. ait, *factus sum Judæis tamquam Judæus, ut Judeos lucrarer* ; ergo simulavit. ℞. S.P. dist. ant. factus sum *mentientis astu*, neg., *compatientis affectu*, conc. Si enim factus esset Judæus, simulate legalia observando, factus quoque esset gentilis simulate idolis sacrificando, ut supra dictum est.

Ob. V. Ad Gal. 2. habetur : *Et simulationi ejus con-*

sen-

senserunt ceteri Judæi, itaut & Barnabas *duceretur ab eis in illam simulationem*; ergo &c. ℟. Observantiam legalium non dici simulationem, quod non fieret ex animo, sed quia gentes falso per illam deducebantur, ut crederent, Judæos a gentibus segregari: unde Syrus pro *simulatione* habet *segregationem*.

Ob. VI. Græcorum PP., ac ipsius Hieronymi auctoritatem. ℟. S. P. I. se magis credere *Apostolo pro suis literis juranti*, *quam cuiquam doctissimo de alienis disputanti*. II. ait, ex iis plures ab ipso Hieronymo refelli, ut Laodicænus, Alexander, Didymus, & Origenes. III. Aliis opponit Cyprianum, & Ambrosium: adde Tertullianum, & Augustinum, quos Hieronymo opponimus, quem tamen palinodiam cecinisse in ep. 260. ad Oceanum expresse asserit S. P. A.

Ob. VII. Christus ipse factus est *in similitudinem carnis peccati*; ergo &c. II. Luc. 24.: *Finxit se longius ire*. III. Magdalenæ sub hortulani specie apparuit Jo. 20. IV. Josue ad fallendos hostes habetur terga vertisse. V. Eliseus Naaman Syro permisit, ut simulate idolum Remmon adoraret. VI. Jehu se dixit potiorem cultorem Baal quam Achab, ut perderet idololatras. VII. Catholici etiam se Priscillianistas, & Eusebius Vercellensis se Arianum simulavit, ergo &c.

℟. ad I. dist. ant. Factus est &c. *compatientis affectu*, conc., mentientis dolo, aut officio, se alium exhibendo, ut alios simulatione deciperet, neg.. Ad II. ℟. I. neg. cons. Primo enim, quæ referuntur ad significandam aliquam veritatem, mendacia non sunt, licet talia primo aspectu videantur, non enim mentitus est Abraham, dum ait pueris, se reversurum cum Isaach, nec Jacob, cum sub hædinis pellibus ait, se esse primogenitum Esau, cumque incarnationis mysterium uterque prædiceret. Ita in Christo non fuit simulatio mendacii, quia significabat, se quamprimum ab Apostolis discessurum. ℟. II. Tirinus nullam fuisse ibi simulationem, revera enim Christus longius erat profecturus, nisi illum discipuli retinuissent. ℟. III. Estius, Christum, ut in discipulis amorem excitaret, corporis gestum ita composuisse, quasi longius esset digressurus. Ad III. dist. ant. Apparuit sub specie hortulani, quasi ligonem, aut sarculum manu gerens, neg., quatenus Magdalena nondum conversa corde, ut Aug. ait ib., *quod non erat putavit*, conc., id enim non simulationem in Christo arguit, sed dubitationem mulieris.

Ad

Ad IV. ℞. neg. conſ. Licet enim in bello terga vertere, obſidionem relinquere &c., quæ dicuntur ſtratagemmata militaria, non fallendi animo adhibita, ſed vincendi. Ad V. retorq. arg. Naaman quippe non petiit, ut poſſet idolo Remmon cum ſimulatione cultum religioſum exhibere, ſed tantum, ut ſi Domino idololatræ ſerviens, illo adorante, ipſe quoque politico obſequio debito principi caput inclinaret, non cultu ſuperſtitioſo, id ſibi culpæ non daretur expetit. Verum ſe Remmoni nullum cultum præſtare aperte oſtendit, nunquam ſine principe idolium intrando, & vero Deo ſacrificia offerendo ſuper terram, quam in publicum ſuæ religionis ſignum aſportaverat de terra Iſrael. Unde Eliſeus ait: *vade in pace*, ejus fidem laudans, qui nec ſimulate vellet idolo genua flectere.

Ad VI. ℞. Jehu peccaſſe *mendacio impio, & ſacrilego ſacrificio*, licet dolendo domum Acab, laudem aliquam promeruerit. Ad VII. ℞. I. Simulationem Priſcillianiſtarum, eorumque qui cum iis fovebant conſuetudinem, merito ab Auguſtino damnari. Ad Euſebium vero ℞. Nullam in facto Euſebii eſſe ſimulationem; is enim a Conſtantio arceſſitus ad ſubſcriptionem fidei Arianæ, quam Dionyſius firmaverat, reſpondit: *Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, nec filius ſupra Patrem, non poſt filium ſubſcribam, quem præceſſi nomine*. Licet ergo Ariani putarent, velle Euſebium fidem illorum probare, non tamen reapſe ſimulavit, quia Conſtantium non adiit niſi arceſſitus, nec affirmavit, Filium eſſe Patri inæqualem, neve ſubſcriberet veram attulit cauſſam, erat enim vere Dionyſii magiſter, & Pater.

Quæres: cur Act. 15. Gentibus, quæ ad legalia cogi non poterant, impoſitum ſit, ut abſtinerent *ab immolatis ſimulacrorum, & ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione*? Ac de immolatis quidem, & fornicatione patet ratio, quod illa ſint quædam idololatriæ conteſtatio, hæc vero per ſe flagitioſa; at abſtinentia a ſanguine lex eſt Lev. 7., qua, ſi fideles obſtringi nequeunt, cur Apoſtoli eam ſervari jubent? ℞. Id jure ſancitum, non in gratiam Judæorum, ut legalia ſervarentur, ſed ut a Gentibus ſuperſtitiones & vitia, quæ cultum idolorum comitantur penitus tollerentur; propter quod legalia ſunt inſtituta. Unde hoc decretum diu in Eccleſia ſervatum eſt, ut conſtat ex Syn. Trullana & Gangren., & a Græcis etiamnum ſervatur: quatuor enim ſunt, a quibus abſtinendum jubent Apoſtoli. I. Ab immolatis carnibus, quas ob idololatriam vetari conſtat ex 1.

Cor.

Cor. 10. II. Ab esu sanguinis, maxime victimarum, quod erat signum superstitionis ex Origene & Tertull. III. A *suffocato*, quod est animal dæmoni suffocatione immolatum. IV. A fornicatione, quæ præsertim viguit inter gentes, quæ ea de re lucos prope delubra plantabant, ibique strata cubilia scribit Isaias c. 57. Cum ergo ex Apoc. 2. studeret diabolus his quatuor homines trahere ad idololatriam, consulto ab iis abstinendum jusserunt Apostoli: non præscribitur ergo eo decreto legalium observantia, ut quidam Scholastici ajunt, sed vetita sunt quatuor illa idololatriæ adminicula. Si ergo Tyrannus immolatitias carnes fideli proponeret, servanda adhuc esset ea lex exemplo Ss. 80. martyrum, de quibus Martyrol. R. die 2. Mart. Ubi vero sanguis & suffocatum nulla ingerit infidelitatis suspicionem, iis vesci licet.

Quæres II. Quando legalia cœperint esse mortifera? ℟. Incertum esse: probabile est tamen id contigisse postquam promulgato sufficienter Evangelio diuturniori dispensatione non opus erat. Nempe circa an. Ær. V. 70., post Christi mortem 41., quando Jerosolyma per Titum solo æquata, una cum ruderibus Urbis legalia sepulta sunt.

CAPUT XI.

De Cepha, cui Paullus restitit: an sit a Petro, Apostolorum principe diversus?

NOn defuerunt ex veteribus, qui ut Petrum facilius ab errore vindicarent, dixere, Cepham a Paullo reprehensum, alium esse ab Apostolorum principe. Horum opinionem jam exstinctam ab Arduino, ac Boyleau excitatam scribit Calmet diss. 1. in Ep. ad Gal. Verum ante illos eam propugnarunt Pinthus, & Cornera, contra quos cum Hieronymo, aliisque PP. sit

Propositio. Cephas, cui Paullus in faciem restitit, non fuit alius a Petro.

Prob. I. Constat enim, Petrum Cepham esse cognominatum ex Jo. 1., ubi Christus ait: *Tu es Simon filius Jona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus*. Atqui huic Cephæ, non alteri restitit Paullus; ergo &c. Prob. min. ex Gal. 2., ubi Ap. ait: *Qui operatus est Petro in Apostolatum circumcisionis, operatus est & mihi inter gentes*, ubi Apostolorum princeps designatur ex nomine, & charactere, atque v. 9. addit: *Jacobus, Cephas, & Johannes, qui videbantur columnæ, dexteras dederunt mihi, & Barnabæ, ut nos in gentes, ipsi in circumcisionem*, ergo huic Cephæ restitit

stitit Paullus ex v. 11. seq. Atqui hic Cephas est Petrus Apostolorum princeps, I. quia de eo loqui Paullum constat ex v. præcedenti, II. quia tres illos columnas appellat, & Apostolos circumcisionis ; ergo hoc nomine Cephæ solum Petrum intelligit. Nec obstat, Cepham post Jacobum memorari, nam, ut pluribus exemplis probat Calmet, in personis laudandis non servatur ordo dignitatis. Alias, si de Cepha non Apostolo loquitur Paullus, cur illum præfert Johanni? Adde, in vet. mss. apud Grotium, Cepham præcedere Jacobum, & Johannem.

Prob. II. ex v. 11. & 14., ubi Vulgata, & Syriaca habent *Cephas*. Petrus enim Syriace *Cephas* dicitur; atqui Græci codices habent ib. Πετρος *Petrus*; ergo Petrus in hac epistola non est alius a Petro. Nullus enim Cephas fuit alius a Petro, aut ejus Paullus non meminit. Hinc Hieron. Comm. in Ep. ad Gal. ait: *Alterius nescio cujus Cephæ nescire nos nomen, nisi ejus, qui in Evangelio & Paulli Epistolis modo Cephas, modo Petrus scribitur. Non quod aliud significet Petrus, aliud Cephas, sed quod Petram Hebræi, & Syri Cepham nuncupent*. Nec Cephas, de quo Paullus, fuit Martialis Lemovicensis Episcopus, is enim non Cephas simpliciter, sed Martialis Cephas dictus est: nec venit in Gallias ante an. 254. ex Greg. Turon. l. 1. Hist. 10. Qui vero eum falso referunt ad ævum Apostolorum ajunt, in Gallias profectum anno a Christi morte 14., sed Paullus Cephæ restitit an. 19. post Christum passum; ergo &c. Tandem scribit Hieronymus loco cit., sensum eorum, qui Cepham a Paullo secernunt, repugnare argumento Epistolæ, quod oblique de Petro, Jacobo, & Joanne dicitur; ergo &c.

Ob. I. Clemens Alex. (*a*), Eusebius (*b*), Dorotheus (*c*), Cron. Alex. Œcumenius (*d*), aliique PP. Græci Cepham alium a Petro esse opinantur; ergo &c. ℞. neg. cons. Stant enim contra hos paucos PP. omnes cum Græci, tum Latini, Tertullianus præsertim, Hieronymus, Aug., Ambrosiaster, Greg. M., S. Th., aliique ex quibus Hieron. hanc quæstionem accurate tractavit; Gregorius vero ait, quod adversarii ista non dicerent, *si Paulli studiosius verba legissent*. ℞. II. libros Hypot. esse dubiæ auctoritatis, nec certo

[a] *L. 5. Hipotip.* (b) *L. 1. H. E. 12.*
(c) *In Synops.* (d) *Ep. ad Gal.*

to tribui Clementi (præter Calmetum & Boyleau) asseri etiam Photius Cod. 109. , ubi non solum plura errata recenset , sed ait etiam , *Sive ipse , sive quis alius ejus personam indutus* . ℞. III. Libros illos vere a Clemente esse exaratos, cum sub ejus nomine ab Eusebio laudentur , sed aliena manu plures iis fabulas astutas esse , Eusebius vero sententiam narrat, nec rejicit, nec probat. Ab Œcum. autem dicitur *probabilis sermo* .

Ob. II. Ap. 1. Cor. 1. ait : *Quisque vestrum dicit : Ego quidem sum Paulli , ego vero Cephæ , ego autem Christi :* ergo Cephas , qui judaizando schisma etiam Corinthi conflavit, est alius a Petro. Idem ib. c. 15. ait : Christum *visum esse Cephæ* , *& post hoc undecim* , sed Luc. 24. ait apparuisse 11. , postea Simoni ; ergo is est a Cepha diversus. ℞. I. dato etiam aliquem fuisse discipulum Cepham nomine, non de hoc, sed de circumcisionis Apostolo , de columna Ecclesiæ , quique Paullo & Barnabæ mandavit prædicationem gentium, in ep. ad Galat. sermo fit. R. II. ad I. neg. cons. Nam de Petro etiam loquitur Apostolus 1. Cor. 1. Ex Clementis ep. ad Cor. , ubi ait , ad eos scripsisse Ap. *de se ipso , Cepha , & Apollo , quia etiam tum diversa in studia scissi* . Ad II. neg. cons. Nam etiam Luc. 5. habetur Christum primo Simoni , post undecim apparuisse .

Ob. III. Hæc sententia Petrum arguit erroris in fide , & Paullum , qui ei restitit, audaciæ ; ergo &c. ℞. neg. ant. Nondum enim legalia erant mortifera . Hinc præclarum agnoscit exemplum S. P. A. Ep. 82. : *Et sanctæ humilitatis in Petro , & justæ libertatis in Paullo* .

Ob. IV. Subortis Antiochiæ legalium dissidiis Paullus Jerosolymam venit, ubi in prima Apostolorum Synodo legalia sunt abrogata : atqui Paullus restitit Cephæ Antiochiæ ex Gal. 2. ; ergo is non erat Petrus, qui tunc erat Jerosolymæ . ℞. I. Calmet, Paullum absoluto concilio statim rediisse Antiochiam, quo postea dissidiis compositis venit Petrus, ibique accidisse, quæ narrantur ad Gal. 2.

℞. II. S. P. Ep. 82. ad Hier. , Hæc probabilius contigisse *ante illud Jerosol. Concilium* ; ideoque aliam esse profectionem Paulli ex Antiochia in Jerusalem Act. 15. ac Gal. 2., & saltem biennio posteriorem esse Jerosol. Concilium, quod an. 50. , aut 51. Ær. V. celebratum est , cum Petri reprehensio contigerit an. 48. Nam a Christo passo an. Ær. V. 29. ad eam reprehensionem fluxere an. 19. , ut su-

ut supra dictum est. Ait Calmet, hanc distinctionem temporum, fluxam esse, sed cum ipse fateatur, non convenire scriptores de anno Hierosf. Concilii, & sive ante sive post hoc dissidium evenerit, adhuc esse discrimen, dummodo ostendatur, in Ep. ad Gal. non referri quod exstat Act. 15., omnis contradictio evanescit. In Epistola ergo ad Gal. diversa narrari constat ex c. 2., ubi Ap. ait, se venisse Jerusalem *secundum revelationem*. Act. 15. statutum esse, ut ascenderet Paullus & Barnabas, hoc est ex Ecclesiæ Antiochenæ consilio, non ex *revelatione*. In ep. ad Gal. dicitur Paullum, Jerosolymam profectum, ut conferret cum Apostolis Evangelium. Ast Act. 15. ob controversiam circumcisionis. Ibi dicitur ascendisse cum Barnaba & Tito, sed is Act. 15. non memoratur; ergo &c. Quod vero ait Calmet, Petrum post Concilium Jerosf. statim venisse Antiochiam, in Act. 15. non legitur.

CAPUT XII.

De lege nova, ejusque præstantia, ac vi obligandi.

HOc interest inter veterem, ac novam legem, quod illa hujus mysteria præfigurabat, & gratiam pollicebatur. Quod explicant Theologi exemplo parvuli ac viri: sicut enim vir hæreditatem capiens præstantior est puero, qui sub tutoribus est, ita lex novi Testamenti veteri perfectior est: in ea enim repromissa est hæreditas Ss., unctio Spiritus S., libertas filiorum, & regnum cœlorum. Quam hæreditatem etiam Ss. vet. Testamenti habuere, sed diversimode: adoptionem quidem in spe venturi Messiæ, gloriam vero adepti sunt redemptione perfecta. Nunc autem adoptamur per gratiam sacramentorum, servatisque mandatis gloriam jure hereditario consequimur. Quare lex nova Mosaica præcellit, & quia hæc illius gratia est instituta, ut symbolum futurorum, & quia retributionem, quam nova largitur, non conferebat. Non desunt tamen in nova lege quædam præcepta, eaque servanda esse a fidelibus contra Novatores seq. Prop. monstrabimus. Sit ergo

PROPOSITIO. Novæ legis præcepta a fidelibus servanda sunt.

Prob. I. Scripturis, & Conciliis. Matth. 5. habetur: *Qui solverit unum de mandatis istis, minimus vocabitur &c.* Et v. 44.: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.* Plura etiam statuuntur contra perjurium, adulterium &c. Et c. 19.: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Similia habet Jo. c. 14., Luc. 6., Eph. 5. &c. Hinc Trid.

sess. 6. c. 9. iis dicit anathema, qui ajunt, *nihil præceptum esse in Evangelio præter fidem &c.* Prob. II. ex PP. Aug. l. 12. de C. D. c. 17. ait : *De christiana lege prænuntiatum illud* Ps. 109.: *Virgam virtutis tuæ &c.* Virga enim principis auctoritatem, & legislatoris mandatum designat. Et l. 3. ad Bonif. *Si Christus*, ait, *nobis abstulit illud gravissimum multarum obligationum jugum, numquid dicturi sumus, non ad nos pertinere ipsum decalogum? Quis est tam impius, qui dicat, ideo se ista legis non custodire præcepta, quia est Christianus, nec sub lege, sed sub gratia constitutus?* ergo &c. Prob. III. ratione. Probatio enim illius caritatis, quæ ad novam legem maxime spectat, *exhibitio est operis* ex Gregorio; ergo &c. Prob. ant. Si enim Deus diligitur, glorificandus est, si proximus, juvandus est, non lædendus, sed hæc fiunt sola legis observatione; ergo &c. II. plura sunt, quæ cum ea caritate pugnant; ergo ab iis est abstinendum, alias lex Evangelica legem naturæ evertit, estque imperfecta.

Ob. I. Lex Evangelica est lex libertatis; ergo &c. Prob. cons. ex Ap. Gal. 5., ubi ait: *Si spiritu ducimini, non estis sub lege*. Rom. 6.: *Non enim sub lege estis, sed sub gratia:* & ex c. 3. eruitur, veterem legem esse factorum, novam fidei. II. lex spiritalis est, & per eam regnum Dei intra nos est, sed in regno spiritali, non sunt opera externa; ergo &c. III. Evangelium est bonum nuntium nostræ liberationis per gratiam; ergo &c. ℟. dist. ant. est lex libertatis prout gratiam confert, & adjuvat, ad differentiam veteris, quæ jubet, non juvat, peccata monstrat, non tollit, conc., prout eximit ab observantia legis, neg. Est etiam nova lex libertatis, quia a legalium jugo fideles eximit. Ad II. dist. ant. Spiritalis est, quia spiritalia promittit, & qui eam servant spiritu Dei aguntur, & opera faciunt etiam intentione & rectitudine finis, conc., quia externa opera excludit, neg. Ad III. dist. ant. Evangelium est bonum nuntium &c., quia eximit ab operibus, neg., quia per gratiam efficit, ut faciamus, concedo.

Quæres: quænam præcepta contineat nova lex? ℟. Continere I. eadem præcepta moralia, quæ continet lex vetus; Christus enim ea singulis servanda proposuit. II. Præcepta fidei circa Trinitatis, & Incarnationis mysteria. III. Loco plurium sacrificiorum vet. legis, unum est institutum, sed iis longe præstantius. IV. Sacramenta septem enu-

enumerantur, queis accedunt Consilia evangelica paupertas, castitas, obedientia, quibus ad montem perfectionis, qui Christus est, facilius pervenitur.

Quæres II. Quomodo in tanta gravissimorum præceptorum copia, ut sunt Confessio, Monogamia &c., lex Christi levis censenda sit? R. Pluribus de causis. I. Si veteri legi comparetur, in qua innumera erant sacrificia, ritus, & præcepta. II. quia nova lex amoris est, & ubi amor est, labor non est, ex Aug. III. ex gratiæ subministratione. Vid. Aug. Ser. 22. Confessio autem, & Monogamia non omnibus jubentur, sed prima iis, qui sua voluntate peccarunt, secunda iis tantum, qui nubunt, ac illis quidem confessio gravis videri non debet, neque enim remedium præscribi potuit, aut salubrius, aut facilius. Imo dura lex esset, si impiis naufragio pereuntibus hæc tabula deesset. Sed de hac re alibi. Monogamia etiam fidelibus est utilissima: arcet enim vel uxorum simultates, vel inter natos dissidia. Quod Saræ & Agar, Rachelis & Liæ, earumque filiorum exemplis satis ostenditur. Qua de re polygamia a Græcis & a Romanis proscripta est.

PROPOSITIO II. Lex Evangelica nunquam est interitura.

Prob. I. Scripturis. Matth. 24. habetur: *Et prædicabitur hoc Evangelium in universo orbe, & tunc erit consumatio*: ubi Matthæus non solum de excidio Jerosolymæ, sed etiam de fine sæculorum verba facit. 2. Hebr. 7.: *Christus sempiternum habet sacerdotium*, sed permanente sacerdotio perdurat lex; ergo &c. Prob. II. ratione D. Th. Finis Mosaicæ legis fuit Christus, & ipsa lex gratiæ; ergo finis legis gratiæ erit regnum, & hæreditas Christi, idest vita æterna.

DISSERTATIO II.

De lege humana.

DE hoc argumento novem capitibus eo, qui sequitur, ordine pertractabimus.

CAPUT I.

De conditionibus requisitis ad hoc, ut lex humana obligandi vim habeat.

PRæter conditiones c. 2. enumeratas, ut lex valida sit, requiritur promulgatio. Ut enim habetur c. *In istis* d. 4.: *Leges instituuntur cum promulgantur*. Nunquam enim exiget legislator a subditis obedientiam, nisi iis mandata innotescant. Ad hoc autem non opus est, ut cuique in

particulari intimentur. Sed sat est, si publico loco sint promulgatæ. Hinc Justinianus in Authentica: *Ut factæ enim const.* statuit eas valere, ex quo in commune factæ sunt manifestæ. In provinciis autem, ex quo a metropolitis palam factæ sunt, idque post 2. menses, Idem de legibus Ecclesiasticis statuunt Nat. Alex. Cabassutius, Juenin &c. Oppositum tamen docent alii plures, & ex nostratibus Vanroy, Poncius, Guerrero &c., qui ajunt sufficere (nisi in ipsa lege exprimatur oppositum) si leges civiles in urbe primaria; Ecclesiasticæ vero Romæ publicentur. Sit ergo

Propositio I. A legislatoris nutu pendet, tum publicationis locus, tum obligationis tempus.

Prob. I. pars: Tertull. de Pud. c. 1. scribit Zephirini Papæ decretum affixum Ecclesiæ valvis, & promulgatum in provinciarum Ecclesiis. S. Cyprianus ait, Stephani Papæ decretum ad Orientis, & Africæ provincias fuisse directum: & Nicænos canones per totum orbem esse transmissos Marius Victorinus affirmat. Idem scribit de Calchedon. Leo M., de Sardic. Theodoretus. Siricius etiam jussit, decretalem suam in Hispaniæ, & Galliæ provinciis emanari. Trid. Syn. suum de abrogatione matrimonii cland. decretum in omnibus Paræciis jussit publicari; ergo promulgatione opus est vel in singulis provinciis, vel in sola metropoli ad nutum legislatoris. Ex his tamen non sequitur, novas leges civiles, aut ecclesiasticas non obligare, nisi in singulis provinciis promulgentur. Plures enim sunt Rom. Pontificum Constitutiones, quas inviolabiliter observandas esse declarat Rom. Pontifex, *ac si essent singulis exhibitæ, vel ostensæ*, postquam Romæ affixæ sunt. Tales sunt Constitutiones Sixti V. de male promotis ad ordines, Alex. VII. editæ an. 1660., & Innocentii XI. an. 1681. Plures etiam sunt decretales, quæ servantur etiam, ubi publicatæ non sunt. Deinde in Romana curia causæ dirimuntur ex decretis ibi affixis. Supremi namque legislatoris imperium nequit vel privatis institutis, vel subditorum voluntate labefactari; ergo ab ejus nutu pendet promulgatio.

Nec obstat Zephirini, Stephani, aliorumque decreta extra urbem per Ecclesias esse promulgata, id enim iis visum est opportunius occasione schismatis, persecutionis, aut hæresis, ne illa refractarii occultarent, & fideles prostrati Pastoris voce recrearentur; promulgatio ergo mandata est, non ut vim haberent, sed ut excusationibus aditus clauderetur, ut ait Syricius ad Himer. Multo minus obstat Authen-

thentica, *ut factæ &c.* de qua ſupra. Ea enim neque de omnibus legibus accipienda eſt, nec duos menſes ad obligationem præſcribit, ſed ad tollendas excuſationes. Ibi enim ſtatuitur *valere, ex quo in commune factæ* ſunt manifeſtæ. Et Baldus docet, illam authenticam factam eſſe *ad ignorantiam non excuſandam*, atque in aliis legibus præſertim municipalibus ſpatium 2. menſium non eſſe exſpectandum.

Prob. II. pars. Licet enim in authentica datum ſit tempus duorum menſium, hoc tamen pro lubitu legislatoris ampliari, aut reſtringi poteſt. Nam in 6. decretalium cap. *Statuimus* impugnantibus electionem, unius menſis tempus præſcribitur, quo ad ſedem Apoſtolicam iter arripiant. Idem ſpatium ſtatuit Trid. Synodus circa matrimonium cland. In cap. *Decernimus* ſex menſes. Sixtus V. de male promotis Romæ degentibus dies 15., citra Alpes menſes 4., ultra Alpes 9. conſtituit; ergo &c.

Dices in Gallia, & alibi conſtitutiones pontificias vim non habere, niſi regis placito receptæ ſint; ergo &c. ℞. neg. conſ. Id enim fit aut conventione Papæ cum regibus, aut Apoſtolicæ ſedis indulgentia; non enim ſpiritalis poteſtas a temporali debet auctoritatem accipere.

PROPOSITIO II. Neque lex civilis, neque eccleſiaſtica a Populi acceptatione pendet.

Not. Non loquimur de dominio Ariſtocratico, aut Democratico. In his enim valorem legis pendere ab optimatum, aut populi aſſenſu, ambigendum non eſt; loquimur ergo de lege lata a ſupremo Domino. Et prob. I. ex ipſa legis definitione. Hæc enim vis eſt quædam, aut præceptum honeſta imperans, vetans inhoneſta; atqui præceptum ex Aug. l. 3. de Lib. arb. c. 24. vim habet, *non ab illo, cui præcipitur, ſed ab illo, qui præcipit;* ergo &c. II. Legislativa poteſtas non ſolum proponit legem, ſed eam jubet, alias etiam conſiliarii eſſent legislatores, quia regibus conſtituenda proponunt, ſed, ſi a populi acceptatione lex pendeat, legislator proponet tantum, non præcipiet; ergo &c. III. *Poteſt rex convenienti vigore leges ſancire* ex Aug. Ep. 48., ſed hoc falſum eſſet in oppoſita ſententia, poſſet enim populus eas non acceptare; ergo &c. IV. Nec cogi poſſet, nec peccaret populus: *etiamſi abſque ulla cauſſa non recipiat legem a principe promulgatam*, ſed hoc ab Alex. VII. Prop. 28. damnatum eſt; ergo &c. V. Ut ſubditi legibus teneantur ſat eſt, quod in legislatore ſit poteſtas,

ſtas, & voluntas eos obligandi, atqui legislator habet voluntatem, quæ ex cap. *Quiſquis præceptis* invicte demonſtratur per verba præceptiva, alias lex eſſet conſiliatrix, non præceptiva: habet etiam poteſtatem ex l. 1. ff. de conſt. Princ. §. *Sed quod Principi*, alias ludibrio eſſent leges; ergo &c. VI. Poteſt legislator præcipere indictis pœnis ex c. *Non fruſtra*, ne refractarii glorientur de contumacia, ex cap. *In Eccleſiis*; ergo &c. Quæ argumenta valent etiam de lege civili, aut eccleſiaſtica in particulari.

De civili conveniunt etiam Gallorum plurimi; ut enim conſtat ex authent., *ut factæ novæ conſt.* leges principis ſæcularis vim habent ſtatim poſt intimationem (1); ergo poſt illam nequeunt a populis repudiari. Idem colligitur ex l. *Formam* c. cum inferior. De eccleſiaſtica vero prob. I. ex Matth. 16.: *Quodcumque ligaveris &c.* & Jo. 21.: *Paſce agnos meos*, ex quibus conſtat, Rom. Pont. auctoritatem a Chriſto immediate deſcendere, ut definitum eſt cap. *Sacroſancta* d. 22., neque id poteſt ex Fagnano ſalva fide negari, auctoritas quoque Epiſcoporum a Chriſto ſaltem mediate deſcendit; ergo &c. Adde, verbum *ligandi* ſignificare vim coactivam, quæ cenſuris exercetur, ut infra oſtendemus;

(1) Exſtat quidem, ut animadvertit Arnoldus Vinnius lib. 1. tit. 2. de Jur. Nat. Gent. & Civ., Conſtitutio quædam Ἐκ τῶν νεαρῶν, quæ indulget ſpatium duorum menſium, a die publicationis obſervandum in omnibus novis legibus Nov. 66. c. 1. Verum ea Conſtitutio recte ſic a pleriſque accepta eſt, ut proſit hoc ſpatium ad allegationem ignorantiæ, atque hæc interim præſumatur, non quia lex promulgata citius obſtringat eum, in cujus notitiam ante pervenit. Quod ſi quis poſt lapſum illius temporis ignorantiam allegat, eſſe quidem adhuc audiendum, ſed hac conditione, ut cauſſam ignorantiæ, quam allegat, probet l. ult. de decr. ab ord. fac. Hæc Vinnius. Addit Heinecius, *ſcriptum jus* idem eſſe, ac promulgatum, locutione a Græcis deſumpta, quibus γράφειν νόμους non eſt *leges ſcribere*, ſed *publicare*: hinc Lycurgus γράψαι νόμους, ait Libanius p. 476. tom. 1., cum tamen Lycurgi leges ſcriptura vulgatas non eſſe, ſatis conſtet. Hinc & jus civile a prudentibus invectum ſine ſcripto conſiſtere dicitur l. 2. §. 5., non quod litteris conſignatum non fuerit, ſed quod non ſolemniter publicatum eodem modo Plato apud Laertium l. 3. νόμον dividit legem in γεγραμμένον & ἄγραφον in *ſcriptam*, & *non ſcriptam*, quæ in more, vel conſuetudine poſita eſt.

demus; ergo potest Papa non acceptantes compellere. Hinc Luc. 10. habetur, *qui vos spernit, me spernit*.

℟. Marca. Magnum esse civilium legum ab ecclesiasticis discrimen. Potestas enim Ecclesiæ data est in ædificationem, non in destructionem; ergo nihil fidelibus obtrudi debet, quod eos possit offendere. II. Christus Luc. 22. hoc discrimen assignat dicens: *Reges gentium dominantur eorum, vos autem non sic*. III. Regibus commissa est Reip. salus, hinc fit, ut in cives etiam invitos ad fovendum Reip. corpus jus iis competat, atqui oppositum evenit in imperio ecclesiastico, ubi præcipue singulorum saluti prospicitur, & divini Pastoris exemplo oves 99. deseruntur, ut centesima reducatur ad caulas; ergo &c.

Verum ex tam labili fundamento jure conjicit Antonius Charlas, sententiam oppositam per se ruere. Nam etiam civilis potestas ad ædificationem est instituta, & quævis honesta lex improbos offendit. Vid. c. 2. libri hujus. Ad II. ℟., ex loco cit. erui, sublimiorem dignitatem in regno cœlorum, de qua inter Apostolos erat contentio, non auctoritati, sed humilitati rependi, Reges enim potestas exaltat, Apostolos abjectio & humilitas. Ita Chrysostomus, Cyrillus, Basilius, aliique a D. Thoma laudati. Addit Estius ibidem, non minui ecclesiasticam potestatem, sed solum innui, non esse, instar civilis, armis & metu exercendam. Ad III. ℟. Etiam Ecclesiæ pastores commune bonum privato præferre, nec pro una ove gregem deserere, si hanc lupi rapaces invadant. Nec obstat exemplum oppositum, nam in ovibus 99. significantur justi, vel angeli ex Hieronymo, in una genus humanum, aut peccatores.

Ob. I. Gratianus, Covarr., Navarrus, Gerson, Sylvester, Major &c. docent, leges valere, quia a populis sunt acceptatæ; ergo &c. ℟. neg. cons. Nam longe plures a Fagnano laudati nostram sententiam propugnant. II. Oppositam sententiam censoria virgula notant viri cl., & si de lege Pontificia sermo sit, fidei contrariam eam appellat Fagnanus, & Charlas Gallus. III. Quia ipsa Paris. Facultas an. 1521. damnavit, *tamquam in fide erroneam*, hanc propositionem Lutheri, *neque Papa, neque Episcopus, nec ullus hominum habet jus supra Christianum, nisi id fiat ejusdem consensu*. IV. Quia Mauclerus D. Parisien. ait, R. Pontificem legibus suis *obligationem inferre in conscientia*. Idque *secundum fidem negari non posse*, nec legem minori esse dignam honore, *si justa, & sufficienter promul-*

gata non recipiatur a populo . ℟. II. dist. ant. Et antiqui scholastici loquuntur in suppositione " quod princeps leges „ ferat ea conditione, ut non aliter obligent, quam si fue„ rint a republica receptæ „ ut ait Covarr. & Navarrus , conc., de legibus absoluta auctoritate sancitis, neg. Vel accipiendi sunt de lege inutili, neque ad bonum directa, de qua Charlas ait, loqui Gersonem, vel excipiunt leges Romani Pontificis: *Cui omnes Ecclesiæ non possunt auferre auctoritatem* , ut ait Sylvester. Major vero loquitur de lege divinæ opposita : ait enim d. 15., Papam a Christo *immediate* plenissimam habere auctoritatem , non ab Ecclesia .

Ob. II. D. 4. cap. *In istis* habetur : *Leges instituuntur cum promulgantur, firmantur cum moribus utentium approbantur*; ergo &c. II. D. l. 32. habetur : *Leges non tenent, quod judicio populi receptæ sunt*; ergo &c. III. Principes ipsi habent a populo auctoritatem ; ergo &c. IV. Ex opposita populorum consuetudine leges abrogantur; ergo & firmantur. V. Leges ecclesiasticæ essent caussa subversionis: non enim scire potest Romanus Pontifex , quid omnium provinciarum fidelibus magis expediat. Hinc nova Ecclesiæ statuta alicubi non obligant , quod non sunt particularium Ecclesiarum acceptatione firmata.

℟. ad I. Retorq. argum. Si enim leges instituuntur, cum promulgantur; ergo leges promulgatæ sine acceptatione populorum per se obligant . ℟. II. dist. ant. Leges firmantur, hoc est non abeunt in desuetudinem , cum utentium moribus probantur, conc., hoc est acquirunt a populo vim obligandi , neg. Ex inducta quidem moribus populorum consuetudine, connivente legislatore, lex ipsa enervatur, & progressu temporis cessat, sed aliud est , abrogata per desuetudinem lege, eam non obligare , aliud validitatem legis a populi acceptatione pendere . Ad II. neg. cons. Ibi enim sermo est de legibus Romanæ reipublicæ abolita Monarchia, cum staret juris auctoritas penes populum , ut liquet ex l. 1. tit. 2. §. 4., unde retorq. arg. Leges enim Populi Romani non pendebant ab acceptatione subditarum provinciarum, imo per Juenin, nec ipse leges civiles a populo pendent, cur ergo Ecclesiasticæ? Ex obedientia , ais, jure divino principi debita; atqui ea debetur etiam Ecclesiæ pastoribus, ex Luc. 10.: *qui vos audit , me audit* &c. Ad III. retorq. arg. Non enim a populo auctoritatem recipiunt Ecclesiæ pastores, sed a Deo ; si ergo per Gallos civilis lex vim non habet a populis , a quib

regia potestas tradita est, a fortiori pendere non debet a populo lex ecclesiastica. ℞. II. neg. ant. *Non est enim potestas, nisi a Deo*, ex Rom. 13.; *qui ergo resistit potestati, Dei ordinationi resistit*, sed qui legibus principum non subjicitur, eorum potestati resistit; ergo &c. Licet autem electio principis a populo, aut optimatibus quandoque pendeat, eo tamen electo ejus mandatis resistere nefas est. Ad IV. Vid. ℞. 2. ad 1.

Ad V. neg. ant. Mandatis enim resistunt rebelles, non cives. Jussa ergo majorum nonnulli contemnunt, non a legum æquitate, sed a superbiæ vitio permoti. Non debet autem providus legislator ob illorum arrogantiam alios mandatis non regere, sed potius refrænare licentiam. Alias nec naturalis lex, nec divina obligaret, cum eæ etiam subversioni occasio esse possint. Novit autem Romanus Pont. quid dispersis per orbem provinciis expediat, tum divino edoctus magisterio, tum præscriptionibus canonum, sapientum consilio, congregationum consultationibus, licet non ab his, sed ab Apostolica sede leges ejus acquirant auctoritatem: sicut a sola regis potestate, non a subditis pendet vis obligandi. Denique, si princeps urgeat executionem legis suæ, tenetur populus ei morem gerere, quia censere debet, reipub. bonum exigere, ut nulla habeatur ratio suæ etiam vetustæ consuetudinis; atqui idipsum potiori jure putare debet de summo Ecclesiæ pastore, cui data est ligandi & solvendi plenaria potestas &c. Perperam ergo Ecclesiæ Gallicanæ libertates Galli deprædicant, quas Apostolicæ sedis aut conniventia, aut concessione consistere facile ex dictis eruitur.

Caput II.

Quanta obligandi vis humanis legibus insit?

Not. I. Hæc quæstio alias plures complectitur, an scilicet leges obligent etiam in conscientia? An cum propriæ vitæ periculo? Num etiam sub mortalis culpæ reatu, dum levia imponunt?

Not. II. Valdenses opinatos esse, humanam legem sublato scandalo sine culpa violari posse. Idem censuit Gerson, qui tamen in eo a sectariis recedit, quod fateatur, Ecclesiæ antistites posse statuere modum ac tempus, quo jus divinum subditos stringat, itaut peccent violatores humanæ legis ob violatum divinum præceptum. Sit ergo

Propositio I. Humanæ leges etiam civiles obligant in interiori conscientiæ foro.

Prob.

Prob. I. ex Ap. Rom. 3.: *Subditi estote, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam*. Hebr. 13.; *Obedite præpositis vestris, & subjacete eis*. 1. Petr. 2.: *Subjecti estote propter Deum* sive regi, sive duci. Et infra: *Servi subditi estote dominis, non tantum bonis & modestis, sed etiam dyscolis*; ergo &c. Prob. II. ex PP. Aug. ep. ad Bonifacium ait: *Quicumque legibus Imp. quæ pro Dei veritate feruntur obtemperare non vult, acquirit grande supplicium*, quia justas leges ferendo serviunt reges æterno Regi ad bonum promovendum. Quod probat S. P. exemplo Ezechiæ, Josiæ &c. Reges enim etiam infideles, ut Nero, Domitianus &c. a Deo potestatem regni habent. Vide August. (*a*), & Bern. (*b*).

Prob. III. ratione. I. Principum constitutiones ad reipub. commodum, religionis incrementum, atque ad salutem plurimum conferunt, teste Aug., Ægidio R., Ammiano, aliisque; ergo iis obtemperandum est. II. Humanis legibus ab æterna promanantibus in certis rerum circumstantis humana vita dirigitur; ergo &c. III. Tenemur obedire rectori familiæ, cænobii &c., quia ex Ap. ad Eph. 5. Dei vicem gerit; ergo a fortiori præfectis urbis, provinciæ &c. IV. Christus Dominus de Ecclesiæ pastoribus ait Luc. 10.: *Qui vos audit me audit &c.*; ergo qui eorum leges spernit, Deum spernit. V. Proscriptæ sunt hæ propositiones: *Præceptum servandi festa non obligat sub mortali, & frangens jejunium non peccat mortaliter*. VI. Præcipit Ecclesia etiam sub pœna anathematis plura, quæ non sunt directe juris naturalis & divini, ut cœlibatum, communionem paschalem &c., quibus catholici omnes obtemperant; ergo &c.

Ob. I. Deuteron. 4. habetur: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor*. Matth. 28.: *Docete servare quæcumque mandavi vobis*. Et c. 15.: *Sine caussa colunt me docentes mandata hominum*; Apost. I. ad Corinth. 7. ait: *nolite fieri servi hominum*; ergo &c. ℟. ad I. dist. ant. Non addetis ceræmonias, & sacrificia gentilium, conc., humanas leges, & traditiones divinas, neg. Alias lex nova, quæ veteri superaddita est, rejicienda esset. Matth. 28. mandatorum observantia præcipitur, non contemptus legum humanarum. Et c. 15. Pharisaicæ institutiones pugnantes cum lege divina, aut naturali rejiciuntur. Apostolus vero hortatur

[a] *L. 5. de C. D. 21.* [b] *De præc. & disp. c. 9.*

tatur Corinthios, ne fiant servi hominum, legalibus se subjicientes. Si vero humana præcepta sint rectæ rationi consona parendum est. Solvendum tributum, auscultandum Ecclesiæ &c. Instat Calvinus: solus Christus est legislator, & judex; ergo nemo alius, præter illum. ℟. dist. ant. Solus Christus est judex supremus, & scrutans renes, conc., dependens, & de externis judicans, neg.

Ob. II. Ex Aug. ep. ad Jan. 119., ubi ait, resecanda statuta hominum, quæ religionem *servilibus oneribus premunt*; ergo &c. II. In Serm. 6. de Verb. Domini ait, posse Imperatorem damnare ad carcerem, non ad gehennam; ergo &c. III. In l. 22. contra Faustum c. 27., ipsum peccatum definit per oppositionem ad legem æternam; ergo &c. ℟. neg. conf. Nam Ep. ad Jan. loquitur S.D. *de iis, quæ neque scripturarum auctoritatibus, neque consuetudine universæ Ecclesiæ roborata sunt*, ut sunt statuta varia, & præsumta, quæ religionem servili onere premunt, eaque jure censet esse resecanda. At cum legis vinculo, & multitudine præceptorum suave jugum, & Christianam libertatem recte consistere supra visum est. Ad II. dist. conf. Imperatori parendum non est, si injusta præcipiat, conc., si justa, neg. Ait enim S.P. ex Apostolo, omnem animam potestatibus sublimioribus subjici; *ergo, si aliud Imperator, si aliud Deus jubeat, Deo parendum est, qui est major potestas. Nam Imperator carcerem, ille gehennam minatur*. Ad III. neg. conf. Subdit enim ibi S. P. *Lex æterna est voluntas Dei ordinem naturalem perturbari vetans*, sed hoc præstat, qui humanam legem transgreditur; ergo &c.

Ob. III. ratione. I. nequit inferior ligare in foro superioris; ergo &c. II. Nequit homo inferni pœnam inferre, aut gratiam sanctificantem subtrahere; ergo &c. III. Non omnia præcepta sunt juris divini; ergo non omnia obligant. ℟. ad I. dist ant. Nequit &c. absolute, conc., ut minister superioris, neg. Tales sunt omnes superioris, ut supra dictum est. Ad II. dist. eodem modo ant. Nequit auctoritate propria, conc., a Deo accepta, neg. Ad III. dist. ant. Non omnia præcepta sunt juris divini *proxime*, conc., *remote*, nego.

Quæres: quid sentiendum sit de lege pœnali? ℟. si sit lex mere pœnalis, in qua nullatenus exprimitur vis obligationis, atque præcepti, nec pœna culpæ respondet, non obligat sub peccato, secluso contemtu: tales sunt leges plurimæ in nostri ordinis constitutionibus. Obligant tamen

leges istæ post transgressionem ad pœnam, idque ante sententiam judicis, si sint *latæ sententiæ* ; idest cum in lege apponuntur hæc verba *ipso facto*, *absque ulla declaratione &c.* Tunc enim non requiritur sententia judicis, ut executioni mandetur. Requiritur autem, si sint *sententiæ ferendæ*. In legibus tamen mere pœnalibus punitio *multa* dicenda est, non pœna, hæc enim, *si justa est*, *peccati pœna est* ; *& supplicium nominatur*, ait S. P. de Lib. arb. 18. At aliæ sunt pœnæ, quas Theologi *pœnales mixtas* vocant, quæ tam ad opus obligant, quam ad pœnam, si illud negligatur. Vid. Vanroy de leg. c. 7. q. 9.

Propositio II. Humanæ leges non semper obligant cum gravi detrimento, ac vitæ periculo.

Prob. Ipsa divina lex non obligat cum vitæ periculo; ergo nec humana. Prob. ant. Exemplo Davidis, qui urgente fame panes propositionis comedit. Discipuli sabbato vellebant frumenti spicas, ea de re a Domino exemplo Davidis excusati. Mathatias statuit sabbato esse pugnandum; ergo &c. II. Ecclesia quosdam eximit ab audiendo sacro, & jejunio ; ergo &c. III. latæ sunt leges humanæ reipublicæ bono, & religionis caussa ; ergo, ubi gravis caussa ad eas violandas impellit, non obligant. IV. Leges Etruscæ ab Hebræis derivatæ non vetabant festis diebus, *segeti prætendere sepem*, *insidias avibus moliri*, *incendere vepres &c.* apud Virg. Georg. I. ; ergo &c. Ubi vero id postulat bonum publicum, aut religionis caussa, obligant etiam cum vitæ discrimine : hinc nefas est militi in patriæ interitu fugam arripere, aut Christiano vesci carnibus immolatitiis, aut azymis cum scandalo pusillorum &c.

Ob. I. Lex humana ad bonum commune est ordinata, sed pro eo debet quisque vitam ponere ; ergo &c. II. Innoc. III. statuit, non esse communicandum cum excommunicato per metum. III. Nec in extrema valetudine fas est Carthusiano vesci carnibus, aut moniali salutis caussa e septis egredi monasterii ; ergo &c.

℟. ad I. dist. min. Si agatur de salute reipublicæ, aut de religionis negotio, conc., secus, neg. *Nemo quippe dubitat* ait S. P. *cavendi majoris damni caussa*, *patiendum esse damnum*, *quod minus est*, ut ait S. P. de mend. 18. Ad II. dist. ant. Per metum levem, conc., gravem, neg. Loquitur enim Pontifex de communicatione cum scandalo, & contemtu. Nam in gravi necessitate non tenemur excommunicatum vitare ex can. *Quoniam multos*. Ad III. de

de Carthusianis censet Vasquez, Sylvius, Vanroy, Piette &c., Carthusianis illicitum esse carnibus vesci, si præsto sint alii cibi, tum ob voti præstantiam, ac instituti consuetudinem, tum ob aliorum ciborum, maxime olerum, ac piscium salubritatem. Alii id iis licitum putant, secluso scandalo, ut Gerson, Major, Adrianus. Sed hi olera & pisces putant nocens obsonium. De moniali etiam ob monasteriorum fœminarum decus & honestatem pluris faciendam, quam unius morbum, censeo non esse permittendum, ut egrediatur e claustro, quod tamen expedit, si epidemia aut pestilentia laborat, aut adsit alia gravis caussa, expressa in Bulla Pii V. &c. Id tamen assertioni nostræ non opponitur, cum fateamur, privatam cujusque vitam cedere honori, ac bono communitatis.

Propositio III. Non potest legislator opus per se leve sub pœnam mortalis culpæ præcipere.

Prob. I. Nam humanæ leges debent æternæ legi conformari, sed hæc levissimo furto, aut officioso mendacio, aut jocoso verbo non reddit damnationis supplicium; ergo &c. II. Si rex capitali pœna puniret levissimam transgressionem, esset tyrannus; atqui longe hac pœna peccatum gravius est, quodve ex eo sequitur, gehennæ supplicium; ergo &c. Id enim esset sequi Pharisæorum exemplum, de quibus Christus Dominus Matth. 23. ait: *Imponunt onera gravia*. Fieri tamen potest, ut res per se levis, ob loci, temporis, ac personarum adjuncta, gravis habenda sit, ut lex Adamo, & Evæ facta de non comedendo fructu, quæ attenta Adæ conditione, & obedientia creatori debita, gravissima fuit. Talia sunt etiam superiorum præcepta, quæ attenta regularis observantiæ necessitate, gravia censentur. Sic in parva etiam materia carnes gustans vetitis temporibus pergrave peccatum admittit.

Caput III.

Possunt ecclesiasticis legibus præscribi etiam actus interiores.

Not. I. Aliud *directe* præcipi, aliud *indirecte*. I. est, quod per se, & absque consideratione alterius proponitur, ut interesse sacro, tributum solvere &c. II. est, quod alterius caussa jubetur, sine quo aut fieri nequit, aut non fit, sicut oportet. Ita lex persolvendi horas canonicas jubet etiam indirecte attentionem, & devotionem, sine quibus in vanum lingua laborat.

Not. II. Præcipi Ecclesiastica lege actus interiores constat ex Later. IV. c. *Dolentes*, ubi præcipitur, ut officium reci-

recitetur *studiose pariter & devote:* & S. P. A. c. 2. Regulæ mandat: *Ut hoc versetur in corde, quod profertur in ore.* Bern. Ser. 41. ait: *Ex voluntate suscipienda imperia prælatorum*. Voluntas enim legislatoris est, ut faciat homines bonos, quod maxime de legislatore ecclesiastico dicendum est.

Not. III. Controversiam esse de actibus interioribus per se & *directe* præscriptis. Qua in re, licet plures DD. negativam sententiam teneant; nos tamen sequimur affirmativam, quam tradunt post Ægidium, Wanroy, Guerrero, Piette, aliique nostrates, quibuscum sit.

Propositio. Potest Ecclesia, etiam interiores actus per se & *directe* præcipere.

Prob. I. ex legibus latis ab Ecclesia. Hæc enim circa actus istos jurisdictionem exercet, non solum eos dirigendo, ut recte fiant, sed etiam puniendo, si male fiant; ergo &c. Prob. ant. I. Ex Clem. I. (*a*), ubi excommunicatio interdicitur Monacho ad curiam accedenti animo accusandi prælatum. II. dist. 30. (*b*) dicitur anathema his, qui jejunia Ecclesiæ spernunt, opinantes cum Eustathianis se esse perfectos. III. Conc. Constant. Sess. ult. jubet denuntiari, ut hæreticos, qui crediderint, Jo. Hus, & Wiclefum sanctos esse, aut injuste damnatos. IV. Alex. VII. & Innoc. XI. damnant eorum sententiam, qui putant, per sacrilegam communionem satisfieri præcepto. V. An. 1687. proscripta est una cum aliis pluribus hæc Michaelis de Molinos assertio: *A' superiori si dee obbedire solo nell' esteriore;* ergo &c.

Prob. II. ex Ecclesiastica historia Sozomeni l. 6. c. 28., ubi narratur, S. presbyterum Eulogium *accedentium cogitationes usque adeo prænovisse, ut delicta eorum certissime argueret. Eos ergo, qui mali quidpiam patrassent, aut decrevissent aliquandiu arcebat ab altari, delicta eorum in apertum proferens*. Vid. Soz. ex Valesii interpr. p. 679. Prob. III. ex Aug. qui de Mor. E. C. 30. de Ecclesia ait: *Tu fœminas viris suis non ad explendam libidinem, sed ad propagandam prolem casta & fideli obedientia subjicis. Tu viros conjugibus sinceri amoris legibus præficis*. Ex quo sic arguitur, Ecclesia viris fœminas subjicit casta & fideli obedientia, fœminis autem viros præficit sinceri amoris legibus,

[a] *De statu Monachorum*. [b] *C. 8.: Si quis*.

bus, sed obedientia casta, & amor sincerus ex intimo corde procedit; ergo &c.

Ob. I. Ecclesia non judicat de occultis ex c. *Sicut tuis*, & Trid. sess. 24. ergo nec præcipit. ℟. dist. ant. non *judicat &c.*, quoad vim *directivam*, neg., quoad *coactivam* subdist., defectu potestatis, neg., cognitionis, conc. Nam interiores actus ad Ecclesiam, rectoresque animarum spectare, supra probatum est. Eos etiam cohiberi, si ad Ecclesiæ notitiam veniant ex factis laudatis evincitur. Hinc Trid. Syn. loco cit. loquens de malis ex matrimoniis clandestinis exortis, & de periculo damnationis ait: *Cui malo, cum ab Ecclesia, quæ de occultis non judicat, succurri non possit, nisi efficacius aliquod remedium adhibeatur &c.*; ergo Ecclesiæ munus est etiam occultis adhibere remedium. Quare S. Synodus hos contractus clandestinos nullos, irritosque declarat, quamvis nullo jure sint vetiti; ergo Ecclesia etiam de occultis sententiam profert, licet nequeat de hoc vel illo in particulari judicare, nisi notitiam habeat aut per testes, aut per confessionem delinquentium. Hinc ℟. II. dist. ant. Non judicat lege generali illos præscribens, aut vetans, neg., lege particulari, hunc aut illum puniens, nisi sciat leges suas violasse, conc.

Ob. II. D. Th. 1. 2. q. 91. ait: *De his potest homo legem ferre, de quibus potest judicare*, sed nequit homo judicare de internis; ergo nec legem ferre. ℟. dist. maj. De his potest legem ferre vi coactiva, conc., directiva, neg. De hac vi loqui D. Th. patet ex seq. ait enim: *Et ideo lex humana non potuit cohibere & ordinare sufficienter actus interiores*. Vel accipiendus est D. Th. juxta sententiam in individuo prolatam. Potest enim vetare Rom. Pontifex, ne eadem missa applicetur pro duobus stipendiis, quæ applicatio est actus interior, sed ignorat Ecclesia, hunc in individuo sacerdotem ita applicasse, ideoque non punit, quod faceret, si nosset.

Ob. III. Dist. 1. de Pœn. c. *Cogitationis* habetur: *cogitationis pœnam nemo patitur*, quod de humana lege accipiendum est; ergo &c. ℟. I. dist. ant. si nequeat probari, conc., secus, neg., punitur enim qui armarium aperuit, nec rem potuit asportare. Vid. Prob. 2. ℟. II. hunc canonem spectare ad jus civile, nam can. 20. ib. habetur. *Cogitatio non meretur pœnam lege civili*.

Inst. Lex civilis actum interiorem non præcipit; ergo nec Ecclesia. ℟. neg. cons. & paritatem. Lex enim civi-

lis

lis ad temporalem politiam directa est, Ecclesia ad animarum quoque salutem. Adde, in legibus etiam civilibus quædam esse, in quibus externus actus attenditur, ut venditio, locatio &c., quædam, quæ effectum intentant, ut maleficia: unde laud. c. 20. habetur: *Discernuntur tamen a maleficis ea, quæ de jure effectum desiderant; in his enim nonnisi animi judicium consideratur.*

Ob. IV. Ecclesia, utpote visibilis, debet humano modo operari; ergo &c. ℞. neg. conf. Nihil enim obstat, quin Ecclesia per legem humano modo prolatam ad actus internos obstringat, sicut per visibilia sacramenta spiritales producit effectus.

CAPUT IV.

Ad quos spectet leges ferre, iisque subjici.

PUtarunt nonnulli, principes sæculares imperium tenere in res sacras, iisque ecclesiasticos viros, in iis etiam, quæ ad regimen Ecclesiæ spectant, subjectos esse, itaut, quantavis auctoritate præpolleant, non aliud munus exerceant, quam declarandi ac suadendi; contra quos sit

Propositio I. Potestates sæculares non habent auctoritatem statuendi leges ecclesiasticas.

Prob. I. Matth. 16. Soli Petro, & successoribus ejus data est ligandi, & solvendi potestas, & Act. 20. solos Episcopos Spiritus sanctus posuit regere Ecclesiam Dei; atqui sæculares nec episcopali, nec pontificali dignitate præfulgent; ergo &c. II. Nequit sæcularis potestas excommunicatum in communionem admittere; ergo &c. III. Nec potest sacras functiones obire, nam Ozias ea de re lepra percussus est; ergo multo minus potest sacra præscribere. IV. Nequit *judex sæcularis*, ut exstat in Can. tit. de Judicibus *in spiritali se intromittere*; ergo &c. V. Osius Cord. ep. ad Imp. ait. *Neque te misceas ecclesiasticis, neque nobis in hoc genere præcipe &c.* Hilar. ep. ad Const. eum monet, *ut provideat, ne judices præsumant caussas cognoscere clericorum.* VI. Non spectat corpori spiritum regere; ergo nec temporalibus potestatibus ecclesiasticam communitatem; ergo &c.

Propositio II. Possunt tamen leges ferre ad divinas, & ecclesiasticas promovendas, non ut judices, sed ut defensores, & vindices.

Prob. I. Ex Scripturis. David enim jussit, arcam Dei a Levitis afferri de domo Obededom, sed jam Dominus Levitas elegerat ad portandam eam. Joas sanxit, congre-

gregandam pecuniam ad ædificium Templi, sed soli Levitæ arcam pecuniæ deferebant; idque a Moyse statutum erat Exod. 30. Josias celebrandum phase constituit, sed juxta verba libri fœderis ex c. 5. v. 2. Adde exempla Ezechiæ, aliorumque apud Aug. in ep. ad Bonifacium. II. Fecit conditio temporum, ut pro divinarum & ecclesiasticarum legum custodia, fideles etiam infidelium principum opera uterentur, sic Judæi Persarum rege usi sunt pro constructione secundi Templi. Ptolomeus diremit controversiam de Jerosolymitano, & Garizim Templo. Paullus Cæsarem appellavit. Justinus, aliique Imperatoribus exhibuere Christianæ fidei apologias: contra Paullum Samosatensem etiam Aurelianus sententiam dixisse fertur. Athanasius coram Probo contra Arium disputavit: Eugenius coram Hunnerico. Alios apud Christianos principes, nedum ecclesiasticas leges promovisse, sed & Synodos coegisse, & Episcoporum electionibus præfuisse fatemur. Et in antiqua epigraphe Constantinum dici, *auctorem religionis*, *& fidei*; Carolum Magnum, *veræ religionis rectorem*; Britanniæ regem, *Dei vicarium* dictos esse concedimus.

Verum ex his non evincitur auctoritas potestatis sæcularis in Ecclesiam. Exempla enim primo loco producta ostendunt, reges Israel nullas tulisse de sanctuario leges, sed statuta a Moyse servanda curasse. Quæ vero secundo loco ex Augustino producta sunt, ostendunt, quomodo reges Domino in timore servire debeant: *Ea, quæ contra jussa Domini fiunt, religiosa severitate prohibendo*. Debent enim principes Deo rationem reddere propter Ecclesiam, quam a Christo tuendam suscipiunt, ex Isidoro Hisp. Imperatores vero idololatræ fuerunt Dei ministri, & *vindices in iram eis, qui male egerunt*, ex Ap. Rom. 13. Quæ ergo ab iis pro Ecclesia tuenda gesta sunt, non probant imperium in res sacras, sed Christianæ fidei triumphum ex ipso hostium patrocinio: idcirco tot splendidissimis titulis reges Christiani sunt insigniti, & fidei, & religionis auctores dicti sunt.

Propositio III. Pollent Ecclesiæ pastores nedum directiva, sed etiam coactiva auctoritate.

Est contra Grotium, M. Ant. de Dominis, aliosque vetustiores, quorum assertum ab Ecclesia proscriptum est, eamque damnationem recepere an. 1330. DD. Parisien., ex quibus aliqui plura pro nostra sententia scripsere, ut Gerson, Hervæus, Petrus de Alliaco, Hallierius, aliique, &

Prob. I. exemplo Christi, qui profanatores ejecit e templo, ac Petro potestatem fecit *ligandi* &c., atqui ligantur etiam inviti; ergo &c. Petrus ipse Ananiam & uxorem acri objurgatione interemit, Paullus Elimam luce privavit, tradiditque satanæ in carnis interitum Corinthium fornicarium, Veteres etiam sacerdotes cæcum natum, item Stephanum, & Paullum ejecerunt a synagoga, quod, etsi summa injuria factum est, ipsorum tamen coactivam facultatem satis ostendit. II. Hanc vim Ecclesiæ pastorum coactivam ostendunt plures ab iis latæ excommunicationis sententiæ, quibus fideles cogi ex eo patet, quod inviti a communione arceantur, unde abscindi dicuntur, erui, ac projici in ep. ad Gal. & Matt. 5. Idem probant patrata miracula. Nam, præter Ananiæ, & Elimæ exempla, excommunicatum ab Ambrosio famulum Styliconis a dæmone discerptum, & Eudoxiam a Chrysostomo communione privatam infelicem exitum habuisse narrat historia. Idem de ejectis ab Ecclesia Judæorum narrat Jos. lib. 2. de Bell. Jud.

III. Coactiva Ecclesiæ vis ostenditur etiam ex ipsa ab Ecclesia expulsione, quæ mandatur l. 2. Const. Ap. c. 57. Qua de re Ostiarios institutos narrat Ivo Carnot., aliique. Et S. P. l. 6. Conf. c. 2. narrat, vetitos ab Ostiariis eos, qui ad memorias mart. panes, vinumque deferre volebant. Nicephorus l. 6. scribit, Numerianum a S.Babila expulsum ab Ecclesia. Ambrosius purpura Imperatoris Theodosii apprehensa, post cædem Thessalonicensem, a sacris liminibus prohibuit, teste Thodor. l. 5. H. E., Sozom. l. 7., & Niceph. l. 12.

Dices. Chrysostomus, aliique fatentur, non esse penes Ecclesiæ Pastores vim cohibendi homines a delictis; ergo &c. ℞. loqui SS. PP. de vera fide & innocentia, quæ cum animo inhæreat, persuasionibus, non vi promoveri debet, ut alieni ab Ecclesia trahantur verbo, non compellantur imperio.

Propositio IV. Non repugnat spiritali Ecclesiæ regimini temporalis regni potestas.

Prob. I. Scripturis: quæ veteres Patriarchas Noe, Abraham, Jacob &c., sacerdotio functos esse, victimasque mactasse docent: & Melchisedech rex Salem *sacerdos erat Dei altissimi* ex Gen. 14. Idem de Moyse, Eli, Samuele, & Machabæis ex libris Exodi, Regum, & Machabæorum ostenditur. Christus Dominus, quem David *sacerdotem in æternum* vocat, *secundum ordinem Melchisedech*, *rex Ju-*

dæorum

duorum a Magis dictus Matth. 2., regiam sibi auctoritatem collatam a Patre declarat Matth. ultimo: nec se, utpote regem, teneri ait ad solvendum tributum, licet ad evitandum scandalum, solvi jusserit ex Matt. 17. Prob. II. ratione. Utraque enim potestas, & finis utriusque alter alteri subordinari potest, ut idem corpus carne ac spiritu est conflatum, ut infra ostendemus: nam & ipsi hæretici in una Angliæ regis persona politicam simul, & ecclesiasticam potestatem agnoscunt. Reges etiam apud Ethiopes, Ægyptios, Spartanos, Athenienses, Romanos sacerdotes fuisse narrant Diodorus, Plutarchus, Plato, Livius. Hinc Virg. 3. Æn. ait: *Rex Anius rex idem hominum, Phœbique sacerdos*: Hinc Servius ait ad hunc locum: *Majorum hoc erat consuetudo, ut rex esset sacerdos, & Pontifex, unde Imperatores dicimus Pontifices*. Hinc tamen non infertur, posse sæcularem potestatem jura sacerdotum usurpare; scribente Apost. Hebr. 5.: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur a Deo tamquam Aaron*.

Propositio V. Legislator & ipse aliquo pacto suis legibus obstringitur.

Dixi aliquo pacto: non enim absolute subjicitur alicujus positivæ legis imperio, cum hoc stringat solos inferiores. Hinc princeps suis legibus non subjicitur, quoad vim coactivam, tenetur tamen suam legem servare vi superioris legis æternæ, ac naturalis jubentis, ut omnia sint ordinatissima caput inter & membra. Nam Matt. 23. Christus eos redarguit, qui aliis *imponunt onera gravia, digito autem suo movere nolunt*. Et dist. 9. c. *Justum* habetur: *Justum est principem legibus obtemperare suis*. Ambrosius ep. 21. sic Valentinianum alloquitur: *quod præscripsisti aliis, præscripsisti tibi*. *Leges enim Imperator fert, quas primus ipse custodiat*. Accedit ratio. Debet pars universo congruere, ex Aug. l. 3. Conf. 8., sed princeps est reipublicæ caput; ergo debet aliis conformis fieri, ut medicus, qui dum ipse a morbo detinetur, debet iisdem remediis uti, quæ aliis præscripserat.

Propositio VI. Advenæ & peregrini tenentur legibus locorum, ad quæ accedunt, non unde abiere.

Prob. ex Aug. ep. 18. ad Jan., ubi ait: quod *neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, pro eorum, inter quos vivitur, societate servandum est*. Ambrosius etiam de Mediolan. jejunio ab Augustino rogatus R. *Cum Romam venio, jejuno sabbato, cum hic sum, non jejuno*.

junq. Sic tu ad quam forte Ecclesiam veneris, ejus morem serva, si cuiquam non vis esse scandalo, nec quemquam tibi.

Ob. I. S. P. ibidem ait: *Totum hoc genus rerum liberas habet observationes*; ergo &c. ℟. dist. ant. *liberas* &c. extra Ecclesiam, ubi laudabili usu ea probata sunt, conc., secus, neg. Decet enim, ut prudens Christianus, *eo modo agat, quo agere viderit ecclesiam, ad quam forte venerit*.

Ob. II. Episcopus loci, unde advenæ transeunt, nequit eos matrimonio jungere, aut ad ordines promovere. Latinus etiam in Græcia, Græcus in Latio suis ritibus utuntur; ergo &c.

℟. In his, & similibus ab Episcopis, & Synodis statutas exceptiones ad tollenda scandala, & schismata, ut de Græcorum, & Latinorum ritibus (1) statuit Florentina Synodus.

Ca-

(1) De ritibus Italo-Græcis egregie pertractavit Benedictus XIV. in tract. de Synodo Diœcesana, nec non in sua Constitutione edita die 26. Maii 1742., ubi inter tot alia sapientissime constituta hæc habet: " Cum in Florentino Concilio præscriptum „ sit, ut unusquisque sacerdos „ Eucharistiam juxta Ecclesiæ suæ „ ritum, sive Latinæ, sive Græcæ in azymo, seu fermentato „ conficere valeat, vetitumque a „ Romanis Pontificibus, ne Latinus sacerdos Græco ritu, aut „ Græcus Latino utatur, districtius inhibemus, etiam sub pœna perpetuæ suspensionis a divinis, ne presbyteri Græci latino more, & Latini Græco ritu, sub quovis licentiarum, & „ facultatum Missas, & alia divina officia, Græci Latino more, & Latini Græco ritu, celebrandi ab Apostolica sede, vel „ ejus legatis, ac etiam majori „ Pœnitentiario obtentarum prætextu, celebrare præsumant „. Vide Flor. Conc. in Bull. unionis, & S. Pii V. Constit. *Providentia Romani Pontificis* ed. an. 1566. Falluntur ergo Diana Resol. 99., Macedo de Clav. Petr. l. 4. c. 5., & Henno de Euch. q. 2. concl. 2., qui censent, Græcis apud Latinos commorantibus, aut peregrinantibus fas esse consecrare azymum, & ex adverso Latinis apud Græcos fermentatum, nec obstat commune proloquium: *Cum fueris Romæ, Romano vivito more*; nec Augustini monitum ep. ad Bonif. 54., ubi traditur servandam esse Ecclesiarum, ad quas proficiscimur, consuetudinem. Aliud enim judicium ferendum est de ritu sacrificii, ad quem servandum sacerdotes sacramento ordinis initiantur, aliud de variabili consuetudine, cujusmodi sunt festi dies, & jejunium sabbati, de quo in ea epistola Augustinus.

CAPUT V.

De immunitate, & asylo.

IMmunitatem sive locorum, sive personarum, esse libertatem a communibus oneribus, muneribusque compertum est; eique affine est jus securitatis, vel asylum, ita dictum ab *a* privativo, & συλάω, *rapior*, quasi locus refugii. Sit itaque

PROPOSITIO I. Clerici legitime possident bona temporalia.

Prob. I. Ex veteri Testamento. Num. 25. habetur: *Præcipe filiis Israel, ut dent Levitis de possessionibus suis urbes ad habitandum, & suburbana eorum per circuitum.* Jos. 2. *Dederuntque filii Israel, de possessionibus suis juxta imperium Domini.* Dices hæc data esse Levitis, ut habitarent, non ut potirentur; sed contra V. 12. habetur: *Agros & villas datas Caleb ad possidendum.* Et Lev. 25.: *Domus urbium Levitarum pro possessionibus sunt inter filios Israel;* ergo &c. Prob. II. Ex novo Testamento. Nam in ipsis exordiis Ecclesiæ *quotquot erant possessores agrorum, aut domorum vendentes afferebant pretia ante pedes Apostolorum* ex Act. 4.; ergo Apostolorum arbitrio pecuniæ subjiciebantur. Hinc Beda recte colligi putat, Dominum ad informandam Ecclesiam loculos habuisse. Prob. III. Ex Patribus. Gregor. M. ep. 19. recenset pensiones domorum, quas ecclesiam S. Agathæ habuisse constabat a Gothorum temporibus. Domos ecclesiarum proprias laudat etiam Eusebius l. 7. Hist. Eccl. ibique Johannes Papa c. *ut in domibus* vetat exerceri judicia; ergo &c.

PROPOSITIO II. Clerici, eorumque bona ab omni civili onere gaudent immunitate.

Prob. I. Scripturis. Gen. 47. Joseph Pharaoni subjecit totum Ægyptum, *præter terram sacerdotum*, & v. 26. habetur: *Ægypti regibus quinta pars solvitur absque terra sacerdotali, quæ libera fuit.* Num. 3. *Tribum Levi noli numerare, neque pones summam eorum cum filiis Israel.* I. Esdr. 7. Artaxerxis edicto vetatur; *ne ministris domus Dei vectigal imponatur.* Matt. 17. Christus ait Apostolis: *Reges terræ a quibus accipiunt tributum? A filiis, an ab alienis? ergo liberi sunt filii*, ubi Hieronymus ait: *Nos pro illius honore tributa non solvimus, & quasi filii regis a vectigalibus immunes sumus.* Prob. II. Ex Concil. Lateran. IV. sub poena excommunicationis vetatur, ne reges ullas collectas, decimas &c. clericis, prælatis, aliisque ecclesiasticis

sticis imponant. Trid. Syn. sess. 25. Ecclesiæ *immunitatem Dei ordinatione*, & *canonicis sanctionibus constitutam* esse declarat. Eadem habet Conc. Aurel. IV., Tolet. III., & IV., Colon. &c. Accedunt decreta Adriani VI., Clementis VII., Pii III., & IV. Idem sancitur a jure civili ex c. *De sacrosanctis Ecclesiis* l.5. *Placet*, & l.8. *Sacrosancta*. Et l. 6. *Presbyteros*, & in Aut. *Statuimus*, qua Fridericus I. Imp. revocat omnia huic immunitati quomodolibet adversantia.

Prob. III. Ex Patribus. Chrysostomus hom. 65. in Gen. 47. exposito mandato Joseph, quo a vectigalibus excipiebatur solum sacerdotum terra, ait: *Si errantes illi, ex hoc putabant idola magis coli, si ita eorum ministros colerent; quanta non condemnatione digni, qui nunc imminuunt, quod ad sacerdotum Dei spectat cultum?* De Hieron. dictum supra. S. P. A. l. 1. Q. Evang. 23. ait: *In omni regno filios non esse vectigales, multo magis liberi esse debent in quolibet regno terreno filii regni illius, sub quo sunt omnia regna terrena.*

Prob. IV. ratione theol. I. Clericus a κλῆρος *sors* dictus est, quia in sortem Domini est electus, ex Augustino, Isidoro &c., sed per hoc a vectigalibus immunis esse debet; ergo &c. Prob. min. I. enim nemo inferior ad ea cogit filium, aut hæredem alicujus sæculari dignitate præeminentis. II. Æquum est, ut clerici a Dei cultu non abstrahantur, sed absque inquietitudine suæ legi deserviant. III. Summa Deo injuria irrogatur, si majori honore habeantur idolorum flamines, quam ejus ministri.

Propositio III. Recte latina vulgata Jos. 20. connumerat quatuor civitates asyli in Tribu Ruben, sunt autem Bosor, Jaser, Jethson, & Mephaath.

Non exstant quidem in Cod. Hebræis, neque in conscriptis tempore Thalmud, & Masoretharum, ac constat, eas optime positas esse, & prob. I. Nam v. 7. habetur, datas filiis Merari urbes 12. de tribubus Ruben, Gad, & Zabulon, sed, nisi exstarent quatuor urbes recensitæ, non essent duodecim; ergo &c. II. Cum recenseantur urbes Levitarum, cur prætermissæ essent assignatæ in Tribu Ruben. III. quia hæ quatuor urbes recensentur etiam l. 1. Paral. c. 6. IV. exstant & in vetustiss. cod. Chaldæo Complutensi, & in Plantiniano, item in Græc. omnibus, in antiqua Itala: item in quibusdam vetustiss. Hebraicis exemplaribus recte additas & appositas testatur Rab. Kimchi. V. In bibliis

aliis desiderari, nec posse aliter summam duodecim confici, testantur Glassius, Masius, Amama &c. Ex his sequitur, vetustissimas esse leges asylorum. Horum alia sacra sunt, alia profana: sacra sunt præsertim ecclesiæ etiam non consecratæ, in quibus causæ sanguinis agitari non debent, nec ab iis vi reus extrahi. Extenditur immunitas ad cæmeteria, & loca ecclesiæ adhærentia. Polluto tamen atrio, vel cæmeterio, templum interius non violatur: ex noto namque axiomate odia restringi, favores convenit ampliari. Asyli privilegio non fruuntur publici latrones, nocturni depopulatores agrorum, crassatores, quique in ecclesiis homicidia, & mutilationes membrorum commisere, & ex constitutionibus Greg. XIV., Bened. XIII., Clem. XII., " qui proditorie proximum occidit, aut assassinii, vel hæresis, aut „ læsæ majestatis in persona principis rei „.

Gaudent etiam asyli privilegio baptisteria, quæ alicubi sunt a templis sejuncta, ut Romæ, Pisis, Florentiæ, Senis &c. Item Episcoporum palatia, ex Conc. Aurelianen. I. c. 3., & ex cap. *Id constituimus*, nec non S. R. E. Cardinalium, ex Leonis X. const., hospitalia etiam, monasteria virorum, ac mulierum ex bulla Pii IV. *Dum ad uberes* an. 1566. Asyli rationem etiam gentiles habuisse, qui confugientes ad templa arasque deorum non trahebantur ad supplicium, testatur Aug. l. 5. de C. D. 4., ubi memorat asylum Junonis; hinc Plautus in Mostell. *Ego hanc aram occupabo*. Qui mos confugiendi ad aras, derivatus ex legibus Hebræorum infertur ex c. 21. Exod., & 3. Reg. 1. Unde Demetrius Græcorum more templo Judæorum jus dedit asyli 1. Mach. 10. Romulus etiam asylum constituit inter Palatium & Capitolium. Datum etiam jus asyli statuis & sepulchris principum, ut Athenis Thesei, Romæ Jul. Cæsaris.

CAPUT VI.

De lege canonica, & de canonum collectionibus.

NOt. I. Plures fuere Ss. canonum collectores, quorum complexio corpus Juris Canonici communiter appellatur. Dionysius Exiguus monachus, Fulgentius Ferrandus Carth. ecclesiæ diaconus, Cresconius, Anselmus Lucensis episcopus, Burchardus monachus, Ivo Carnotensis, Deusdedit Cardinalis, aliique apud Gonzalez: specialiter tamen commemorandi sunt Isidorus, & Gratianus. Isidori nomen profert antiqua collectio, a canonibus Apostolicis ad secundam Synodum Hispalensem, & complectitur etiam veteres

 decre-

decretales ante Siricium, quas non modo hæretici, sed etiam catholici, licet saniori consilio, censent supposititias. Illi enim cum Blondello & spurias habent eas decretales, & plenas erroribus. Turrianus, aliique etiam nostrates, autographas, & catholicas. Nos vero cum Petro de Marca, Antonio, & Francisco Pagio, Baronio, aliisque interpolatas fatemur, sed sanæ doctrinæ.

Not. II. Plures existimant incertum esse, an hujus collectionis auctor fuerit Isidorus Mercator, an Hispalensis; huic enim eam tribuunt Hincmarus, Trithemius &c., illi autem Schelestratius, Pagius, alii, quibus subscribimus. Nam in vet. cod. S. Mariæ sup. Minerv. habetur in præf. *Isidorus Mercator lectori &c.* Nec aliter in Vaticanis. Adde, in ea collectione mentionem fieri VI. Synodi Gen. an. 681. celebratæ demortuo an. 636. Isidoro Hispalensi.

Not. III. Alter canonum collector fuit Gratianus monachus Cluniacensis, qui Clusis in Etruria natus S. Benedicti institutum Bononiæ in monasterio S. Proculi amplexus, in altero S. Felicis & Naboris collectionem adornavit. In ea desiderant omnes ordinem ac methodum, sed barbara sæcula, in quibus floruit, hunc nævum excusant. Ejus auctoritatem aliqui nimis deprimunt, alii plus æquo extollunt: nos medium inter incedimus. Sit ergo

Propositio I. Decretales ab Isidoro collectæ sunt magna ex parte supposititiæ, sed sanæ doctrinæ.

Prob. I. pars ex ep. Leonis IV., ubi regulas omnes decretalium, & canonum singillatim enumerans, quibus tunc temporis Ecclesia utebatur in omnibus judiciis, non meminit decretalium Anacleti, Evaristi, aliorumque veterum Pontificum ante Siricium. Nec dici potest cum P. Coustant, additionem hanc factam in codice, qui Romæ servabatur ante dimidium VIII. sæculi. Nam hujus codicis exstant in Vaticana tria exemplaria mss., in quibus omnibus eodem ordine canones sunt dispositi. Tria similia mss. exstant in monasterio Erbachensi, queis addit Pagius codicem Vigilanum an. 876., quibusve nostra thesis firmatur. Prob. II. ex stylo, & sparsa per omnes similitudine jejunæ & dissipatæ orationis, quæ nec diversis auctoribus tribui potest, nec præsefert II. sæculi comptam, & elaboratam verborum circuitionem. Accedit silentium veterum, quibus hæ decretales ignotæ fuere: & frequens citatio textuum juxta vulgatam, quæ solum post Hieronymum obtinuit. Vid. utrumque Pagium.

Prob.

Prob. II. pars ex ep. 42. Nicolai I., ubi ait: *Si ideo non esse decretales epistolas Rom. Pontificum admittendas dicunt, quia in codice canonum non habentur adscriptæ; ergo nec S. Gregorii est aliquod scriptum recipiendum, quia in codice canonum non habetur adscriptum;* ergo per Nicolaum canonum collectio, nec confirmat, nec minuit decretalium auctoritatem. *Non enim omnia*, inquit, *in uno corpore compaginari possunt*. Adde collectores canonum nullam posse decretis Pontificum tribuere firmitatem; ergo iniquum est collectionem Isidori rejicere, eo quod plures decretales in veteri codice non habeantur. II. Licet Isidori decretales non sint omnes genuinæ, nequeunt tamen rejici velut spuriæ plures vet. Pontificum epistolæ a PP. & historicis laudatæ, ut Julii I. ab Athanasio (*a*) laudata, Liberii ab Hilario (*b*), Damasi ad episcopos Illyrici, de qua Theodoretus (*c*) aliæque complures; oportet ergo genuinas secernere a spuriis, quales sunt tres decretales Anacleti, duæ Evaristi, 3. Alexandri, (*d*) Telesphori, duæ Pii, duæ Soteris, 4. Victoris, 2. Zephirini, Urbani 1., Anteris 1., S. Felicis 3., 2. Marcellini, 2. Marcelli, 3. Eusebii, 1. Melchiadis, epistola S. Marci, suppositum denique Damasi decretum de libris recipiendis, de quibus Lupus, Pagius, Labbe &c.

III. Ipsæ spuriæ Isidori epistolæ non sunt temere rejiciendæ: I. quia eas probarunt, teste de Marca, Gallicanæ ecclesiæ Præsules, II. quia illis, ut traditioni consonis, fideles usi sunt usque ad Concilium Constantiæ an. 1414. III. A scholis receptæ & commentariis sunt illustratæ. IV. Soli hæretici ajunt, in iis errores deprehendi. V. denique catholicorum consensio, usus universalis, cum sacris literis ac PP. harmonia earum orthodoxiam satis ostendunt.

PROPOSITIO II. Canones a Gratiano collecti non aliam auctoritatem habent quam fontium, unde derivantur.

Prob. ex decis. S. Rotæ apud Pen. 480. *Quilibet canon inde relatus non habet majorem auctoritatem, quam in proprio loco consistens de sui natuta esset habiturus. Nec Greg. XIII. Gratiani librum tamquam legalem authenticavit, cum solum emendari jusserit.* Adde, post Greg. emendationem adhuc exstare errores aliquos, de quibus vide Placidum Bocn in

---

[a] *Apol.* 2. [b] *In fragm.* [c] 2. *Hist. Eccl.* 22.
[d] Ex Gratiano dist. cap. *Nosse Sancte* 5. 48. de Consecr.

in controv. Jur. l. 1. tit. 2. Sequitur ex dictis, canones Conciliorum generalium a Gratiano productos plenissimam habere auctoritatem, decreta Syn. Provincialium vim habere in provincia, pro qua sunt statuta, spectata approbatione, & confirmatione Rom. Pont., quæ addit canoni robur, non reddit ampliorem, sequitur etiam, leges Imperiales, nisi constitutionibus Rom. Pontificum sint insertæ in foro canonico non valere. Patribus autem, historicis, & canonum collectoribus suam stare auctoritatem.

Idem dicendum de *Paleis*, quas ita dictas censet Fagnanus, quasi τὰ παλαιὰ, idest *antiqua* licet in vet. codicibus non reperiantur. Post Gratianum variæ sunt adornatæ canonum collectiones, inter quas celebris est, quæ nomen præfert decretalium Greg. IX. a divo Raymundo de Penafort O. P. concinnata, item quæ dicitur liber VI. Decretalium sub Bonifacio VIII. edita an. 1298. Addidit Joan. XXII. *Clementinas*, idest Clem. V. constitutiones, quibus accessere *Extravagantes*, & *Extravagantes communes*, & liber octavus decretalium, qui est corpori superadditus. Gratiani decretum dividitur in partes tres. Prima continet distinctiones CI., & quævis dist. plures habet canones. Secunda continet caussas 36., & in his est ordo quæstionum, in quæstionibus canonum. Tertia De *Consecratione* habet distinctiones 5. Decretales Greg. IX. continent libros 5. I. habet titulos 43. II. habet 30. III. habet 50. IV. 21. V. denique 41. Quisque titulus habet capita & numeros. Sextus decretalium dividitur in libros 5. I. habet titulos 22. II. 15. III. habet 24. IV. 3. V. habet 12., quibus subjiciuntur regulæ juris. 88. Clementinæ item habent libros 5. I. habet titulos 11. II. 12. III. habet 17. IV. unicum; V. 11. Extravagantes Johannis XXII. libri unius habet titulos 15. Communes habent libros 5. I. habet titulos 9. II. 3. III. 13. IV. locus est vacuus V. 10. De VII. dictum supra.

Ex his facile dignosces, canonum citationes non omnibus notas: e. g., ex I. Parte decreti Gratiani sic citantur canones, C. *si Romanorum*, dist. 19. idest in canone, qui incipit, *si Romanorum*, in distinctione 19. Ex II. Parte sic, Can. *Nulli Episcoporum* III. q. 5. idest in canone, qui incipit, *Nulli Episcoporum* Caussa 3. quæstione 5. Ex III. Parte sic, C. *Qui manducant* 58. dist. 2. *de Consecr.*, idest canone, qui incipit *Qui manducant*, ordine 58., distinctione 2. partis tertiæ decreti, qui inscribitur *de consecratione*. Decretales Gregorii sic citantur, cap. *Recolentes* 3. *Extra de*

de statu monachorum : nempe capite, quod incipit, *Recolentes* 3., quod est extra Gratiani decretum, titulo *de statu &c.* Ex VI. decretalium sic, Cap. *Si Apostolicæ* de Præb. in 6., idest in capite incipiente : *Si Apostolicæ* titulo de præbendis in sexto Decretalium. Eodem modo alia citantur.

CAPUT VII.

De Apostolicorum canonum auctoritate.

NOn una est ea de re eruditorum sententia. Auctoritate Apostolica conditos esse, & antiqua traditione ad nos derivasse opinantur Binius, Turrianus, Gruterus, Lindanus, aliique, qui ajunt, eos fuisse a Clemente digestos. Circa finem V. sæculi editos censent Dallæus, & Pearsonius. II., aut III. sæculo Marca, Albaspinæus, Beveregius, Ammondus, Blondellus, & Josephus Scaliger. Vide Ant. Pagium, Nat. Alex., Schelestr., Beveregium. Sit itaque.

PROPOSITIO I. Canonum Apostolicorum certus numerus definiri non potest.

Prob. I. Siquidem recepti olim ab Orientalibus ex Herveti interpretatione sunt n. 84., apud Occidentales vero sunt 50., ex quibus 45. de Baptismo hæreticorum est valde ambiguus. Eo enim usus esset Firmilianus, aut Rebaptizantium aliquis adversus Stephanum, si an. 256. innotuisset occidentalibus. Videtur ergo iste canon a rebaptizantibus congestus Iconii, aut Synadis, ut putant Baluzius, & Pagius, ut consuetudinem a Stephano laudatam eo canone rejicerent. II. cap. *sexaginta* dist. 16. in ep. Zephirini numerantur can. 60., in textu autem epistolæ habentur 70., Cap. *Clementis* 50., Cap. *Placuit* 85. III. in collectione 84. Herveti, licet non omnes, tamen præter 50. communiter receptos, plures esse antiquissimos eruditi fatentur; ergo &c.

PROPOSITIO II. Canones Apostolici etiam primis ecclesiæ sæculis obtinuere.

Prob. I. ex Nycæna Synodo celebrata an. 325., ubi definitur c. 1., non esse excludendos a statu clericorum eos, qui a barbaris per vim castrati sunt : *Tales quippe admittit canon*, nempe 21. Apostolicus vetans, ne clericus fiat, qui sibi virilia amputaverit. 2. Canone vetat Nycæna Syn., ne nuper baptizati ad episcopatum, aut presbyteratum promoveantur, *contra ecclesiæ canonem*, nempe 79. Apost. cum can. 5. statuatur, ab aliis ejectos non esse admittendos, *juxta veterem canonem*, nempe 33. Apost. Canone 10. laudatur

tur canon ecclesiasticus, qui ab eruditis putatur 61. Apostolicus. Constantinus etiam ep. ad Euseb., & Antiocheni episcopi laudant can. 13. Apostolicum; constat ergo, ait Pagius, ante Nicæn. Syn. hos canones innotuisse. Prob. II. ex Antioch. Syn. an. 341. celebrata, ubi canones 25. ab ea editi cum Apostolicis conveniunt, qui cum non adeo sint perspicui, aut ampli (licet floridæ phraseos priscis sæculis congruentis) facile conjicitur, Antiochenos, utpote ampliores, ex iis derivatos, non Apostolicos ab Antiochenis.

Prob. III. ex PP. Athanasius ep. ad Orth. contra Gregorium Cappad. intrusum a præfecto Ægypti in sedem Alexandrinam ait: *Non enim nunc dierum canones ecclesiis dati sunt, sed a PP. nostris*, sed nullus est ea de re canon Athanasio prior, præter Apostolicum 73.; ergo &c. Basilius epist. ad Amphil. laudat antiquum canonem, quo deponitur diaconus fornicarius, sed is est Apostolicus 25.; ergo &c. Ubi nota: nos non tenere omnes canones 84. Apostolicos vetustos esse, & receptos ante tertium sæculum; sed eos ex Apostolica traditione, aut doctrina derivatos, qui cum Ecclesiæ fide omnino cohærent. Exploduntur ergo 65. de depositione clerici, si jejunet die Dominico, vel Sabbato, & 84. de canone script. Ex Apostolicis fontibus canones 50. fluxisse a Dionysio translatos declaravit Stephanus IV. in Syn. Later. an. 769. Act. 4. dicens: *Non amplius suscipiantur Apost. canonum prolata per S. Clementem, nisi 50. capita, quæ suscipit Rom. Ecclesia*. Nec obstat decretum Gelasii cap. *Sancta Romana* dist. 15., ubi legitur: *Liber canonum Apost. apocryphus*; 1. quia Gelasius loquitur de libro 84. canonum, non de 50. capitulis, teste Humberto, qui adversus Nicetam ait: *Apostolicos canones numerant PP. inter apocryphos, exceptis 50. cap., quæ decreverunt fidei adjungenda*, 2. apocryphos dixit, idest falso Apostolis tributos.

Caput VIII.

De legibus civilibus, & earum origine.

Civiles leges imagines sunt divinarum, non est ergo inutile viro theologo aliquam illarum notitiam assequi. Itaque, præter hebraicas, & Ægyptias veniunt leges Atticæ, a quibus Romanæ habent originem. De his agunt Sigonius (a), Salmasius (b), Meursius (c), aliique a quibus osten-

(a) *De repub. Athen.* (b) *De jur. Att. & R.* (c) *In Them. Att.*

ostenditur, Athieniensibus, post Cærerem, omnium primum leges tradidisse Triptolemum, easque Solonem explicasse scribit Gellius l. 2. 10. Triptolemi, leges sunt: *Parentes honorare*, *Deos fructibus colere*, *animalia non lædere*, idest non vesci carnibus, ut explicat Hieronymus. Speciales leges sunt circa homicidium, matrimonium, furtum, maledicta, & magistratum. De homicidio statutum est, nullum esse impunitum. Permissum justum bellum, ac filiis Patrum in eo decumbentium sancitum alimentum usque ad pubertatem.

De matrimonio scribit Pausanias, legem adulterii vindicandi posuisse Draconem. Et Solon, ex Plutarcho, adulterum permittit interfici: addit Sopater, adulterum etiam dote multatum, quæ cederet viro. Contumeliam ingenuis pueris illatam arguit Æschines. Nothos inter propinquos non habendos statuit lex Attica. Nefas erat etiam cum tutore, aut ejus filio virginem pupillam inire conjugium. Nupta vero cum impotenti poterat ad alium transire. Furtum etiam oleris, aut fructuum hortensium morte multatur. Publici ærarii fraudator, aut debitor ab omni reipub. munere arcetur. A pupillis nil alienandum sine Archontis potestate. Datur actio in falsos testes. Vetitum servo proscindere conviciis liberum, & cuique maledicta jacere in mortuos. Magistratum nemo capiebat ante ann. 30. Scortatores & maleficos a suggestu lex arcebat, & nova lex 100. annorum consuetudinem pro inviolabili auctoritate poscebat. Post Atticas veniunt leges Romanorum, quarum aliæ a regibus latæ regiæ dictæ sunt; aliæ tribuniciæ a tribunis. Leges XII. *Tabularum* a decemviris sancitæ. *Lex curiata* dicta est lata a magistratibus patriciis jam designatis. *Plebiscita* erant decreta populi. Leges *triumphales* erant de jure triumphi. *Sacratæ*, quorum violatores diis sacrabantur. Leges de rebus variis *Satyræ* a saltando dictæ sunt. Plures a Legislatoribus nomen habent, ut *Aurelia*, *Pedia*, *Clodia*, *Hostilia &c.* Vid. Briss. (*a*). Inter Romanas leges præcipuæ sunt leges sacræ, quibus Romulus vetuit a plebeis divina tractari (*b*), iisque augures, & sacerdotes constituit; vetuit nocturna mulierum sacrificia, & vigilias in templis. Numa vero electis a Romulo sacer-

(a) *De verbor. sign.* (b) *Tullius l. 3. de Nat. D.*

sacerdotibus sexaginta addidit, Flaminem Dialem, Vestales virgines, Salios 12., & Pontificem maximum ex Patriciis. Statuit etiam: *Ut Deos fruge colerent, & mola salsa litarent* ait Plin. l. 8. Pro familiæ regimine legem recitat Festus: *Si parentem puer verberit, ast olle plorassit parentes; puer divis parentium sacer esto*. Nulla fuit lex Silvia, idest Romuli contra percussores parentum, quia id inhumanum putavit. Adoptio in filios lege *Curiata* fiebat apud Pontifices. Filii ut hæredes fierent erat lex *Junia Velleja*. *Aebutia* vetabat curationem affinibus. *Claudia* tutelam fœminarum consanguineis mandat. *Attilia* tutorem præscribit dandum a prætore. *Voconia* vetat, filiam hæredem fieri supra H. S. 25. m. Uxorem cum viro rerum sociam, eoque functo cum filiis cohæredem constituit Romulus, ex Dionysio, & Plutarcho.

De homicidio statuit lex Cornelia, publico judicio damnandum, qui hominem occidit, aut ei venenum paravit, aut vendidit. Parricida *L. Pompeja* insutus culeo cum cane, gallo gallinaceo, vipera, & simia mergendus.

De adulteriis & divortiis erat Lex Julia; qua indicitur, *Adulterii convictam vir, & cognati, uti volent, necanto*. Stuprator verberibus necabatur. Pellex Junonis ædem non poterat tangere. Qui divortium faceret, ei diis inferis sacrificandum. Corruptam Vestalem vivam defodi jussit Numa. Vim facientes adolescentibus, aut pudicam sollicitantibus, aut se prostituentibus X. m. numm. multati sunt. Vetitum lege XII. Tabularum Patricios cum plebe jungi, aut ingenuum cum libertina.

De furto in l. XII. Tab. habetur: *Si quis nocte furtum faxit, & im aliquis occisit, jure cæsus esto, si frugem noctu secuerit, necator, impubes verberator*. Furtum quodlibet vetat *L. Hostilia*. Plagiariis Lege *Fabia* pœna capitis irrogatur. Lege *Julia* punitur, qui societatem iniit, quo annona carior fieret. *L. Agraria* exstat de pecunia pro frumento contra jus accepta.

De conviciis, falso testimonio, & calumniis habetur in L. XII. Tab. capite plectendum, qui carmine infamiam alteri inferret. *L. Cornelia* pæna irrogatur ei, qui falsum scripserit testamentum. *L. Remnia* quibuslibet calumniatoribus. Falsus testis e saxo Tarpejo erat dejiciendus. Vide Sigonium, & Panvinium Tom. 1. Rom. antiqu. Romanæ Leges cum Atticis concordant. Nam circa an. 300. U. C. tres legati Roma Athenas adiere, ut Græcas leges in Latium deferrent. Postea leges illæ in x. Tabulas digestæ sunt, dua-

duabus præterea adjectis. Suas tamen leges Romæ fuere ante reges exactos. Romulus enim (si fides sit Volaterranis fragm.) sacerdotes, & augures Volaterris Romam accivit, & Leges Etruscas populo denuntiavit, sicque vetustiores Romanorum Leges ab Etruscis ortum habent. Istæ enim cum illis, non secus ac Atticæ, mirifice congruunt, ut demonstrat cl. auctor. Constat etiam ex earum collatione, Romanas, Atticasque leges ex Hebraicis ortas esse, præsertim vero ex legibus adversus homicidas, mæchos, fures, ac falsos testes. Lex enim Mosaica de homicidio Num. 35. exstat apud Paullum l. 5. Sent. & Ulpianum l. 7. de officio Proconsulis. De adulteriis eadem est lex Lev. 20. ac Romana. Quod Moyses statuit de homicidiis fortuitis c. 5. exstat ap. Paullum ibidem. Lex Mosis de percussione rixantium Exod. 21. non differt a Romanis legibus quæ exstant apud Papianum lib. 15. Item incestus, turpiores concubitus, falsi testes, furta &c. iisdem ferme pœnis Romanis legibus multantur, ac in lege Mosaica. Ex quibus constat, Romanas Leges ab Atticis, hasque ab Hebraicis derivatas, Moyses enim ex Huetio l. 8. Demonstr. Ev. c. 8., alios omnes Legislatores præcessit.

Leges recensitæ fere omnes spectant ad jus naturæ primarium, sed rerum ac regnorum vicissitudines peculiaria statuta addidere, quæ adeo excrevere, ut ante Justiniani ævum 37. juris conditores sint numerati. Quorum celebriores sunt Papinianus, Ulpianus, Paullus, Gregorius, & Hermogenes, qui Diocletiani tempore duos codices edidere. His tertium Theodosius adjecit continens Imperiales constitutiones a Constantino, ad se ipsum. Justinianus ergo ex tribus Codic. Gregorii, Hermogenis, & Theodosii unum suo nomine edidit an. 529., & sua auctoritate firmavit. Veteres etiam Leges sub nomine Digestorum, seu Pandectarum complexus est. Addens Juris Civ. institutiones: collegit etiam, quæ in primo codice erant omissa aut errata. Atque hic est codex Justiniani, quomodo utuntur JCC. Huic additæ sunt Novellæ idest novæ constitutiones. His autem Authenticæ, seu breves sententiæ accessere, quibus Novellæ quasi imperatoria auctoritate fulciuntur. Corpus ergo universi Juris civilis constat Institutis, Digestis, seu Pandectis, Codice, Novellis, & Authenticis. Institutionum libri sunt quatuor, & continent universi juris epitomen. Digestorum libri 50. distincti sunt 3. volum., quorum I. libros habet 24., & dicitur Digestum vetus. II. libros habet

bet 14., & dicitur Digestum novum. III. dicitur *Infortiatum*, & habet libros 12. IV. dicitur *Codex*, & 9. habet libros Constitutionum Imp. usque ad Justinianum. V. continet 3. alios const. libros, idest 21. & 22. Novellas cum subjectis Authenticis 168. Textus citantur hoc pacto. D. significat digesta, ff. nota est librariorum ejusdem codicis, C. Codicem constitutionum designat. Novellæ & Authenticæ prima voce & numeris indicantur, e. g., l. 8. parag. 4. D. seu ff. *de lib.*, *&* *post. hær.* legitur sic: Lege 8. §. 4. in digestis, seu pandectis titulo *de liberis & posthumis hæredibus*. L. *Addictos* 29. Cod. *de appell.*, hoc est, Lege, quæ incipit *Addictos*, quæ est 29. in Codice titulo de appellationibus.

Præter corpus juris civilis est etiam Codex Legum antiquarum, ut Visigotorum lib. 12.. Edictum Theodorici cap. 154., Leges Burgundiorum C. 89., Lex Salica, Alamannorum, Baiwarrariorum, Ripuariorum, Saxonum, Anglorum, & Verinorum, Leges Longobardorum libris expositæ 3., Constitutiones Siculæ, Capitula Caroli Magni, & Ludovici Pii, nec non regnorum ac provinciarum statuta, quæ singillatim persequi longum esset.

CAPUT IX.

De legum exemptionibus.

TRia sunt, quæ subditos possunt a Legum observatione eximere, Privilegium nempe, dispensatio, & consuetudo. De quibus breviter pertractabimus.

§. I. *De Privilegio.*

Privilegium definitur a Tullio, *Privata lex speciali favore homini irrogata*. Ubi lex non proprie, sed late accipitur. Proprie enim lex pro communitate constituitur, privilegium privatis irrogatur. Et melius dicitur constitutio, aut exemptio. Privilegium aliud est *Locale*, aliud *Personale*. I. ratione loci conceditur, ut immunitas ecclesiarum. Quod privilegium est perpetuum, nisi princeps certum tempus constituat. Personale est, quod alicui expresso nomine conceditur. Privilegium personam sequitur, & cum ea extinguitur ex Reg. 7. Juris in 6.

Quod si quis Privilegio gaudeat non speciali titulo, sed communi ordinis, civitatis &c., nequit is privilegio renunciare, ut clericus privilegio Canonis, aut Fori. Secus de aliis dicendum est. Canonis privilegium C. *Si quis suadente*, quo excomunicantur percussores clericorum, complectitur etiam Novitios, Moniales, Equites Hierosol. &c.

Sed

Sed ab eo excidunt tonsuram dimittentes, degradati, hæretici, bigami, aliique officia exercentes, quæ clericos dedecent. Fori privilegium est, ut clericus ad Episcoporum judicium provocetur in cap. *Sylvester* c. 11. q. 1. eoque gaudent Beneficiati, tonsura initiati, clerici conjugati, regulares omnes, ac moniales, tertiarii S. Francisci, si collegialiter vivant, domus mulierum pœnitentium, & eremitæ superiori ecclesiastico subjecti.

Irritum redditur privilegium dupliciter: *Obreptione* nempe, & *subreptione*. I. si falsa narrentur. II. si taceantur necessario exponenda. Hoc vero, si fiat simpliciter, aut ignoranter, gaudent privilegio, si tamen etiam ea falsitate aut silentio sublato adhuc privilegia impetrasset, secus si non impetrasset. III. Irritum est privilegium, quod alicui constitutioni adversatur, nisi huic expresse derogetur. IV. si sit contra latam sententiam, eamque non exprimat. V. si ab excommunicato sit impetratum. VI. cessat privilegium caussa cessante. VII. ex ejus abusu, & canonum contemptu. VIII. ex ejus detrimento. IX. ex ejus renunciatione. X. tandem ex revocatione concedentis, ex decursu præscripti temporis, & ex morte.

§. II. *De Dispensatione*.

Differt dispensatio a privilegio, quod illud, nisi irritum fiat, perpetuum est, hæc vero certo tempore limitatur. Est enim dispensatio remissio, seu relaxatio communis juris facta quibusdam in casibus ab eo, qui jurisdictione pollet, lege in suo robore permanente. Si enim lex tollitur, non dispensatio dicitur, sed abrogatio. Fit autem dispensatio in legibus canonicis ab ecclesiæ Pastoribus. In civilibus ab ordinata potestate. Nec potest inferior dispensare in lege superioris. Papa dispensare potest in jure ecclesiastico, non in divino, episcopus in iis, quæ ab ipso, aut diœcesana Synodo statuta sunt. Potest etiam dispensare in votis simplicibus, & in casibus parvi momenti, quæ spectant ad Jus Pontificium. Item in impedimentis supervenientibus, non præcedentibus matrimonium, si non est facilis recursus ad Apostolicam sedem, aut sit periculum scandali. Dispensatio est illicita, ubi desit urgens & justa ratio, ut definit Trid. Sess. 25. Est enim dispensatio, justum prementis legis levamen. Ex quibus sequitur. I. Peccare Pastores, dum absque gravi caussa dispensant. Sunt enim eo casu non cu-

ſtodes, ſed fractores S. Canonum, ut ait S. P. (*a*), & D. Thom. (*b*) II. Non eſſe tam frequenter cum inferioribus diſpenſandum, ne aditus pateat ad leges violandas, ut ait Trid. Seſſ. 24. III. Non eſſe petendam diſpenſationem ſine legitima cauſſa.

Quæres: an uti liceat diſpenſatione ſine gravi cauſſa petita, aut conceſſa? ℟. I. Talem diſpenſationem ex Trid. (*c*) eſſe ſubreptitiam, adeoque nullam. II. Spectandum in ea eſſe, num diſpenſationem petens veritatem ſuppreſſerit, qua cognita non eſſet cum eo diſpenſatum? III. Non peccare, qui bona fide putat habere juſtam cauſſam, aut rem proponit ſuperiori diſcutiendam. IV. Valere diſpenſationes, quas vocant *ſine cauſſa*, pro quibus ſolvitur Cam. Apoſt. pecunia, licet enim ſint abſque cauſſa *intrinſeca*, at non ſunt abſq. *extrinſeca*, cum ea pecunia deſerviat ad R. Curiæ honeſtatem, *piis operibus*, *Eccleſiæ conſervationi, aut ſervitio, adverſus infideles, hæreticos & ſchiſmaticos*, unde in privatam alicujus auctoritatem non cedit, ait Card. de Luca (*d*), *ſed exigitur tamquam ſpecies mulctæ a potentibus, non autem ab impotentibus, cum quibus practicatur pœna luitionis in corpore, mediante acceſſu ad Urbem, ac mecanico ſervitio in fabrica S. Petri &c.* Errant ergo, qui ajunt, diſpenſationes haſce in Romana Curia, nonniſi pecunia obtineri, nec eandem eſſe divitum pauperumque rationem. V. Denique diſpenſationes ſine cauſſa, poſtquam executioni mandatæ ſunt, non eſſe reſcindendas, ne ſcandala oriantur, & pax Eccleſiæ turbetur. Dicimus tamen plura valere in foro fori, quæ in foro conſcientiæ non tenent.

§. III. *De conſuetudine*.

Hæc ab Aug. l. 83. q. 31. definitur. *Jus, quod aut leviter natura tractum aluit, & majus fecit uſus & religio: aut quod in morem vetuſtas vulgi approbatione perduxit*. A Gratiano autem cap. *Conſuetudo* definitur: *Jus moribus inſtitutum, quod pro lege ſuſcipitur, cum deficit lex*. Et triplex eſt. I. dicitur præter legem, quæ nec lege præſcripta eſt, nec ipſi adverſatur, ut conſuetudo jejunandi certis diebus, quorum non exſtat eccleſiaſticum præceptum. II. dicitur juxta legem, quæ a lege præſcribitur, ut qua-dra-

(a) *L. 2. c. Adv. l. c. 2.* (b) *Q. 197. a. 4.*
(c) *Seſſ. 25. de Reform. c. 18.* [d] *Rel. Cur. Rom. diſc. 2.*

dragesimale jejunium &c. III. dicitur contra legem, quod non divinæ, sed humanæ legi adversatur, ut consuetudo, quæ est Mediolani edendi carnes feria 4. & 5. cinerum. In Castella vescendi in sabbatis extremis animalium &c.

Ut autem consuetudo vim legis acquirat, requiritur I. ut sit rationabilis, & ad publicam commoditatem inducta; remittendæ ergo sunt consuetudines pugnantes cum lege naturali & divina. Hinc S. P. Ep. ad Calulanum ait: *Consuetudinem laudamus, quæ tamen contra fidem catholicam nihil usurpare dignoscitur*. Tolerandæ sunt tamen, quæ, licet non rationi, sed voluptati deserviant, si ab iis populi avertarentur, pejores fierent, ut de Bacchanalium consuetudine, habetur in can. *Denique* dist. 8. c. *Mala consuetudo*, quoniam perniciosas corruptelas pro legibus venerari non decet. II. conditio est temporis præscriptio, in civilibus ad decennium, in ecclesiasticis quadragenalis. In jure communi præscriptio requiritur temporis immemorabilis, qualis est centenaria. III. Conditio est, ut consuetudo inducatur actibus externis libere, & pluries repetitis, neque ab uno, vel altero, sed a majori, ac saniori populi parte. IV. Conditio est, ut consuetudo inducatur intentione obligandi. Si enim inducta sit tantum devotionis caussa, ut vespere ac meridie salutare Deiparam, cineres sumere prima die quadragesimæ &c., non peccat consueta prætermittens, præciso scandalo, aut contemptu. Sed si recepta sit consuetudo ad legalis oneris levamen, ut est parva refectio diebus jejunii, potest quis a consuetudine sine peccato, & cum merito recedere. Censetur autem inducta consuetudo cum intentione obligandi, quando transgressores puniuntur, aut apud viros probos male audiunt, vel plebi scandalum præbent. V. Conditio est, ut consuetudo inducatur legislatoris consensu, non requiritur tamen consensus explicitus sed sufficit tacitus, qui habetur, si legislator non repugnet, nec urgeat legis observantiam, dicitur enim in hoc casu legem cessare via conniventiæ. Si autem invaluit consuetudo, inscio legislatore, ut vim habeat requiritur temporis præscriptio, ex qua consensus legalis intervenit. Si tamen legislator consuetudini repugnat, eamque nova lege rescindit, nullam vim habet consuetudo, quia voluntas principis voluntati populorum est præferenda. Ex quibus constat, non omnem consuetudinem legem abrogare. Si enim sit contra legem naturalem aut divinam, ut consuetudo inferens Ecclesiæ gravamen, aut ad peccandum

inducens, irrationalis est, & prima conditione caret. Idem dicendum si alia quævis ex præscriptis conditionibus desideretur. Sed de legibus satis.

L I B E R XXI.

De humanis officiis in genere.

IN eum præstantissimum scopum ac finem leges omnes cum divinæ, tum humanæ collineant, ut hominum forment mores, virtutes promoveant, vitia coerceant, & agendi normam proponant. Cum ergo de legibus superiori libro actum sit; superest ut de humanis officiis pauca dicamus. De his ergo agemus triplici dissertatione: quarum I. erit de natura, ac perfectione humanorum officiorum. II. De eorum vitiis. III. de regulis morum.

D I S S E R T A T I O I.

De natura ac perfectionibus humanorum officiorum.

QUæremus hoc loco. I. quid sit humanum officium, &, quomodo cum metu, concupiscentia, & ignorantia meritum comparetur? II. An detur opus indifferens? III. An actus exterior aliquid addat interiori? IV. Quid sit virtus, & quomodo a theologis dividatur? V. In quo sita sit æterna felicitas?

C A P U T I.

Quid sit humanum officium &c.

NOt. I. Humanorum officiorum nomine intelligimus humanos actus, aut opera, in quibus exercendis sita est vitæ honestas, aut turpitudo. Officium humanum *actio* est, non quæcumque, *sed ex deliberata voluntate procedens:* ut ergo actus dicatur humanus, requiritur deliberatio voluntatis cum advertentia rationis: adeoque debet esse voluntarius & liber. Voluntarium dicimus motum voluntatis intrinsecum erga objectum lumine rationis propositum, sive spontaneus sit, & necessarius, ut est naturalis propensio ad bonum in communi, sive sit indifferens & liber, ut est boni mutabilis delectatio. Quandiu autem optio hæc & reluctandi potestas viget in voluntate, ejus motus non solum voluntarius dicitur, sed etiam liber. Quare voluntarium tollit vis externa & coactio, liberum vero necessitas ineluctabilis; licet cum spontaneitate, & lubentia conjuncta. Quo sensu beati, licet sponte, non tamen libere Deum amant.

Not. II. Actus voluntatis alios esse elicitos, alios impera-

peratos: illi immediate a voluntate procedunt, ut amor, odium &c., isti mediate, ut visio, locutio, quæ mediis oculis, & lingua fiunt a voluntate.

Not. III. Voluntarium aliud dici *simpliciter*, aliud *secundum quid*. Primum est, quod ita efficaciter volumus, ut nulla circumstantia accedente deterreamur: talis est confessio Ss. Martyrum Christum etiam laniato corpore profitentium. Secundum est, quod voluntas libentissime amplecteretur, sed gravioribus de caussis deserit. Unde dicitur in scholis absolute, & in se voluntarium, & involuntarium *secundum quid*: talis est in mercatore voluntas projiciendi merces imminente naufragio. His prænotatis sit.

Propositio I. Voluntas cogi nequit, quoad actus elicitos, potest tamen quoad imperatos.

Prob. I. pars. Si enim voluntas cogi posset, quoad actus elicitos, posset simul velle & nolle, sed hoc repugnat; ergo &c. Prob. II. pars. Actus imperati sunt, qui mediate fiunt a voluntate, ac diversis ab ipsa facultatibus, ut visio, locutio, quæ oculis, aut ore fiunt, sed hæc, aliaque corporis instrumenta, possunt ab exterioribus caussis impediri, aut retardari: sæpe enim accidit, ut quod cupimus non valeamus complere aliquibus caussis adversantibus; ergo &c.

Propositio II. Metus gravis non tollit voluntarium.

Prob. Dum enim homo ex gravi metu operatur, v. g., dum imminente naufragio projicit merces in mare, aut porrigit aggressori crumenam, operatur cum advertentia rationis, recte judicans, rei & pecuniæ vitam esse præferendam: sed optio, & advertentia duo sunt cardines voluntatis, & libertatis: ergo &c. Reapse, licet in eo homine invicem pugnent vitæ amor & rei, nec sine reluctantia bonis aliis privari patiatur, vincit tamen vitæ amor amorem rei; adeoque per metum inducitur tantum involuntarium *secundum quid*, quia trahitur voluntas ad eam actionem, a qua abstineret, si metus non adesset.

Opp. Leges rescindunt contractus, & vota, quæ fiunt ex gravi metu, ergo carent voluntatis consensu. ℞. neg. cons. Nam contractibus, utpote ad humanam societatem institutis, hæc a legibus apposita conditio est, ut minis ac vi, quæ societatem ipsam lædunt, minime fiant. In votis etiam respicit Deus plenissimam libertatem, ac voluntatis fervorem. Ceterum qui ex metu etiam gravi, puta mortis, legem frangit, peccat, atqui non est peccatum,

 nisi

nisi voluntarium; ergo metus etiam gravis non tollit voluntarium.

Propositio III. Neque concupiscentia tollit voluntarium.

Prob. Dum enim fervet concupiscentia cupidius mutabilia bona appetuntur; ergo concupiscentia voluntarium non minuit, sed auget, prout voluntas fertur ad bona commutabilia, prout vero fertur ad bonum, cui contranititur inseminata cupiditas, concupiscentia minuit voluntatem: nam pugna cupiditatis efficit, ne bonum prosequamur vehementiori caritatis ardore. Si vero concupiscentia adeo vehemens sit, ut omnem rationem perturbet, erit quidem extenuata vis voluntatis in ordine ad bonum, sed perseverat adhuc liberi arbitrii sub morali quadam necessitate facultas, quia nullum bonum sensibile potest humanam voluntatem insuperabili necessitate compellere.

Propositio IV. Neque ignorantia vincibilis, aut crassa voluntarium tollit.

Prob. Ignorantia vincibilis ea est, quæ adhibita debita diligentia vinci potest, sed licet hæc ignorantia minuat voluntarium, eaque laborans *vapulabit paucis*, ex Luc. 12., quia tamen est indirecte volita, ex voluntaria omissione mediorum non tollitur, sed aliquando augetur voluntarium: ut fit in eo, *qui noluit intelligere ut bene ageret*, & amat ignorantia laborare, *propter libertatem peccandi*; ergo &c. Secus dicendum est de eo, qui invincibili ignorantia laborat, quæ, cum nulla diligentia vinci possit, & voluntarium tollit, & a peccato excusat, ut dictum est c. 2., & 3. l. 16., & infra ostendemus.

Quæres: quid sit, & in quo sita sit bonitas, aut malitia humanorum officiorum? ℞. esse convenientiam, aut dissonantiam cum recta ratione, atque immutabili lege veritatis, & æquitatis omnium animis inditam. Quidquid ergo huic regulæ consentaneum est in genere morum est optimum, quidquid ab ea deflectit est malum & iniquum: ut c. 3. l. 18. dictum est. Qualem vero ordinem lex illa præscribat declaratum est c. 4. lib. 20. Ex quibus facile intelliges, summum, & incommutabile bonum illud esse, ad quod opus omne creaturæ rationalis est dirigendum: reliqua vero bona, nonnisi ejus gratia esse expetenda. Ex quibus constat, nullum finem ultimum humanorum officiorum esse admittendum, præter Deum, cetera media esse, quibus fas est pro illius consecutione *uti*, *non frui*, ut alibi dictum est.

Ca-

CAPUT II.

An detur aliquod humanum opus indifferens, ideſt expers malitiæ, & probitatis?

NOn heic loquimur de operibus indeliberatis, & neceſſariis, quibus nil meriti vel demeriti, vituperii vel laudis ineſſe poteſt; ſed de liberis, ſeu deliberatis, quæ cum fine operantis conjuncta ſunt, atque ad objectum aliquod cum advertentia directa: hinc ex objecto, ac fine ſuam deſumunt ſive bonitatem, ſive malitiam. Fieri enim poteſt, ut objectum ſit honeſtum, & pravus finis, ut ſi quis eleemoſynam largiatur, ob inanem gloriam. Non ergo a ſolo objecto penſanda eſt humani officii natura, ſed ab aliis etiam circumſtantiis, præſertim a fine. Nam plura eſſe officia, quæ relate ad objectum ſunt natura indifferentia, ut ambulare, levare feſtucam, aliaque facere nullis legibus vetita, conveniunt omnes, eaque vocantur indifferentia *ſpecie*: ſecus dicendum de humanis actibus in *individuo*, prout hìc & nunc tali fine fiunt. Sit ergo

PROPOSITIO. Omnia, quæ cum libertate fiunt, ſunt in individuo vel honeſta, vel prava.

Prob. Demonſtrant enim plures theologi, præſertim noſtrates, ut Vanroy (*a*), Piette (*b*), Gavardi (*c*) &c., actiones omnes deliberatas in Deum referendas eſſe. I. Ex præcepto diligendi Deum *ex toto corde*, quod impleri non poteſt, niſi in Deum referamus *omnes cogitationes*, *omnem vitam*, *& omnem intellectum*, ut ait S.P.l.1.de Doctr.2., atqui, niſi referantur actiones deliberatæ in ſummum bonum, hæret animus bonis commutabilibus, perturbato ordine caritatis; ergo &c. II. Ap. 1. Cor. 10. ait: *Sive manducatis, ſive bibitis &c. omnia in gloriam Dei facite*; atqui hoc non conſilium eſt, ſed præceptum, ut nempe omnia fiant in caritate, ſive cum relatione in Deum; ergo &c. III. S. P. loc. cit. ait: *Quidquid boni ab homine, & non propter hoc fit, ipſo non recto fine peccatum eſt*. Idem docent Bernardus (*d*), Baſilius (*e*) &c. hinc S. Th. de Car. a. 2. ad 3. ait: *Virtualiter omnia referre in Deum cadit ſub præcepto caritatis*. IV. Nequit homo in bono creato finem ultimum conſtituere, ſed quod ſaltem virtualiter in alterum non re-

(a) T. 1. *Theol. mor.*
(b) T. 2. *q.* 5.
(c) T. 4. *q.* 5.
(d) *Tract. de Car. c.* 1.
(e) *In lib. Reg. reſpon.* 1.

fertur, habet rationem finis ultimi; ergo &c. V. Vel actus humanus dirigitur in Deum per caritatem, & est bonus undequaque; vel per ideam incommutabilis æquitatis rectæ rationi congruit, & est bonus moraliter; vel fit ob inanem gloriam & propter creaturas, & superbiæ typho aut cupiditate marcescit; ergo nullus datur actus indifferens in individuo. Tandem sine caritate, per quam opus ipsum referatur in Deum, non operatur homo propter æquitatem, sed vel sibi placens, vel fruens creaturis, opus erit pravum & perversum. Hinc S. P. l. 2. de pecc. mer. 18. ait non posse voluntatem in medio sistere, *ut nec bona sit, nec mala*; ergo &c.

Ob. I. Hieron. Ep. 89. ait, plura esse opera indifferentia: *Ut ambulare, purgamenta projicere &c. hoc, inquit, nec bonum nec malum est: sive enim feceris, sive non, nec justitiam habebis, nec injustitiam*; ergo &c. ℞. dist. ant. Ait plura esse opera indifferentia *in specie*, sive ex objecto, conc., *in individuo*, & spectato ordine finis, neg., ait enim Hieronymus, bonam esse continentiam, in se nempe, *in specie*, & ratione objecti: si quis enim aut avaritia, aut inani gloria sit continens, bona non erit. Ait ambulare esse indifferens, in se quidem & ex objecto: si enim id præstes, ut videas amasiam, malum est. Reapse scopus Hieronymi ibi est, ut probet, legalium observantiam non esse natura sua indifferentem, sed malam ac vetitam; unde Hieronymus plus dicit, quam nos: censet enim, opus in specie malum bonum esse in individuo: & proinde servata fuisse a Paullo legalia, licet mortifera, ut Judæos lucrifaceret.

Ob. II. Ambulare, expuere &c. nec bonum est, ut patet, nec malum, quia ad malum finem non refertur; ergo &c. ℞. dist. ant. Nec bonum est nec malum, in se & ex objecto, sive *in specie*, conc., in individuo, neg. Solutio patet ex dictis. Reapse Matth. 12. habetur, *de omni verbo otioso rationem esse reddendam*, sed actio, aut verbum non dicitur otiosum, eo quod malum aut turpe sit, sed quod careat debito fine, ut ex Greg. docet D. Th. 1. 2. q. 18. a. 9.: *Otiosum verbum est, quod utilitate rectitudinis, aut ratione justæ necessitatis, aut piæ utilitatis caret*; ergo nullus actus in individuo est indifferens.

Ob. III. Concilium Const. damnavit hanc prop. Jo. Hus: *Quod nulla sint opera indifferentia*; ergo &c. ℞. dist. ant. Damnavit in sensu Jo. Hus, conc., absolute, neg. Non damnavit ergo S. Synodus propos. illam, eo quod nul-

nullam agnoscat operum indifferentiam; id enim plures PP. & catholici docuere: sed quia putabat hæreticus, justum, vel impium necessario aut bene, aut male operari: *Quia*, inquit, *sicut peccatum inficit omnes actus hominis vitiosi, sic virtus vivificavit omnes actus virtuosi*, quod est hæreticum: non enim semper aut justus operatur ex caritate, aut impius ex cupiditate. Hoc sensu proscripti etiam sunt Bajani, & Quesnelliani articuli: *Omnia opera infidelium sunt peccata; & sola caritas facit actiones christianas per relationem ad Deum*, quibus absque gratia habituali nullum dari opus bonum, neque ex officio opinati sunt Bajus, & Quesnellus, qui cum Hussitis hac in parte cohærent.

Ob. IV. Præceptum omnia in Deum referendi est affirmativum (1); ergo non semper obligat. II. Non datur species sine individuis, sed dantur actus indifferentes secundum speciem; ergo etiam in individuo. III. Datur omissio indifferens, e. g., non audire sacrum die feriali; ergo & actus. ℟. ad I. dist. cons. Non obligat semper, si quis operetur indeliberate, conc., si deliberate, & ex consilio, neg. Sic enim agens non alium sibi finem proponere potest, nisi Deum. Ad II. retorq. arg. Determinatur enim circumstantiis, quidquid specie est indifferens; ergo, si dantur actus indifferentes in specie, non dantur in individuo. Ad III. dist. ant. Datur omissio indifferens in se, conc., relate ad deliberationem audientis sacrum, neg. Hæc enim omissio vel a recto fine cohonestatur, vel inficitur a pravo.

Ob. V. Impossibilis est tanta in homine attentio, ut omnia referat in Dei gloriam; ergo &c. II. Durum est etiam, quæ fiunt ex motivo honestatis, puta eleemosynam largiri ex miserationis affectu, ea prava esse; ergo &c. III. Li-

(1) Licet præceptum de referendis omnibus ad Deum sit affirmativum, quia tamen continet universalitatem actionum, per ea verba Ap. 1. Corint. 10.: *Sive manducatis, sive bibitis, sive aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite*, obligat pro omni tempore, quo aliquid deliberate operamur; alioquin non omnia in gloriam Dei essent referenda, cum ad eam non referrentur, quæ fierent eo tempore, quo præceptum non obligaret, ut optime ratiocinatur continuator Tournelii in tract. de Act. hum. pag. 94. Ven. ed. Adde, præceptum hujusmodi, prout vetat sistere in creatura, tamquam in ultimo fine, vim habere præcepti negativi, & semper obligare. Vide Vanroy, Piette, aliosque.

Licet operari propter voluptatem, ad quam natura hominem inclinat. Hinc S. P. conjugalem concubitum, & cibi gustum inculpatum agnoscit (*a*); ergo &c. ℞. ad I. dist. ant. Ut referant actualiter, conc., virtualiter, subd. Viribus naturæ, conc., gratiæ, neg. Sufficit enim virtualis relatio, nec opus est, ut quovis momento directio repetatur. Voluntas enim se habet ut rota, quæ primo ictu pulsata, otiante etiam manu, cursum absolvit. Ut autem virtute maneat voluntas, ait Estius, sæpe actu renovanda est. Ad II. neg. ant. Defectus enim non est in opere, quod bonum est, sed in ejus fine, qui pravus est. Ad III. neg. ant. Proscripta est enim ab Innoc. XI. hæc Prop. *Comedere, & bibere ob solam voluptatem non est peccatum*. Aug. vero loquitur de voluptate, prout comes est, non prout finis est, illud licitum dicit S. P., hoc noxium, illo *uti dari*, hoc *frui negari* (*b*).

CAPUT III.

An actus exterior addat interiori bonitatem, aut malitiam?

NOt. Quæritur a Magistro in 2. Sent. dist. 42.: *An voluntas, & actio mala in eodem homine, & circa eandem rem sit unum peccatum, vel plura*. Quod plures sensus habet. Vel enim quæritur, an exterior operatio peccatum sit; vel an peccatum externum operis sit numero diversum a pravo ejus desiderio; vel denique an peculiarem induat malitiam, aut turpitudinem, supra ejus desiderium. Idem contra quæritur de recta intentione, & ejus opere. Ad I. ℞. affirmative. Ad II. ℞., actum externum reddere bonum aut malum opus extensive, quatenus per eum ope sensuum foras erumpit peccatum, adeoque diuturnioris voluntatis indicium est, & majorem animi pravitatem demonstrat. Cumque voluntas possit ab opere sejungi, & ad illud exire, ideo duplex præceptum datum est, nempe: *Non furtum facies, non concupisces rem alienam*, & in primo opus, in secundo prohibetur mala voluntas. Constat ergo, malitiam furti esse amplificationem pravitatis exsistentis in animo furis: & quasi progressionem concepti partus ex utero ad lucem, nec diversum esse peccatum, quod primo, aut secundo præcepto prohibetur, sicut idem est, quod concipitur & nascitur: idem cadaver domi latens, & funere

[a] *De Bon. conj. c. 6.* [b] *Tr. 2. in 1. Jo. Ep.*

nere elatum. Ad III. videndum, an major peccati explicatio, ut diuturniorem arguit malitiam, ita peccatum adaugeat, itaut plus habeat meriti, vel dedecoris operatio cum interno affectu conjuncta, quam ipse affectus absque operis executione. Sit itaque

PROPOSITIO. Externum opus nihil addit per se decoris, aut turpitudinis interiori, sed tantum per accidens.

Prob. I. pars. I. Ex sacris litteris. Gen. 22. Abrahami voluntas a Deo acceptata est, ac si actu filium suum immolasset, dictumque est ei: *Quia fecisti hanc rem, & non pepercisti filio tuo &c.* Unde Chrys. Hom. 47. in Gen. ait: *Quantum ad voluntatem, perfectum obtulerat sacrificium, & idcirco Dominus, quasi sacrificio consummato, laudat justum*; ergo &c. De muliere etiam, quæ duo minuta obtulerat, ait Christus: *Plus quam omnes misit*, animo pensato, non censu. Ap. 2. Cor. 8. ait: *Si voluntas promota est, secundum id, quod habet accepta est, non secundum id, quod non habet*; ergo æque grata est Deo sincera voluntas dandi aliquid, quod non habet, ac si actu datum esset. Idem dicendum de malis operibus. *Qui enim alienam mulierem concupiscit, mœchatus est eam in corde suo*, ex Matth. 5., & Jac. 1.: *Concupiscentia cum conceperit, parit peccatum*; ergo opus externum a prava intentione trahit fœditatem.

Prob. II. ex PP. Augustinus l. 1. de Lib. arb. 3. ait: *Sed si constet, aliquem cupere conjugem alienam, non minus reus est, quam si in ipso facto deprehenderetur*. Et Serm. 18. de Tr. *Deus non annotat facultatem, sed coronat voluntatem: Scit quia voluisti, & non potuisti, sic te annotat quasi feceris quod voluisti*. Et Ep. 102. q. 4. probat, nos *ex qualitatibus voluntatum, non ex temporum spatiis, sive recte facta, sive peccata metiri*. Bernar. Ep. 87. docet, *Voluntatem reputari pro facto, ubi factum excludit necessitas*. Ex profanis scriptoribus Philo docet: *Par judicari crimen, aliquem egisse ut occideret, & occidisse*. Seneca: *Latro est*, ait, *etiam antequam inquinet manus*. Et Aristophanes: *Par est*, inquit, *facere, & voluisse malum*; ergo &c.

Prob. III. ratione. Opus enim ideo malum est, quia a mala voluntate procedit. Gravius est enim homicidium de industria, quam casu patratum, & *qui odit fratrem suum, magis homicida est*, quam ille, qui elapso telo necem infert; ergo &c. II. ubi plus datur, aut minus differens meritum non est, si æqualis voluntas habeatur; ergo totum meri-

meritum in voluntate est. III. Lupus cupiens nocere, dum perterritus canum latratu fugit, non est leone innocentior, qui agnum dilaniat; ergo externum opus non addit per se interiori malitiam.

Prob. II. pars. Nam in externo opere interior perversitas diuturnior est, & perseverat. II. In actionis exercitamento magis præconcepta delectatio titillat: *Tale enim est cor hominis*, ait Hugo Victorinus, *ut opere suo amplius inardescat, sive ad bonitatem amandum, si rectum, sive ad malitiam, si pravum est*. Hinc patet, cur bona opera teneamur actu peragere, nec sufficiat intentio, quia nempe voluntas non est efficax, nisi operetur cum potest. Deinde ex bono opere oritur ædificatio proximorum, & vinculum caritatis, at ex malo scandalum, atque subversio.

Ob. I. Concilium Neocæs. mandat, ut Deo gratiæ agantur, si peccare cupientibus occasionem tollit. II. S.P. l. 3. de Trin. 5. ait: *Miser est qui malum vult, sed miserior, qui adimplet*; & Tr. 58. in Jo. de lotione pedum ait: *Multo est melius, ut etiam manibus fiat*; ergo &c. III. Proscriptus est 13. articulus Petri Abaelardi: *Quod sola voluntas a Deo æternaliter remuneretur, nec propter opera melior, aut pejor efficitur homo, nisi forte, dum operatur in aliquo, voluntas ejus augmentatur*; ergo &c. IV. Ecclesia censuris perstringit percussores, non inimicos clericorum, & martyrii laureolam iis decernit, qui fuderunt pro Christo sanguinem, non iis qui id ex animo optarant; ergo &c.

℞. Ad I. dist. ant. Ut gratiæ Deo agantur, ob scandala, quæ vitantur, & quia sublato opere tepescit libido, conc., quia peccatum non committitur, neg. Quippe can. 4. declarat Synod. Neocæs., clericum fornicatione inquinari, *si proposuerit sollicitare fœminam*. Ad II. neg. cons. Aug. enim *miserabiliorem* vocat eum, qui actu malum complet ob robustiorem, quam habet in malo, voluntatem: recte etiam hortatur, ut lotio pedum non solum animo, sed etiam actu fiat, quia per eam *excitatur, vel confirmatur humilitatis affectus*. Ad III. neg. cons. Proscripta est enim Abaelardi prop., quia putavit, nullum opus esse peccatum, dicens, per opera nec meliorem fieri hominem, nec deteriorem. Ad IV. neg. cons. Censuræ enim etiam pro levi culpa infliguntur, cum gravius peccet, qui hominem occidit, aut furatur, quam qui clericum leviter cædit, aut carnes comedit feria 6. In hos tamen, non in eos censuras vibrat

vibrat Ecclesia, ob illatam ecclesiasticæ Hierarchiæ contumeliam, sive ob christianæ religionis contemptum, quæ præsefert, qui carnibus vescitur more hæreticorum. Laureolam martyrii illis jure decernit Ecclesia, qui sanguinem fuderunt pro Christo, non iis, qui id optarunt: vix enim credibile est, in his tantum esse, quantum in illis caritatis ardorem. Deinde respondet laureola Christi stigmatibus, quæ martyr gerit in corpore.

Ob. II. Opus internum, & externum duplici præcepto prohibetur; ergo duplex peccatum est, & duplici pœna dignum. II. Peccatum externum est in confessione aperiendum; ergo addit voluntati graviorem malitiam. III. Externus actus est satisfactorius; ergo habet per se rationem meriti. ℟. I. neg. conf. Multiplicantur enim præcepta, ne id, quod latet in corde, foras erumpat. Vid. Not. ℟. 2. Greg. Arim. internum actum & externum, esse quidem ait duo peccata, sed eandem habere malitiam, quia una est in utrisque voluntas. Ad II. dist. conf. addit per se, neg.; per accidens, conc. Addere enim potest scandala; debitum restitutionis, censuras &c., quæ omnia spiritali medico sunt aperienda. Externus itaque actus revera peccatum est, licet malitiam habeat a voluntate. Ad III. dist. ant. Sunt satisfactoria ratione voluntatis & libertatis, conc.; ratione operis, neg. Qui enim invitus patitur non meretur.

CAPUT IV.

De virtute, ejusque speciebus.

NOt. I. Virtutis nomen in sacris litteris usurpari I. pro fortitudine, ut 1. Mach. *6.*: *Cum virtute forti*. II. pro naturæ vi, ut Sap. 7.: *Virtutes elementorum*. III. pro miraculis, ut Matth. 7.: *Virtutes facimus*. IV. pro angelorum ordine, ut Eph. 1., *super omnem Virtutem*. Hoc tamen loco virtutem dicimus rectam animi affectionem, quæ laudabiles facit eos, in quibus est, & definitur ab Augustino, *bona qualitas mentis, qua recte vivitur, & qua nullus male utitur*. Lapsus ergo hominis virtute præditi, non procedunt a recta illa affectione, sed ex contraria cupiditate.

Not. II. cum Aug. l. 10. de Trin. 10., duos esse actus rationalis creaturæ, ad quos alii reducuntur, nempe *uti*, & *frui*. Uti dicimur iis rebus, quæ non propter se, sed ratione ultimi finis assumuntur in usum. Frui vero, dum inhæremus alicui rei propter se, ut dum Deum diligimus, & ejus caussa utimur creaturis. Quod, ubi fit, recte vivimus.

mus. Si vero Deo utimur, fruimurque creaturis, constat perverso ordine nos fieri vitiosos.

Propositio I. Virtus est ordo amoris, quo vel Deo fruimur, vel utimur creaturis.

Prob. I. ex Aug. l. 15. de C. D. 22., ubi ait: *Definitio vera virtutis, ordo est amoris*: & l. 4. c. 21. ait: *Ars bene vivendi virtus a veteribus definita est*, atqui non recte vivitur, nisi servato ordine caritatis fruamur summo bono, & bonis fluxis utamur; ergo &c. II. S. P. l. 83. q. 30. scribit: *Omnis humana perversio est fruendis uti velle, & utendis frui*; ergo &c. Prob. II. ratione. Non datur vera virtus conducens ad vitam æternam, nisi per sanctam dilectionem referatur in Deum, sed hæc relatio haberi nequit sine ordine amoris tendentis in finem ultimum, neque sistentis in bono commutabili (quidquid enim boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera sapientia præcipit, etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est) ergo &c. Hinc facile intelligitur, cur Christus Matth. 22. dixerit, a dilectione omnem legem pendere, & Ap. 1. Cor. 13., sine caritate nihil prodesse virtutes alias, non quod sola virtus sit caritas, & sola remuneretur a Deo, ut erravit Quesnellus, sed quia omnis virtutis actus ab aliquo amore saltem inchoato oriri debet. Colligitur etiam, virtutem in Deo esse immutabilem, & constantem in beatis. Ille enim se ipso fruitur, isti ei adhærent firmissima caritate. Colligitur tertio, veras non fuisse Stoicorum, aut Romanorum virtutes, quæ non propter Deum, sed propter voluptatem, aut nominis celebritatem factæ sunt.

Propositio II. Virtutes omnes vel ad tres Theologales, vel ad quatuor Cardinales referuntur.

Prob. Vel enim virtus immediate in finem fertur, vel in media, sed si illud, refertur ad Theologales, si hoc, ad Cardinales; ergo &c. Prob. min. In Deum enim quis fertur immediate, vel cognitione, vel desiderio, vel unione amoris, sed primum præstat fides, secundum spes, tertium caritas; ergo &c. Si vero quis tendat in media, quibus servato caritatis ordine uti debemus, vel id fit seligendo sagaciter media ad finem conducentia, & est prudentia, vel cuique suum tribuendo, & est justitia, vel integrum se præbendo ei, quod amatur, & est temperantia, sobrietas &c., vel adversa fortiter tolerando, & est fortitudo. Vide Aug. l. 1. de Mor. Eccl. 15.

Ob.

Ob. I. ex hac ſententia ſequitur, I. fidem non operari, niſi per caritatem, & ab ea ſejunctam non virtutem eſſe, ſed vitium, quod in bulla *Unigenitus* prop. 51., & 57. proſcriptum eſt; ergo &c. II. ſequitur, ſolam caritatem facere virtutes chriſtianas, ſolam honorare Deum, ſolam remunerari, quod prop. 53., 54., 55., & 56. damnatur. III. Non eſſe ſine amore virtutem ſpei, nec religionis, quæ eſt 57., & 58. IV. Timorem ſupplicii, nec virtutem, nec donum Dei eſſe, quod a 60. ad 68. proſcribitur; ergo tradita virtutis definitio, a Luthero, Bajo, & Queſnello tradita eſt.

℞. neg. conſ. Merito enim proſcriptæ ſunt illæ propoſitiones in ſenſu Baji, & Queſnelli, qui prop. 28. docuit, primam gratiam, quam Deus concedit peccatori eſſe remiſſionem peccatorum, & 45. ait, amore Dei in eo non regnante neceſſe eſſe, ut in eo regnet carnalis cupiditas, omneſque actiones ejus corrumpat, unde ſequitur nullum peccatorem ante remiſſionem peccatorum poſſe exercere virtutem; qnod eſt hæreticum.

℞. ergo ad primum diſt. ant. Sequitur, fidem non operari ſine caritate, ſaltem inchoata & actuali, conc., perfecta, & habituali, quæ dat remiſſionem peccatorum, quam ſolam Queſnellus agnovit, merito ea de re damnatus ab Eccleſia, neg. Ceterum ſi fides ab omni prorſus dilectione divulſa ſit, erit quidem fidei habitus, & per ſe bona mentis qualitas, ſed ea nemo bene utetur ad beatitudinem habendam, non defectu fidei, ſed caritatis, per quam fides operatur ex Ap. ad Gal. 5., & Aug. de gr. & Arb. 7. Ad II. neg. conſ. Non enim ſola caritas, ſed etiam ſpes, timor Domini &c. faciunt actiones chriſtianas, ſed ut iſtæ actiones non ſolum officio, ſed etiam fine rectæ ſint, & coronam promereantur, debent tendere ad finem ultimum, per actualem & inchoatam caritatem, non per habitualem, quam ſolam Novatores agnoſcunt, unde & damnati ſunt ab Eccleſia, ut dictum eſt. Ad III. diſt. ant. Sequitur, ſpem non eſſe ſine amore habituali in ſenſu Queſnelli, conc. ſine amore inchoato in ſenſu catholico, neg. Nemo enim ſperare poteſt, niſi amet bona illa, quæ ſperat.

Ad ult. ℞. *Timorem ex amore naſci*, ut ait D. Th., vel ergo timemus ob amorem mundi, & eſt timor vitioſus, vel timemus ob gehennam, & eſt timor ſervilis, ſubſtantia quidem bonus, cum ſit Dei donum, & a malo coerceat, ſed nondum habet perfectionem virtutis, non defe-

ctu

ctu timoris, sed timentis: vel timemus propter horrorem culpæ, & est timor filialis, filiorum est enim timere offensam patris, atque is in serie virtutum constituendus est: sed is oritur ex ordinata dilectione & ex honestatis amore.

Ob. II. Cohæret sententia ista cum prop. 7. ab Alex. VIII. proscripta: *omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, caritas Patris est, si mundi concupiscentia carnis, idest mala.* Item cum 9.: *Peccat, qui odio habet peccatum mere ob ejus turpitudinem, sine ullo ad Deum offensum respectu*, item cum X., XI., XII., & XIII., quæ negant, virtutem esse fidem, quæ per dilectionem non operatur, deficere fidem deficiente amore, nec vitio carere, quod caret amore; ergo cum iis damnatur nostra sententia.

℞. neg. conf. Illa enim septima propositio, surculus est Bajani articuli 38., ut notat etiam Viva & jure proscripta est, quia plura opera deliberata recte fiunt, absque caritate habituali: multa etiam ex officio, & quoad substantiam bona sunt, licet virtutis laudem, defectu relationis in Deum, non promereantur. Propositio IX. etiam jure proscripta est, tum ob peccatum philosophicum, quod videtur adstruere, tum quod supponit, detestationem peccati ob ejus turpitudinem non exoriri ex amore honestatis, qui rectus est, & ad virtutem constituendam idoneus: servatis tamen iis, quæ de virtutis norma alibi dicta sunt. Aliæ propositiones merito proscriptæ sunt, quod catholicæ doctrinæ adversentur, quod etiam sine caritate permaneant fidei habitus, aliarumque virtutum, & harum actus ex se labefactatos esse vitia pronuntient, cum recti sint, ut alibi dictum est.

CAPUT V.

De virtutis præmio, æterna nimirum felicitate, & in quo creaturæ actu constituenda sit.

NOt. I. In nulla fluxi boni participatione felicitatem hominis esse constitutam, cuique fidelium est exploratum. Non enim vera in hac mortali vita beatitudo reperiri potest, *quando ipsum vivere non est in hominis potestate: vivere enim vult, & mori cogitur*, ait S. P. l. 14. de C. D. 25. Neque in tribus præcipuis bonis corporis, sanitate, pulchritudine, aut voluptate beatitudo sita est: hæc enim, cum possint amitti, necesse est, ut cum timore possideantur. Idem dicendum de bonis externis, ut sunt divi-

divitiæ, fama, ac nobilitas, quæ ut plurimum fortunæ ludibrio sunt expositæ, ut vel unum Sejani exemplum commonstrat. Neque in virtute, ac sapientia humanam beatitatem esse constituendam arbitramur: hæc enim, licet aliorum bonorum comparatione æstimabilis sit, non est tamen bonum perpetuum, atque jucundum; recedere enim potest, si sapientes aliquo morbo efficiantur insani, si dæmonum patiantur incursus, quod malum quis confidit evenire non posse in hac mortali vita sapientibus? Adde, omnem sapientiam nobis donari a Deo, qui solus est verum & incommutabile bonum, atque in ejus consecutione felicitas nostra consistit.

Not. II. Quærunt Theologi, in quo sita sit hæc summi boni possessio, quæ veram hominis beatitatem, ac virtutis mercedem constituit. Thomistæ in actu intellectus constituunt, Scotistæ in actu voluntatis, alii in utroque, quidam in gaudio & delectatione. Sit itaque

PROPOSITIO I. Beatitudinis perfectio in utroque actu tam voluntatis, quam intellectus constituenda est.

Prob. I. scripturis. Ps. 16. habetur: *Satiabor, cum apparuerit gloria tua*. Ps. 79.: *Ostende faciem tuam, & salvi erimus*. Mat. 5.: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Jo. 17.: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te*; ergo beatitudo in ipsa cognitione, adeoque in actu intellectus sita est, ut placet Thomistis. Quod vero etiam in actu voluntatis consistat, ut Scotistæ contendunt, prob. ex Ps. 35., ubi habetur: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Mat. 25. *Intra in gaudium Domini tui*. Jo. 16. *Gaudebit cor vestrum*. Rom. 14. *Non est regnum Dei esca, & potus, sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu S.*; ergo &c.

Prob. II. ex PP. Stant enim pro Thomistis Ambrosius l. 4. de Off. 2. dicens: *Scriptura vitam æternam in cognitione posuit divinitatis*. Chrys. Ho. 81. in Jo. *Omnis requies est Filium Dei videre*. S. P. de Trin. n. 28. *Ipsa visio est facie ad faciem, quæ summum præmium promittitur justis*. Et de Sp. & lit. 33. *Illa cognitione, illa visione &c. satiabitur in bonis animæ desiderium*. Stant etiam pro Scotistis alia Aug. loca. Nam 10. Conf. 22. ait S. D.: *Et ipsa est beata vita, gaudere ad te, de te, propter te*. Et c. proximo: *Beata vita est gaudium de veritate*. Et l. 1. de Doctr. 29.: *Deo perfrui beate vivere est*. Et l. 14. de C. D. 25.: *Beata vita, si amatur, & habetur*. Ambrosius vero loc. c.

vitam æternam statuit in perfectione virtutis, quæ sane perfectio est amor. Chrys. etiam ait hom. 46. in Mat., voluntatem remunerari *sempiterna delectatione*; ergo &c. Cum ergo scripturæ ac PP. utramque sententiam probent, constat beatitudinem utramque complecti. Unde Ambros. de Vita beata c. 7. ait, eam *in possessione veri, & boni* sitam esse. Bernardus Ep. 18. ait: *Si absentes initiat fides, & desiderium, præsentes consumat visio, & amor*. S. Th. de Villanova in Conc. de Magd. ait: *Beatitudo nostra aut in visione, & amore Dei consistit, aut utrumque ad complementum necessarium est*. Bened. XII. statuit, SS. animas *ex visione, & fruitione esse vere beatas*. Idem statuitur in Clementina.

Prob. III. ratione. I. enim creatura rationalis prædita est intelligendi, & volendi facultate, & in Deo est summi veri, & boni plenitudo; ergo ut perfecta sit rationalis creaturæ satietas, plenaque finis sui consecutio, opus est teneri in possessione veri, & boni beatitudinis definionem, ut ait Ambrosius. II. Liberum arbitrium, & meritum intellectu, & voluntate comparatur; ergo utrique præmium rependitur. III. *qui videt solum non fruitur, & qui diligit dumtaxat non quietatur, donec videat quod amat*, ait D. Th. de Villanova ib.; ergo ad constituendam utrumque requiritur.

Propositio II. Perfectior actus, quo potissimum Deo fruimur est amor.

Prob. I. Beata vita est Deo frui, quod non habetur, nisi amando, & bonum illud incommutabile est, quod solum vota nostra potest explere. Atqui frui, amare, & bono adhærere sunt animi diligentis opera; ergo &c. II. Cognitio fruitionem præcedit, & est potius prævia conditio summum bonum proponens, quam ejus possessio. III. Licet in via fides ad vitam spiritalem animarum sit necessaria, non est tamen vita ipsa, quæ in amore sita est, ut scripturæ testantur; ergo, licet in patria visio prærequiratur ad vitam æternam, constituit tamen hanc vitam ille amor & caritas. Hinc S. P. l. 1. de Lib. arb. 13. ait: *Hoc ipsum gaudium* beata vita dicitur. IV. Censent Thomistæ, visionem esse actum rationalis animæ perfectiorem, sed per Aug. l. 15. de Trin. 19. in donis Dei *nullum majus est caritate*, ut evincitur ex 1. Cor. 13., & c. 2. ostensum est; ergo &c. V. Visio ex Ansel. l. 2. ad amorem ordinatur, ait enim, quod *rectissimus ordo est intelligere ad amandum*;

ergo

ergo &c. VI. *Si videro, & non amavero*, ait D. Thomas de Villan. loc. cit., *per hoc nec Deo gratus aut amicus existo: si autem amo, etsi non videam, Dei amicus sum.* VII. Pejus est odisse Deum, quam ignorare; ergo melius est diligere, quam videre.

Opponunt Thomistæ argumenta 1. Prop. Sed ℞., ex iis tantum evinci, quod visio sit beatitudinis caussa *efficiens*, non formalis, sicut notitia desiderium parit, fides justitiam, intuitus amorem, hoc sensu ait Ps.: *Satiabor, cum apparuerit*, & Ep. 1. Jo. *similes ei erimus, quia videbimus &c.* Nam ex apparitione satietas, ex visione oritur similitudo. Locus Jo. 17. accipitur a PP. vel de fide in Deum, vel de contemplatione. Sicut ergo, cum de fide accipitur, significatur, hanc fidem veram esse, quæ ad vitam æternam perducit, ita cum de beatorum contemplatione accipitur, ostenditur, visionem Dei intuitivam esse perfectam cognitionem, unde sequitur beatitudo, amor nempe, & gaudium æternum.

Inst. Thomistæ: per cognitionem fit objectum præsens, & possidetur, ergo &c. ℞. dist. ant. Fit præsens præsentia *objectiva*, conc., *fruitiva*, neg. Illa vero per se gaudium non affert, sed sæpe anxietatem; ergo &c. Dices: gaudium ab amore secernitur; ergo &c. ℞. dist. ant. ab amore *utentis*, conc., *fruentis*, neg. Duo sunt enim amoris actus, *uti*, & *frui*.

DISSERTATIO II.

De humanorum officiorum vitiis, & turpitudine.

AD sex capita hæc dissertatio revocabitur. I. erit de peccati natura, macula, & turpitudine. II. de peccatis venialibus. III. de mortali, ejusque gravitate, & nequitia. IV. de variis circa peccata quæstionibus. V. de peccatis ex invinc. ignorantia patratis. VI. de variis regulis, quibus ignorantia, aut delectatio culpabilis ab inculpabili secernitur.

CAPUT I.

De peccati natura, macula, ac turpitudine.

NOt. vitium hoc loco intelligimus, non artis, aut naturæ defectum, sed animi pravitatem, & humanorum officiorum turpitudinem, quod vulgo peccatum dicitur; quodve non pro solo actu peccati, sed pro ejus etiam habitu communiter usurpatur. Definitur autem ab Aug. l. 1. de duabus Anim. c. 11. relate ad legem æqui-

tatis : *Voluntas retinendi, vel consequendi, quod justitia vetat, & unde liberum est abstinere :* & l. 12. contra Faust. 27. *Dictum, factum, vel concupitum contra æternam Dei legem*. At relate ad perversum dilectionis ordinem definitur Ep. 140. & Quæst. 30. : *Inordinatio amoris, quo avertimur a bono incommutabili, & convertimur ad bona commutabilia; seu perversio voluntatis, quæ utitur fruendis, & fruitur utendis*. Hinc peccati malitia derivatur, quam frustra ex iis definitionibus aliquid positivum esse nonnulli opinantur. Contra quos sit

Propositio. Peccati malitia in rectitudinis privatione consistit.

Prob. I. Iisdem argumentis, quibus de natura mali contra Manich. L. 1. disputavimus, & de vitiorum orig. l. 18. c. 3., ubi cum Aug. ostendimus, peccatum malum esse, quia ab æterna lege deflectit. Accedit Aug. locus ex Tr. 1. in Jo. *Peccatum quidem non per ipsum factum est, quia peccatum nihil est;* si ergo omnia per verbum facta sunt, & per ipsum nequitia facta non est, in rerum universitate non comprehenditur; adeoque nihil est.

Ob. I. Peccatum ab Aug. definitur : *Voluntas retinendi &c.* nec non : *Dictum, factum, & concupitum contra legem Dei*, item, *aversio a Deo, & conversio ad creaturas, fruendis uti, & utendis frui*, sed voluntas, dictum, factum, aversio a Deo, & conversio ad Creaturas, item *uti, & frui* est quid positivum; ergo & peccatum est quid positivum. ℟. neg. min. Nullum enim in iis definitionibus invenitur vocabulum, quod *incomplexe* acceptum, idest solitarie, & ab aliis divulsum valeat designare peccatum; adeoque peccatum est *complexe* tantum significabile, et nihil; ut si dicas, qui claudicat altero pede non recte incedit, bene describis claudicationem per actum pedis non recte incedentis : nec tamen claudicationis deformitas est aliquid positivum, sed rectitudinis deficientia, quam designare termino incomplexo illius enunciationis non possumus, uno scilicet propos. vocabulo ab aliis sejuncto, ut homo, Deus &c., qui incomplexe, & sejuncte divinitatem, & humanitatem significant.

Ob. II. dantur duo vitia eidem virtuti opposita; sed hæc opponi nequeunt per privationem, cum uni formæ una tantum privatio respondeat; ergo per entitatem. 2. Sunt peccata quædam per se mala, ut mendacium, blasphemia &c.

&c. ſed horum malitia neque ex deficientia a lege reperitur, cum ſint per ſe mala, neque ex privatione rectitudinis, quia privatio non datur, niſi in ſubjecto capaci recipiendi formam privationi contrariam, qua capacitate hæc peccata carent; ergo &c. 3. Ex ſententia noſtra plura ſequuntur abſurda, nempe peccatum nihil eſſe, adeoque nihil remittere ſacerdotum, pro nihilo damnari legis tranſgreſſorem, nec omiſſionis peccatum a commiſſione ſecerni. 4. nulla privatio eſt gravior altera; ergo &c.

℞. Ad I. neg. min. Poteſt enim illa privatio terminum oppoſitum connotare, ut ſi virga ferrea dextrorſum, lignea ſiniſtrorſum flectantur. Hoc pacto dantur duo vitia eidem virtuti contraria, ut prodigalitas, & avaritia, quæ temperantiæ opponuntur, nec tamen illarum nequitia eſt aliquid, ſed ab æquitate deflexio. Ad II. neg. min. Ad prob. neg. min. Ad cujus prob. dico, quod mendacium & blaſphemia habent illam rectitudinis capacitatem, non ſecundum rationem mendacii, aut blaſphemiæ, ſed ſecundum rationem communem actus humani.

Ad III. neg. ant. Remittitur enim peccatum, non deſtruendo ejus entitatem, quæ nulla eſt, ſed lucem ſanctificantis gratiæ diffundendo, ut tenebræ fugantur a ſole. Punitur etiam peccatum, non quia operatur, ſed quia aut non operatur, aut male operatur, ut ſervus vapulat, dum juſſa negligit, aut male exequitur. Peccatum præterea non ſolum privationem, ſed etiam maculam importat, quæ eſt privatio nitoris, ſine quo anima jure a Deo repudiatur. Peccatum vero commiſſionis ab omiſſione differt ratione actus, differentia materiali, non formali. Ad IV. diſt. ant. Non eſt major altera, in ſe, conc., *connotative*, ideſt relate ad bonum, cujus eſt privatio, nego.

Inſt. Aug. locus ex Tract. 1. in Jo. non eſt ad rem. Cenſuit enim Aug., locum cit. legendum eſſe: *Et ſine ipſo factum eſt, nihil*, ſed hæc lectio rejicitur ex Græco textu, qui habet: *Sine ipſo factum eſt nihil quod factum eſt*: item a Chryſoſtomo qui eam hæreticam cenſet: & Hieron., qui, ut ſcribit a Lapide, coactam appellat in c. 2. Mich.; ergo &c. ℞. neg. ant. Ad prob. neg. min. Nam in pluribus Græcis codicibus talis eſt diſtinctio: *Et ſine ipſo factum eſt nihil. Quod factum eſt in ipſo vita erat*. Conſtat ita legi apud Cyrillum Alex. c. 5., & 6. in Jo., & videtur interpunctio abraſa ob errorem Macedonianorum, qui legebant: *Sine ipſo factum eſt nihil: & Spiritus S., qui*

in ipso vita erat, *factus est*; recte ergo ait Chrys., hæreticum esse ea verba hoc puncto notare. Ex quibus verbis Valla, aliique scripsere, interpunctionem ab Hæreticis affictam esse, quod valde incertum est, cum Cyrillus ea verba eodem puncto disjungat. Hinc Lucas Burg. ait: *Consulto usi sunt correctores Sixtini ambiguo hoc distinguendi modo, quo illud, quod factum est, & præcedentibus jungi potest, & subsequentibus, eo quod auctores diversimode distinguant: Chrysostomus 1. modo, Aug. posteriori*. Neque Hieron. ait, id *subtilius esse*, *quam solidius*, *coactius quam germanius*, ut scribit a Lapide, sed allata antiquorum interpretatione, quæ Augustini expositioni cohæret, non eam rejicit, sed lectoris arbitrio relinquit: *Si cui videatur nimis coactum, & contra scripturæ simplicitatem dissertum*. Vide S. D. verba apud auctorem.

Quæres quid sit peccati macula, ac permanens in anima reatus, per quem actu malo transeunte remanet adhuc, donec expietur, labes & culpa?

℟. Id declaratur exemplo. Rectum teneo baculum, cujus pulchritudo est rectissimum esse: si illum inflecto, aliquam contrahit deformitatem, ipsi inhærentem, etiam dum manum retraho; facile in priorem formam opposita flexione restituo. Si tamen sæpe detorqueam, fit in baculo pronitas quædam ad curvitatem, qua aut ægre dirigitur, aut rursus facile torquetur. Ubi flexio præteriens actus est: curvitas in baculo deformitas: facilitas vitium actibus repetitis productum. Ita humana voluntas potest ad bonum, ac malum libero arbitrio inclinari: ejus honestas, & decor est rectitudo, neque a lege deflectere. Dum pravo motu a summo bono ad fluxa convertitur, contorta redditur & difformis. Pristinam formam obtinet per caritatem, sed, si sæpe deflectat ab æquitatis semita, induit quandam ad malum proclivitatem, qua facile relabitur. Motus ergo ille arbitrii inclinans voluntatem ad malum est actus peccati: deformitas permanens in voluntate est peccati macula, reatus, & labes: facilitas illa, & ad malum propensio est *habitus* peccati. Ita fit, ut prætereunte actu peccati, persistat reatus & macula, & hac deleta habitus perseveret.

CAPUT II.

De pecatis venialibus.

NOt. I. cum omne peccatum pervertat amoris ordinem, ut dictum est, oritur quæstio, an peccatum aliquod detur

detur natura sua veniale. Negant Lutherus, Calvinus, Vermilius, Beza, Marloratus &c., qui docent, omnia peccata etiam justorum esse natura sua lethalia, licet ea prædestinatis Dei miseratione non imputentur. Quam sententiam, *errorem fanaticorum* vocat Melancton, & impugnat H. Grotius. Jovinianus autem *omnia peccata, sicut Stoici philosophi, paria esse dicebat, nec posse peccare hominem lavacro regenerationis accepto*, ut scribit S. P. A. Hær. 82.. Sed hæreticum refutavit Hieron. l. 2. dicens: *Audebis ne dicere, sic negasse Petrum, & cæteros Apostolos, qui fugerunt, quomodo Caipham, & Pharisæos & clamantem populum, crucifige &c.?* Statuendum est ergo aliquod inter peccata discrimen, & unum esse gravius alio dubitari non potest.

Not. II. Peccatum veniale dici dupliciter. I. quia per pœnitentiam veniam consequimur, quo sensu omnia resipiscentium peccata venalia sunt. II. quia in se inspectum non meretur divinam indignationem, nec æterno supplicio punitur. Sit itaque

Propositio. Dantur reapse peccata genere suo venialia.

Prob. I ex script. simul, ac SS. PP. Orant enim justi quotidie: *Dimitte nobis debita nostra*, & Jac. 3. ait: *In multis offendimus omnes*. Item ep. Jo. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus*; sed peccata quotidiana justis communia, quibus Dei amicitia non tollitur, venalia sunt; ergo &c. Hinc in Or. de Divit. & Laz. ait Chrys. *Etiamsi millies quis justus sit, non tamen quit ab omni nævo esse purus: Ideo jubemur dicere, dimitte nobis &c.* Aug. etiam de Fide, & Op. ait: *Nisi essent quædam, sine quibus hæc vita non agitur, non quotidianam medelam proponeret: dimitte nobis &c* Eadem habent Cyprianus, Ambrosius, aliique. Hinc Trid. Syn. Sess. 6. c. 11. ait: *Licet justi in levia saltem, quæ venialia dicuntur peccata, quandoque cadant, non desinunt esse justi*. Quare S. P. de N. & Gr. 35., & 36. ait, quod Justi etiam Sanctissimi; *si interrogari potuissent, una voce clamassent: si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus*. Vide Aug. loco citato.

II. Mat.22. habetur: *Qui irascitur fratri suo, reus erit judicio: qui dixerit fratri suo, raca, reus erit concilio. Qui autem dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis*. & c.7. *Vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non*

 vides.

vides. Ex quorum locorum I. liquet, uni conviciorum temporale supplicium respondere, alteri æternum: sed quod temporaliter punitur est per se veniale; ergo &c. Quare Chryf. ho. 16. in Math. ait: *Eum, qui sine caussa irascitur, judicio condemnat, eum vero, qui dixerit, raca, reum pronunciat concilio, sed ista hujus sæculi sunt pœnæ. Quocirca eum, qui fratri fatue dixisset, gehennæ ignibus deputat*. Si quæras, cur gehennæ deputetur, qui *fatuum* dicit fratrem, quod leve crimen est, & veniale? ℞. Chrysostomus. *Noli aspicere, quod unum hic verbum sit, sed quantum periculi habeat expende. An ignoras, inimicitiarum tempore etiam minimum magnum videri. Nam hæc ipsa parvula homicidia pepererunt, & urbes subruerunt*. Ex II. autem dari levia peccata, quæ festucis comparantur ostendit Hieron. Comm. in hunc loc. dicens: *De his loquitur, qui cum ipsi mortali crimine teneantur, minora peccata fratribus non concedunt*. Vid. auctorem.

III. Ap. 1. Cor. 3. ait: *Si quis superædificat aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fœnum, stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit*: atqui *aurum argentum &c.* per Chrysost., Theod., Aug., aliosque PP. Græcos, & Latinos bona opera significat; ergo *fœnum lignum &c.* mala opera, sed leviora significat, & venalia peccata. ℞. Hæretici cum Erasmo, PP. Græcos, sicuti argentum, aurum &c. bona opera æternis præmiis coronanda exponunt, ita lignum, stipulam &c. mala opera æterno igne punienda interpretantur. Accedit quod Ambrosiaster fænum &c. exponit errores hæreticorum inter venialia minime numerandos. Verum, licet *fænum, stipulam &c.* opera mala designari Græci, ac Latini consentiant, tamen non mala quælibet, sed solum venalia denotari longe melius docent Gregorius, & Aug.: docet enim Apost., eum, qui superædificat fænum &c. salvum futurum esse: *Sic tamen quasi per ignem*, sed qui lætalia superædificant, salvi non fient; hic enim est error Origenis; ergo &c. Neque his verbis errores hæreticorum possunt intelligi, ut ait Ambrosiaster: errores enim non sunt supra fundamentum constructi, sed potius fundamentum ipsum evertunt; ergo &c.

Prob. II. ratione. I. enim vera amicitia læditur quidem levibus offensionibus, sed minime frangitur, & communia filiorum vitia patri displicent, sed facile condonantur; ergo &c. II. Percipi nequit, Deum O. M. homines tanto pretio redemtos, ob verbum otiosum, aut ob aliud levius

levius peccatum, velle perpetuis cruciatibus addicere. III. Peccatum est quædam spiritalis infirmitas; sicut ergo carnis morbi alii graviores sunt, alii leviores, ita peccata graviora quædam sunt & lætalia, alia leviora & venialia; Merito ergo proscriptus est ab Ecclesia secundus Baji articulus: *Nullum est peccatum natura sua veniale, sed omne peccatum meretur pœnam æternam*.

Ob. I. Mat. 5. habetur. *Qui solverit unum de mandatis istis minimis, minimus vocabitur in regno cælorum*; sed hoc est cum maledictis in gehennam detrudi, ut exponit Ho. 16. in Math. Chrysostomus; ergo leve etiam peccatum promeretur gehennam. II. Math. 12. habetur: *Omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii*; ergo &c. III. Jo. 13. Christus ait Petro: *Si non lavero te, non habebis partem mecum*: sed lotio pedum per Aug. significat emundationem a venialibus; ergo &c. IV. Jac. 2.: *Quicumque offendat in uno factus est omnium reus*; ergo &c. V. de peccato absolute dicitur in Scripturis, quod mortem inferat animæ &c.; ergo &c.

℟. Ad primum dist. maj. *De istis minimis*, idest quæ minima putantur a Pharisæis, gravia sunt tamen in se, conc., quæ minima sunt reapse, neg. Perstringit enim ibi Christus Pharisæorum hypocrysim, qui jactabant servari legem non occidendo, non mœcando &c., fas tamen esse irasci conviciari, concupiscere, jurare per cælum, &c., hæc tamen, quæ ab iis levia putabantur, gravia esse nemo non videt. Ita hunc locum exponit Chrysost., cujus verba supra recitavimus. Neque id diffitetur Glassius, qui in Log. Sacra c. 2. ait: *Vocula minimus alludit ad opinionem Rabbinorum, quædam præcepta dicentium esse minima*.

Ad secundum neg. conf. Aliud est enim de culpis minimis reddendam esse rationem, aliud extremo *supplicio plectendas*; habetur ergo ibi argumentatio de minori ad majus: si enim *verbum otiosum, quod etiamsi bonum sit, ad ædificationem tamen non aptatur, in illo totius Orbis conventu subicietur examini, quid scurrilibus, & detrahentibus, & obscænis verbis fiet?* ait Basilius a Clario laudatus, ut ostendat Christus Dominus, gravius supplicium deberi verbis maledicis, ac blaphemiis Pharisæorum adversus Filium hominis.

Ad tertium dist. maj. Non habebis partem, hoc est exu-

exulabis a regno meo, ubi nihil eſt immundum exilio perpetuo, neg., temporali, donec per ignem mundus fias, conc. Hinc S. P. Tr. 56. in Jo. ait : *In his autem, qui hic demorantur, etiamſi munda ſit* (Eccleſia) *quoniam juſte vivunt: opus tamen habent pedes lavare, quoniam ſine peccato utique non ſunt*; dantur ergo peccata venialia, quæ munditiam interiorem, & juſtitiam non tollunt. ad IV. neg. conſ. *Omnes enim offendimus*, ait S. P. Ep. 22., *ſed unus gravius, alius levius. Quanto quiſque gravius, leviuſque peccaverit, tanto erit in peccato committendo major, quanto in diligendo Deo, & proximo minor; Merito ergo fit reus omnium, qui contra illam* (caritatem) *facit, in qua pendent omnia*. Grotius ita exponit : *Quicumque offendat in uno, nempe eorum, quibus pœna capitalis conſtituta eſt, non minus morte punitur, quam ſi omnia præcepta violaſſet*. Ad 5. diſt. maj. De peccato antonomaſtice, hoc eſt de lethali dicitur, quod mortem inferat, conc., de quocumque, neg. Sicut enim peccato mors, ita gratiæ vita æterna tribuitur in ſcripturis; ſed non omnis gratia vitam æternam tribuit; ſed ſola habitualis; ergo a pari. Ita mori dicimus hominem febri, ſed non omni.

Ob. II. Ss. PP. divinæ miſericordiæ tribuunt, ſi nos crimina illa minuta non obruunt; ergo &c. Item in Evangelio nullum extat inter venialia, & lethalia diſcrimen, ſed omnia fugienda proponuntur; ergo &c. III. Levi etiam culpa Deo injuria irrogatur; ergo &c. IV. Inſignis eſt ea de re declamatio Baſilii M.; ergo &c. ℞. ad primum diſt. ant. Divinæ miſericordiæ tribuunt &c., quatenus in graviora prolabimur, niſi Deus gratiam inſpiret, & manum, opemque ferat, conc., quatenus per ſe ſunt lethalia, neg. Conſulto itaque PP. nos admonent, ne peccata etiam minima foveamus, nam *qui minora ſpernit paulatim decidit*. Licet enim levia hæc per ſe ad ſupplicia non trahant, tamen, ut aqua paulatim ſubrepens navem mergit; ita levia illa peccata animam gravant, trahuntque in profundum. Inde inſignis declamatio Baſilii, & aliorum PP. Ad ſecundum neg. ant. Vid. in 1. prob. primum & ſecundum argumentum. Ad III. diſt. ant. Irrogatur levis injuria, conc., gravis, neg. Porro levi injuriæ æternum ſupplicium nullo modo reſpondet. Vid. Prob. II. ad IV. vide ℞. ad primum.

Ob. III. ratione I. Per minimum peccatum violatur primum & maximum preceptum: *Diliges ex toto corde &c.*; ergo

ergo summum promeretur supplicium II. per leve etiam peccatum a Deo avertimur, & convertimur ad creaturas, quibus fruimur, in iis ultimo fine constituto, sed hæc gravis est Deo injuria; ergo &c. III. nefas est minimam culpam committere propter quodvis bonum comparandum, aut malum fugiendum; ergo quovis malo major est levis culpa; ergo &c. IV. quidquid boni justus agit vitam promeretur æternam; ergo quidquid mali gerit æternum promeretur supplicium.

℞. Ad primum violatur &c. transgressione levi, conc. /, gravi, neg. Sicut enim Deum non semper diligimus flagrantissima caritate, ut crimina nostra dimittantur; ita non semper bona fluxa tam ardenter amamus, ut a justitia excidamus. Vid. Prob. 2. Ad II. dist. maj. Per leve peccatum a Deo avertimur parva cupiditate, per quam nos ab amore summi boni non divellimur, conc., vehementi per quam ab eo prorsus divellimur, ut fit per peccatum lethale, neg. Hac regula inter mortale, ac veniale aliqualiter distingui potest, licet id valde operosum videatur Aug. l. 21. de C. D. 27. Si enim adeo rei creatæ abhæreamus, ut hanc summo bono præferamus lethale erit, secus veniale: id vero maxime ex adjunctis, & circumstantiis dignosci potest. Ad III. dist. cons. Quovis malo phisico, conc., morali, neg. Nefas est itaque, e. g., mentiri, quod est malum morale, licet in nihilum abiret universus, quod est malum phisicum. Hinc tamen non sequitur, quodvis leve malum morale æterno supplicio puniendum, nam in punitione attendi debet lex justitiæ, æquitatisque vindictæ, nec debet eadem pœna puniri leve convicium, ac homicidium, officiosum mendacium, ac furtum. Ad IV. neg. cons. & par. Meritum enim pendet a Dei voluntate, demeritum vero ab operis conditione. Deus enim, cum sit misericors, coronat ultra condignum, cum sit justus, punit juxta demeritum.

C A P U T III.

De peccato mortali, ejusque gravitate, & nequitia.

NOt. I. mortale peccatum illud dicimus, quod a Spiritu S. inhabitante, & caritate habituali ita animam distrahit, ut divinitatis consortio privetur, & spiritali turpitudine affecta veniat in odium creatoris, & perpetuæ damnationis pœnam promereatur. De hoc peccato quæritur in scholis, an adeo sit grave, ut dici debeat aliqua ratione infinitum? Et quidem finitum esse, si accipiatur pro

ipsa phisica actione, dubium non est: sed quantum spectat ad privationem gratiæ, & gloriæ, & inhabitantis Spiritus S., censent nonnulli, inter quos Vanroy, Piette &c., peccatum mortale censendum esse infinitum, cum auferat bonum infinitum, & infinitum inferat nocumentum; sed cum privatio sit amissio boni, non prout in se est, sed prout participatur; cum Spiritus S. gratia finito modo a creatura participetur, constat eorum privationem esse finitam.

Not. II. Si accipiatur peccatum, prout est offensa Dei, omnes ferme Theologi docent, illud nequitiæ esse infinitæ: Idque pluribus momentis probare contendunt: I. quod mortale peccatum Deo aufert rationem ultimi finis. II. quod quantum in se est perimit ipsum Deum. III. quod per ipsum crucifigitur Christus in nobis, & desinit vivere per gratiam sanctificantem. IV. quod punitur æterna morte, & supplicio extensive infinito. Sed hæc momenta non satis firma esse ostendit noster cl. auctor, cum neque actus caritatis infinitus dicatur, licet Deo omnia postponat, licet caritas vivificet, licet vitam largiatur æternam. Sit itaque

Propositio. Mortale peccatum, prout est offensa Dei, habet nequitiam moraliter infinitam.

Prob. Qualitas enim offensæ commensuratur dignitati personæ, quæ injuria afficitur, ut enim communi fertur effato: *Honor est in honorante, offensio in persona offensa*. Hinc injuria principi illata gravior censetur, quam ea, quæ infertur plebejo: & contra honor a rege exhibitus potior est, quam a populari: atqui peccatum mortale est offensa Dei, cujus majestas, dignitas, ac liberalitas est infinita; ergo &c. Confirmatur ex infinitis Dei attributis. Si enim gravissimum crimen est parentem optimum, ac justissimum principem lædere; erit ergo infinitum flagitium, patrem omnipotentem, creatorem universorum, ac Dominum nostrum, qui nos tot beneficiis cumulavit, lacessere. ℟. Scotus, Vasquez, Suarez, l'Herminier &c., gravitatem offensæ desumi a dignitate personæ, non *simpliciter*, sed *secundum quid*, & proportione servata, cum nulla res finita sit capax infinitatis. Sed contra: si enim dignitas personæ auget gravitatem peccati *secundum quid*, seu comparate ad objectum, erit peccatum in ratione offensæ infinitum, quia non spectatur *simpliciter*, & prout est in se, sed connotative, & ratione objecti infiniti, qui est Deus. Nec repugnat, actionem *finitam in se esse infinitam connotative*, relate

late ad Deum: nam actio Dei infinita in se, finita est ratione connotatorum, seu creaturarum.

Obj. I. Si hæc ita sint, infinita erit 1. visio beatorum 2. infinitus caritatis actus, 3. infinita pœna privatio beatitudinis: quia hæc connotant terminum infinitum: 4. nullum item discrimen erit inter veniale, ac mortale peccatum, cum illud etiam sit injuria Deo illata; ergo &c. 5. nullum item discrimen erit inter mortalia, cum nullum infinitum sit majus altero. ℞. ad primum neg. seq. Visio enim spectatur ratione potentiæ, seu modi, quo elicitur, non ratione objecti, in quod fertur; peccatum vero spectatur *connotative*, ut dictum est: nempe ratione objecti infiniti, qui Deus est. Ad secundum neg. sequelam. Actus enim caritatis sive spectetur ut voluntatis actus, sive prout est Dei cultus, finitus est, quia honor ratione personæ, non ratione objecti æstimatur, ut supra dictum est. Ad III. vid. Not. I, Ad IV. neg. ant. Ad prob. neg. ant. Licet enim veniale sit legis transgressio, cum hæc inconsiderate, neque ex contemptu fiat, dici nequit Deo injuriosa. Ad V. dist. ant. Nullum &c. relate ad legem æternam, prout universaliter præscribit Dei cultum, & dilectionem, conc., relate ad eandem legem, prout in particulari prohibet utrumque crimen, quorum unum dilectioni magis repugnant, quam alterum, neg. Magis enim recedit a Deo, qui illum negat, quam qui ejus nomen pronunciat irreverenter. Vide Not. 1. c. 2.

CAPUT IV.

De variis quæstionibus circa peccata.

QUæri solet hoc loco a scholasticis. I. An peccata specie, aut numero differant? ℞. nonnulli, differre specie, per ordinem ad objecta, aliqui per ordinem ad virtutes, quibus opponuntur: alii denique relate ad varias regulas legis æternæ. Potest hæc sententia cum præcedentibus conciliari. Unde, si velis peccata distinguere relate ad objecta, hæc accipies in quantum diversa ratione diligi possunt, aut odio haberi, violatis æternæ legis præceptis. Peccat, e.g., voluntas, dum a bono summo ad fluxa convertitur, quibus *uti* debet, non *frui*. Si ex his aurum eligas, & propter illud des operam literis &c. *frueris* auro, & primum æternæ legis præscriptum violasti: hoc peccatum dicitur *avaritia*. Si auro non *fruaris*, sed *utaris* ad epulas, ad Venerem &c., male *uteris*, & aliud præceptum æternæ legis violasti, & hoc peccatum a primo specie est diversum, & dicitur prodiga-

digalitas. In ipso usu malo bonorum commutabilium possunt diversæ æquitatis regulæ violari, juxta varietatem finis, aut objecti. Si enim pecuniam profuderis, ob tui existimationem, conjungis cum prodigalitate *superbiam*, si ob amorem mulierum, *luxuriam*. Potest etiam idem finis ad diversa objecta referri, si concupiscas nuptam, virginem &c. exurgit species peccatorum diversa. Idem dico de adjunctis loci, personæ, ac temporis. Quod si peccata plura sint actus diversi, & eidem regulæ oppositi, tunc multiplicantur non *specie*, sed numero.

Quæres II. Quænam sit apta peccatorum divisio? ℞. peccatum, aliud esse *originale*, de quo lib. XIII. actum est, aliud actuale, quod propria cujusvis voluntate fit. Hoc autem dividi solet aut ratione majoris, vel minoris nequitiæ, aut ratione termini, vel objecti, aut ratione impellentis caussæ, aut ratione affectionis, quam imprimit animo. Spectata gravitate, & nequitia, aliud est peccatum *veniale*, aliud *mortale*, de quibus c. 2. & 3. actum est. Ratione autem objecti, aliud est peccatum immediate adversus Deum, ut hæresis, idololatria, blasphemia: aliud contra se ipsum, ut intemperantia, & aliqua luxuriæ species: aliud adversus proximum, ut furtum, homicidum &c. Ratione impellentis caussæ, alia sunt peccata ignorantiæ, alia infirmitatis, alia malitiæ. Vel enim peccamus vincibili ignorantia, vel concupiscentia, cui libere succumbimus, vel studiosa malitia. Sunt quoque peccatorum caussæ facultates animæ, & sensuum: unde peccata dividi solent in *spiritualia*, & *carnalia*: illa internis potentiis, ut superbia, & invidia, hæc sensibus fiunt, ut gula, & luxuria. Tandem ratione affectionis animorum, aliud est peccatum *habituale*, quod tale dicitur ratione maculæ & reatus animo inhærentis: aliud est vitium, sive peccandi habitus permanens, etiam macula illa deleta, de quibus supra dictum est c. 1.

Quæres III. An possit dari peccatum omissionis, absque ullo actu voluntatis? ℞. Id facile solvi, si attendas ad ea, quæ c. 1. hujus libri dicta sunt de ignorantia, & libertate necessaria ad peccandum. Dicimur enim interpretative nescire velle, quæ, cum debeamus ac possimus, scire negligimus. Quoties ergo omitimus, quæ ignoramus esse præcepta, scire autem possumus & debemus, datur peccatum liberæ omissionis, absque explicito voluntatis actu, qui tamen censetur adesse interpretative, & moraliter.

Quæ-

Quæres IV. An ut imputetur peccatum, debeat animum subire sancta cogitatio, per quam quis advertat ad peccati malitiam? ℞. negative, dummodo aliunde salvetur libertas indifferentiæ. Id consequitur ex iis, quæ dicta sunt l. 13. de gratia sufficiente: & probatur I. Nam Diospol. Syn. damnavit hoc Pelagii assertum: *Oblivionem, & ignorantiam non subjacere peccato:* sed qui obliviscitur, & ignorat, actu non cogitat, aut delectatur; ergo &c. II. S.P. passim affirmat, plures peccare nescientes, ut in Ep. 154. de sp. & lit. c. 36. l. 1. Retr. 15. Accedit Hieron., Bern., aliique. III. In sententia opposita nullum daretur peccatum ignorantiæ, sed hoc sacris litteris adversatur Lev. 5., & Ps. 24. Item Act. 3. Petrus de Judæis crucifixoribus ait: *Scio quia per ignorantiam fecistis*. Paulus de se ipso ait 1. Tim. 1.: *Ignorans feci*, loquens de sua persecutione in Ecclesiam. Christus ipse de tyrannis ait: *Qui interficit vos arbitretur obsequium se præstare Deo*; ergo &c. IV. Parisienses, ac Lovanienses theologi, illi an. 1641., isti an. 1657., & Clerus Gallicanus an. 1700. oppositam sententiam proscripsere. Vide Hist. de Aux. l. 3. c. 48. V. In hac sententia, melior esset conditio ignorantis, quam sapientis, atque hujus scientia necessaria esset, ut quis posset peccare, quod absurdum est.

Ob. I. Vulgatum proloquium: *Nil volitum, quin præcognitum*; ergo, ut imputetur peccatum, debet ejus malitia animadverti. ℞. neg. cons. Illud enim liberrima voluntate fit, quod eligitur cum indifferentia judicii, quod quisque facit, dum peccat, licet actu non cogitet esse peccatum: ut autem, quod libere fit, sit reipsa peccatum, sufficit quod quis possit, ac debeat advertere ad nequitiam illius, nec laboret ignorantia invincibili legis peccatum illud prohibentis. Hinc S. P. l. 3. de Lib. arb. 19. ait: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras, sed quod negligis quærere, quod ignoras*.

Quæres V. Quid sit, & an detur peccatum philosophicum? ℞. Illud esse *actum humanum disconvenientem recte rationi, absque eo quod sit transgressio divinæ legis*. Puta si quis, in quorundam scholasticorum sententia, Deum invincibiliter ignoraret, & homicidium &c. patraret repugnans naturæ lumini, peccatum illud esse philosophicum, adversaretur enim recte rationi, sed non esset transgressio legis Dei, quam ille, ut supponitur, invincibiliter ignorat. Hanc doctrinam tanquam temerariam, scandalosam, erroneam

neam &c. proſcripſit Alex. VIII. an. 1690., & peccatum illud commentitium eſſe oſtendit probabilior ſententia, quæ docet, neminem eſſe, qui Deum ignoret invincibiliter.

Ob. cum P. Iſaaco Bruin S. J, qui licet peccatum Philoſ. non admittat, poſſe tamen hypotetice propugnari contendit. Nam ejus nomen a D. Th. traditum eſſe conſtat 1. 2. q. 71. a 6. ubi ait: *A Teologis conſideratur peccatum, ſecundum quod eſt offenſa contra Deum, a Philoſopho morali, ſecundum quod contrariatur rationi*; ergo peccatum philoſophicum, ſi daretur, fieret contra rectam rationem, cum invincibili ignorantia Dei, adeoque legis divinæ prohibentis. II. in eo, qui invincib. ignoraret Deum, adulterium &c., eſſet Dei offenſa, quia Deus non ſolum eſt conditor creaturæ, ſed vindex, quamvis contra Deum perpetratum non agnoſcatur, quod neceſſarium non eſt, cum optimo cuique peccata diſpliceant, etiam contra alios commiſſa. III. peccatum illud lethale non eſſet ex D. Th. 2. 2. q. 20. a 3.: *Si poſſet eſſe converſio ad bonum commutabile, ſine averſione a Deo, quamvis eſſet inordinata, non eſſet peccatum mortale*.

℟. ad primum neg. ant. Nam neque hypothetice defendi poteſt peccatum Philoſ. quamvis data invincibili Dei ignoratione, non ſolum hypothetice, ſed reapſe admitteretur: poſſet enim contra rectam rationem quis delinquere, nec tamen Deum offenderet, cujus legem ignorans non traſgrederetur: en peccatum philoſophicum ex hypotheſi ad actum. Inepte vero ex verbis D. Th. hæc hypotheſis ſtatuitur. Ex quo enim diverſimode peccatum a philoſopho, & theologo ſpectetur, non ſequitur fingi poſſe peccatum rectæ rationi repugnans, quod non ſit Dei offenſa. Nos ergo rectam rationem eſſe negamus ſine participatione legis æternæ, & cum ea poſſe dari invincib. ignorantiam. Ad ſecundum neg. ant. Non enim ibi eſſet legis divinæ tranſgreſſio, quæ invincibiliter ignoratur. Vindex quidem Deus eſſe poſſet, ſed non offenſus. Diſplicet etiam optimo cuique peccatum, etiam in alios commiſſum, ſed optimo illi, quem ignoras, nulla fit injuria.

Ad. tertium neg. ant. Nam conſtat ex damnata prop., peccatum illud in materia gravi fore lethale, & diſſolvere Dei amicitiam: conſtat etiam ex D. Th. loc. cit. Ibi enim probat, deſperationem eſſe quidem lethale peccatum, quia importat averſionem a Deo, ſine qua non datur lethale peccatum: addit tamen non tam grave eſſe, ut eſt infidelitas,

litas, & odium Dei; *quia (hæc) sunt contra Deum, secundum quod in se est; desperatio autem, secundum bonum, quod participatur a nobis*; ergo per D. Th. sat est ad lethale peccatum, ut sit aversio a Deo, in quantum a nobis participatur. Atqui peccatum philosophicum esset aversio a recta ratione, quæ est participatio legis æternæ; ergo lethale esset, & æterna pœna dignum.

CAPUT V.

De malo opere ex invincibili ignorantia patrato.

Censuit Zanchius, aliique Novatores, ignorantiam invincibilem juris naturæ, cum pœna sit originalis peccati, neminem a culpa excusare, contra quos sit.

PROPOSITIO I. Ignoratio juris naturalis, si sit invincibilis, excusat a peccato.

Prob. I. ex damnata ab Alexandro VIII. opposita Propositione. Idem evincitur ex proscriptis Baji articulis, qui negat ad imputationem peccati opus esse, ut sit voluntarium. Prob. II. ex Aug. qui l. 3. de Lib. arb. 19. ait: *Non tibi deputatur ad culpam, quod invitus ignoras; sed quod negligis quærere, quod ignoras.* Deinde S. D. contra Pelagianos ostendit, tam concupiscentiam : quam ignorantiam posse dici peccatum, in quantum peccato inductæ sunt, & peccatum trahunt. Ceterum ait, neminem ob illam ignorantiam damnari, nisi propria negligentia quis tenebras sibi arcessat; ergo &c. E l. 6. c. Jul. 16. ostendit, ignorantiam malum esse, *per quod a nescientibus innumerabilia perpetrantur peccata* : non quod mala fiant per ignorantiam invincibilem, sed quod ignorantia ex originali peccato inseminata sit plurimum scelerum radix, ut concupiscentia, quæ licet pejor sit ignorantia, ut ibi ostendit S. P., non tamen nocet, nisi consentientibus. Producit autem ibi S. P. exempla Abimelechi, Pauli, & Davidis, qui non laborarunt ignorantia invincibili legis naturæ; si ergo peccarunt, fuit eorum ingnorantia vincibilis, quia neglexerunt quærere, quod ignorabant. Nam ignorantiam facti, si vinci nequeat, excusare a peccato probant Novatores ex Aug. l. 2. contra Cresc. Cum ergo S. P. ad evincendum, non esse ignorantiam conditionem naturæ, proferat exempla eorum, qui peccaverunt ignorantia facti, vel juris positivi; sequitur, nil aliud voluisse Aug. contra Pelag. ostendere, nisi ignorantiam vitium esse a peccato derivatum, & in iis, qui eam dispellere negligunt, caussam esse peccati. Vid. l. 1. de Pecc. mer. 36.

Prob. II. Si enim ignorantia invincibilis &c. non excusaret a culpa, quia originalis peccati pœna est, nec excusaret infidelitas negativa. Cur enim pluribus Evangelium non sit annuntiatum, venit per Aug. de occulto judicio Dei, sed infidelitas negativa excusat a peccato, oppositum enim in Bajo damnatum est art. 67.; ergo &c. Prob. min. S. P. Aug. Tr. 89. in Jo. ex Christi verbis: *Si non venissem, & eis locutus non fuissem, peccatum non haberent*, scribens, eos *habere excusationem de hoc peccato, quo in Christum non crediderunt, ad quos non venit, & quibus non est locutus*.

Prob. III. ratione. I. Pœna consequens ex peccato origin. absque consensu arbitrii non nocet, & remanet etiam in renatis; ergo excusat a peccato. II. Nullum est peccatum actuale, nisi voluntarium. III. in sententia opposita etiam phrenesis, & dementia, quæ pœna est Adæ peccati, peccatum esset quod falsum est; ergo &c.

PROPOSITIO II. Non datur ignorantia invincibilis juris naturæ, licet detur circa ejus conseqnentias remotissimas.

Prob. I. pars ex Aug. Psal. 116., ubi ait: *In hoc transgreditur natura legem, quam non sinitur ignorare, dum id facit, quod non vult pati*. Et l. 2. Conf. 4.: *Furtum punit lex scripta in cordibus hominum. Quis enim fur æquo animo furem patitur?* Prob. II. ratione Apost. Rom. 2., & Aug. Licet enim per originale peccatum ignorantia &c. in Adæ filios derivarit, *Gentes tamen, quæ legem* (Moysis) *non habent, ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia*, ideoque nulla est anima, quamvis perversa, *quæ tamen ratiocinari potest*, *in cujus conscientia non loquatur Deus*. Atqui vis illa ratiocinandi, testimonium illud conscientiæ est ipsa naturæ lex, & omnibus indita regula æquitatis; ergo &c. Prob. II. pars, quam tuentur Ægidiani, ac Thomistæ communiter, nec non Sylvius, Habert, l'Herminier, aliique laudati ab auctore ep. adversus Ballerinium, qui oppositum docuit in Confut. ep. Pauli Segneri c. 5. Conclusiones enim juris naturæ remotiores deducuntur ex principiis longiori, implexoque discursu, quem rudes plurimi etiam ordinariis gratiæ adjumentis efformare non valent, ut in multis sæpe contingit ad usuram, & matrimonii impedimenta spectantibus; ergo &c.

Opponit Ballerinius plura SS. PP. testimonia. I. Ambrosii

brosii in c. *Turbatur* dist. 1. 4. : *Ignorantia juris naturalis omnibus adultis damnabilis est*. II. Aug. de Gr. & arb. *Ignorantia neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat*. Et Ep. 47. : *Si quis bonum putaverit esse, quod malum est, hoc putans utique peccat* : eadem habet Bern. III. D. Th. Quodlib. 8. art. 13. : *Quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam*. IV. Gerson. de Vit. Sp. lect. 4. : *Concors est sententia, nullam in iis, quæ legis divinæ sunt, cadere ignorantiam invincibilem*; ergo &c. Accedit ratio : nam invincibilis ignorantia est, quæ nec naturæ, nec gratiæ viribus vinci potest, sed nemo est, qui, quod natura non potest, saltem gratia non possit, qua quis justo judicio privatur; ergo &c. ℞. Allata testimonia de jure naturæ, quoad universalia principia, & proximas conclusiones, esse accipienda, vel de ignorantia ex negligentia culpabili. Ad primum dico, Ambrosium perperam laudari in c. *Turbatur*, & collectores canonum, qui ea verba addidere, loqui de jure naturæ primario, & de honore a libertis exhibendo dominis : sermo item XI., qui citatur in c. *Turbatur* est Ambrosio suppositus. Ad secundum dist. ant. Sic excusat, *ut sempiterno igne non ardeant*, qui non crediderunt in Christum, ob defectum christianæ fidei, quam invincibiliter ignorarunt, conc., quia non servarunt naturæ legem cordi singulorum inscriptum, quantum ad Dei cultum, & naturæ præcepta omnibus manifesta, neg. Ubi nota : hunc Aug. locum etiam a Jansenio opponi, qui tamen fatetur, ignorantiam juris positivi, qualis est eorum, qui nihil de Evangelio audierunt, excusare a peccato. Deinde proferri ab Augustino verba Psalmistæ adversus idololatras, quorum ignorantia de Deo auctore naturæ fuit plane vincibilis. Vide auctorem. In Ep. 47. distinguit S. P. ignorantiam eorum, qui putant, cibum non esse idolothytum, ab ignorantia eorum, qui idolis imolant sacrificia, quarum prior est ignorantia facti, altera juris, & veritatis ex universali principio proxima consecutione deductæ; ideoque recte consistere cum hac ignorantia peccatum.

Ad III. dist. ant. *Non excusatur, nisi sit ignorantia invincibilis*, ut declarat S. D. q. 12. art. 2., conc., si ignorantia sit vincibilis, neg. Nam in 1. 2. q. 100. art. 1. sententiam nostram his verbis confirmat : *Omnia præcepta moralia pertinent ad legem naturæ, sed diversimode. Quædam enim sunt, quæ statim per se ratio naturalis dijudicat esse fa-*

facienda, vel non facienda, sicut honora patrem & matrem, & non occides &c., & hujusmodi sunt absolute de lege naturæ. Quædam vero sunt, quæ subtiliori consideratione rationis a sapientibus judicantur esse observanda, & ista sic sunt de lege naturæ, ut tamen indigeant disciplina, qua minores a sapientioribus instruuntur; ergo, si inculpate desit institutio, & disciplina doctorum, qua rudis homo instrui possit, erit ejus ignorantia invincibilis, non secus ac invincibilis est ignorantia rerum credendarum, ubi inculpate desit divina institutio.

Ad IV. neg. conf. Sequitur enim ibi Gersonius: *Quoniam facienti quod in se est Deus semper assistit, paratus illustrare mentem, quantum opportebit ad salutem, & erroris evitationem;* ergo in eorum sententia, qui propugnat, dari infideles quosdam omni gratiæ lumine destitutos, sicut falsa est ratio Gersonis, ita & præcedens assertio. Certum est tamen, infideles illos damnari, non propter id, quod invincibiliter ignorant, sed propter id, quod libera voluntate committunt, aut dignoscere negligunt. Ad V. ℟. obcæcatos, & obduratos laborare ignorantia, aliquo sensu invincibili, sed quia ignorantia illa pœna peccati est, non originalis, sed actualis; nullam excusationem merentur peccatorum illorum, quæ aut a se committenda præviderant, aut committunt indifferentia judicii, & cum optione malorum.

Ob. I. Definitum est in Palæstina Syn. *Ignorantiam subjacere peccato;* ergo &c. II. S. P. Ep. ad Sixtum c. v. nunc 109. ait: *Inexcusabilis est omnis peccator vel vitio originis, vel additamento propriæ voluntatis, sive qui novit, sive qui ignorat; in iis enim, quæ intelligere noluerunt, peccatum est: in iis autem, quæ non potuerunt, pœna peccati;* ergo &c. Eadem repetit ubique contra Pelag. III. Sæpe etiam *peccata* vocat, quæ fiunt per ignorantiam, etiam invincibilem, ut l.3. de lib. arb. 19. IV. Omnem ignorantiam esse damnabilem asserit l.6. contra Jul. & de Nat. & Grat. 17. V. Plura deflet peccata infantiæ l.1. Conf. 7. VI. Idem sentit Hieronymus; ergo &c.

℟. Ad primum neg. conf. Damnatur enim in Palæst. Syn. duplex Pelag. error, primus, quod ignorantia sit conditio naturæ, quia non voluntate, sed evenit necessitate, alter, quod ignorantia sive juris sit, sive facti possit quandoque appellari perfecta justitia: ut constat ex Aug. de gestis Pelagii c. 18., & ex l. 3. contra Jul. 19., ubi refert

iiæ

hæc Juliani verba: *Perfectam ignorantiam justitiam nominari, quia dixit Deus ad Abimelech, qui cum Sara fuerat concubiturus, ignorans quod uxor esset aliena: & ego sciebam, quia in corde mundo fecisti hoc*. Constat ergo, Aug. non de sola ignorantia juris naturæ contra Pelagianos disputasse, sed de omni ignorantia etiam juris positivi, atque facti, ut evinceret, ejus principem caussam non Deum esse, sed originale peccatum.

Ad secundum neg. cons. Affert enim ibid. S. P. verba Jo. 15.: *Si non venissem &c., peccatum non haberent*. Ex quibus infert, non imputari ad culpam peccatum infidelitatis iis, qui Evangelium non audierunt; excusatur ergo a peccato infidelitas negativa ignorantiæ invincibili conjuncta. Deinde quæstionem instituit, an excusabiles sint, qui Evangelium non audierunt, & ℟. esse quidem excusabiles in eo, quod non crediderunt, at non esse excusabiles ob alia peccata. Damnantur enim vel ob originale peccatum, de quo nullam excusationem admittit Deus, qui creavit hominem rectum, vel ob peccata propria voluntate patrata, de quibus nulla datur excusatio, sive in iis, qui legem naturalem cordibus inscriptam infringunt, nec Evangelium audierunt, sive in iis, qui audierunt & propria voluntate in infidelitate steterunt. Vide ap. auctorem integrum Aug. locum, cujus summa disputationis est. Excusantur qui nihil de Evangelio audire potuerunt de peccato infidelitatis: non excusantur de idololatria. Derelicti in massa perditionis ob originale peccatum, cui propria addidere, nequeunt excusare ipsum peccatum originale, quia illud contraxerunt in Adam, & quod Christi fidem non acceperint, pœna est peccati Adæ, in quo omnes peccaverunt: nequeunt excusare actualia peccata, & ipsam infidelitatem, si intelligere noluerunt, quia in his, quæ sua culpa neglexerunt ignorantia peccatum est. Peccatum ergo inexcusabile non est ignorantia legis naturæ; sed est peccatum originale, cujus pœna est, si quis non est, prædestinatus ad fidem.

Ad tertium dist. ant. Vocat peccata improprie, ut concupiscentiam, quia ex peccato est, & ad peccatum inclinat, conc., proprie, neg. Ad IV. ℟. Aug. ostendere, concupiscentiam & ignorantiam esse intrinsece malas, ut inde evincat peccatum originale, & gratiæ necessitatem: in baptizatis autem utrique malo non assentientibus eas sejungit a peccati reatu probans, ex quo remaneant ad luctam, necessariam esse gratiam sanctæ inspirationis, & dilectionis.

Lib. de Nat. & Grat. solam ignorantiam vincibilem esse culpandam affirmat: *Quia*, inquit, *id homo nescit negligentia sua, quod scire debuisset*. Ad quintum dist. ant. Deflet, ut peccata naturali legi ac lumini rationis repugnantia, & ut consectaria orig. peccati, de quibus Ps. 50. ait: *In peccatis concepit me mater mea*, conc., ut peccata proprie dicta, quæ imputari valeant ad culpam, neg. Hieronymus autem adversus Pelag. ostendit, plura peccata a nobis per ignorantiam committi; ideoque hoc malum esse nobis insitum per peccatum originale; nec vitari posse peccatum sine gratia Christi. Frustra adversarii de sola ignorantia invincibili, aut juris naturæ Hieronymum interpretantur, eamque per Hieron. non excusare a peccato: plura enim affert exempla ex scripturis juris positivi, vel facti, ut illud Exod. 21., ubi multatur exilio, qui aliquem per ignorantiam occiderit, & alia plurima exempla juris positivi, vel facti, in quibus ignorantia per adversarios excusat a culpa.

CAPUT VI.

De regulis ad dignoscendum quando ignorantia, vel delectatio culpabilis, aut excusabilis sit.

IGnorantia triplex esse potest, nempe vel rerum ad salutem non spectantium, vel utilium, vel præscriptarum.

Regala I. Cum Christus mortuus non sit, ut simus Philosophi, naturalium disciplinarum ignorantia, sive voluntaria, sive involuntaria per se non est culpabilis. Debent tamen perspicaciores ingenio ad Dei gloriam literis, & scientiis vacare, quæ ad illustrandas veritates christianæ Religionis conferre possunt: non quod sint cuique necessariæ, sed quia virtus otio torpescit, neque reponendus est in sudario acceptus denarius ad nostræ præsertim religionis utilitatem.

Regula II. Ad viam salutis valde conducit scientia sacrarum literarum, ut scribit Ap. in 2. ad Tim. Ignorantia ergo scripturarum, vel doctrinæ PP., aut Theol. disciplinarum non est per se in unoquoque culpanda, cum non omnes teneantur, aut possint media quæque utilia adhibere: at ecclesiastici, atque evangelici viri, quibus est non tam utilis, quam necessaria, si illam negligant addiscere scientiam, habent culpabilem ignorantiam.

Regula III. Quædam sunt scitu necessaria, ut legis præcepta, præcipua fidei mysteria, Simbolum Ap. &c., quorum ignorantia potest in triplici hominum genere reperiri. Quidam ea scire non possunt, ut infantes & infideles

nega-

negative; & in his ignorantia eſt pœna peccati. Quidam ſcire poſſunt, & nolunt; & in his ignorantia peccatum eſt. Quidam ſcire poſſunt; & volunt quodamodo, ſed negligunt, & in his ignorantia peccatum ſimul eſt, & pœna peccati: peccatum ob voluntariam negligentiam, pœna peccati, quia aliquatenus diſplicet; adeoque minuit culpam, non tollit.

Regula IV. Ignorantia facti dupliciter contingit, vel adhibitis diligentiis, nec iis inſpectis, quæ neque conſiderari poterant, nec debebant; ut dum Jacob ingreſſus eſt ad Liam, loco Rachelis; vel non adhibita diligentia, nec rebus rite perſpectis: ut dum Lamech pro fera hominem occidit. Prima, utpote involuntaria, non eſt culpabilis, eſt tamen ſecunda.

Regula V. Ignorantia invincibilis, ſive juris naturæ ſit, ſive poſitivi, vel innata eſt, vel caſu ſuperinducta. Prima eſt in pueris, in infidelibus *negative*, in dementibus &c., nec peccatum eſt, ſed pœna peccati, ex Reg. III. Superinduci autem poteſt adulto, vel dum vacat rei licitæ, ut ſi inſaniat ſtudendo, vel morbo, ut ſi febri deliret, vel peccato, ut ſi inebrietur. In primo & ſecundo caſu excuſat a culpa, ſecus in tertio.

Regula VI. Inter pernicioſas delectationes connumerandi non ſunt motus *naturalis appetitus*, ut fames, ſitis, ſomnum, quæ inter actiones liberas computari non debent. Conſequitur autem ut plurimum ad motus naturales motus alius, quem *ſenſitivum* appellant, qui ſecundum impulſum fomitis tendit in bonum delectabile, & dicitur cupiditas, cujus comes eſſe poteſt pernicioſa delectatio, niſi liberum arbitrium inſurgentem cupiditatis motum reprimat. Is autem, prout in homine invito conſurgit, eſt illa lex membrorum repugnans legi mentis, de qua Ap. Dicitur etiam peccatum, prout eſt radix mala inſita originali peccato, & ad peccatum alliciens. Cum autem non ſit in libera poteſtate hunc motum experiri, nequit dici peccatum, quod eſt libera legis tranſgreſſio. Ubi ergo ad motum *ſenſitivum rationalis* acceſſerit, cum id non patiatur invitus, ſed libere delectetur, poteſt peccare dupliciter, vel enim, cum poſſit illud refrænare, illi delectatione inhæret ſuſpendendo conſenſum, & eſt delectatio *moroſa*, utique mala & culpabilis, vel accedit deliberatus aſſenſus, & regnat peccatum.

Regula VII. Delectari de re licita per ſe nullum pec-

catum est, sed curandum, ne licita delectatio in illicitam degeneret: quod sæpe fit immutatis rerum circumstantiis. Sic virilis complexus licitus nuptæ, viro defuncto est illicitus viduæ; peccat ergo ipsa, si de præterito matrimonii actu delectationem percipiat, non secus ac sponsa, si de futuro oblectaretur.

Regula VIII. Cum rebus creatis utendum sit, fruendum Deo, delectatio creaturarum ob finem præstantiorem inculpabilis est. Contra si delectatio creaturarum sit ultimus finis. Ideo culpa non vacat ipse actus conjungii, aut commessatio ob solam voluptatem, ut RR. Pontifices declararunt.

DISSERTATIO III.

De interiori morum regula, seu conscientia.

DE hoc argumento agemus 6. capitibus, in quibus quid, & quotuplex sit conscientia, quidve opinio probabilis, & an semper certa morum regula dicenda sit, breviter expendemus.

CAPUT I.

Quid & quotuplex sit conscientia.

NOt. I. Conscientia, de qua nunc agimus, est eorum, quæ facimus interius animi judicium, per quod aut redargui possit, aut probari. Est autem conscientia de operibus vel factis, vel faciendis. De primis est testimonium illud, quo justi spe eriguntur, improbi timore prostrantur, & de hac ait Ap. Rom. 9. *Testimonium mihi perhibente conscientia*. Relate ad opera facienda est intima persuasio, qua judicamus, quæ agenda sunt bona esse, vel mala, & definitur: *Actus mentis, quo de iis, quæ hic & nunc agenda sunt, judicamus, an omittenda sint, an exequenda*. Dum ergo Scotus, Durandus, aliisque conscientiam habitum vocant, accipiunt illam pro facultate mentis humanæ, ejusque affectione, nos tamen conscientiam illam dicimus, per quam in operando dirigimur: aut firma sit hæc directio, aut anceps, aut dubia, aut æqua, aut fallax, & perversa.

Not. II. Juxta varias judicii nostri conditiones conscientiam a Theologis dividi: Ut enim aliud verum, aut falsum est, ita conscientia alia *recta* est, alia *erronea*, prima est, quæ veritati, aut æquitati est conformis, quæque aut bonum faciendum, aut malum fugiendum proponit, puta eleemosinam pauperi erogandam, furtum odio habendum. Secunda est, quæ veritati, aut æquitati opponitur: quæque aut faciendum proponit, quod malum est, puta inimicum

micum occidere, aut fugiendum, quod bonum, puta parentes non colere &c. Sunt autem rectæ conscientiæ judicandæ certi canones. Quorum primus est ipsa naturæ lex; quæ saltem universalia ignorari non sinit: & a qua, si opus discordet, turpe est. In iis vero, quæ obvia non sunt, divina auctoritas est regula morum, rectæque conscientiæ. Cujus auctoritatis septem sunt præcipua argumenta, nempe Scriptura, Concilia Œcumenica, traditiones, Ecclesiæ consuetudo, Jussa Rom. Pont. Ss. PP. concordia, & Theologorum consensio. Quibus, si conscientia repugnet, pravam illam, erroneamque æstimamus.

Not. III. Sæpe tamen contingit, & pluribus de caussis, animorum labefactari judicium. Unde plures etiam conscientiæ erroneæ genera emanant. Vel enim animus præoccupatus judicat vitio contaminatum, quod culpa caret, & est conscientia scrupulosa: vel leve esse putat, quod grave est, & est conscientia *laxa*: vel grave putat, quod leve est, & est conscientia *Pharisaica*: hi enim vitio dabant discipulis Christi, quod spicas vellerent, manus non lavarent &c. Vel denique absque ulla pietate atrocissima quæque approbat facinora, & dicitur a Merbesio *cauteriata*: obcæcatam dicere potes, & ex crassa ignorantia profectam: quæ cum vincibilis, & invincibilis esse possit; erit etiam conscientia erronea alia vincibilis, quæ culpa non vacat, alia invincibilis.

Not. IV. Conscientiam, spectato judicii motivo, aliam esse *certam & evidentem*, qualem habet, qui Deum colit &c. alia est certa tantum moraliter; talis est conscientia hominis illiterati, qui edoctus a probis & moratis viris, nec pulsatus contraria mentis persuasione, aut auctoritate facit, quod faciendum censet. *Dubia* conscientia est, dum quis pari rationum momento libratus assensum cohibet. Est autem dubium aliud juris, aliud facti, ut supra dictum est. Si vero motivum dibitandi leve est, dicitur vel conscientia *scrupulosa*, si quod leve est, grave putet. Si vero leve putet, quod est grave, *lata* conscientia est, ut supra diximus. *Probabilis* conscientia est, quæ gravi quidem momento innititur, & ducitur auctoritate non spernenda, aut aliqua ratione, sed quæ partis oppositæ formitudinem non excludit. *Improbabilis* conscientia est, quæ nullo satis solido fundamento innititur.

Not. V. Conveniunt Theologi, morem gerendum Conscientiæ recte moraliter certæ, & etiam erroneæ, cum ignoran-

rantia conjunctæ. Quisquis enim agit cum conscientia ancipiti, ac dubia, imprudenter agit, & peccat. Ad conscientiam itaque probabilem tota controversia restringitur, de qua in sequentibus.

C A P U T II.

Quid sit opinio probabilis, quam quidam habent proregula morum, & quanta contentione hæc quæstio agitetur.

NOt. I. Non desunt recentiores, inter quos Escobarius, qui Exam. de consc. 3. *Probabilem sententiam*, definiunt, *quæ rationibns innititur alicujus momenti*, quamvis pertenuis ac levis: unde sequitur, fas esse sententiam sequi unius tantum Doctoris pravis, & probi, ut ait idem ib., & Sanctius in Summa l. 1. c. 9. Quæ definitio, non diffitente Gonzalez, communis est inter probabilistas, nec à solo Excobario traditur; ut contra Montaltium ait auctor Speciminis, sed etiam ex recensioribus à Tamburino l. 1. Decal. c. 3. §. 3. ubi definitur: *Assensus intellectus de aliqua re, qui innitatur rationi, vel auctoritati alicujus momenti, modo ex altera nihil appareat convincens.*

Not. II. Alii probabilistæ animadvertentes quam latam hæc definitio erroribus sternat viam, ex ea enim fas esset eligere quidquid apparet verisimile, docuerunt, ad opinionem probabilem requiri, ut nitatur fundamento magni momenti fixo, firmo, non sophismati, aut rationi apparenti. Tale autem censetur, quando id videtur *omnibus, aut pluribus, aut sapientioribus, & iis, vel omnibus, vel plurimis, vel maxime notis*, ex Aristot. 1. Top. In iis autem, quæ ad fidem, aut mores spectant, debet, per Aug. l. 7. contra Don. 53. probari ab aliquo Diœcesano concilio, & dijudicari ex S. Literis, ex Ss. PP., ex Conciliis Œcumenicis, nec aliquid sine iis temere statuendum, ut scribit Lupus de Opin. prob. 2. Ex qua definitione refellitur eorum sententia, qui docent, fas esse amplecti opinionem probabilem in æque probabilis, aut probabilioris concursu: hæc enim gravioribus momentis innititur, illa eadem ratione, aut auctoritate fulcitur; ergo opposita sententia desinit esse probabilis, cum dici nequeat firmo ac stabili fundamento subnixa, cui altera æqalis, aut majoris momenti adversatur. Docent quidem Probabilistæ *opinionem*, ac *dubium* valde differre. Hoc enim versatur inter rationes ejusdem ponderis anceps: assensus *opinativus* vero procedit ex cognitione majoris convenientiæ prædicati cum subiecto in una parte contradictionis, quam in altera ex

Vasq.

Vasq. 1. 2. disp. 62. Verum dari nequit hujusmodi assensus, dum simul animum pulsant oppositæ opiniones æquis momentis suffultæ.

Not. III. Alii ergo ad tollendam hanc animi suspensionem putarunt, opus esse *judicio reflexo*, quo mens utraque opinione librata censet utramque esse probabilem. Sed hæ reflexiones, cum fluctuationem non tollant imo conscientiam vehementius angant, hominem salutis suæ studiosum potius hortantur, ut præjudiciis exutus, sedulo veritatem inquirat. Constat autem ex allata definitione, controversiam institui de eo, quod probabile est operanti, non de eo, quod est probabile tantum in se, & ex intrinseca ratione sui. In re quippe illud tantum probabile est, quod est verum.

„ Addunt quidem Probabilistæ, (ait Vinciensis Episcopus) rationes, quibus nituntur opiniones probabiles, „ solidas esse debere, nec ullam probabilitate donandam, „ nisi quæ non repugnet Scripturæ ac Traditioni: verum „ hæ conditiones nihil aliud sunt, quam laquei irretiendis „ simplicioribus instituti: non enim per solidas illas ratio- „ nes eas intelligunt, quæ veræ sunt „ (nullæ enim veræ rationes inveniri possunt ad stabiliendas opiniones probabilistarum pleresque falsas, cum sibi invicem adversentur) „ sed solidas vocant, quæ solidæ probantibus vide- „ tur. Hoc vero omnibus erroribus convenit. Nemo enim „ tuetur errorem, qui non solidas in judicando rationes se- „ qui sibi persuadeat „. Licet ergo casuistas ab omni decipiendi animo alienos censeam, id tamen certissimum puto, disputari ab iis de opinione probabili, prout talis menti operantium apparet, hac enim ratione spectare potest ad conscientiam, ac rerum agendarum dijudicationem, cum nihil ad operandum voluntatem alliciat, nisi prout ei proponitur aut legitima, aut ficta bonitate vestitum. Quod scholæ exprimunt his verbis: *An liceat sequi opinionem probabilem, qua talem*. Fateor etiam, conscientiam aliquando esse immunem a culpa, si laboret ignorantia invincibili, & ipsa conscientia sit practice certa, non dubia. Num vero sit practice certa, illa opinio modo explicato probabilis, idest, an habeat grave aliquod rationis, aut auctoritatis momentum, id inquiritur, estque hujus controversiæ nodus.

Not. IV. Ex duplici ergo capite deduci potest alicujus opinionis probabilitas; ex ratione, & auctoritate: non quidem

dem ex ratione manifesta, neque ex auctoritate divina nota ex Scriptura, aut Traditione, per hæc enim ratio & auctoritas scientiam & fidem parit: sed ex ratione, cui potest falsum subesse, & ex auctoritate Scriptorum, qui ob opinionum discrepantiam & perplexas argumentationes, quibus ducuntur, errori sunt obnoxii.

Not. V. Si solus spectetur scriptorum numerus, licet plurimos jactitent Probabilistæ, stat tamen ex adverso florentissima multitudo. Nam Probabilismo bellum indicunt, post veteres omnes, ex nostratibus Le-Drou Episcopus Porph., La-Zerda Episcopus Aquilanus, Lupus, Norisius, Fervaques, Schveitzerus ab Aguirre laudati, quibus accedunt Riccius, Gavardi, Vanroy, Girken, Piette, Libens, Bellelli, Guerrero, & excepto Gibbone, & Salonio, alii omnes professores & magistri nostræ scholæ tam in Belgio, quam in Germania, in Italia, in Hispania &c. Ex Ordine Minorum Scotus, D. Bonaventura, de Laurea, Corduba, alii. (1) Ex Ord. Præd. laudat idem Aguirre Martinez, Mercorum, Baronium, Piccinardum, Gonetum, Contensonium, Alexandrum (2). Ex Benedictinis laudantur Ma-

(1) In publico quodam scripto, quod anno elapso Romæ prodiit in lucem confidentissime pronunciatur: scriptores omnes ex inclyto Minorum Ordine, excepto Francisco Henno, & Em. Card. De Laurea, fuisse Probabilistas. Verum, ut alios prætereain, certe in hunc censum computari non debent recentiores scriptores hujusce ordinis, præsertim vero P. Philippus a Carboneano, neque P. Franciscus Staidelius Min. Conv., qui Theologiam moralem P. Gabrielis Antoine S. J. notis eruditissimis illustrarunt. Constat item, ex actibus postremi Capituli generalis Minorum de Observ. ac Reform., nec non ex epistola encyclica Reverendiss. P. Molinæ eorum Generalis, cuique ex præfato Ordine expresse vetitum esse substinere, aut defendere *Probabilismum*. Quod quidem novissimis temporibus, a nonnullis celeberrimis Academiis, quæ benigniores sententias aut defendebant, aut tolerabant, præstitum esse, incredibili bonorum omnium lætitia (qui zizania in agro dominico ægre admodum patiuntur) unicuique compertum est.

[2] Prætereundi non sunt celeberrimi Scriptores hujusce Ordinis, qui postremis temporibus *Probabilismum* acerrime impugnarunt, præsertim vero Daniel Concina, & Vincentinus Patuzzi. Quorum primus in sua *Probabilismi Historia*, *in Theologia christiana*, *in Quadragesima appellante*, nec non in aliis gravissimis operibus benigniores opiniones, ita exagitavit, ut eas nullibi firmas consistere passus sit. Alter vero ipsius Concinæ scripta, atque

Mabillonius, Gerberonius, Sfondratus, de Torres, Hontiverus, Aguirreus: his adde S. Carolum Borromeum, Card. de Janson, Harlaium Archiep. Parif., præsbyteros Ballerinios, aliofque. Ex Soc. J. aliquos infra producemus. Ex his autem infertur, magnum hinc inde fcriptorum numerum decertare.

Not. VI. Adverfus Probabiliftas plures infurrexiffe fcriptores, qui de theologicis controverfiis abfque ullo ftudio partium pertractarunt, ut l'Herminier, habert, Charlas, Philaletes, Merbefius, Gennetus, Summa Petrochorenfis, quafque edi curarunt Grimaldus Epifcopus Aquenfis, Le-Camus &c. His adde celeberrimas univerfitates. Ex Lovanienfi laudantur, Sinnickius, Pontanus, Vanvianen, Vincent, Huigens &c. Parifienfis an. 1665. Probabilifmum expreffe damnavit, eique oppofita fententia ab omnibus parochis, & epifcopis Gallicanis, & a majori theologorum numero recepta eft. Neque hæc ullam aliquando cenfuram fubiit ut Probabiliftarum fententia, quæ a Comitolo vocatur *fæda prolapsio*, & pluribus epifcoporum cenfuris notatur, ut falfa, periculofa, & viam fternens innumeris corruptelis. Et quidam libri in ejus defenfionem editi, illico profcripti funt, ut Apologia Cafuiftarum, Opus Guimenii, Apologema Caramuelis &c. Adde, veteres theologos omnes, tefte Tyrfo Gonzalez, ufque ad an. 1571. femper docuiffe, tutiorem partem effe tenendam, ut Henricus Gandaven., Gerfonius, D. Antoninus, Adrianus, Cajetanus, Scotus, Silvefter, Angelus, Navarrus, Tabienfis, & ex Antonio Charlas etiam Armilla. Unde inter probabilifmi defenfores, nullus laudari poteft ob venerandam antiquitatem; fed folum juniores.

Not. VII. ex iis qui oppofitam probabilifmo fententiam tenuere, nec unum ab ea receffiffe, quod merito dixit Gonzalez magnum veritatis argumentum. Probabilifmum contra retractarunt Eminentiff. Aguirreus, qui *in Probabilifmo velut in pulvino molliter quiefcebat*, ut ipfe fcri-

que fententias ab adverfariorum machinationibus fortiter vindicavit: editis ea de re eruditiffimis, ac lepore undique & venuftate confperfis epiftolis, fub nomine Eufebii Eraniftæ, queis noviffimorum Probabiliftarum cavillationes adeo preffe folideque difsipavit, ut per eum jure optimo dici pofsit, apud veri æftimatores, caufam hanc penitus effe finitam.

scribit n. 31. & n. 33.: *Cœpi*, inquit, *rem maturius examinare ab anno 1671. usque modo, lectis, ac relectis pluribus auctoribus: deprehendi vero ingens periculum saluti in sectando, aut consulendo aliis probabilismo &c.* retractavit etiam, teste Gonzalez diss. 13., Card. Pallavicinus, qui eam acerrime propugnaverat. Retractavit ipse Gonzalez de se scribens in operis sui introd. n. 40.; *Postquam accurate legi, quidquid benigniores doctores pro se, quidquid contra ipsos adducerent severioris sententiæ defensores, post exactam discussionem, quamvis fuissem contrariæ sententiæ principiis assuetus meo tamen firmiter insedit animo, nulli permissum esse amplecti sententiam minus tutam in occursu tutioris æque, vel fere æque sibi verisimilis &c.* (3) Hinc retunditur recentiorum confidentia, qui innumeros nobis doctores obtrudunt, qui maxime moralem theologiam postremis sæculis exornarunt. Ut enim ait Pius II. Ep. ad Gall. Regem: *Scriptura consiliorum multitudinem non requirit, sed maturitatem, & digestionem.* Petimus præterea a Probabilistis, ut pro se laudent Ecclesiæ PP., Canones conciliorum, celebriores scholasticos ante an. 1570. Petimus etiam an habenda sit ratio auctorum, qui pugnant ex adverso? an ii fuerint morum corruptores? an ea de re ab Ecclesia proscripti? an ex illorum lucubrationibus fluxerint morum laxitates?

Not. VIII. Recensent quidem Probabilistæ pro se plurimos S. J. scriptores, & ipsum Paulum Segneri. Verum nec Jesuitæ omnes Probabilismum sectantur, nam præter Comitolum, & Pallavicinum supra laudatum, certe Bellarminus in Ep. ad nepotem suum Episcopum Theanensem,

[3] His jure optimo accenseri potest nuperrimus nostri Ord. scriptor P. Mag. Joseph Faustinus Cliquet, qui, licet in suo opere de morali Theologia, quod duobus Tomis comprehendit, *Probabilismum*, quasi tempori inserviens, secutus fuerit; at re melius perspecta, & mature considerata in postrema sui corporis ægritudine solemnem emisit *retractationem* opinionum, atque sententiarum omnium, quas quomodolibet defendere, aut resolvere studuisset ex usu *Probabilismi*, quem in gravi illo momento veluti fontem errorum, laxatumque opinionum in cristiana morali execratus est. Enixe rogavit, ut suæ retractationis exemplar publici juris fieret, ac typis editum in limine operis sui collocaretur, ut, si qui forte per ipsum errassent, per ipsum etiam redirent in viam. Atque uti postulavit, ita factum est.

ſem, eum monet, ne reſpiciat, *quid multi hoc tempore dicant, aut faciant, ſed debeat omnino tutiorem partem ſequi & nulla ratione ad minus tutam partem declinare.* Afferunt hæc verba Tyrſus Gonzalez, & Card. Aguirre, una cum Epiſtola Mutii Vitelleſchi Gener. data an. 1617.. Ipſe Gonzalez teſtatur, oppugnari Probabiliſmum a Molina, Ribello, Blanco, quem ait, omnium primum contra Probabiliſmum ſcripſiſſe. Adde Toletum, Nunnez, Adamum, Eſtrix, Camargo, Elizalda, Antoine, alioſque, quos æquiparare poſſumus Jeſuitis ceteris univerſis. Segneri epiſtolam refutavit Ballerinius, neque ejus argumenta frangit epiſtola Anonymi ab eodem auctore poſtremis diſſertationibus vellicata.

Not. IX. Ad percipiendam vim & efficaciam rationum obſervandum eſt, omnem opinionem, quatenus plenam ſcientiam, judiciique firmitatem excludit, *venire ex ignorantia*, ut ait Tertull. lib. ad Nat. c. 2.. Principia enim, quæ certa ſunt & manifeſta non opinionem generant, ſed ſcientiam, quod ſi auctoritatem divinam habeant & irrefragabilem, nec ſcientiam, nec opinionem pariunt, ſed fidem. Hinc Bern. l. 5. Conf. 2.: *Intellectus rationi innititur, fides auctoritati, opinio ſola veriſimilitudine ſe tuetur.* In Deo enim, quem nihil latet, nulla cadit opinio, aut hæſitatio. Idem de primo homine condito cum participatione lucis æternæ affirmat D. Thom. Et. S. P. de Util. cred. c. 11.: *Tria eſſe*, ait, *in animis hominum intelligere, credere, & opinari, primum ſemper ſine vitio, ſecundum aliquando cum vitio, tertium numquam ſine vitio.* Ignorantiam enim pœnam eſſe peccati S. P. contra Pelag. ubique tradit. Si quis ergo opinionem probabilem ſequatur, & ex duabus falſam eligat, videndum, an tali ignorantia laboret, quæ illum excuſet a culpa. Si veram, quærendum, an ſcienter ſeſe peccandi periculo exponat. Quod ſit, ubi *operans* non habet ſcientiam de contrario, & in quandam dubitationem inducitur contrarietate opinionum, & tenui ea dubitatione permanente operatur. Ignorantia autem invincibilis, cum deſtruat voluntarium, a peccato excuſat. Secus vincibilis, juxta Reg. c. 6. diſſ. 2. l. 21.

Not. X. Ex duabus oppoſitis opinionibus, quarum una præferat libertatem, altera præceptum, unam ſemper veram eſſe, aliam falſam, e. g.; *Licitum eſt in hoc peragendo negotio ſimulatione uti, & non eſt licitum &c.* Impoſſibile

bile est enim utramque simul veram, aut falsam esse, si eadem sit ratio utriusque, idem objectum, eædem circumstantiæ, ut constat ex Logica, unde disputari solet, num liceat sequi opinionem probabilem in occursu minus probabilis, num in occursu æque probabilis, num denique in occursu probabilioris.

Not. XI. Nonnihil interesse inter tutam, ac probabilem opinionem; illa enim vitat omne peccandi periculum, hæc non levi momento innititur: fieri autem potest, ut opinio sit minus probabilis, & magis tuta, ut eorum opinio, qui putant, mortale esse sacrum peragere non recitato matutino. Multæ tamen sententiæ sunt probabiliores simul & tutiores: quæ non solum amovent peccandi pericula, sed etiam habent momenta validiora: talis est in schola nostra sententia, quæ docet, aperiendas esse in confessione circumstantias notabiliter aggravantes.

Not. XII. Nusquam licere sequi conscientiam dubiam, per quam animus *fluctuat inter duas partes contradictionis*: ut ait D. Thom. q. 14. de Ver. art. 1.: *In dubiis* enim, ex communi axiomate, *tutius est eligendum*, quod habetur in cap. ad *Audientiam*. Ibidem docet l. 1. de Bapt. c. 3. S. August. *Graviter peccaret in rebus ad salutem animæ pertinentibus, vel eo solo, quod certis incerta præponeret*; peccat enim ex S. Thom. quisquis se exponit peccandi periculo, in quo sane versatus est: quis enim cibum vel potum sumeret, quem dubitat esse venenosum?

Not. XIII. distinguunt Probabilistæ inter dubium *speculativum*, & *practicum*. Si enim probes, ex duabus oppositis opinionibus dubitationem generari, adeoque nefas esse agere adversus illam, quæ stat pro præcepto: præsto est subterfugium, dubium illud speculativum esse, non practicum, & consequenter conscientiam non lædere. Rejicit hunc distinctionem Card. Aguirre, & jure quidem. Dubium enim speculativum illud est, quod sistit in contemplatione veritatis, practicum vero est, quod spectat ad rem peragendam. Ita dialecticorum dubitantes speculativæ sunt, artificium practicæ. S. Thom. docet, judicium speculativum, & practicum esse ejusdem potentiæ. Nos utriusque discrimen repetimus a connotatis. Conveniunt tamen omnes, quod practicum judicium speculativum sequatur; itaut si hoc dubium sit, tale etiam sit illud: nec posse quempiam in speculatione dubium ad agendum duci, nisi aut præcipiti consilio, aut animi trepidatione. Probabilistæ, ut osten-

ostendant, cum dubitatione speculativa stare judicium practicum moraliter certum; confugiunt ad mentis reflexiones, ut dictum est. Ubi nobis accurata distinctione opus est: Dum enim mens fluctuat, si immutetur objecti circumstantia, accedatque aliud grave momentum, potest sane efformari judicium practice firmum, & certum, sed hæc certitudo non innititur reflexioni præcedentis dubitationis, sed accedentis momenti, & circumstantiæ. Dubitat, e. g. Religiosus, an liceat sibi a choro abesse: præcipit illi præsul, ut studiis vacet, id agendum censet *judicio practico*, non ex antecedente dubitatione, sed ex accedente præcepto securus. Idem de aliis exemplis judicium esto, & hoc pacto ex reflexione mentis antea perplexæ, nova accedente ratione, aut mutatis circumstantiis, fieri potest judicium practicum moraliter certum.

At persistentibus iisdem motivis dubitandi, an actio honesta sit, aut inhonesta? nullo judicio reflexo de ejus honestate certior fieri potest. Unde enim certitudo hujus judicii manare potest, si judicium speculativum, unde practicum oritur, anceps est? Duplex via est, sed utraque fallax. I. ut librata auctoritate, vel ratione judicetur, esse æque probabile, quod illa actio sit honesta, & inhonesta, quia utrinque gravia proferuntur momenta, adeoque non in dubiis jam hæret animus, sed in opinionibus, quarum utraque licita judicatur. Verum, dum utramque opinionem æque probabilem ducimus, & æqualibus innixi momentis, quomodo exuere possumus præconceptam dubitationem? non vi rationum, ac momentorum, cum hæc paria sint; ergo sola voluntate, non ductum rationis sectante, sed sensuum. II. ut in eo concursu excludatur, aut suspendatur judicium de objecti inhonestate, ut in una opinione acquiescat animus, nil de alia sollicitus, quod fieri nequit absque summa imprudentia, aut malitia. Primo enim hæc judicii suspensio annexam habet ignorantiam voluntariam & *affectatam &c.*, qua non vult intelligere, ut bene agat. Deinde, qui non expendit contraria momenta, nec prudens est, nec certus de operis honestate: quis enim prudens miles non timet hostis insidias? quis de eo certus est, quod novit validis argumentis oppugnari? Num prudens, & æquus est judex, qui partem audit, inaudita altera?

Not. XIV. Probabilistæ huic argumento: necesse est ex duabus contrariis opinionibus unam veram, alteram falsam esse; adeoque adest in eorum discretione errandi periculum,

respondent: adest periculum peccandi *materialiter*, conc. *formaliter*, neg. Verum si peccatum tantum *materiale* dicant pravum illud opus, quod fit absque usu libertatis, vel ignorantia inculpabili, ut homicidium a phrenetico commissum, concubitus Jacob cum Lia &c. non repugno. Quod sit tamen peccatum *formale* animam innectens reatu in eo, qui libere præceptum transgreditur, nisi adsit ex parte voluntatis ratio aliqua excusans, nemo sanus negabit. Vide auctorem.

Caput III.

Ostenditur, conscientiam probabilem, qua talem, non esse semper certam regulam morum.

PRiusquam de opinionum conflictu disquiramus, universim de *probabili* in se spectata dicendum est, cumque plures sint probabilitatis gradus, juxta majorem, aut minorem auctoritatem, & rationum pondera atque momenta, dicendum primo de probabilitate pertenui, tum de aliis debito ordine disserendum.

Propositio I. Si tenuis sit probabilitas opinionis, eidem morigerari nefas est.

Prob. I. Scripturis. Nam Prov. 16. habetur: *Est via, quæ videtur homini recta, & novissima ejus ducunt ad mortem*, & Philipp. 2. ait Ap. *Cum metu, & tremore vestram salutem operamini*, sed ubi tenuis occurrit probabilitas, qui eidem obsequitur, arbitratur viam directam tenere, cum sit fallax, & levi ratione aut auctoritate innixus timorem exuit; ergo &c.

Prob. II. Proscripta est ab Inn. XI. an. 1679. hæc assertio. *Dum probabilitate sive intrinseca, sive extrinseca, modo a probabilitatis finibus non exeatur, confisi aliquod agimus, semper prudenter agimus*, & ab Alex. VII. *Si liber sit alicujus junioris, debet opinio censeri probabilis, dummodo non constet, rejectam a Sede Apostolica, tamquam improbabilem*. Sed, si fas esset quamlibet probabilem opinionem sequi, fas etiam esset unius etiam junioris scriptoris sententiam sequi, nulla ratione habita ceterorum; ergo &c. Nec valet, auctorem pium esse & doctum: si enim illi pio & docto repugnent alii item pii &c., erit ejus judicium non firmum & libratum, sed infirmum & leve; quis enim ex junioribus æquari potest pietate aut doctrina S. Martyri Cypriano, quem tamen errasse in rebaptizandis hæreticis nemo non novit. Adde, propositiones illas fuisse proscriptas, ne quis alicui Doctorum subnixus Scriptu-

pturas ac Patres contemneret : sed hoc liceret, si fas esset tenere probabilem, licet tenuem, opinionem; ergo &c.

Prob. III. ex PP. Auctor hom. 44. in Matth. hæc habet: *Si vestimenta empturus giras unum negotiatorem, & alterum, quomodo non oportet populum circuire Doctores, & inquirere, ubi sincera veritas Christi venumdatur, & ubi corrupta, & veriorem eligere plusquam vestimentum?* Qui ergo unius, aut alterius scriptoris sequitur auctoritatem, qui spretis traditionis, & S. Canonum momentis, probabilia tantum tradiderit, quasi ex uno mercatore sordidas merces, corpori magis studens, quam animæ, sibi comparat.

Prob. IV. ratione I. enim tenuis probabilitas, aut scriptorum numero & auctoritate fulcitur, aut rationum momentis. Si primum, aut scriptores sunt plures & graviores, & tunc non tenuis, sed magna est probabilitas, si pauci & vulgares, nec opinionem *probabilem* constituunt. Si secundum, aut ratio Scripturis ac PP. est consentanea, & gravis est, non levis probabilitas, aut repugnat, & nulla est probabilitas. II. ex tenui probabilitate nemo prudenter agit. III. ex eadem lex contemnitur, & veluti e fonte licentia & corruptelæ dimanant. IV. id etiam confirmatur exemplis. Quis enim cibum insolitum sumeret, quem major convivarum pars veneno infectum assereret? Quis viam ab uno monstratam arriperet, quam alii clamant ducere ad præcipitium? Sed hoc præstat, qui opinionem levi probabilitate suffultam amplectitur; ergo &c.

PROPOSITIO II. Nulla opinio probabilis, si tuta non appareat operanti, neque conscientiam reddat moraliter certam, est morum firmissima regula.

Prob. I. Scripturis. Nam Ecclesiastici 37. habetur: *Ante omnia opera verbum verax præcedat te: & ante omnem actum consilium stabile*. Ubi *verbum verax* ratio est, nam juxta græcam versionem, *principium cujusque operis ratio est*; ergo ad bonam conscientiam requiritur, ut quis rationem reddere possit suorum operum, nec passione, aut cupiditate se sinat transversum agi. Ita Monachos Fossæ novæ monet D. Th., teste a Lapide in hunc locum, sed qui ducitur opinione probabili sæpe illum non ratio præcedit, sed error, nec stabile consilium, sed fluctuans; ergo spernit Ecclesiastici monitum, & sponte in errorem prolabitur. Item Mat. 6. ait Christus Dominus: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si fuerit nequam, to-*

tum tenebrosum erit. Est autem oculus simplex, qui habet *caritatem in intentione*, & *in electione veritatem*, ait Bern. de Præc. & dispens. c. 14. n. 35. ita duo mala oculum nequam constituunt *cæcitas*, *qua fit ut veritatem non agnoscat*, & *perversitas*, *qua fit ut diligat iniquitatem*, ib. n. 36. Sed qui probabilitatem utcumque sequitur sæpe falsam probat opinionem, & eligens deteriora non caritate ducitur, sed perversitate; ergo oculus ejus *nequam* est, & *corpus*, idest opus *tenebrosum*, & *perversum*. Addit Bernardus: *Non ideo sequitur, ut qui e contrario malum facit, & bonum putat, juxta suam fidem similiter & ipse inveniat: non est quippe simplex oculus ille, qui ex judicio veritatis corpus lucidum reddit*: sed qui sequitur opinionem tantum probabilem, sæpe malum facit, & bonum putat; ergo simplicem oculum non habet. *Sive ergo* (concludit Bern.) *malum putes bonum*, *quod forte agis*, *sive bonum malum*, *quod operaris*, *utrumque peccatum est*. Ex quibus male inferunt aliqui, nec ignorantiam invincibilem a peccato excusare, aut oculum, qui simplex non est, nequam esse, ut enim Bern. ait: *Est qui bonum diligit*, & *malum nescius agit*. *Hujus quidem bonus est oculus*, *quia pius*, *non tamen simplex*, *quia cæcus*.

Prob. II. ex PP. Nam August. l. 3. contra Acad. 16. rejicit illud principium: *Qui sequitur in agendo probabile*, *non errat*, *nec peccat*: ex quo flagitiis omnibus latam patere viam demonstrat, dicens: *Illud est capitale*, *quod nefas omne*, *si hæc ratio probabilis erit*, *non solum sine sceleris*, *sed etiam sine erroris vituperatione committat*. Quæ August. argumentatio non solos Academicos ethnicos urget, sed etiam Probabilistas catholicos. Sicut enim reprehendi nequit apud ethnicos flagitiosissimus quilibet, etsi convincatur patrias leges violasse, quia respondere potest, se iis non teneri, cum sibi liceat agere, quidquid est probabile; ita, si fas est opinionem sequi probabilem, nullus huic obsequens reprehendi poterit; quod *capitale* vocat S. P., & *cuique viro optimo metuendum*. Immo hoc argumento magis urgentur probabilistæ, quam academici: ait enim S. P, istos agendo, quod videtur probabile turpiter errasse, licet nulli quasi vero assentirentur, qui vero opinionem probabilem sequitur temere verum judicat, quod falsum est. Deinde S. P. l. ult. de C. D. c. 23. docet, sedulo justis vigilandum, *ne opinio verisimilis fallat*, *ne se tenebræ alicujus erroris offundant*, *ne quod bonum est*, *malum*, *aut quod malum*

malum est, bonum esse credatur, sed nulla hujusmodi sollicitudo nos premere debet, si licitum ac tutum est probabili conscientiæ se se conformare ; ergo &c.

Prob. III. ratione. I. Ex adversariorum sententia sequitur, idololatras esse immunes a culpa, cum magna probabilitate, nempe ex institutione majorum, & patriæ consuetudine Deos suos colant. *Quid enim faceret*, ait S. P. in Ps. 64., *puer natus inter paganos, ut non coleret lapidem, quando illum cultum insinuaverunt parentes? illum errorem cum lacte suxit?* ℟. I. Probabilistæ, non teneri infidelem fidem amplecti, dum ejus secta probabiliter apparet credibilis. Sed tam laxa doctrina Augustino, & Psalmistæ adversatur. ℟. II. Non excusari a culpa infideles, quia de exsistentia Dei non datur ignorantia invincibilis. Sed, præterquam quod hoc negant plures Probabilistæ, ex hac responsione sequitur, solam ignorantiam invincibilem excusare a culpa eos, qui ex opinione probabili præceptum frangunt. Quod de idololatria dicitur, de hæresi etiam dicendum est; ergo &c. II. sequitur, eum, qui opinionem probabilem amplectitur, imprudenter se gerere. Prudentia enim docet, magis appetenda, quæ superiora sunt, quam inferiora, ut ait S. P. l. 1. de lib. arb. 13., atqui Probabilistæ docentes fas esse propriæ libertati indulgere etiam urgente præcepto, propriam voluntatem divinæ præponunt, sensum rationi, & temporale commodum bono incommutabili; ergo &c. Quis insuper, nisi imprudentissimum eum vocet, qui se peccandi periculo exponit, ut enim ait P. Blanchet S. J. in Eleg. ad Tyrsum Gonzalez: *Ni certo constet culpæ nullum esse timorem, hoc ipso auctorem constituit esse reum.* III. Hæc Probabilistarum doctrina nova est, & ante ann. 1570. incomperta, ut c. 2. ostendimus. Nullus enim pro benigniori sententia laudatur Medina, & Mercado vetustior. Nullus e S. J. novæ opinioni consensit ante an. 1597.. Comitolus laudat adversus Probabilistas omnes scholasticos vetustiores. Amicus fatetur, sibi adversari *omnes fere antiquos theologos*; ergo Probabilistæ, nedum non exquirunt, juxta monitum Ecclesiastici c. 39., *sapientiam omnium antiquorum:* sed ajunt, *doctrinam morum magis a junioribus esse petendam*. Videntur etiam fateri sententiam, quam per tot sæcula doctores catholici reprobarunt, regulam morum factam esse, quod est absurdum.

Propositio III. Non licet sequi opinionem probabilem faventem libertati, relicta altera æque prob., quæ stet pro lege.

Prob. I. ex Scripturis. Ecclesiastici 3. : *Qui amat periculum peribit in illo*, sed qui sequitur opinionem prob. faventem libertati &c. amat periculum ; ergo &c. Ap. 1. Thess. 5. ait: *Omnia probate, quod bonum est tenete, ab omni specie mala abstinete vos:* sed hoc non præstant Probabilistæ ; ergo &c. Prob. II. ex PP. Nazianzenus Or. 27. docet, non curandum, si secus plerisque videbitur, sed rei veritatem curandam, quæ vel nos condemnabit, vel absolvet. Basilius in Ps. 61. ait, stateram ad vitam instituendam esse arbitrium ratione directum, non opiniones hominum, de quibus scriptum est: *Mendaces filii hominum in stateris*. Chrysost. hom. in 2. ep. ad Cor. 13. ait, non standum multorum opinionibus, sed res ipsas inquirendas, exemplo eorum, qui pecunias enumerandas seipsis exactissime supputant, nec facile aliis credunt. S. P. A. de Bapt. contra Don., ubi dubitanti, an liceat, nec ne baptismum accipere in parte Donati, putatque utramque sententiam probabilem, ait: *Hic ergo*, nempe in Ecclesia catholica, *securus accipiat, ubi & esse, & accipi recte certus est, illic autem* (nempe in parte Donati) *non accipiat, quod esse quidem ibi dicunt, sed ibi accipiendum esse non dicunt*: Addit, quod *graviter peccaret in rebus ad salutem spectantibus vel eo solo, quod certis incerta præponeret*. Ex quibus sic arguitur I. Peccare eum, qui sequitur opinionem faventem libertati, negant aliqui doctores, propugnant alii ; eam ergo opinionem tenere debet, quam tenendo certus est non peccare : sicut cathecumenus debet in Ecclesia baptismum suscipere, in qua certus est recte accipi sacramenta. Hoc argumento Henricus IV. Galliarum rex Calvinismum ejuravit. II. Qui sequitur sententiam probabilem faventem libertati in rebus ad salutem spectantibus certis incerta præponit, sed is peccat per Aug.; ergo &c.

℟. Probabilistæ, vel loqui Aug. de validitate baptismi, atque illum peccare ait, qui dubitans, an valeat sacramentum in schismate susceptum, illud suscipit a schismaticis, vel loqui de eo, qui dubitat absque probabilitate: sed utraque responsio falsa est. I. quia S. P. expresse fatetur ibidem, hæc duo, *esse apud Donatistas baptismum, non autem illic recte accipi*. II. etiam falsa est. Suscipiens enim baptismum in parte Donati movetur ea ratione, quam firmam putat, quod tam catholici quam Donatistæ consentiunt, etiam apud Donatistas esse baptismum, unde dicit : *Illic acci-*

accipere volo; ubi baptismum Christi esse utrique consentiunt. In re namque nulla opinio probabilis est, nisi vera; disputatur ergo de opinione, quæ probabilis apparet operanti, uti supra notavimus. Ille ergo, de quo S. P., non sine probabilitate in parte Donati baptizatus est. Deinde etiam probabilitate supposita, dum contraria opinio gravi momento fulcitur, incertum est, an fas sit propriæ obsequi libertati, certum est, nihil esse periculi obsequendo legi; ergo etiam probabilitate supposita nefas est opinioni obsistere, quæ legi favet.

Prob. III. ratione. Duæ enim opiniones contrariæ dubitationem pariunt, *ac in dubiis debemus semitam eligere tutiorem*, ex comm. proloquio, sed tutius est sequi opinionem stantem pro præcepto; ergo &c. Hinc est, quod interrogatus Clem. V. num FF. Minores teneantur sub mortali servare, quæ negative, vel affirmative jubentur imperativo modo in regula S. Francisci; respondit Clemens in Clem. *Quia præterea* teneri: *Quia in his, quæ animæ salutem respiciunt; pars securior est tenenda*. Et in cap. *Inquisitioni tuæ* interrogatus Innoc. III., quid agendum sit conjugi, quando dubitat de valore matrimonii; ℞. quod *cum conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, debitum quidem reddere, sed postulare non debet; ne vel contra legem conjugii, vel contra judicium conscientiæ committat offensam;* falluntur ergo Probabilistæ illi, qui putant, effatum illud: *In dubiis &c.* locum non habere in quæstionibus juris: sunt enim juris quæstiones duæ supra laudatæ.

℞. I. Tamburinus: non oriri dubitationem in oppositarum opinionum conflictu, cum *dubium* sit, quando nullæ utrimque rationes menti obversantur, qui vero duas habet æque probabiles opiniones, gravi rationum pondere hinc & inde premi se experitur. Falsitatem hujus responsionis ostendit Wendrochius lancis exemplo, quæ in æquilibrio manet, sive nullum neutri parti, sive utrique onus æquale imponatur: & judex æque fluctuat, sive dum nulla adversus furem accusationis capita apparent, sive testes dissentiant. Et S. Thom. de Ver. q. 14. a. 1.: *Intellectus noster*, ait, *respectu partium contradictionis se habet diversimode: quandoque enim non inclinatur magis ad unum, quam ad aliud propter defectum moventium, sicut in illis problematibus, de quibus rationes non habentur: vel propter apparentem æqualitatem eorum, quæ movent ad utramque partem,*

tem, *& ita est dubitantis dispositio*, *qui fluctuat inter duas partes contradictionis* ; ergo &c. Recte id exponit laud. Blanchet in Eleg. ad Tyrsum Gonzalez. Vid. auctorem.

℟. II. Vasquez 1. 2. disp. *69.*, valere hoc axioma in dubiis, non in opinionibus: in illis enim neutri parti, in his alterutri assentimur. Sed refellitur hæc responsio ipsis Wasquesii principiis. *Dubius* enim est *inter utramque partem*, ait Vasq. *16.*, *quoties in neutra cognoscit majorem convenientiam prædicati cum subjecto in una parte contradictionis*, *quam in altera*, sed si animum pulsent duæ opiniones æque probabiles, nequit in una parte contradictionis major convenientia prædicati cum subjecto dignosci, cum adsint æqualia rationum pondera; ergo &c.

℟. III. Probabilistæ communiter, valere illud proloquium in dubiis practicis, non in speculativis: ac posse per judicium reflexum reddi conscientiam moraliter certam *practice*, licet *speculative* ob oppositas opiniones foret dubia. Sed hæc responsio rejicitur ex not. 5., quam vide. Adde, quod si ad conscientiæ rectitudinem sufficiat actus reflexus, quo mens practice judicet, licitum esse sequi opinionem probabilem, nusquam transgredi poterit illam regulam juris, qui enim actu operatur se determinat judicio practico ad opus; dummodo ergo judicio practico dicat sibi fas esse eligere, quod lubet, etiam præexsistente dubitatione induet bonam, certamque conscientiam. Deinde juxta traditam Aug. doctrinam peccat, qui certis incerta præponit, erratque qui probat falsa pro veris; atqui judicio reflexo Probabilistæ præponere possunt tamquam certa, quæ incerta sunt, & approbare falsa pro veris; ergo possunt errare. Deinde judicii reflexi certitudo innixa est huic Probabilistarum principio: *Licet operari secundum sententiam probabilem:* sed hoc incertum est, nam de eo disputatur; ergo petunt principium. Adde, judicium reflexum non inducere ignorantiam, saltem invincibilem judicii directi & oppositi paullo ante in opinionum conflictu menti obversantis; si ergo falsæ opinioni practicæ præstet assensum, non poterit operantem immunem reddere a culpa.

Prob. IV. ex D. Thom. qui laud. q. 14. de Ver. art. 1. intellectum non moveri, ait, *nisi a duobus*, *a proprio objecto*, *quod est forma intelligibilis*, *& a voluntate*, *quæ movet omnes alias virtutes :* ait aliquando ita moveri, ut non inclinetur magis ad unam, quam ad alteram partem contradictionis: vel propter defectum moventium, vel

vel propter apparentem æqualitatem eorum, quæ movent ad utramque partem, & hanc esse *dispositionem dubitantis*, aliquando inclinat ad unam potius, quam ad aliam, sed tamen dubitare de opposita, *& hanc esse dispositionem opinantis*, *qui accipit unam partem contradictionis cum formidine alterius*, ex quibus sequitur, I. in concursu duarum opinionum æque probabilium, nullam esse in intellectu dispositionem, nisi dubitantis propter apparentem æqualitatem rationum moventium ad utramque partem. Sequitur II. neutram opinionem in hypothesi esse veram opinionem probabilem, eo quod animus non in unam potius partem inclinatur, quam in aliam. Sequitur III. non posse in opinionum istarum conflictu haberi judicium certum, cum nequeat intellectus ad assensum alterius determinari evidenti ratione, aut firmissima auctoritate. Et in Quodlib. 9. art. 13. ait: si ille, *qui possidet plures præbendas in dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum, & manente tali dubitatione plures præbendas habet, periculo se committit, & sic peccat, utpote magis amans beneficium temporale, quam propriam salutem*. Nec dicas, D. Thom. loqui de conscientia dubia, non de probabili. Nam ib. ait: *Aut ille habendo plures præbendas facit contra veram opinionem, & sic cum faciat contra legem Dei non excusatur a peccato, quamvis non faciat contra conscientiam. Aut vere licet habere plures præbendas, & tunc, aut talis habet conscientiam de contrario, & sic peccat contra conscientiam non contra legem, aut non habet, sed in quandam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum &c.* ergo qui operatur ex conscientia probabili, vel falsam opinionem sequitur, & peccat agens contra legem, vel veram, sed in conflictu duarum opinionum adhuc timet, & peccat etiam se se exponens peccandi periculo; ergo ne peccet opus est, ut opinio, quam sequitur, sit adeo probabilis, ut ex opposita in nullam dubitationem adducatur, quæ, *si vera sunt*, ait Guimenius, *væ operantibus ex opinione probabili*. Argumenta a ratione in superioribus thesibus producta sunt.

PROPOSITIO IV. Nefas est sequi opinionem minus probabilem stantem pro libertate in concursu probabilioris, quæ stat pro lege.

Prob. iisdem argumentis tertiæ Prop. & confirmatur I. Scripturis. Ecclesiastici 19.: *Qui credit cito levis est corde.* Mat. 7.: *Arcta via est, quæ ducit ad vitam*, sed qui minus

nus probabilem sententiam sequitur cito credit, & iis tantum doctoribus credit; qui loquuntur placentia; ergo incautus & levis est corde. Viam quoque salutis planissimam sibi fingit, putans cum Caramuele, post exortum probabilismum jam homines non peccare; cum antea peccarent, eo quod omne probabile excuset a peccato: Ita quod Apostoli, PP., Theologi, Christus ipse ignoravit, soli norunt Probabilistæ. *Quis talia fando temperet a lacrymis?* Vide Sinnichium, Gonet &c.

Prob. II. ex PP. Clem. V. l. 1. Clem. tit. 1. ait: sententiam eorum, qui docent, pueris habitualem gratiam in baptismo conferri, *tamquam probabiliorem, & doctrinis Sanctorum & Doctorum magis consonam, duximus eligendam.* Et S. P. l. 2. Doctr. 8. docet, Scripturas, *quæ ab omnibus recipiuntur Ecclesiis, præponenda eis, quas quædam non accipiunt; in iis vero, quæ non accipiuntur ab omnibus, præponendas eas, quas plures gravioresque recipiunt*: cum ergo in scripturis recipiendis, in dirimendis controversiis, & ritibus statuendis, probabiliorem sententiam minus probabili præferendam esse fateantur adversarii, cur idem in moribus non erit servandum.

Prob. III. Si liceret sequi opinionem minus probabilem; excusaretur ab infidelitate, qui christianam fidem probabiliori ratione sibi propositam amplecti renueret: fas esset judici verisimili ratione permoto reum damnare, quem firmiores conjecturæ absolvendum esse monstrarent. Sed hæ propositiones ab Innoc. XI. damnatæ sunt; ergo &c. ℞. Probabilistæ, eas prop. jure damnatas ad præcavendum grave incommodum proximo illatum. Recte id quidem: sed majus est incommodum animæ interitus; ergo &c.

Prob. IV. ex censuris latis adversus sententiam oppositam. Nam Archiepiscopus Senonensis an. 1657. coacta Synodo 700. virorum eam declaravit *falsam, & periculosam esse*. Eodem anno plures episcopi, nedum proscripsere celebrem casuistarum apologiam, sed etiam asseruerunt, ejus auctorem tot absurda scripsisse ex illo principio. "De dua-„ bus opinionibus probabilibus seligi potest minus probabi-„ lis„. Et Lexoviensis episcopus in censura ejusdem apologiæ *probabilitatem* vocat "parentem omnium errorum ca-„ suistarum„: idem docuit Archiepiscopus Bituricen. Vide censuras plurimas apud Charlas, & Merbesium. Ex libris etiam Probabilistarum omnes morum corruptelas prodiisse l'Herminier, Gonetus, Contensonius, aliique affirmarunt.

Prob.

Prob. V. ex theologorum consensu, de quo plura c. præced.

Prob. VI. ex ratione: I. enim, qui sequitur opinionem minus probabilem, imprudentissime se gerit. Prudentia enim ex Aristotele est *optima expetere, eaque semper sibi proponere, & actitare*. Ex Tullio *est rerum expetendarum, fugiendarumque scientia*, ex Augustino est ea seligere, *quibus adjuvatur ab eis, quibus impeditur*; sed qui sequitur opinionem minus probabilem, abjecta probabiliore, nec seligit optima, nec sibi superiora proponit, nec discernit inter res expetendas, aut fugiendas; ergo &c. Deinde, ut ratiocinatur Comitolus, qui probabiliori sententiæ præfert minus probabilem, eligit a veritate longius abesse: eligit enim minus verisimile, præcludit sibi aditum veritatis, cujus brevior via est verisimiliora sectari. Discedit sponte a ratione, cum illud abjiciat, quod magis rationi congruit: & judex constitutus caussam dicit testimonio fretus deteriori, minus verosimilia argumenta præferens verosimilioribus; ergo &c.

Prob. VII. ab exemplo. Docet Vasquesius 1. 2. dis.44. peccare medicum, si applicet medicamenta, de quibus dubitat, utrum sint profutura, aut nocitura; eo quod in dubiis tutior sit tenenda pars; sed non minor ægrotantis animæ, quam corporis sollicitudo habenda est; ergo &c.

CAPUT IV.

Diluuntur objecta.

OB. I. ex Scripturis. Ps. 118. habetur: *Judicia tua jucunda*. Matt. 11.: *Jugum meum suave est*. Ep. 1. Jo. *Mandata ejus gravia non sunt*, sed ea gravia essent, & jugum intolerabile, si nefas esset benigniorem sequi sententiam; ergo &c.

℟. neg. min. Licet enim ex sacris litteris per angustam portam intrandum sit, sine intermissione orandum, nos abnegandum &c. tamen mandata Dei gravia dicenda non sunt, I. comparate ad præcepta legalia, quibus abrogatis, ut ait S. P. Ep. 118.: *Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis societatem novi populi Deus colligavit*. II. ob spem magnæ retributionis, cum non sint condignæ passiones hujus sæculi ad futuram gloriam. III. Leve est onus Domini, quia non timore, ut in veteri lege, sed amore pertrahimur. Nam *perfecta caritas*, ex Augustino de perf. Just. c. 10., *foras mittit timorem, & facit præcepti sarcinam non solum non opprimentem onere ponderum, sed etiam*

etiam sublevantem vice pennarum. IV. Perleve est, quia ubi vires non suppetunt, supplet bona voluntas. V. Suave est, quia Deus *ipse adjuvat, ut fiat quod imperat*, ex Aug. l. 6. de Musſ. & l. de Nat. & Gr. 69.: *Quomodo est enim grave, cum sit dilectionis mandatum*. Et quidem, si divinæ legis æquitas & jucunditas in opinandi libertate consisteret, levior foret, si permitteret etiam in dubiis, imo & in noxiis agere quidquid lubet, & quod horrent christianæ aures, suavior foret lex concupiscentiæ, quam spiritus: levior esset, si nos ad inquisitionem non adigeret veritatis, ad quam ex Probabilistarum sententia adstringimur: tandem gravior foret Christi lex priscis Ecclesiæ temporibus, quam nunc, quod est absurdum.

Ob. II. Regulam Juris Cæs. 171.: *In pari caussa possessor potior haberi debet*, & in 6. Decr. n. 2.: *Cum sunt partium jura obscura, reo favendum est potius, quam actori*; ex quibus sic arguunt: 1. Stat homo in possessione suæ libertatis; ergo in pari opinionum conflictu poterit eligere, quod lubet. 2. Judex non debet reo pœnam decernere, dum in suo foro incertus est de delicto; ergo neque in foro conscientiæ damnari debet; ergo &c.

℞. ad 1. Regulam illam locum habere solum in materia justitiæ, alias in omni dubio fas esset eligere partem minus tutam: ita Vasquesius 1. 2. d. 65. 3. Deinde quis, nisi audacissimus, adversus Deum, ejusque legem titulum possessionis opponat? Ad argumentum neg. ant. Stat enim possessio pro Deo, ejusque lege, quæ est æterna, non pro libertate Dei munere collata, ut legi subjiciamur. Stat etiam possessio pro opposita sententia, quam non diffitentibus Probabilistis probarunt omnes vetustiores. Adde, non tenere hanc regulam, quando emergit peccandi periculum: nam in cap. *Significasti* de Homicid. definitur, sacerdotem habendum esse tamquam irregularem, licet incertum sit, an ejus ictu occisus interierit. Tandem jus civile præscribit tantum ea, quæ spectant externam politiam, non forum interius.

Ad secundum neg. conſ. Non enim tenet regula illa juris, ubi adest peccati periculum, nec in foro interno. Nam ex D. Thom. 2. 2. q. 60. art. 4. *Ubi non apparent manifesta indicia, debemus alios reputare bonos; at circa nos ipsos dubia interpretari in malam partem, quia cum debeamus malis nostris adhibere remedium, expedit supponere id, quod est deterius*. Accedit, tutiorem sententiam, sicu-

ti honestior est, ita utiliorem, benigniorem, & libertati magis consonam esse censendam, quia suavitas, & libertas spiritus cuilibet voluptati, ac libertati carnis, quæ servitus potiori jure dicenda est, præferri debet ex D. Thom. 2. 2. q. 147. art. 2.

Ob. III. rescripta Pontificum, I. Innocentius III. Cap. *Litteras* de Rest. spol. de muliere, quæ non exspectato Ecclesiæ judicio recesserat a marito, opponens impedimentum consaguinitatis, & viri sævitiam, recitatis sententiis oppositis ait: *Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententiis reprobamus, nec cuiquam illorum aliquid præjudicium ex nostra responsione volumus generari*; declarat ergo Innocentius, fas esse utramlibet sequi. II. Alex. III. 4. Decr. tit. XI. de Cognat. spir. c. 2. statuit: *Non esse separandos*, virum & mulierem, *si scienter, vel ignoranter filium suum de sacro fonte susceperint, licet id sit generaliter constitutum, quia quidam humanius sentientes aliter statuerunt*; ergo Alex. benigniorem sententiam secutus est; licet alia *communior* esset, & probabilior. III. Cælestinus III. 4. Decr. tit. 15. c. *Fraternitatis* sententiam episcopi Altisiodorensis excusat, a quo *sententia divortii per errorem, licet probabilem, novit esse prolatam*; ergo &c.

℞. Ad primum neg. cons. Innocentius enim ibi laudat Epistolam Lucii III., qua decrevit restituendam esse mulierem a viro violenter expulsam exceptione consanguinitatis non exspectata sententia judicis; nec adesse incestus periculum, quia mulier, si sciat impedimentum, nequit petere, nec peccat vir reddens, quia paret Ecclesiæ: quæ sententia stat pro lege indissolubilis matrimonii, non pro libertate. Affert etiam oraculum Clementis III., qui statuit, prius esse cognoscendum de exceptione consanguinitatis, antequam mulier esset jungenda viro, qui illud impedimentum obiecerat. Quod sane oraculum pro lege stat, non pro libertate. Dum ergo Innoc. ait, nolle se responsione sua sententiis istis præjudicium afferre, vult esse tenendam opinionem stantem pro lege, & Lucii, Clementisque sententias recte conciliat, quod illa *ad possessorium*, hæc *ad petitorium referatur*. Deinde non ait Innoc., potest Isemberga restitui spoliato juxta Lucii decretum, non debet juxta responsum Clementis, ideoque licet facere utrumque. Neque opinionem mulieris pro sua libertate probabili ratione pugnantis definivit esse tenendam; sed opinionem stantem pro lege matrimonii, & statuente consanguinitatis impe-

impedimenta probavit. Vide auctorem.

Ad secundum neg. cons. Cum enim decreto Papæ Deusdedit statutum esset, ut mulieres, quæ in sabbato Paschæ filios suos levarent de baptismo, separarentur, dotem reciperent, & nuberent alio marito, quæ generalis constitutio difficilis Jurisconsultis & Basilio Poncio visa est, ideo rescripto Nicolai Papæ statutum est, minime separandos, ut habetur in cap. *De his*. Certum est enim posse Rom. Pont. hoc in casu dispensare, sive id ex ignorantia, sive ex malitia factum sit; ac dispensationis legitimam caussam esse, si contineri non valeat. Jure ergo Alexander, non obstante generali constitutione Papæ Deusdedit, secutus est aliorum prædecessorum sententiam, qui *humanius* statuerunt, cum his dispensandum Pontificia auctoritate: qua in re sententiam *humaniorem* quidem, idest *æquiorem*, ut exponunt Canonistæ, sed *probabiliorem* Nicolai secutus est, stantem pro lege matrimonii, hac firmissima ratione: „ Quia „ si ex ignorantia id factum est, ignorantia eos excusare „ videtur, si ex malitia, eis sua fraus patrocinari non de- „ bet „.

Ad III. dist. ant. Et error probabilis dicitur, quod fuerit ex conscientia opinativa, neg., moraliter certa, licet postmodum ex facto oppositum constiterit, conc. Episcopus enim providis, honestisque matronis sub periculo animarum injunxit, ut de impotentia Odoardis inquirerent, quæ constanter testatæ sunt, quod ea mulier non poterat esse mater aut conjux; unde episcopus morali certitudine cognito impotentiæ impedimento Odoardem sejunxit a viro. Accedit postea, ut nullum hoc impedimentum dignosceretur, & Cælestinus decrevit *Sententiam divortii per errorem probabilem esse prolatam, cum pateat ex ipso facto, quod ipsa cognoscibilis erat*, adeoque cum primo viro validum exstitisse matrimonium.

Ob. IV. ex PP. Aug. l. 1. de Bapt. contra Don. 4. excusat Cypriani sententiam de rebaptizandis Hæret., sed hæc erat minus probabilis; ergo &c. II. de Adult. conj. c. 26. repudiata sententia aliquorum, qui catechumeno non petenti in mortis articulo baptismum negandum esse putabant, juxta dominicam sententiam: *Nolite sanctum dare canibus* ait: *Etiamsi voluntas ejus incerta est, multo satius est nolenti dare, quam volenti negare*; ergo sequitur sententiam minus probabilem, & scripturæ contrariam. III. Et Ep. ad Hieron. 19. ait, sibi probari, quod *vel per au-*

ctores

ctores canonicos, vel probabili ratione, quod a vero non abhorreat persuadetur; ergo &c.

℞. ad I. Excusat, quia erat filius pacis Ecclesiæ, vel quia sanguine absterfit, *si qua irrepserat*, maculam, conc., quod omnino inculpate se gesserit, neg. ℞. II. Erat minus probabilis, & tamen certissima Cypriano visa est, conc., incerta, ac verisimilis, neg. In Ep. enim ad Januar. scribit, se promere sententiam, *non novam, sed jampridem ab antecessoribus statutam*. Ep. ad Quiritum ait, se duci *consensu, & auctoritate communi*; ergo Cyprianus ex Episcoporum consensu, ex Agrippini Concilio, ex patrio more, & ratione, quæ sibi validissima videbatur, induerat conscientiam moraliter certam. Aut forte putavit Cyprianus, hanc controversiam, non ad dogma spectare sed ad disciplinam.

Ad II. neg. conf. Demonstrat enim ibi S. P., in illo Catechumeno locum non habere Christi sententiam *Nolite &c.*, sicuti nec locum habet in pueris: & post laud. verba subdit: *Ubi velit, an nolit sic non apparet, ut tamen credibilius sit eum, si posset, velle se potius fuisse dicturum ea sacramenta percipere*. Excusat autem oppositam sententiam, quia certa videbatur, & Domini præcepto cohærens; ergo ibidem S. P. oppugnat Probabilismum, non propugnat. Ad III. neg. conf. Ibi enim S. P. Probabilismum refellit dicens: *Solis scripturarum libris* tribui, *ut nullum eorum auctorem aliquid errasse* credatur; nefas est ergo id tribuere opinioni cujusq. *junioris* theologi: docet, alios ita legendos, *ut non ideo verum* putandum sit, *quia ipsi sentiunt*, sed quia, aut scripturis, aut probabili ratione nituntur; non licet ergo, dum animum pulsat adversa opinio, unius aut alterius theologi auctoritate ei contraire. Docet, nec Hieronymi libros ita legendos, ut Prophetæ, vel Apostoli; non ergo probandum absq. hæsitatione, quod Caramuel, Diana, Sanchez, aliique scripsere.

Ob. V. alios PP. 1. Leo M. Ep. ad Rust. *In his*, ait, *quæ dubia sunt, vel obscura, id noverimus sequendum, quod nec præceptis Evangelicis, nec decretis SS. PP. inveniatur adversum*; ergo sat est, si opinio probabilis Scripturis, ac PP. non adversetur. 2. S. Th. Quodlib. 8. art. 13. ait: *Si ex contrariis opinionibus in nullam dubitationem adducitur, nec peccat*; ergo si conscientia probabilis sit, non dubia, non peccat; 3. D. Antoninus 1. p. Tit. 3. ait: *Si dubitet leviter quis per modum scrupuli, agendo contra*

tra tale dubium non peccat, dum adhæret opinioni alicujus Doctoris; & habet rationes probabiles pro ipsa magis, quam pro opposita opinione. Laudatur etiam ejus responsio, quod liceat sequi quamlibet opinionem, *dummodo sit magni alicujus Doctoris*; ergo &c.

℞. I. neg. conf., ex qua sequitur, rectam esse etiam conscientiam dubiam, quod nullus asserit. Jubet ergo S. Leo, ne sequamur opinionem Scripturis, ac PP. oppositam: supponit enim nos ex diligenti veritatis inquisitione comperisse in opinione, quam sequimur, nullum esse peccati periculum, quod in conflictu duarum æque probabilium evenire non potest, & Serm. XI. Quadr. monet, ne quis *secundum carnis oblectamenta dijudicet, sed omnem consuetudinem suam in divinorum præceptorum lance constituat, ubi eum alia jubeantur ut fiant, alia interdicantur, ut non fiant, justo se trutinabit examine &c.* ergo &c.

Ad II. neg. conf. De qua vid. Prob. 4. Prop. 3. superioris capitis. ℞. ad tertium neg. conf. Loquitur enim D. Antoninus de conscientia scrupulosa, quam ex levi motivo ortam monet esse deponendam, non de gravi momento innixa, ac probabili. 2. exigit ibi S. D. *rationes probabiles pro ipsa magis, quam pro opposita*; ergo aperte damnat opinionem æque probabilem stantem pro libertate. 3. quia ibi ad bonam conscientiam requirit, 1. ut habeat notabiles Doctores, 2. ut scripturæ & Ecclesiæ non adversetur, 3. ut ex opinionum contrarietate non inducatur ad dubitandum, 4. ut inquirat ac moveatur ad hoc, quod est licitum. Ex quibus constat, D. Antoninum tutiorem, ac probabiliorem sententiam tueri, ex Contensonio, Charlas &c. Responsum vero, quod negant plures esse Antonini, accipiendum est etiam de conscientia scrupulosa, alias secum pugnaret.

Ob. VI. ex ratione. I. propugnatur absque erroris nota sententia minus probabilis, qualis esset per nos sententia de gratia efficaci a consensu, aut de sufficientia attritionis in Sacr. Pœnitentiæ; ergo &c. ℞. dist. ant. Propugnantur opiniones, quæ aliis sunt minus probabiles, sed qui eas sequitur putat probabiliores, conc., secus, neg. Et retorq. arg. Non enim prudens, ac verax Doctor defendit aut tradit sententiam, nisi videatur sibi certa, aut probabilior, licet oppositum aliis videatur; ergo licet nonnulli sequantur in praxi opinionem minus probabilem, id tamen prudenter non faciunt, nisi ea aut certa, aut probabilior ipsis appareat. Ob.

Ob. VIII. Si eligenda ſit probabilior opinio, fas erit ſequi minus probabilem. Id enim licet omnium ferme theologorum ſententia; ergo pars, quæ docet, fas eſſe ſequi minus probabilem, eſt probabilior.

℞. neg. ſequelam. Ad prob. neg. ant. Vide prænotata c. 2. Adde 1., contingere aliquando, ut magna Eccleſiæ pars, etiam in fidei dogmatibus aberret a veritate, quo caſu accedendum eſt ſaniori parti, inquirenda veritas, vitandum peccati periculum &c. 2. non omnes, qui ſtare videntur pro opinione prob. revera ſubſcribere Probabiliſtis, nam vel probabile accipiunt pro eo, quod innititur momentis validioribus, vel de opinionibus ſtantibus utrimq. pro lege, vel exigunt conditiones a D. Antonino enumeratas. 3. Si Caſuiſtæ ſola auctoritate nominis ſui redderent opinionem magis probabilem, ſequeretur, non ſolum licere ſequi minus probabilem, ſed etiam quod non liceat ſequi probabiliorem, quod eſt abſurdum.

Ob. IX. Qui ſequitur opinionem probabilem prudenter ſe gerit, ſequitur enim opinionem ratione, & auctoritate ſuffultam; ergo non peccat. 2. gravi momento innititur; ergo &c. 3. etiam in concurſu oppoſitæ ſententiæ remanet opinio ſuis rationibus, & auctoritate munita. 4. neque in eo concurſu ulla cognoſcitur falſa; ergo &c.

℞. neg. ant. Nam qui ſequitur probabilem opinionem in concurſu probabilioris, non expendit opinionem oppoſitam, non inquirit veritatem, ſe ſe exponit periculo peccandi, nec inferiora ſuperioribus præponit. Ad 2. neg. ant. Non eſt enim grave momentum, cui aliud ejuſdem, aut majoris ponderis opponitur. Ad 3. diſt. ant. Remanet in ſe, aut in mente aliorum, tranſeat, in mente operantis, qui hinc inde varietate opinionum diſtrahitur neg. Ad 4. neg. conſ. Licet enim in eo concurſu neutra cognoſcatur aperte falſa, utraq. tamen cognoſcitur contraria alteri probabiliter veræ, quod ſat eſt, ut nequeat una alteri prudenter præferri.

Ob. X. Sententia Probabilis, *qua talis*, non eſt ab Eccleſia proſcripta, ſed traditur a piis & doctis viris; ergo &c. 2. Si illa probabilis appareat; non erit ergo Scripturæ, ac PP. oppoſita; ergo &c. ℞. ad I. diſt. ant. Non eſt expreſſe damnata, conc., implicite, neg. Definitum eſt enim ab Eccleſia, quod non liceat ſequi opinionem tenui probabilitate innixam, ex Prop. I. c. præc., ſed talis evadit probabilitas, quando ab æquali, aut majori impugnatur;

ergo &c. Quod enim ex falsa directe sequitur, falsa merito reputatur ex regula Cani l. 12. de locis theolog. Silentium itaque Ecclesiæ ad inquisitionem veritatis nos monet, non est tamen regula morum, alias opinio junioris ab Ecclesia non proscripta erit morum regula, quod ab Alexand. VII. prop. 27. damnatum est. Ad 2. dist. ant. Non erit explicite, conc. implicite, neg. Quamvis enim neutra opposita appareat Scripturæ, ac PP., una tamen apparet alteri opposita, quæ probabiliter PP., & Scripturæ est consentanea.

Ob. XI. Quodlibet dubium per *judicium reflexum* induit moralem certitudinem: neque adest peccandi periculum, nisi forte materialiter, cum ignorantia, sive invincibilis, sive eorum, quæ scire non tenemur, excuset a culpa; ergo &c. ℞. neg. ant., de qua vide Not. 5. c. 2.

Ob. XII. ab exemplis: utuntur enim opinione probabili medici, dum desperata valetudine ægro remedium præbent, quod mortem arcessit. Idem in belli discrimine præstant duces, judices, nautæ &c. immo ipsi adversarii, qui ex duobus nummis ejusdem valoris, alterutrum pro lubitu impendunt; ergo &c. ℞. neg. cons. His enim exemplis probabilismus evertitur. Peccat enim medicus ex Vasquesio, nisi probabilius remedium adhibeat. Vid. Prob.7. Idem de duce, aliisq. dicendum est; qui si in aliquo casu minus probabile eligant, id minus prob. erit in se, non in mente operantium, alioquin se se gererent imprudenter. Unde si periculum videant, vitabunt, si malum utrinque, deterius fugient, sin minus, agent quod lubet. Atque ita, si utraq. opinio sit legi uniformis, elige quod vis: si vero altera legi adversetur, hanc abjicias. Nota, aliud esse eligere probabilia, & errori obnoxia, aliud id facere ex sententia probabili, & dubia. Si prudenter eligas, quod male vertat, immunis eris a culpa: ita enim medicus, & belli dux excusantur: at si imprudenter eligas, excusari non poteris. Ex nummis probatiores eligis, probos petis, in libræ lance ponderas &c. Sic tene sententias probabiliores, rejice minus probabiles &c.

Ob. XIII. Prudens putatur, qui uni jurisconsulto, medico, magistro, parocho, confessario se se committit; ergo qui uni Doctori probabili innititur, prudens erit.

℞. neg. ant. Nam in caussis magni momenti plures consulis, nec quiescis unius sententiæ, & a contraria provocas ad judicem superiorem. Idem præstas in gravi morbo; ergo a pari. Laudo, si uni probo, doctoq. viro te dirigendum

dum committas, dummodo caritate non cupiditate traharis, habens conſcientiam rectam, & quærens ſagaciter veritatem.

Ob. XIV. Debent Religioſi obedire, ſi eis ſuperior præcipiat, quod ipſis minus probabile apparet, dum non conſtet eſſe peccatum; ergo &c. 2. debent Fideles feſtum colere Conceptionis B. M. V. quæ ex opinione tantum probabili ſine labe concepta eſt; ergo &c. 3. ex oppoſita ſententia ſequitur nos teneri tutiorem ſequi, religionem ingredi &c.: ergo &c. ℟. neg. conſ. Religioſus enim probus ad præceptum ſuperioris debet præconceptam dubitationem exuere, atque obediens præcepto jam induit opinionem moraliter certam, quod ſi, poſt adhibitas preces, exploratamq. conſcientiam, adhuc momento valido teneretur, nego poſſe ea repugnante homini parere. Ad 2. neg. conſ. Cum enim R. Pontifex decreverit religioſam, ac piam eſſe ſententiam, quod Virgo concepta ſit abſque macula orig., & indixerit ea de re feſtum diem, quidquid ſit de facto, quod nefas eſt in quæſtionem revocare, jam redditur probilior decreto ipſo ſententia affirmans, Conceptionem B. V. colendam eſſe: ſive privilegium hoc fuerit conſecuta, & æquum ſit illud celebrare; ſive res ambigua ſit, ac non debeat in dubio ad factum, non ad jus pertinente eo cultu fraudari B. V. *omni laude digniſſima*. Ad 3. neg. ant. Si enim opinio minus tuta ſit probabilior, qui illam ſequitur prudenter ſe gerit, cum moveatur ratione firmiſſima, neque ſe exponit peccandi periculo, ſed in opinione prob. oppoſitum evenit. Quod ſi quis non alia via a peccandi periculo abeſſe non poſſet, niſi ingrediendo religionem, deberet illam ingredi, ut ſalvus fieret.

CAPUT V.

An in aliis dirigendis ſequi liceat opinionem minus probabilem.

LAiman, Sanchez, Baunius &c. docuere, poſſe theologum aliis proponere ſententiam, quam ipſe falſam putat, licere laico varios confeſſarios adire, donec inveniat benigniores. Debere abſolvi pœnitentem ductum opinione probabili, quam confeſſarius improbabilem putat, licet nolit pænitens ſuam opinionem deponere. Contra quos ſit.

PROPOSITIO I. Non licet theologo conſilium dare ex ſententia, quam ipſe minus probabilem putat.

Prob. I. Scripturis. Malach.2. habetur: *Labia Sacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia*

angelus Domini est, ideſt nuncius Dei mandatorum: ſed talis non eſt, ſi nunciat ea, quæ non audit, & contra conſcientiam ſuam ignaros inſtruit; ergo &c. 2. Cor. 1. *Gloria noſtra*, ait Ap., *hæc eſt*, *teſtimonium conſcientiæ noſtræ*. Addit: *In ſimplicitate cordis*, *& ſinceritate Dei converſati ſumus*. *Numquid levitate uſus ſum ut ſit apud me eſt*, *& non*: ſed qui juxta conſcientiam ſuam non inſtruit plebem, levis eſt corde, habens *eſt* in labiis, & *non* in pectore, & vituperat Apoſtolicum miniſterium, quia non probat diſpenſationem doctrinæ teſtimonio conſcientiæ; ergo &c. Et Eph. 4. jubet, ut loquatur *veritatem unuſquiſque cum proximo ſuo*: ſed veritatem non loquitur, qui eam celat, & quæ falſa putat, ut blandiatur, callide venditat; ergo &c.

Prob. II. Evangelicis exemplis 1. Si fas eſſet ex aliorum opinione ſententiam dicere, Pilatus, qui Chriſtum non unius accuſatione, ſed omnibus Legis peritis, & univerſo populo clamante: *Reus eſt mortis*, contra conſcientiam damnavit, rectus judex fuiſſet, quod eſt abſurdum: atqui Pilato eſt deterior, qui adverſus conſcientiam ſententiam dicit. 2. Matth. 16. laudatur Petrus, qui non ex hominum opinione, ſed ex Deo revelante Chriſtum confeſſus eſt, non tamen laudantur Diſcipuli, qui ex hominum opinione Chriſtum Eliam, aut Jeremiam eſſe dicebant; ergo, ut laudem promerearis, non hominum opiniones proferas fidei, morumque doctrinam petentibus, ſed dicas, quod interior ac firma conſcientia proponit.

Prob. III. ratione 1. Qui enim conſilium petenti ſententiam, quam alius probat, ſed ipſe falſam putat, proponit, mentitur, loquitur enim quod falſum exiſtimat: occultat etiam ſententiam ſuam, quam veram putat; ergo imitatur Priſcilianiſtas, *qui*, ex Aug. l. contra mend. c. 2. *ſoli reperiuntur ad occultandum ſuam*, *quam putant veritatem dogmatizare mendacium*. 2. Debet conſiliarius conſilium dare, quod expediat ei, cui datur conſilium, & proſpicere, ut vitetur, quod ipſe putat corpori aut animæ nociturum: quis enim non horreat medicum remedia præbentem, quæ putat mortem probabiliter allatura? Eo enim caſu conſiliarius *pro Chriſto legatione fungitur*. Atqui theologus, qui adverſus opinionem ſuam alteri conſilium præbet, non proponit illi, quod conſcientia ſua magis expedit, non ſe gerit tamquam Chriſti legatus, nec petentis conſilia rationem habet, dum illum ad opera hortatur, quæ ipſe indigna

gnia putat homine Christiano; ergo &c.

PROPOSITIO II. Non licet homini ignaro varios Casuistas adire, ut invento benigniore faciat ejus consilio, quod lubet.

Prob. Nam Ecclesiastici 32. habetur: *Qui quærit legem, replebitur ab ea, & qui insidiose agit, scandalizabitur in ea:* ubi, sicut eruditio promittitur legem a cordatis viris scrutantibus, ut faciant eam, ita deceptio minatur ei, qui *insidiose, aut simulans*, ut Græcus habet, se quærere institutionis disciplinam, quærit quomodo absque conscientiæ stimulo indulgeat cupiditati. Ap. etiam 2. Thess. 2. ait, Deum mittere in operationem erroris, ut credant mendacio eos, qui *caritatem veritatis non receperunt, ut salvi fiant:* sed hoc præstant, qui opinionem benigniorem faventem libertati requirunt probabiliore posthabita; ergo &c.

Prob. II. ex August., qui Q. 48. in Num. quærit, cur Balaam ab asina merito correptus sit? ℟. Balaam prohibitum a Domino, ne pergeret ad Balaac regem Moab, iterum Dominum consuluisse; permittente autem ut iret, *Dominum iterum non consuluit*, unde ejus *maligna cupiditas*, & desiderium munerum apparuit, *quamvis timore Domini premeretur*. Ita nonnulli, si audiant Dominum per ministros suos prohibentem, iterum consilia petunt, si inveniant benigniorem permittentem, illico operantur, digni sane, quos asina corripiat. Iræneus etiam l. 4. adv. Hæres. 44. ait: *A pravis sacerdotibus abstinere oportet, adhærere vero iis, qui apostolicam doctrinam custodiunt, & sermonem sanum præstant*.

PROPOSITIO III. Non debet confessarius eos absolvere, qui opinionem probabilem stantem pro libertate nolunt deponere.

Prob. iisdem argumentis prop. 1. Si enim nefas est minus probabilem opinionem sequi, aut alteri tradere, multo minus licitum erit in administratione sacramenti, & in exhibendo pusillorum animæ rimedio salutis. Confirmatur autem duplici argumento: I. In confessario attendi debet judiciaria potestas, scientia, ac prudentia, qua tamquam medicus animorum saluti prospiciat, atqui non potest judex sententiam ferre juxta opinionem minus probabilem, ex prop. ab Innoc. XI. damnata; medicus est homicida, si remedium præbeat, quod probabilius censet nociturum; requiritur etiam in confessario scientia, qua saltem discernat *lepram a lepra*, peccatum a peccato, ut in confesso est apud

omnes; ergo confessarius, qui absolvit reum nolentem deponere opinionem suam, non recte exercet munus suum; ergo &c.

II. In pœnitente attendi debet humilitas, & bona voluntas, per quas sistere se debet ad sacerdotis tribunal tamquam infirmus, atqui reo non convenit proferre judicium, neque infirmo præscribere medicamentum, *alias judex cogitur sequi judicium rei, non reus judicium sacerdotis, quod est absurdum*, ait Fagnanus in cap. *Innitaris* de Const. n. 304. ergo &c.

Dices: denegenda non est absolutio pœnitenti sufficienter disposito; ergo &c. ℞. neg. cons. Constat enim ex dictis, in eo pœnitente hanc dispositionem non haberi. Si enim pœnitens novit opinionem suam esse minus probabilem, aut cum alia æque probabili pugnare, & tamen vult eam pertinaciter tenere, nec vult vitare pericula, neque in dubiis partem eligere tutiorem. Si autem humillime proferat rationem conscientiæ suæ, si hanc sacerdos percipiat esse probabiliorem, absolutionem impendat. Vide auctorem.

Caput VI.

De nimio quorundam rigore.

NOt. I. Qui nullam inculpabilem ignorantiam juris naturalis admittunt, consequenter docent, nullam opinionem vel probabilissimam a culpa excusare. Ita censet Jo. Sinnichius, Wendrochius, Vanroy, Elbecque, Gennettus &c., qui ad prop. ab Alex. VIII. damnatam: *Non licet sequi opinionem vel inter probabiles probabilissimam*, ℞. jure proscriptam, quia universalis est, cum aliunde conscientia probabilis aliquando excuset a culpa in iis, quæ spectant vel ad factum, vel ad jus positivum.

Not. II. sententiam nostram erui ex c. 5. & 6. diss. 2., ubi ostendimus, non posse invincibiliter ignorari legem naturæ, quoad prima principia & præcepta, quæ inde evidenter inferuntur; posse tamen, quoad ea, quæ remote inferuntur. Ignorantiam *juris positivi*, & *facti* excusare a peccato, nemo inficiatur. Hinc sequitur, opinionem vere probabilem, & quæ appareat gravi fundamento innixa, licet in se falsa sit, constituere conscientiam rectam, dummodo non versetur circa principia, & notiora præcepta juris naturæ, dummodo non pugnet cum opinione, aut æque probabili, aut probabiliori, nec operantem exponat peccandi periculo; sed conscientiam generet moraliter certam. Sit itaque.

Pro-

Propositio. Licet sequi sententiam probabilem, quæ post diligentem inquisitionem appareat opposita sententia probabilior, quod in præceptis per se notis nequit occurrere.

Prob. I. Scripturis. Deut. 7. legitur: *Si ambiguum apud te judicium esse perspexeris inter lepram, & lepram, venies ad sacerdotes &c.* Sed nisi liceret sequi sententiam probabilem, quæ post diligentem veritatis inquisitionem appareat opposita sententia probabilior, frustra sacerdotes consulerentur, ac perperam colerentur studia sacra ad eas controversias dirimendas, in quibus aut non omnes conveniunt, aut non adsunt metaphysicæ demonstrationes; ergo &c.

Prob. II. ex Ecclesiastica historia, ex PP., & RR. Pontificum definitionibus: constat enim plures pietate, doctrina, ac dignitate summos viros propugnasse opinionem non solum non probabilissimam, sed aut falsam, aut saltem ab aliis reprobatam, & tamen inculpate se gessisse, quia ipsis post exactam inquisitionem probabilior videbatur. Ut enim sileam de Cypriano, de quo supra, quis damnet Thodoretum, Acacium, Proclum, Hieronymum, quod scripserint, posse bigamum in sacrum ministrum assumi, exponentes locum Ap. 1. Tim. 3. de bigamia *simultanea*, qualis olim viguit in Abraham, Jacob &c.? Nullus item de gravi peccato eos arguet, qui ordinationes ab hæreticis, aut simoniacis factas iterarunt, aut extremam unctionem iterari non posse docuere. Nazianzenus item, Basilius, aliique tertias nuptias inculpate damnarunt. Adulterio solvi vinculum matrimonii, & posse innocentem virum aliam ducere nonnullis persuasum fuit: dispensarunt etiam in matrimonio rato, & non consummato absque errore Paullus IV. & Adrianus VI., & a voto solemni castitatis Alex. III., Pius V., & Greg. XIII. Plures theologi docent, in sacramento Pœnitentiæ sufficere attritionem absque ulla caritate, & posse occidi injustum vitæ aggressorem, quæ duo nostrates fere omnes oppugnant, atqui hos non reprehendimus, quia secuti sunt opinionem sibi probabilissimam, eamque post accuratam ponderationem, in qua, si quidam illorum decepti sunt, id non malitiæ, aut negligentiæ tribuendum, sed humanæ infirmitati; ergo &c.

Prob. III. ex D. Thom., qui 1. 2. q. 100. art. 10. docet, in lege naturæ plura esse, quæ nonnisi a sapientibus subtiliori consideratione judicantur esse observanda: & Quodlib. 8. a. 18. ait, haberi plures præbendas sine peccato ab

eo, qui diligenter inquirit, *nec invenit quod sit illicitum*. Et eodem Quodlib. art. 15. ait: *Error conscientiæ quandoque habet vim excusandi, quando procedit ex ignorantia ejus quod quis scire non potest, vel non tenetur, & in tali casu, quamvis factum de se sit mortale, peccaret venialiter, sicut si quis intenderet accedere ad uxorem suam delectationis caussa, si alia ei supponeretur, peccaret venialiter, cum vero error procedit ex ignorantia ejus, quod quis scire tenetur & potest, ut si crederet fornicationem simplicem esse peccatum veniale, non tamen peccaret venialiter, sed mortaliter*; ergo &c. D. Thomæ consentit S. Antoninus p. 1. tit. 3. c. 10. ubi docet, in actibus humanis sufficere certitudinem moralem, nec opus esse, ut *hæc certitudo semper scrupulos omnes abjiciat, sed satis esse, si eos contemnat, & superet*: unde de hac D. Antonini doctrina pronunciavit merito cl. l' Herminier: *Nihil ad rem nostram illustrius afferri potest*.

Prob. IV. ratione. Nam opinio probabilis est, quæ probatur omnibus, aut pluribus, aut sapientioribus, iisque, vel omnibus, aut pluribus, vel maxime notis; quæ eruitur, aut ex Scripturis, aut ex PP., aut ex ratione, quæque inhæret veritatis amatori, & ad eam assequendam consilia, preces, studiumque adhibenti: sed qui hac præcautione sequitur opinionem probabilem prudenter se gerit, vitat peccandi periculum, & conscientiam habet moraliter certam; ergo &c. II. Cum nemo in hac vita de sua justitia certus sit, nemo poterit ad Sacramenta accedere, quæ sancte tractanda sunt, atqui potest quisque & debet ad Sacramenta accedere, dummodo partes suas accurate expleat, induatque bonam conscientiam, licet adsit leve aliquod contrariæ suspicionis motivum; ergo sola certitudo moralis, immunem reddit a culpa. III. Nisi probabilior sententia eligi possit, damnandi erunt, qui consilia Evangelica non amplectuntur, quia tutius est eadem amplecti, cum tamen ea nullum obstringant; ergo &c.

Ob. I. Etiam de iis, qui probabiliorem opinionem admittunt, verificari potest illud Matth. 15.: *Si cæcus cæco ducatum præstet* &c. II. S. P. A. de Util. cred. ait: *Opinari nunquam sine vitio est*. III. D. Th. Quodlib. 8. ait: *Quod agitur contra legem semper est malum, nec excusatur per hoc, quod sit secundum conscientiam*. Et quodlib. 3. *Nullus excusatur, si sequatur sententiam alicujus magistri*. IV. Ex communi proloquio: *Peccat, qui se exponit peccandi*

candi periculo. V. Ex probabiliori ſententia fieri poteſt ut eligatur falſa, tunc ergo peccatum erit, quia fit, quod veritati, aut legi repugnat. VI. In ea præelectione remaneret formido aliqua; ergo non tenet viam æquiorem, qui ſequitur opinionem etiam probabiliſſimam.

℞. Ad I. neg. ant. Chriſtus enim loquitur de Phariſæis imponentibus onera gravia, & importabilia, quod rigoriſtis magis aptatur, qui ob levem cauſſam gravis culpæ inducunt ſuſpicionem. Nos vero Caſuiſtas ſequimur, non cæcos, ſed ſi nobis aut ex Dei verbo, aut ex PP., aut ex ratione veritatis lumen oſtendant. Si quis autem abſque malitia cæcus horum cuidam ſe ducendum committat, quem recta conſcientia ducem optimum credit, licet cadat in foveam, non collidetur. Hoc tantum iis accidit, qui dilexerunt magis tenebras, quam lucem.

Ad II. diſt. ant. Opinari, *ſi per ſeipſum conſideretur*, prout naſcitur ab ignorantia, quæ eſt animæ vulnus, *numquam eſt ſine vitio*, conc., ſi ſpectetur in eo, qui curat ignorantiam pellere petendo Spiritus S. lumen, & ſapientum conſilia, neg. Sic enim nil habet turpitudinis, quia caret *animi male affecti temeritate*.

Ad III. Recte ait S. Th. malum eſſe, quod fit contra legem, licet non fiat contra conſcientiam, ſi hanc non excuſet ignorantia eorum, quæ quis ſcire poteſt & debet, ut ait Quodlibet 8. 15., ubi exemplum affert fornicationis, quam peccatum eſſe nemo poteſt invincibiliter ignorare, aut ſi quis non adhibeat diligentiam, aut poſt adhibitam inveniat probabile motivum, quod ſit illicitum: ut ait ib. a. 13.; ergo ſi conſcientia laboret ignorantia invincibili, per D. Th. quiſque a peccato excuſatur. In Quodlib. 3. a. 10. loquitur de opinione *erronea alicujus magiſtri*, & profert exemplum Arii, Neſtorii, aliorumque hæreticorum: quod ait S. Th. *ſemper peccare*, ut notat Wendrochius, non obſtat, vere enim ſemper peccare dicitur, qui legem tranſgreditur, niſi adſit error excuſans, aut culpabilis negligentia. Alioquin peccatum eſſet infidelitas invincibilis, peccaſſet Jacob accedens ad Liam &c., atqui Jacobum non peccaſſe theologi communiter docent; ergo enunciatio illa: *Quod agitur contra legem ſemper peccatum eſt*, habet ſuas exceptiones. Ad IV. neg. ant. Non enim ſe ſe exponit peccandi periculo, qui laborans ignorantia inculpabili, ac diligenter veritatem inquirens, offendit legem inſcius, & ſimplex. Ad V. Nego contemnendam non eſſe minimam ſu-

ſpi-

ſpicionem, cum ſolida momenta nos permovent. Nego tandem haberi conſcientiam dubiam, cum animus non hæret ſuſpenſus, ſed uni caute, prudenterque aſſentitur, cum id naturæ conſcientiæ dubiæ opponatur.

LIBER XXII.

De humanis officiis in ſpecie, ac primo de Religione.

CUM de officiis in genere in ſuperiori libro ſatis fuerit diſputatum. De religione ſpecialis habenda eſt diſceptatio; et quæ vera eſt, quæ item falſa & nefaria, ſedulo inveſtigandum. Agemus ergo I. De profanarum quarundam religionum vanitate. II. De Chriſtianæ religionis veritate, ac ſanctitate.

DISSERTATIO I.

De profanarum religionum vanitate.

PRofanas religiones tres præſertim hoc loco recenſemus. I. eſt inanis Idolorum cultus. II. eſt Mahumetis inſania. III. Novatorum deliramenta.

CAPUT I.

De Idolorum cultu.

GRæci, & Romani 12. *Conſentes* Deos, qui etiam Penates, & Urbani dicti ſunt coluere, ſex maſculos, totidem fœminas: quorum nomina his Ennii verſiculis continentur. *Juno*, *Veſta*, *Minerva*, *Ceres*, *Diana*, *Venus*, *Mars*, *Mercurius*, *Jovi*, *Neptunus*, *Vulcanus*, *Apollo*. Præter eos octo etiam ſelectos Deos coluere *Janum* nempe, *Saturnum*, *Genium*, *Liberum*, *Orcum*, *vel Plutonem*, *Solem*, *Lunam*, *Tellurem*, de quibus ſingillatim pauca dicenda ſunt, ſit ergo.

PROPOSITIO I. Summæ dementiæ eſt inter divos cenſere maſculos Deos *Conſentes*.

Prob. I. de Jove. Is enim alius eſt Argivus, ideſt Apis, qui Niobem ſororem compreſſit, alius Phrygius, ideſt Tantalus, qui Ganimedem rapuit, alius Cretenſis, nempe Aſterius, qui Europæ vim intulit, atqui Apis vixit circa an. M. 2148., ſecundus circa an. 2680., poſtremus circa an. M. 2820.; nequeunt ergo hæc omnia convenire Jovi, quem Romani a loco templi Capitolinum, Tarpejum, Olympium dixere. Abſurdum eſt enim 1. tribuere uni viro facinora a pluribus diverſis temporibus patrata, 2. appellare *opitulum*, *tonantem* &c. raptorem virginum, & puerorum con-

constupratorem, 3. Satorem hominum facere, quem constat longe post mundi exordia progenitum.

Prob. II. De Neptuno. Siquidem Neptuni nomine significarunt veteres aquam maris, aut a *nubendo*, quod aqua terram nubat, & cooperiat, vel a *nando*, ut Tullio placet, vel a νίπτω *lavo*, ut censet Vossius; eumque filium Rheæ fuisse tradit Diodorus, qui omnium primus maris negotia tractavit. Alii in Neptuno agnoscunt Japhetum Noe filium, cui Mediterranei insulæ atque Europa contigisse fertur, adeoque ob mare transmittendum nauticam instituere ei opus fuit; fictitia est ergo Neptuni divinitas, 1. quia Neptunus nil aliud est, quam mortuum elementum, 2. quia ejus gesta ex historia Japhet desumta sunt, 3. ob insanam ejus libidinem, de qua vid. Clem. Alex. T. 3. Bibl. PP. p. 8.

Prob. III. De Vulcano. Is enim ignis fuit, Mulciber etiam a ferro mulcendo dictus. E cœlo dejectum ob deformitatem poetæ commenti sunt, atque ejus arte Venerem, & Martem in adulterio deprehensos. Vid. Aug. l. 4. de C. D. c. 10., & Naz. Or. 1. contra Jul. Nos in Vulcano Tubalcaim agnoscimus, is enim, quod de Vulcano scribit Diodorus l. 5., fuit ferri malleator, & æris; ergo non Deus.

Prob. IV. De Marte. Mars enim, & Mavors sunt belli nomina: unde & Quirinus ab hasta, truculentus, atrox, sanguineus, Mars vulgo dicitur. Ejus cum Venere adulterium narrat Statius, aliique: eumque a Diomede hasta percussum Homerus ait l. 5. Iliadum. A Plauto etiam luporum ductor, ob belli feritatem dictus est. Nos in eo Nimbrodum, sive Belum agnoscimus, de quo Gen. 10. 8. Hoc etiam nomine potentissimi bellatores sunt appellati; Mars ergo non est proprie Deus.

Prob. V. De Mercurio: quem alii a *mercium cura*, alii a *medium currendo* dictum putant, ita ut nihil aliud sit, quam eloquium, aut sermo, unde S. P. l. 7. de C. D. 14. fictitium numen esse demonstrat. Veteres Mercurium furibus præficiunt: Et plures fabulosos Mercurios Tullius enumerat. Cytharæ inventor est Jubal, de quo Gen. 4., fictitia est ergo Mercurii divinitas.

Prob. VI. de Apolline. Hunc enim solem esse eruditi omnes fatentur, ita dictus ab ἀπολλῶ *terrena foveo, ac dissolvo*. Non secus ac Δῆλος, φοῖβος, λύκιος a perspicuitate, splendore, ac luce. Apollinis stupra narrat Clemens Alex., turpe pueri desiderium Firmicus, servilem conditionem S.

P.A.

P. A., iram Homerus, libidinem Eusebius. Aut ergo Apollo sol est, aut homo obscænus, improbus, iracundus, abjectus, & impotens; sex ergo masculi *Consentes* fictitia numina sunt.

PROPOSITIO II. Adsurdum est inter *Consentes* Deos fœminas recensere.

Prob. I. De Junone. Nam, præterquamquod inter numina sexuum varietas admitti nequit, ex qua nova quotidie deorum turba consurgeret, ut animadvertit Lactantius, Juno nil aliud est, quam aer, & Jovis conjux, quia æter, & aer conjuncti sunt, ut censet Tullius, Macrobius, Servius, & Aug. l. 4. de C. D. c. 10. Congruit Græcum nomen ἥρα ab ἀὴρ *aer*, & latinum *lucina* a *luce*. Junoni incestum exprobrant Firmicus, & Tertullianus, illius indignationem describit Virgilius Æn. 1., de ejus asylo meminit S. P. l. 1. de C. D. c. 4., ubi probat, diis invitis eversas urbes, ereptosque penates. Ejus invidiam, qua jurgiis Venerem prosecuta est, narrat Virgilius l. 10.; ergo Juno fabulosum est numen.

Prob. II. De Minerva. Hæc enim nil aliud est, quam sapientia, sic dicta a memoria. Unde e Jovis capite dicitur progenita, & ob velocitatem, & perennitatem Παλλὰς, & Αθηναίη. Putatur artium inventrix, nam sapientia est operum effectrix. Censet Tertullianus, Minervæ numen confictum esse ex ignorantia eorum, quæ de sapientia Dei, & Verbi generatione ex Dei mente christiana docet theologia. Forte Minerva, quæ nendi texendique artem invenit, fuit Noema, de qua Gen. 4. Quidquid sit Minerva, aut æther, aut sapientia, aut soror Tubalcain, immerito inter numina recensetur.

Prob. III. De Venere. Hoc enim nomine vim gignendi intelligimus plantis, atque animantibus inditam. Sumitur etiam pro voluptuosa libidine; ejusque simulacra formata primum ad similitudinem Cratinæ meretricis, quam deperibat Praxiteles. Narrat Homerus, eam a Minerva derisam, sauciatam a Diomede, & ad Martis genua provolutam. Venus Cypria fuit scortum regis Cinyræ ex Wossio l. 1. Orig. idol. 17.; Venus ergo est fictitia divinitas.

Prob. IV. De Vesta. Hanc enim terram putat Ovidius 6. Fast. sic dicta, quia *vi stat*: probabilius est esse ignem ab hebr. אש *es* & תי *ti*, unde græcum ἑστία. Virgo dicitur ex Ovid. ib. *quod semina nulla remittat*. Nec per-

perpetuus dici debet, qui prima die martii accensus ex Macrobio, negligentia Vestalium extinctus est ex Varrone. Perpetuam ignis custodiam, & Vestæ cultum ex Lev. 5. dæmon intrusit; si ergo Vesta ignis est, tot erunt numina Vestæ, quot lychni.

Prob. V. De Cerere. Hæc enim ex Apulejo est *omnium terra creatrix*, unde dicitur ob naturam segetum flava, munifica, rubicunda: Redimitur corona spicarum eique porca mactatur segetem avide pascens: fingitur gravidata a Jove: terra enim fœcundatur calore solis, eadem est ergo Ceres, & Proserpina, quam rusticus dives Pluto a divitiis appellatus rapuit. Hujus mater cum villico Triptolemo venit ad urbem Atticam, ubi docuit agrorum culturam. Hæc Claudianus: unde origo fabularum Cereris, & Triptolemi; immerito ergo Ceres diis accensetur.

Prob. VI. De Diana: cujus nomen est a Jana adjecta littera *d* ex Macrobio. Jana vero est a Jano, sive Apolline, & Sole. Hinc Diana soror Apollinis, ejusque nomen translatum ad Lunam, unde in antiquis numismatibus inscribitur: *Diana lucifera*, & facem præfert. Dicitur etiam Hecates triceps, ob triplicem lunæ formam, plenam, mediam, & falcatam. Habetur virgo ob Lunæ candorem, & tamen in antiquis Nummis dicitur *Diana polymamma*. Dicitur etiam silvarum dea & cassium retiumque inventrix, ex quibus ejus divinitas rejicitur.

Propositio III. Fictitia est selectorum deorum historia.

Prob. I. de Jano. Is enim ex gentilium consensu est mundus. Et ideo bifrontem finxere, quasi una facie ortum spectet, altera occasum, sive ob 4. mundi plagas quadrifrontem. Quidam dixere Janum esse cœlum ab *eundo*, alii solem *Vertumnum* dictum, quia per cœli girum vertitur: unde ejus simulacra digitos habent *365.*, quot sunt anni dies: ac primus mensis ab ipso Januarius dictus est. Quidam in Jano Japhet agnoscunt filium Noe, alii ipsum Noe, alii Javan Jepeti filium; ergo &c.

Prob. II. De Saturno. Is enim omnium consensu est tempus, unde & χρόνος dicitur, quod annis saturetur, & Deus falcifer, quia omnia metit: dicitur etiam cœli filius, adeoque nec Deus, quia Deus cœlum condidit, neque deorum pater, siquidem ipse a cœlo genitus est. Saturnum vetustiorem quidam Adamum a latendo putarunt, quia post peccatum sese abscondit, sed melius refertur Saturnus ad ali-

aliquem ex Noha posteritate, a quo Italia Saturnia dicta est; Saturnus ergo Deus non est.

Prob. III. De Geniis. Hos enim ethnici quasi Deos singulis datos putant, dum gignuntur: & Servius duos cuique, dum nascitur, destinari ait, bonum, & malum. Quod ex iis, quæ de angelis traduntur, forte derivatum est, ut diximus l. 10.. Cum autem gentes putaverint, Lucinam præesse gignendis, sequitur, genios, si darentur, esse Junonis servulos, proindeque nec Deos.

Prob. IV. De Libero. Hoc enim nomine vinum significatur apud Virg. Ad evertendam hujus falsi numinis divinitatem plura refert S. P. l. 7. de C. D. c. 21. de turpitudine sacrorum, quæ in Liberi Patris honorem celebrantur, quæ Clemens Alex., & Arnobius describunt; ergo &c.

Prob. V. De Plutone. Hunc enim alii orcum dixere, quasi mortuorum receptorem, Summanum quoque, quasi summum Manium, nec non Acherontem, & Cocytum. Censet Vossius, Plutonem esse Chamum Noe filium in partem occidentalem profectum, ideoque Deum inferorum appellatum. Erit ergo alius a Plutone, de quo supra in Cerere, sed uterque scelestus, proindeque nec Deus.

Prob. VI. De Sole, Luna, & terra. Ad Solem enim refert Macrobius omnes deos. Persæ solem Mithram dixere a rege hujus nominis, qui regnasse dicitur Æliopoli. Lunam vero a lucendo dici ait Tullius. Græcis Σελήνη dicitur a σέλας, quod est *lumen*. Terra demum est magna illa deorum mater, de qua S. P. l.7. de C. D. c. 23., Rhea, Ops, Cybele, soror Vestæ, filia cœli, Saturni conjux. Agit S. P. Ibid. c. 26. de turpitudine sacrorum Matris magnæ, de quibus ait S. P. *Defecit interpretatio, erubuit ratio, conticuit oratio*; perperam ergo inter numina adscribunt ethnici selectos Deos.

Propositio IV. A religione etiam vera aberrarunt aliæ gentes, in veteri Testamento commemoratæ.

Prob. I. De Phæniciis, & Chananæis. Hi enim coluere Deum Baal, qui idem est ac Belus Babyloniorum rex, olim consecratus in solem. Bel autem idem est ac Deus, unde Beelphegor, Beelzebub &c. Idolo Baal additur Astaroth, quam Lunam, aut Venerem, aut Junonem fuisse conjiciunt eruditi. Hanc Sydonii coluere sub bovino capite expresso Lunæ symbolo. Hæc est Regina cœli, de qua Jerem. 44.. Scribit Grotius idem esse Baal, ac Deum Mao-

Maozim, & Baal-ſemen, quem Philo ait, eſſe Jovem Olympum, & Phœnicibus Saturnum.

Prob. II. De Madianitis. Hi enim coluere Beelphegor, quem Iſidorus l. 8. Orig. ait, eſſe ſimulacrum ignominiæ, & litatum illi maxime a fœminis ſcribit Hieron., erit ergo idem ac Deus hortorum.

Prob. III. De Ammonitis. Hi enim adorarunt idolum Moloch, quem eruditi probant ipſum eſſe Saturnum, cui etiam pueris & puellis litatum eſſe ſcribunt Lactantius, Tertull., & Aug. Nec dictis repugnant, qui opinantur, Moloch eſſe nomen ſtellæ, quam Ammonitæ tamquam regem colebant. Nam in ſtellis veteres reges ſuos coluere, ut dictum eſt ſupra.

Prob. IV. de Chaldæis. Hi enim ignem, & in igne lucem, & ſolem coluere. Hinc *Ur* Chaldæorum urbs, & a שמש *ſcemeſc* ſole, Joſue 19., dicitur *Bethſames*, quaſi *domus ſolis*.

Prob. V. De Accaronitis. His enim percelebris fuit cultus Beelzebub, de quo l. 10. dictum eſt, quod nomen ignominiæ cauſſa Jovi, ac Deo cœli, ſive Soli tribuitur, & Luc. 11. principi dæmoniorum.

Prob. VI. De Philiſtæis. Hi enim Dagon coluere, qui ab umbilico & infra piſcem, ſuperne hominem referebat, quales Græci fingunt Tritones, & Nereides, eſt enim דג *Dagh piſcis*. Ex quibus conſtat, Dagon eſſe Tritonem, quem Poetæ fingunt Neptuni, & Salaciæ filium, ideſt aut marinum piſcem, aut unum ex filiis Noe cultum Tritonis ſymbolo. Memorat etiam Scriptura idola Michæ & Labani, dicta ab Hebræis *Teraphim*, quæ erant laminæ quædam aureæ, quibus ad auguria captanda nomen immundi ſpiritus inſcribebatur; vitulus aureus, in quo erat expreſſus Apis Ægyptiorum, aut Joſeph ab iis tauro comparatus tamquam frumenti proviſor. *Adromelech*, & *Melchon*, non aliud ſunt, quam Moloch, & Saturnus, de quo ſupra; Phænices ergo, Chananæi, Madianitæ, Philiſtiim &c., non ſecus ac Græci, & Romani ante Chiſti adventum falſæ religioni fuerunt addicti.

C A P U T II.

Vera Religio non viget apud Turcas & Mahumetanos.

MAhumedis inſania tum in ſe, tum ex ſola ejuſdem comparatione cum chriſtiana religione innoteſcit: ſit itaque

Pro-

Propositio. Mahumetana religio est execrabilis.

Prob. I. Scriptum est enim in Alcorano Azora 5. & 10., Christum esse Messiam Dei benedictum, Dei Verbum, mentem, ac sapientiam. Mahumetem vero fuisse prædonem narrat Chronica Mahumetis a Grotio cit. l. 6. n. 4.: eumque adeo impudicum fuisse, ut jactaret habere se solum vim generativam hominum 40., ut habet Azor. 42. & 43. Deinde plura Jesum patrasse miracula, cæcos, claudosque sanasse, de Spiritu S. conceptum, & in cælum evectum habet ibid. Azo. 11. & 13. Mahumetem vero consueto naturæ ordine genitum credunt Saraceni. Signa vero Mahumetis sunt, columbam ad grana in aure ejus inclusa advolasse, apparuisse ei, nullo teste, Gabrielem Archangelum, e puteo, quem statim saxis implevit, vocem erupisse. Christum denique esse prophetam testatur Alcoranus: Mahumetem vero esse prophetam in Evangelio promissum, ut Turcæ putant, mendacium est, cum Christus potius pseudoprophetas venturos prædixerit. Cum ergo constet ex Alcorano, Christum esse verum Messiam, prophetam, & mirabilium auctorem, Mahumetem e contra prædonem, impudicum &c., Christi religio Mahumetanæ est præferenda.

Prob. II. Ex collatione Alcorani cum Evangelio. Hoc enim e cœlo elapsum ait Mahumetes, atque in historia vera narrare non negat. Alcoranus e contra totus mendaciis scatet: narrat enim, Solem quiescere in fonte ad quem pervenit M. Alexander Az. 18. Templum Mechæ ædificatum ab Abrahamo Az. 2. Simulacrum pro Jesu Cruci suffixum Az. 11. Plura etiam in Alcorano, nusquam in Evangelio Deo indigna referuntur, e. g., manum habere frigidam, & sella gestari. Plura etiam insulsa, e. g., quod stella Veneris fuit pulcherrima mulier, quod mures in Arca Noe nati sunt ex stercore Elephantis, & feles ex halitu Leonis, quod mors est aries stabulans inter cœlum & inferos, & Luna in manichas Mahumetis delapsa est, sed his fidem præbere summæ dementiæ est; ergo &c.

Prob. III. Comparatione Dogmatum Alcorani, & Christianorum. Illius enim præcipua dogmata impugnant Trinitatis mysterium, Incarnationem, & cultum SS., atqui ea dogmata vera habebantur a Saracenis ante promulgationem legis Mahumetanæ, nempe ante an. 622., quo incipit Æra Mahumetis; ergo etiamnum vera sunt: fieri enim non potest, ut falsum dogma sit, quod transactis sæculis verum fuit.

Prob.

Prob. IV. Ex utriusque moralibus præceptis. Præscribit enim Evangelium perpetuam conjugum fidem, Alcoranus repudium permittit. Illud unicam uni viro uxorem; ut mutuus amor servetur, proponit; ista plures permittit ad fovenda dissidia. Illud vetat carnis illecebras, hic concedit; ergo &c.

Prob. V. Ex Alcorani, & Evangelii propagatione. Christus enim missionem suam divinis humanisque testimoniis comprobavit, appellatque Judæos ad scrutationem Scripturarum. At Mahumetes in abscondito cum Sergio Apostata condito Alcorano præcipit Az. 13., ne quis in novam religionem inquirat, interdicto gregalibus suis humanarum ac divinarum scientiarum studio. Elegit Christus ad propagandum Evangelium exiguum numerum pauperum, Mahumetes turbam prædonum vim armis inferentium. Annuntiatum est Evangelium in synagogis, in Areopago, urbibusq. cultissimis; Alcoranus inter Arabes, & Saracenos rudes, ferosque. Christus denique legem statuit carni repugnantem: Mahumetes sensibus & illecebris indulgentem; ergo &c.

Prob. VI. Posse hominem salvari in religione Christiana docet etiam Mahumetes in Alcorano Az. 1. & 12. nec non in Testamento: posse autem in Mahumetica soli docent Saraceni, & jure negant Christiani, sed una est fides, & via salutis; ergo &c.

Ob. I. Percipi nequit, quomodo Dei filius sit, cum non habeat uxorem; ergo &c.

℞. neg. ant. Non enim Deus corporeus est, nec gignit corporali complexu, sed ejus genesim aliquam habere cum productione verbi mentis nostræ analogiam credibilius est, quam Angelos spiritales genitos e flamma ignis, aut a Dei anima Adæ animam esse decisam. Scriptum est etiam in Alcorano, Christum ex Virgine natum; sicut ergo hic sine Patre, ita illic sine matre & uxore habita est generatio utrobique mirabilis, & divina.

Ob. II. Suspicari possumus, Trinitatis, & Incarnationis dogmata fuisse in Evangeliorum libris intrusa; ergo &c. ℞. Neg. ant. Nam pluribus momentis id fieri non potuisse demonstratur. I. enim Apostoli, quos Mahumetes ipse ait viros fuisse sanctissimos, Evangelium non depravarunt. Subinde vero per universum orbem omnium lingua sparsi sunt codices Evangelici. Si enim Alcoranum solum Arabice scriptum, nec ubique diffusum integrum putant Mahumetani,

tani, a fortiori debent integrum putare Evangelium. Deinde, si in Christi honorem Christiani Evangelia depravassent, mortem ejus turpissimam expunxissent. Tandem ea dogmata nec post Mahumetem intrusa sunt, cum antea etiam laudaverint Ecclesiæ Patres, nec ante, cum ex Evangelicis libris in sua commentaria derivarint Patres innumeri; ergo &c.

Ob. III. In Evangelio Jo. c. 14., ubi promittitur adventus Paracliti, quædam ad Mahumetem spectantia dolo Christianorum videntur abrasa; ergo &c. ℞. neg. ant. Neque enim id factum est antequam Mahumetes appareret; tunc enim ejus persona ignorabatur, nec post; ipse enim hoc testimonium missionis suæ produxisset, & in aliquo codice exstaret; ergo &c.

Ob. IV. Creditur post Moysem venisse Christum Judaicam Ecclesiam instauraturum; ergo credendum est venisse Mahumetem legem Christianorum reformaturum. ℞. neg. cons. Nam Mahumetis doctrina perfectionem non præmovet, sed corruptelam: deinde cum Deus mentiri nequeat, credimus Christum venisse post Moysen, quia in lege Mosis testimonium habet, non credimus a Deo venisse Mahumetem, quia in lege Christi non prædicantur nisi pseudo-prophetæ. III. Si Mahumetes salubriora dedit præcepta, promulgato Alcorano abrogata erit lex Christi, sicut promulgato Evangelio cessavit lex Moysis, sed Mahumetani censent Christi legem esse adhunc validam, & salutiferam; ergo &c. IV. In Evangelio, quod Mahumetani credunt e cœlo delapsum, habetur regnum Christi æternum fore; frustra ergo creditur alius legislator.

Caput III.

Vera religio non viget apud Hæreticos, qui præcipua fidei Mysteria rejiciunt.

A Vera religione aberrarunt etiam Socini gregales, qui Trinitatis, & Incarnationis oppugnant mysteria; fallitur ergo Hugo Grotius scribens, hæc non computari inter dogmata, sine quibus in veteri Ecclesia nemo Christianus æstimabatur. Errat quoque Episcopius, qui putat, homines singulos, dummodo pagani non sint, & Deum colant, & servent legis præcepta, debere frui omnium Ecclesiarum commercio, & colere fraternitatem. Contra quos sit

Propositio. Non sunt habendi veri fideles, qui præcipua Trinitatis & Incarnationis oppugnant mysteria.

Prob. I. Scripturis. Marc. ult. ait Christus: *Prædicate*

te Evangelium, qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit, qui vero non crediderit, condemnabitur. In ea doctrina, & baptismo habetur invocatio Trinitatis, ex 28. Matth. ergo qui Trinitatis, & Incarn. mysteria non profitetur non credit, nec salvus erit. II. Jo. 1. habetur, *filios Dei fieri qui credunt in nomine* Christi, *qui autem non credit*, ait c. 3. *jam judicatus est*; qui ergo non credit neque filius Dei est, nec hæres, sed inimicus, & rebellis. III. Act. 4. habetur: *Nec aliud nomen est sub cœlo, in quo oporteat nos salvos fieri*, in quo ergo nomine salutem consequentur, qui veram Christi fidem abjiciunt? Nec dicant Sociniani: sat esse credere, Jesum esse Messiam de Spiritu S. conceptum, ac novi fœderis auctorem, nam non hæc tantum dogmata, sed etiam Christi divinitatem, & ejus cum patre consubstantialitatem nobis Evangelia proponunt; ergo &c.

Prob. II. ex PP. traditione. Ignatius Mar. ep. ad Ephes. eos, qui Christi negant divinitatem: *Domus corruptores* appellat. Irenæus l. 3. 21. eos vocat: *Perseverantes in servitute pristinæ inobedientiæ, eosque vita æterna privari*. Tertull. de Præscr. ait, fidem, qua credimus Christum Deum, necessariam esse. Idem docent Hieronymus, & Augustinus; ergo &c.

Prob. III. ex Ecclesiastica historia. Nam Jo. Evangelista, teste Hieron., profligavit Ebionæos Christi divinitatem impugnantes, eosque mendaces antichristos appellat, & arcet a vita æterna c. 2. & 5. primæ suæ epist. Eadem de caussa ab Ecclesiæ communione ejectus est Theodotus Coriarius a Victore Rom. Pont., ut scribit Epiphanius Hær. 54. Et initio 3. sæculi Artemon, paullo post Berillus Bostrensis, & Paullus Samosatenus, quem PP. Antiocheni circa an. 260. communione privarunt; falsum est ergo Christi fideles 3. priorum sæculorum cum iis, qui Christi divinitatem, & incarnationem negabant, coluisse fraternitatem.

Prob. IV. ratione I. Frustra Ss. Martyres sanguinem fudissent pro Christi divinitate tuenda contra Paganos & Arianos. II. Patres summa injuria hæreticos proscripsissent, quos crederent in Ecclesia sui corporis membra, & in cælesti patria concives fore. III. Hæretici ipsi cur tanto studio nostram Romanam communionem conantur evertere, si omnes, dummodo peccata vitemus, in qualibet secta salutem consequimur?

Ob. I. Episcopius. In antiquis symbolis exprimitur

 tan-

tantum nomen Patris, Filii, & Spiritus S. ex Irenæo, & Tertulliano, atqui per eosdem iis symbolis nihil detrahi potest, nec addi; ergo sunt absoluta. ℟. dist. maj. & in iis præcontinentur Trinitatis, & Incarnationis mysteria, conc., secus, neg. Ibi enim tres Personæ singillatim enumerantur, & earum nomine fide christiana jam imbutus catechumenus profitetur baptizari; illud ergo symbolum est absolutum, quatenus illi nil addi potest contrarium, licet possint mysteria enucleatius exponi: quod adeo verum est, ut Iræneus & Tertullianus scribant, in servitute pristina perseverare, qui Christum putant nudum hominem. Hinc lib. Const. Apost. symbolum catechumenorum habet: *Et in Dominum Jesum Christum unigenitum ejus filium . . non creatum, per quem omnia facta sunt*. Videtur autem hoc symbolum esse alterius brevioris expositionem: adde catechumenorum symbola fuisse præsertim instituta, ut ejurarent idololatriam, & deorum multitudinem, ut diximus l. 7.

Ob. II. Just. in Dial. p. 268. ait: *Non amittitur hunc* (Jesum) *esse Christum Dei, si probare nequeam esse Deum ac genitum ex Virgine*; ergo veri fideles sunt, qui Christum Deum esse negant, aut Virginis filium. ℟. neg. cons. Justinus enim ibi Triphonem refellit argumento ad hominem, ait enim: cur negas Jesum Nazarenum esse Messiam, eo quod percipere nequeas illum esse natum ex Virgine, & divinam habere naturam? Si enim Judæi Messiam præstolantur purum hominem, cur Jesum negant esse Messiam, quia illi non competunt characteres divinitatis? Ceterum posthac Justinus Christum Deum esse luculenter demonstrat, & Christianos agnoscere ait p. 264. *Christum Dei filium, qui ex Virgine nasci sustinuit* (1).

Inst. Justinus c. 16. ait: *Sunt ex genere nostro confitentes ipsum esse Christum, sed hominem ex hominibus genitum*; ergo &c.

℟. Dist. ant. Et per τὸ *ex genere nostro* designat Ebionæos, qui sibi christianum nomen arrogabant, & christiani cen-

(1) Justini fidem egregie vindicavit a Novatorum calumniis Vir cl. P. Meranius Congreg. S. Mauri in opere inscripto: *Divinitas D. N. J. Chr. manifestata &c.* l. 3. c. 3. *De insigni Justini loco*, ubi ejus scopum, ac mentem perspicue declaravit. Vide notam nostram ad Obj. 3. c. 2. Diss. 1. l. 8. pag. 347. I. Volum.

censebantur, prout ab Idololatris & Judæis secernebantur, conc., veros christi fideles, neg. Nam hoc sensu in Apol. 2. Simonis, Menandri, & Cerinthi discipulos christianos appellat, non tamen *puræ piæque sententiæ*, ut in Dial. vocat aliquos Chiliastas, sed ut *philosophis*, *cum eis non sint communia dogmata*, *nomen tamen commune est*.

Instant I. Remonstrantes. Non loquitur Justinus de Ebionitis, sed de iis tantum, qui Christi divinitatem oppugnabant, & tamen eos affirmat esse *ex genere nostro*; ergo &c. Prob. ant. Si enim Ebionæis loqueretur nimis frigide contra eos locutus esset dicens, se iis non assentiri, cum in tot aliis capitibus non assentiretur. ℞. neg. ant. Quis enim nisi Ebionita putat, Christum purum esse hominem ex hominibus genitum; aut quis id affirmans credit, illum *præter naturæ ordinem e Spiritu S. conceptum*, quod ad Christi fidem necessarium esse scribit idem Clericus? Justinus ergo *quosdam ex genere nostro* intelligit Ebionæos, quos non recipit in communionem, quia non credunt, Christum e Spiritu S. conceptum; dicit autem *ex genere nostro*, quia, licet non sint ex Ecclesia catholica, sunt tamen ex genere eorum, qui concedunt venisse Messiam.

Inst. II. Sociniani. Justinus agnoscit *ex genere nostro* Ebionæos; ergo & Socinianos.

℞. Dist. ant. *ex genere nostro*, prout a Judæis distinctos, conc., prout Ecclesiæ cath. conjunctos, neg. ℞. patet ex dictis. Subdit enim ib. *Cum quorum nullo communionem habemus*.

Inst. III. Justinus in 2. Apol. inter Christianos enumerat ethnicos, Socratem, & Heraclitum; ergo & hæreticos. ℞. Dist. ant. Inter Christianos improprie dictos, conc., proprie, neg. Vocat ergo Christianos, quatenus unum Deum cum Christianis agnovere, quo sensu Tertullianus animam vocat naturaliter Christianam, non quatenus pertineat ad Ecclesiam, & regnum Christi, sed *juxta partem aliquam seminalis rationis*, ait Just. Ibidem.

Ob. III. Primo sæculo Ecclesia Hierosol. constabat ex Nazaræis & Ebionitis, cum legalia servaverit; ergo &c. ℞. neg. ant. Constat enim ex Euseb. l. 10. Hist., Ecclesiam Hierosolymitanam usque ad Adriani tempora *cognitionem Christi genuine suscepisse*, & ex Hieronymo, ideo a PP. anathemate percussos Cerinthum, & Ebionem, *quod legis ceremonias cum Evangelio miscuerint*. Servavit quidem œconomiæ

nomiæ caussa aliquandiu Ecclesia Hierosol. legalia, ut lib. 20. dictum est, sed in conventu habito an. Chr. 50. statuit, gentes conversas non ligari lege Moysis ex Act. 15.; Immerito ergo prisci Jerosol. Ecclesiæ fideles Ebionitæ, aut Nazaræi appellantur. Nam Hieronymus ait, istos credere *in Christum filium Dei natum de M. V.* illos vero asserere: *Christum ante Mariam non fuisse*.

Ob. IV. Si Ebionitæ, aliique damnati sunt, quia putarunt Christum purum hominem; sat erit ergo eorum dogmata refutare, ut quis fidelibus accenseatur. ℞. neg. cons. Illi enim hæretici a communione ejecti sunt, non solum quod præexsistentiam, sed etiam quod Christi divinitatem negarent, ut ostendunt S. P. Aug. (*a*), Tertullianus (*b*), Eus. &c. (*c*), unde retorq. argumentum. Sicut enim Ebionitæ &c., ita Ariani ea de re arcendi sunt ab Ecclesia.

Ob. V. Math. 19. ait Christus: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata;* ergo non opus est credere mysteria. ℞. neg. cons. Nam ad observantiam præceptorum fides in Christi divinitatem præsupponitur: *Non enim per legem promissio*, ait Ap. Rom. 4., *sed per justitiam fidei*. Qui Christum interrogavit forte ejus fide jam erat imbutus, interrogavit enim *genu flexo ante eum;* non sunt ergo Christi fideles, qui ejus divinitatem negant.

Caput IV.

Nec vera religio viget apud Lutheranos, Calvinistas, aliosque Novatores.

Vera religio definitur a theologis virtus, quæ exhibet cultum Deo debitum. Colitur autem Deus internis actibus, & externis: interni sunt fides, spes, caritas; exteriores sunt sacrificium, oratio, & sacrorum mysteriorum, rituumque observatio. Sit itaque.

Propositio. Vera religio non exstat apud Novatores, neque quoad internos actus, neque quoad externos.

Prob. I. de interioribus fide, spe & caritate. Fides itaque circa veritates etiam fundamentales ab iis labefactatur. Calvinus enim absolutam Dei omnipotentiam rem detestabilem asseruit. Beza vero falsitatis arguit illa verba: *Non erit impossibile apud Deum omne verbum*. Deum ad peccatum impellere docent Calvinus, & Beza, Lutherus, & Melancton. De Trinitate etiam plura effutiunt absurda cum

(*a*) *De Hær. n. 44.* (*b*) *De Præscr. 53.* (*c*) *L. 5. Hist. Eccl.*

cum Danæo Novatores. Christo ignorantiam tribuit Lutherus, Zuinglius, & Calvinus, qui etiam affirmat, eum cruci suffixum desperasse. Christianam spem penitus tollunt hæretici, dum ajunt, justificatum certo scire, se non posse excludi a gloria, aut excidere a gratia. Vinculum caritatis nullum habent, cum se ipsos ob dogmatum discrepantiam idololatras, blasphemos, ministros satanæ &c. invicem appellent: at nullus catholicorum ea de re proscindit alterum, ac si aliquando in caritate deficimus, servamus tamen unitatem religionis ac fidei.

Prob. II. de exterioribus religionis actibus. Nam orationem dominicam debent Novatores reprobare, saltem quoad ea verba: *Dimitte nobis debita nostra*, cum impiis credant nusquam peccata dimitti; justos vero a sanctitate numquam excidere. Quis non irrideat Adamitas qui Deum orant nudi in hortis ambulantes? Fanaticos, qui gestus edunt horribiles? Ejulantes, qui nihil Deo gratum putant, præter lacrymas atque singultus? Sacrificia Novatores abjiciunt, Missam abrogant, sacrosque ritus veluti superstitiosos condemnant, templa diruunt, S. Imagines incendunt, cultum SS. Martyribus negant, & ob futiles caussas eorum patrocinium recusant; ergo &c.

Prob. III. Ostenditur enim falsitas doctrinæ Novatorum I. Ex quo nulla divina oracula horum adventum prænuntiarint, nisi ea, quæ prædixere adversus Ecclesiam venturos antichristos, & pseudo-prophetas. Aliunde Calvini, & Lutheri hæreses cladem Ecclesiæ allaturas prædixit servus Dei F. Thomas Minorita: quæ Germaniæ & Angliæ evenere S. Hildegardis, & Cantiana prænuntiarunt; ex vaticiniis ergo constat, quam sit detestabilis Protestantium religio. II. Credimus Evangelistis viris humillimis divino numine afflatis narrantibus, quæ audierunt: idcirco non credimus Novatoribus, ambitiosis, falsariis, a dæmone edoctis. Lutherum namque animum suum pascere conviciis scripsere Erasmus, & Bucerus; desiderari in ipso moderationem Melancton: Muncerus sibi Evangelistæ nomen adscivit, David Georgius Messiæ. Depravasse evangelia liquet ex editione Tigurina Nov. Testam., ubi legitur: *Hoc enim significat corpus meum*; non ergo fidem merentur.

III. Ut vera religio veris signis, ita falsa fictis dignoscitur. Extrahere enim copiam piscium, & rudes expedite legere biblia, quæ duo Anabaptistæ adeo prædicant, dæmonis facultatem non excedunt. Voces Londini ex antro

erumpentes fuisse puellæ a sectariis ad hanc nequitiam inductæ, publico judicio ostensum est. Quid Luthero dæmonem adjuranti contigerit, & Calvino fingenti resurrectionem Brulei narrat Bellarminus l. 4. de Not. Eccl. Hinc Erasmus in Diatr. de lib. arb. ait, nullum Reformatorum adhuc fuisse, *qui vel equum claudum sanare potuerit*. IV. Sicut mira fuit Evangelii propagatio, ita execrabilis fuit hæreseos progressus. Hujus præcones non illapsu Spiritus S. doctrinas acceperunt, sed sacris abusi sunt disciplinis, & facti Apostatæ nunquam inter se convenere. Nec leges carni repugnantes promulgarunt, sed libidini, & noxiæ libertati percommodas. Anabaptistæ uxorum promiscuum usum: Adamitæ inverecundos conventus: Calviniani jura magistratus usurpant, confessionem rejiciunt, jejunia contemnunt, & absq. merito beatitudinem repromittunt. Vim etiam adhibuere præsertim in Anglia, ubi Card. Roffensis, Thomas Morus, Maria Regina, aliique viri cl. necati sunt. Prætereo, quæ in Belgio Calvinistæ Geusii, in Gallia Huguenoti dira patrarunt a Christi religione longe aliena, quæ non vi armorum, sed Martyrum sanguine propagatur.

V. Adversus Ecclesiam Christi *portæ inferi*, nempe hæreses prævalere non possunt, sed prævaluit adversus Novatorum hæresim nova hæresis. Nam ex Lutherana factione prodidit Carolstadiana, hæc peperit Zuinglianam, quæ quadragies circa Eucharistiam sententiam mutavit. Inter Calvinistas, alii Jacobini sunt, alii Causarii, alii liberi, qui se continuo mordent, ac morum turpitudines non solum ibi regnant, quod humanum est, sed etiam probantur, quod impium est. Laudatur Johannes Leidensis, qui polygamiam induxit, habuitque uxores ternas. Wittembergenses insontem judicarunt mulierem patri, fratri & marito junctam. Andreæ Carolstadio, qui primus e Sacerdotibus uxorem duxit, hæc collecta in sacrilega missa cantatur: *Deus, qui B. Andream ea gratia donare dignatus es, ut primus nulla habita Papistici juris ratione, uxorem ducere ausus fuerit &c.* VI. Ostenditur christianæ fidei præstantia ex conditione institutoris, & æquitate præceptorum. Atqui Novatorum signiferi fuere alter sacræ virginis stuprator, alter ob deterius crimen Novioduni stigmate in tergo notatus. Neuter habuit propriæ missionis auctoritatem. Nec minus impia sunt ab iis tradita morum præcepta: nempe homicidia, adulteria, & scelera quælibet nihil obesse credentibus: omnia bona opera esse sordes, & inquinamenta: ju-

ſtum nullâ hominum lege teneri. Hinc Lutherus ipſe faſſus eſt: *Mundum ex ſua doctrina quotidie reddi* deteriorem. Idem docet Muſculus, Calvinus, aliique; ergo &c.

DISSERTATIO II.

De chriſtianæ religionis veritate, atque auctoritate.

De hoc argumento agemus 3. capitibus, ubi de veritate, ac ſymbolo religionis chriſtianæ, tum de ejus expoſitione verba fient.

CAPUT I.

De veritate religionis chriſtianæ.

Cum fidei aſſenſus, ac religionis profeſſio debeat eſſe prudens, alias opinio non virtus eſſet; ideo debet certam divinæ revelationis notitiam ſupponere: Sit itaque

PROPOSITIO: Pluribus argumentis iiſque invictiſſimis veritas chriſtianæ religionis oſtenditur.

Prob. I. ex divinis oraculis, ac vaticiniis, quæ in veteri teſtamento contenta, in Chriſto fuerunt impleta: atqui non poſſumus hæc conficta exiſtimare, aut in ſacris libris appoſita: non primum, nam Moyſem vera ſcripſiſſe alibi oſtendimus, quæque ipſe ſcripſit alii etiam hiſtorici fide digniſſimi tradidere; non ſecundum, incredibile eſt enim hæc vaticinia fuiſſe veteri Teſtamento aſſuta a Judæis in gratiam Chriſtianorum, quorum erant hoſtes infenſiſſimi, aut a Chriſtianis non reclamantibus Judæis: adde, ſummam hac in re Judæorum, & Chriſtianorum religionem, queis vel unum apicem addere, vel minuere e ſacris codicibus piaculum eſt; ergo &c.

Prob. II. ex Evangelica hiſtoria, quæ Chriſti miracula, inculpatam vitam, mortem pro mundi redemtione, ac mirabilem reſurrectionem deſcribit. Sed hæc vera eſſe oſtenditur ex eo, quod à viris fide digniſſimis ſcripta ſunt, qui res ætate ſua geſtas narrarunt, nec mentiri poterant, quia facile revinci potuiſſent (cum Chriſtus nil fecerit, aut dixerit in occulto) nec volebant, cum nihil inde commodi, ſed odium ſolummodo & perſecutiones iis poſſent accedere prædicando Chriſtum crucifixum, Judæis ſcandalum, gentibus ſtultitiam: cujus nec humiles parentes tacent, nec nativitatem in ſtabulo, nec vitam neglectam, nec mortem turpiſſimam; ergo de eorum fide dubitari non poteſt.

Prob. III. Ex Chriſti miraculis, quæ quidem verti nequeunt in dubium. Aquam mutavit in vinum ſpectantibus convivis pluribus. Viduæ filium revocavit ad vitam, cum efferretur ad tumulum, turba civium comitante. Cæcum a nati-

nativitate notum omnibus illuminavit, frustra Pharisæis miraculi gloriam obscurare conantibus. Paralyticum e tecto demissum, infirmum 38. annorum curavit, & Lazarum quatriduanum adstantibus plurimis resuscitavit. Ipse Christus a mortuis surrexit, apparuitque mulieribus, discipulis congregatis, & quingentis aliis; atqui vera miracula sunt invicta veræ religionis argumenta; ergo &c.

Prob. IV. Ex mira Evangelii promulgatione. Principio enim promulgatum est a perpaucis & illitteratis hominibus, non armis, aut eloquentia, sed absque pera, & calceamentis, & omni præsidio hominum destitutis. Hi vero induti virtute ex alto, absque ullo studio, omnium linguam, & scientiam edocti, non rudem modo populum adiere, ut Mahumetes, sed Christum crucifixum annuntiarunt in ipsa urbe Jerosolymitana, in Græcorum philosophorum Lycæis celeberrimis, in Urbe Romana litteris clara, & superstitionibus dedita, & in universo orbe, & in provinciis amplissimis, ubi reges, philosophos, tyrannos, & ipsos idolorum sacerdotes ad se perduxere: non quidem eorum genio aut libidini indulgentes, sed inaudita prædicando, Deum unum in Trinitate, filium Dei crucifixum, latisque præceptis, ut frangerentur Idola, spernerentur divitiæ, atque a viris uxores, a parentibus filii religionis caussa divellerentur; atqui hæc omnia nonnisi Dei virtute fieri poterant; ergo &c.

Prob. V. Ex Ecclesiæ christianæ firmitate. Nam contra ipsam, nec tyrannorum persecutiones, nec hæreticorum machinationes, nec portæ inferi prævalere potuerunt, ut Petri navicula fluctibus mergeretur, quod evenire debuisset, nisi illam regeret virtus altissimi, & Spiritus veritatis.

Prob. VI. Ex Institutoris dignitate, præceptorum æquitate, atque excellentia mercedis. I. constat ex ejus humilitate, qua pauperibus evangelizavit, & regni honorem, & hominum plausus abjecit: ex ejus fortitudine, qua Pharisæorum arguit hypocrysim, & profanatores ejecit e templo: ex ejus exemplo, quo ipse omnium primus fecit, quæ docuit. Nullum invenies interea, ex vetustissimis legislatoribus sive Græcis, sive Romanis vitiorum omnium fœditate inquinatis, qui cum eo comparari possit. Moyses ipse, quamvis sanctissimus, quantum ab eo distat! II. Æquitas præceptorum ostenditur, ex indicto omnibus Dei cultu, parentum honore, proximi amore, & fuga mali; quibus fit, ut nihil in iis possit offendi, quod legi æternæ, sapientum monitis, aut morum regulis adversetur. Non ita alii

alii Legislatores. Plato Deos plures invexit: Aristoteles docuit artes tyrranidis: Stoici non aliam virtutem, præter ostentationem & fastum agnovere: Epicurei solam voluptatem sectarunt. Hebræorum præcepta alia sunt Christianorum institutis conformia, plura promissiones & signa, alia ad tempus præscripta; religio ergo christiana virtutes præmovens, & vitia coercens est aliis omnibus præferenda. III. Sola christiana religio veram, ac perennem felicitatem promittit, aliæ vel eam non agnovere, vel de ea dubitarunt, vel in rebus fluxis, aut etiam turpibus collocarunt. At spes firmissima Christianorum Christi promissionibus innititur, & tendit in vitam æternam in Deo fruendam, nullisque ærumnis affectam: cumque omnes hanc beatitudinem cupiant, adeoque assequi possint, sola christiana religio vera censenda est, quæ sola veram beatitatem pollicetur.

Ob. I. Incertum est, an Apostoli Evangelicam historiam conscripserint, & an libri Evangelici sint authographi? ergo corruit primum argumentum. Prob. ant. I. enim plura sub nomine Apostolorum Evangelia conficta sunt; ergo poterant hujusmodi esse ea, quæ a primis fidelibus recepta sunt. II. Facile id evenire potuit in Jerosolymitano excidio. III. Recipit Ecclesia epistolam ad Hebræos, secundam Petri, Judæ &c., quarum sunt auctores incerti; ergo dubium est etiam, Matthæum, Lucam &c. sua Evangelia scripsisse.

℟. Neg. ant. Constat enim ex perpetua omnium sæculorum traditione, de auctoribns, & auctoritate Evangeliorum (1). Ad prob. primam neg. cons. Rejiciuntur enim pseudo-evangelia, quia illa nunquam Ecclesia probavit, retinentur autem germana, quia unanimi traditione Ecclesia recipit. Ad secundum neg. ant. Non enim a sola Jerosolymæ Ecclesia, sed ab Antiochena, Corinthia, Ephesina, Romana &c. Christi doctrina, & sacri codices ante Hierosl. exce-

[1] Hanc Ecclesiæ traditionem Christiani, ethnici & hæretici ipsi confirmant. Nam vix edita in lucem in plura idiomata versa, ut germana scriptorum opera, quorum nomina præferunt, excepta sunt. Nec Porphirius, nec Celsus, nec Julianus, nec alius christiani nominis hostis, qui ea exagitarunt, huic traditioni repugnant. Hæretici tandem, qui eorum auctoritate se premi sentiebant, nusquam ausi sunt ea Christi discipulis abjudicare; ergo &c.

excepta erat. Ad tertium neg. conf. Nam de auctoribus Evangeliorum nusquam ab Ecclesia est dubitatum, ut de laud. epistolis. ℟. II. Eas epistolas iis tribuendas, quorum nomina præseferunt; debet enim privato quorundam judicio Ecclesiæ traditio præponi.

Ob. II. Apostoli, utpote rudes, facile decipi potuere; ergo &c. Prob. ant. I. enim Christus convenire potuit cum fictitiis infirmis. II. Fallere eos potuit apparentia, & rumor vulgi. III. Infirmitates forte imaginariæ fuere. IV. Apostoli ex nimio Christi amore ejus apparitiones credidere; ergo &c.

℟. neg. ant. Ad primam prob. neg. ant. Plura enim ejus miracula in universa multitudine facta sunt, ut multiplicatio quinque panum, at fieri non potest, ut ingens turba in simulationem conspiraverit, & nemo fraudem detexerit; plura etiam edita sunt ad preces exterorum, ut Centurionis, & Cananææ: quædam coram Pharisæis versutis & invidis, quibuscum Christus convenire non potuit. Nec fictitios censere possumus infirmos a Christo sanatos; quis enim a nativitate sua cæcitatem simulare potest, aut infirmitatem annorum 38., aut quatriduo in sepulchro morari? Ad secundum neg. ant. Nam cæcum recepisse lumen spectarunt omnes, testati sunt parentes, & perperam occultare tentarunt invidi Judæi: idem de paralytico & Lazaro dicendum est. Ad tertium neg. etiam ant. Quis enim, nisi insanus, dixerit cæcitatem, paralysim, mortem ipsam esse imaginationis effectus. Ad quartum neg. ant. Apostoli enim diu fuerunt increduli, & plures non crediderunt, nisi quando viderunt & tetigerunt.

CAPUT II.

Ostenditur Romanæ Ecclesiæ symbolum tamquam Apostolicum esse recipiendum.

NOt. I. Quatuor esse illustriora fidei Symbola, Romanum nempe, sive Apostolicum, Nicænum, Constantinopolitanum, & Athanasianum. Nycænum editum est in Nicæna Synodo an. 325., ibique appositum vocabulum *omousion* contra Arianos, ut lib. 7. dictum est. Constantinopolitanum editum est a PP. 150., qui ad Synodum convenere contra Macedonium, Aetium, & Eunomium an. 381. De Athanasiano disputavimus lib. 8. Superest ergo ut de Apostolico dicamus, quod ab Apostolis editum negat Wossius, Dupinius, aliique, affirmant alii scriptores, omnesque catholici.

Not.

Not. II. Nostrates Symboli nomen *collationem* interpetrari, quod Wossius carpit dicens, veteres cœnam collatitiam non symbolum dixisse, sed symbolam, ut constat ex Andria Terentii, aliisque. Addit ex Svida symbolum accipi pro indicio, ac tessera, quod nos non negamus, negamus tamen rejiciendam esse priorem interpretationem, ob tam infirmas conjecturas. Συμβάλλω enim idem est ac *conferre* & *congredi*, unde derivatur & *symbola*, qua cœnaturi conveniunt, & *symbolum* seu tessera, qua milites dignoscuntur ab hostibus. Hinc Rufinus in Exp. symb. ait: *Symbolum græce indicium dici potest*, & *collatio*. Idem sentiunt Cassianus, Isidorus, Rabanus &c.

Not. III. Non convenire scriptores de tempore, ac modo, quo symbolum Apostolorum conditum est. Censet Baronius, editum an. 2. Claudii paullo post mortem Jacobi majoris. Rufinus vero post adventum Spiritus S., cum Apostoli ab invicem discessuri constituerent normam futuræ prædicationis. De modo autem quidam contendunt cum Ratberto Paschasio, Apostolos illud condidisse in commune consulentes, quo pacto eduntur canones in Synodis Episcoporum: idque factum esse in cœtu 120. virorum, de quo Act. 1. Alii vero singulos articulos singulos Apostolos condidisse. His prænotatis sit.

PROPOSITIO I. Hoc symbolum recte dicitur Apostolicum.

Prob. I. ex Irenæo, qui partem hujus symboli repetens l. 1. c. 2. ait: *Ecclesiam ab Apostolis, eorumque discipulis illud accepisse*. II. Tertull. contra Prax. de symb. ait: *hanc regulam ab initio Evangelii decucurisse*. III Hieron. Ep. ad Parmen. ait: *Symbolum fidei nostræ ab Apostolis traditum*. Plura affert Nat. Alex. diss. 12. sæc. 1., quibus ostenditur, symbolum recte dici Apostolicum, & Apostolicam continere doctrinam, hinc Calvinus l. 2. Inst. 16. non dubitat: *Quin ab ipso Apostolorum sæculo instar publicæ confessionis obtinuerit*.

PROPOSITIO II. Ipsi Apostoli idem symbolum condidere.

Prob. I. Ex Augustini regula l. 4. contra Don.: *Quod universa tenet Ecclesia, nec a Conciliis institutum, sed semper retentum est, nonnisi* AUCTORITATE APOSTOLICA *traditum certissime creditur*. Ubi S. P. *auctoritatem Apostolicam* non doctrinæ cohærentiam cum Apostolica (quo sensu etiam canones Conciliorum sunt Apostolici) sed ipsam

Apo-

Apostolorum institutionem intelligit. Atqui hoc symbolum tenet & semper retinuit, nec a Conciliis recepit Ecclesia; ergo est editum ab Apostolis. Prob. min. Constat enim, hoc symbolum in pretio habitum ante Nicænam synodum, cum Rufinus, Hieron., & Aug. ut vetustissimum laudent, sed solæ synodi Nycæna & Constantinopolitana fuerunt ante an. 400. celebratæ; ergo a nulla œcumenica synodo symbolum Apostolicum editum est.

Prob. II. ex traditione. Rufinus enim in Expos. symb. ait, constare traditione majorum, Apostolos in unum adunatos hoc symbolum condidisse. Idem docuit S. Leo Magn. Ep. ad Pulcheriam, Innocentius l. 2. de Mist. Missæ 49. Isid. l. 2. de Eccl. offic. 22. Venantius Fort. Præf. in symb. exeg., aliique a Wossio ipso laudati. Communem hanc esse traditionem demonstrant Genebrardus, Fevardentius, Boverius, N. Alex. &c. Nec dicas, laudatos PP. non esse primi aut secundi sæculi; ut enim sileam Irenæum, Tertull., aliosque supra laudatos, Rufinus certe, Leo Magnus, & Isidorus symbolum Apostolis tribuunt ex *traditione majorum*; ergo &c. Prob. III. ratione. Etenim non solum catholici omnes nobiscum sentiunt, sed etiam oppositum summæ arguunt temeritatis: ita Genebrardus, nec non theologi Parisiensis, & Colonien. facultatis. Lutherus ipse in Colloq. a Fevard. laud. *Extra Spiritum S. & Apostolos non potuisse*, ait, *Symbolum hoc ita componi per mille sæcula*.

Ob. I. Wossius. Falsum est, symboli nomine collationem significari, ut catholici putant; ergo &c. II. Neque conveniunt de fine, modo, ac tempore, quo conditum est. III. Ante Rufinum 400. anni elapsi sunt, antequam de hoc symbolo esset auditum. IV. Rufinus ipse non ait: *Apostoli*, *sed: qui Symbolum tradiderunt*; ergo erat incertus de ejus auctore. V. Apostolicum dicitur hoc symbolum ratione doctrinæ, non institutionis; ergo &c. ℞. ad I. neg. ant. de quo vid. not. 2. ℞. II. neg. cons. Non enim assertio nostra sola nominis etymologia fulcitur, sed traditione majorum, ut supra dictum est. Ad II. dist. ant. Non conveniunt de modo & tempore, & tamen conveniunt de loco, conc., secus, neg. Vide not. 3. Ad III. neg. ant. Obtinuit enim hoc symbolum ab ipso Apostolorum ævo, fatente ipso Calvino: ejusque ante Rufinum meminit Tertull. & Irenæus; Rufinus ergo non ex sua sententia, sed ex majorum traditione rem enarrat. Ad IV. neg. cons. Referuntur enim ea verba ad Apostolos, quorum antea meminit.

minit. Ad V. neg. ant. Vid. prob. 1.

Ob. II. Wossius. Si hoc symbolum ab Apostolis conditum esset, id non prætermisisset S. Lucas in Actibus, ac traditum esset omnibus Ecclesiis. 2. nec singulæ suum cudissent symbolum, atqui diversa sunt quæ leguntur apud Irenæum, & Tertullianum, in Romana, Aquilejensi, & apud Orientales; ergo &c. ℟. ad I. neg. sequelam. Adeo enim erat divulgatum ac notum, ut non opus fuerit symbolum illud litteris tradere, præsertim cum eo fine editum sit, ut non in tabulis, sed in corde esset inscriptum, ut ait Hieron., & Aug. Traditum proinde est Apost. symbolum omnibus Ecclesiis, quas latere non potuit, quod omnium cordi esset inscriptum. Ad 2. dist. min. Diversa sunt apud Iren. & Tertull. &c. quoad verba, conc., quoad sensum, neg. Illi enim non symboli verba exscribunt, sed sensum: Ecclesiæ vero laudatæ quædam verba, ob exortas hæreses, aut expositionis gratia addidere. At in Romana Ecclesia inviolatum servatum est, teste Rufino, & Ambrosio.

Ob. III. Dupin. PP. primorum sæculorum, hujus symboli auctoritate contra hæreticos usi non sunt, sed tantum conati sunt demonstrare, ejus doctrinæ Apostolos auctores esse; ergo &c. ℟. I. neg. ant. Irenæus enim c. 2. l. 1. præmittit fidem, quæ traditur in symbolo, esse derivatam ab Apostolis, ut hæreses, quas refellit, symbolo Apostolico demonstret adversas. ℟. II. neg. cons. Patres enim noluerunt hoc symbolo hæreticos refellere, quia sola traditione constat ab Apostolis editum, cum forte hæretici traditiones oppugnarent, cumque validius aliunde revinci possent, noluerunt his armis uti.

Ob. IV. Basnagius. Si hoc symbolum ab Apostolis conditum esset, esset in canone, divina quippe in eo verba essent, divina materia, & ordo esset; ergo &c. Nec dicas, non esse exaratum manu Apostolorum, nam Epistola ad Eph. per Tychicum scripta est, ad Rom. per Pheben, & tamen sunt in canone. II. Hoc symbolum esset perfecta fidei tessera; ergo frustra nova symbola prodiere. III. in Missa non canitur; ergo &c. IV. in 9. articulo habetur *Ecclesiam catholicam*, sed talis tunc non erat Ecclesia; ergo &c.

℟. ad I. neg. seq. maj. Non est enim in canone, quia non est traditum, ut scribatur, sed ut audiendo perdiscatur, ait S.P. Serm. 222. Ad prob. dist. cons. *Canonicum* esset, hoc est fidei regula, quo sensu traditiones non scriptæ *canoni-*

nonicæ sunt, conc., hoc est in canone Scripturarum, neg. Hoc sensu Paullinæ Epistolæ vel ejus manu, vel aliena, sed auctoritate divina conscriptæ, *canonicæ* sunt. Fallitur autem Basnagius, dum ait, laud. epistolas a Tychico, aut Phebe exaratas, cum ab iis non scriptæ fuerint, sed delatæ, ut constat ex Eph. ult. & Rom. 14. Ad II. neg. cons. Quamvis enim symbolum Apostolicum adeo perfectum sit, *ut omnes hæreticorum opiniones solo possint hoc gladio detruncari*, ut ait in Ep. ad Pulch. M. Leo, additæ tamen sunt postea voces aliquæ; non ob fidei defectum, sed ob hæreticorum audaciam. Vide auctorem l.7. c. 19. Ad III. neg. conf. In Missa enim canitur symb. CPolitanum non aliud ab Apostolico, sed hujus explicativum adversus hæreses posteriores: illud vero in collatione baptismi, ter saltim in divinis officiis & sæpe in orationibus privatis usurpatur. Ad IV. ℞. hanc vocem postea additam, ni velis ex tunc prævisum Ecclesiam brevi fore catholicam.

Caput III.

De Apostolica symboli espositione.

In duodecim articulos dividitur symbolum Apostolorum. Articulus I. est: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli, & terræ.* Symbolum Orientale addit *unum, & invisibilem, & impassibilem*, quæ verba censet Rufinus addita *hæreseos caussa Sabellii*, qui Patrem esse passum asseruit. Desunt alicubi ea verba: *Creatorem cœli, & terræ.* Principio itaque dicitur: *Credo*, fides enim initium salutis est ex Ap. Hebr. 11. eaque vox ore profertur: quod enim *corde creditur ad justitiam, ore confessio fit ad salutem*, ex eodem Ap. Rom. x. Profertur autem ea vox singulari numero, quia singuli ad baptismum accedentes debent fidei actum & professionem emittere. Nonnihil inter se differunt: *credere Deo, credere Deum, & in Deum.* Primum significat assensum Deo revelanti, secundum exprimit Dei exsistentiam, tertium fidei directionem in Deum, ut finem ultimum: quæ directio fieri nequit, nisi credamus, Deum esse, ejusque promissis fidamus. Si ergo credis *in Deum*, credis *Deum*, credis *Deo*, & hæc duo in illo verbo continentur. II. dicitur Deus *unus* contra Polytheos, & Gnosticos, qui duo coæva principia agnovere *Deum, & materiam*, & contra Manichæos, qui Deum bonum, ac malum admittebant. Additur nomen *Patris*, quia rerum omnium caussa & origo est, & ut intelligatur, Patrem esse Filii. Hæc est ergo fides in primam Trinitatis Personam, in qua

Dei

Dei Patris nomen conjungitur, quia *non ante Deus esse cœpit, & postea Pater, sed Deus semper & Pater est*, ait auctor Serm. 18. de Temp.

III. Dicitur *omnipotens* contra hæresim Valentinianam, quæ negabat, Deum non condidisse, quæ facta sunt ex iis, quæ non erant. Excluditur etiam hoc verbo mentiendi aut peccandi potestas: *Si enim Deus mentiri, si inique agere posset, non esset omnipotens*, ait S. P. de Symb. ad Catech. Significat etiam ea vox, *quod omnia regit*, ac providentiam Dei confitetur contra Marcionitas, qui ajebant, mundum esse sub tyrannide Diaboli. Denotat etiam apud Cyrillum, qui nullo loco *circumscribitur nec minor est cœlo*, adeoque Dei immensitatem, rejecta Socinianorum fabula, qui Deum summo cœlo includi putant. IV. Dicitur: *Cœli & terræ creator*, contra Atheos mundum fortuito conditum esse autumantes. Ostenditur etiam in creatione, Deum nulla indiguisse materia, & omnia fecisse *sola verbi potestate*. Revincitur etiam hac voce hæresis Menandri, & Carpocratis, qui mundum affirmarunt productum ab angelis.

Articulus II. est: *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum Dominum nostrum*. Symbolum Orient. non habet: *Dominum nostrum*, sed suppletur ex Act. 2. Corinth. 8. & Eph. 4. ubi tribuitur Christo *Domini* character: explicatur autem hoc articulo catholica fides in secundam Trinitatis personam, quam a temporali nativitate dicimus, Christum Jesum, ac Filium Dei unicum, ideoque Patri consubstantialem, quia Filium natura: *Ceteri quippe filii dicuntur adoptionis tantum gratia*; ait Rufinus. *Si filium unicum*, ait S. P.; *ergo ejusdem substantiæ, omnipotentiæ, cujus est pater; ergo Patri coæternum*. Refelluntur hoc articulo Valentiniani, Cerinthiani, Ebionitæ, Ariani, Sabelliani, Nestoriani, ac Sociniani. II. Dicitur *Jesus* hebraice, latine Salvator: sicuti *Christus* græce, *unctus* latine dicitur, quibus verbis ostenditur contra Judæos, Christum esse Redemtorem in lege promissum, prophetam, sacerdotem, & regem. Est autem Christus propheta Luc. 7. sacerdos Hebr. 7. rex Luc. 1. & Johan. 18. habet ergo omnes Messiæ characteres. III. Dicitur *Dominus* Matth. 28. & alibi, cum sit Dominus *ingenita potestate, non concessa*, ait Rufinus: ejusque Dominium est plenissimum, & universale ex Matth. 11. & Jo. 3. Specialiter Jesus dicitur Dominus, quia Diabolum ejecit, hominem redemit, idololatriam eliminavit, & Ecclesiam sibi comparavit.

Articulus III. est. *Qui conceptus est de Spiritu S., natus ex Maria Virgine*. Aquilejense, & Orientale non habent, *conceptus*, at S. P. Aug. Serm. ad Comp. utrumque ponit, *conceptus, & natus*; quibus verbis I. Jesu Christi conceptionem fatemur divinitus esse peractam in utero Virginis, *in qua operatus est Spiritus S., non homo maritus*, ut ait S. P. Serm. 213. atque ita refelluntur Ebionæi dicentes, Christum e Josephi semine conceptum, item Phantasiastæ ei tribuentes corpus umbratile. II. negamus contra Eutychetem Filium Dei conversum in carnem.

Articulus IV. est. *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus, descendit ad inferos*. Deest in Aquilejensi, & Orientali, *passus, & mortuus*. Abest a pluribus: *Descendit ad inferos*. Rufinus vero legit, *ad infera*: alii hæc referunt ad art. 4. I. Ergo dicitur Christus *passus*, ludibria nempe, flagella, & cruciatus, de quibus Evangelica historia. His refellitur Marcion, qui ait, Christum in phantasmate passum, aliique ei tribuentes impassibile corpus. Pilati mentio, ait auctor serm. 181. 3. *ad temporis significationem, non ad personæ illius pertinet dignitatem*. Forte etiam Pilati ibi fit mentio, ut cum penitus Judæis tunc sceptrum esset ablatum, appareat stultos esse, qui adhuc Messiam præstolantur. II. Dicitur etiam *crucifixus*, adversus insaniam Basilidis, Mahumetis, & Manichæorum, quorum primus ait, non Christum, sed Symonem Cyrenæum, alter Judam Iscariotem, postremus dæmonem suffixum cruci. Hinc etiam apparet humilitas Christi, qui seipsum exinanivit factus obediens usque ad mortem crucis. Hinc etiam adversus Pelagianos originariam labem, Redemtoris gratiam, & regenerationem Spiritus confitemur: nam si Christus mortuus est; ergo omnes mortui sunt, atque ex ligno, unde mors exiit, surrexit & vita. III. Dicitur in cruce mortuus, cum autem per Athan. mors sit *animi a corpore divulsio*; fuit ergo in Christo perfecta humanitas ex corpore animoque conflata, quo etiam sensu sepultum credimus: *Ut veram carnem Christi*, ait Chrysol. serm. 60. *mortemque probet confessio sepulturæ*. IV. Dicitur, *Descendit ad inferos*, quæ verba commentitia esse, et perperam apposita criminantur hæretici: sit itaque

Propositio. Christi descensus ad inferna catholicum dogma est.

Prob. I. Scripturis. Nam Ps. 15. habetur: *Non derelin-*

linques animam meam in inferno, quæ verba de Christo accipit Petrus Act. 2. Habetur in hæbreo vocabulum שאול *Sheol*, quod licet *sepulchrum* & *infernum* promiscue significet, ut demonstrat cl. auctor; non potest tamen Ps. cit. significare *sepulchrum*. Id enim significant partim verba præcedentia: *Caro mea requiescet in spe*, partim sequentia: *Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem*: nec anima sepulchro clauditur. Vide Lorin. in hunc loc., & in 2. Act. Frustra Calvinistæ reponunt, animam accipi aliquando pro corpore. I. Enim hoc dici nequit, de corpore mortuo, & ab anima sejuncto. II. Quia Act. 2. habetur ψυχη quod eam significationem non patitur.

Prob. II. Ex PP. Irenæo (a), Tertulliano (b), Athanasio (c), Hilario (d), Cyrillo (e), Augustino (f), Hieronymo (g), Leone M. (h) &c.

Ob. I. Hæc traditio orta est ex prava intelligentia v. 10. Ps. 15. *Non derelinques &c.*, ubi hebræo *Sheol* sepultura duntaxat significatur; ergo &c. ℟. Neg. ant. Nam illud Gen. 42. *Deducetis canos meos ad inferos*, hebraice habet *Sheol*, quod omnes exponunt de sepulchro. Idem etiam occurrit 3. Reg. 2. Unde auctor libri Tobith *Sheol* reddit τὸν τάφον *foveam*, & Scindlerus *terram*; ergo &c. ℟. neg. ant. Ad prob. neg. ant. Falsum est enim *Sheol* sepulturam tantum innuere, nam ex R. Levi *Sheol* est *venter terræ depressior*. Ex hæreticis etiam Drusius ad 73. Gen. ait: *Sheol tam infernum significat, quam sepulturam*, Idem asserit Amama, qui etiam Aben-Ezram reprehendit, quem nobis oppununt hæretici. Neque *Sheol* sepulchrum significat illud Gen. 35. *Descendam ad filium meum in infernum*; Jacob enim putabat, filium non sepultum, sed a fera pessima discerptum esse. Adde, quæ supra in prob. 1. notata sunt.

Ob. II. Græca phrasis ἐν ᾅδῃ *in inferno* nil aliud significat, nisi locum invisibilem; ergo inscite admodum inde status animarum post mortem infertur: hinc Wossius ab אדמה *adamah terra* derivat, ex qua primus homo dictus est Adam. ℟. neg. cons. Innumera enim sunt apud profa-

 nos

(a) *L. 4. adv. hær. c. 26.* (b) *De An. 32.* (c) *De Adv. Chr.* (d) *In Ps. 53.* (e) *Catech. 4.* (f) *In Ps. 83.* (g) *In Jo. 2.* (h) *Serm. 8. de Pass.*

nos scriptores loca, in quibus hoc nomine designatur receptaculum animarum. Odyss. lib. 11. *Aden* esse locum invenies, ubi degebat anima Patrocli, Achillis &c. Hinc fabula de Æneæ ad inferos descensu: hinc Elysii, & Tartara. Nec Patres græcas fabulas imitati sunt, sed potius Græci ex sacris libris suam theologiam hauserunt, veris falsa plura miscentes, ut probat Huetius in Dem. Ev., & Woss. in Theol. gent. Reapse Ἅδην reperies Gen. 37. Ps. 15. Act. 2. Fallitur ergo Wossius *Adin ab Adama terra* derivans: cum sit potius ab עדן *Eden* paradiso voluptatis, de quo Gen. 2. quod præter verborum similitudinem, ostendit illud Lu. 23. *Hodie mecum eris in paradiso*: ubi veteres *Eden* intelligunt, idest receptaculum animarum. Unde intelligimus Christum descendisse in sinum Abrahæ, sive, ut nostrates loqui amant, in Limbum Patriarcharum, eosque præsentia sua recreasse.

Ob. III. Veteres PP., qui ᾅδην stationem animarum accipiunt, ex hebraicæ linguæ imperitia, & ex Græcorum fabulis in plura absurda prolapsi sunt; ergo &c. Prob. ant. Irenæus l. 4., ait, Christum spiritibus in inferno degentibus Evangelium prædicasse, Hermas ministrasse baptismum; ergo dogma istud ex populari credulitate invectum est. ℟. Neg. ant. Ad prob. neg. cons. Cum enim perdifficilis sit locus primæ Petri c. 3. 19.: *His, qui in carcere erant spiritibus veniens prædicavit* &c., hæc verba ita accipiunt Irenæus, Hermas, & Clem. Alex., quasi Christus apud inferos prædicaverit, & baptisma contulerit: at S. P. Aug. Ep. 99. ad Ev. ea exponit de prædicatione Christi Spiritu divinitatis etiam incrudelis facta tempore Noe, dum in carcere corporis detinerentur, quæ interpretatio est omnibus planior, eamque probat D. Th. 3. p. q. 52. art. 2., & immerito rejicitur a Bellarm. Dici etiam potest cum Damasceno, aliisque, Christum post mortem prædicasse incredulis ad increpationem; ob varias ergo hujus loci expositiones temere asseritur, catholicum dogma e Platonica philosophia derivasse.

Ob. IV. Illud: *Descendit ad inferos* amittitur in symbolo Nicæno, Antioch., Sardicensi, CPolitano, Pelagii, Charisii &c. atqui saltem Nicænum non omisisset, ut probaret contra Arium, Christum animam habuisse; ergo &c. Ita Wossius, & Clericus, quem jejune refellit Serryus. ℟. neg. min. Definiens enim Nicæna syn. Christi divinitatem con-

contra Arianos opposuit *omousion*, nec opus erat etiam addere, quod tota Ariana secta admittebat, hæc enim subscribebat symbolo Ariminensi, in quo expresse habetur Christi descensus ad inferos. Nec male Rufinus ait, descensum animæ ad inferos in verbis præcedentibus, *mortuus & sepultus*, intelligi, & ideo deest in Nicæno, Sardicen., Antioch. &c., exstat in symbolo Epiphanii, & Cyrilli, in quibus nil obstat, aliquas particulas substantiam non immutantes occasione hæresum additas esse.

Articulus V. est: *Resurrexit a mortuis*. In eo conveniunt omnia symbola. Nam ejus fidem firmarunt testes innumeri; milites nempe, mulieres, angeli, discipuli, Christus ipse *per dies* 40. *apparens eis*. Dicitur Christus resurexisse *tertia die*, *non post tertiam diem*, nam triduum nondum erat completum, Christus enim per tot horas jacuit inter mortuos, quot dies post resurrectionem in terris permansit, nempe 40. a vesperis feriæ sextæ ad diluculum proximæ dominicæ. Dissentiunt DD. in assignando triduo sepulturæ ejus. Recte S. Leo serm. 1. de Resur. ait: *Ad integrum diem pars primi novissima, & pars tertii prima cucurrit*. Similia habet S. P. l. 4. de Trin. 6., & Ep. 49. Ita unus dies totus, reliqui secundum partes præteriere. Hæc Estius in Matth. Nec obstat illud Matth. 16.: *Sicut fuit Jonas &c. tribus diebus & tribus noctibus*, est enim ea phrasis hebr. denotans dies naturales, atque ex Grotio idem est ac τρισὶ νυχθημέροις *per tria die-noctia*, quam phrasim etiam Estius agnoscit. Christi resurrectio ejus virtute *ponendi animam, & sumendi eam* Jo. 10. peracta est. Ideo *resurrexit* Christus, non suscitatus est, ut Lazarus Jo. 22.: dicitur tamen Patrem Filium suscitasse, quatenus id tota Trinitas est operata. Surrexit autem in carne vera, ait S. P. Serm. 24. contra Apellitarum hæresim, qui oppositum apud Tertullianum docuere.

Articulus VI. est: *Ascendit ad cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis*. In hoc etiam articulo symbola conveniunt, excepta voce *omnipotentis*, quæ in aliquibus deest. Ascendit autem Christus elevans, *quod suscepit ex nobis in cœlum*, ait S. P. de Symb. c. 7., nempe ratione humanæ naturæ, sicut inde eam assumendo descenderat. Ascendit autem Christus virtute sua, & Act. 1. dicitur, *assumptus est*: quo etiam sensu dicitur *suscitatus*. Unde refellitur prædicta hæresis Apellis, qui Christi corpus censuit in elementa resolutum. Melius dictum est au-

tem, *ad cœlos*, quam *in cœlum*, quamvis Nicænum habeat, *in cœlum* significans firmamentum, ac beatorum sedem. Refellitur inde Seleucianorum opinio, qui Christi corpus aiunt in sole locatum ex Ps. 18.: *In sole posuit &c.*, sed hebræus legit: *Soli posuit tabernaculum in eis*, idest in cœlis. *Sedere ad dexteram Patris* non innuit Patri inesse humana membra, ait S. P. de Fid. & symb. 7., sed dextera Patris significat primo æternam felicitatem, secundo judiciariam Christi potestatem. Neque vox illa corporalem sessionem significat, sed perennem habitationem, quo sensu dicimus: *In illa patria sedit per annos tres*. Ita S. P. de Symbolo.

Articulus VII. est: *Inde venturus est judicare vivos, & mortuos*; quibus verbis hæretici refelluntur, qui contra aperta loca Matth. 16., Act. 17., Ap. 20. judicium negant. Venturus est autem Christus in assumta humanitate ex Jo. 5.: *Pater enim non judicat quemquam*, nempe secundum aspectabilem formam, quam solus Filius sibi copulavit. Particula *inde* significat; judicem venturum de cœlis; nulla ergo antichristo, & pseudo-prophetis habenda est fides ex ignoto loco prodeuntibus. Vid. Matth. 25. Christi comites erunt Apostoli, Martyres, & Sancti omnes, velut judices assessuri arguentes exemplo improbos, probantes sententiam judicis, & Christo ut summo regi adstantes. De die autem judicii *nemo scit*, ait Christus, nec nostrum est *nosse ejus tempora vel momenta*. Insaniunt ergo qui ætatem mundi certo definire præsumunt. S. P. A. de Symbolo c. 8. per *vivos & mortuos* justos & peccatores intelligit, quo sensu etiam parvuli non baptizati erunt judicio sistendi, de quibus plura l. 13. Quod ait Jo. 3.: *Qui non credit jam judicatus est*, significat, infidelibus gehennam jam esse statutam, *quia non credunt &c.*, nec in judicio disceptandum, cur reprobis accenseantur; ferendam tamen sententiam, eosque pro qualitate peccatorum puniendos. Præcipuus judicii finis est Dei gloria, Christi exaltatio, & felix consummatio Ecclesiæ principatus ex Ap. Cor. 15. Hinc rejicitur fatalis Gnosticorum necessitas: non enim judicio subjicitur, quod libere non fit, ait Apol. 2. Justinus.

Articulus VIII. est: *Credo in Spiritum Sanctum*. Deest in Aquilejensi credendi verbum, sed extat in græcis, & in vetustis Gallorum, & Belgarum symbolis. Ubi deest suppleri debet ex particula *et* apposita Rufini symbolo. Repetitur autem *credo*, ut pateat, explicitam fidem in Spiri-

tum S. necessariam esse ad salutem, ut constat ex Act. 19. Particula etiam *in* Spiritus S. divinitas significatur, & in tribus personis *una natura*, *una potentia*, *summa æqualitas*, *nulla divisio*, ut ait ib. S. P. A. Ita refelluntur Macedoniani negantes Spiritus S. divinitatem. Sanctum vero dicimus, quia ejus inhabitatione remittuntur peccata, & anima sanctitate exornatur: atque ita refelluntur tum Beza, qui ait, Spiritum S. æque ac in justis, in scelestissimis permanere, tum ii, qui negant justis inhærere justitiam.

Articulus IX. est: *Sanctam Ecclesiam Catholicam*, *sanctorum communionem*. Aquilejense, & Orientalia non habent: *Catholicam &c.* sed jure adjecta sunt, exstant enim in Alexandri symb. apud Theodoretum l. 1. c. 4., in utroque Symbolo Epiphanii in Ancor. Reliqua contra schismaticos sunt apposita, sed omnia in voce *Ecclesiæ* continentur, nam ipsa est *sancta*, *una*, *vera*, *catholica*, *contra omnes hæreses pugnans &c.*, ut ait S. P. de Symb. ad Catech. Ecclesia ab ἐκκαλέω *evoco* est aggregatio fidelium, quos de tenebris gentium Deus evocavit in admirabile lumen suum, ut teneant eandem fidem, degant sub eodem capite, atque eadem sacramenta participent. Constat ergo, Ecclesiæ nomine nos credere unum Christianorum cœtum a Christo institutum, ab Apostolis per orbem evulgatum, non invisibilem, nec privatis doctrinis occultum, sed salutaribus fidei ac morum regulis, & certis characteribus præditum: idest doctrina, sacrificio, cultu, pastorum regimine, sanctitate, & vetustate; ergo non exstat Ecclesia illa apud Protestantes eam constituentes in occulto electorum cœtu, Apostolicæ cathedræ, & sacerdotum ministeria negantes, quique excogitatis ad nutum dogmatibus non Apostolos auctores habent, sed apostatas, & ejectos.

II. Dicitur *sancta*, I. ratione doctrinæ sanctæ, II. ratione institutoris sanctissimi, qui nobis justitiam ac sanctitatem confert, III. ratione sacramentorum, quæ rite dispositis remissionem peccatorum conferunt, & gratiæ augmentum. IV. ratione rituum, quibus Dei & sanctorum cultus promovetur, V. ratione plurium fidelium, qui sanctissime vivunt. III. Dicitur *Catholica*, idest universalis ac toto orbe diffusa; non est ergo vera Ecclesia hæreticorum, qui in provinciarum angulis latitant, ut notat auctor serm. 181. de Temp. Apostolorum tempore Ecclesia Catholica dici poterat, quia accepto mandato prædicandi Evangelium in toto mundo Ecclesiæ amplitudinis firma spes iis

accessit, & expressa promissio. Catholica etiam dicitur, quia nemo, ubicumque degat, extra ipsam salvari potest, teste Cypr. de un. Eccl. IV. additur: *Sanctorum communionem*, quæ verba duo præcipue significant, nempe appellationem fraternitatis, quam invicem fovent catholici, & bonorum operum, quæ in Ecclesia fiunt, participationem. Auctor Serm. 181. refert etiam ad cives sanctorum, quibuscum societate, & spei communione tenemur, ut nos pro virili eos imitemur, illi pro nobis Deum orent.

Articulus X. habet: *Remissionem peccatorum*: Deest hic articulus in symb. Tertulliani, Irenæi, & Origenis: unde tempore Cypriani quidam esse receptum putant: habent tamen 4. vetusta symbola apud Dupinium. Proxime sequitur ex *Ecclesia*, cujus ministris data est potestas remittendi peccata. Credimus ergo in hoc articulo omnia prorsus peccata per baptismum deleri, ut docet S. P. Ench. 64., quo sensu Nicænum posuit: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum*. Credimus etiam contra Basilidem, Montanum, & Novatum, peccata post baptismum patrata in Ecclesia remitti. Horum primus apud Clem. Alex. ait: remitti sola peccata involuntaria, alter Hyeronymo teste contra Jovin. ajebat, impossibile esse eos renovari per pœnitentiam qui sibi crucifixerunt Dei filium: postremus ex Epiph. Hær. Cathar. ajebat, nullam spem veniæ lapsis post baptisma relinqui. Nos vero dicimus, peccata ante baptismum commissa deleri sacramento regenerationis, quæ postea patrata sunt per sacramentalem absolutionem: venialia vero etiam quotidiana oratione, jejunio, & eleemosina. Omnia vero supradicta peccata vere dimitti, non tegi dumtaxat contra Lutherum, & Calvinum docet Ecclesia, in qua etiam temporalis pœna baptizatis relaxatur per indulgentias.

Articulus XI. habet: *Carnis resurrectionem*. Nec de ejus vetustate ullus dubitat, nam carnis resurrectio ab initio Evangelii annuntiata est, ex Act. 17., & 1. Cor. 15., *Carnis* dicitur non *Corporis*, corpora enim sunt cælestia, terrestria, & aerea, caro autem *speciem* corporis designat: dicitur etiam a Damasceno l. 4. de Fi. 2.: *Nova ejusdem corporis suscitatio*. Refelluntur ex his Origenistæ, aliique opinantes, non carnem hanc redituram, sed corpus aereum. Hinc Rufinus, ut se purget ab hoc errore affert Ecclesiæ suæ Aquilejen. Symbolum: *Credimus carnis hujus, quam con-*

contingimus resurrectionem (1) Nota, resurrectionem negasse Sadducæos Act. 23., inter quos Hymenæus, & Philetus ex 2. ad Tim. 11. Basilides, Cerdon, & Apelles ex Tert. de Præscr. Valentiniani, Archontici, & Hierachitæ ex Aug. de Hær. n. 11. Aliique apud Wossium, unde Justinus ait: *Non solum a gentilibus, sed etiam ab hæreticis impugnari*, quos perstringit Tertullianus, Augustinus, Estius, Wossius &c., quibuscum sit

PROPOSITIO I. Exspectanda est universalis corporum resurrectio.

Prob. I. Scripturis. Jobi enim 19. habetur: *Scio quod Redemtor meus vivit, & in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursum circundabor pelle mea*, & Ps. 4.: *Numquid, qui dormit non adjiciet ut resurgat?* Is. 26.: *Vivent mortui tui, interfecti mei resurgent*. Ezech. 37.: *Ego aperiam tumulos vestros, & educam vos de tumulis vestris, & scietis, quia ego Dominus, cum dedero spiritum meum in vobis, & vixeritis*. Dan. 12.: *Et multi de his, qui dormiunt in pulvere, evigilabunt*. Os. 13.: *De manu mortis liberabo eos*; ergo &c.

Opp. Grotius, Mercerus, Wossius, & Rabbini complures. I. Jobi locum hebraice sic efferri: *Scio quod Redemtor meus vivit, & novissimo surget super pulverem, & postquam pellem meam corroserint hanc, rursus illa circumdabor:* ait ergo Job, posse Deum exeso corpori pristinam formam restituere. II. Isaias, & Ezech. explicantur a doctis viris de insperata Israelitarum liberatione, qui ob summas calamitates mortuis æquantur; ergo &c. III. Loca alia nunquam adversus Sadducæos ab antiquis Rabbinis prolata sunt; ergo non erant ad rem; ergo ex vet. Test. non probatur resurrectio mortuorum. IV. Immo plura ibi occurrunt opposita ut Ps. 1. *Non resurgent impii in judicio*, & Ps.

(1) Idipsum narrat Gregorius M. in hunc locum de Eutychio Patriarcha CPolitano, qui opinabatur, corpora nostra post resurrectionem subtiliora ac leviora ipso aere esse evasura; quæ opinio ab ipso Gregorio magno tunc S. Rom. Sedis legato in urbe CPolitana tam valide confutata est, ut Eutychius ipse suum errorem agnoscens in ipso mortis articulo sumpta suæ carnis pellicula exclamaverit: *Confiteor, quod omnes in hac carne resurgemus*. Vide notam 113., quam Versioni Italicæ Jobi, de qua infra in Not. 2., inseruit vir doctissimus Jo. Baptista Talleonius Archidiaconus Eccl. Auximanæ pag. 216.

& Ps. 77. homo dicitur: *Spiritus vadens, & non rediens.* Job. 14. *Lignum, si præcisum fuerit, virescit; homo vero cum mortuus fuerit, ubi quæso est?* Eccl. 3. *Unus interitus est hominum & jumentorum.* Sed hæc resurrectionem mortuorum evertunt; ergo &c.

℞. ad I. neg. conf. Neque enim vulgata cum hebr. textu pugnat; siquidem verba illa: *Redemtor meus novissimo surget* &c. innuunt, ait Estius, quod surget ad suscitandum *sua præsentia mortuos in die judicii.* Deinde textum hunc ad Christum referri, qui resurrectione sua nostram repromisit, & Clarius scribit, & constat ex Græca, & Syriaca versione apud Walt. T. 3. p. 41. Prima ergo habet: *Scio, quia æternus est, qui me resoluturus est super terram ad resuscitandam cutem meam.* Secunda: *Ego scio, quod Salvator meus vivit, & in consummatione super terram appariturus.* Deind. hebr. נקף *nakaph* non solam corrosionem, sed omnimodam destructionem significat, unde Anglorum versio apud Amama *Etiamsi post pellem meam hoc corpus destruant*, & scholia Geneven. *Quand meme je seroy de tout consommè*; ergo Job non solam cutis instaurationem, sed etiam corporis consumti resurrectionem sperabat. Præterea non solum Aug. l. 12. de C. D. 29. ait: *Job resurrectionem carnis prophetavit, sicut in exemplaribus, quæ in hebræo sunt invenitur*, sed etiam Munsterus, atque Castalio (2). Vide auctorem.

Ad

(2) Ad refellendam Grotii, aliorumque Novatorum commentitiam interpretationem lubet hoc loco proferre alterius anonymi Calviniani sententiam, in libro, quem inscripsit: *Observationes Miscellaneæ in librum Job* Amstelodami an. 1758. Ubi auctor tam in examine oraculi celeberrimi Job. 19. vers. 25. 26. & 27. quam in observatione ad idem cap. 19. contendit, illud esse oraculum typicum, duosque habere sensus litteralem nempe, & misticum æque a divino scriptore intentum. Primum quidem de *temporali liberatione*, alterum vero de *ultima* corporum *resurrectione* „ Præclarum illud Oraculum (inquit loc. cit.) de certissima ultimæ resurrectionis spe accipi debere gravissimis rationibus evictum dedit Thomas Scherlock contra Grotium, & alios. Quas rationes ambabus ulnis amplectimur, ea tamen lege, ut sensum liberationis præsentium malorum, & instauratæ fortunæ non excludant „. Egregie pro more suo, utrumquæ sensum expressit vir. cl. Marcus Antonius Talleonius Patricius Auximas in sua elegantissima Jobi Versione, quam Italico carmine ador-

Ad II. neg. conf. Ut enim, ait in hunc locum Hieron. *Numquam poneretur similitudo resurrectionis ad resurrectionem Israelitici populi significandam, nisi staret ipsa resurrectio, & futura crederetur; quia nemo de rebus non exstantibus incerta confirmat.* Idem ostendit Tertullianus de Resurrect. carn. c. 30. Danielis verba confirmantur a Christo Jo. 5., & Oseæ locus repetitur 1. Cor. 15., ibique aptantur resurrectioni; ergo &c. Ad. III. neg. conf. Veteres enim Rabbini ideo Sadducæos hisce propheticis testimoniis non refellebant, non quod non essent ad rem, sed quia *Sadducæi*, ut observat Hieron. in 22. Math. *quinque tantum libros Moysis recipiebant, Prophetarum vaticinia respuebant*, aut saltem pro canonicis non habebant. Eadem habet Tertull. de Præscr. 45. Ad IV. neg. ant. Ad I. prob. dist. ant. *Non resurgent*, hoc est non consistent, & caussa cadent, nec justificabuntur conc., hoc est non reviviscent, neg. Ad II. Prob. dist. ant., & ibi describitur vita hominis fluxa vadens nec rediens nisi divinitus, vel quia nulla speranda est ex gehenna redemtio, conc., secus, neg. Ad III. ℟., Job non negare resurrectionem, quam affirmat c. 19., sed ait futuram constituto tempore, & post cælorum transitum. Ad. IV. ait Eccl., nil mirum, si in hac vita mali a bonis non discernantur, cum vix sit discrimen homines inter, & pecudes, adeoque bonorum præmia manere post mortem.

Prob. II. Ex nov. Testamento Math. 22. *De resurrectione*

---

adornavit, ac Domini nostri Papæ CLEMENTIS XIII. augusto nomini inscripsit ann. 1764., ubi laudatum Jobi locum ita reddidit:

So che il mio Redentor vive, e da queste
Pene trarrammi, e so che al dì finale
Riprenderò la mia caduca veste;
E che di nuovo della pelle frale
Sarò coperto, e coll'antica spoglia
Presenterommi al giudice immortale.

„ Hoc Θεοπνεστίῳ carmine audito (subdit anonymus) quis adeo blennus, aut stipes sit, qui „ non ibi cernat carnis resurrectionem, qualis in Evangelio exspectanda proponitur, ad vivum expressam? Aut non illico clamet, spiritum se agnoscere Paullinæ παῤῥησίας æmulum: *Scio cui crediderim, & confido, quod potens sit servare depositum meum ad illam usque diem* 2. Tim. 1. 12. Adeo nempe hunc sensum totius orationis δεινότης animo insinuat, ut ad alterum dilutiorem, nonnisi συγκαταβάσει quadam accommodari, & deprimi potuisse censeatur. Hactenus egregie rem nostram Anonymus.

ctione mortuorum dictum est, *ego sum Deus Abraham &c. non est Deus mortuorum*, *sed viventium*: Jo. 5. *Venit hora*, *in qua omnes*, *qui in monumentis sunt*, *audient vocem filii Dei &c.* & c. 11. de Lazaro, ait Martha: *Scio*, *quia resurget in novissimo die*. Act. 24. Paullus ait, a se credi *resurrectionem futuram justorum*, *& iniquorum*: & 1. Cor. 15. id probat I. ex resurrectione Christi: *Si Christus resurrexit a mortuis*, *quomodo resurrectio mortuorum non est?* II. Ex veritate Apost. prædicationis: *Si Christus non resurrexit inanis est prædicatio nostra*. III. *Quia*, *si in hac vita tantum in Christo sperantes sumus*, *miserabiliores sumus omnibus hominibus*. IV. A pari: *Sicut in Adam omnes moriuntur*, *ita in Christo vivificabuntur*; ergo &c.

Prob. III. Ex traditione. Polycarpus apud Eusebium l. 4. H. E. 15. Deum laudat, quod sit cooptatus *in consortium Martyrum in resurrectionem vitæ eternæ animæ simul & corporis*. Eandem veritatem profitetur Justinus, Athenagoras, Tertullianus, Irenæus, Ambrosius, S. P. A., aliique.

Prob. IV. ratione. I. enim anima & corpus bona, aut mala opera exercet; ergo utraque debet sive præmium sive supplicium referre: *Caro* enim, ait Tertull. de Resurr. 7., *dum ministra animæ deputatur*, *consors invenitur*: *si temporalium*, *cur non æternorum*. Justum est enim, ait Gazæus, *animæ bonis corpus frui*, *cujus in adversis societatem non declinavit*. II. Ex comparatione Adami cum Christo, sicut enim ille mortem, ita iste omnibus vitam promeruit. III. Ex Martyrum tolerantia &c.

Ob. I. Sadducæi: resurrectio mortuorum est impossibilis; ergo &c. ℞. neg. ant. Ut enim ait S. P. lib. 22. de C. D. c. 5., cum ea ab universo orbe credatur, non est incredibilis; ergo nec impossibilis, non est enim Deo impossibile, quod est homini: huic enim impossibile est sine semine animas producere, quod potuit Deus. II. De facto suscitavit Elias filium Sareptanæ, Eliseus Sunamitidis, Christus Viduæ, Jairi, & Lazarum, Petrus Thabitam, Paullus Eutychum; ergo &c. III. Idipsum fatentur Ethnici. Suscitatum Armenium quendam scribunt Plato, Valerius, Plutarchus, aliiq. Resuscitatam mulierem narrant Heraclides, Diogenes, Galenus, Plinius. Idem contigisse Aristæo tradunt Herodotus, & Plutarchus: quas fabulas non scripsissent, si eas incredibiles putassent, ait Grotius, l. 2. de Ver. 7. IV. Certa est Christi resurrectio, eamque ex Judæis non negat Josephus, Rabbi Jeuda, &

Be-

Bechai. V. Ipsi Platonici putarunt, animas, postquam cum Diis requieverint, velle reverti ad corpora, ergo &c.

Ob. II. Platonici. Nequit terrenum corpus cælo consistere; ergo &c. ℞. neg. ant. Possunt enim divina virtute immortalia corpora in cœlis permanere, ut aves in aere, nam & homo terrenus ex aere vitam ducit. II. Cum Dei, aut dæmonis virtute Vestalis aquam cribro continuit, & imbres in nubibus consistunt pendulæ, cur non possunt corpora? III. Plumbum ita ab artifice disponi potest, ut aquis innatet; ergo & corpus ita a summo artifice aptari potest, ut feratur in aera.

PROPOSITIO II. Resurrectio fiet in eodem corpore, quod dissolvitur.

Prob. I. Ex resurrectionis vocabulo ostenditur, quod excidit hoc resurgere. II. Qui in monumentis audient vocem Filii Dei, sunt ipsa cadavera mortuorum; ergo in sua carne resurgent. III. Christus ex Ambrosio l. 2. de Sacr. 6. invenit resurrectionem, *ut redintegraret cæleste beneficium, quod fraude fuerat serpentis amissum*; ergo &c. IV. Non omnes immutabimur ex Ap. ibidem; multi enim in ictu oculi requiescent & reviviscent, ait S. P. l. 20. de C. D. c. 20., sed hi in suo corpore surgent; ergo & alii. V. Christi resurrectio est typus universalis, sed Christi suscitatum est idem corpus; ergo & omnium VI. Hoc non aliud corpus fuit cum anima passionis socium, aut gaudii; ergo & istud pœnæ servatur, aut gloriæ.

Ob. I. Corpus in cineres est resolutum; ergo nequit in pristinum restitui. II. Quædam corpora mures, feræ, aut pisces vorarunt, eaque in carnem aliorum animantium versa sunt; ergo &c. III. Cui bono suscitatio abortivorum, & monstrorum. IV. Nullæ ultra erunt nuptiæ; ergo fœminæ non resurgent. V. Idem corpus eosdem haberet humores peccantes; ergo esset corruptibile. VI. In altera vita nullæ erunt epulæ & carnis voluptates; ergo nec membra.

℞. Hæc omnia Dei omnipotentiam non excedere. Ad I. neg. conf. Sicut enim semen, ubi corruptum & mortuum fuerit, radices figit, emittit florem, resuscitatque extinctum triticum, ita ex Ap. ibid. *Seminatur corpus animale, surget spiritale*. Ad 2. neg. conf. Nihil enim istorum est, *quod Creatoris, aut lateat cognitionem, aut effugiat potestatem*, ait S. P. lib. 22. de C. D. c. 20. Et S. Paulinus de Obitu Celsi: *Sed licet e membris in humum transmissa ferinis, membra hominum vivo semine salva manent*. Ad III. ℞. S. P. ib.

ib. 14. abortiva, ac monstra integris membris, atque ætate perfecta Dei potestate suscitanda: *Hunc enim perfectionis modum habent latenter in semine, cum etiam natis nonnulla adhuc desint*. Ad IV. neg. cons. Non est enim *vitium fœmineus sexus, sed natura*. Neque ex earum aspectu consequetur libidinis oblectamentum. *Nam prius quam peccassent nudi erant, & non confundebantur vir & fœmina; corporibus ergo illa vitia detrahentur, natura servabitur*, ait S. P. ib. Ad V. neg. sequelam; Quamvis enim plura corporis membra, ut alveus, & ubera pristina non exercebunt officia, aderunt tamen ad corporis ornamentum: hinc Prudentius in Apoth. *Qui modo vivit erit, nec me vel dente, vel ungue fraudatum removet patefacti fossa sepulchri*. Ut enim ait Tertull. c. 60. *Omnis compago pristina necessaria est navis saluti, licet vacatura*.

Propositio III. Corpora resurgentium bonorum æque, ac malorum erunt incorruptibilia, non erunt tamen utrisque eædem affectiones.

Prob. I. pars. Ex Ap. 1. Cor. 15.: *Mortui resurgent incorrupti*, quæ verba de omnibus *tam bonis*, *quam malis* intelligenda esse ait D. Thom. l. 4. contra Gent. 89.; ergo &c. II. ex fine, nempe ut ii transferantur in vitam, aut in mortem æternam, pro ratione meritorum, ut habetur Math. 25.

Prob. II. pars. Nam præter incorruptionem, & immortalitatem utrisque communem, I. Corpora Sanctorum comitatur decor & venustas, de qua Ap. ib.: *Seminatur in ignobilitate, surget in gloria;* Deus quippe *reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ:* quod pulchre explicat Gazæus exemplo artificis, qui statuam æream Achillis minutissime confractam denuo conflat, & expurgat in aurum, & inducta priori forma aureus apparet Achilles, qui fuerat æreus. II. Erunt etiam corpora beatorum mirabili prædita agilitate, de qua Ap. ibi: *Seminatur in infirmitate, surget in virtute*, & S. P. ib. c. ult.: *Ubi volet spiritus, ibi protinus erit corpus*. III. Iisdem quoque erit subtilitas, de qua Ap. ibidem: *Seminatur corpus animale, surget spiritale*, ubi innuitur puritas, vis penetrandi, & perfecta subjectio spiritui: unde tranquillitas, impeccantia &c.; carebunt ergo beatorum corpora opacitate, pondere, & corruptione.

Dices Christus post resurrectionem suam manducavit, & cicatrices ostendit; ergo non erat incorruptibilis. ℞. cum Aug.

Aug. dist. ant. Manducavit &c. ex egestate, aut infirmitate, neg., ex potestate, & caritate, conc. Hoc sensu etiam angelos incorruptibiles ab Abraham, & Tobia hospitio susceptos manducasse Scriptura testatur. Exhibuit enim cicatrices, ut sanaret vulnus incredulitatis. Sed de qualitatibus corporis gloriosi dictum satis. Ut de corpore damnatorum nonnulla dicamus, observat S. Thomas, ea nec spiritalia fore, nec agibilia, sed ponderosa, ac passionibus subjecta: non lucida, sed tenebrosa. Nam & ipsa anima carnis affectiones experietur, erit a Deo aversa, cruciatibus subjecta, & a lumine divinæ cognitionis aliena.

Articulus XII. habet: *Vitam æternam*, quibus verbis damnantur Epicuræi negantes animæ immortalitatem, Pythagorici fluxum perpetuum vitæ, & interitus admittentes, Gnostici merita negantes, Origenistæ finem supplicii reproborum statuentes. Evangelio ergo credimus, quod habet Math. 25.: *Et ibunt hi* (impii) *in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.*

LIBER XXIII.

De Theologalium virtutum officiis.

Postquam profanæ religionis vanitatem, & Christianæ soliditatem superiori libro spectavimus, danda est opera, ne fides nostra sit inanis & vacua: sed vividæ spei, & caritati conjuncta. Cujus rei gratia quomodo credere, sperare, ac diligere oporteat sedulo investigandum. Erit itaque hujus libri triplex dissertatio, de fide nempe, spe, & caritate.

DISSERTATIO I.

De Fide.

Agemus hoc loco de fidei nomine, definitione, ac objecto, tum de ejus analysi ac norma, tandem de ipsius necessitate, ac subjecto.

CAPUT I.

Fidei nomen a *fio* derivat Tullius l. de Off., eo quod fiat, quod dictum est: eoque nomine significatur a Latinis promissorum constantia, auctoritas, fiducia, atque veracitas. Hinc fidem dare, fidem fallere, liberare, tribuere &c. Hic autem accipitur pro animi qualitate, qua firmissime assentimur iis, quæ a Deo sunt revelata, de qua Gen. 15.: *Credidit Abraham Deo* &c. Definitur in scholis: *Virtus divinitus infusa, per quam intellectus firmiter assen-*

assentitur iis, quæ a Deo revelata sunt propter ipsius revelantis auctoritatem. Ab Apostolo autem Hebr. 11.: *Sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*; quam definitionem *descriptivam* esse, non essentialem Juenin, & minus accuratam l' Hermenier immerito existimant. Sit ergo.

Propositio. Apostolica fidei definitio essentialis est, & accurata.

Prob. Fides enim loc. cit. dicitur ab Apostolo: ἐλπιζομένων ὑπόστασις *hypostasis*, *subsistentia*, sive *substantia* dicitur fides triplici titulo. I. Quia adeo firmam rerum sperandarum persuasionem gignit, ac si præsentes ob oculos versarentur; ergo *substantia* dicitur metonymice, quasi *virtus faciens subsistere in intellectu*, ut explicat Chrysostomus, aliique; ergo idem affirmat Apostolus per *hypostasim*, quod allata definitione Scholastici. II. Vox illa significat, quod fides sit spei nostræ *basis & fundamentum*; ergo fidei virtus non est fiducia illa, quæ est actus spei, & fidem præexsistentem supponit. III. Substantia dicitur, quia est inchoatio beatitudinis: & sicut substantia est qualitatum substratum, ita fides est prima virtus, cui aliæ superadduntur. Nomine *rerum sperandarum* intelligitur fidei objectum, Deus nempe, gloria, resurrectio &c. Additur: *Argumentum non apparentium* ubi ἔλεγχος, non solum indicium, sed firmam persuasionem exprimit, assensumque firmissimum; ergo &c.

Opp. L'Hermenier Ap. ibi non explicat fidei naturam per genus, & differentiam, ergo &c. Pr. ant. Quod enim dicatur; *Sperandarum rerum substantia*, commendatur fides, non definitur; cum idem sit, ac basis spei christianæ. II. Fides non se extendit ad res sperandas tantum, sed etiam ad timendas, ut infernum &c. III. Fides se extendit etiam ad evidentia, ut est Dei exsistentia &c. ergo &c. ℟. neg. ant. Ad prob. neg. ant. *Hypostasis* enim ibi metonymice accipitur, nec solum significat spei basim, sed etiam virtutem, quæ caussa est illius firmissimæ persuasionis, ut supra dictum est. Ad II. neg. conf. Ideo enim Ap. addidit: *Argumentum non apparentium*, ut ostenderet, plura ad fidem spectare, quæ non apparent. Ad III. dist. ant. Fides se extendit ad evidentia, prout creduntur ob solam Dei revelantis auctoritatem, conc., prout argumentis ostendi possunt, nego.

Quæres I. an assensus hujusmodi sit liber, supernaturalis

ralis, ac discursivus? ℟. affirmative: alia est enim evidentia divinæ revelationis, alia objecti, & rei revelatæ, ex. gr. Trinitatis, & Incarnationis mysterii. Liber est ergo assensus fidei, quia, licet explorata sit Dei revelantis auctoritas, objectum tamen non est evidens, sed inpervium, & obscurissimum. Est etiam supernaturalis, tum quia nullo rationis lumine Deo non revelante fidei mysteria possunt apprehendi, tum quia ejus certitudo nulli naturali momento innititur, sed Apostolicæ prædicationi &c. Est denique aliqualiter discursivus, quia ab evidenti Dei revelatione alias infert fidei veritates. Sequitur etiam ex dictis, objectum *materiale* fidei esse omnem veritatem a Deo revelatam, quæ, si obscura sit, est objectum fidei necessario & per se, ut Trinitatis mysterium, si vero sit evidens, ut Dei exsistentia, est objectum fidei per accidens.

Quæres II. an fidei objecta creverint successu temporis? ℟. cum distinctione, si objecta fidei quoad substantiam intelligantur præcipua mysteria aut *implicite*, aut *explicite* credenda, eadem semper fuere: omnes enim PP. veteris testamenti, ab Adam usque, in Deum, & in futurum mediatorem credidere, licet non adeo aperte revelatum esset Trinitatis, & Incarnationis mysterium; ideoque *tempora variata sunt, non fides*, ait S. P. Tr. 45. in Jo. Si vero objecta fidei accipiantur *explicite*, certum est usque ad Apostolos semper crevisse, plura enim per Moysen & Prophetas, plura per Christum sunt revelata; nec tamen credendorum substantia est immutata: sed veluti semen, quoad substantiam non est immutatus, cum in plantam & ramos excreverit decursu temporis. A tempore autem Christi, & Apostolorum, quos Spiritus S. *omnem veritatem* edocuit, quidquid a Romanis Pontificibus, aut plenariis Conciliis decernitur, ex Scripturis, aut Apostolica traditione decernitur.

Dices: non semper spectavit ad fidem, e. g., Judæ Epistolam esse canonicam, animas Sanctorum statim post mortem Deo frui, Tridentinam synodum esse œcumenicam &c.; ergo &c. ℟. neg. cons. Nam propositiones universales circa Scripturarum canonem, beatorum statum &c. semper in Ecclesia obtinuere, licet ab aliquibus sint in dubium revocatæ: particulares vero ex universalibus deducuntur: ita ex quo œcumenicum sit omne concilium plenarium, & legitime convocatum, sequitur talem esse synodum Tridentinam: ex quo Rom. Pontifex canonice electus sit Petri

successor, sequitur talem esse Clementem XIII. feliciter regnantem.

Quæres III. quodnam sit objectum fidei *formale*. ℞. esse summam Dei veracitatem, sive Deum ipsum, in quantum fallere, & falli nescius est. Revelatio autem est medium, per quod nobis ea, quæ credenda sunt proponuntur.

Quæres IV. Quomodo fides dividatur. ℞. dividi fidem in *actualem* & *habitualem*, illa est actualis assensus revelatis per gratiam exhibitus: hæc vero est permanens in anima affectio, per quam fideles dicimur, licet non semper actus fidei eliciamus. Fides ergo etiam in pueris, & dormientibus exstat, nec ullo peccato deletur, nisi infidelitate, vel hæresi. Dicitur tamen sine caritate fides *informis*, quia caritas forma est, & perfectio aliarum virtutum. Fides autem caritati conjuncta dicitur fides *formata*. Tandem prout fides in justificatione cum spe & caritate infertur, ut in baptismo, dicitur *infusa*, prout repetitis actibus roboratur, dicitur *acquisita*: si per dilectionem operatur, *viva* est, sine operibus, *mortua est*.

Caput II.

De fidei resolutione, & analysi.

Not. I. Scholastica disputatio de resolutione fidei inter catholicos facile dirimitur, si distinguantur motiva credendi, objectum *formale*, judex credenda proponens, & regula ab ipso judice adhibita, nempe Dei verbum scriptum, ac traditum. Resolvitur ergo fides I. in motiva credibilitatis, ut in præviam dispositionem, ut certus sim revelationis divinæ. Resolvitur II. in auctoritatem divini testimonii, tamquam in objectum *formale* fidei, cujus caussa assensus redditur fixus, & stabilis. Resolvitur III. in divinam revelationem, ut medium, per quod credenda Ecclesiæ innotescunt. IV. resolvitur in auctoritatem Ecclesiæ, ut vivum judicem controversiarum fidei.

Not. II. Arduam esse quæstionem hujusmodi, si contra hæreticos disputemus: hi enim totum fidei cardinem in humana ratione constituunt: eaque de Scripturis, eorum sensu, aliisque fidei capitibus absolute definiunt. Tales fuerunt olim Manichæi, Abaelardus, & nunc Sociniani. Alii unam fidei regulam sacram Scripturam agnoscunt privato spiritu cuique Deo docente perspicuam, rejectis Apostolicis traditionibus, & Ecclesiæ decretis: contra quos sit

Propositio I. Statui nequit fidei norma in sola humana ratione.

Prob.

Prob. I. Scripturis. Matth. 11. Christus ait: *Abscondisti hæc a sapientibus, & revelasti ea parvulis*, & ib. *Caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus*. Ap. 1. Cor. 2.: *Sermo meus non in persuasibilibus humanæ sapientiæ verbis, sed in ostensione spiritus*. Et 1. Thess. 2. Deo gratias agit, quod fideles prædicationem acceperint, *non ut verbum hominum, sed sicut est vere verbum Dei*: ex quibus sic arguitur: Fidei arcana latent sapientes, & eruditos, revelantur illiteratis, & parvulis, nec dialecticis artificiis, sed vi & efficacia divini verbi. Sed non ita esset, si naturalis ratio esset rerum credendarum regula, & norma, ergo &c.

Prob. II. Ex PP. Basilius hom. 19. in Ps. 115. fidem vocat: *Assensum nulla prævia inquisitione nitentem*. S. P. Aug. Tr. 40. in Jo. *Credimus, ut cognoscamus, non cognoscimus, ut credamus: quid enim est fides, nisi credere, quod non vides?* Athanasius de salut. adv. *Non enim fides de re evidenti concepta, fides dici poterit*. Ambrosius l. 1. de Abr. 3. ait: *Rationem præveniat fides*. Greg. M. hom. 26. in Ev. *Nec fides habet meritum, cui ratio præbet experimentum*.

Prob. III. ratione. I. Fides ex Apostolo est: *Argumentum non apparentium*; ergo &c. II. Fides aut probabilibus argumentis expenditur, aut demonstrativis; sed illa gignunt hæsitationem, non *firmiorem propheticum sermonem*; hæc fidei meritum tollunt; ergo &c. III. Plura sunt mirabilia, *de quibus ratio reddi ab homine non potest*, ait S. P. Aug. lib. 21. de C. D. c. 5., *& ipsi rationi naturæ videntur contraria, & tamen sunt*, ut quod narrant de Agrigentino sale, qui in igne fluit, in aqua crepitat, de fonte Debris noctu fervido, die vero frigidissimo. Sed hæc falsa essent, nisi ea credenda essent, quorum rationem reddere non possumus; ergo &c. IV. Nemo est, qui certa ratione demonstrare possit, hunc non illum esse patrem suum, sed talem credit interposita matris auctoritate; hanc vero obstetricibus famulisque enuntiantibus; qui sane filium furari poterant, spuriumque supponere: quanto ergo magis Ecclesiæ falli ac fallere nesciæ credendum est, licet mysteria omnia ratione percipi nequeant. V. In opposita sententia non esset laudanda aut Abrahæ fides, qui contra spem in spem credidit, aut B. M. V. quæ Angelo nuntianti rationem fide præveniens humilem præbuit assensum, aut Apostolorum, qui ad nutum secuti sunt Dominum: Laudandus esset Zacharias, qui fidem ratione tentavit, nec increpandi

discipuli non credentes Christi resurrectionem, sed hoc est absurdum; ergo &c. Ita S. Bernardus contra Abaelardum, & Ap. Hebr. 11., ubi fidem ex actis vet. PP. mirifice laudat.

Ob. Eccl. 19. habetur: *Qui cito credit, levis est corde*, & Jo. 1. Ep. 4.: *Probate Spiritus, si ex Deo* sint; ergo ratio norma est credendorum. Adde Catholicos ad Ecclesiæ auctoritatem confugere, ut plebem superstitione deterreant, ut mysteriorum nomine absurda animis inserant, ut aciem ingenii efficta imagine religionis perstringant; ergo &c.

℞. Ad I. neg. cons. Aliud est enim requiri rationis criterium in eligenda religione, aliud esse credendum, nisi quod ratione percipitur; certe, si alicui Christi fides annuntiaretur, ei revocanda essent ad rationis normam motiva credendi, ut prudenter se gereret; non deberet tamen religionem contemnere, quia plura deprædicat, quorum caussa reddi non potest. Ecclesiasticus autem *non de fide in Deum, sed de mutua inter nos loquitur credulitate*, ait cit. loco Bernardus. Johannes loquitur de pseudo-prophetis, qui Christum in carne venisse negabant. Horum placita rationis trutina pensanda sunt, sed religione perspecta, ejus dogmata, quantumvis sublimia, firmissime suscipienda sunt, non ad normam pensanda lascivientis ingenii. Ita Apostoli perspecta per signa & virtutes Christi divinitate, se illi fidei merito subjecere. Ad II. Neg. ant. Hæc enim hæreticorum calumnia est, quam contra Honoratum Manich. perstringit S. P. A. c.7. *Nulla imbutus poetica disciplina Terentianum Maurum sine magistro attingere non auderes, tu in eos libros sine duce irruis, & de his sine præceptore audes ferre sententiam?* Iisdem verbis urgeri possunt Sociniani.

CAPUT III.

De altera hæreticorum norma fidei, nempe Scriptura, ac privato spiritu.

NOt. I. Docent hæretici, sacram Scripturam adeo esse apertam, ut quisque etiam rudis ejus dogmata nullo declarante assequatur, maxime ad salutem necessaria: eaque obscura quidem esse superbis, non autem humilibus, qui spiritu Dei aguntur, quod ergo abstrusum alicubi invenitur, alio Scripturæ loco ajunt dilucide contineri: difficultatem denique non rerum esse, sed verborum, quæ proinde linguarum græcæ, & hebraicæ peritia facile vinci potest. Catholici contra negant, solam Scripturam sat esse ad controversias fidei dirimendas, ac temere assumi munus inter-

ter-

terpretandi Scripturas Ecclesiæ auctoritate neglecta.

Not. II. Hæreticos Scripturæ perspicuitatem aliam externam agnoscere in verbi ministerio, & Scripturæ propositione; aliam internam in scrutatione fidelium, ac per illam omnia producta esse in lucem apertissimam, hanc vero modo esse enthusiasmum, modo divinam inspirationem. Ita Jacobus Piceninus in Triumph. c. 2.

Not. III. Nos cum hæreticis sacra biblia tamquam fidei normam agnoscimus, sed illi normam ipsam, & judicem imperite confundunt abusi auctoritate August. in Ps. 21., ubi S. D. utrumque accurate distinguit allata comparatione litigantium inter testamentum, & judicem; nos ergo & Scripturam esse fidei normam, licet non unicam profitemur, esse normam simul, & judicem denegamus. Sit ergo

Propositio I. Scriptura non est adeo aperta, ut sola ad omnia dogmata definienda sufficiat.

Prob. I. Scripturis. Nam. Ps. 118. David fidelis, & humilis ait: *Revela oculos meos, & considerabo mirabilia de lege tua*, & infra: *Da mihi intellectum & scrutabor legem tuam*. Lucæ 24.: *Jesus incipiens a Moyse, & prophetis interpretabatur in omnibus scripturis* duobus discipulis Emmauntis. Act. 8. Spado Candacis rogatus a Philippo, num Isaiæ locum intelligeret? ℟. *Quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Sed dici nequit, aut Davidem virum sanctissimum, aut duos discipulos de Christi morte tristatos, aut eunuchum discendi cupidum, & sacrorum librorum cultorem fuisse superbia tumidos, aut omni fide destitutos: neque perculsos tantum difficultate verborum, cum linguam callerent hebraicam; ergo &c.

Nec dicas, istos nondum in fide corroboratos: 1. enim de Davide hoc dici nequit, 2. licet Spado, & discipuli non omnia mysteria firmiter percepissent, Scripturam tamen esse Dei verbum fatebantur; cur ergo prophetarum oracula iis non fuerunt aperta? Ac si in fide nutantibus plura videntur ambigua, hi nullo modo trahentur ad fidem: non verbi ministerio, quod nondum assequuntur, non revelatione, quæ per hæreticos sæpe est falsa deceptio; ergo &c. Nec dicant Scripturarum perspicuitatem apparuisse post Evangelii promulgationem, nam Ap. 2. Cor. 3. oppositum docet, ait enim: *Usque in hodiernum diem, cum legitur Moyses velamen positum est super cor eorum*. Et Petr. 2. ep. 3. scribit, in Paulli epistolis esse *quædam difficilia intellectu,*

quæ indocti depravant, *sicut ceteras Scripturas*; ergo etiamnum perseverat, absque alio lumine obscuritas Scripturarum.

Prob. II. ex PP. Nam præter Clementem Alex., Origenem, Basilium, aliosque a Coccio laudatos, S. P. A., quo abutuntur hæretici Ps. 140. ait: *Sunt in scripturis profunda mysteria, quæ absconduntur ne vilescant, quæruntur ut exerceant, aperiuntur ut pascant*. Et l. 2. de Doct. c. 6. ait: in sacris litteris *obscure quædam dicta densissimam caliginem obducunt. Quod provisum esse divinitus non dubito, ad edomandam labore superbiam, & intellectum a fastidio revocandum, cui facile investigata vilescunt*. Et ep. ad Volus. 127. ait: *Tanta est christianarum profunditas litterarum, ut in eis quotidie proficerem, si eas solas a pueritia ad decrepitam senectutem summo studio conarer addiscere*. Idipsum fatentur parum sibi constantes Lutherus, Vitacherus, Brentius, Kemnitius, aliique; ergo &c.

Prob. III. ex ipsis hæreticorum effugiis: ajunt enim I., obscuritatem Scripturæ verborum esse non rerum; atqui S.P. ib. ait: *Tanta non solum in verbis, sed etiam in rebus latet altitudo sapientiæ, ut acutissimis contingat, quod eadem Scriptura habet, cum consummaverit homo tunc incipiet*; ergo &c. II. in eo Evangelii testimonio: *Hoc est corpus meum*, nullum verbum obscurum est, atqui in ejus intelligentia convenire non possunt Lutheri, et Calvini discipuli; ergo &c. Idem dicendum de iis: *Verbum caro factum est*, & de aliis: *Arbitramur justificari hominem per fidem*; de illis enim Nestoriani, & Eutychiani, de his Novatores, & catholici invicem digladiantur. Ajunt II., unum Scripturæ locum ex alio innotescere, atqui sæpe invicem pugnare videntur; ergo viget adhuc mentis perplexio. III. ajunt, veritatis lucem humilibus affulgere, atqui incertum est, num insit nobis spiritus humilitatis, an præsumtionis; ergo &c.

Prob. IV. ex Ordine Ecclesiæ. Nisi enim Deus Ecclesiæ suæ Scripturæ interpretationem commisisset, nemo inter pastorem & gregem discerneret, omnes doctores essent, ac interpretes, sed Apostolus 1. Cor. 12. ait: *Numquid omnes doctores, numquid omnes interpretantur*; ergo &c. Reapse nulla hæreticorum secta potuit hactenus tenere unitatem, quia iste ad hunc sensum, ille ad alterum eadem verba detorquens, dogmata pro libito evertit. II. Scripturæ dignitas postulat, ut fidei mysteria absque arrogantia credantur; quod Lutherus ipse confessus est; ergo &c.

Propositio II. Fidei controversiæ solis Scripturis dirimi nequeunt.

Prob.

Prob. I. Ex ipsa de Scripturarum canone controversia apud Aug. l. 11. contra Faust. 2. : *Si non de aliqua* (scripturæ) *particula, sed de toto* (testamento) *audies contradicentem quid ages? Quam libri originem, quam seriem successionis testem citabis? .. Vides in hac re quid Ecclesiæ valeat auctoritas &c.*; ergo &c. Item si de authographia unius libri, aut textus lis oriatur, aut si a disputantibus varii testus citentur, & unus neget auctoritatem alterius, quomodo potest hæc disceptatio componi? ergo &c. III. nulla Scriptura est, qua, e. g., Bartholomæi, & Nicodemi Evangelia, Barnabæ Epistola, Petri Apocalypsis &c. accenseri possit apocryphis; ergo &c. IV. Si detur veteres libros posterioribus comprobari, illorum auctoritas unde probatur? Hinc Athanasius in Syn. rejicit Thomæ Evangelium; *Quia non est in catholico canone*, & S.P. A. Paulli Apocalypsim, quia *Ecclesia sana non recipit*: e contra libros Machabæorum ab hæreticis rejectos auctoritate retinemus, juxta regulam S. P. A. l. 11. de Doctr. 8. V. Hæretici aliquos libros rejiciunt, quod non sint in canone Judæorum, Synagogæ ergo tribuunt auctoritatem, quam negant Ecclesiæ. VI. Vel Ecclesia est hujus controversiæ judex, vel non: si primum, cur ad solam Scripturam hæterodoxi nos provocant? Si secundum, cur ad veterem Synagogam, & ad Ecclesiam trium priorum sæculorum appellant?

Prob. II. Ex Scripturarum interpretatione. Etenim hæc verba: *Hoc est corpus meum* litteraliter accipiunt Lutherani, Calvinistæ autem figurate & symbolice, atqui si ex sola Scriptura lis ista dirimitur, hæretici eundem sensum & dogma unanimiter propugnarent, quod non fit; ergo &c. Deinde, si allati textus sunt ambigui, cur alii non proferuntur tam aperti, ut adversarius acquiescat? Sed etsi proferantur, cur inquiet Calvinista, affert adversus me Scripturam Lutheranus, si ipse Scripturæ sensum non percipit? Cur eam mihi exponit, cum mihi obvia sit expositio? Eadem Lutheranus objiciet Calviniano, sicque nullus erit dissidiorum finis.

Prob. III. ex distinctione judicis, & normæ. Sicut enim inter duos litigantes neuter jure bona testatoris acquirit, si aut unus neget producta instrumenta, aut ex his petat caussæ suæ patrocinium, nisi sit judex vivus, qui normam, seu testamentum expendat, dissidentes audiat, & sententiam pronuntiet; ita dignosci nequit ad quos spectet

Ecclesia, & hæreditas Christi, si Dei testamentum proferimus, quod utrique ut fidei normam recipimus: *Tamdiu*, ait S. P. Ps. 21., *contenditur de hæreditate, quandiu testamentum proferatur in publicum*. JUDEX *audit, advocati sedent, populus suspensus est &c.*, ubi S. P. aperte *judicem a testamento* secernit, quidquid Piceninus obganniat.

Prob. IV. ex sacra & Eccl. Hist. Nam Deut. 17. non ad scripturas remittuntur dissidentes, *sed ad sacerdotes Levitici generis, & ad judicem, qui erat illo tempore*, ut non solum de ritibus sententiam ferrent, ut contendunt hæretici, sed etiam de controversiis fidei, *de lege nempe, & justificationibus*, ut habetur 2. Paral. 19. Hinc Josephus contra App. l. 2. ait: *Omnium rerum judices constituti sunt sacerdotes*. Antiocheni orta controversia de circumcisione non ad Scripturam appellarunt, sed ad Apostolos, qui se hujus controversiæ judices declararunt, dicendo: *Visum est Spiritui S. & nobis*. Eadem via anno 198. caussa Quartodecimanorum finita est. An. 255. damnati sunt Novatiani. An. 266. Samosateni. An. 325. Ariani. An. 431. Nestoriani; quid plura? nulla hæresis proscripta sola Scriptura, & sine vivo judice lis nulla finita est.

PROPOSITIO III. Privatus spiritus non est idoneum de fide judicium.

Prob. I. enim incertum est, num hic spiritus a Deo sit; & prophetas esse, *qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident*, habetur Ezech. 13. Apostolus etiam 1. Cor. 12. negat, singulis dari *interpretationes sermonum*; ergo &c. Adde, spiritum hæreticorum esse spiritum præsumtionis, cum sibi tribuant, quod Christus supremis Ecclesiæ rectoribus repromisit; ergo interpretatio facta privato spiritu est temeraria, adeoque suspecta. Sed etsi fieret divino spiritu afflante, non esset tamen ad faciendam fidem idonea, nisi accedente Ecclesiæ approbatione: Apostolus enim, qui per *revelationem J. C.* acceperat Evangelium, illud tamen cum Apostolis contulit: *Ne forte in vacuum curreret*, ait ad Gal. 2. Hinc S. P. A. ait, quod *Ecclesia illi* (Paullo) *omnino non crederet, si non inveniret Apostolos, cum quibus conferendo Evangelium, ejusdem societatis esse appareret*. Ex quibus sic arguitur: spiritus privatus aut est mendacii, aut veritatis, si primum, ineptus est ad judicium, si secundum, debet ab Ecclesia dijudicari; ergo &c.

II. Privatus spiritus aut omnibus communis est, aut peculiaris: Si primum, cur non conveniunt in singulis fidei

dogma-

dogmatibus hæretici, & Scripturas tam diversimode exponunt? Si secundum; ergo huic spiritui fidem substernere est libertatem cuique facere, quod magis libet comminiscendi; nam quod libuit, commentus est Lutherus, Zuinglius, Osiander &c. Deinde privatus ille spiritus, cum aliis alia dictet, non divinus spiritus est, sed humanus; ergo & errori obnoxius. Ad hæc, cum per Novatores privato spiritu careant infideles, ad fidem adduci non poterunt nec prædicatione, nec Scripturæ lectione. Dum enim audiunt, aut legunt: *Unum in trinitate Deum &c.* hærebunt animo; ergo ut credant, postquam Ecclesiam certis indiciis detexere, debent se ejus auctoritati imbuendos committere. Uno verbo, privatus spiritus fallax est, non communis, non sibi constans, hominum opinioni se attemperans, varius, levis &c.; ergo nequit aptum esse de fide judicium.

III. Scripturæ, nonnisi Spiritus S. lumine possunt intelligi, atqui nequeunt hæretici ostendere, privatum spiritum esse Spiritum Sanctum, ad hoc enim opus est ut ostendant, se non esse pseudo-prophetas, quod numquam propriæ persuasionis testimonio poterunt comprobare. Hinc Petrus epist. 2. c. 1. ex quo prophetæ locuti fuerint *Spiritu S. inspirati*, infert, propheticam Scripturam non esse privato ingenio exponendam dicens: *Omnis prophetia scripturæ propria interpretatione non fit:* cujus testimonii sensus est: *S. Scripturæ explicatio propria interpretatione, seu privata doctrina, & auctoritate non fit*, ut ait Estius, Tirinus &c.

IV. Hæretici suorum testimonio revincuntur. Nam Henricus VIII. an. 1540. statuit, neminem, præter Ecclesiæ Doctores, posse Scripturas interpretari. Idem docuit Zuinglius, Bucerus, aliique. Hinc tot Novatorum conventus, non tam ad Ecclesiasticam disciplinam, quam ad dogmata definienda, sic Jenensis Synodus contra Zuinglianos, Dordrectana contra Arminianos, Carentonensis contra Calvinianos de Eucharistia, de Baptismo, ac de Justificatione habitæ sunt; ergo &c.

Ob. I. Deut. 30. habetur: *Mandatum hoc non supra te est, neque procul positum;* ergo &c. ℟. Neg. conf. His enim verbis tantum evincitur, divina præcepta levia esse, & jucunda: *Si caritas, quæ est plenitudo legis, habitet in corde*, ut ait S. P. q. 54. in Deut. Ubi enim vulgata habet: *non supra te est*, legit hebræus: *Non est separatum a te*, idest inscriptum cordi, quia Deus legem cordibus Judæo-

daeorum inscripserat, ait Fagius tom. 1. Crit. S. p. 237.

Ob. II. Ps. 108. habetur: *Praeceptum Domini lucidum illuminans oculos*, & Ps. 118. & 105. lex dicitur: *Lucerna, & lumen*. Petrus etiam epist. 2. c. 1. comparat Scripturam *lucernae lucenti in caliginoso loco*; ergo &c. ℟. Neg. cons. Scriptura enim lucerna est, sed revelatione, & Doctorum expositione praemissa, habetur enim eodem Ps. 118. *Revela oculos meos, & declaratio sermonum tuorum illuminat*. Petrus etiam caliginosum locum ibidem commemorat, ut pateat, & luce ibi opus esse, & eo qui lucem ferat: Quam lucem in obscuris Scripturae locis Hieronymus a Dydimo, Damasus a Hieronymo, ab Augustino Volusianus, Marcellinus, aliique mutuati sunt: ab iis nempe quibus ait Dominus: *Vos estis lux mundi*; Novatores ergo, qui *facti rebelles lumini* illud abjiciunt, satis ostendunt, *magis tenebras dilexisse, quam lucem*.

Ob. III. Is. 8. jubemur in dubiis recurrere *ad legem magis & ad testimonium*, & Jerem. 31, ait Dominus: *Dabo legem meam in visceribus eorum & in corde eorum scribam eam*; ergo &c. ℟. Neg. cons. Is. enim 8. interdicitur Pythonum, & maleficorum aditus, ut constat ex vers. praecedenti: Jeremias autem praedicit novum testamentum, quod cordi inscribitur, *non atramento, sed spiritu Dei vivi*, ait Ap. 2. Cor. 3.

Ob. IV. Jo. 5. Christus ait: *Scrutamini Scripturas*: ergo excludit Ecclesiae judicium. ℟. I. neg. cons. Aliud est enim Scripturam expendere, ut fidei normam, aliud sensum ambiguum definire, & de fidei controversiis ferre sententiam; quod ad vivum judicem spectat, nempe ad Ecclesiam, non ad normam nempe Scripturam. ℟. II. dist. ant. Remittit ad Scripturas tantum, neg., etiam, conc. Christus ergo non solum ad Scripturas Judaeos remittit, sed primum ad testimonium Johannis c. 5. 33. postea ad opera sua 5. 36. ulterius ad Patris testimonium 5. 37.; ergo &c.

Ob. V. Act. 17. habetur, Beroenses suscepisse Paulli *verbum cum omni aviditate, quotidie scrutantes scripturas, si haec ita se haberent*; ergo sola Scriptura est judex controversiarum fidei. ℟. dist. ant. *Scrutantes &c.* judicio discussionis, conc., definitionis, neg. Beroenses ergo scrutabantur *Scripturas non quod dubitarent de veracitate Paulli, & Silae, sed ut prophetica scripta cum illorum verbis conferendo, magis in veritate confirmarentur*, ut Grotius exponit. Deinde Beroenses prudenter se gessere, dum novam doctri-

nam

nam scrutati sunt, cum nemo teneatur credere, priusquam *motiva credibilitatis* ad trutinam revocaverit. Sed qui jam fide imbuti sunt, debent in ea supremi judicis auctoritatem agnoscere, sine qua religionis unitas stare non potest; ergo &c.

Ob. VI. Apost. 2. Cor. 4. ait, Evangelium non fidelibus sed *iis, qui pereunt esse apertum*. Et Apoc. 5. dicitur: *Agnus aperuisse librum, & solvisse signacula ejus*; ergo &c. ℟. ad I. dist. ant., & loquitur Apostolus de prædicatione Evangelii, conc., de sensu Evangelii, neg. Vult ergo ibidem Apostolus, prædicationem Evangelii ubique diffusam aliquibus idololatris justo Dei judicio non revelari. Ad II. dist. ant. *Solvisse signacula* quatenus in Christi morte completi sunt typi veteris Testamenti, conc., quatenus sacrorum codicum sensus est per se cuique conspicuus, neg. Librum enim aperuit Agnus in medio 4. animalium, Apostolorum nempe, quibus Dominus *aperuit sensum Scripturarum*.

Ob. VII. contra 3. Prop. Ap. 1. Cor. 2. ait: *Spiritalis judicat omnia*. 2. Jo. Ep. 1. c. 2.: *Non necesse habetis, ut aliquis doceat vos, sed unctio ejus docet vos de omnibus*. 3. in Ev. c. 7.: *Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet ex doctrina utrum ex Deo sit*; ergo privatus spiritus est idoneus judex controversiarum fidei.

℟. ad I. Dist. ant. Et nomine *spiritalis* intelligit Apostolus virum perfectum, & jam Apostolicis documentis instructum, et *animalis* nomine intelligit, qui credit utique, sed ob mentis imbecillitatem nondum percipere potest altiora mysteria, ut pueri & rustici, conc., intelligit fideles indiscriminatim, neg. Producens enim rationem, cur non prædicaverit Corinthiis recondita fidei mysteria, ait: *Non potui vobis loqui quasi spiritalibus, sed quasi carnalibus: tamquam parvulis lac vobis dedi, non escam*. Ita Canus l. 2. c. 8. Unde retorq. argumentum. Sunt enim in Ecclesia plures parvuli adhuc carnales, qui nondum escam, idest sublimiorem doctrinam recipiunt, licet sint spiritales permulti, qui eam assequuntur; ergo non omnes fideles habent spiritum interpretandi. ℟. II. *Animalis* nomine intelligere Apostolum eum, qui sensus ductum, & naturæ lumen sequitur, ut ethnici philosophi, *spiritalis* vero, qui fide & Spiritus S. lumine est illustratus. Hic ergo, non ille percipit, quæ sunt Spiritus Dei; nempe Trinitatem, Incarnationem, & alia fidei mysteria. Verum non ait Ap.,

spi-

spiritualem proprio spiritu omnia Scripturarum arcana pervadere, quod *tentationem superbissimam* vocat S. P. Augustinus. ℟. III. Illud: *Judicat omnia*, non exprimit, *Omnia definit*, sed *recipit*, *approbat*: juxta effatum Aristotelis: *probus de omnibus recte judicat*.

℟. ad II. dist. ant. Et ibi excludit Jo. Ecclesiæ magisterium, neg., pseudo-prophetas, quorum multi exierunt in mundum, conc. *Si enim unctio ejus docet nos de omnibus*, ait S. P. Augustinus Tr. 3. in Jo. Ep. *quasi nos sine caussa laboramus . . . ut quid talem epistolam fecisti? quid illos tu docebas?* Unctio ergo interna non excludit externum magisterium, sed mentem juvat, ut quæ foris dicuntur, formentur in corde, sicut internus vigor præstat, ut arbor poma ferat, sed opus est etiam ut agricola extrinsecus adhibeat diligentem culturam. Hæc Augustinus. Ad III. dist. ant. Cognoscet ex doctrina secluso extrinseco magisterio, neg., non secluso, conc. Et sensus est, Judæos fore, ut Evangelium reciperent, si Dei mandatis obtemperassent, cum iis Deus Filium suum dederit *ducem* & *præceptorem*.

Ob. VIII. Jo. 5. ait Christus: *Ego non ab homine testimonium accipio*, sed acciperet, si ab Ecclesiæ auctoritate penderet; ergo &c. ℟. dist. ant. Non accipio, hoc est non admitto, neg., hoc est non requiro, aut indigeo, conc. Licet ergo Christus non requirat hominis testimonium, quasi aliunde ipsius veritas non consistat, quo sensu loquitur Jo. 5. & in 1. Ep. 5. ait: *Testimonium Dei majus est*; nego tamen Christum non aliud testimonium admittere: ait enim ibidem: *Alius est, qui testimonium perhibet de me*, & c. 15. de Apostolis ait: *Et vos testimonium perhibetis, quia ab initio mecum estis*. Deinde loquitur Christus de sua divinitate, ac missione, quæ pluribus signis, Patris voce, ac prophetarum oraculis comprobata non indigebat humano testimonio. Si vero ambiguum sit de Scripturis, aut de fidei dogmatibus judicium, non potest spreta Ecclesiæ auctoritate veritas inveniri.

Ob. IX. Ex PP. Justinus enim Triphonem solis Scripturis revincit, easque ait, nec interpretatione indigere; ergo &c. Chrysostomus hom. 3. in 2. ad Thes. ait: *Omnia ex Scripturis plana esse*. S. P. l. 2. de Doctr. 6. ait: *Nihil fere de* (Scripturæ) *obscuritatibus erui, quod non planissime dictum alibi reperiatur*; ergo difficilia Scripturæ loca clarioribus exponuntur, ut docent hæretici.

℟. I. Perperam sectarios ad PP. auctoritatem confugere.

re. Scripturam enim obscurissimam putat Irenæus, Origenes &c., profundissimam Chrysostomus, sine doctore intelligi non posse Hieronymus, & caliginem obducere S. P. A. ℞. II. ad primum neg. conf. Loquitur enim Justinus de Messiæ adventu cum Judæo recipiente prophetarum oracula, quibus evidenter Christi adventus ostenditur; ergo Scriptura in aliquibus perspicua est, non in omnibus. Ad II. dist. ant. Quoad planiora morum præcepta, conc., quoad loca obscuriora, neg. Ait enim ibidem: *Si non potueris invenire, vade ad doctorem*. Ad. III. dist. ant. Et S. P. loquitur de omnibus Scripturæ locis, neg., de aliquibus non exclusa Ecclesiæ auctoritate, conc. Ait enim ib. *fere*, & contra Ep. Fund. c. 5. ait: *Evangelio non crederem, nisi me Ecclesiæ commoveret auctoritas*. Et contra Cres. 33. *Qui falli metuit obscuritate quæstionis, Ecclesiam consulat &c.*

Ob. X. Catholici Scripturam probant ex Ecclesia, & vicissim; ergo vitiosum circulum committunt, ut si quis matris honestatem comprobaret ex filii testimonio, & e contra. II. Judicium Ecclesiæ est hominum judicium, atqui omnis homo mendax est; ergo &c. ℞. dist. ant. Probant apud illum, qui neutrum concedit, neg., qui alterutrum saltem admittit, conc., ita circularetur, qui apud judicem matris honestatem testimonio filii, & vicissim comprobaret, cum filii æque ac matris honestas sit judici incomperta. Circulantur etiam hæretici, qui apud nos privatum spiritum ex Scripturis apertissimis, & vicissim ostendunt; cum nos utrumque negamus, & Scripturas, quas proferunt, esse apertissimas, & privatum spiritum ad Scripturas judicandas idoneum esse. Nos vero inimicos veritatis ex ipso, quod probant, fidei dogmate refutamus. Negant Manichæi vetus Testamentum, illos confutamus ex novo, quod approbant: negant Lutherani auctoritatem, hos Scripturis, quas admittunt, revincimus. Ubi traditiones oppugnant, opponimus Paulli epistolas, ubi Scripturarum canonem, producimus traditiones, & Ecclesiæ judicium: quæ duo jam ex Scripturis probavimus. Sicque non ex ignotis ignota, sed ex probatis ea, quæ negantur inferimus. Ubi vero Scripturæ loca ex ipsa scriptura explicamus, confugimus ad contextum magis expressum, ad sacri Scriptoris scopum, ad probatiorem versionem, & linguarum syntaxim. Ad II. dist. ant. Est hominum judicium, quod divino spiritu dirigitur, ne deficiat fides ejus, & ne portæ inferi prævaleant, conc.,

sibi relictum, ac traditum in reprobum sensum, ut est Lutheri, Calvini &c. judicium, nego.

Caput IV.

De traditionibus.

Not. I. Nullam, præter Scripturam, fidei regulam agnovere nedum Sadducæi, sed Valentiniani, & Gnostici: Ariani quoque *omousion* rejecere, eo quod in Scripturis non exstaret. Traditiones etiam respuerunt Macedoniani, Eunomiani, Eutychiani, & Pelagiani. Præ ceteris autem Calvini & Lutheri gregales, Chemnitius, Dallæus, ac Basnagius. Pro traditionibus ex adverso certarunt Bellarminus, Canus, Valemburgenses, & Chemnitium refutavit Lindanus, Dallæum l' Hermenier, & Nat. Alex., Basnagium Bacchinius. Ex Nostratibus, præter Tonti, & Caluschi legendus Carolus Moreaus.

Not. II. Traditio sumitur etiam I. pro dogmate in Scripturis expresso, sic Act.6. memorantur *traditiones*, *quas tradidit Moyses*, nempe Scripturæ. II. pro doctrina, quæ prius prædicata, postea litteris est exarata, ut 1. Cor. 11. *Ego enim accepi a Domino, quod & tradidi vobis*. III. prout verbo Dei scripto non continetur, & de hac traditione cum hæreticis decertabimus.

Not. III. Traditiones hujusmodi alias divinas esse, quæ a Christo Domino oriuntur, ut quæ spectant ad materiam, & formam Sacramentorum. Alias Apostolicas ab Apostolis derivatas, ut quadragesimale jejunium. Alias Ecclesiasticas, ut quidam ritus Sacramentorum, ordo precum &c., in quibus distinguendum est, quod servat universalis Ecclesia, & quod in usu est apud peculiares Ecclesias, ut de jejunio sabbathi narrat S. P. Epist. ad Casul., illas non istas dicimus ab omnibus esse servandas. Traditiones item aliæ ad doctrinam spectant, ut dogma de Scripturarum canone, aliæ ad mores, ut jejunium, aliæ ad disciplinam, ut ablutio, aut immersio in baptismo, aliæ sunt traditiones humanæ pro lubitu inductæ, & sæpe legibus oppositæ, ut Pharisaicæ.

Not. IV. Plures esse regulas ad discernendas Christi, & Apostolorum traditiones. I. Cum Ecclesia tamqum fidei dogma proponit, quod solus Deus potuit constituere, licet scriptum non sit, descendit tamen e traditione divina: Ecclesia enim errare non potest; ergo a Deo id est revelatum.

tum. Ita Irenæus (a), Tertull. (b), August. (c), aliique. II. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur*. Ita S. P. l. 4. de Bapt. 24. III. Doctrina quovis Ecclesiæ sæculo aut ab universa Ecclesia, aut a præcipuis propugnata, etsi in aliqua peculiari Ecclesia non viguit, ex Christi, & Apostolorum traditione manavit. Ita Lirinensis (d). IV. Si uno ore viri ecclesiastici testentur dogma, aut consuetudinem ab Apostolis derivasse, & contra sentientes ut hæreticos damnent, traditio aut divina est, aut Apostolica. Ita PP. VII. Synodi, Hieron. &c. Vide Canum, Sylvium, Juvenin &c. Contra traditio divina non est, aut Apostolica, si non ab universa, sed in aliqua peculiari Ecclesia servetur: si non sit antiqua, & a paucis, licet antiquis, tradatur; ab aliis vero numero & auctoritate majoribus, & a viris Ecclesiasticis repudietur. Vide Lirinensem in Common.

PROPOSITIO. Admittendæ sunt divinæ, & Apostolicæ traditiones.

Prob. I. Admittendæ sunt traditiones I. in lege naturæ, in qua fidei regula non erat verbum Dei scriptum, sed traditum, per quod filii a parentibus religionem, ritumque colendi Deum docebantur sacrificia, & circumcisionis mandatum, quod ab Abrahami ævo ad Moysen non est litteris consignatum. II. In lege Mosaica: Nam præter remedium originalis peccati pro fœmellis & pueris ante 8. diem decedentibus, de quibus in libris Moysis altum est silentium, sola traditione Judæis notum erat, Moysen fuisse auctorem Pentateuchi, eumque Deo inspirante exaratum: sola traditione edocti sunt de canone Scripturarum &c. Hinc Ps. 43. habetur: *Deus auribus nostris audivimus; patres nostri annuntiaverunt nobis*. III. In lege Evangelica, quæ prius cordibus, quam tabulis inscripta est: Christus enim nil scripsit, nec jussit ut Apostoli scriberent, sed ut omnibus Evangelium annuntiarent; ergo traditio Scripturam præcessit, et sine hac diu Ecclesia permansit.

Prob. II. Ab Ecclesiæ auctoritate pendet et canon et interpretatio Scripturarum, ut dictum est; atqui non potest Ecclesia utriusque normam recipere, nisi a traditione majorum,

(a) *Lib. 3. c. 2.* (b) *De Præscr. 28.*
(c) *L. 2. de Bapt. c. 7.* (d) *C. 2. Common.*

jorum, per quam vera Evangelia suscipimus, et spuria refellimus, ut probat Eusebius l. 6. H. E. 10.; idem dicendum de Scripturarum interpretatione, quas ex unanimi Patrum sensu, et secundum *universalis Ecclesiæ traditiones* esse exponendas Agatho Papa, et Lirinensis testantur; ergo &c.

Prob. III. Plura sunt dogmata, quæ nobiscum propugnant hæretici, ut Deiparæ perpetua virginitas, Christi descensus ad inferos, baptismi collatio ante rationis usum &c., atqui nequeunt hæc ex sola Scriptura demonstrari; ergo &c. Alia quidem ex Scripturis inferuntur, sed amissa traditione, ut processio Spiritus S. a Filio, Sacramentorum numerus &c. Si quæ vero in Scripturis sunt expressa facile in contrarium sensum detorquentur Patrum traditione rejecta, ut Grotius observat; ergo &c.

Prob. IV. Ex hæresum confutatione, quæ non sola Scriptura, sed traditione præsertim sunt refutatæ. Gnosticos enim refellit Irenæus l. 3. c. 3. ex traditione Ecclesiæ Romanæ, Smyrnensis, & Ephesinæ. Arianos in Nicæna Synodo confutatos ex vetustis Episcopis, & scriptoribus scribit l. 1. H. E. c. 8. Theodoretus. Nestorianos negantes Verbum Incarnatum adorandum eadem adoratione cum assumta humanitate, *sicut ab initio Dei Ecclesiæ traditum est*, damnavit V. Synodus cap. 9. Monothelitas proscripsit VI. Synodus Act. 4., 10., & 18. Discussis etiam omnium PP. testimoniis VII. Synodus confirmavit imaginum cultum ex Ecclesiastica traditione, ergo &c.

Prob. V. Ex Scripturis. 1. Prov. legitur: *Audi fili mi disciplinam patris tui*, sed hoc de traditionibus Ecclesiæ exponit Epiphanius; ergo &c. Jo. ult. habetur: *Sunt alia multa, quæ fecit Jesus, quæ non sunt scripta*; sed ex hoc loco traditiones comprobat Divus Thomas; ergo &c. Ap. 1. Cor. 11. ait: *Cetera cum venero disponam*, atqui S. P. epist. ad Jan. probat inde ex Apostolica traditione descendere, quod Eucharistia nonnisi a jejunis accipiatur, ergo &c. Et 2. Thess. 2. ait: *Tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per epistolam nostram*, sed inde probat Chrys. Or. 4.: *Apostolos non omnia tradidisse per epistolas, sed multa etiam sine scriptis*, unde concludit: *Est traditio, nihil quæras amplius*; ergo &c. Et 2. Tim. 1.: *Formam habe sanorum verborum, quæ a me audisti, bonum depositum custodi per Spiritum S.*, atqui depositum est doctrina per manus tradita, quasi thesaurus alteri creditus, ut ait Lirinen. Comm. 27.: *Plurima enim Apostolus Timotheo absque*

absque scripto tradidit, *quæ illi ad memoriam revocans dicit : Formam habe &c.*, ut hunc locum exponit Chrysostomus ; ergo &c.

Prob. VI. Ex PP. I. Irenæus l. 3. c. 2. ait : *Cum ad eam iterum traditionem*, *quæ est ab Apostolis*, *quæ successione presbyterorum custoditur in Ecclesia*, *provocamus eos*, *adversantur traditioni* ; & c. 3. : *Traditionem Apostolorum in omni Ecclesia adest respicere omnibus*, *& qui ab Apostolis instituti sunt episcopi in Ecclesiis*, *& successores eorum usque ad nos*, *qui nil tale docuerunt*, *quale ab his deliratur*. Ubi Romanæ Ecclesiæ, Smyrnensis, & Ephesinæ traditionem producit. Et cap. 5. refutatis Gnosticis ex traditione ait ; *Traditione ergo*, *quæ est ex Apostolis*, *sic se habente in Ecclesia*, *& permanente apud nos*, *revertamur ad eam*, *quæ est ex Scripturis*, *ostensionem* : ubi a Scripturis traditiones distinguit easque sine charta & atramento a fidelibus custodiri, & retinendas asserit, licet Apostoli Scripturas non reliquissent.

II. Tertullianus de Corona c. 4. pluribus memoratis, quæ pertinent ad Sacramenta ait : *Ejusmodi disciplinarum*, *si legem expostules Scripturarum*, *nullam invenies* : *traditio tibi prætenditur auctrix*, *consuetudo confirmatrix*, *& fides observatrix*. Et lib. 5. contra Marc. cap. 17. ait : *Ecclesiæ veritate Epistolam ad Ephesios habemus emissam*, *non ad Laodicenos*. De Præscr. c. 28. protulit vulgatum illud proloquium: *Quod apud multos unum invenitur*, *non est erratum*, *sed traditum* ; ergo &c.

III. Epiphanius Hom. 60. ait : *Traditione opus est*, *neque enim ex Scripturis peti possunt omnia* : *idcirco alia scripto*, *traditione alia sancti Apostoli reliquerunt*. *Quod Paullus affirmat* : *Quemadmodum tradidi vobis*. *Item alio loco* : *ita tradidi in Ecclesiis &c.* Et Hom. 76. ad illud Prov. 1. : *Audi fili sermonem Patris &c.*, ait : *Patrem Deum partim scripto*, *partim sine scripto docuisse* : *matrem vero Ecclesiam decreta quædam habere*, *quæ dissolvi nequeunt* ; ergo &c. IV. Basilius de Spir. S. c. 27. ait : *Dogmata & instituta*, *quæ in Ecclesiis prædicantur*, *quædam habentur ex doctrina scripto prodita* ; *quædam ex Apostolorum traditione*, *quorum utraque parem vim habent ad pietatem*. Ubi plura enumerat, quæ sola traditione servantur, ut crucis signo se communire, neophytum inungere &c., quæ perperam jactat Hermannus, Basilii verbis assuta, cum integra habeantur apud Damascenum Or. 1. de Imag. Et c. 29. ait : *Ar-*

bitror Apostolicum esse etiam non scriptis traditionibus inhærere. Laudo, inquit, vos quod omnia mea meministis, & quemadmodum tradidi vobis traditiones tenetis, & illud: Tenete traditiones &c. Addit etiam satis aptam comparationem: *Si*, inquit, *apud tribunal scripto destituti multos testes produceremus, nonne sententiam absolventem consequeremur? Quid si etiam temporis diuturnitatem ostenderimus, an non videbimur probabilia dicere?* quæ comparatio movit etiam H. Grotium, ut constat ex ejus discussione Apologetici Rivetani.

V. Cyprianus in Epistolis ad Pompejum, ad Quintum, ad Jubajanum, ac Stephanum (quas immerito illi abjudicat eruditiss. Missorius, (1) eas namque Cypriano tribuit S. P. A. l. 6. de Bapt. c. 7.) suam de rebaptizatione sententiam ex supposita traditione munire conatus est. Item ad Cæcilium scribens monet: *Ut dominica traditio servetur, ut calix mixtus vino offeratur*. VI. S. P. A. l. 5. de Bapt. 26. de eodem Cypriano loquens ait: *Quod autem nos admonet, ut ad fontem recurramus, idest ad Apostolicam traditionem, & inde canalem in nostra tempora dirigamus, optimum est*. Et Ep. ad Jan. 118. ait: *Illa, quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ toto orbe servantur, datur intelligi vel ab Apostolis, vel plenariis Conciliis commendata ac statuta retineri, sicuti quod passio Domini, & resurrectio &c. anniversaria solemnitate celebratur &c.* Ex traditione probat S. P. Scripturarum autographiam in lib. contra Faust., & alibi. Peccatum originale, & reparatoris adventum antiquis Justis ex traditione innotuisse docet l. 2. de Pecc. orig. 24. Ceteros PP. Ignatium, Papiam, Polycarpum, Clementem Alex. traditiones agnovisse testatur Eusebius, apud Nat. Alex., Hieronymus eas laudat contra Lucifer. scribens: *Multa, quæ per traditionem in Ecclesiis observantur, auctoritatem sibi scriptæ legis usurpasse*. Afferunt Patres reliquos Bellarminus, Gretserus, Coccius, Moreaus, Laurea, aliique; ergo &c.

Prob. VII. ex ipso traditionum usu apud heterodoxos. His

(1) Missorii dissertationem, quam stili venustate, ac verborum delectu summopere commendarunt, præter Rotignium, etiam Lipsiæ eruditi in Act. an. 1736., adeo presse solideque refutavit ejus contribulis, ac de re litteraria optime meritus Hyacinthus Sbaralea, ut disertissimus Missorius, non ultra hac de re mutire ausus posthac, fasces veritati submisisse omnibus jure optimo visus sit.

His enim præadamiticum Peyrerii systema refutarunt, quod Peyrerium ipsum compulit ad Calvinianam sectam ejurandam. His etiam Socinianos Scripturæ sensum pervertentes confodiunt. His denique Bullus aliique, vindicata Antenicænorum fide, se se ad inquirenda majorum placita converterunt. Blondellus primitivam Episcopi, & Presbyteri ἰσοτιμίαν (a) testimoniis Clementis, Hermæ, Justini, Papiæ, Irenæi communivit. Salmasius transubstantiationis dogma impugnavit ex Cyrillo, Theophylacto, Augustino, Eusebio &c. Unde Calvinus fatetur, facile posse inter se & Pighium conveniri: *Si Ecclesiæ traditionem ex certo, & perpetuo sanctorum & orthodoxorum consensu demonstraret.* Melancton apud Grotium ait: *Universalis consensus omnium temporum est testimonium, quod hæc ordinatio est Apostolica.* Chemnitius in Exam. Trid. Conc. ait: *Hanc traditionem, qua nobis in manus dantur sacræ Scripturæ libri, reverenter suscipimus.* Drusius, Grotius &c. docent, Paullum ex traditione Jannis, & Mambræ magorum Pharaonis nomina didicisse. Angelorum lapsum D. Petro, Trinitatis mysterium Judæis innotuisse asserunt Smithius, & Basnagius. Grotius, & Piceninus, quoad sacros codices nobiscum sentiunt; ergo &c.

Ob. I. Deut. 4. habetur: *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo*, quod etiam Apoc. ult. repetitur; ergo &c. II. Matth. 15. Christus redarguit Pharisæos dicens: *Irritum fecistis mandatum Dei propter traditiones vestras, docentes doctrinas & mandata hominum*; ergo &c. III. Ap. ad Gal. 1. ait. *Licet angelus evangelizet, præterquamquod evangelizavimus vobis, anathema sit.* IV. *Omnis scriptura*, ex 2. Tim. 3.; *divinitus inspirata utilis est ad docendum &c.*; ergo non opus est aliis documentis. V. Hinc Johannes c. 20. ait, quod longe plura fecit Jesus: *Hæc autem scripta sunt ut credatis.* Ex quibus sic arguitur. Nefas est verbo Dei scripto quidpiam adjicere, id enim pharisaicum est, legisque contemptus, ab Apostolo proscriptum anathemate, cum sola Scriptura sufficiat; ergo &c.

℞. ad I. dist. ant. *Non addetis* ex idololatrarum moribus superstitiosos ritus Dei legem exacte servantes, conc., *non addetis* alia scripturæ volumina, aut traditiones, neg. Si

 enim

(a) *honoris æqualitatem.*

enim his vetitum esset alia tradere, nec prophetarum, aut Evangeliorum volumina, nec Apostolicæ Epistolæ receptæ essent, nec festivitates institutæ, quas Judith, Estheris, & Mac ab. libri commemorant. Ibi ergo præscribitur cœremoniarum, & legis Domini exacta observatio, quam nihil immutando servare debebant Lævitæ, & Sacerdotes. Idem dicendum ad locum, Apoc. ult., ubi per τὸ *ad hæc* vetatur additio ipsi libro, ejusque vaticiniis opposita, quod soli audent hæretici. Ad II. dist. ant. Et Christus ibi damnat traditiones a Patribus derivatas, neg., a Sammai & Hillel inductas, & a Pharisæis neglecta Dei lege custoditas, conc. Hi enim auctore Josepho l. Ant. 13. c. 18. multa quasi legitima populo tradidere ex Patrum traditione: at legitimis Patrum proprio marte horrenda, & frivola scita addidere, ut illud de crebra ante mensam lotione manuum, de qua Matth. 15. Putabant etiam derelictis parentibus extrema necessitate laborantibus, bona sua utilius in Dei cultum sacrari, violata naturæ lege, de qua inhumana traditione loquitur Christus Dominus loco citato. Alia hujusmodi commemorat Hieronymus ep. ad Algasiam, & Augustinus l. 2. contra Adv. leg. *Inter quas illud est*, *Deum primo homini duas creasse mulieres*; merito ergo Christus Dominus Pharisæos arguit, quod irritum fecissent Dei mandatum propter suas futilissimas traditiones, quas idcirco *doctrinam* vocat, & *mandata hominum*. Ceterum traditiones a Patribus derivatæ non improbantur a Christo, sed laudantur Matth. 23., ut observat in Ps. 2. Hilarius.

Ad III. dist. ant. *Præterquam*, idest *contra quam*, conc., idest *ultra*, neg., loquitur enim Ap. de iis, qui ab Evangelio abducebant fideles, dicentes cum lege Christi legalia esse jungenda. Ita S.P. Ps. 115., & Hieron. tom. 4. p. 228. Exstat enim in græc. παρ' ὃ quod sæpe *contra* significat apud Stephanum, aliosque: & probat Budæus Grotius, & versio Arabica, & Ethiopica, quæ habent: *Si annuntiet vobis quidquam diversum*.

Ad IV. neg. cons. Apostolus enim vocat Scripturam utilem, sed non ait solam sufficere. Ibi enim c. 4. Marcus *utilis* dicitur in *ministerium*, nec tamen supervacanei Lucas, Titus &c. sensum Apostoli reddit Syrus: *Omnis scriptura utilis est etiam ad docendum*. Ad V. dist. ant. Ut credatis Christi divinitatem, conc., ita ut omnia fidei dogmata ibi contineantur, neg. Alioquin nec epistolas, nec Apo-

Apocalypsim Johannes edidisset, et Paulli epistolæ, et alia Evangelia essent supervacanea, quod absurdum est. Ait ergo Johannes ibi ea, quæ Christus gessit, postquam surrexit a mortuis, satis ostendere, ipsum esse Dei Filium. Ita D. Thomas, Cyrillus &c.

Ob. II. Nequeunt traditiones ex libris PP. ostendi; ergo sunt rejiciendæ. Prob. ant. I. enim acta Conciliorum, veteres liturgias, ac PP. codices plurimos interpolatos esse demonstrat præter Dallæum, Rivetum, & Clericum etiam Germonius; ergo &c. II. Si quæ sunt incorrupta, ut plurimum dubia sunt, & ambigua, ergo &c. Prob. ant. Nam *omousion* reprobatur a priscis PP., probatur a Nicænis, & *usia*, *hipostasis &c.* vario sensu usurpantur. III. PP. plura falsa dogmata venditarunt. Papias, Justinus, Irenæus, Tertullianus Chiliastarum regnum invexere, Cyprianus dogma rebaptizantium, trinam immersionem Alcuinus. IV. Basilides, Valentinus, Marcion se auditores jactitarunt Apostolorum; ergo nihil valet in fidei caussis veterum auctoritas. ℟. neg. ant. Ad prob. neg. ant. Licet enim PP. libri nonnulli aut amanuensium incuria, aut hæreticorum sint fraude vitiati, temere tamen hoc dicitur de omnibus, de his ergo, qui depravati censentur, vide Vindicias P. Constant. Neque ex dubiis dogmata confirmamus, sed ex receptis, et vindicatis: quamquam etiam sine scriptis PP. stare potest traditio, ut de barbaris, *qui in Christum credunt*, ait Iren. l. 3. c. 4. *sine charta veterum traditionem* custodire. Ad II. neg. ant. Ad prob. dist. ant. Et hæc vocabula probantur, aut improbantur ex varietate circumstantiarum, conc., fidei dogmatum, neg. Sic *omousion* improbatum est a priscis PP., quia eo abutebantur Sabelliani (2), consecratum vero a Nycænis contra Arianos, idem de aliis dicendum est.

(2) Negat P. Meranius sæpe laud. in suo opere de Christi Domini divinitate, vocabulum *omousion* ab Antiochenis PP. contra Samosatenum proscriptum fuisse, aut improbatum: atque hujus proscriptionis decretum ab anno 270. quo Antiochena synodus coacta est, usque ad 358. quo celebrata est Ancyrana, a nemine laudatum, aut productum esse constanter pronunciat. Saltem Eusebius Arianorum patronus, qui paullo post concilium suam de hac voce conscripsit epistolam, asserit quidem a vetustioribus usurpatam at vero proscriptam esse non scribit: & l. 7. H. E. partem inseruit epistolæ Antiocheni Concilii, verum de hac proscriptione ne ver-

Ad III. dist. ant. PP. falsa dogmata venditarunt, aliis numero & auctoritate majoribus contranitentibus, conc. secus nego. Sicut enim, Basnagio teste, nusquam *in eam calamitatem incidit Ecclesia, ut communi omnium Christianorum conspiratione liber, qui divinus esset, canone pelleretur*; ita nec in eam incidit, ut omnes falsum dogma adoptarent; traditio ergo a Papia exigui ingenii homine evulgata, dogma communi aliorum sensu probatum maculare non potuit: collatio vero baptismi sub trina mersione respicit disciplinam, quæ variari potest salva fide. Hinc Toletani PP. *sive trinam, sive simplam mersionem* statuunt. Ad IV. neg. cons. Hæretici enim traditione & Scriptura abutuntur, sed sicut Scripturæ canonem, ita traditiones debemus inquirere in Apostolica Ecclesia, ubi est continuata ab Apostolis Episcoporum successio.

Ob. III. SS. PP. sententias. Iren. l. 3. c. 1. ait: *Evangelium fundamentum, & columnam fidei nostræ futurum*; ergo &c. ℞. neg. cons. Refellit enim ibi Marcionitas, qui Apostolicis scriptis alia præferebant a se mutilata, *gloriantes emendatores se esse Apostolorum*.

Inst. Irenæus c. 2. ait, Valentinianos, dum e Scripturis arguuntur, ad traditiones converti, *quasi non possit inveniri veritas ab his, qui nesciunt traditiones*. ℞. dist. ant. Ad traditiones humanas explosis Apostolicis, conc. ad divinas, aut Apostolicas, neg.: *Cum enim ad eam provocamus*

verbum quidem. Nec dici potest, hanc proscriptionem alteri epistolæ insertam, cujus Eusebius meminisse noluerit; sic enim non favorem, sed damnum potius attulisset Arianis, quos studio prosequebatur. Soli ergo Semiariani, hoc factum in vulgus spargere cœperunt post annos 90. quo quidem temporis intervallo altum de eo silentium exstitit apud Arianos. „ Non me latet (subdit cit. au„ ctor) Athanasium, Hilarium, „ & Basilium hujus facti testes „ citari, sed immerito testari di„ cuntur, quod non suo nomine „ referunt, sed ab adversariis ob„ jectum ita concedunt, ut non „ tam illud exploratum habere, „ quam humanitatis caussa nega„ re nolle videantur. Nemini sa„ ne dubitare fas est, quin nec „ Athanasius, nec Hilarius, nec „ Basilius decretum illud Antio„ chenum legissent „. Subinde vero ad examen revocatis illorum PP. testimoniis concludit: „ Ex „ his satis superque concluditur, „ Athanasium, Hilarium, & Ba„ silium immerito opinati illius „ decreti testes citari, ac totam „ rem auctoribus niti Semiaria„ nis, quos equidem credere ma„ lim incertis rumoribus deceptos „ suisse, quam de industria hoc de„ cretum finxisse „. Hæc Meranius.

mus, *eos adversantur traditioni dicentes se Apostolis superiores*, subdit cit. loco Irenæus.

Ob. IV. Tertullianus contra Herm. c. 22. ait: *Adoro Scripturæ plenitudinem. . . Væ illud adjicientibus, aut detrahentibus destinatum*. II. De Carne Christi c. 7. ait: *Non recipio quod extra Scripturam de tuo infers*. III. De Resurr. Carn. c. 3. arguit hæreticos, quod cum Ethnicis sapiant, nec de solis Scripturis quæstiones suas sistant; ergo &c. ℞. ad I. neg. cons. Ibi enim non traditiones rejicit Tertullianus, sed Hermogenem asserentem mundum ex præjacente materia creatum, contra illud Gen. 1.: *In principio &c.* Postea hæc subdit: *An autem de subjacente materia mundum fecerit nusquam legi. Væ illud adjicientibus*, nempe mundum factum ex materia Deo coæterna, *aut detrahentibus destinatum*, scilicet Deum e nihilo orbem fecisse. Ad II. neg. cons. *De tuo* enim non intelligit traditiones, quas non de *suo*, sed de Ecclesiæ penu Marcion inferret, sed contortam expositionem verborum illorum: *Ecce mater tua, & fratres tui*, quos tentandi animo memoratos contendit hæreticus, non quod Christus matrem, ac fratres haberet. Ad III. neg. cons. Arguit enim ibi hæreticos, quia ethnicorum more probant obvia sensibus, nec solis Scripturis sistunt, aut nituntur, sed sensuum fallaciis. Vide Prob. 6.

Ob. V. Cyprianus ep. 74. ad Stephani verba: *Nihil innovetur &c.* ait: *Unde est ista traditio? ea facienda, quæ scripta sunt, Deus testatur*; ergo &c. ℞. neg. cons. Censuit enim Cyprianus traditionem a Stephano præscriptam commentitiam esse, & Scripturis oppositam, paratus tamen *ad Evangelicam, & Apostolicam traditionem reverti*: reapse S. Martyr traditionem opponit Ecclesiæ Africanæ.

Ob. VI. Basilius in Reg. brev. ait de Episcopo: *E divinis litteris ediscat rectum, & necessarium*; ergo &c. II. Epist. 80. *Stemus*, inquit, *arbitratui inspiratæ a Deo Scripturæ*; ergo &c. III. In Asceticis ait, infidelitatis indicium esse, etiam ea, quæ non sunt scripta introducere; ergo &c. ℞. ad I. neg. cons. E Scripturis enim ediscit episcopus *depositum* custodire, *& traditiones* tenere, ut ait Bas. ad Amphil., ex iisdem ediscit, ut sit minister Christi, & dispensator mysteriorum Dei, ut habet in breviori Reg. 95. ergo &c. Ad II. neg. cons. Ibi enim vetat Basilius *inusitatam* Scripturæ interpretationem, quæ præter vocis novitatem, sensum etiam *novum afferret, & apud S. viros nusquam in*

usu fuisset, quibus verbis traditiones confirmantur, non evertuntur. Ad III. neg. conf. Refellit enim ibi hæreticos pro lubitu Scripturas mutilantes, aut alterantes.

Ob. VII. Chrysostomus in Ps. 95. ait: *Si quid dicitur absque Scriptura, auditorum cognitio claudicat*; ergo &c. II. Hom. 49. in Math. ait: *Volentes firmitatem accipere fidei, ad nullam rem fugiant, nisi ad Scripturas*; ergo &c. III. Hom. 13. in 2. ad Cor. Scripturam vocat exactam rerum omnium *lancem, ac normam*. ℞. ad I. neg. conf. ibi enim Chrys. verbi Dei præcones exagitat, qui conciones suas profana tantum eloquentia struunt, *sine testibus, & sola animi cogitatione*, ut ait ibidem Chrysostomus. Ad II. neg. conf. Ibi enim homiliæ auctor de his loquitur, qui adventante Antichristo, non alium Redemtorem agnoscent, nisi quem viderint e cœlo venientem, ex Math. 24. Addit tamen, nos in fide perfectos fore, si non tantum *Scripturis*, sed etiam *doctrinæ sacerdotum assidui fuerimus*. Ad III. dist. ant. Vocat Scripturam normam formandis moribus exactam, maxime PP. commentariis illustratam, conc., dirimendis fidei controversiis, absque Ecclesiæ judicio, neg. Scripturam autem esse morum regulam nemo ambigit.

Ob. VIII. Hieronymus in Ps. 86. ait: *Quamvis sanctus sit aliquis post Apostolos non habet auctoritatem*; ergo &c. II. In 1. Michææ ait, Ecclesiam non egressam *de finibus suis*, idest, *de Scripturis sanctis*. III. In 1. Agg. habet: *quæ absq. auctoritate Scripturarum, quasi traditione Apostolica confingunt, percutit gladius Dei*. IV. Contra Helvid. tom. 4. p. 141. ait: *Quæ non sunt scripta renuimus*. V. In 23. Math. ait: *Hoc quia de Scripturis non habet auctoritatem, eadem facilitate contemnitur, qua probatur*. VI. In 1. ad Tit. *Sine Scripturarum auctoritate garrulitas non haberet fidem*; ergo &c. ℞. ad I. neg. conf. Rejicit enim ibi S. D. privatam commentationem, non Ecclesiæ traditionem. Ad. II. neg. conf. Urget enim ibi hæreticos domum suam construentes *in vicinia Scripturarum*, eas nempe contortis expositionibus pervertentes. Ad III. ℞. Hieron. refellere *observationes varias de Tatiani radice crescentes*, quas sponte *confingunt* hæretici, nec ab Apostolica traditione accepere. Ad IV. neg. conf. Non enim Ecclesiæ traditiones ibi exprimit S. D., sed hæreticorum, nempe *Mariam nupsisse post partum*. Ad V. ℞. Loqui de opinione *ex quibusdam Apocryphorum somniis* excerpta de Zachariæ occisione, eum patrem fuisse Jo. Baptistæ. Ad

VI.

VI. neg. conf. Urget enim ibi subdolos quosdam, qui perversam doctrinam divinis testimoniis roborare nituntur. Vide auctorem.

Ob. IX. S. P. ep. ad Hieron. 82. ait, solis Scripturis convenire, nullum earum auctorem scribendo aliquod errasse; ergo sola Scriptura est fidei norma. II. Lib. 2. de Doctr. 9. ait: *In Scripturis inveniri omnia, quæ continent fidem moresque vivendi*. III. Tract. 49. in Jo. ait: *Electa sunt, quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur*; ergo &c. IV. De bono Vid. c. 1. ait: *Scriptura nostræ doctrinæ regulam figit*; ergo &c. V. Lib. 2. contra Max. c. 14. hæreticum provocat ad solas Scripturas; VI. Lib. 2. de Pecc. m. 36. ait: *Non adjuvantibus Scripturarum certis clarisque documentis cohibere se debet humana præsumtio*; ergo &c.

℟. ad I. neg. conf. Vult enim ibi S. P. nullius privati scriptoris libros excipiendos *tamquam Prophetarum, & Apostolorum, de quorum scriptis dubitare nefarium est*. Nam ea, quæ *non scripta, sed tradita sunt*, ait, *vel ab Apostolis, vel a plenariis Conciliis statuta esse*. Ad II. dist. ant. Et loquitur de præceptis, fideique præcipuis mysteriis, quæ cuique perspicua sunt in Ecclesia, conc., de complexu dogmatum universorum, neg. Subdit enim ibi: *Spem scilicet & caritatem*: ac l. 5. de Bapt. c. 23. ait: *Multa tenet Ecclesia, quamquam scripta non reperiantur*. Ad III. dist. ant. *Sufficere videbantur, ut credamus* in Christum, *datis veluti suæ virtutis indiciis*, conc., dogmatum plenitudinem, neg. Ad IV. dist. ant. *Quoad vitam moresque*, & aliqua fidei dogmata, conc., quoad omnia neg. Ad V. neg. conf. Provocat enim S. P. Maximinum ad Scripturas, quia auctoritatem Nicæni Concilii respuebat, & Ariminensem objiciebat; vult ergo S. P., ut argumenta ex Scripturis depromerentur, quas uterque agnoscebat. Ad VI. neg. conf. Neque enim obscurissima quæstio est, ubi Apostolicæ Ecclesiæ traditio sit explorata.

Ex his autem quatuor Regulæ eruuntur, quibus alia PP. testimonia exponi possunt. I. est: PP. ad solam Scripturam hæreticos provocant, cum sola ad errorem refellendum sat est. Ita Irenæus Marcionem, Tertullianus Hermogenem, Augustinus Maximinum sola Scriptura refellit. II. est: ut distinguantur ea, quæ ab omnibus fidelibus credenda sunt, ut præcipua fidei mysteria, ab iis, quæ ab Ecclesia ejusque rectoribus custodiuntur, ut canon Scripturarum, traditionis vetustas &c. Hoc pacto exponen-

ponendus Basilius in Reg. brev., Chrysostomus in 2. ad Cor., S. P. l. 2. de Doctr. 9. &c. III. est: ubi PP. ad Scripturas provocant, eos accipiendos sive de quæst. obscurissimis, sive de historiolis, & novis dogmatibus ex libris apocryphis haustis. Ita Hieronymus in 23. Math. August. l. 3. contra Ep. Pet. 6. &c. IV. Ut dicta PP. accipiantur de Scripturis rite expositis juxta sensum Rom. Ecclesiæ. Ita Cyrillus Catech. 4., aliique.

Ob. X. Ecclesia Romana nonnullas traditiones antiquavit, ut de lacte & melle in baptismo Neophytis traditis, de Eucharistia domi sumta, & sub utraque specie. II. Alias ut Apostolicas intrusit, ut jejunium 4. temporum, Ss. cultum, Crucis adorationem, & festum B. V. conceptionis. III. Plures mutavit, ut de dilatione visionis, pro qua alteravit S. Leonis collectam, & de indissolubilitate matrimonii, qua in re sæpe dispensavit; ergo &c.

℟. ad I. Usum lactis, & mellis, cum ad solam disciplinam spectaret, potuisse jure mutari, eaque augustioribus cæremoniis fuisse expressa. Eucharistiam ad privatas domus deferri cœptum est in persecutionibus, sed eam sumendam de manu *præsidentium*, seu ministrorum constat ex Tertull. de Cor. c. 3., sive diaconorum ex Ambrosio l. 1. de Off. 41. De communione sub utraque specie alibi sermo erit. Ad II. neg. ant. Jejunium 4. temporum a Victore aut Callixto institutum, dicitur a Leone ex *Apostolica traditione descendere*, quia jejunium Apostoli commendarunt, et Ecclesia statuit fixos dies, ut ait Lupus in not. ad Syn. Victoris. De cultu Ss., et S. Crucis alibi. Ad festum vero Conceptionis B. M. V. (quam longe ante Latinos Græci coluere) sat est pia fidelium opinio. Ad III. vide lib. 3. diss. 2. In antiqua S. Leonis collecta non essentialis gloria, sed accidentalis deprecabatur, ut ibidem dictum est. Matrimonium vero rite celebratum numquam Ecclesia dissolvit, et dispensationes justa de caussa impertitur.

Ob. II. ex ratione. I. Apostoli *Missi* dicuntur; ergo solum docuere Evangelium; sed si quid aliud Apostoli, aut successores superaddidere, humanum erat; ergo non est fidei fulcrum. II. Quæ transeunt de aure in aurem quotidie mutantur; ergo non potuit traditio incorrupta ab Apostolis ad nos pervenire. III. Fides nostra Pythagorica esset, aut Mahumetana, si e traditione penderet; ergo &c.

℟. ad I. dist. ant. Apostoli missi sunt cum potestate plenaria ligandi, aut solvendi, conc., secus, neg. Sicut enim lega-

legati *plenipotentiarii* regum plura proprio marte suorum principum institutis adjiciunt, prout tempus & occasio videtur exposcere : ita Apostoli Scripturis sacris traditiones Apostolicas addidere ad Dei cultum, et Ecclesiæ regimen.

℟. II. neg. conf. Nulla enim scripta exstabant, cum dictum sit Apostolis : *Prædicate Evangelium* &c. Nec Christus eos omnia docuit ante ascensionem suam, ait enim Jo. 16. : *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo*. Itaque ait S. P. in Jo. 98. : *Adjicienda illis fuerant, quæ nesciebant, non quæ didicerant evertenda*. Sicut enim non relinquitur fundamentum, dum alia adduntur ad ædificium, ita nec fides evertitur, cum ei accessere post Christi ascensum scriptura, traditio etiam &c. Deinde neg. subs. Cum enim traditiones a Spiritu S. descendant, non humanæ dicendæ sunt, alioquin humanum esset Testamentum vetus, et novum ab hominibus scriptum, quod impium est. Homines enim sunt traditionum promulgatores, non auctores, eisque testimonium addunt non firmitatem; sicuti ergo regia diplomata exhibentes fidem merentur; ita etiam qui Apostolicas exhibent institutiones; eoque majorem, quo illorum munus antecellit dignitas sacerdotum.

Ad II. dist. ant. Mutantur seclusa speciali Christi assistentia, conc., ea supposita, neg. Seclusa ergo Dei providentia nec verbum traditum, nec scriptum servatum est, ut enim illud disperdi in auribus, et lingua vitiari potuit, ita istud potuit amanuensis adulterare, tinea corrodere, ignis incendere : At providentia admissa utrumque servatum est. Adde perpetuum Ecclesiæ usum, scripta PP. &c. quibus ea quæ transeunt de aure in aurem moribus, consuetudine, disciplina firmantur. Ad III. nego sequelam. Nam ad credendum Ecclesiæ certa momenta nos trahunt, quibus carent Pythagoræi, & Mahumetani.

C A P U T V.

De interioris fidei ad salutem necessitate.

NOt. I. In adultis interiorem fidem requiri ex Trid. sess. 6. c. 6., et ex Ap. Hebr. 11. : *Sine fide impossibile est placere Deo*. Ap. autem præcipit fidem cordis Rom. 10. : *Corde creditur ad justitiam*, Tridentina vero fidem intelligit, qua *libere movemur in Deum credentes*. Nec Deus verba, sed voluntatem attendit. Excitanda est autem hæc fides repetitis actibus, præsertim dum sacramenta sumuntur, dum urget tentatio &c., *nec sufficit mysteria fidei semel credidisse*, ex Innoc. XI. Rom. Pont.

Not.

Not. II. de hac interiori fide quæritur, an ita debeat esse explicita, ut necessitate medii necessarium sit credere Deum unum, ac trinum, & Incarnationis mysterium. Dicitur autem necessarium necessitate medii, sine quo finis aliter obtineri non potest, ut baptismus infantibus; dicitur vero necessitate præcepti, quod poni debet, quando id fieri potest, ut est adultis sacramentalis confessio &c. Sit itaque

PROPOSITIO I. In veteri testamento necessaria erat fides mediatoris, sed non explicita.

Prob. I. pars. Ex Ap. ad Gal. 3.: *Quoniam*, ait, *in lege nemo justificatur apud Deum, manifestum est, quia justus ex fide vivit*. Et Hebr. 11.: *In hac enim testimonium consecuti sunt senes*; atqui Ap. loquitur de fide mediatoris ex Rom. 3.: *Justitia per fidem Jesu Chr. in omnes, qui credunt in eum, non enim est distinctio*. Et infra: *Unus est Deus, qui justificat circumcisionem ex fide, & præputium per fidem*; ergo &c. Prob. II. Aug. Ep. 157. ad Hil. ait: *Etiam antiquos justos habuisse ipsum spiritum fidei, hoc est incarnationis Christi*. Et de Catech. Rud. c. 28. ait: *Eos salvos factos esse credendo quia veniet, sicut nos credendo quia venit*. Prob. III. ratione. Fides enim est una, et unum spiritum gignit, eandem salutem affert, et ab exordio mundi invariata fuit, ex Aug. ep. 102. et alibi &c. II. Nemo sine Christo salvari potest; ergo &c.

Prob. II. pars. I. ex Hebr. 10. constat, legem habuisse umbram futurorum bonorum. II. Ex Aug. ep. ad Dard. 187., ubi ait, fidem, qua justi illi salvi fiebant *suo tempore fuisse revelandam*. III. Ex utriusque testamenti discrimine: in vet. enim legalium involucris tegebantur, quæ nunc sunt revelata mysteria; ergo &c.

Ob. I. Ap. Rom. 2. ait: *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt*; ergo &c. Hinc Jo. Apoc. 7. vidit in cœlis *turbam magnam ex omnibus gentibus, & populis, & linguis*. Et Clemens Alex. inter electos recenset Græcos Philosophos; ergo &c. ℞. dist. ant. & Ap. loquitur de gentibus ad fidem conversis, ut etiam Jo. in Apoc. 7., conc., de infidelibus, subdist. Et hi, *quæ legis sunt faciunt*, quoad substantiam, & officia virtutum, conc., quoad modum, ut vitam æternam promereantur, neg. Clemens vero docet, philosophos quosdam divinitus fide illustratos extra Judæorum fines salutem consecutos,

sed

sed fidem cuique necessariam fatetur in 2. Strom. Idem tradunt Origenes, & Chrysostomus.

Ob. II. contr. 2. part. Caiphas, Nathanael, & Martha Christum *Filium Dei vivi* appellarunt. Sed sine *explicita* fide in Christi divinitatem non potuit haberi tam singularis confessio; ergo &c. ℞. dist. maj. appellarunt ex divino afflatu conc. a semetipsis neg. Caiphas enim sicuti divino afflatu ait: *Expedit, ut unus moriatur*, ita forte Filium Dei Christum agnovit, nisi velis Principi sacerdotum aliquid fuisse manifestum, quod plebs ignorabat. Idem de Martha affirmat S. P. Tr. 49. in Johan., hæc enim tamdiu a Domini ore pependerat. De Nathanaele scribit Estius, ipsum fortasse non intellexisse *filium naturalem*, ut Petrus Matth. 16.

PROPOSITIO II. In nova lege necessaria est ad salutem fides explicita Trinitatis, & Incarnationis.

Prob. I. Nam 16. Marci habetur: *Prædicate Evangelium omni creaturæ... qui vero non crediderit condemnabitur*; atqui Evangelium fidem explicitam Incarnationis, & Trinitatis insinuat; ergo &c. Prob. II. ex Augustin. epist. 177., ubi ait: *Cum dicit Apostolus manifestata est, ostendit, quia tunc erat, sed tamquam in vellere occulta, nunc autem velut in area manifestata*; ergo S. P., qui in utraque lege fidem requirit, nunc ob Evangelium revelationem exigit *explicitam*, & manifestam.

PROPOSITIO III. Hæc fides tum ad salutem, tum etiam ad justificationem omnino requiritur.

Prob. I. Ex Ap. ad Gal. 2. *Non justificatur homo, nisi per fidem J. C., & nos in Christo Jesu credimus, ut justificemur ex fide Christi*. II. Ex Trident. Sess. 6. *Disponuntur ad justitiam, dum divina gratia fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus promissa sunt, atque illud imprimis, justificari impium per redemtionem, quæ est in C. J.* III. ex Aug. Nam de N. & Gr. 2. ait: *Omnis humana natura justificari nullo modo potest, nisi per fidem, & sacramentum sanguinis J. C.* IV. ratione; si quis sine fide in Christum justificari potest, poterit etiam salvari. Justus enim, nisi a gratia excidat, jus habet ad gloriam; ergo si salus est ex fide Christi, erit etiam gratia ex Apost. *Justitia Dei per fidem J. C.*

Ob. I. Scripturæ de justis indiscriminatim loquuntur; ergo si justi vet. Test. per fidem implicitam in Christum justificati sunt, erunt etiam in hoc statu. Augustinus etiam

exi-

exigit in justificandis eundem fidei spiritum pro vetusta, & præsenti ætate, ex Prop. I.; ergo &c. II. Cornelius nondum *explicita* fide imbutus, dicitur *justus*, *& timens Deum*. III. Apost. non aliam fidem requirit, quam in Deum remuneratorem Heb. 11.; ergo &c.

℞. dist. ant. Indiscriminatim loquuntur, & docent etiam, veterem legem fuisse umbram futurorum, nunc autem esse revelatam, conc., secus, neg. Sicut ergo ex unitate fidei infertur, antiquis justis necessariam fuisse fidem & gratiam Christi, ita ex utriusque Testamenti discrimine, in quorum uno latebant, quæ erant in altero revelanda, concluditur, fidem olim implicitam, nunc apertam esse, & explicitam. Ad II. dist. ant. Dicitur justus per gratiam *actualem*, per quam Augustino teste: *Non sine aliqua fide orabat, & donabat*, conc., per gratiam habitualem, neg. *Si enim posset sine fide Christi esse salvus*, ait S. P., *non ad eum mitteretur Apostolus*. Ad III. dist. ant. Et Apost. ibidem loquitur de fide justificante ex toto, neg., ex parte, conc. Loquitur enim Apostolus de iis, quæ antiquos justos exstimularunt adversa æquo animo ferre, quod nempe Deum præ oculis haberent, et remuneratorem sperarent. Vid. auctorem.

Ob. II. Incredibile est Deum O. M., *qui vult omnes homines salvos fieri*, damnare eos, qui legem naturalem servantes, nequeunt audire Evangelium. Nec desunt ex Augustino *ultimæ gentes*, ad quas nondum fides pervenit; ergo iis saltem sufficiet fides implicita. Sicut enim credentibus urgente necessitate sat est Baptismus in voto, ita facientibus quod in se est sufficit fidei votum, ubi *explicita* fides haberi nequit. Tandem, si puer baptizatus in silvis relictus, aut mutus, aut surdus sit, neque Evangelium audire possit adultus, cum sit ornatus inhærente justitia, salutem consequetur; ergo &c.

℞. Non sufficere ad salutem naturalis legis observantiam, licet hæc sine gratia actuali ad justificationem non sufficiat: *Si enim de lege Judæorum, ait Apostolus: Si per legem justitia; ergo gratis Christus mortuus est, quanto justius dicetur de lege naturæ*, ait S. P. de Nat. & Gr. 2. Deus ergo vult omnes salvos fieri voluntate antecedente, non consequente, et efficaci, quæ solos spectat prædestinatos. *Ac per hoc, qui Evangelium non audierunt, & qui eo audito credere noluerunt, & qui non potuerunt, sed lavacro regene-*

ratio-

rationis non accepto perierunt, *non sunt ab illa consperſione diſcreti*, *quam conſtat eſſe damnatam*; ergo barbaræ gentes in ea maſſa relictæ non damnantur ob ignorantiam invincibilem Chriſtianæ fidei, ſed vel reatu originis, vel additamento propriæ voluntatis. Si vero ſint ab ea damnatione diſcretæ, procuratur eis audiendum Evangelium, et in finem perſeverant. Si ergo puer ille poſt baptiſmum Deum voluntaria culpa non deſerat, illi annuntiabitur Evangelium, aut ab homine, aut ab Angelo, aut per intimam inſpirationem, ut in Cornelio, et in Eunucho reginæ Candacis factum eſt.

Dices. Sufficit baptiſmus in voto; ergo & fides explicita in voto. ℟. neg. conſ. Nam ſuſceptio baptiſmatis, cum ſit actus *imperatus*, poteſt abſque voluntatis culpa impediri; fides vero, cum ſit actus elicitus, nequit ab extrinſeca cauſſa amoveri. Adde, fidem in voto eſſe fidem *explicitam*: quæ enim non creduntur, nec deſiderantur. Porro ſi abſque fide in Chriſtum ſalutem conſequi poſſunt, qui Evangelium non audierunt, cur tot præcones Evangelici Apoſtolorum exemplo remotiſſimas orbis oras peragrarunt, cum magno vitæ diſcrimine? Jure ergo Lovanien. Facultas hanc propoſitionem doceri vetuit: *Fides explicita de Deo trino*, *& Salvatore J. C. non eſt ita neceſſaria*, *ut ſine tali fide non poſſit obtineri ſalus*, & Inn. XI. indignum abſolutione eum declaravit, qui prædicta ignorat myſteria.

CAPUT VI.

De externa fidei confeſſione.

QUæremus hoc loco: An liceat fidem negare, an ſaltem diſſimulare, occulere, vel ejus cauſa fugam arripere. Sit itaque

Propositio I. Nunquam licitum eſt fidem negare.

Eſt contra Elceſaitas, qui apud Auguſtinum H. 23. docebant, fidem in perſecutione negandam ore, & corde ſervandam, contra Priſcillianiſtas, quorum illud erat effatum: *Jura*, *perjura*, *ſecretum prodere noli*; Georgium David Anabaptiſtam, alioſque Anglos libertinos: & prob. I. ex Apoſt. Rom. 10. *Corde creditur ad juſtitiam*, *ore autem confeſſio fit ad ſalutem*; ergo oris confeſſio neceſſaria eſt præſertim interrogante tyranno, ait enim Chriſtus: *Nolite timere eos*, *qui occidunt corpus &c.* Et Matth. 10. *Qui negaverit me coram hominibus*, *negabo & ego eum coram Patre meo*: & Luc. 9. *Qui voluerit animam ſuam ſalvam facere*, *perdet illam*. Et Ap. 2. Tim. 2. *Si negaverimus*, *& ille*

ille negabit nos; ergo &c. II. Cyprianus de Lapſ. ſcribit, vix ad pœnitentiam recipi *Libellaticos*, qui nempe mortis metu de facta idolis immolatione chirographum pecunia extorquebant, etiam ſcelere non patrato; merito ergo Innocentius XI. huic oppoſitam propoſitionem proſcripſit. III. Auguſtinus de Fid. & Symb. ait: *Fides officium a nobis exigit, & cordis & linguæ*. Tr. 66. in Jo. *Qui negat hominem Chriſtum non reconciliabitur per mediatorem Deo*; ergo &c. IV. Accedit ratio. Quodlibet mendacium iniquum eſt; ergo iniquiſſimum erit mendacium in fide. 2. Vitam confert Chriſtum profiteri; ergo mortem infert ipſum negare. 3. oppoſita ſententia ex Aug. l. contr. mend. c. 2. *Martyres inhonorat, imo aufert omnino martyria*; ergo &c.

Ob. I. Pſ. 14. laudatur: *Qui loquitur veritatem in corde ſuo*; ergo ſufficit fides & veritas cordis. II. Chriſtus Herodi, ac præſidi interroganti nil reſpondit. III. Tyrannus non eſt judex legitimus fidei; ergo &c. ℞. ad I. neg. conſ. Subdit enim Pſ. *Qui non egit dolum in lingua ſua*, et Ap. *Ore autem confeſſio fit &c.* Ad II. diſt. ant. Non reſpondit, cum rogatus de fide fuit, neg., cum non eſſet rogatus de fide, conc. Nam de fide rogatus reſpondit Luc. 23. et Jo. 18. cum non reſpondit fuit ejus humilitas, et patientia, nec agebatur de fide. Ad III. neg. conſ. Etſi enim ſinceram confeſſionem non expoſceret obſequium poteſtati debitum; poſtularet tamen veritas et religio.

Propositio II. Non licet religionem ſimulare.

Prob. I. ex 2. Mach. 6. ubi Eleazarus, hortantibus amicis ut veſceretur carnibus ſacrificii ℞. non eſſe ætati ſuæ *dignum fingere*, ſed id ſibi *maculam & execrationem* allaturum: per quam *omnipotentis manus nec vivus*, inquit, *nec defunctus effugiam*: et c. 7. narratur ſeptem fratrum illuſtre ea de cauſſa martyrium. Apoſtolus 1. Cor. 10. vetat fidelibus veſci idolothytis, etiam *propter conſcientiam*. Luc. 9. ait Chriſtus: *Qui me erubuerit, hunc filius hominis erubeſcet*; ergo &c. Prob. II. ex PP. Cyprianus (a), Irenæus (b), Tertullianus (c), Auguſtinus (d) &c., nec non antiqua concilia damnant veſcentes immolatitiis carnibus. Ambroſius l. 10. in Luc. *Non ſatis eſt*, inquit, *involuta reſponſio*, *ſed aperta confeſſio*: S. P. A. de Mend. c. 6. ait: *Hoc ſi liceret, potuit*

(a) *De Lapſ.* (b) *L. 1. c. 1.* (c) *De idol. 3.* (d) *De bon. conj. 16.*

potuit Christus præcipere ovibus suis; ut lupinis amictæ pellibus ad lupos venirent. Fulgentius l. 1. de Fid. ad Trasi. c. 1. ait: *Pene id esse fidem nolle asserere, quod negare*. Prob. III. ratione, I. Veritatis idea ea est, ut quisque talem se exhibeat exterius, qualis est; ergo &c. II. cum interiorem animum patefaciant verba, vel signa, peccat, qui moribus, ritibus, infidelium vestibus utens, & consuetudine Christum negare videtur, aut erubescere. Vide auctorem l. 20. c. 10., ubi objecta solvuntur.

Not. ab hac propositione pendere gravissimam de Sinensibus ritibus controversiam, quæ enim cultum politicum referunt, ut templum profanum ingredi, & Domino etiam thura adolenti exhibere famulatum cum Naaman Syro, die natali coram parentibus procumbere, & Imperatoris nomen mensæ impositum venerari, Confucium in gymnasiis honore prosequi non sunt flagitiosa. Sed videndum, num alia sint hujus generis, neque in his specimen lateat idololatriæ? Sic vesci idolothytis, si absit periculum scandali, licitum est: *Omne quod in macello venit* manducate, ait Apost. 1. Cor. 10. secus si adsit scandalum, aut id jubeat princeps idololatra in signum religionis; tunc enim imitanda est Eleazari fortitudo, & præceptum Apost. ibid.: *Nolite manducare*. Idem dicendum de Judæorum azymis, de conviviis hæreticorum, de vestibus &c. Licet enim iis uti, quæ sunt honesti muneris aut dignitatis &c., ut quas induit Joseph inter Ægyptios, Daniel apud Caldæos, Jesuitæ apud Synenses. Cavendum tamen, ne Christi oves pellibus lupinis se contegant. Quidquid ergo hæresim, aut superstitionem redolet omnino fugiendum, ut interesse cœnæ Calvinianæ, suscipere a Lutherano ministro Eucharistiam, communicare eorum ritibus, adire frequenter templa &c.

Propositio. Potest quisque metu persecutionis inculpate fugam arripere, sublato fidei, plebisque periculo.

Prob. I. pars ab Athanasio in Apol. de fuga sua, exemplis Moysis, qui fugit in Madian, Davidis in spelunca latentis, Heliæ, Paulli, et discipulorum qui sæpe fugam cœpere. II. Exemplo Christi, qui fugit in Ægyptum Matth. 2., de Templo Jo. 8., in Ephrem Jo. 11., quique Matth. 10. ait: *Cum persequentur in civitate ista fugite in aliam.* III. ratione. 1. Quia fuga aliquando est ipsa morte deterior, nam ab Esau fugiens Jacob præsentem mortem non timebat. 2. Quia Deus sanctis suis in fuga plures impertitus est honores, ut Moysi, et Jacob. 3. Quia fugientes quasi

medici in usus indigentium servantur, ut Apostoli ad prædicandum Evangelium, et Ecclesiam regendam; ergo &c.

Prob. II. pars. Ex Aug. ep. ad Honoratum 180., ubi ait, verba Christi, *Fugite &c.* non ita servanda, *ut necessario ministerio deserantur greges, quia deserta non fuit Ecclesia necessario ministerio*. Non debet enim Episcopus imitari mercenarium, *qui videt lupum, & fugit, quoniam non est ei cura de ovibus*, ait S. P. ibidem cap. 6.: *Cum plebs manet, & ministri fugiunt, ministeriumque subtrahitur, quid erit nisi mercenariorum illa fuga damnabilis?* Excusat proinde fugam Athanasii, quia non fugit *a ceteris ministris deserta plebe catholica*.

Opp. Honoratus apud Augustinum loco cit., præsentia Episcopi persecutores magis irritari, ita ut spectantibus pastoribus viri cadant, fœminæ constuprentur, incendantur Ecclesiæ; ergo &c. ℟. S. P. neg. cons. Non enim propter hæc, quæ incerta sunt, debet nostri officii esse certa desertio, si enim certa hæc mala forent, omnes fugam arriperent, adeoque tunc nulla foret Episcopo manendi necessitas. Magis ergo timendum est, ne lapides vivi estinguantur, & pereat fidei castitas deserentibus Episcopis, quam ne illis præsentibus comburantur terrena ædificia, aut fœminæ constuprentur in carne. In persecutione denique magnum fieri in Ecclesia concursum, aliis baptismum flagitantibus, aliis reconciliationem, omnibus consolationem præstolantibus. Hæc S. P. ibidem.

CAPUT VII.

De Sinensium ritibus.

Apostolica sedes pro variis circumstantiis, & Missionariorum relationibus de hac controversia diversa constituit. An. 1645. ad quæsita Jo. Bapt. Morales O. P. respondit, Sinensium ritus esse illicitos. Anno autem 1656., audita relatione P. Martinii S. J., statuit permitti posse sublatis superstitionibus, fideique protestatione præmissa. Orta hinc est controversia, an hoc postremo decreto ritus Sinensium ut civiles permitti debeant, an ut superstitiosi aboleri. Cum hinc inde plura scripta prodierint, an. 1693. missus est ad Sinas Carolus Maigrot, qui an. 1693. vetuit cultum Confucio, et progenitoribus tabellas eisdem appensas, vocesque *Xang Ti*, *ac Tien*. Hinc novæ lites, aliis has tabellas probantibus, damnantibus aliis. Missus proinde a Clemente XI. Th. de Tournon, qui anno 1704. plura alia Sinensium usu recepta proscripsit, ejusque decretum con-

confirmavit an. 1710. Clem. XI., et 1727. Benedictus XIII. His prænotatis sit

Propositio I. Non omnes ritus Sinenses an. 1656. a S. Congregatione probati sunt.

Prob. I. S. Congregatio permisit tantum cæremonias a P. Martinio *prænominatas*, & *propositas*: atqui Martinius retulerat, in cultu Confucii nullum interesse sacrificulum, nullas oblationes, aut sacrificia, sed inclinationes tantum, quales viventi magistro fiunt, nec S. Congregationi significavit, Confucio erigi sacras ædes, appendi tabellas inscriptas: *Sedes animæ sanctissimi Confucii*, celebrari ejus solemnitates vere et autumno, fungi sacerdotum munere Mandarinos, adolere thura, immolare victimas, offerre pilos, et sanguinem porci, comburere pannum sericum, nummosque papyraceos, et litteratos omnes venientes accensis cæreis in æde Confucii quater genua flectere, ejusq. spiritum adorare, nec dissimilia parentibus, avisque Sinenses præstare: idque testantur non solum Navaretta, et Varus O. P., sed etiam Morales, Faber, Brancatus, Roboredus, aliique; ergo &c. II. Martinium plura dissimulasse evincitur ex ejus quæsitis ad calcem Apologiæ FF. Prædicatorum Coloniæ an. 1699., tum ex iis, quæ apud Sinas evenere post Martinii reditum. Nam P. Adamus Schal, & P. Antonius a S. Maria S. J. decretum an. 1656. improbarunt, teste Navaretta, ob minus sinceram Martinii expositionem. Adde, Martinium palam affirmasse, in urbe *Nan-Cheu* corruptelam exorandi animas defunctorum, nonnisi a 300. annis invectam, quod tamen R. Pontifici, et S. Congregationi ipse reticuit; ergo &c. III. S. Congregatio S. Off. an. 1669. statuit, *Decretum anni* 1645. *esse in suo robore, neque per decretum S. Off.* 1656. *fuisse circumscriptum, sed omnino secundum quæsita in dictis dubiis expressa esse servandum ut jacet*. IV. De Laurea, & Mirobaltus ex mandato sacræ Congregationis ejusdem ad quæsitum P. Navarettæ respondit: *Quod si obsequia illa, quæ Confucio exhibentur, sint mere politica, possunt permitti, si religiosa, nequaquam*; ergo &c.

Propositio II. Edictum Caroli Maigrot recte provideque ritus superstitiosos prohibuit.

Prob. I. Ædes enim Confucii revera templum est, et oblationes ibi factæ superstitiosæ sunt & profanæ; ergo &c. Prob. ant. Ædes enim illa dicitur Sinarum lingua *Miao*, ut idolorum *Pagodæ* vocantur, teste Riccio, Bartoli, Kir-

chero, aliisque S. J. scriptoribus, licet ædes Confucii non sit templum commune, sed fanum litteratorum; ergo &c. II. Confucii cultum illicitum et superstitiosum declaravit non solum de Laurea, & Bona, sed etiam Clem. XI. die 19. martii 1715. in Bulla *Ex illa die*. III. idem evincitur ex Confucii simulacro cum adoratoribus picto in libro Italo, quod inscribitur: *Raccolta di varie scritture &c.* p. 34. ex inscriptionibus tabellæ, oblationibus &c., atque comparatione cum oblationibus factis idolo *Chin-hoan*, quæ ab adversariis etiam damnantur. IV. Confucii cultum etiam missionarii S. J. damnarunt in urbe *Kia-Ting*, teste Navarretta; falsum est ergo, eas ab eorum in Sinas ingressu fuisse permissas. V. Neque progenitorum cultus politicus est, nam in ea tabella non solum defunctorum nomina scripta sunt, sed etiam *Xin-Chu*, idest: *Sedes animæ*; ut fatetur P. Tellier, ex quibus defunctorum memoria, et sedes exprimitur. VI. Constat, Sinas hisce cæremoniis prospera a defunctis exposcere, teste Greg. Lopez O. P. Episcopo (quem apologistæ S. J. pro se laudant) Maffejo, aliisque S. J. scriptoribus. Nec Martinius diffitetur, hanc corruptelam exorandi spiritus defunctorum in politicos Sinensium ritus irrepsisse: nequit ergo iste cultus permitti, ut an. 1674. declararunt de Laurea, & Miroballus: imo Rom. Pont. Clem. XI.

Dices cum P. Franc. Xav. Philippucci, ea esse munera defunctis oblata, non sacrificia, ℞. Etsi id verum esset, non desinerent esse superstitiosa, & quia iis declaratur ibi spiritus adesse, qui hæc munera recipiant, & quia ab ethnicorum parentalibus ab Ovidio descriptis l. 2. Fast. non multum discrepant. VII. Jure vetuit Maigrot, ne Deus Sinica lingua dicatur *Xang-Ti*, sed recepto vocabulo *Thien Chu*, quod etiam firmavit laud. Bulla Clemens XI. Nam voce *Xang-Ti*, quæ latine redditur, *Supremus imperator*, materiam subtilissimam designari, quam Sinenses summum Deum credunt, Alvarus Semedo, Maffejus, Le Compte e S. J., eorumque oppugnatores testantur: atqui nefas est hæc nomina usurpare, quibus idololatræ percipiunt, Christianos colere diffusum ætherem, orbesque cœlestes, & neophyti ante has tabellas prostrati antiquam retinent superstitionem; ergo &c.

Dices: Dei nomen a Sinensibus latino vocabulo proferri non posse, Deique nomen tributum esse cœlo, lunæ, sideribus, nec tamen a nobis repudiari, Scripturam quoque cœli

cœli nomine Deum significare, & communiter dici*: Roma Pelagium damnavit*, ideſt Rom. Pontifex. Nec latere Sinenſes unum Deum a Chriſtianis coli, non cœlum materiale; ergo immerito *Xang-Ti* vetitum eſt. ℟. neg. conſ. Non enim jubentur Sinenſes adhibere latinum *Deus*, ſed ab ipſis receptum *Tien-Chu*, *cœli Dominus*: neque *Xang-Ti*, aut *Tien*, nomina ſunt appellativa, ut *Deus*, nec poſſunt vero, falſiſque diis convenire, nec quæritur quid nativa inſtitutione ſignificent: & an chriſtianis liceat cum iiſdem idololatris genua flectere, & profiteri ſe colere X*ang-Ti*, quod omnes tenent eſſe cœleſtem materiam. Deinde P. Lombardus cenſet, ea voce ſignificari æthercam materiam, Riccius verum Deum, alii S. J. miſſionarii non ſignificari verum ſpiritum, unde Palmerius eorum viſitator ejus uſum vetuit; ergo vox ambigua *Xang-Ti* a Maigroto, & Clem. XI. merito proſcripta eſt.

PROPOSITIO III. Decretum Card. de Tournon eſt æquiſſimum.

Prob. I. enim Clemens XI. an. 1710. decretum illud inviolabiliter obſervari præcepit, datis ea de re Joanni Portugalliæ regi epiſtolis, & accepto nuntio mortis Card. de Tournon ipſum appellavit*: Magnum catholicæ religionis præſidium &c.* addens*: Bonum certamen certavit, curſum conſummavit, fidem ſervavit*. Anno etiam 1715. audita relatione plurium miſſionariorum, poſt maturam diſcuſſionem formulam juramenti præſcripſit, qua omnes ſpondeant, ſe Cardinalis decreta ſervaturos. Eadem ſtatuit etiam Benedictus XIII.; ergo &c.

Nec dicas, Eminen. de Tournon ea decreta edidiſſe, aut rebus non inſpectis, aut Sinenſibus chriſtianis ſuperſtitionem affricaſſe, aut Apoſtolicæ ſedi impoſuiſſe, id enim de tanto viro, tali Romani Pontificis commendatione exornato, poſt tam longam dijudicationem excogitari nequit. maxime cum innumera vitæ diſcrimina pro fide ſubierit. II. Quæ edicto Card. de Tournon inhibentur, juſte prohiberi demonſtrat erudito opere Em. Lucini O. P., quod fruſtra conatur impugnare auctor Anonymus in opere tripartito. III. aperte damnat teſſeram illam nuptialem cum imagine idoli Pulleyaris ſola effigies apud eundem ſcriptorem p. 199., & reſticula 108. filis contexta, & croceo ſucco delinita. IV. Nec æquo animo ferri poteſt inſtitutio feſtorum ob muliebria, dum primum fluunt in pubertate. V. Nec excuſari poſſunt a ſuperſtitione aut conſperſi in

 fron-

fronte cineres e ſtercore vaccæ confecti, nec ſigna in Luciniano opere delineata, nec diſtinctio nobilium, ab infimæ conditionis fidelibus, quos vocant *Parreas*, ad quos miſſionarii ſacramenta miniſtrare nolunt, nec alia permulta, quæ in eo decreto memorantur; ergo &c. (1)

Caput VIII.

De fidei ſubjecto.

IN iis, qui in hæreſim prolabuntur, eique inhærent pertinaciter, fidem deficere communiter docent ſcholaſtici contra Durandum, licet quidam contendant non integram fidem, ſed fidei partem in hæretico deperire: remanet enim fides aliqua, ſed falſitati permixta, ut docet S. Bonaventura. Facile hoc diſſidium componi poteſt, ſi objectum *formale* a *materiali* diſtinguamus. Hæretici ergo nobiſcum tenent Trinitatem, Incarnationem &c., quæ revelatione non naturaliter percepere, ſed his non aſſentiuntur ob divinam auctoritatem ab Eccleſia propoſitam; ergo non fide divina, ſed humana, acquiſita, & hiſtorica.

Propositio I. Remanet fides in homine fideli etiam impio.

Prob. I. ex Ap. 1. Cor. 13., ubi aperte fidem a caritate ſecernit: quod etiam præſtat S. P. de Fid. & Op. c. 14. Accedit Trid. Seſſ. 6. c. 28.: *Si quis dixerit, amiſſa per peccatum gratia, ſimul & fidem ſemper amitti &c., anathema ſit*. Alex. VIII. damnat propoſ. 12.: *Quando in magnis peccatoribus deficit omnis amor, deficit etiam fides*, et 52. Queſnelli: *Fides non eſt abſque amore, & fiducia*. Accedit ratio. Nam fides et caritas diverſum habent obje-

(1) Non ſunt prætereundæ duæ celeberrimæ conſtitutiones Benedicti XIV., quarum prima incipit: *Ex quo ſingulari*, altera incipit: *Omnium ſollicitudinum*, quibus, præter ea, quæ a ſuis prædeceſſoribus ſtatuta ſunt, prohibetur in baptizandis omittere ſacramentalia, & *ſignanter ſalivam, ſal, & inſufflationes*: Vetatur chriſtianis nomina Idolorum imponere, matrimonium contrahi ab infantibus, *ex genitorum conſenſu, qui matrimonium contrahunt indiſſolubile de præſenti per impoſitionem Taly*, mulieres ad collum deferre Taly, quod imaginem refert Pulleyaris idoli, cujus loco permittitur nuptis uſus alterius Taly, *quavis religioſa imagine ornato*. E chriſtianorum nuptiis arcetur fructus, qui vulgo dicitur *Cocco*, *ex cujus fractione proſperitatis, vel infortunii auſpicia gentiles temere ducunt*, & alia plura ſanciuntur, ex quibus de controverſia hac celeberrima merito pronunciari poteſt cum Auguſtino: *Cauſſa finita eſt* &c.

objectum, et illa in Deum tendit, ut verum, ista in Deum, ut bonum, atqui fides, licet summum bonum firmissime credat, non tamen eo ita allicitur, ut nequeat ab illo divelli; ergo &c. Tandem nullus virtutis habitus in hac vita deperditur, nisi opposita qualitate; ergo sola infidelitate fides amittitur.

Opp. *Fides*, per Jacobum, *sine operibus mortua est*; ergo &c. II. per August. sola fides per dilectionem mundat cor, et pia fides sine spe, et caritate non est; ergo &c. III. Sine caritate in schola Augustini nulla datur vera virtus; ergo &c. ℞. ad I. dist. ant. Mortua est, quia non est ea fides, qua justus vivit, nec promeretur vitam æternam, conc., quia in peccatore nullos pios motus operatur, neg. Non imputantur quidem hi motus, nisi incioate, ad justificationem ac vitam, ad hanc tamen impii disponuntur: *Dum credunt vera esse, quæ divinitus revelata sunt: atque illud imprimis, a Deo justificari impium per gratiam ejus*, ut loquitur Trid. Ad II. neg. cons. Vult enim ibi S. P., quod fides sine caritate nil prodest: ait enim Tr. 6. in Jo: *Fides sine caritate potest esse, non tamen prodesse*. Ad III. dist. ant. Sine caritate habituali, neg., sine caritate actuali, qua virtus vitio non labefactetur, dum cupiditate marcescit, ut l. 18. dictum est, conc. Profitetur enim schola Augustini *habitus* supernaturalium virtutum a caritate distinctos: licet caritas actibus aliarum virtutum formam tribuat, et perfectionem. Vide auctorem.

Propositio II. Non permanet vera fides in hæretico.

Prob. I. Ex Ap. ad Gal. 5. vers. 4. ait: *Evacuati estis a Christo*, scilicet *a spiritu fidei*, ex vers. 5., quia inquit: *Persuasio hæc non est ex eo, qui vocat vos*: idest, quia non auctoritatem Dei revelantis, sed humanam sequebantur, ut faciunt hæretici. Unde S. P. l. contra Faustum 17: *Qui in Evangelio*, inquit, *quod vultis creditis, vobis potius quam Evangelio creditis*. II. Ap. 1. Cor. 3. ait: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id, quod positum est*: quod fundamentum negat S. P. Ench. 5. *aliquibus hæreticis nobiscum esse commune: etenim nomine tenus invenitur Christus apud hæreticos, qui se christianos vocari volunt, non reipsa*; ergo &c. III. Accedit ratio. Fides enim non humanæ persuasioni innititur, sed auctoritati Ecclesiæ, sed nullus hæreticus ad hanc normam exigit fidem suam; ergo non credit fide supernaturali. Hinc D.

Th. 2. 2. q. 5. ait: *Quod in hæretico non manet fides. Unde quicunque non inhæret, sicut divinæ regulæ, doctrinæ Ecclesiæ, non habet habitum fidei.*

Dices. Discipuli, quibus Dominus Marc. ult. exprobravit incredulitatem, & D. Thomas, cui Jo. 20. ait: *Noli esse incredulus*, numquid fidem amiserunt? ℞. negative. Nam per incredulitatem, qua quis privato homini mysterium nondum sibi exploratum narranti non vult fidem præstare, si habeat paratum animum credendi aut Deo, aut Ecclesiæ, fides non amittitur, & hæc fuit discipulorum incredulitas, ab hæreticorum pervicacia longe diversa.

Opp. I. S. P. A. de Bapt. c. 5. Judæo ad Ecclesiam venienti ait: *Tene fidem resurrectionis mortuorum, sicut tenebas, sed crede Christum resurrexisse*, similiter hæretico: *Tene baptismum sicut tenebas, sed agnosce Ecclesiam*, &c.; ergo agnoscit S. P. in Judæo & Donatista veram fidem resurrectionis, & baptismi. II. S. P. ibid. c. 26. laudat patientiam Schismatici, qui *ne Christum neget, patitur famam &c.*, eamque donum Dei esse ait, licet donum exhæredatorum; ergo &c. ℞. dist. cons. Agnoscit fidem *materialem*, & ex objecto, nempe quoad unum aut alterum fidei articulum, quem credit, conc., *formalem* et quoad *motivum*, nempe quod credat ob divinam auctoritatem ab Ecclesia propositam, neg. Sicut enim Judæo, & hæretico dictum est, *Tene &c.* ita Ethnico dicitur: *Tene ab uno vero Deo mundum conditum esse, quod tenebas*: atqui hæc fides Ethnici non est supernaturalis, sed a naturali oritur philosophia; ergo nec fides Judæi &c. Ad II. dist. ant. Laudat, ut Dei munus ex *objecto*, quo supernaturalis est etiam fides Judæi, utpote revelata, conc., ex *motivo* credendi, neg. Sic enim naturalis est, vel ex evidentia, vel ex hominum institutis, non ex Dei revelantis obsequio. Laudatur ergo cit. loco schismaticus, ut laudantur Fabricius, & Catilina, ajunt PP. Maurini.

Ob. II. In hæreticis remanet eadem credendi facilitas, & immobilis persuasio; ergo &c. ℞. I. neg. ant. Cum enim eorum fides medio fallaci innitatur, hinc tanta hæresum variatio, & novorum dogmatum seges. ℞. II. cum Em. de Laurea neg. cons. Nam præter fidem *infusam* admitti debet habitus fidei *acquisita*, aut majorum institutione, aut consuetudine, per quam etiam habitu fidei supernaturalis sublato, hæretici adeo firmiter nonnulla credunt, ut pro illis mori parati sint, ut de Donatistis ait S. P. in Breviculo & alibi. Ob.

Ob. III. Non tollitur scientia, aut fides humana, nec violatur totus Decalogus, ex quo, aut in una conclusione aberretur, aut uni rei non præbeatur assensus, aut unum præceptum violetur; ergo nec fides divina. ℞. S. Thomas, neg. cons. Nam conclusionibus unius scientiæ assentimur propter diversa media, fidei autem propter unum medium, nempe ob divinam veritatem ab Ecclesia propositam. Præcepta etiam ob diversa motiva servantur, nam si quis unum transgrediatur ob princeps motivum, quod nolit Deo perfecte obedire, *factus est omnium reus*.

PROPOSITIO III. Nec remanet fides in iis, qui sunt in termino constituti.

Prob. I. Non remanet in beatis, cum non videant *per fidem, sed per speciem, & facie ad faciem*. Hinc S. P. l. 14. de Trin. 2. ait: *Neque enim jam fides erit, qua credantur, quæ non videntur, sed species, qua videantur, quæ creduntur*, ergo &c. Nec fides iis confert ornatum, cum omnem iis decorem conferat splendor gloriæ.

Prob. II. de reprobis. Hi enim omnium supernaturalium donorum ornatu exspoliantur, exscepto charactere, quo ab infidelibus secernuntur. Nec obstat locus ep. Jacobi c. 2.: *Et dæmones credunt &c.* ibi enim non instituitur comparatio inter dæmonum, & hominum fidem (cum illi ex mentis acumine credant, isti ex Spiritus S. illustratione), sed solum ostenditur, fidem non prodesse ad salutem, nisi serventur mandata.

DISSERTATIO II.

De spe christiana.

OPtime monet S. P. Aug. Ench. c. 155.: *Ex fide nasci spem bonam fidelium*; de ejus itaque necessitate, & certitudine, tum de timore Domini, & oratione, quæ spem christianam comitantur & fovent, breviter pertractabimus.

CAPUT I.

De christianæ spei necessitate, & certitudine.

SPei nomine hoc loco intelligimus inditam divinitus virtutem, qua pium fiduciæ motum exerimus, & definitur: *Virtus divinitus infusa, per quam certa cum fiducia nostræ salutis & æternæ vitæ bona exspectamus*. Hujus spei objectum materiale est ipse Deus, prout est animæ vita, & finis ultimus. Gratia vero, peccatorum remissio, & finalis perseverantia, quæ nos ad Deum perducunt, sunt spei nostræ *objectum* secundarium: quia non per se, sed ratione

ne ultimi finis, & ut media expetuntur. Ex hac fidei, mediorumque distinctione dicitur a theologis, spem oratione dominica, fidem symbolo, caritatem decalogo contineri. Objectum autem *formale* spei est ipsa Dei omnipotentia, & misericordia, quibus æternam vitam possumus comparare: eaque minus recte cum fide, et caritate confunditur. Sit itaque

Propositio I. Spes a fide, & a caritate distinguitur.

Prob. I. pars ex August. c. 8. Enchir. *Quis namque pœnas non credit impiorum? nec sperat tamen*; ergo aliqua creduntur, quæ spei nostræ objectum non sunt, sed potius horroris & timoris. Prob. II. pars ex Trid. sess. 6. c. 6., ubi ait: peccatores ad justificationem disponi, dum *in spem eriguntur*, & can. 3. ait, posse hominem Spiritus S. adjutorio *sperare sicut oportet*; ergo spes ut dispositio justificationem præcedit, et ab ipsa sejungitur. II. Damnata est 57. Quesnellii prop. *Non est spes in Deo, ubi non est amor Dei*, quod de amore *regnante*, seu justificante recte exponit Bellelli. III. S. P. Tract. 83. in Jo. ait: *Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam, qui non diligit*: ergo aliquam spem esse *informem* admittit. IV. Licet peccator nullum habeat gloriæ meritum, potest tamen, quandiu vivit, a Dei misericordia gratiam et remissionem obtinere; ergo dum confidit, se æternam vitam consecuturum, si resipiscat, perseverat in illo virtus spei.

Opp. Ap. Rom. 5. ait: *Spes autem non confundit, quia caritas diffusa est in cordibus nostris*; ergo &c. II. S. P. serm. 31. de V. D. ait: *Solis filiis spem esse*, et c. 8. Ench. *Spes vero esse sine amore non potest*; ergo &c. ℞. I. dist. ant. et Ap. loquitur de spe *viva*, conc., de spe *informi*, neg. Loquitur enim de spe, qua quis beatitudinem exspectat *per merita, quæ jam habet*, ut exponit D. Thomas 1. 2. q. 65. art. 4. Ad II. dist. ant. Sine amore inchoato, conc., perfecto, neg. Spes enim sine aliquo amore esse non potest, nihil enim speratur, si nulla ratione diligitur, ut scribit Estius, Lensæus &c. Sicut ergo spes carnalis sine amore carnali, ita spiritalis sine spiritali amore esse non potest. Sequitur ex dictis, spei habitum etiam in magnis peccatoribus permanere, ut in publicano, quem, dum premebat conscientia, spes sublevabat. Non remanet tamen in Beatis saltem quoad objectum primarium: *Spes enim, quæ videtur, non est spes*, ait Ap. Rom. 8.: et S. P. *Spes est nonnisi rerum futurarum*.

Nec

Nec dicas exſiſtere in illis ſpem futuræ gloriæ corporis, hæc enim exſpectatio, non ſolum firma eſt certitudine ſpei, ſed etiam immutabilis cognitionis ex æternæ vitæ ſecuritate, ac ſtatu patriæ. Secus de animabus purgandis dicendum eſt, in his enim fides et ſpes perſeverat. At in dæmonibus et damnatis, licet perſeveret inditus amor beatitudinis, nullum ſpes locum habet. Hæretici denique, utpote ea fide deſtituti, quæ eſt *ſperandarum ſubſtantia rerum*, veram ſpem habere non poſſunt.

PROPOSITIO II. Non perſiſteret ſpes in eo, cui facta eſſet futuræ damnationis certiſſima revelatio.

Ita Gonet, Suarez, Salmaticenſes &c. contra Hurtadum, Azorium &c. Prob. I. ex Auguſtino l. 25. de C. D. 15., ubi ait, Eccleſiam, ſi ſciret quinam ſint reprobati, pro eis non oraturam, ſicut *non orat pro dæmone*; atqui oratio eſt invictum ſpei argumentum; ergo &c. II. D. Thom. q. 25. De Ver. ait: Deum non poſſe ordinata potentia revelare alicui ſuam damnationem, *quia talis revelatio cogeret eum deſperare*. III. Spes eſt futurorum ex Auguſtino; ergo pendet a judicio practico, quo ſalus nedum poſſibilis percipiatur, ſed etiam futura, alias ſperare poſſent etiam dæmones, quorum ſalus eſt impoſſibilis. Dicimus tamen in hoc ſtatu, quo Deus decrevit unumquemque ſalutem conſequi poſſe, hoc non poſſe contingere: unde, ſi alicui fieret damnationis revelatio, hæc comminatio eſſet, qualis facta eſt Ninivitis: nec ſpe depoſita in cinere et cilicio cum iis agere deberet pœnitentiam. Si vero de abſoluta potentia hæc revelatio fieret, nec comminatio eſſet, ſed definita, & immutabilis præſcriptio; nullus ſpei locus erit: quia objectum ſpei non eſt bonum poſſibile tantum, ſed etiam futurum.

Opp. Stat cum certa revelatione ſalutis timor, ut in Paullo 1. Cor. 9. ergo ſtat etiam ſpes cum futuræ damnationis revelatione. II. Hæc revelatio non everteret Scripturas de miſeratione Dei pœnitentibus repromiſſa; ergo Scripturæ tunc eſſent baſes chriſtianæ ſpei: PP. etiam docent, de nullo deſperandum quandiu vivit; ergo &c. III. In caſu teneretur quiſque vitare peccata, & legem implere: non enim ſcientia futuris affert neceſſitatem, nec arbitrium evertit, aut legis naturam; ergo &c.

℟. ad I. neg. ant. Paullus enim, cum ad Corinth. ſcripſit, non habebat plenam ſalutis ſuæ certitudinem, ut ex Gregorio, & Proſpero oſtendunt Eſtius, Menochius &c.

Ad-

Adde, Apostolum ibi tantum ostendere afflictationes corporis ad damnationem evitandam requiri. Scripturæ vero ac PP. in argumento laudati loquuntur generatim, non vero in hypothesi, nec de homine impio in individuo. Ad III. neg. cons. Tenetur enim quisque servare præcepta, si possibilia sint, sed ad spem non satis est salutem esse possibilem, nisi apprehendatur ut futura. Tenetur autem quisque a Deo sperare gratiam, & gloriam. Nam I. Paral. 10. reprehenditur Saul, *quod non speraverit in Domino*. Spem quoque in nobis excitant divina promissa, sacra eloquia, Dei beneficia, & miserationes ejus, quarum non est numerus.

Propositio III. Spes nostra firmissima est, sed certitudo timorem non excludit.

Prob. I. pars. I. Ex Dei promissis, de quibus ait Ap. 2. Tim. 1. *Scio cui credidi, & certus sum*. S. P. in Ps. 123. *Spes nostra tam certa est, quasi res jam perfecta sit*. II. Ex Christi redemtione 2. Petr. 1. *Regeneravit nos in spem vivam*, & S. P. l. 1. de Doctr. 15. *Quanta se fiducia spes credentium consolatur considerans quantus quanta pro nondum credentibus passus sit*. III. Ex innumeris Dei beneficiis. Hinc Ap. Rom. 5. *Spes non confundit, quia caritas diffusa est &c.* Et S. P. in Ps. 148. ait: *Promissionis Dei arrhas accepimus, tenemus mortem Christi, sanguinem &c.*

Prob. II. pars. Nam Ap. Philip. 2. ait: *Cum timore, & tremore vestram salutem operamini*. Ps. 2. *Apprehendite disciplinam, ne pereatis*. Ex S. P. de Nat. & Gr. 32. humilitas est exercenda, *ne homo, dum quod Dei est deputat suum, amittat quod Dei est*. Hieronymus de Cust. virg. ad Eust. ait: *Quandiu hoc fragili corpore detinemur, nulla est certa victoria*; ergo &c.

Caput II.

De timore Domini.

Not. I. Adversus Lutherum ejusque asseclas, timorem, quem servilem dicimus, esse substantia sua bonum, utilem, & donum Dei, nec reddere hominem impium, seu ad disperationem inducere, ut ajunt hæretici. Exponam autem ea de re Augustini sententiam, quam sequitur D. Thomas, Ægidius, Estius, Morinus, Lupus, Bellelli, aliique.

Not. II. Timorem alium esse naturalem incussum a malo, quod quisque naturaliter refugit, nec est imperatus a vo-

a voluntate: alium liberum elicitum ex cognitione aliqua, & amore. Ille, cum sit *passio* ex Augustino, nec liber animi motus, non est peccatum; iste vel est ex libero amore, quo animus inhæret bonis fluxis, tamquam ultimo fini, & dicitur amor *mundanus*, de quo ait S. P. in Ps. 127. *Tantum timent, ne aliquid mali in terra patiantur*, vel ex amore sui ipsius, & est timor servilis, ut timor gehennæ tormentorum, quæ, *quia vere futura sunt impiis, timent & continent se a peccato*, subdit ibidem S.P., vel est ex amore simul sui ipsius & Dei, & dicitur initialis, medius inter servilem & castum, quo quis *continet se a peccato, & incipit, quod durum erat amare*, vel ex amore Dei tantum & dicitur amor filialis & castus, quo timet ut filius offensam Patris, & casta sponsa a sponso deseri: *Incipit propterea juste vivere, non quia timet pœnas, sed quia amat æternitatem; exclusus est ergo timor a caritate, sed successit timor castus*. Hæc S. P. ibidem.

Not. III. In timore servili, intervenit fides timorem excitans ex gehenna, & amor patriæ cælestis. Si quis autem timeat ex sui ipsius non ex justitiæ delectatione, esse potest timor inordinatus, & dicitur *serviliter servilis*. Si vero gehennam ob sui amorem formidet, qui non sit vitiosa cupiditas, nec summum bonum sibi postponat, timor est ordinatus & rectus; servilitas ergo ad substantiam timoris non spectat: potest enim quis ita timere gehennam, ut seipsum non diligat inordinate; recte ergo definitur ab Augustino serm. 18. de V. Ap. 9. *Servilis timor est, quo times ardere cum diabolo*. An vero timeatur ob vitiosam cupiditatem, sive ob amorem sui, ad substantiam amoris non spectat. His notatis sit

Propositio I. Mundanus timor vanus est & noxius.

Prob. I. Scripturis. Math. 10. habetur: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*. Et 1. Petr. 3. *Timorem eorum ne timueritis*; ergo &c. Et S. P. Aug. Serm. 161. *Timor vanus est hominum timentium amittere temporalia. Hinc objurgandi timentes mori, & nil agentes, nisi serius mori*. Nam ex D. Thoma mundanus timor, quo quis hæret tamquam fini fluxis bonis *ex mala radice* gignitur, & noxius est. Secus, si timor sit *passio* innoxia naturæ imbecillis, culpandus non est. Neque malus est timor, quo quis terrenum judicem timet quatenus *Dei minister est*, ut ait Ap. Rom. 13. *vindex in iram ei, qui malum agit*, is enim timor rationi congruit, nec per se excludit amorem justitiæ; ille

ergo

ergo timor est mundanus & noxius, quo quis *timet carcerem, & non timet gehennam*, &c. ait S. P. serm. 161.

Propositio II. Timor servilis est bonus, utilis, supernaturalis, & donum Dei.

Prob. I. Scripturis. Math. 10. *Timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam*. Prov. 14. *Timor Domini fons vitæ, ut declinet a ruina mortis*; ergo &c. Prob. II. ex PP. Augustinus serm. 161. ait: *Cum ergo Dominus timorem incusserit, dicturus ego sum male times ista?* (idest gehennam &c.) *Non dicam, Plane time, nihil melius times*. Et Ps. 127. De timore gehennæ ait: *Bonus est ipse timor, utilis est*. Eadem habet S. P. in l. de Virg. 38. De Catech. rud. 5. & alibi; ergo &c. Accedunt Tertullianus, Cyprianus, Basilius, et Patres omnes. Prob. III. ratione. Bona etenim timoris *servilis* plura connumerat S. P. Aug. I. *Coercet malam cupiditatem* (*a*) II. quasi pædagogus legis *volentem peccare animo interiore non sinit.* (*b*) III. Continendo ab externo peccati actu *pellit consuetudinem malorum operum*. (*c*) IV. Viam sternit caritati, & *incipis bona desiderare*. (*d*) V. Corroborat adversus tentationes, dum instat Dominus *flagella ingeminas timoris, & pudoris* (*e*); ergo bonus est &c.

Dices S. P. De Nat. et G. c. 57. ait: *Qui timore supplicii, non amore justitiæ se sensit abstinere ab opere peccati, nondum liber est a voluntate peccandi*; ergo &c. ℟. dist. ant. Et hoc est vitium timoris, neg., timentis, conc. is enim visco cupiditatis adhuc detentus timet ne crucietur, non vero ne offendat Patrem. Quod ubi paullatim exuit introeunte delectatione justitiæ, timor *servilis fit initialis*, remanetque substantia idem, servilitate abjecta. Hæc porro servilitas, prout adnexa est pravæ cupiditati, non est a Deo, ut docent D. Thomas (*f*), et Bonaventura (*g*): neque est de essentia timoris, nec obstat quin timor sit substantia bonus, et donum Dei. Sicut fides bona est, licet *informis*; *quia servilitas*, ut ait ibidem D. Thomas, *non pertinet ad speciem timoris servilis, sicut nec informitas ad speciem fidei informis*. Sequitur ex dictis, I. timo-

(a) *L. 3. contra Ep. Petill. c. 83.*
(b) *Ser. de V. Ap. c. 18. n. 8.*
(c) *Ep. 120. ad Hon. nunc 140.*
(d) *Tr. 9. in Jo. Ep. n. 5.*
(e) *L. 8. Conf. 2.*
(f) *2. 2. q. 19.*
(g) *De 7. don. Spir. S.*

timorem esse initium sapientiæ, quia hinc peccator incipit *aliquando sapere*, et sicut per setam introducitur linum, *sic timor primo occupat mentem*, *ut introducat caritatem*: ut ait Augustinus (*a*) et Salesius (*b*). Sequitur II. esse supernaturalem, cum ad gratiam disponat: unde Alex. VIII. hanc propositionem damnavit: *Timor gehennæ non est supernaturalis*. Sequitur III. recte a Trid. definitum sess. 6. c. 8. per hunc timorem iniquos utiliter concuti, et ad gratiam disponi: ac jure proscriptas esse Quesnellii propositiones 60. ad 67. huic definitioni oppositas.

Ob. I. Lutherus: ex Rom. 5. *Lex subintravit, ut abundaret delictum*, sed hoc accipitur de legis effectu, idest de timore incusso ex pœnarum metu; ergo &c. ℞. neg. min. Aliud enim lex præstat: redarguit nimirum prævaricatorem, ut convictus ad Dei gratiam confugiat, sine qua lex justitiam non affert, nec reprimit concupiscentiæ motus, ex Aug. q. 166. in Exod., et Estio in Paul. Vid. l. 20. c. 6. in ℞. ad 6.

Ob. II. Jo. Ep. 1. *Perfecta caritas foris mittit timorem*; ergo &c. ℞. S. P. dist. ant. *Timorem hominum & temporalium malorum*, conc., *timorem Dei & divini in fine judicii*, neg. *Noli altum sapere*, *sed time*: *ama Dei bonitatem*, *time severitatem*, ait S. D. de S. Virg. c. 38.

Ob. III. S. P. Tr. 9. supra cit. ait: timorem tormentum habere. II. Ser. 161. timentem ardere &c. non esse laudandum, III. In Ps. 77. non fieri ex corde, quod fit formidine pœnæ; ergo &c. ℞. neg. cons. Ad I. ergo docet S. P., timorem habere tormentum, quia *putredinem tollit*, & *quasi videtur vulnus augere*, *quia vulnus plus dolet cum curatur*, *quam si non curetur*, timore ergo curatur vulnus, nec deterior eo fit peccator, sed *putredine* ablata longe melior. Ad II. dist. ant. Ait S. P. *Nondum esse laudandum* ob vitium timoris, neg., timentis, conc. *Nondum ergo laudandus*, *quia times*, quia etsi bene timeas, adhuc tamen peccati labe inquinaris; & *formido est mali*, *nondum dilectio boni*: quod sane non est vitium timoris te custodientis, sed pravitas tui nondum habentis *amorem non peccantem*; ergo *nondum laudandus es*, *licet non ita dolendus*, *ut ante*. Ad III. dist. ant. Non fit ex corde defectu timoris, neg., timentis, conc. Quoad facta ergo & *qui timent*

(a) *Tr. 9. in Jo. Ep.* (b) *Philoth. l. 5.*

timent pœnam, *& qui amant justitiam non furantur*, *& ideo pares sunt manu*, *dispares corde*, atqui pravitas cordis non est a timore, sed a timente; ergo bonus est timor, licet sit timens iniquus.

Ob. IV. Timor servilis est ab amore sui; ergo est pravus. ℟. neg. cons. Nam amor sui non est semper inordinatus, & noxius. Qui se diligit absque ordine in Deum perverse diligit, quique gehennam timet *ut principale* malum, quo a voluptate distrahitur, male timet. Qui vero ordinate se diligit, & gehennam timet, non *ut principale malum*, sed magis timet offensam Dei, bene timet. Timor ergo servilis, quoad objectum, et substantia sua bonus est, et permanet etiam cum caritate; licet quoad subjectum, nempe quoad timentem, qui est adhuc servus peccati, servilitas sit mala.

Propositio III. Præ ceteris laudandus est timor castus.

Prob. Ex Augustino, qui serm. 161. de timore caritatis exponit illud Ps. 18. *Timor Domini sanctus permanens in sæculum*. Et Ps. 127. illum comparat timori castæ sponsæ timentis ne deseratur a sponso. Et num. 9. ait S. P.: *Si diceret Deus*, *faciem meam nunquam videbis*, *omni terrena felicitate abundabis*, *fleret timor castus & diceret: imo tollantur omnia & faciem tuam videam*. Dicitur autem timor Domini *permanens in sæculum &c.*, quia, licet in patria, ubi regnat perfecta caritas, locum non habeat timor pœnæ et offensæ; permanet tamen timor reverentiæ, qui Deo a beatis exhibetur *in sæculum sæculi*.

C a p u t III.

De Oratione dominica.

Definitur oratio a Damasc. lib. 3. de Fid. 24.: *Ascensio mentis ad Deum*, et ab Augustino in Ps. 83.: *Locutio hominis ad Deum*, a D. Thoma 2. 2. q. 83. *Decentium a Deo petitio*. Petuntur autem quæ decent, dum animus *temporalibus æterna præponit*, ut ait S. P. Ep. 130., et dum servatur ordo desiderii et amoris. Unde sine lingua quis orat dum recte diligit. Necessitas orationis ostenditur ex divino præcepto, ex nostra a Deo dependentia, ex libera gratiarum, et perseverantiæ collatione; ut docet S. P. de Pecc. mer. l. 2. de Corr. c. 3., et alibi. Excitat vero in orantibus fiduciam summa Dei misericordia, et liberalitas, qua Jo. 16. ait: *Petite & accipietis*. Inter Ecclesiæ orationes primum locum tenet oratio dominica, tum auctoritate

tate Institutoris, et petitionum ordine, cum æquitate, plenitudine, ac gravitate verborum: cujus hoc loco expositionem exhibemus ex Cypriano, Augustino, aliisque depromtam.

Præmittitur ergo orationi dominicæ brevis præfatiuncula his verbis: *Pater noster, qui es in cœlis*, quibus tum ad benevolentiam conciliandam & caritatem excitandam *Patris* nomen usurpatur ex Aug., tum ex aliis ad significandam gratiam creationis, adoptionis, gubernationis, legis, et amoris. Dicitur *noster*, ut nos fratres esse noscamus: et *qui es in cœlis*, idest in sanctis; non enim locorum spatio continetur Deus. Deinde vero sequitur

I. Petitio: *Sanctificetur nomen tuum*, idest, ut Dei nomen sanctum habeatur ab omnibus, ut sanctificetur in nobis, ut benedicatur ubique ab omnibus, ut longe lateque fama ejus pervadat. Ita S. P. A. aliique. Dicitur autem *sanctificetur*, non *manifestetur*, quia Dei notitia omnibus natura indita est, ait noster Triumphus. II. Petitio est: *Adveniat regnum tuum*, idest Dei regnum per doctrinæ propagationem manifestetur hominibus, ut perveniat ad nos beatitudo sanctorum omnibus præparata; ut adveniat Christus omnes judicaturus, ratione beatitudinis, quæ spei objectum est, non ratione supplicii, ut notat Triumphus. Quæ sane petitio non est præsumtuosa, cum Dei regnum nobis paratum sit a constitutione mundi, illudque Christus acquisierit sanguine suo, ait vetus interpres apud Martenem. Nec additur *nobis*, oramus enim ut perveniat etiam ad alios. Hæc August., Cyprianus, Venantius, Estius &c.

III. Petitio est: *Fiat voluntas tua, sicut in cœlo, & in terra*: ad divina præcepta refertur ab Augustino, maxime ad caritatem, per quam angeli in cœlis Deo adhærent. Commendatur etiam hoc loco gratiæ necessitas, ac si dicam: *Fac me facere voluntatem tuam*. IV. Petitio est: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Habent plures codices, *supersubstantialem*, ex græco ἐπιούσιον. At S. P. exponit de pane necessario corpori, de visibili sacramento, et invisibili verbo Dei, Cyprianus de Eucharistia. Ἄρτος edulium significat, seu cibum frugalem; superflua ergo petenda non sunt. *Da nobis* Dei liberalitatem exprimit, *qui dat omnibus affluenter* ex Jac. c. 1. *Hodie* nimiam sollicitudinem damnat, & idem est, ac *in hunc diem*, ex græco καθ' ἡμέραν *quotidie*. V. Petitio est: *Dimitte nobis debita*

nostra, *sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Omnes *debita* interpretantur peccata, ob quæ pœnas debemus. Hinc Lucas habet ἁμαρτίας. Petitionem hanc faciunt etiam justi, cum in peccata saltim venialia labantur, Christus vero pro Ecclesia. Quæ sequuntur monent veniam iis dandam, qui in nos deliquerunt, juxta præceptum Domini ab Evang. expressum Luc. c. 6.

VI. Petitio est: *Et ne nos inducas in tentationem*. Est hebraica phrasis, & idem valet ac, *ne patiaris induci*, ut legit Cyprianus. His verbis non tentationes refutamus, sed petimus ne succumbamus. VII. Petitio est: *Sed libera nos a malo*. In græcò habetur *a maligno*, unde vetustus interpres habet, *a diabolo*. Putat Estius, 6. et 7. petitionem non esse distinguendas, sed Aug. eas distinguit, quia non solum orandum est, ne inducamur in malum, sed etiam ut ab illo eruamur, quod patimur. *Amen* hebraica vox est, petita approbans, græce καὶ *profecto*, vel *fiat*, latine *quæso*, vel *utinam*. Ex 1. Cor. 14. constat, idiotas respondisse *amen* sacerdotum orationibus, quod etiam nunc in Ecclesia servatur.

DISSERTATIO III.

De caritate.

De hac virtute agemus sex capitibus, ubi de nomine, ac divisione caritatis, de modo, ac tempore, quo actu est exercenda; tum de amore puro & Quietismo, de amore proximi & ordine caritatis, ac de dilectione inimicorum verba fient.

CAPUT I.

De nomine, divisione, & objecto caritatis.

Not. I. Caritas *gratiam*, *benevolentiam*, & *amicitiam* significat, & accipitur semper in bonam partem; Non ita *amor*, et *cupiditas*, quæ pravum animi affectum sæpe significant. Proprie etiam gratiam sanctificantem exprimit, qua justi redduntur Deo grati, aliquando etiam casti amoris actum, piam inspirationem, et boni cupiditatem. Ipsa caritas, amor, et dilectio dicitur ex Augustino, adeoque omnis caritas est amor, non vicissim.

Not. II. Caritatem dividi in *habitualem*, & *actualem*. *Prima est habitus a Deo infusus, per quem voluntas redditur recta, & justa, & ad Deum, & proximum ordinate diligendum exercitatur*. Per hanc Scripturæ ajunt, nos reddi Dei filios, hæredes, amicos: Patres vero eam vitam vocant,

cant, qua Deo copulamur, amicitiam, ac Dei hominisque mutuam communicationem. Vide l. xix. Hunc vero habitum a Deo infusum, esse virtutem theologicam, cum in Deum tendat, dubitandum non est; hujusque *objectum* præcipuum Deus est: *Formale* vero objectum est summi boni præstantia. Secunda vero, seu caritas actualis per Aug. l. 4. de Doctr. 10.: *Est motus animi, ad fruendum Deo propter ipsum, & se ac proximo propter Deum*. Hujus autem caritatis actus non semper in Augustiniana schola est justificans, sed sicut caritas habitualis formaliter justificat, ita actualis inchoate & dispositive: ita ut dilectio tenuis & languida persistat cum peccato, licet in aliquo extremo casu cum voto sacramenti justificare possit; vehemens tamen & flagrantissima Deo reconciliet, priusquam sacramentum actu suscipiatur. Quapropter nos dividimus caritatem in inchoatam, & perfectam, & negamus omnem dilectionem Dei benevolam stata lege absque sacramenti adminiculo conciliare Deo peccatorem: sed de his alibi. Nunc observa ex Augustino de Nat. & Gr. c. ult. quod *caritas inchoata, inchoata justitia est, caritas perfecta, perfecta justitia est &c.* Negant aliqui cum Durando, hanc inter Deum hominesque benevolentiam esse veram amicitiam: contra quos sit

PROPOSITIO. Caritas veram parit amicitiam.

Prob. Nam inter Deum, & hominem justum est caritatis consensio; ergo est inter utrumque vera amicitia. Prob. cons. ex definitione amicitiæ, quæ ex August. est: *Rerum humanarum & divinarum consensio, cum benevolentia, & caritate*. Consentit cum Platonicis Marsilius Ficinus, Aristoteles, Aspasius, aliique. Quod vero inter Deum hominemque perfectissima sit caritatis consensio patet: cum enim perfecta voluntas sit summo bono adhærere eoque frui; utrumque vult tam homo justus, quam Deus: atqui hæc est excellentissima animorum consensio; ergo vera amicitia est. Jure ergo Christus Dominus amicos dixit discipulos suos Luc. 12.: *Dico vobis amicis meis*, & Jo. 15.: *Vos amici mei estis*, & alibi passim.

Ob. I. Per amicitiam quis bonum vult alteri ex affectu erga ipsum, atqui Deus universa propter semetipsum operatur; ergo &c. II. requiritur ut amicus alteri benefaciat, atqui homo non potest Deo benefacere; ergo &c. III. Vera amicitia ex Aristotele est inter æquales, atqui Deus & homo non sunt æquales; ergo &c. ℞. ad I. neg. maj.

Id enim requirebant gentiles Philosophi ignorantes munera caritatis, divinumque consortium, Vid. prob. Ad II. neg. maj. Sufficit enim mutua benevolentia, qualis est inter regem, & subditum, qui nequit regi benefacere, & tamen datur inter eos vera amicitia. Ad III. dist. min. Non est æqualitas per naturam, conc., per gratiam, neg. Per hanc enim ex 2. Petr. 1. omnes efficimur *divinæ consortes naturæ*; ergo &c.

CAPUT II.

De modo, ac tempore, quo actualis erga Deum caritas est exercenda.

Quidam a Merbesio, Piette, Vanroy &c. refutati præceptum diligendi Deum solis externis actibus impleri autumarunt, alii nullo suæ vitæ tempore teneri hominem ad eliciendum caritatis actum: nec omnes norunt qualis a nobis dilectio exigatur. Sit itaque

Propositio. I. Deus etiam interiori caritatis affectu diligendus est.

Prob. I. Deut. 6. habetur: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua &c.*; ergo &c. II. Proscripta est ab Innocentio XI. hæc propositio: *Non tenemur proximum diligere actu interno*; ergo a fortiori diligendus est Deus actu interno, qui voluntatem attendit, non censum. III. Caritas est *motus animi*, si ad Deum gradiatur, *non pedibus, sed affectu*, ait S. P. Ser. 344. &c. IV. sine caritate, qua Deo adhæreamus, nullus est Dei cultus, nulla vera religio, ut ait S. P. l. 10. de C. D. c. 4. V. Si externa officia sufficiunt, non erit *sacrificium Deo cor. contritum &c.*, non adorabitur *in spiritu &c.* erunt Deo accepti, qui eum *labiis honorant &c.*, quod est absurdum; ergo &c.

Ob. I. Jo. 14. habetur: *Si diligitis me, mandata mea servate*; ergo &c. II. Possunt impleri mandata solo timore pœnæ, ergo &c. III. Bern. Ser. 50. in Cant. ait: *De illa caritate, quæ operis est, puto datam legem hominibus. Nam in affectu quis ita habeat ut mandetur?* ergo neque Bernardus docet, a Deo præcipi interiorem affectum. ℟. ad I. neg. conf. Apostoli enim quibus dicitur: *Si diligitis me &c.* jam diligebant, eisque præcipitur; *ut diligant, & mandata servent, ut innotescat quod habent*: ita S.P. Tr.74. n.1.; ergo non diligentibus præcipitur, ut diligant, diligentibus vero ut factis comprobent dilectionem. Ad II. dist. ant.: *Ita ut formido custodiat, & perducat ad dilectionem*, quæ Rom. 13. est plenitudo legis, conc., secus, neg. Ad III. dist. conf. Negat

gat affectum rationis, neg., sapientiæ, conc. Distinguit enim ibi Bern. tres affectiones, *carnis* nempe, *rationis*, & *sapientiæ*, & hanc ibi ait, in præmium dari post opera, de 2. vero ait: *Opera fiunt & in ipsa caritas sedet, quæ etsi nondum dulci illo amore suaviter reficit, amore tamen amoris ipsius accendit*; ergo &c.

Propositio II. Rationalis creatura semper debet aut actu, aut virtute Deum diligere.

Prob. I Eccles. 13. ait: *Omni vita tua dilige Deum*. II. S. P. l. 1. de Doctr. 22. docet: *Nullam vitæ partem relinqui, quæ vacare debeat dilectione*. III. Rationem affert S. P., quia *Deus est summum bonum, neque ultra quærendum*; in hoc ergo sita est hæc continua dilectio, ut nulli rei creatæ, tamquam fini ultimo inhæreamus, sed studeamus summo bono toto affectu adhærere; aut saltem operemur ob inditam legem honestatis, actus nostros in Deum ex virtute referentes, ne inani gloria labefactentur. Licet enim actus dilectionis nequeat elici omni momento, semper tamen affecti esse debemus, ut amor pondus nostrum cor ad fluxa non deprimat. Quo vero tempore dilectionis actus sit præcise eliciendus, arduum est definire. Alexander VII. an. 1665. sententiam proscripsit docentem, nullo vitæ tempore ad id fideles obstringi. Innoc. XI. an. 1676. aliam damnavit docentem, non teneri ad hoc, ne singulis quidem quinquenniis. Ledesma censuit quotannis innovandum, Merbesius, & Vanroy singulis festis diebus, D. Th., Viva, aliique nostrates ajunt, urgere hoc præceptum ab ipso rationis usu. Nos vero eliciendum censemus etiam in sacramento pœnitentiæ, et in mortis articulo.

Propositio III. Diligendus est Deus ex toto corde.

Prob. ex Deut. 6., et Matth. 22. Id autem fit dum præcipuum studium in Deo locatur, dum nihil Deo præfertur, dum creaturis utimur, ut Deo fruamur. Id vero et *ratio urget, & justitia naturalis*, ait Bern. de dil. Deo c. 5. Ratio petitur ex quo Deus sit bonum omnium præstantissimum: justitia oritur ex pluribus beneficiis, quibus nos cumulavit. Diligitur Deus toto corde, si in eum referantur omnia consilia nostra, cognitio, vita &c. Vide Aug. l. 1. de Doct. chr. 22., Sales. l. 1. Phil. 6.

Dices: si ita est, nemo in hac vita hoc præceptum implere poterit; ergo &c. ℞. dist. ant. Nemo &c., quoad caritatis vehementissimam intensionem, conc., quoad præcipuum studium, neg. Primo modo non impletur hoc præ-

ceptum, nisi in patria, ut docet S. P. de Perf. Just. c. 8., secundo modo impletur etiam in hac vita, si nihil appetatur illicitum; *Aliud est enim totam non assequi caritatem, aliud nullam sequi cupiditatem*, ait S. P. de Sp. et lit. n. 64. Adde, *fieri toto corde*, quando in id mente sumus intenti. Jure ergo Trident. damnavit sectarios autumantes, neminem mortalium posse præceptum caritatis implere.

CAPUT III.

De amore puro, damnatoque Quietismo.

NOt. I. Proscripta an. 1311. Beguardorum, & an. 1633. Illuminatorum secta, erupit iterum per Michaelem de Molinos, qui circa an. 1687. docuit, annihilandas esse potentias animæ: hanc non debere active se gerere, sed se regendam committere divinæ voluntati, spem denique omnem, timorem, ac sollicitudinem propriæ salutis deponendam. Fictitia hujusmodi indifferentia ait, animam in sua quiete orare etiam dum somno abripitur, imo dum carnales actus exercentur, eo quod hæc non inficiant superiorem partem illius, qui semel Deo proprium subjecit arbitrium. Quæ omnia damnavit Innocentius XI. an. 1687.

Not. II. In *Quietismum*, licet incautus, prolapsus est Camerac. Episcopus Franciscus de Fenelon in libro inscripto: *Maximes de Saints* an. 1697., ubi admittit statum *habitualem* caritatis *puræ*, ac sanctæ indifferentiæ, in quo nec æternam salutem volumus, dari in eo statu extremas probationes, in quibus spes omnis amittitur. Perstrinxerunt hunc errorem Melden., et Carnoten. Episcopi, eumque retractavit auctor an. 1698. Sit itaque

Propositio I. Datur animarum quies a Molinosiana diversa.

Prob. I. pars; Cant. 2.: *Ne suscitetis dilectam donec ipsa velit*. Et c. 5.: *Ego dormio, & cor meum vigilat*. Jo. 13.: *Erat recumbens unus ex discipulis ejus in sinu ejus*, atqui mystici his verbis *quietem* illam intelligunt, qua anima, quasi dulci somno abrepta, & veluti puer innixus mammis, lactemque sugens divinæ dulcedinis jucunditate perfunditur, illamque exteriores sensus ad alia non distrahunt, ut Theresia, Johannes a Cruce, Salesius, aliique scripsere; ergo &c.

Prob. II. pars. I. enim oratio *quietis* ex D. Bonaventura, S. Theresia, Salesio, aliisque ea est, qua anima se ad cordis intima retrahens nec videt, nec sentit nisi Deum: in ea enim cessat anima et quiescit a terrenis tumul-

multibus ex D. Bernardo, atqui Molinos in sua *quiete* vult animam pati etiam dæmonum violentias, et libidinum incitationes; ergo &c. II. Licet in oratione *quietis* aliquando anima caritatis dulcedine perfusa nil agere videatur ex S. Theresia, ait tamen c. 14. potentias se interius retrahere, non deperdi, eamque esse amoris scintillam, quæ servilem timorem pellit, inseritque filialem. Salesius etiam ait c. 8., voluntatem *nihil agere*, sed recipere amoris dulcedinem, quia non de se cogitat anima, sed de Deo, & licet nullam habeat sensuum exercitationem, in delectatione tamen caritatis non dormitet, cum in parte superiori operetur; ergo huic sanctæ quietis orationi directe illa opponitur, qua voluntas laxatis potentiarum habenis indifferenter se habet, nec virtutum actus elicit: *Ad quid* ait Laurea (a) *homo se constituit ante Deum, si de eo nec vellet cogitare, nec amare &c.* III. Caritas debet ceteris affectibus & sensibus dominari, & voluntas exercere in alias potentias imperium, ex Salef. l. 1. c. 6., ne contemplationis tempore divagentur, *ne evigilare faciant dilectam*, quandiu sponso fruitur in oratione quietis: fictitia est ergo Molinosii *quies*, in qua voluntas non regina, sed captiva nil imperat, eamque ancillæ tumultuosæ, idest sensus, exturbant a sponsi amplexibus, separant, adulterisque amatoribus subjiciunt; ergo &c. Vide auctorem.

Propositio II. Fictitius est status puri amoris, a Fenelonio inductus.

Prob. I. ex ejus confessione. Nam in damn. prop. 22. ait: *Quamvis hæc doctrina esset pura, & simplex perfectio Evangelica, antiqui PP. eam non proponebant passim multitudini justorum*; sed nulla Evangelica doctrina verbum salutis excludit; nec dici potest, Patres ut arcanum servasse necessaria *pure* amantibus documenta; ergo &c. II. Opponitur Evangelio, in quo diligentibus Deum præscribitur observantia mandatorum, adeoque fides, spes, caritas, jejunium &c. Spes etiam huic *puro* amori repugnans laudatur ab Apost. 2. Cor. 3., & Phil. 4. ad quæcumque virtutum officia fideles hortatur, sed juxta illud nefarium dogma: *Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet habere curam, nec de inferno, nec de paradiso, nec desiderium habere propriæ salutis, cujus spem purgare debet;*

 ergo

(a) *Opusc. de contempl. 7.*

ergo &c. III. Si sponsus retrahat dulcedinis signa incusso quoque reprobationis timore, ut fecit Magdalenæ de Pazzis, id præstat, ut animæ tentationibus vexatæ præbeant exempla humilitatis & patientiæ, neque illas penitus deserit, ut scribit S. Theresia c. 17. vitæ suæ; ergo ea derelictio, qua anima puro affecta amore, etiam desperando, superiori parte sponso adhæreat, est *fanatismus*. IV. Rectus amor divinæ voluntati non adversatur, quæ præcipit, ut simus *non pigri*, sed *spiritu ferventes*, *Domino servientes*, *spe gaudentes*; ergo qui in hoc statu indifferentiæ torporem, ignaviam, desperationem, aut turpitudinem approbat, divinæ voluntati adversatur.

Opp. Quietistæ exempla Christi, qui Matth. 27. clamavit: *Ut quid dereliquisti me?* ergo desperavit. Moysis, qui Exod. 32. ait: *Si non facis, dele me de libro viventium*. Paulli qui Rom. 9. ait: *Optabam anathema esse a Christo pro fratribus meis*; ergo &c.

℟. hisce exemplis nos non trahi ad indifferentiam, et quietem, sed ad gemitum, et orationem, ut Deus ariditatem nostram dissipet dulcedine amoris sui, quod fecit Magdalena de Pazzis, quæ in summa spiritus desolatione magis lacrymabatur et orabat ex Pucc. c. 38. Ad. I. neg. cons. Supplex enim illa oratio fuit cum spe et fiducia conjucta, exclamavit enim ob ea tantum, quæ patiabatur humana natura, nullum accipiens a divina levamen, at Christum desperasse blasphemia est, cum Patri paullo ante spiritum commendaverit. Ad II. neg. cons. Hieronymus enim et Estius illa verba explicant de morte corporis, et de libro hanc vitam viventium, nemo enim deleri potest de libro prædestinatorum. Ad III. dist. ant. *Optabam* hypothetice, *si modo fieri posset* pro Dei gloria, ut exponit Chrysostomus, conc., absolute, neg. Sensus ergo Paulli est, optarem discindi a Christo pro ejus gloria, si per legem justitiamque Dei liceret; unde in græco habetur ηὐχόμην *optarem*, non *optabam*.

Propositio III. Persistit caritas cum intuitu mercedis æternæ.

Prob. I. Scripturis: Ps. 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem*. Math. 6. Christus nos petere docuit, ut *adveniat regnum Dei*. Et infra: *Quærite primum regnum Dei*. Coloss. 1. *Audientes fidem vestram &c. propter spem, quæ reposita est vobis in cœlis*. Et Hebr. 11. de Moyse dicitur: *Aspiciebat in remune-*

munerationem. Prob. II. ex PP. Ambr. l. 5. in Luc. 6. *Studia virtutum sine remuneratione torpescunt*. S. P. Serm. 345. *Si te opus turbat, erigat ipsa merces*. Et Ecclesia de sanctis martyribus canit: *Tradiderunt corpora sua, ut hæredes fierent &c.* hinc Trid. Sess. 6. c. 31. ait: *Si quis dixerit, justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit*. Prob. III. ratione: finis enim bonorum operum est vita æterna; atqui hunc finem statuit Dei liberalitas, inquirit fides, præstolatur spes, & justitia rependit; ergo &c.

Ob. I. Qui operatur intuitu mercedis non amat gratis, sed quærit quæ sua sunt; ergo &c. II. Amor, qui proprium commodum spectat, est amor concupiscentiæ non caritatis, sed qui æternam mercedem spectat, suam diligit utilitatem; ergo &c. III. Licet merces possit optari, magis tamen laudandus amor liberalis, qui eam non quærit; ergo &c.

℟. ad I., & III. neg. ant. Gratis enim amat, qui non aliam quærit mercedem, præter bonum ipsum, quod amat; ut enim ait S. P. Serm. 340. *Qui gratis amamus, mercedem quærimus . . . Nullo modo merces quæreretur ab eo, qui gratis amatur, nisi merces esset ipse, qui amatur*. Qui ergo non habet spem beatitudinis, perfecte non amat, quia non desiderat frui summo bono. Hinc Hugo Victorinus l. 2. de Sacrament. 8. ait eos, qui dicunt: *Diligimus Deum, sed non quærimus præmium ne mercenarii simus, esse tam stultos, ut seipsos non intelligant: quoniam si aliud quæreres ab ipso, gratis non amares, sed non amares, si non desiderares.* Ad II. dist. maj. Est amor concupiscentiæ non caritatis, si finem amoris, quo Deum diligit, in propria utilitate constituat, conc., si sit amor concupiscentiæ, quo propriam felicitatem expetit, ut Deo amore jucundissimo inhæreat, neg. Quare amor spei & *concupiscentiæ*, seu desiderii, qui fertur in propriam beatitudinem (ac posset in pravum finem deflecti, non defectu ipsius spei, sed vitio sperantis) dirigi debet caritate, ita ut præcipuus finis sit Deus, ut diligamus æternam vitam, sed intentione adhærendi Deo.

CAPUT IV.

De amore proximi, & ordine caritatis.

PRoximum diligendum esse propter Deum demonstrat ipsemet ordo caritatis. Insinuatur autem dilectionis præceptum Levit. 19. Matth. 22. Jo. 13. & alibi passim. Exercetur cum proximo caritas non solis externis officiis, sed etiam internis; curando ut etiam ipse toto corde diligat Deum. Sit itaque

PRO-

Propositio I. Proximus etiam interiori caritate diligendus est.

Prob. I. Matth. 22. habetur: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, sed τὸ *diliges* motum animi significat caritati Dei & proximi essentialem ex August. l. 3. de Doct. 10. ergo &c. II. Ex Apost. 2. Cor. 6. caritas non est, quæ ex corde non oritur, sed dissimulatio. III. Jo. in 1. ep. c. 3. ait: *Non diligamus verbo neque lingua, sed opere & veritate*, idest sinceritate cordis, & operum exhibitione. IV. Præcepta servari debent recto fine; sed is non habetur absque caritate cordis; ergo &c. V. proscripta est ab Innoc. XI. ea propositio: *Non tenemur proximum diligere actu interno*; ergo &c.

Propositio II. Proximi dilectio se ipsum complectitur, parentes, liberos, uxores, propinquos, amicos, & pauperes.

Prob. I. pars. I. cum enim dictum sit: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum*, simul & tui abs te dilectio non est prætermissa, II. ut ait S. P. l. 1. de Doctr. c. 26. ille solus se novit diligere, qui Deum diligit, ergo in amore Dei etiam sui ipsius amor præscriptus est. Nisi enim homo ita seipsum diligat, ut inhæreat Deo, erit *amor proprius*, quo homo vel se, vel quæ sunt extra se diligit propter se. Ne itaque tam perniciosus amor subrepat, contemnendum est quidquid ad Dei caritatem non refertur, divitiæ, fama, sanitas &c. Prob. II. pars de amore erga parentes, de quo in expos.4. præcepti. Horum tamen amor divino præferri non debet, Deus enim est *Pater* spirituum, ideoque *huic multo magis obtemperabimus*, ait Ap. Hebr. 12. Deinde homines genuerunt filios morituros, Deus creavit in æternitate mansuros. Ex quibus omnibus ostendit S. P. Serm. 344. quanta cura amor parentum sit dirigendus in Deum.

Prob. III. pars, de amore parentum erga filios. Ut enim ostenderet Deus, quanta ipse præ filiis caritate sit diligendus, præcepit olim ut sibi offerentur primogeniti, qui solent impensius amari, Exod.13. Exstant 1. Reg. 1. Judic. 13. Luc. 1. exempla Samuelis, Sampsonis, Baptistæ &c. Si ergo filii declinent a via Domini, corripiendi sunt & puniendi, ne genitoribus fiat severa objurgatio, & pœna inflicta Heli Reg. 1. 6.

Prob. IV. pars de uxore. Hanc enim diligendam esse constat ex Gen. 2. Matth.5. Coloss. 3.: & nil utilius est, quam vir & mulier bene consentientes, ait Eccl. 25. No-

ta:

ta: S. P. A. Serm. 349. de Temp. caritatem hanc humanam appellat, eamque ait esse posse inter conjuges etiam impios, paganos, Judæos, hæreticos &c. & Apostolus ad Ephes. 5. ait, diligendam a viro uxorem, ut diligitur a Christo Ecclesia, & ut diligitur corpus proprium, nempe, ut studeat ejus saluti, neque ullis immunditiis eam polluat, aut pollui sinat, sicut Christus sanctificavit Ecclesiam, mundans eam lavacro &c. Prima ergo mariti inspectio est, ut mulier vitam ducat probam et honestam. Ex his refelluntur, qui post Nicolaitas putarunt, licere uxori viro consentiente alteri se submittere, quod idem est ac opinari, Christum tradere posse diabolo Ecclesiam suam.

Adulterium *inter probra naturæ turpia* recenset etiam Ulpianus, Horatius, et Tullius: illud damnat divina lex Exod. 20. Matth. 5. Thess. 1. 4. et humanæ leges lib. 20. laudatæ: nec non Ecclesiæ PP. apud N. Alex. Diss. 29. primi sæc. Accedunt rationes ex illata marito injuria, ex morum corruptela, ex confusione prolis, ac patrimoniorum alienatione, ex pœnis ipsis, quibus hujus criminis auctores multati sunt. Nam juncti curribus adulteri ab Hippomene necati sunt; cæsi mille plagis, sectique ab Ægyptiis, præcipitati a Romanis, lapidati ab Hebræis; ergo &c. Qua de re Augustini mentem non est assecutus Platelius, qui in Synopsi scribit, Augustinum Serm. Dom. in monte 29. non audere peccati damnare eum, qui mortis metu uxoris copiam alteri præbet. Nam S. P. loco citato ait: *Sed non ita est æstimandum, ne hoc etiam fœmina viro permittente facere posse videatur*, QUOD OMNIUM SENSUS EXCLUDIT, *quamquam nonnullæ caussæ possint exsistere, ubi & uxor mariti consensu pro ipso marito hoc facere debere videatur*. Et sensus est, nunquam licere consentiente marito uxorem adulterari, quoniam, etsi videatur id aliquando exigi ad salvandam conjugis vitam, ID TAMEN OMNIUM SENSUS EXCLUDIT, ut pro vita anima maculetur.

Prob. V. pars. De dilectione propinquorum, et amicorum. Hos enim recte diligimus, si ordinatam habeamus caritatem, omnia diligentes propter Deum, Deum vero propter seipsum ut docet S. P. l. 1. de Doctr. 27. At religiosi fratres etiam majori, quam fratres carnis sunt amore diligendi: ut imitemur Christi discipulos, et nascentis Ecclesiæ fervorem.

Prob. VI. pars de pauperum dilectione. Qui sane præ ceteris diligendi, atque eleemosynarum subsidio juvandi sunt.

Id

Id enim per Ecclesiasticum est *reddere debitum*, de quo rationem esse reddendam constat ex Matth. 25. Pluribus argumentis eamdem inculcant Basilius, Chrysostomus, Augustinus, Thomas de Villanova, aliique.

Quæres: quinam ad eleemosynam teneantur. ℟. Eos, quibus liberum est rerum dominium: unde uxores impertiri non possunt, nisi quæ iis ut impendant pro lubitu conceduntur, ut sunt in conjuge *extradotalia*, et in filiis familias *castrensia*. Possunt tamen utrique tribuere ex consensione etiam tacita rectoris domus. Idem dicendum de religiosis, quorum bona cedunt in jura communitatis. Distribuendum est autem quod *superest* operi Dei, non quod superest cupiditati, quæ nunquam impletur, ut inveniantur superflua pauperibus eroganda, ait S. P. in Ps. 147. Quod mala fide, furto, aut vitioso ludo possidetur, reddi debet, non erogari pauperibus: *De tua substantia fac eleemosynam*, ait Tob. 4. & Prov. 3. Errant ergo, qui illud Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis*, de pecunia male parta accipiunt. Dicitur enim *mammona iniquitatis*, quia divitias hujus sæculi habent etiam iniqui, ut explicat S.P. Serm.41. Denique eroganda est eleemosyna etiam improbis, neque avertenda facies ab ullo pauperum ex Tob. 4. Contingere tamen potest, ut melius sit erronicos in operationem mittere, quam otium fovere beneficiis. Caritatis ordo postulat, ut prius tibi victum ac vestitum *sufficientem, ac mediocrem* pares, deinde parentibus egenis, postea servis, ac ancillis. Quod superest sive de militia, sive de agro, sive aliunde proveniat, hilari vultu pauperibus distribue, ut deleantur peccata, & vita comparetur æterna, ut optime monet S. P. A. Ep. 243.

CAPUT V.

De dilectione inimicorum, ubi de bello, & monomachia.

JUdæorum Scribæ illud Levit. 19.: *Diliges amicum tuum sicut te ipsum*, de solis Judæis, & consanguineis accepere, contra quos sit

Propositio I. Etiam inimici diligendi sunt.

Prob. I. ex Math. 44., ubi Christus respuens pravam Judæorum interpretationem sup. citatam ait: *Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros* &c. Item Matth. 6. ait: *Dimitte nobis, sicut & nos dimittimus*. Idipsum urget Ap. Rom. 12., Petr. 1. c. 3., PP., ac theologi omnes: congruit etiam rationi dilectio inimicorum, qui habent nobiscum commu-

nem

hem naturam, eodem pretio redemti sunt, eandem hæreditatem exspectant; ergo &c.

Opp. Deut. 20. jussit Dominus hebræis, omnes hostes interfici, nec fœdus iniri cum Amalecitis; ergo &c. R. dist. ant. Interfici legitimo belli jure, conc. privata vindicta, neg. Bellum ergo indixerat Dominus idololatris ob impium Deorum cultum: licitum est autem gerere justum bellum religionis, aut reipublicæ caussa, quidquid Manichæi, Anabaptistæ, et Erasmus obganniant, quos Bellarminus, Estius, Lupus, et H. Grotius de Jure bell. et pac. refellunt. Amalecitas proinde deleri jussit, quod populum Israel injusto bello lacessissent.

Not. tria ad justum bellum requiri, I. legitimam auctoritatem, qua bellum suscipitur *sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente*, ait S. P. l. 22. contra Faustum c.74. II. æquitatis ordinem, nempe ad *terrendam, aut subjugandam mortalium superbiam*, ait ib. S. P., idest dum homines impii, aut patriam aut religionem perturbant. III. rectum finem, quod *totum bellum agit ratio, & nihil sibi vindicat furor*, ait Hugo Floriac. in Miscell. Balluz. l. 4.

Propositio. His conditionibus fas est Christianis bellum gerere.

Prob. I. Ex veteri Testam., ubi Deus ipse bellandi leges præscripsit, & belli duces Moyses, Josue, Gedeon, Machabæi, aliique commendantur ab Ecclesiastico c. 46., ab Ap. Hebr. 2., ab Ambrosio, Augustino, aliisque; ergo &c.

Prob. II. Ex novo. Nam Luc. 3. militibus hæc præcipit Jo. Baptista: *Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti estote stipendiis vestris*. Non ait: subdit S. P. l. 22. adv. Man. c. 74.: *Arma abjicite, militiam deserite, neminem percutite, quia sciebat, non esse homicidas, sed ministros legis, non ultores, sed salutis publicæ defensores;* ergo &c. Et Matth. c. 8. Christus Centurionis *fidem laudavit, non illius militiæ desertionem imperavit*, addit ibidem S. P.; ergo &c. Imo jussit Dominus, pendi tributa Cæsari, quæ ex Augustino ibid. *præstantur propter bella;* ergo &c.

Prob. III. Ex Ecclesiæ praxi, quæ militibus baptisma petentibus non præcepit ut castra desererent, sed idola, aut rapinas &c. Militasse etiam in castris Decii, Valeriani &c. Christianos optimos ex Actis sanctorum colligitur: atque eorum precibus imbrem impetratum narrat Tertullianus.

Hinc

Hinc a Rom. PP. benedicitur ensis, & dono mittitur ducibus, et imperatoribus militum.

Prob. IV. ratione. Postulat enim caritatis ordo, ut bellum quandoque geratur ad puniendos sceleftos, ad humiliandos inimicos, ad Remp. civesque salvandos. Vide August. Ep. ad Bon. 189.

Ob. I. Vetat lex Christi Matth. 5., ne resistamus malis, Rom. 12., ne malum pro malo reddamus, 2. Cor. 10. ne militemus secundum carnem; ergo &c. II. De Christi fidelibus ait Is. 2. *Conflabunt gladios in vomeres*; ergo bellum repugnat Christi mansuetudini. III. Canone 13. Nicæno pœnitentia indicitur redeunti ad militiam. IV. PP. plura in bello damnant flagitia; ergo christianis nefas est bellum gerere.

℟. ad I. dist. ant. Et ibi vetatur privata vindicta, conc., bellum legitimum, neg. Ap. vero præcipit, ne vivamus secundum desideria carnis. Ad II. neg. conf. Non enim christianæ mansuetudini adversatur, dum indicit bellum necessitas, et pugnando expugnantur iniqui, ut victi ad pacem perducantur, sicut non opponebatur Christi mansuetudini flagellis cædere templi profanatores. Isaias vero prædicit tempus nativitatis Christi toto orbe in pace composito. Ad III. dist. ant. Indicitur idololatriæ caussa, conc., ob solam militiam, neg. Cum enim Imperatores Ethnici nolentes Diis sacrificare militari cingulo ad ignominiam exuissent, idololatriam probare videbantur, qui ad militiam revertebantur. Ad IV. dist. ant. Damnant flagitia, quæ bellum pariunt, conc., damnant bellum, quod geritur ut puniantur flagitia, ut pax, et justitia servetur, neg. Parit etiam bellum plura flagitia, sed ex hominum vitio.

Propositio II. Illicita est monomachia, sive duellum.

Prob. I. Ex Trid. sess. 25. c. 19., quod monomachos plectit excommunicationis pœna, perpetua infamia, proscriptione bonorum, atque ecclesiastica sepultura. Idem statuerunt Gregorius XIII., Clemens VIII., Alex. VII., qui hanc propositionem proscripsit: *Vir equestris ad duellum provocatus potest illud acceptare, ne timiditatis notam incurrat*. Prob. II. ratione. Si enim fiat ad virium ostentationem superbia est, si ad notam timiditatis vitandam, stultum est ob improborum existimationem præsentis, ac æternæ vitæ inire discrimen. Secus dicendum est, si fiat ex condicto utriusque partis ad finem truci bello imponendum, tunc enim fit jussu legitimæ potestatis.

Ca-

CAPUT VI.

De caritatis præcepto circa vitæ aggressorem.

NOt I. Injustum aggressorem licite occidi posse affirmant Soto, Estius, ac omnes fere Thomistæ, atque ex nostratibus Salonius, Petrus de Aragona, Riccius. Oppositum tamen docent præter Ricardum, Gersonem &c. Triumphus, Norisius, Lupus, Vanroy, Gavardi, Piette, aliique recentiores apud auctorem.

Not. II. Doctores, qui affirmativam partem tuentur, necessarium requirere *moderamen inculpatæ tutelæ*, idest ut defensor id unum præstet, quod necessarium putat ad intentatam sibi necem propulsandam, ita ut si possit se fuga tueri, non tractet arma, si hoc sat est, invasorem non vulneret, vel si eum levi vulnere potest repellere, non infligat lethale. Addit S.Thomas, ut defensor intendat conservationem propriæ vitæ, non mortem aggressoris, idest ut nullo modo intendatur mors invasoris vel ut finis, vel ut medium: ita ut mors illa sequatur tantum per accidens. Nam D.Thomas docet, ejusdem actus aliquando dari duos effectus, *quorum alter sit in intentione*, *alius vero sit præter intentionem*. Morales autem actus suam speciem desumere ab eo, quod intenditur, atque ex D. Thoma illud *per accidens* dicitur evenire, *quod est præter intentionem agentis*. Sed qui aggressoris mortem intentat, ut suæ saluti consulat, non ita se gerit, ut mors illa sequatur tantum per accidens & præter intentionem, cum tam finis, quam medium sint intentionis objectum, ut notum est; ergo D. Thomas permittit tantum occisionem invasoris; si sequatur per accidens, ut in ægroto deliquium, non autem si intendatur ut finis, aut medium, ut explicat Cajetanus.

Not. III. Citra vitium amari posse vitam corporalem, ut docet S. P. l. 1. de doctr. 25., sed præcipiendum est homini, *quomodo corpus suum diligat*, *ut ei ordinate*, *prudenterque consulat*: ita ut amplius alius homo diligendus sit, quam corpus nostrum, quia cum omnia diligenda sint propter Deum, alius homo potest Deo perfrui, quod non potest corpus, cum corpus per animam vivat, qua fruimur Deo. Id etiam scribit Norisius culpans tantummodo amorem libidinis, quo vita corporis fruimur. Immerito ergo eum redarguit Riccius, quod dixerit, *dilectionem corporis affectum esse brutalem*.

PROPOSITIO. Licita est injusti aggressoris occisio, si a noxia cupiditate sequestremur, idest si amori proximi non præ-

præferatur amor corporis, & defensio sui moderetur pacatum rationis imperium, quod tamen raro, & forte numquam accidit.

Prob. hæc vera Norisii sententia I. Scripturis. Exo. 22.: *Si effringens fur domum accepto vulnere mortuus fuerit, percussor non erit reus sanguinis, quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit* (1). In quem locum ait S. P. *Non pertinere ad homicidium, si fur nocturnus occiditur, si autem diurnus, pertinere; poterat quippe discerni, quod ad furandum, non ad occidendum venisset, & ideo non deberet occidi*; ergo licite occiditur, qui venit ad occidendum.

Opp.

[1] Optima est ab auctore producta Augustini expositio: Non desunt tamen, qui in hebraico textu illud אם־במחתרת *im bamachteret in effossione* interpretantur: *Cum instrumento ad muros perfodiendos*. Vox enim *machteret* actum effossionis, & ejus instrumentum promiscue significat. Unde hoc instrumentum genus quoddam arborum intelligunt. Ita fieret, ut impune occidi posset fur cum hoc armorum genere deprehensus: quod satis improbabile videtur. Observant insuper, ob nudam etiam præsumtionem captam, vel ex *perfossorio instrumento*, vel ex ipsa *effossione domus* de animo latrocinandi furis necem fuisse permissam. Sic autem ab homicidii crimine se innoxium putasset quisquis absque vitæ discrimine, certus tamen de furandi animo alterum noctu occidisset. Alii percussorem nocturni furis excusant, quia magis casu, quam data opera, dum aut se, aut sua tueretur, furem occidit. Non enim potuit in tenebris ictus ita librare, ut latronem reprimeret, quin fortuito uno ictu vel altero lethale vulnus inferret. Addunt, Platonem l. 9. de Leg. & Romanos Lege XII. tabularum idem fere, quod Moyses de nocturno fure sanxisse; has vero immunem ab homicidio percussorem non agnovisse, nisi prius vicinorum opem invocasset. Plures existimant, leges in his casibus armorum licentiam singulis civibus quodammodo permisisse, ut in nocturnis furibus non tam privatos aggressores, quam publicæ quietis perturbatores e medio tollerent. R. Maimonides de Furt. c. 9. dubitans fortasse ex vers. 5. seq.: *Si orto sole* &c. sive ut habet hebræus: *Si autem Sol ortus fuerit super ipsum, sanguis ei* (imputabitur) hanc interpretationem non eximere percussorem furis diurni a reatu homicidii, quocumque animo fur accessisse crederetur ad perfodiendam domum sive ut res, sive ut vitam domino eriperet, amplexus est interpretationem Jonathanis, & hunc versum sic reddidit: *Si clarum erit perinde ut lux solis, non venisse furem animo occidendi, qui eum occiderit, reus erit homicidii*. Sed hæc contra fidem sacri textus.

Opp. Vanroy, legem Exodi esse judicialem, & de solo foro externo esse accipiendam. Dicitur enim occidi posse furem diurnum, qui se telo defendat, quod in solo foro externo licitum esse docet schola Augustini. II. Adde in veteri lege plura illicita fuisse impunita, ut pœna talionis, libellum repudii &c., unde Augustinus ait: *Impune occidi non licite*, alias fas esset furem occidere, quando aliter repelli potest. Addi potest ex Auctore versio græca: *Non est illi cædes*; Arabica: *Erit impunitus*; Syriaca: *Non habebit actionem capitalem*; ergo lex illa ad civilem politiam spectat non ad conscientiæ forum.

℟. neg. ant. Vulgata enim, & R. Jonathan habet: *Non erit reus sanguinis*, S. P., & R. Salomon ait: *Non pertinere ad homicidium, de quo in decalogo*; ergo nec in interiori foro labes contrahitur. Deinde in ea lege, quæ data est ad Judæorum politiam, divina voluntas permisit homicidium; ergo qui occidit invasorem non agit contra voluntatem divinam, ideoque non peccat. Adde legem Exodi, & verba Augustini exstare in cap. *Si perfodiens* De homic., atqui leges canonicæ obligant in conscientia; ergo &c. Ad prob. neg. ant. Quod enim occidi possit etiam fur diurnus, *qui se telo defendit*, nec habetur in Exodo, nec citatur ab Augustino ut lex divina, sed ut civilis; unde asserit *occidi impune*; at de occisione furis nocturni ait, hanc *non pertinere ad homicidium*. Ad II. neg. ant. Non enim illicitum erat dare libellum repudii, pœnam talionis &c., dum a lege permittebantur, sed illicitus finis, quo Judæi lege abutebantur caussa odii, aut vindictæ. Nec sequitur, occidi posse aut nocturnum furem, aut grassatorem, si possit mors aliunde vitari, quia sic pervertitur ordo caritatis.

Prob. II. Ex Catech. R. p. 3. n. 8.: *Qua ratione, si quis salutis suæ defendendæ caussa omni adhibita cautione alterum interemit, hac lege* (non occides) *non teneri*; ergo &c. ℟. Vanroy, agi ibidem de homicidio casuali, ibi enim numerantur cædes præter voluntatem illatæ. Sed contra. Nam de casuali homicidio agitur num. 6., at num. 8. agitur de occisione aggressoris, quæ fit non fortuito, sed salutis defendendæ caussa; *qua ratione* ergo homicidium casuale non imputatur ad culpam ex Catech. Rom., *quia non infertur voluntate, & industria*, ita nec imputatur homicidium aggressoris, quo intenditur tantum conservatio propriæ vitæ, quia homicidium illud præter intentionem

infertur, ut ex pharmaco ægroti deliquium.

Prob. III. Ex PP. Cyrillus l. 1. in Jo. 35. ait: *Unde Petrus gladium habuit? Quia secundum legem gladio se defendere licebat*. Ambrosius l. 1. de Off. c. 36. laudat Moysen, qui socium Ægyptii nece defendit; si ergo hoc pacto socium defendere liceat, licet & seipsum, ait Estius in dist. 37.

Prob. IV. Nam posse vim vi repelli dictat lex naturæ, de qua Tullius pro Milone: lex civilis præsertim Aquilia ab Augustino, & Norisio laudata: lex canonica cap. *Significasti* 2. de homicidio, & cap. *Si vero* de sent. excomm. & alibi; ergo &c.

Dixi; *Si sequestretur a noxia cupiditate*, quæ intervenit, si vel subrepat ulciscendi desiderium, vel animus pro vita corporis nullam adhibeat in repellendo hoste cautionem. Ita ut in foro interiori reus sit homicidii, qui agitur vindictæ libidine, non dirigens naturæ motum rationis imperio, sed hærens tamquam ultimo fini vitæ corporali, quam præfert amori ipsius proximi inverso ordine caritatis.

Porro illicitam esse aggressoris occisionem, si intersit ulciscendi libido, manifeste probatur Scripturis, Matth. 5., Corinth. 16., Thess. 1. 5. &c. hinc S. P. ep. ad Publicolam 154. *De occidendis hominibus, ne ab eis quisque occidatur, non mihi placet consilium, nisi forte sit miles, aut publica functione teneatur*, ubi S. P. de eo loquitur, qui aggressorem interimit, ut hostem ulciscatur, quod nulli licet, nisi publico ministro. *Hinc enim dictum est*, inquit: *Non resistamus malo, ne nos vindicta delectet &c., qui vero repelluntur aliquo terrore, ne male faciant, etiam ipsis aliquid fortasse præstatur*; ergo &c.

Peccat etiam qui aggressorem interimit, ei præferendo vitam corporis; August. enim l. 5. de Lib. arb. ait: *Quomodo sunt isti peccato liberi, qui pro his rebus* (vita nempe & fluxis bonis) *quas contemni oportet, humana cæde polluti sunt*.

Idipsum docuit D. Thomas q. 64., ubi ait, illicitum esse, *quod homo intendat occidere hominem, ut seipsum defendat, nisi ei, qui habet publicam auctoritatem, qui intendens hominem occidere ad sui defensionem, refert hoc ad publicum bonum, ut patet in milite pugnante contra hostes, & in ministro judicis contra latronem, quamvis etiam isti peccent, si privata libidine moveantur*. Si ergo privata libido reddit illicitam occisionem patratam a ministro publico,

blico, a fortiori injustam & illicitam reddet a privato homine illatam. Addit Triumphus, quod animam proximi plus tenemur diligere, quam corpus nostrum, quod possumus amittere inviti; qui ergo, ne perdat temporalem vitam, non consulit saluti animæ aggressoris, diligit semetipsum inordinate, majoribus minora præponit, & pervertit ordinem caritatis.

Tandem peccare, qui ira aggressorem occidit, nec vitæ suæ defensionem, sed alterius mortem intendit, docet ibidem S. Thomas, & constat ex lege naturæ, quæ nullum nobis in alterius vitam jus impertitur, nisi quando id postulat salus Reip., æquitas, aut majus bonum; hinc sequitur, vix in praxi contingere, ut sine culpa occidatur aggressor. Vix enim fieri potest, ut frænetur motus cupiditatis, aut anima proximi vitæ temporali non subjiciatur: ut ita repellatur injuria, ne ira, & indignatione animus concitetur: denique, ut tantum per accidens occidatur aggressor. Hinc nostrates, & Maurini PP. negativam sententiam propugnant, quam tradit Ambrosius l. 3. de Off. c. 4. ubi ait: *Non videtur, quod vir Christianus, & justus quærere sibi vitam aliena morte debeat, utpote qui ferientem referire non possit, ne dum salutem defendit, pietatem contaminet.*

Ob. I. Præceptum: *Non occides*, nullam exceptionem admittit, nisi divina lege exprimatur; ergo semper peccat occisor. Prob. conf. ex Aug., qui l. 1. de C. D. c. 21. ait: *Exceptis, quos vel lex justa vel Deus occidi jubet, quisquis hominem quemlibet occiderit, homicidii crimine innectitur.* Et l. 22. contra Faust. 10.: *Ille utitur gladio male, qui nulla legitima potestate in sanguinem alterius armatur*; ergo peccat.

℟. neg. conf. Ad prob. neg. min. Qui enim cum moderamine inculpatæ tutelæ grassatorem interimit, utitur publica auctoritate, talem quippe occidi naturæ lex, divina, canonica, & civilis permittit, ut supra ostendimus; ergo nisi violetur ordo caritatis noxia cupiditate &c. culpa vacat occisor. Reapse S. P. A. l. 1. de C. D. ostendit: *Nullam esse auctoritatem, quæ Christianis jus voluntariæ necis attribuat*, & contra Faustum de eo loquitur, qui cædem intentans *in sanguinem alterius armatur*: sed talis non est, qui solummodo intendit vitæ suæ conservationem, nec cupiditate vindictæ, sed pacato rationis imperio dirigitur; ergo &c. Quod vero ait S. P. ep. ad Publicolam, exponit

D. Thomas: *In eo casu, quo quis intendit occidere hominem, ut seipsum a morte liberet:* sed quia vix contingit in praxi mortem aggressoris non intendi, fatemur etiam aggressoris necem vix sine culpa contingere.

Ob. II. Vetat Christus Matth. 5. resistere malo, & Ap. Rom. 12. malum pro malo reddere; ergo &c. II, Matth. 26. ait Christus Petro: *Converte gladium tuum in locum suum;* ergo &c. III. Ambrosius l. 10. in Luc. 22. ait, quod referire licuit *usque ad Evangelium;* ergo &c. ℟. ad I. dist. maj. Vetat &c. ulciscendi cupidine, conc., pacato rationis imperio, neg. alioquin nefas Christiano esset bellum gerere, seipsos defendere &c. Ad II. neg. cons. Christus enim non justam Petri defensionem, sed cæcum amoris impetum refrænavit dicens: *Converte gladium tuum &c.*, ut observat Victor Antioch. in Caten. Græc. Possevini p. 327., quia non erat impedienda mors pro hominum redemtione decreta. Illud autem *Omnes, qui acceperint gladium* &c. non ad Petrum spectat ex Chrysostomo: *Sed ad illorum, qui Christo insidiabantur, supplicium*, sive ad eos, qui occidunt sine legitima potestate, ut exponit Lyranus. Ad III. dist. ant. Usque ad Evangelium ad *perfectionem*, conc. ad *æquitatem*, neg. Ait enim ibidem: *Lex tamen referire non vetat, & ideo Petro, satis est, dicit, quasi licuerit usque ad Evangelium, ut sit in lege æquitatis eruditio, in Evangelio bonitatis perfectio.*

Ob. III. S. P. Aug. ait, aggressoris occisorem corporis amore conglutinari, & moveri noxia libidine; ergo &c. ℟. dist. ant. Ait: *moveri &c.* aliquando, conc., semper, neg. Nam ep. 153. ad Macedonium ait: *Cum homo occiditur, multum distat, utrum fiat nocendi cupiditate, ut a latrone, aut obediendi ordine, ut a carnifice, an evadendi necessitate, sicut latro a viatore;* ergo per Aug. id non est semper illicitum: *Sed, si tuendorum civium caussa fiat, potest illi legi, quæ vim vi repelli jubet, sine libidine obtemperari.*

Ob. IV. Basilius (*a*), Bernardus (*b*), Cyprianus (*c*), aliique docent, nefas esse occidere *nocentem*. II. Canones a Lupo laudati c. 8. de Opin. prob. indicunt pœnitentiam 40. dierum iis, qui diaboli membra interficiunt sine odii *medi-*

(a) *Ep. ad Amph. can. 8.* (b) *De Nat. Mil. c. 1., & de Præc. 7.*
(c) *Ep. 56. 37.*

meditatione, *&* *se suaque liberando*; ergo &c. ℞. dist. ant. Nefas esse docent occidere noxia libidine, conc., ordinata caritate, neg. Basilius enim loquitur de occisore, qui ensem, securim &c. jaculando, *satis præ se tulit*, *se animi perturbatione vitam non pepercisse*. Bernardus 1. loc. perstringit occisionem, in qua occisor lethaliter peccat, atqui cædem alteri non intentat; ergo &c. In 2. agit de homicidio voluntario, quod fit intentando mortem aggressoris, agit enim de iis, qui libere legem transgrediuntur. Ad II. dist. ant. Indicunt pœnitentiam iis, qui interficiunt latronem, cum possit comprehendi, vel occidunt voluntarie pro vita corporali, quos sciunt perire perpetuo, conc., qui cædem iis non intentant, neg. Cyprianus vero loquitur de tempore persecutionis, in quo *non occidere*, *sed occidi propter Dei Filium docemur*, ut ait Lucifer Calar. l. ad Const.

Ob. V. Si licet vim vi repellere &c., licebit etiam injusto aggressori mortem intentare, ejus cor, aut jugulum petendo, ubi nulla superest alia evadendi via; ergo &c. ℞. neg. seq. ant. Id enim per nos non licet, quia jus ipsum, quod permittit vim vi repellere, præscribit etiam, ut ulciscendi cupido ordine caritatis repellatur; quo servato licite aggressor occiditur. Sic non peccat, qui pro familiæ suique incolumitate occidit nocturnum furem, quia sui & suorum vita unius grassatoris vitæ est præferenda. Similiter moderata defensio adhibenda est *ad vitandam occisionem alterius*, quia ex D. Th. *plus tenetur homo vitæ suæ providere*, *quam alienæ*. Non potest tamen grassatorem occidere illi mortem intentando, quia nefas est vitam propriam morte aliena comparare. Denique, cum vita corporis amitti possit, sic illa est servanda, ut salus proximi voluntate nostra non pereat: nos quidem defendentes non ut bruta, queis una est vita corporis, sed ut rationales homines, quorum felicitas est vita animæ, quæ sine caritate haberi nequit.

LIBER XXIV.

De variis corporis, & animi oblectamentis.

AD actuum humanorum officia referri possunt plura tum corporis, cum animi oblectamenta, quæ aut virtutibus cohærent, aut iis adversantur. De quibus breviter eo, qui sequitur, ordine pertractabimus.

CAPUT I.

De Bacchanalium consuetudine.

BAcchanalia, quasi Bacchi sacra a Baccho nomen habent, qui a βακχεύω *furore agitor* derivatur. Dicitur etiam Liber a vino quod liberat a tristitia, cum enim potatur immodice, *tunc venit risus &c.* ait Ovidius. Dictus est etiam Dionysius a Deo Jove, & Nysa nympha, ad cujus antrum perductum Poetæ fabulantur. Taurinis cornibus Bacchi simulacra ornarunt Græci, quod cornu antiqui biberint, unde vini propinator *Pincerna* dictus est. In altera manu thyrsum defert, in alia scyphum, insidetque vehiculo cum pardis bijugibus, quæ symbola sunt ebriosi, insani, & furentis. De Bacchi obscenitate plura tradunt Lactantius, Clemens Alex., Commodianus, & Arnobius.

PROPOSITIO I. Bacchanalium origo & usus antiquus est, fuitque olim valde execrabilis.

Prob. I. ex Phirmico, qui c. 6. de Err. profan. Relig. ait, eorum auctorem fuisse Liberum Thebanorum tyrannum, *ut mente captas nobiles fœminas, & libidinum ministras haberet, & scelerum.* Tacitus etiam l. xi. Annal. 31. scribit, Messalinam ludicrum tale celebrasse, ut tegeret adulterium; Livius l. 9. Dec. 4. Bacchanalia appellat viam unicam corruptelæ; ergo &c. II. Ritus Bacchanalium ac verba fuisse turpissima narrat S. P. l. 7. de C. D. c. 21.: sat est honestas matronas ea palam perfecisse, quæ nec meretrices agerent in theatro. Blondus etiam narrat l. 2. de Roma triumphante, convenisse nudos cum nudis mulieribus, veluti omne amisissent discrimen. Iidem pene ritus erant idoli Beel-Phegor Num. 25.: nam פער *Phegor* est *exponere*, ac *denudare*. Unde Beel-Phegor est Deus turpitudinis, quem Priapum dixere, ex Hieron. in Os. 9., quem cum liquidis seminibus, ac fructuum liquoribus colerent, idcirco hortis præfecerunt. III. Romani Bacchi sacra ab urbe & Italia eliminarunt, teste Tertulliano c. 6. Apol. Scytæ autem apud Herod. l. 4. ea improbarunt, tamquam insaniæ turpitudinem. Phœnices denique, Eusebio teste, in locis abditissimis ea celebrarunt; ergo &c.

PROPOSITIO II. Quædam hujus ævi Bacchanalia sunt illicita.

Prob. Hæc enim licentiam longe superant antiquorum; ergo &c. Prob. ant. I. ex hodierno personarum, sive larvarum usu. Hæc enim ex Cincio, apud Muretum in scenis

sunt

sunt usurpata, ut personati auctores majori libertate recitarent, atque improbos in scena traducerent ex Hor.Sat.4. Jam vero in bonos ac malos absque fabularum venustate jaciuntur dicteria. Imo in theatris proprio vultu conviciatores bacchantur. Extra scenas vero : *Versibus incomptis ludunt, risuque soluto*; ergo &c. II. Nunc quoque mulieres virili habitu, & vicissim incedunt, quod Deut. 22. dicitur *res abominabilis apud Deum*; idque, ait Maimonides, in Martis ac Veneris cultum institutum, cui in Cypro viri ac mulieres mutata veste sacrificabant, Servio teste l. 2. Æn.; ergo &c. III. In comœdiis item, coreis, conviviis ludisque etiam nunc viget veterum Bacchanalium libido, ut infra ostendemus; ergo &c. IV. Dedecet etiam Christianum virum, quo tempore Ecclesia vestes jucunditatis deponit, & fideles ad pœnitentiam invitat, quod fit a Dominica Septuagesimæ, & sequentibus, crapulæ, & Veneri indulgere; ergo &c.

C A P U T II.

De theatris, comædiis (1), *personis, ac vestium mutatione.*

INter Bacchanalium voluptates sunt theatra, et comædiæ, personæ ac larvæ, et promiscuæ vestium commutationes.

PROPOSITIO I. Quædam hujus ævi theatra luxu, & libidine vetera superant.

 Prob.

(1) *De spectaculis theatralibus* binas edidit dissertationes V. cl. P. Daniel Concina O. P., in quarum confirmationem addidit libros duos *de Theatris recentioribus* Benedicto XIV. dicatos, ubi productis innumeris, iisque invictissimis monumentis, nedum ex Scripturis, ex PP., atque ex illustriorum hujus ævi S. R. E. Card. D'Elci, Quirini, Belluga, Delphini, epistolis pastoralibus, sed ex ipsis etiam insigniorum S. J. concionatorum Oliva, Segneri, Bourdalove sententiis gravissimis quorundam audaciam repressit, qui recentiorum Theatrorum abusus veluti innoxios, & licitos tueri conati sunt: perspicue demonstrans, eosdem abusus, non secus ac idololatriam, & mimicas obscenitates veterum theatrorum a SS. PP. reprobari nec non ab immort. memoriæ Benedicto XIV., qui theatra venalia hujus temporis veluti paganismi reliquias pluribus confutavit, tum in lib. 7. de Syn. c. 61. tum in Notif. 76. & 87. ubi etiam graviorum theologorum auctoritates produxit in detestationem Comædiarum & Chorearum: & in aurea epistola pastorali edita an. 1748. expresse declaravit cum Thoma Stapletonio, Bacchanalium abusus nonnisi ægro animo ferri, atque ad graviora Ecclesiæ mala evitanda fuisse permissos.

Prob. I. ex theatrorum structura, quæ apud Athenienses erant *linea tabulata*, ait Hesychius, ut olim Romæ, antequam saxeum strueret Q. Gallus. Unde Ausonius, *scenam tabulatam*, vocat, *nulla mole saxea*. Scena quoque ex Servio *sine arte fuit*, ex ramis et frondibus *simpliciter positis*, nuda ut plurimum et sine tecto, atqui, moles theatricæ in urbibus nostris erectæ sunt summo dispendio, et picturis, auro, aliisque ornamentis refulgent; ergo &c. II. ex subselliis. In iis enim Romæ et Athenis stabant senatores in orchestra, tum cives et alii a mulieribus sejuncti: atqui in hodiernis sedent permixti viri ac mulieres, proci ac puellæ &c.; ergo &c. III. ex facta actoribus scenicis donatione. His enim quinos denarios in singulos distributos testatur Seneca ep. 81., eosque ad quinos aureos M. Antoninus produxit. Nunc autem, quibusdam cantoribus, aut cantantibus fœminis vix mille sufficiunt; ergo &c.

IV. Ex histrionum ornatu, is enim ex Donato simplex erat, et compositus; atqui nunc summam vanitatem, et immodestiam ostentat; ergo &c. V. Numquam passi sunt Romani et Græci fæminas, ut modo fit, theatra conscendere, ut scribit l. 17. Com. Bossuetius; ergo &c. VI. Ex pretio a spectatoribus oblato. Solon tres drachmas solvi statuit, Scholiastes Aristoph. *duos obolos* refert. Jam vero vix aureus nummus sat est; ergo &c.

Propositio II. Recentiores comædiæ sunt veteribus longe deteriores.

Prob. I. Enim vetus comædia aut hymnus erat, aut carmen in honorem deorum, unde Etruscum carmen inscripsit Dantes: *Divinam comædiam*. Atque Æschylus omnium primus fertur pro uno tres histriones absque fœminis posuisse: atqui non unus aut tres, sed longe plures, iique fœminis permixti agunt histriones in nostris comædiis; ergo &c. II. Postquam poemata dramatica inventa sunt, tragicum nempe, comicus, satyricum, et mimicum (quorum primum Thespis invenit, et Epicharmus Siracusis, Romæ Andronicus primitus excoluere) horum finis voluptas fuit, quæ pariter *Rithmo*, *harmonia*, *&* *numero*, ait Aristot. in 6. Art. poet. Nunc voluptas excitatur verborum turpitudine, impudico gestu, ornatu vestium immodico; ergo &c. III. Liberior sermo in comædiis satyricis, aut Mimicis; sed honestior plane est Thais, aut Bacchis Terentiana, quam Corisca, & Dorinda Guarini; ergo &c. IV. Plausum vix expleto opere captabant actores his verbis *Valete & plaudite*

dite, atqui nunc plena sunt omnia strepitu risuque soluto; ergo &c.

PROPOSITIO III. Histriones sunt infames.

Prob. I. ex Apost. Const. l. 8. c. 32. Ubi *scenicorum* actoribus, sive fœminis præcipitur, ut *finem faciant, aut rejiciantur*. II. Tertullianus de Spect. 22. ait: *Scenicos, Xysticos &c. ignominia, & capitis minutione damnari, curia, senatu, ceterisque honoribus arceri*. III. S. P. l. 2. de C. D. c. 13. verba profert Scipionis apud Tull. dicentis: *Genus id hominum, non modo honore civium carere, sed etiam tribu moveri notatione censoria*. Excipiebantur actores Atellanarum, quæ priscam Italicam disciplinam referebant, et nos quoque comædias tantum turpes insectamur, atque inhonestas. IV. Humanis legibus *infamia notatur, qui artis ludicræ caussa in scenam prodierit* d. l. 2. *De his qui infamia not.* Accedunt Cyprianus, Hieronymus, aliique PP. Vide Genettum (*a*), Nat. Alex. (*b*), Lupum (*c*).

PROPOSITIO IV. Peccant spectantes comædiam, nisi ea sit honestissima, quod raro fit.

Prob. I. Lact. l. 6. Inst. 20. ait: *Scenis nescio an sit corruptela vitiosior, nam scenicæ fabulæ de stupris virginum loquuntur, aut de amoribus meretricum*, Tert. de Spect. appellat theatra: *Veneris sacrarium*: Cyprianus ep. ad Don. vocat: *Morum labes & alimenta vitiorum*. Accedunt Canones V. Synodi, I. Arelat., et Apost. Const. supra laudatæ, quæ theatricos arcent a fidelium communione. Prob. II. pars. Nulla enim fere comædia est, quæ careat versu aliquo amatorio, II. cantores exsecti cum fœminis commorantes turpi consuetudine implicati, verba ipsa illibata cantus modulatione, suspiriis &c. labefactare solent; ergo &c. III. Scenica matrimonia sunt concupiscentiæ fomenta. IV. Insectantur scenici aut maritorum zelotypiam, aut puellarum pudorem, unde paullatim mariti uxoribus morem gerunt, virgines amatoribus; ergo &c. V. Servi, et parasiti scenarum docent complures, quo pacto derideant, mordeant, decipiant, atque supplantent; ergo &c.

Opp. D. Th. 2. 2. q. 169. art. 2. ait, officium histrionum non esse per se illicitum; ergo &c. II. Nec Scenicæ actiones ab Evangelio vetantur; ergo &c. III. Non enim veræ sunt, sed apparentes. IV. Aliqua permittenda est cuique

(a) *Ad 6. Præc.* (b) *L. 4. in Decal.* [c] *in Can. 62. Trull.*

que voluptas; ergo &c. ℟. Bossuet, et nomen histrionis accipit D. Thom. ampla significatione ad homines designandos, qui honestis facetiis delectant, conc., stricte, et proprie, neg. Ad II. ℟. dist. ant. Non vetantur explicite, conc., implicite; neg. Vetantur enim ubi reprehenditur concupiscentia. Ad III. neg. cons. Nam etiam simulatione plurimos blande allectari docet Chrysost. hom. 6. in Matth. Ad IV. dist. ant. Permittenda est *salva*, ut ait Ausonius, *regula morum*; conc., secus, nego.

Propositio V. In personis quidam sunt Ethnicis immoderatiores.

Prob. I. Ex antiquarum usu et institutione; illas enim Æschylus primus invexit, ut os contectum undique sonitus ederet claros, et canoros, ait Gellius l. 5. 7. et ostendit forma earumdem; atqui novæ sunt derisionis, libertatis, et libidinis administræ; ergo &c. II. Ex facierum similitudine. Erant enim veteres ad risum accomodatæ: hinc personati dicebantur *gumiæ*, aut *manduci* apud Plautum, Juvenalem, & Lucilium, idest distorti, oribusque deformes, ut constat ex epigr. 176. Mart. *Quæ tu derides, hæc timet ora puer*. Cautum tamen pœna capitis, ne alicui ex principibus viderentur adsimiles, atqui nunc cujusque ordinis hominum assumuntur imagines, et parum abest quin sacras vestes ferantur in ambitu platearum; ergo &c. III. curarunt Ethnici ponere in cœnaculis larvam, quæ mortis referret imaginem hoc versu: *Sic erimus cuncti postquam nos auferet Orcus*. Nunc autem larvis, et mortis imagine, tristique senecta juvenes, quasi non morituri, bacchantur; ergo &c.

Propositio VI. Detestabile est mulieres virorum habitu, et vicissim personatas incedere.

Prob. I. Ex Deut. c. 22. *Non induetur mulier veste virili, nec vir veste fœminea, abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc*; ergo &c. II. Ex canone antiquo Bracharen. habetur: *Si quis faciem suam transmutaverit, in habitu mulierum . . . tres annos pœniteat*, et ex 13. Gangrensi: *Si qua mulier vestem virilem sumat, anathema sit*; ergo &c. III. Ex PP. Ambrosius, Hieronymus, Crysologus &c. docent, hoc ipsam abhorrere naturam. IV. Adsumebant etiam ethnici virilem habitum in cultum Martis, Veneris, et Matris magnæ. V. Ex profanis scriptoribus Philone, et Josepho, Laertio, Columella id improbatur; ergo &c.

Ob. I. Adhibentur vestium mutationes lætitiæ caussa, ergo non sunt sacrilegium, sed jocus. II. Meletius Episcopus Ant. filium pagani sacerdotis fœminea veste indutum ab ejus furore subtraxit; ergo &c. III. Virgines integerrimæ vixere cum cœnobitis in habitu Monachorum; ergo &c. Vide Lupum loc. cit.

℞. ad I. neg. cons. Ut enim ait Chrysol. ser. 155. *Non sunt hæc ludicra, sunt crimina. Quis de impietate ludit &c.?* Ad II. dist. ant. Subtraxit ob vitæ pueri periculum, conc. quod illam mutationem probaret Meletius, neg. Non ergo reprehendimus, quæ caussa religionis aut caritatis fiunt, sed quæ immodice, intempestive, licenter, & pravæ cupiditatis caussa fiunt. Ad III. dist. ant. Vixerunt ob effrænem licentiam, neg., ob pudicitiæ custodiam, et extraordinariam vocationem, conc. Libenter damus commutandas vestes cum Theodora, aliisque, si vitæ pudorisque immineat periculum, adsit extraordinaria Dei vocatio, sed exemplum hoc perrarum est, singulare et seipso periculosum.

CAPUT III.

De choreis, saltatoribus, & funambulis.

JUvenes iis præsertim tripudiis oblectari, quæ corporis motu saltuque fiunt, omnibus notum est, sit itaque

PROPOSITIO I. S. Litteræ damnant plures chorearum abusus.

Prob. I. Exo. 15. habetur: *Sumsit Maria tympanum in manu sua, egressæque sunt omnes mulieres post eam cum tympanis & choris*, sed in hoc tripudio habetur finis divinæ laudis, quo fine carent adolescentularum nostrarum choreæ; ergo &c. Deinde mulieres plaudebant hymno & saltu seorsim a choro virorum ex Philone l. 1. de Vit. Moys. atqui saltant puellæ nostrates cum viris junctis palmis, brachiisque implicatis; ergo &c. III. Davidem 2. Reg. 6. legimus, *In jubilo subsilientem, atque saltantem coram Domino*, ut enim scribit Ambrosius Ps. 118. *Saltatio in honorem Dei laudabilis habetur*; atqui saltationes hodiernæ sunt incitamenta libidinum in obsequium diaboli, ergo &c. IV. Non alia fuit Præcursoris Christi necatrix, Marc. 6. quam puella saltatrix filia Herodiadis; ergo &c.

PROPOSITIO II. Idem evincitur exemplo Ethnicorum.

Prob. Lib. 4. Antiq. Homeric. c. 5. refertur antiquus mos, ut seorsim viri, ac mulieres choreas agitarent, ac primos omnium septem adolescentes, qui cum Theseo servati sunt, cum totidem puellis saltasse; ergo &c. II. Constat

ſtat ex hiſtoriis, Romanos & Cretenſes ſaltaſſe cum armis, & optime ſaltantes habitos bello aptos : hinc Priamus filios reprehendit, quod molles choreas agitarent, ſed tales non ſunt hodiernæ ; ergo reprehendendæ. III. Saltatores poſthac inſtituti ſunt in cultum Deorum, & choreæ adhibitæ ad Bacchi ſacra, & maxime Apollinis in Delpho ; ac Romæ in honorem Martis, & Herculis Salii ; ergo ſaltus hodierni imitantes Herculem, Cyclopa furentem, Daphnem, Niobem, &c. ſunt ex profano more idololatrarum. IV. Inhoneſta tripudia improbarunt honeſti viri, & ipſe Martialis epigr. 79. l. 5. ergo &c. V. Iidem corporis motus in ſaltantibus noſtris, ac in impudicis idololatris obſervantur ex Scaligero de Com. 14. ergo &c. VI. Dantur etiam inter Chriſtianos funambuli, quorum inſaniam deſcribunt Manlius l. 5. Petronius, aliique apud Bullengerum T. 9. Ant. Rom. p. 903. ergo &c.

PROPOSITIO III. Peccat qui choreas immodice agit.

Prob. I. Scripturis. Eccl. 9. habetur : *Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis, ne forte pereas in efficacia illius*. II. Ex PP. Baſilius hom. de Ebriet. ait : *Pedibus geſtientes juvenum intemperantiam in ſe provocare*. Tertullianus de Coron. ait, in ſaltatione hominem contaminari, Hieronymus ep. ad Marcellam idem probat ex eo, quod ſaltator *nunc Herculem robuſtus oſtendit, nunc mollis in Venerem frangitur, nunc temulentus in Cybelem*. Ambroſius l. 3. de Virg. ait: *Nemo enim, ut dixit quidam* (Cic. pro Mur.) *ſaltat ſobrius, niſi inſaniat* : addit, Præcurſori *plus nocuiſſe ſaltationis illecebram, quam ſacrilegi furoris amentiam*. Et infra : *Saltet, ſed adulteræ filia : quæ vero pudica eſt, filias ſuas religionem doceat, non ſaltationem* ; ergo &c. III. ratione. Si enim mulier, et virgo etiam pudica virorum ſenſus per ſe illiciat, quanto magis illiciet, ſi cum ſaltatrice ſaltans & ipſe verſeris. Merito ergo Petrarca Dial. 34. ait, *Choream Veneris præludium, libidinum ſtimulum, laxamentum licentiæ, ubi liberæ manus, oculi, voces* &c.

PROPOSITIO IV. Feſtis diebus a choreis abſtinendum.

Prob. I. Ex Can. 23. Tolet. Ex decr. 3. Mediolan. III. Tit. de cultu feſt. Ex decr. Turon. an. 1583., aliiſque apud Nat. Alex., et Lupum. II. S.P. de X. Chord. 13. ait: *Melius fœminæ* (Judæorum) *die ſabbati lanam facerent, quam in Neomeniis ſuis impudice ſaltarent* : Et Pſ. 32. *Melius tota die foderent, quam tota die ſaltarent*. III. Accedit ratio. Vetantur enim die feſto ſervilia, quia retrahunt a

Dei

Dei cultu; ergo vetantur etiam choreæ, quibus & a Dei cultu avertitur animus, et cupiditatibus irretitur. IV. Adde civiles leges, objurgationes episcoporum, Diœcesanas Synodos, et catecheses Christianas apud Genettum, aliosque.

Ob. I. Cornelius Nepos scribit, saltationes honestas esse, vel turpes ex institutis majorum; ergo &c. ℟. dist. ant. Majorum, idest Bathylli, aut Thesei, conc., idest Basilii, Ambrosii &c. neg. Deinde veterum saltationes fuere exercitationes ad bellum, et adolescentium ac puellarum seorsim. III. Licet ex instituto majorum essent hæc indifferentia, in praxi tamen, et ex juvenum intemperantia sunt obscœna.

Ob. II. Salesius P. 3. Introd. c. 34. saltationes permittit; ergo &c. ℟. dist. ant. Permittit pudicas & honestissimas, conc., consuetas & noxias, neg. Loquitur enim Salesius Philotheam Dei amore succensam, coram parentibus, cœtu honorifico commorantem, eique præscribit, ut id agat perraro, & ad breve tempus, servatis prudentiæ regulis, nec deviando ab ordine caritatis; atqui tales non sunt consuetæ choreæ, quæ fiunt cum ignotis fœminis, blandiloquis, personatis, &c.; ergo &c.

PROPOSITIO V. Quidam cantores veteres vincunt improbitate.

Prob. I. Refert Athenæus, Agamemnonem reliquisse cantorem Clytemnestræ monitorem; atqui nullus nisi insanus uxorem pudicam nunc relinqueret musico custodiendam; ergo &c. II. Musici olim palla veste utebantur, eaque sudorem tergebant ex Tacito l. 16. Ann., atqui modo vestium luxu superant Optimates; ergo &c. III. Veteres ex Plutarcho in Inst. *probarunt tantum simpliciores modulationes:* & Lacedæmonum *erat musica modesta, & severa* ex Cragio. Nunc ad morum corruptelam modulatio theatrica cantica etiam sacra corrupit; ergo &c. IV. Cantare in sacris cum tibiis, quibus Spartani & Cretenses in bello utebantur, refugit etiam Alcibiades apud Plutarch.; ergo improbanda est tumultuosa illa musica, qua armati disponuntur ad pugnam. V. Donatio musica olim tenuissima; atqui cantoribus nostris subsidia pauperum, ac poetarum mercedes, quorum illi canunt carmina, effunduntur; ergo &c. VI. Reprehenditur Nero a Suetonio ob artes, quibus ad molliendam vocem utebatur; atqui præter eas musici hodierni pueros evirant, non servandæ castitatis caussa ut Origenes, sed

ſed ut vocem referant fœmineam ; ergo &c.

Propositio VI. Decet Chriſtianum gravis, & honeſtus cantus.

Prob. I. Exo. 15. Moyſes & Maria Domino cecinere, et Num. c. 10. præcipitur cantus ſuper holocauſtis, pacificis, & victimis. III. Reg. 10. a Salomone parata muſicalia inſtrumenta pro Sanctuario narrantur. I. Eſdr. 2. habetur cantorum numerus. Eph. 5. & Coloſſ. 3. monet Apoſt. pſalmis, et hymnis ſpiritalibus eſſe lætandum. Etiam PP. conſentiunt, Tertull. in Apologet. *Quiſquis de Scripturis ſacris, vel de ingenio poteſt, provocatur Deo canere*. S. P.A. l. 9. Conf. 12. ait: *Evodius cantare cæpit Pſalmum, cui reſpondebamus omnes*. Ambroſius & Gregorius etiam cantus rudimenta clericos docuere. II. Organa quoque in Eccleſia pulſari licet. Nam 2. Paral. 34. habetur, fuiſſe Levitas *ſcientes organis canere*, et Pſ. 105.: *Laudate eum in chordis, & organo*. In Chronico S. Bertini legitur, Imp. Conſtantinum an. 758. miſiſſe Pupino encænia & organum unum. Ceciniſſe veteres Chriſtianos abſque inſtrumentis ex eorum inopia non negamus; errat tamen Calvinus organa rejiciens ad abrogatos legis Moſaicæ ritus, nam organa non ſunt figuræ futurorum, ſed lætitiæ ſigna ut hymni ſunt, et cum iis retinenda non ſecus ac veſtes ſacræ, candelæ, incenſum, quæ ab hæreticis immerito irridentur. III. Permittuntur etiam honeſta cantica, quales ruſtici & virgines in agris canunt, dummodo ſobrietate temperentur. Nam et Citharædos, et Tympaniſtrias virgines laudant Scripturæ. IV. Cantilenas vero amatorias, quibus per Auguſtinum de X. chord. *animi humani decidunt a virtute in turpitudinem*, vitare debemus.

Propositio VII. Non licet figmenta legere poetarum.

Prob. I. Ex cap. *Ideo prohibetur* diſt. 37.: *Quia per oblectamenta inanium fabularum mentem excitant ad incentiva libidinum*. II. S. P. epiſt. ad Memor. fabulas damnat, eaſque *dæmonum cibum* appellat Hieronymus, Item ad calcem Trid. habetur: *Libri, qui res laſcivas ex profeſſo tractant, omnino prohibentur*. III. Accedit ratio. Nam *corrumpunt bonos mores colloquia prava*; ergo multo magis corrumpunt obſcena carmina lepore, numeris, fabulis, verbiſque flexanimis aures demulcentes. Idem dicendum de fabulis obſcenis ſoluta oratione conſcriptis.

Ca-

CAPUT IV.

De ludis, & venatione.

LUdi nomine non *ludum discendi* cum Tullio, sed *ludum lusionis* intelligo, de quo sit

PROPOSITIO I. Licitæ sunt pueris innoxiæ lusiones.

Prob. Sunt enim hi ludi I. Trochus et Bombex, quæ duo apud Basilium Or. 5. etiam antiquitus exstitere. II. Ænea Musca, quo ludo puer clausis oculis circumambulat, donec aliquem manu apprehendat. III. Pentalitha, seu ludus quinque lapillorum, de quo Pollux l. 9. 7. ait, lapillos sursum propelli, et recipi vola conversæ manus superiori. IV. Ludere *par impar*, quo jubetur puer in talorum multitudine divinare numerum par, vel impar, de quo Horatius l. 2. Sat. 3. V. Ludus latrunculorum, quos vocant Itali Scaccos, Græci ζατρίκιον. Hi enim ludi omnes belli imaginem referebant, ut notat Meursius: quod ludi genus innoxium putat Panormitanus, Navarrus, aliique a Rocca laudati, ac versibus exornavit Hieronymus Vida Alb. Episcopus. Dices, S. Petrus Damianus ep. x. l. 1. hunc ludum reprehendit non secus ac alearum; ergo &c. ℞. dist. ant. Reprehendit per accidens ob nimiam frequentiam, et quia Episcopus coram sæcularibus tempus lusu terebat, conc., per se, neg. Est enim etiam in licitis modus servandus, plura enim puerum decent, non Episcopum.

PROPOSITIO II. Ludus alearum est eliminandus.

Dicitur alea non solum ludere depictis chartis, sed et quolibet ludo, in quo rationi prævalet casus, sive chartis ludatur, sive taxillis. Prob. I. ex ethnicis, Tullius Philipp. 2. Antonium vocat hominem nequissimum, quod in foro alea luderet. Suetonius, in August. narrat, juvenem infamia notatum, quod lusisset alea. Seneca ait: *Aleator quanto in arte melior est, tanto est nequior*. Horatius l. 3. ait: *Vetita legibus alea*. Ovid. 2. Tristium: *Non leve crimen appellat*. Ex Græcis legimus a Platone graviter cæsum adolescentem, quod alea lusisset. Chilus Corinthios quosdam alea ludentes videns: *Absit*, inquit, *ut Spartani cum aleatoribus ineant societatem*. Aristoteles comparat aleatorem furi. Xenophons vero aleæ lusum vocat deceptricem dominam voluptatum.

Prob. II. Ex PP. Clem. Alex. l. 3. Pæd. c. 2. ait: *Luxuriæ amorem otiosis aleæ oblectamina suppeditare*. Scriptor de Aleator. inter Cypriani opera ait: *Aleæ tabulam dico, ubi Diabolus præsto est, ubi possessionum amissio, & pecunia-*

niarum perditio &c. Chryf. hom. 33. in Johann. ait: *Quis aleatorum aliquod Chriſtiano dignum opus aggreditur?* Iſidorus l. 18. Orig. 67. *Ab hac arte*, inquit, *fraus, & mendacium numquam abeſt*. Prob. III. ex legibus civilibus, et Canonicis. Nam Juſtinianus l. 3. tit. 43. cod. vetat *in publicis, vel privatis domibus alea ludere*. Idem ſtatuerunt Aragoniæ, Galliæ, & Britanniæ Reges. Idem leges Canonicæ cap. *Inter dilectos* de exceſſu Præl., & c. 8. diſt. 35., can. 50. VI. Syn., Lateran. ſub Inn. III. c. 16., aliaque apud Roccam. Accedit ratio. Nemo enim Decalogum ſic frangit ut aleator. *Cum enim diabolus olim ſe in ſimulacris formaret, aliud crimen adinvenit, quo ſibi ſacrificandum inſtituit*. In Divos et Dei nomen ſunt aleatores irreverentes, quod ſæpe in vanum aſſumunt. Præcepta ſecundæ tabulæ ab aleatoribus violari probat Auctor laud. inter op. Cypriani dicens: *Invicem ſibi manus inferunt, maledicunt, ſe devovent, parentum originem dehonorant: hic aleæ ſonus, illic inceſtus*; recte ergo alea dicitur omnis nequitiæ ſeminarium.

PROPOSITIO III. Chriſtianis torneamenta prohibentur.

Prob. autem ex Lateran. 3. c. 20. cap. *Felicis memoriæ*. Extrav. de Torneam. *Torneamenta, unde mortes hominum, & animarum ſæpe proveniunt, fieri prohibemus*. Privantur etiam eccleſiaſtica ſepultura, qui in iis occumbunt, quod confirmant Romana & Rhemen. Synodus: eaque vetuit Clemens V. in Conc. Vienn. ſub pœna excomm. & interdicti: quas tamen cenſuras revocavit Johannes XXII. Accedit ratio. Stultum eſt enim ludere cum vitæ periculo, quod non vitatur, licet congreſſus fiat haſtis ligneis, ut probat infelix caſus Henrici II. Galliæ regis. Adde his ſpectaculis exhiberi imaginem veterum gladiatorum: atqui ea ſpectare nobis eſſe interdictum docent PP., præſertim Theophilus Antioch. apud Baronium ad ann. 120. Dicuntur autem originem habuiſſe non a Græco *τορνεῖν circuire*, ſed a Trojæ excidio, in cujus memoriam Aſcanius hos ludos inſtituit.

PROPOSITIO IV. Item ſpectacula, ubi feræ cum homine pugnant.

Prob. ex Bulla Pii V. *De ſalute gregis*, in qua *ſub excomm. pœna ipſo facto incurrenda ſpectacula prohibentur, ubi tauri, & feræ in circo vel foro agitantur*, privantur eccleſiaſtica ſepultura ibi morientes, & clericis interdicitur ſub excomm. pœna iis intereſſe. Eadem habent Gregorius XIII.

XIII., & Clemens VIII. II. ex PP. Athenagoras in Apol. ait: *Cernere eadem affine esse homicidio: prohibentes gladiatoria munera, venationes & hujusmodi spectacula*. Eadem habent Lactantius, Ambrosius, Salvianus, & ipsi profani scriptores, Tullius, aliique. Ferarum tamen congressio inter se secluso periculo non prohibetur, dummodo spectatores non sint clerici: talis est pugna cervorum cum canibus, tauri cum Leone &c.

PROPOSITIO V. Nec non venatio silvatica diebus festis.

Prob. I. ex c. 4. prop. 3., & l. de legibus in Expos. 3. Præc. Non enim die festo nugis vacandum, sed Deo serviendum. II. Nulla apparet in venatione necessitas, ut in testamentis, aut venditione rerum, quæ ad victum quotidianum spectant, aut pro ægrotis parantur; ergo &c. III. Id etiam vetuit die festo Conc. Meld. c. 77. Caroli M. Capitula c. 22. &c. IV. Qui aucupium probant in festo non negant prohiberi venationem, in qua deferuntur casses, et alia fiunt servitutis officia, atqui hæc raro contingit a venatoribus omitti; ergo &c.

CAPUT V.

De immodico vestium, & conviviorum sumtu.

QUo processerit hoc ævo vestium, & conviviorum luxuries omnibus notum est: itaque ad eam refrænandam sit

PROPOSITIO I. Illicitus est nimius vestium cultus.

Prob. Non distat præsens luxus a veteri Romanorum, quem profani scriptores, et PP. reprehendunt, licet illum copia divitiarum, hunc vero licentia foveat. Adhibent enim nunc etiam viri et mulieres conchylia et purpuras, quibus teste Plin. l. 9. c. 35. *Mater luxuria paria pene etiam margaritis pretia fecit*. In usu sunt etiam antiquorum lacernæ, vel penulæ, si non forma, at sumtibus eadem cum iis, de quibus Martialis: *Emit lacernas millibus decem Bassus*. Gerunt etiam auribus fœminæ, ut ait Seneca: *Locupletis domus censum*, & uno filo unionum insunt *villarum pretia* ex Hieronymo in vita S. Paulli I. Eremitæ, atque in peronibus uniones emergunt e luto, inquit Tertullianus, ac Propertius l. 3. *Matrona incedit census induta nepotum*. Atqui hanc licentiam damnant I. Scripturæ, 1. Petri c. 3. habetur: *Quarum fœminarum non sit capillatura, aut circumdatio auri, aut vestimentorum cultus*, nempe nec crispus crinis, nec cultus immodicus ve-

ſtium &c. Ap. 1. Tim. 2. vult *mulieres* eſſe *in habitu ſancto cum verecundia, & ſobrietate ornantes ſe*. II. Ex PP. Clemens Alex., Cyprianus, Hieronymus, aliique. III. Ex profanis Scriptoribus Julius Cæſ. uſum conchyliatæ veſtis, & margaritarum certis perſonis ætatibuſque conceſſit. Ariſt. monet utendum veſte, & apparatu minore, quam per leges licet. Phynthis Pythagorica præcipit fœminis: *Auro, & ſmaragdis ne ornemini*. Alios vide apud Clem. Alex. loc. cit. Accedit ratio. Nam fideles in baptiſmo pompis ſolemniter renunciarunt, hinc Bernardus Ep. 113. ad Sophiam indignum eſſe ait, virginem Chriſtianam formam a pellibus murium, & operibus vermium ſibi mutuari. Tandem ex immodico luxu, ut ait Sixtus V. P. Max. in Bulla edita an. 1586., familiæ re familiari abſumta ad paupertatem rediguntur. Hinc jurgia virorum, mutua fœminarum invidentia, templorum profanationes, &c. Merito ergo laudatur a Paullino in Epith. ad Julianum *pulchra Rebecca*, quæ, *cum ſponſa veniret ad Iſaac, ſimpliciter velo tecta pudoris erat*. E contra Dina, Herodias, aliæque apud Ezech. 23. in flagitia ruiſſe ſacra narrat hiſtoria; ſervanda eſt ergo præſertim a clericis veſtium moderatio exemplo S. P. Aug., cujus veſtimenta, teſte Poſſidio in ejus vita: *Nec nitida nimium erant, nec abjecta plurimum, quia iis plerique, vel jactare ſe ſe inſolenter ſolent, vel abjicere*. Qua de re merito ſtatuit Trull. Syn. can. 27.: *Nullus etiam, qui in Cleri catalogum relati ſunt, veſtem ſibi non convenientem induat*. Et Hieronymus Ep. ad Euſt. de quibuſdam nimis cultis ait: *Tales ſponſos magis exiſtimato quam Clericos*. Pro mulieribus vero ſervanda Auguſtini regula ad Ecdiciam ep. 199., & Saleſii Philoth. p. 3. c. 25.

PROPOSITIO II. Nefas eſt faciem ceruſſa oblinire.

Prob. I. Ex Clem. Alex. 3. Pæd., ubi fœminas irridet, quæ *ſupercilia flava depingunt fuligine, & tollunt ceruſſa nigrorem*. S. Cyprianus de Hab. virg. oſtendit I. Dæmones docuiſſe *oculos nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crines*. II. Omnes fœminas monet: *Quod opus Dei adulterari nullo modo debeat flavo colore, vel nigro pulvere, vel rubore &c.* III. Probat exemplo artificis, cui gravis fieret injuria, ſi quis perfectum ſimulacrum colore inficeret: *Sic manus Deo inferunt, qui id quod ille formavit reformare contendunt*, eadem habet Tertullianus de Cultu fœm. c. 6., & S. Paullinus loco cit. Hieronymus etiam ſcribens ad Lætam ait: *Cave*

Cave ne cerussa, aut purpurisso consecrata Christo ora depingas, cujus generis vetulam ridet Plautus in Mostellaria.

PROPOSITIO I. Conviviorum luxuries a gentilitate manavit.

Prob. Etenim non solum Scriptura docet, quam parce ante diluvium veteres Patriarchæ vitam alerent, sed etiam gentes alias misere victitasse profani scriptores. Servius enim in 1. Æn. scribit, duobus ferculis epulatos antiquos: farre solo ac pulte Romanos; quos manu sua sibi cibos parasse, scribit Seneca de Consol. c.9. At ubi luxus prævaluit Romanorum, modum excessit epularis accubitus. Julius Cæs. ad mensam in aureo lecto decubuisse refert Suetonius, argenteos posuit Heliogabalus, Claudius aureum scyphum adhibuit, crystallinum summi pretii Cæcilius. De luxu ciborum exclamavit olim Seneca: *Dii boni quantum unius venter deglutit*. Nec male Musonius ait: *Convivia apparari, in quibus agrorum pretia consumunt*. Quæ si florente Romana Rep. limites excessere, in hoc rerum statu maxime apud fideles ferenda non sunt.

PROPOSITIO II. Inebriari vino scelus est turpissimum.

Prob. I. Scripturis, Prov. 20.: *Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas*. Is. 5.: *Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, ... ut vino æstuetis*. Ap. Rom. 13.: *Non in commessationibus, & ebrietatibus*. Et Eph. 5.: *Nolite inebriari vino, in quo est omnis luxuria*. Vid. 1. Tim. 3., ac 1. Petri 4. Hinc incestus filiarum Loth Gen. 19., & fortuita ebrietas Noe viri sanctissimi inquinavit modestiam, nec scandalo caruit ex c. 8. Gen. Prob. II. ex PP. Basilius Hom. 14. ait: *Ebrietas dæmon est voluntarius, malitiæ mater, virtutis inimica, fortem virum reddit ignavum, ex temperato lascivum &c.* Tum probat, quod is, *qui se privat mentis lumine per ebrietatem, jumentis insipientibus comparatus est*. Addit: *Incontinentia ex vini fonte originem trahens præceps ruit ad omnem impuritatem*. Comparat denique ebriosos idolorum simulacris, *quoniam manus paralysi affectas habent, pedes infirmos, atque emortuos*. August. in Psal. 103. ait: *quid insanius ebrio, quid plerumque iracundius?* Et Ep. 22. & 29. ad Alip. nervos omnes intendit, ut nequitiam hanc maximam sacris præsertim diebus evelleret ab Africanis.

Prob. III. ratione. Nam ex vinolentia innumera emergunt incommoda; festorum profanationes, rixæ, luxuria, blasphemiæ, bonorum dilapidatio, & ipsa corporis hebetu-

betudo, ac mentis perturbatio, quam Lucretius describit l.3. de Rer. nat. Non hinc tamen vini usum absolute damnamus, sed eo bene diluto & modico, præsertim stomaco laborantibus cum Apostolo 1. Tim. 5. permittimus; ut enim scribit Justinus ad Zenam: *Aqua necessitatis est, vinum juvandi corporis gratia datum est*. Hinc Ap. ib. c. 3.: *Diaconos non multo vino deditos* esse cupit. Jubent proinde Eccl. canones officio, vel beneficio suspendi clericos, qui fuerint in vinolentia culpabiles in Cap. *A Crapula*, Extrav. de Vita, & honest. Cler. Matronas etiam hortatur Ap. ad Tit. 2., *ne sint multo vino servientes*. Qua de re legendum præclarum S. Monicæ exemplum l. 9. Conf. c. 8. n. 18.

Propositio III. Cocolatæ potione non frangi jejunium haud invicte Card. Brancatii argumentis ostenditur.

Prob. I. argumentum Brancatii est, quod cocolatæ haustus potio sit, non cibus in America & Hispania, sed potio ubicumq. sumatur non induit alimenti substantiam; ergo &c. ℟. neg. min. Licet enim cocolata poculo exhauriatur, inter esculenta majoris substantiæ referenda est. Nam Stube medicus Anglus experimento monstravit, plus unctuosi & nutrientis humoris elici ex unica uncia cacao, quam ex libra bovinæ carnis, & Th. Gage refert, ex ea Americanos pinguescere: licet enim, ait, partes multæ cacao sint frigidæ, sunt tamen aliæ permultæ nutrientes ac butyrosæ, quibus calidæ cinnamomi, ac vaginulæ permixtæ fit, ut ad viscera discurrentes in carnem, & pinguedinem coalescant. Nec dicas cum Brancatio, quod poculum consuetæ potionis cocolatis vix ad 7. horas stomacho vires præbet, I. enim contrarium demonstrat Mangetus, & experiuntur qui ex eo integrum producunt diem, II. quia post 7. oras, etiam post prandium plures esuriunt. Deinde, licet cocolata potione sorbeatur ut lac, non datur tamen ad sitim exstinguendam, sed ad vires refocillandas; ergo esculenti rationem habet, vel nutrientis potionis. Quod vero ajunt, Americanis cocolatam potum esse communem. ℟. I. retorq. arg. Inter eos enim jejunium non frangit, quia vulgaris est potio; ergo frangit apud Italos, quibus talis non est. ℟. II. Americanis utpote stomacho debilioribus permitti posse, non Italis robustioribus, nisi ægrotent.

II. Brancatii argumentum est: nec vinum, nec cervisia jejunium frangit, licet utrique sit vis nutritiva, unde

vina propinabantur Athletis, & ex Galeno quædam ita nutriant, ut porcina caro: nec cervisia inter esculenta censetur, licet ex frumento &c. paretur; ergo nec frangit cocolata, licet vim habeat nutritivam.

℞. neg. ant. Oppositum enim ostendit in Thes. Lovan. cum pluribus eruditis Huygens, præsertim si loquamur de vino meraciori, de quo Galenus, aut de eo, quod propinabatur Athletis. ℞. II. frangi jejunium vino, cui saccarum, cinnamomum &c. permisceas; ergo illud frangit cocolata, cui hæc permiscentur. Nec dicas cum Brancatio, ea mixtione vires accedere vino, a cocolata deperdi, dum aqua infunditur; nam cocolatæ potio æque nutrit ac ejus comestio, imo longe melius & salubrius. Nam particulæ calidiores saccari, ac cinnamomi solutæ magis ac liberæ fiunt cum humidis aptius vehiculum unctuosarum, & nutrientium; cocolata ergo aquæ permixta non exuit esculenti naturam, sed perfectiorem acquirit.

III. Brancatii argum. est parvitas materiæ, quæ ex DD. consensu non frangit jejunium; ergo &c. ℞. neg. cons. Cum enim uni cocolatæ unciæ tanta sit vis nutritiva, quantam Mangetus, Pasquius, Zacchias, Stubeus, aliique observarunt, non tam cocolaris quantitas attendi debet, quam nutrimenti natura, maxime in Quadrag. jejunio ab Ecclesia instituto ad macerationem (1).

 IV.

(1) De hac controversia legi poterit Epistola anonyma ad Archiepiscopum NN., quæ doctiss. P. Danieli Concina O. P. vulgo tribuitur sub hoc titulo: *Memorie istoriche sopra l' uso della Ciccolata in tempo di digiuno:* ubi, postquam hujusce potionis consuetudinem circa ann. 1600. in Hispania, in Italia vero circa dimidium elapsi sæculi obtinuisse observavit, in medium profert theologorum momenta, qui eam propugnarunt, præsertim vero Hurtadi, Cozza, & Brancatii: eaque infirmissima esse putat, atque illusiones futilesque cavillationes a recto omnium sensu & Ecclesiastica disciplina prorsus alienas. Deinde producit Anti-probabilistarum argumenta Laurentii Berti, Petri Ballerinii, Henrici a S. Ignatio, Nat. Alexandri, Pontasii, Vigandrii, Tournely &c., eaque omni exceptione majora, atque adeo invicta esse declarat, ut iis permoti ipsi etiam inter probabilistas præcipui hujusce potionis usum jejunii tempore, tamquam illicitum, improbarint: præsertim vero Diana, Castropalaus, Villalobos, Silvius, Azor, Jo. a S. Thoma, Sanchez, Lezana, Turrianus, Layman, Tamburrinus, Fagundex, Escobarius &c. Laudat etiam pro hac sententia Benedictum XIV. Pont. Max., eumque, non secus ac Brancatium & Cozza, solam parvitatem materiæ in hac potione permisisse, copiam vero omnimode reprobasse perspicue demonstrat.

IV. argum. Non læditur jejunium medicinali potione, atqui cocolata ex Brancatio habet medicamenti naturam, nam *roborat naturalem calorem, generat puriorem sanguinem, dissipat flatus, & prodest ad stomachum roborandum;* ergo non frangit jejunium.

℞. dist. maj. Non læditur in ægroto, conc., in sano & robusto, subdist. Si medicamentum sit nutritivum, & esculentum, neg., secus, conc. Deinde retorq. arg. Cocolata roborat naturalem calorem &c.; ergo non est frigida admodum, adeoque nutrit, & vim habet esculentorum. Nec per eam servatur jejunium ab Ecclesia institutum, ut *carne mortificati* &c. Nota: Brancatium definire, cocolatam concretam, ac densam jejunio opponi, nec plusquam unciam esse permittendam, alii denique post Turrianum uncias duas, quibus tamen ob rationes supra productas minime assentimur. Atque hunc finem habet nostræ Synopseos volumen II. Ex quo si cuique vestrum aliquid utilitatis exsurgat aut commodi, laborem nostrum, atque operam recte in hac parte fuisse collocatam jure optimo gratulabimur.

F I N I S.

INDEX

INDEX

SECUNDI VOLUMINIS.

Cap.

Cap.

